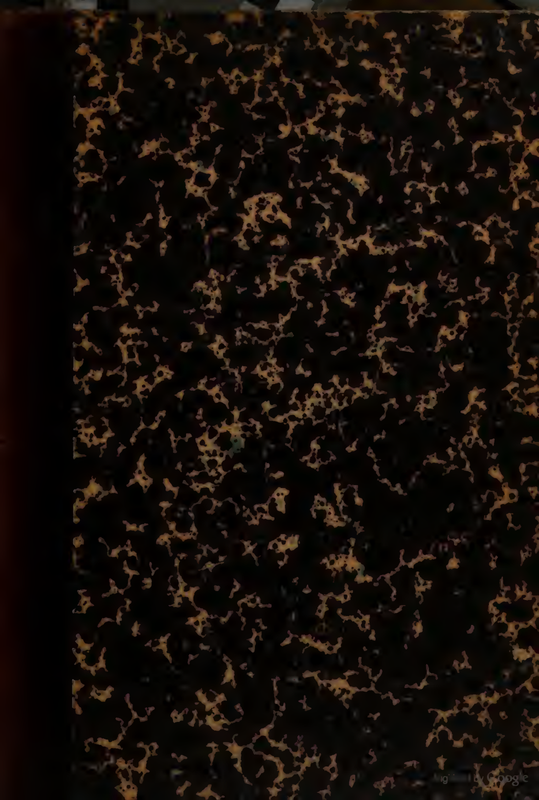
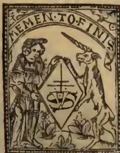

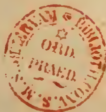

6
5 L
9

Duplex commentatio ex integro reposita atqꝫ recognita in Boetium: seu Boethum mauis: de consolatione philosophica ⁊ de disciplina scolastica. Ea videlicꝫ que diuo Thome aqnato ascribitur. Et que ab Ascensio recentius est emissa: vna cuꝫ libello de moribus in mensa informādis oībus in teneris ānis constitutis pernecessario a sulpitio verulano edito.

Iodocus Badius Ascensius Simoni Vincētio Bibliopoli de studiosa iuuentute ꝙ optime merito: assidueq; merenti. S. P. D.

Quia periculo, vt ais, facto sentētiam mutasti, iterum tecum concedo Simon optime non parasitico illius instituto, qui dixit. Quicquid dicunt laudo, id rursum si negant laudo, id quoq; neget q̇s. nego ait, aio. Sed quia, vt dicūt, duplex bonum, bonum est, quot capita tot sensus, varij sq; varia placent, quibus ne quid desiderent vtrosq; commentarios et veteres et nouitios nostros ex integro coimprimēdos censeo. Vale. Ex lutecia Parisiana nono kalendas Februarij, millesimo quingentesimo quarto.

Prohemium cōmentarij sancti Thome.

Sancti Thome de aquino sup libris Boetij de cōso latiōe phie cōmēti cū expōne phemiū feliciter incipit.

Philosophie seruias oportet vt tibi contingat vera libertas. Hec sunt verba Sene.
viij. epistola ad Lucillum. Quia vocari philosophiā scientiā veritatis recte se habz
ex. ij. Metaphisice. Et philosophia affert delectatōes mirabiles firmitate ⁊ puritate
te ex. x. Ethicoꝝ. Et multis visa est philosophia res mirabilis ⁊ diuia: ex de celo ⁊ mū
do. Aristo. Item q nulla scīa similis est phie: que clarificat aīam ⁊ facit delectari eā
in hoc seculo in perfectione ⁊ rectitudine: ex libro de pomo ⁊ morte. Et philosophia
trahit hoīem ab obscuritate ignorātie ad scientiā: a tenebris stultitie: ad lucē sapiētie: ⁊ ad claritatem intellectus. ex eodem libro Aristo. Item q philosophia a supstitione liberat: metu mortis nō
conturbat: sm Tul. in libro de finibus bonoꝝ ⁊ maloꝝ. Ideo Sene. has ⁊ cōsiles pditiōes et effect⁹
laudabiles philosophie aduertens hortant nos ad seruitiū philosophie in ppositiōe preposita sic
dicens. Philosophie seruias oportet. Quequidem ppositio potest pbari multis rōnibus. Prio sic
Illi oportet seruire p cuius seruitutē homini cōtingit vera libertas: sed philosophia est hmōi: igit.
Maior nota: q libertas est nobilissima conditio quam natura humana desiderat ⁊ affectat. Minor patet p eūdem Sene. qui postq pmisit ppositiōem istam. Philosophie seruias oportet. subiūgit: vt tibi cōtingat vera libertas ⁊ paucis interpositis dicit. Hoc eñi scz ipm seruire philosophie libertas est. Probat scdo sic. Illi oportet seruire qd animū perficit: vitam disponit: actōes regit: agēda ⁊ omittenda demōstrat ⁊ sine quo nemo est securus. phia est hmōi: igit ⁊c. Maior no. Naz iste
conditiones sunt de pfectione hoīs. Minor declarat p Sene. xvi. epistola ad Lucillus. vbi loquēs
de philosophia dicit. Hec animū format ⁊ fabricat: vitā disponit: actiones regit: agenda ⁊ omittenda demonstrat: sedet ad gubernaculū: ⁊ per anticipia fluctuantiū dirigit cursum: sine hac nemo est
securus. Probatur tertio sic. Illi est seruiendum quod tradit cognitiom vltimi finis magnum icrementum: philosophia est hmōi: igitur ⁊c. Maior nota: q cognitio vltimi finis magnū incrementū
confert ad vitam: ex primo Ethicoꝝ. Minor declarat. Nam vltimus finis vite humane est beatitudo: cui⁹ cognitionē philosophia tradit. Dicit eñi philosophia in. iij. de cōsolatione. prosa. ij. q beatitudo est status oīm bonoꝝ aggregatōe pfectus. ⁊ in eodē tertio ostēdit philosophia in quo sit vera
beatitudo ⁊ quō ad eam pueniatur. Probat quarto. Illi opz seruire qd facit hoīem parē deo. phia
est hmōi. igit ⁊c. Maior no. de se. Minor patet p Sene. xix. epl'a. ad Lucil. quo dicit. Hoc eñi ē qd
mihi phia pmittit vt me parem deo faciat. Probat quīto. Illi est seruiendū qd est magistra omniū
scientiarū: nutrix oīm virtutum: summū solatiū lapsoꝝ: animoꝝ qd est paruū veri luminis: et cuius
exhortatio est recta sui auctoritate dignissima. phia est hmōi igit ⁊c. Maior no. q rōnabiliter ppt
has cōditiones laudabiles alicui seruit. Minor declarat. Nam phia est magistra oīm virtutum ex
primo de conso. p. iij. Ipsa est nutrix oīm virtutū. scdo de cōsolatione. psa. i. Ipsa est puia veri luminis. iiij. de cōsolatiōe. p. i. Et eius exhortatio est recta sui auctoritate dignissima. v. de ɔsolatiōe
psa. i. sic ergo pposito declarata q dicit phie seruias opz. ¶ Sed diceres: quid mihi pdest phia si
fatū est. Quid mihi pdest phia si deus rector est. Quid mihi pdest phia si casus impat. Ad hoc rñdet
Sene. xvi. epistola sua. Siue inexorabili lege fata nos cōstringūt: siue deus arbiter vniuersi cūcta
disponit siue casus actiones humanas sine ordine impellit ⁊ iactat: adhuc phie insistendū est. Philosophia eñi nos tueri habet. Hec eñi exhortat vt libēter deo placeamus: vt ipm sequamur: vt cōtinue fortune resistamus ⁊ vt casum feramus. Licet aūt oēs hoīes natura scire desiderent: tñ pauci
de quo dolor est: phie vacant. Qd ideo cōtingit: quia plures omissis delectationibus interioribus
ad delectatōes refugiūt corpales. Non tamen oportet delectationes corporales esse eligibiliores
interioribus: quia delectationes corporales impediunt a summo bono. interiores autem ad id pmouent. Unde Boetius in tractatu de summo bono dicit. Dolere debent qui delectationibus sensualibus detinētur: bona interiora omittendo. Nam deditī bonis sensualibus summa bona nō attingunt. Quos hoīes sensuales Boe. iiij. de cōsolatione. prosa. iiij. comparat vespertilionib⁹ dicēs.
Nequeunt eñi oculos suos tenebris assuetos ad lucem pspicue veritatis attollere: similesq sunt
auibus quarū intuitū nox illuminat: dies excecat. Et lz hoīes sensuales ⁊ vulgares nō magnificent
nomen phie: sed magis blasphemāt: nihilominꝰ tñ philosophia in sua dignitate pseuerat. teste Sene. xiij. epistola ad Lucillū. Nunq in tantū cōualescet nequitia: nunq sic cōtra virtutes ɔiurabitur
vt non phie nomen sacrum ⁊ venerabile maneat. Sed diceres. philosophari nō valeo: quia paup
sum: sed si diuitias habuero totū me phie dabo. ⁊ hoc videt rōnabile: q natura p se nō est sufficiēs
ad speculandū: sed opz cibum ⁊ potū ⁊ reliquū famulatū pexistere: ⁊ p tanto sacerdotes in egypto
habitis necessarijs ppter ammirari ceperūt philosophari. Hec excusatio ratione paupertatis non
valet. Audi Sene. xvij. epistola ad Lucillū qui dicit. Non est q nos paupertas a phia reuocet ne
egestas quidē. Tollerenda est eñi ad hanc pperantibus vel fames quā tollerauerūt quidā in obsidionibus. Et quid aliud erat pmiū patiētie illoꝝ: q in arbitriū nō cadere inimicoꝝ: quāto h magis
est quo pmittitur ppetua libertas: nullius hoīs timorꝝ ⁊ qd animū liberat a furoribus. Mult eñi
ad philosophādū obstitere diuitie. Paupertas aūt expedita secura est. Si vis animo vacare paup
sis oportet: aut pauperi similis: quia nō potest studiū salute fieri sine cura frugalitatis. frugalitas aūt

est voluntaria paupertas. hec Sene. Uerū est igit̃ ad philosophandū exigunt̃ necessaria: sed sufficiūt homini pauca. Non enī ops futurū felicez deū terre ꝛ maris esse: qꝛ natura paucis minimisq̃ cõtenta est. ex scdo de cõsolatione. psa. v. Proiice ergo oīa a te ꝛ ad phiam magno cursu totisq̃ viribus intende. hec Sene. xvij. epistola ad Lucillū. Philosophie ergo seruias opz vt tibi ptingat vera libertas vt tibi ptingat vera securitas: vt tibi notescat felicitas: vt p deo fias: ꝛ ꝓcipue vt ī aduersitatib9 ꝛ tribulationibus positus p ipam verissime cõsoleris: exemplo Boe. quē phia in exiliuz relegatum ab oībus bonis pulsum dignitatib9 exutum: multis miserijs afflictū dulcissime consolabat̃. de cui9 philosophie cõsolatione agit̃ in li. Boe. qui intitulat̃ liber de cõsolatōe phie. de quo ad pñs nr̃a est

Causa huius operis suscipiendi

intentio. Hec sufficiāt de introductōe huius libri. ¶ Sed anteq̃ ad litterā accedamus quinq̃ sunt pmittenda. Primū de causa suscepti operis. Scdm̄ de causis huius libri. Tertiū de titulo hu9 libri ꝛ eius expōne. Quartū de causa intitulationis pñtis libri. Quītū de generali summa ꝛ sentētia huius libri. ¶ Circa pmū videlz circa causam suscepti operis. quare Boe. hunc librum conscripsit est sciendum q̄ Boe. vir eximius consul romanus fide catholicus extitit qui disputās de fide catholica contra duos hereticos. scz cõtra Nestorium ꝛ Euticē: cū nullus esset qui eis resisteret. Boe. ipsos in cõmuni consilio deuicit: sicut patet in libro de duabus naturis in christo. Tpe uo Theodorici regis gottoꝝ cum idem Theodoricus tyrannicē suā contra romanos vellet exercere: ꝛ quoslibet bonos oppmere. Boe. ṽtute dei armat9 pl9 oib9 alijs sibi restitit: ꝛ quos tyrannica rabies inuaserat. Boe. amore iusticie exponēs se periculis ipos liberauit. Uidens aūt Theodoricus rex gottoꝝ solū ipsum Boetium sibi resistentē: cogitabat qualiter ipm perderet: ꝛ cum iustam causam contra eum non inueniret duas falsas cās confinxit. Dicit enī Boetiū impediuisse quēdam delatorez sibi lr̃arū que continebant accusationem senatus romanoꝝ: vt sic senatus redderetur reus lese maiestatis. Hanc causam tangit Boe. prosa quarta huius pmi dicēs. Delatorē ne documenta deferret quibus senatum maiestatis reum faceret impedisse criminamur. Secūdo accusabat̃ Boe. q̄ quasdaz lr̃as direxisset ad imperatorē cõstantinopolitanum per quas restitueret libertatem pristinam ipsis romanis. Hanc causam tangit Boe. eadem psa sic dicens. Nam de compositis falso litteris quibus libertatem arguor sperasse romanam quid attinet dicere. His de causis Boe. per viles personas et infames accusatus: indefensus reus est iudicatus ꝛ a rege Theodorico papie in exilium relegatus Boe. autē in exilio positus: preteritam prosperitatem secum reputans ꝛ presentem aduersitatē cõsiderans ne aliquis homo in simili statu positus desperaret: sed vnde consolaret̃ haberet philosophicā consolationē composuit cõtra mutabilitatem fortune. Ex quibus dictis patet q̄ causa suscepti operis est illa quatenus Boetius se in exilium relegatum ab omnibus bonis depulsum: digni-

Causa huius operis.

tatibus exutum philosophice se tueretur volens cõsolari quēlibet homē in simili statu positum ꝛ ne desperet similiter esse contuendum. ¶ Secūdo videndum est de causis huius libri. cuius causa efficiens fuit Boe. describens materiam huius libri vtitur tam prosa q̄ metro: imitatus martianū felicem capellam: qui in describendo nuptias mercurij ꝛ philogie hoc stilo vsus est: de quo fit mentio vbi dicitur. Egregiam sobolem cui perstibontis amorem. Ui superum magna sociasti teste copella. Licet iste liber Boetij multum excellat librum martiani tam nobilitate materie q̄ pullegio eloquentie. Boe. enī nec Tullio in prosa: nec Uirgilio in metro minor reputatur. Utitur autē Boe. in hoc lib. prosa in qua ponit rationes ad cõsolandū Boetium pbando q̄ nõ sit dolēdū de amissiōe rerum temporaliū. Utitur aūt metro delectabili: vt dum audiat̃ meror obliuioni tradatur. Causa materialis huius libri est philosophica consolatio ordinata ad cõtemptum mūdanorum et ad appetitum summe felicitatis vel philosophica consolatio persuadens neminem extolli in prosperis: ne: deprimi in aduersis. Uel aliter. Causa materialis siue subiectum hu9 libri est stat9 miserabilis Boe. philosophica consolatione supinducta. Causa formalis tractatus huius libri consistit in eius diuisione. de qua videbit̃ post. Causa aūt formalis tractandi est modus agendi Boetij: ꝛ est dyalogus. i. sermo duoꝝ. introducit enī Boe. in hoc libro duas psonas scz seipam suam miseriā deplangentem: ꝛ philosophiā sibi condolentē: ꝛ ipm super sua miseria cõsolantē: ꝛ hoc est rationabile. Nā fm̄ btm̄ Greg. Uer9 ordo cõsolatōis est: vt cū volumus aliquē a merore suspēdere. pmo studeam9 luctui eius concordare. vel ideo causa formalis est dyalogus: quia in quadā parte huius pmi libri philosophia introducit fortunā ipm Boe. alloquentē vbi incidit quedaz figura tropi que vocatur ethopeia. De qua dicit Grecis. At introducit aliquis ethopeia loquētes: vt cū fortuna loqt̃ur Boe. ipsa vel potest dici fm̄ cõiter loquētes: q̄ causa formalis tractandi est quintuplex: diffinitiua: diuisiua: probatiua: improbatiua: ꝛ exemploꝝ positiua. sicut videbit̃ in libro. Causa finalis hu9 libri ē

Titul9 operis

vt ipo cognito nosipsos ꝛ quoslibet alios in aduersitatibus ꝛ tribulatione positos philosophistica cõsolatione tueamur: ꝛ ne extollamur in psperis ꝛ depmamur in aduersis. ¶ Tertio videndū est de titulo huius libri ꝛ de eius expositiōe. Unde sciēdū q̄ titulus fm̄ Remigiū super donato est clauis siue ingressus operis sequētis. Et dicit̃ titulus a titan qđ est sol: sicut enī sol illuminat mūdum. sic titulus librum. Et preponitur titulus libro ad consummationem operis et ad laudem auctoris. Est ergo titulus presentis libri talis. Anitij Manlij Torquati Seuerini Exconsulis Patricij Ordi-

Prenomīa et agnomīa Boetij

narij Boetij viri illustris incipit liber de cõsolatione philosophie. Sed querit̃ quare tot noīa appria ponitur in titulo. Dicunt aliqui q̄ forte fuit cõsuetudo romanoꝝ vt sic noīa ascriberēt auoꝝ suoꝝ et pdecessoꝝ. Uel aliter potest dici q̄ plura noīa ponitur in titulo ppter honorem et laudē ipsius Boetij: quia fm̄ Senecam in libro de clementia ad Neronem. Multa cognomina honori data sunt Sicut enī vilis persona nõ vult noīari nisi vno noīe: quia quāto plus noīatur: tāto plus cognosci

furte tanto magis sordescit sic honesta psona vult noiari pluribus nominibus: vt sic magis innotescat ⁊ clarescat alijs sua fama. Nam omne bonū in cōmune deductū magis elucescit. Exponitur aūt iste titulus sic. Boetius dictus fuit Auicius a quodaȝ nobili romano sic dicto. de cuius genere ipse fuit vel dictus auitius quasi inuictus: ab a qd̄ est sine ⁊ vicos victoria. Nunꝙ eñi Boetius vinci potuit. vt flecteretur a iure ad iniusticiā: sicut ipse testatur in quarta psa huius primi libri dicens. Nunꝙ a iure ad iniuriā me quāꝙ detraxit. Secundo Boetius dictus fuit manlius: quia de genere manlioꝝ fuit qui erāt nobiles romani. Tertio Boe. dictus fuit torquatus a quodā nobili romano sic dicto: qui cum singulare bellū iniret cum quodā de gallia ipm deuicit: ⁊ torquē in collo eius hērentem ipsi detraxit: cuius rōne dictus fuit torquatus. de cuius genere fuit Boe. Quarto Boe. dict⁹ fuit Seuerinus a seueritate. Seuerus eñi fuit cum Theodorico regi gottoꝝ se opposuit. vel dictus seuerinus quasi sequēs veritatē. Nunꝙ eñi in iudicijs vel amore: vel odio flecti potuit a veritate. Quinto Boe. dictus fuit exconsul: quasi vnus ex cōsulibus romanorū. vel exconsul quasi ex̄ consulatum positus: quem prius habuit. Exconsules dicebanť qui iam deposuerāt consulatuȝ. Et iȝ ab honore cōsulatus cessarēt tñ postea plus alijs in magna reuerētia habebanť. Sexto dict⁹ fuit Patritius a nobilissimo romano sic dicto. de cuius genere fuit Boe. Uel alio modo. Patricij dicebanť nobiles romani qui puidebant reipublice sicut pater filio: quoruȝ nomina scripta erāt aureis lrīs. ideo dicebanť patres conscripti. de quoꝝ numero vnus fuit Patritius Boe. pp̄ter qd̄ dictus fuit Patritius. Septimo dicebať ordinarius: quia rēpublicā ordinauit. vel aliter ordinarij dicebātur q̄ tante dignitatis erant vt quolibet ordine digni essent: ⁊ sic fuit Boe. Octauo nomine pprio dictus fuit Boe. qd̄ interpretatur adiutor: quia in necessitate pauperibus subueniebat. Quarto videndum est de causa intitulationis huius libri. Intitulať iste liber de cōsolatione philosophica. Ubi sciēdū est ꝙ philosophie cōsolatio dicił rōnabilis demōstratio declarās de cuius amissione nō est dolēdum: ⁊ de cuius possessione nō est gaudendū. Et quia hoc pertractať in pñti libro: ideo sic intitulať.

Eā inscriptōis huius opis.

Quinto videndū est de generali summa hu⁹ totius libri. Ubi sciendū ꝙ Boe. in hoc libro ostendit bona tēporalia esse transitoria ⁊ non consistere totaliter in eius totalē veram felicitatē. et per pñs nō eē dolēdū de eoꝝ absentia: nec gaudendū de eoꝝ pñtia: ⁊ neminē debere extolli in prosperis: nec deprimi in aduersis. Ostendiť etiā in presenti libro quid sit summū bonū: vbi sit situȝ ⁊ quomodo ad ipsum perueniatur. Etiam ostendiť ꝙ boni semper sunt potentes ⁊ mali semper impotentes: ⁊ ꝙ bonis nunꝙ desunt sua premia: malis nunꝙ sua supplicia. Post hoc ostenditur quid sit diuina puidentia: quid casus: quid fatum: quid liberum arbitrium. Et ponit Boe. rationes quibus probat liberum arbitrium non posse stare cum puidentia diuina: ⁊ ponit quorūdam falsam solutionem ⁊ eam improbat. postea ostendit veram solutionem quam rationibus confirmat. Ista ⁊ alia plura pulchra determinanť in hoc libro: sicut patebit in sequentibus.

Farrago seu sūma opis hu⁹

Prohemium explanationis ascensiane.

¶ Jodoci Badij Ascensij in Boetium de cōsolatione philosophie perꝙ familiaris ac grāmaticalis explanationis phemium feliciter incipit.

Quandoquidem in exponendis auctoribus. Seruius grammaticus sex cōsideranda docuit: auctoris vitam: titulum operis: qualitatem dicendi: scribentis intentionem: operis diuisionem: ⁊ eiusdem explanationem: horum quinꝙ iam paucis explicabo explanationem posterius tbome: vt multorum iudicium est: commentarios addituris. vitam auctoris huius: graphice admodum atꝙ diserte doctissimus ⁊ perꝙ venerandus pater dñs Johānes tritbenius abbas spāhemēsi. in libro quem hic dicit⁹ de ecclesiasticis scriptoribus inscriptum edidit: ita consequiť Boe. Manlius Seuerinus cōsul ordinarius romanus: philosophus: orator ⁊ poeta insignis: in diuinis scripturis doctus: ⁊ in secularibus litteris omniū suo tempore eruditissim⁹: gener symmachi patricij fuit. Uir greco ⁊ latino copiosissime imbutus eloquio quippe qui multa volumina tam Aristotelis ꝙ alioꝝ philosophoruȝ de attica lingua transtulerit in latinam: ingenio subtilis: sensu promptus: atꝙ catholicus: sermōe nec Tullio inferior: quem sancti Benedicti constat amiciciam habuisse: ⁊ in monte cassino cuȝ Tertulio placidi monachi patre senatore in eius mensa comedisse. Scripsit multa preclara volumina

Boetij vita

Et paulopo⁹ enumeratis operibus eius subdit. Moritur eodem anno quo symmacus patricius ⁊ Johannes papa sub Anastasio imperatore iussu Theodorici regis apud rauēnam: post diuturnū exiliū in carcere iugulat⁹. Anno dñi q̄ngētesimo vigesimo tertio. Indictōe secūda. Et sub nomine Seuerini cathalogo sanctoꝝ insertus dicił. Hec ille que satis arbitramur pro primo prenoscendo. Uerum quia tot ipsius noia prescribi solent. Aduertendū est pprioꝝ noim q̄ttuor esse species. Prenomen. Nomen. ⁊ Cognomen ⁊ Agnomen. Prenomen aūt est qd̄ preponiť nomini differētie vł amicitie causa: vt Quintus Aulus Titus. ⁊ quātum iudicare possum hoc loco. Auitius prenomen est Boe. lȝ pleriꝙ codices non habeant. Nomen est pprie vniuscuiusꝙ suum: quod illi singulariter impositum est: vt hoc loco Boe. Sunt tamen qui Seuerinum pprio noie appellatum putēt. Cognomen est cognationis nomē: vt hoc loco Manlius vel mallius: nō aūt vt mēdosi codices habēt mālius. Torquatus aūt ⁊ vt opinor. Seuerinus māllij cuiusdā agnomia fuerūt: ⁊ ab ipso in cognomina transierit. Agnomen est quod ab aliquo euentu imponitur vt numidius a numidia deuicta aphricanus ab aphrica deuicta. Torquatus a torque detracto. Pro quo aduertendū. Manlij tor

Mors.

Noīa ppa

Manlius Torquat⁹

quatum a torque: quem ut Aulus Gelius attestat: gallo cuidã in singulari certamine deuicto ⁊ detraxerat torquati agnomen accepisse: de cuius in filium seueritate apud valerium maximũ validũ est testimoniũ. Dicit preterea Seruius grãmaticus ꝙ postq̃ gallo deuicto torquẽ vnde torquatus deuictus detraxerat ad vrbem pergens filio suo precepit. vt tm̃ castra tueretur. Ille võ nacta occasione victoriam ex hoste tulit. Reuersus aũt pater laudauit quidẽ fortunam populi romani: sed filio: vt dicit Liuius. fustuario necauit. hec Seruius. Liuius tamen in octauo dicit sic. Populo romano erat bellum cum latinis graue ⁊ periculosum quippe cum ⁊ mores ⁊ arma ⁊ ṽtus cũ romanis par esset. Consules edixerant ne quis extra ordinem pugnaret. Titus aũt mallius ꝯsulis filius a metio equite tusculano ad singulare certamen prouocatus siue pudore siue ira recusare prohibitus: accessit ⁊ superauit. Mallius autem consul in contione. Quãdo inquit Malli spreto consulari imperio eo me impulisti: aut vt meorum aut vt reipublice obliuiscendum sit: nos potius delicto nostro plectamur q̃ respublica sua damno peccata nostra luat. Triste exemplũ: sed in posterum salubre iuuentuti erimus. Deinde securi filium percuti iussit. Unde Virgi. in sexto: seuumq̃ securi Accipe torquatum ⁊c. Quia ergo verisimile est Boetium de progenie manliorum seu mutando n in l de malliorum familia fuisse. is autẽ manlius cuius nunc mentio facta est. torquatus a torque

Seueri.

⁊ forte Seuerus seu Seuerinus a seueritate dictus est: crediderim ea cognomia a nõnullis. Boetio quoq̃ data. Cetera autem ipsi ab officio competunt. Sciant autem qui adhuc in hystorijs ⁊ litteris nouitij sunt ciuitatem roma nam exactis regibus ꝓpter superbiam Tarquinij ⁊ stuprum Lu-

Cõsular.

Cõsolari.

cretie a filio eius commissum per consules vsq̃ ad iulium cesarem gubernatam ẽe: qui quotãnis seu singulis annis bini creabantur. tuncq̃ durante anno illo consules appellabant. postea võ con-

Patrius.

sulares viri sicut senatores patres appellabantur ⁊ ab eis descendentes patricij. Reliqua in prece-

Titulus operis.

dentibus commentarijs expressa sunt satis abunde. Similiter et titulus operis iã satis notus est ex parte artificis. nomen autem libri est de cõsolatione philosophie: eo ꝙ Boe. se ceterosq̃ mestos

Qualitas operis.

⁊ inique depressos philosophiam consolantem introducat. Caue autem puer: dicas liber intitulatur. sed inscribit: q̃uis titul' latine dicat. ¶ Qualitas autẽ dicendi in hoc opere duplex est. metrica ⁊ prosaica seu absoluta: ⁊ vtraq̃ in mediocri stilo versatur. Quod vt decenter atq̃ decore factũ ab auctore nostro doceam. primũ ostẽdam quotuplex sit poematum genus: deinde quotuplex dicẽdi

Poematũ genera.

stilus. postremo q̃tuplex decorum precipue obseruãdum sit. ¶ Pro primo sciendum ꝙ poema est quodlibet poete opus. Est autem triplex poematum genus. aliud enim grece dicit dragmaticum aliud exegematicum: aliud mixtum. Dragmaticum latine dicit actiuum seu imitatiuũ in quo poeta seu auctor ipse nusq̃ loquit: sed introducit personas loquentes: ⁊ rem ipsam agentes ex representantes. In quo genere sunt omnes comedie: omnes tragedie: omnes mimi. quedã eloge: quidam dialogi: ⁊ omnia in quibus poeta non loquit. Exegematicũ latine dicit narratiuũ seu recitatiuum in quo solus auctor ipse loquit: vt sunt fere libri eorum qui aliquid docent ⁊ percipiũt. Mixtum aũt est in quo ⁊ auctor ⁊ persone introducte loquuntur cuiusmodi sunt hystoriographorum opera tam metro q̃ prosa descripta: sed metrica dumtaxat poemata fere sunt: introducunt enim contiones ⁊ plurimas orõnes eorum de quibus scribunt. Auctoris aũt nostri opus presens mixtũ est: non solum ex eo ꝙ cum ipso philosophia loquit: sed ideo quoq̃ ꝙ ⁊ metro ⁊ prosa vtat. cui' rõnem in cõmentarijs sequẽtibus sancti thome audies. ⁊ statim vbi de decoro loquemur: a nobis quoq̃ accipies. ¶ Est aũt tam in metro q̃ in prosa triplex dicendi qualitas seu stilus seu genus. Aliud enim gen' dr̃ altiloquũ seu sublime: ⁊ cõpetit ꝑsonis dignis ⁊ rebus arduis. Qualia sunt heroica ⁊ tragica carmina: ⁊ orõnes de republica: deq̃ principibus viris habite. Aliud mediocre de mediocrib' re-

De triplici stilo.

bus tractans ⁊ mediocri dicendi figura. Aliud humile seu tenue infimis rebus: ⁊ humillimo dicendi modo congruens. ¶ Unde triplex ꝑcipue decorum obseruandũ est. Rerũ personarum ⁊ ṽborum.

De triplici decoro.

Decorum rerũ est decens ⁊ pulchra obseruatio in rebus quas describimus. Necesse aũt est vt oẽs res sint verisi͂les: sint compossibiles sint ꝑsonis a quibus geste dicunt cõgruentes: sint generi poematis conformes. Oportet enĩ vt sint verisimiles vt fidẽ faciamus ꝙ si preter opinionẽ q̃d factũ narremus illud aut diuine potentie aut secretioribus viribus nature contribuemus. vnde in poeticis fictionibus aut res diuina: aut hystorica veritas: aut nature secreta virtus indaganda ẽ. Opꝫ item vt sint compossibiles. non enĩ satis est vt seorsum narrare possibiles sint: quia turpe esset si q̃ in fine aut medio dicũtur repugnent dictis in ꝑncipio: aut ecõuerso. Oportet ꝑterea vt sint ꝑsonis cõgruentes. ne infanti virorum munera demus: aut priuatis regum officia: aut aliter a ꝑsonis abhorrenda. Oportet ad h' vt stilo quadrẽt: immo verius vt stilus quadret rebus. Non enĩ res ṽbis: sed verba rebus obsequi debẽt. ¶ Personarũ decorum seu vt greci dicũt preponi est: vt dicta et facta ꝑsonis dicentibus ⁊ faciẽtibus congruãt. Unde cõsiderande sunt etates. sexus: fortune: patrie ⁊ affectiones loquentiũ: etas infantiũ ⁊ puerorum affectat ludere: cum coeuis currere: cito irasci: cito placari nil stabile aut magnificum sapienter dicere aut facere. Adolescentiũ autẽ qui non amplius sub pedagogo sunt natura desiderat equitare venari: ꝑceptoribus obaudire: nil firmit obsuare. vbi autem iam iuuenis dici quis potest. incipit amare: res ꝓdigere: choreas sequi: parẽtibus ⁊ preceptoribus illudere: magna de se sapere. Virilis aũt etas longe alia est: petit diuitias ⁊ honores congregat: amicitias inuit: ꝓlẽ gignit: nil temere aggreditur. Senex autem auarus ⁊ incredulus est morosus ⁊ molestus. Decrepitus autem delirus iterum puerascit. Decorum sexuum efflagitat vt longe alia sint que viris attribuuntur q̃ que feminis. femine enĩ sunt inconstantes modo nimium blande ⁊ affabiles: modo minaces aspere ⁊ ꝓterue: modo iocose. modo tristes: modo amice

modo inimice. Sed status ⁊ genus vite in primis aduertendũ est. Uiri autem et constantiores et prudentiores vt plurimũ sunt ꝙ̃uis feminis non desit solertia: et ad fallendum calliditas. Decorũ fortunarum seu statuum precipue seruari debet. Non enĩ licet due persone loquẽtes eiusdẽ sexus ⁊ etatis sint. ꝓpterea simile dicendi genus habebunt. sed vt dicit Horatius de arte poetica. Intererit multum dauus ne loquatur an heros. Mulier ergo diues et pudica aliter loquiť ꝙ̃ mendica aut paupercula: aliter rex ꝙ̃ plebeius: ⁊ sic in alijs consideranda est loquẽtium conditio. Decorũ patrie vt iuxta cõsuetum ritum patrie quis ponatur ⁊ dicere ⁊ facere. Multum enĩ locus natiuus ad naturam ⁊ ingenium hominũ facit vsq3 a deo: vt principium effectiuum dicať. vnde aphri ⁊ ceteri quibus sanguis est calidus: calidi quidem sunt ⁊ versipelles sed timidi ⁊ rem arduam aggredi verentes. Germani e contrario audaces: sed non adeo rebus bellicis astuti. Galli vafri et sublimes in factis ⁊ dictis. Cretes mendaces: palestini dure ceruicis. Maxime autem affectionem obseruatio ad decorum facit. Non enim satis esset: etatem: sexum: patriam: ⁊ fortunam loquentis cõsiderare: nisi consideraretur etiam animus eius qui loquiť. Aliter enĩ loquiť rex in extremis aduersitatibus constitutus. aliter in ꝓsperitatibus elatus. Ideo dicit Terentius in vltima comedia. Profecto hoc sic est vt puto omnibus nobis: vt res dant sese: ita magni atq3 humiles sumus. Oportet ergo vt iratis detur sermo iratorum breuis ⁊ abruptus. letis ⁊ felicibus sermo hylaris ⁊ magnificus: ineptis ꝙ̃ inepte locutiões: ⁊ prudentibus apte qd̃ precipue in hoc opere obseruatum docemus. ¶ Ad verborum deniq3 decorũ necesse est vt verba sint conformia rebus: personis: generi poematis: ⁊ toti compositioni. Unde in his que semel tm̃ dicunť: qualia sunt que aguntur vt comedie: aut recitantur coram aliquibus vt orationes ⁊ contiones: opus est vt sermones sint lucidi ⁊ clari. Opz etiã vt genus dicendi vni forme sit. turpe enĩ ess3 in alto stilo sermonem incipere: ⁊ deinde ad mediocrem ⁊ humilem declinare: nisi aliquãdo pro diuersis affectionibus loquentiũ sermo eleuetur aut deprimatur. Oratores preterea hoc fere obseruant: vt que maximi momenti et ponderis sunt in principio et in fine orationis ponãt. In principio quidem vt attentos faciat auditores: in fine autem vt memores que vero minoris sunt momenti in medio locent vbi labãtes sunt audientium animi. Oportet preterea vt sit vni forme generis poemati. Qui enim de rebus miserijs loquens heroico stilo et alti loco genere vtať. aut de rebus magnificis elegiaco multũ inepriret. Res enĩ misere vt amores misere deperentiũ epithaphia ⁊ eiusmodi elegis scribi volunt. res magnifice heroicis carminib᷒. Res doctrinales exametro fere: sed non altisono. Uictorie pugillum equorũ aut breues amores: paruecq3 laudes liricis congruũt de quib᷒ oĩbus late erudite horatius disputat. Deniq3 oportet vt verba sint conformia toti cõpositioni. Sicut enim in picturis non esset satis fingere pulchrũ caput. bonas manus et singula membra decora: nisi tota cõpositio effigiei conformis ⁊ cõmensurata sit: ita nec in cõpositione carminis aut orationis satis esset singulas locutiões ornatas facere. nisi inter se congruant ⁊ quadrent. Nihil enĩ pulchrius est ꝙ̃ omniũ membrorũ consensio: qua q3 in vniuerso est mundũ. i. ornamentũ appellamus dũ enim deus viderat singula que fecerat dictũ est ꝙ erant bona: dũ autẽ vidit cuncta que patrarat adiectũ est: et erant valde bona. Sed hec hactenus. plura rhetores docebũt. Quãtum aut ad institutũ nostrũ facit auctor noster l3 Tullio inferior sit: decorũ tm̃ ⁊ aptitudinẽ dicẽdi pulchre in hoc ope obseruauit et verba rebus ꝑsonisq3 congrua maxie fecit. Quia enĩ philosophiam loquentẽ inducit: ⁊ medendi mun᷒ obeuntẽ: medicorũ autẽ est nũc lenia nũc acria ꝑ vulneris qualitate adhibere medicamẽta: ideo nõ ab re nec sine efficaci rõne: interdũ dulcib᷒ modulis interdũ seuera oratiõe vtentẽ facit. Neminẽ aũt latere puto triplicẽ eẽ orationẽ seu locutionẽ. alia enĩ d3 metrica ⁊ omno nũerata: q̃ poete q̃ carmina ꝯficiũt vtunť alia prosa. i. prorsus a lege metrica soluta. Alia mixta vt est oratoria que suos quidem numeros modulos haber sed non eas leges nec tam auctas vt poetica. Opera autẽ poetarum constant metro. i. mensura: non tamẽ apte dixeris legi metra virgiliana: sed vel carmina: vel numeros aut versus. Carmen autem a canendo d3 quo circa leticie significationẽ hystrionibus ⁊ tristibus sit suum canẽdi ac carminis genus. Qualiter autem aptitudinez dicẽdi auctor noster obseruauerit suis locis dicemus.

Cur orō ne soluta ⁊ metrica vtatur.

Oratio triplex.

¶ Scribentis autem intentio in alijs cõmentarijs satis exprimitur: videť autẽ esse triplex. vna vt diuum cõsolationem ꝓbicam inducit: seq3 q̃ritatẽ. i. cõquerentẽ a crimine purgeť innocentiãq3 suam posteris significet. operepreciũ enĩ est non solum innocentẽ habere vitã sed famã laudabilẽ vita enĩ innocens nobis necessaria est: fama bona proximo. Altera est vt diuum in se formam cõsolandi ꝓponit: alijs itidẽ miseris eandẽ ꝓbeat. Tertia vt errorẽ e mentibus nostris euellat: dum quia iniuste patimur deum aut non curare mortalia: aut nõ recte gubernare falso opinamur. in hoc enim totum opus cõcluditur: cum d3. Nec frustra sunt in deo posite spes ꝓcesq3 que cum recte fiunt ineffi caces esse non possunt. Monet preterea vt deum metuentes vitia vitemus virtutemq3 sequamur. Non tamẽ ignoro multos opinari auctorẽ instituisse multo plura ⁊ de virtutibus ⁊ de vitijs theologicisq3 disquisitionibus scribere: sed preuentum morte huiusmodi finẽ ꝑnecessitate opi suo imposuisse. Quantum ergo ad diuisionem operis seu numerum librorũ facit: notissimũ est quinq3 esse libros quos i carmia ⁊ prosas subdistiguere possumus ⁊ l3 carmẽ primũ aut i scd̃z ꝙ̃ metrũ ꝑmisi tc. dicere mallẽ tm̃ q3 i plerisq3 scriptis metra non carmia allegata reperiri. veterẽ morẽ non mutandũ censui. In bonis enĩ auctorib᷒ oĩa qualia ab ip̃is edita sunt fidelis lector o miserit: sed hec missa, facientes sertũ qd̃ de explanatiõne ⁊ iterp̃tatiõe breui scula auctoris nr̃i erit aggrediamur.

Intentio auctoris

Diuisio operis

¶ Finis introductionu3 ⁊ prohemiorum vtriusq3 cõmentarij.

Sequitur opus auctoris cu3 duplici explanatione.

¶ Sancti Thome de aquino in libros Boe. de consolatione philosophie interpretatio.

Liber primus Metrum primum.

Diuisio huius operis

Carmina qui quondam. ¶ Presens liber Boetij prima sui diuisione diuiditur in quinq partes sm q ponit quinq libros partiales quos continet. In primo conqueritur se miserijs subiectum. In scdo ponit remedia consolatiua. In tertio determinat de vera felicitate. in quo sit sita: et quomodo ad eam perueniatur. In quarto mouet quasdam questiones ipsi philosophie. In quinto determinat de casu et prouidentia diuina. Primus liber incipit hic. Carmina. Scds liber incipit ibi. Post hec paulisper. Terti' ibi. Iā causarū illa fin. erat. Quart' ibi. Hec cū phia. Quint' ibi. Dixerat orōnis cursus. Quid et de quo agat in quolibet libro patebit loco suo.

Diuisio primi lib.

Prim' liber diuidit in .xiij. partes qr hui' pmi libri sunt septē metra et sex psē q ptes patebūt q aūt sit materia et intentio cuiusl; ptis sil'r patebit.

Carmen elegiacū.

¶ Notandū autē q primū metrū primi libri vocat elegiacū: qd constat ex vno vsu exametro. i. in sex pedus Et dr elegiacū ab eleys qd est miseria. Metrū eni est elegiacū inuē tum fuit p describēda miseria qūis eo hodie aliqui vtitur ad alia describēda: vnde Hora. Versib' impariter iunctus querimonia primū. Post hec inclusa est voti sentētia cōpos. Quis autem fuerit primus inuētor talis metri elegiaci dubitat. vnde Hora. Quis tā exiguos elegos emiserit auctor. Grāmatici certā adhuc sub iudice lis est.

¶ Anitiij: Manlij: Torquati: Seuerini: boetij. Ordinarij. Patricij: viri: Excōsulis de psolatiōe phie. Liber primus feliciter incipit.

Carmina qui quondam: studio florente peregi. Flebilis heu mestos cogor inire modos.

Diuisio p mulbi.

¶ Et diuidit hoc primū in quattuor partes. Primo Boeti' deplangit statu3 sue miserie ex parte permutationis studij. Secundo ex parte defect' corporalis. Tertio ex parte prolongationis vite miserabilis. Quarto apostrophat contra suos amicos. secūda ibi. Gloria felicis. tertia ibi. Mors hominū felix. quarta ibi. Quid me felicem. Primo facit quod dictum est. secūdo approbat dictū suum ibi. Ecce mihi lacere. Dicit primo. Ego boetius: qui quondā prosperitatis studio florente peregi. i. composui carmina sup. delectabilia et iocunda nunc tēpore aduersitatis flebilis. i. dignus vt defleam vel flebilis. i. tristis: cogor inire. i. incohoare mestos: id est tristia metra de mea miseria.

Cur metro et psa vtatur.

¶ Notandū sicut dictū fuit prius Boe. vtitur in hoc libro tam prosa q metro: metro qr talis modus scribēdi magis fuit cōueniens sue materie: sicut enim potio curatiua que amara est delectabilius sumitur si fuerit aliqua dulcedine permixta. Sic rationes philosophie in prosa tradite libētius a Boe. suscipiūtur si fuerint iocūditate metri dulcorate. Et ideo Boe. nūc vtitur metro nūc prosa: qr alternitas vtitur delectabili'. vnde auctor poetrie. Quod sapit insipidū viciosa frequētia reddit. ¶ Item nota q Boe. incipit librū suum a metro non prosa: qr modus scribendi metricus magis fuit vsitatus apud antiquos q prosaicus vel ideo quia metrus est delectabilius prosa: vt ergo magis alliciat audientes ad suum librū: ideo in principio sui libri vtitur metro.

Carmen.

¶ Item nota circa litteram q carmina vno modo dicuntur scripta metrica certis pedibus mensurata. Alio modo dicunt quecūq dicta vel scripta etiā prosaica que sunt de re delectabili. Boe. autem florente studio composuit vtplurimus carmina prosaica de re delectabili. Edidit enim quedam carmina phicalia: quedam logicalia: quedā theologicalia: sicut patet respicienti eius diuersos libros. Tempe autē aduersitatis cogebat Boe. ad componendū carmina metrica tristia.

Studium.

¶ Item nota: studium est vehemens applicatio animi ad aliquid agendū cum bona volūtate dico cum bona volūtate: qr in maliuolā aiam non intrabit sapientia. hec Sal. Et perfectio discipuli in tribus consistit. Ex Boetio de disciplina scolarium: in attentione docilitate: et beniuolentia. Homini enim volenti scientiā et nō vt opor'et studenti impossibilis est possessio boni. Eustra pmo Ethicorum.

Studium duplex.

¶ Item nota q duplex est studium: florens: et aridum. Ad studium florens tria exiguntur. Primo requiritur iuuentus: quia iuuenes perspicatiores sunt senibus: senes autem magis sunt immemores. Secundo requiritur habitus necessariorum: quia natura non est per se sufficiens ad speculandum: sed oportet necessaria existere: ex quarto Ethicorum. Tertio requiritur animi trāquillitas que contingit per sedationem passionum: quia anima quiescens et residens fit prudens. vij Physicorum. Ubi enim passiones dominātur: ibi intellectus obscuratur. et ideo Boetius in fine huius primi hortando nos ad fugam passionum dicit. Gaudia pelle: pelle timorem. Spemq fugato: nec dolor adsit. Nubila mens est vinctaq frenis. Hec vbi regnant. Studium aridum est ad quod concurrunt opposite conditiones: scilicet senectus: necessariorum defectus et animi perturbatio.

Mesti modi.

¶ Nota q versus de miseria dicuntur mesti modi. Dicuntur enim modi a modulando: quia pedibus modulantur. Et dicuntur mesti ratione materie: quia sunt de tristi materia scilicet aduer-

stratis. ¶ Nota. φ in primis duobus versibus notatur antithesis. i. contraria positio. dz enim in primo versu quodã peregi: cui contrariatur in secũdo versu cogor inire. i. inchoare. Item dz in primo versu florente studio: cui contrariatur in scdo flebilis. Item dz in primo versu carmina sup. iocũda cui contrariatur in scdo mestos modos. ¶ Item notandũ φ boe. rõnabiliter deplãgit statum suuz ex parte permutationis studij philosophici: qd̃ versuz fuit in studiũ poeticũ quo tunc cogebaẗ vti. ppter quod… **Antithesis.**

Ecce mihi lacere dictant scribenda camene
Et veris elegi fletibus ora rigant.
Has saltem nullus potuit peruincere terror
Ne nostrum comites prosequerentur iter
Gloria felicis olim viridisq̃ iuuente.

posuit eñi boe. dolores suũ metrice et nõ philosophice ɔsolari. Nã studiũ philosophicũ est studiũ veritatis: qz scdo metaphisice vocari philosophiam sciam veritatis recte se hz. Studium aũt poeticum est studiũ falsitatis. nam ex phemio metaphisice sm prouerbiuz mentiuntur multa poete. Itez p studiuz philosophicũ acquiritur beatitudo: ex. x. ethicorum. Per studium autem poeticum fallitatis certitudo: ex. ij. metaphisice. ¶ Ecce mihi lacere. Hic boe. approbat dictum suum dicit eñi φ cogatur inire mestos modos: hoc ipe probat. scdo respondet questioni ibi. Has saltẽ. primo dicit. hec dixi φ cogor inire mestos modos. ecce demõstratio hui⁹ ad sensum. nam camene. i. muse poetice lacere. i. lacerantes mentes hoim. ille dictant mihi scribẽda carmina metrica et elegi versus miserie quos muse mihi dictant illi rigant. i. humectant. ora. i. faciem meam veris fletibus. ¶ Nota φ sm poetas. ix. finguntur fuisse muse in monte helicone iuxta fontem caballinum. de quo fonte loquitur Persi. in principio libri dicens. Nec fonte labra prolui caballino zc. Que muse finguntur poetis ministrasse scientiam componendi carmina metrica: et iste muse poetice vocabantur camene quasi canentes amene: eo φ delectant homines ratione metri. Nota φ ille muse poetice dicuntur lacere actiue: quia lacerãt. i. distrahũt mentes hoim subijciẽtes ipsas diuersis passionibus: nũc passioni amoris: nunc doloris: sicut patet per Ouidi. de amore tractãtem: et p alios poetas: vel dicuntur lacere passiue ratione poematum suoꝝ: que poemata dicũtur lacera: qz nõ sunt firmitate rõnis stabilita. ¶ Ubi notandum φ quedã carmina dicuntur integra: quedaz lacera. Integra sunt carmina philosophica nulla turbatione permixta: sed firmitate rationũ stabilita et aĩm firmãt. Lacera sunt carmina poetica que non instruunt hoiem nec consolãtur. i. distrahũt mentes hoim nũc reducẽdo homini ad memoriam voluptates: nũc dolorem: nunc alias passiones. Item notãdum versus elegi principaliter inuenti fuerunt ppter miseriam describendam: et qz hos versus muse dictabat boe. p quos boe. magis suam miseriam reducit ad memoriam φ p eos cõsolaretur: ideo elegi erãt causa ipsi boe. veri fletus. ¶ Item notãdum duplex est fletus: adulatorius et verus: adulatorius quẽ fletus qualis est fletus amasie. Si enim dixerit amasius ad amasiam non diligis me: ipsa incipit flere quare vt per fletum firmius ipm possit tenere: cum autem nũmos non poterit extorquere ab ipso dicit. vade garsio te non noui vere. Alius est fletus qui ex vero cordis dolore et ex vera pietate procedit: et ad talem fletum boe. prouocatus fuit p musas dictantes sibi carmina. ¶ Notandum φ hec dictio elegi potest exponi dupliciter. vnomodo φ teneatur nominatiue: et tunc est sensus: elegi id est versus miserie rigant ora mea fletibus. alio modo φ teneatur genitiue: et tunc est sensus: camene rigant veris fletibus ora elegi id est miseri hominis: quia eleg⁹ elega elegũ sm [illegible]. ¶ Has saltem nullus potuit. Hic boetius respondet tacite questioni. Quereret aliquis: quomodo muse dictant tibi carmina scribenda cum sis in exilium relegatus: quia intrasti sine omni comitiua. Ad hoc respondet boetius. Licet omnes amici mei dereliquerunt me in exilio propter timorem imperialem: tamen has musas nullus terror imperialis potuit vincere quin sequerentur nostrum iter vsq̃ in exilium dictantes nobis carmina. ¶ Notandum licet bona exteriora possint auferri ab homine per violentiam sicut per furtum: rapinam: p incendium. tamen sciẽtia non potest auferri ab homine. Non enim scientia violenta aufertur nec vetustate cõsumitur nec tristicia minuitur. vnde Sene. ix. epistola ad Lucil. recitat φ cum Stilbon capta patria: amissis liberis: amissa vxore sua et alijs bonis: solus ab incendio exierat: requisitus fuit a demetrio nunquid omnia perdidisset. respõdit nihil pdi…: sz oia bona mea mecũ sunt: iusticia: virtus: temperãtia: et prudẽtia. et hoc innuit Boe. dicens. Musas se non reliquisse. vnde etiam Ala. de planctu nature et sciẽtia di. Super omnem possessionem generosa emanat possessio: que spersa colligitur erogata reuertitur: publicata suscipit incrementum: per quam nobilis thesaurus secretis penetralibus nascitur: effectus eterne delectationis acquiritur. Hec est sola per quam mens deijcit a tenebris cordis oculos: deliciosa animi paradisus hoc immortalem ex mortali facit: et caducum hominem in deum deifice mutationis auctoritate conuertit. ¶ Nota circa hanc dictionem saltem φ tres dictiones inuicem proferri possunt partim que deberent proferri partem: vnde proferimus saltim pro saltem. timpus p tps. ex timplo p ex templo: qd est cõtra Aug. qui dicit. Tinnia detestor ex timplo timpora saltis. ¶ Gloria felicis. Hic boe. deplangit statum suum ex parte defectus corporalis. Et primo proponit eũ in generali. scdo in speciali: secunda ibi. Uenit enim dicat primo: quodã consolabatur me gloria felicis id est prospere iuuentutis: et gloria viridis iuuente. i. delectabilis iuuente: sed nunc fata. i. euen

Muse

Elegi.

Fletus duplex.

bona exteriora.

Scientia.

rus mesti senis:id est tristi senectutis solantur:id est consolantur mea.i.meam partem:quasi diceret prius consolabar dulci iuuentute:nũc autem consolor tristi senectute:fm illam sententiam sic exponitur littera. Gloria felicis iuuente.i.prospere iuuentutis viridis.i.delectabilis:iuuentutis olim.i.quondam sup.consolabar me:nunc fata.i.euentus mesti senis.i.tristis senectutis. solantur mea.i.meam partem. ¶ Notandum ꝙ cõiter illa littera aliter exponitur referendo eam ad musas poeticas sic. Camene que quondam tẽpe iuuẽtutis erãt gloria felicis ꝛ viridis iuuentutis:qꝺ ꝺi ꝑ tanto:quia iuuenes solebãt olim informari in arte poetica in qua proficiẽtes gloriabãtur in vsu metrorum et ritbmoꝝ:nunc autẽ camene solantur mea fata inq̃ mesti senis. ¶ Notandũ ꝙ felix iuuẽtus est q̃ bonis exterioꝛib⁹ est adornata:de quib⁹ bonis loquitur Arist. circa principiũ libri de bona fortuna ꝺi. Sine reb⁹ exterioribus quarũ fortuna est ꝺñs non contingit se esse felicem:sꝫ viridis id est delectabilis iuuentus est illa qua bonis nature decoratast scꝫ fortitudine:pulcbritudine et agilitate. vnꝺ Arist. in etbicis.nꝺ oĩno felix est qui ipẽ turpis:aut solitarius:aut carẽs ꝓle. ¶ Nota ꝙ

Iuuẽtus felix

Solãtur mesti nunc mea fata senis.
Venit enim properata malis inopina senectus.
Et dolor etatem iussit inesse suam:
Intempestiui funduntur vertice cani:
Et tremit effeto corpore laxa cutis
Mors hominum felix que se nec dulcibus annis
Inserit:ꝛ mestis sepe vocata venit
Heu heu ꝙ surda miseros auertitur aure
Et flentes oculos claudere seua negat
Dum leuibus malefida bonis fortuna faueret

boe.repñtat i se statũ miserie cũ dicit fata mesti senis se ꝯsolari cũ minime doleꝫ cõsolanẽ:sꝫ magis ꝑturbãt.etiã cũ dicit musas poeticas se ꝯsolari.sic repñtat statũ miserie:qꝛ muse poetice nꝺ sedãt alicui in solatiũ:sꝫ potius in alimentũ doloris. Itẽ de signationib⁹ fati ponit Hug.duos versiculos ꝺi. Cõstellatio mors parce nisa deoꝝ. Euẽt⁹ reꝝ signant noĩe fati. ¶ Venit enĩ ꝑperata malis. Hic boe.declarat in spãli defectũ corporalẽ ꝺi. Bene dico ꝙ fata meste senectutis nũc ꝯsolanẽ me:enĩ ꝓ qꝛ senectus inopia.i.inopinata ꝑ apocopam ꝑperata.i.festinata venit in malis.i.cũ suis malis ꝛ incõmodis:ꝛ dolor sup.quem patior iussit inesse.i.inducit mibi suã etateꝫ. ꝑ qꝺ innuitur ꝙ nꝺ solũ etas inducit dolorem:sed ecõuerso dolor inducit ꝛ causat etatem ꝛ senium. Et tunc boe.ponit duo signa sue senectutis ꝺi. cani.su.capilli intempestiui.i.ante debitũ tp̃s funditur in vertice.i.capite meo. Aliud signũ senectutis ibi ꝙ cutis mea laxa.i.soluta tremit corpe effeto.i.consumpto ꝛ euacuato. ¶ Nota ꝙ hoiem senem multa mala ꝛ incõmoda circũueniũt.nam pellis eius ꝯtrabitur:cor eius concutitur.pulmo eius debilitatur.lumbi eius indurẽtur dorsum incuruatur:mẽbra tremũt. Unde poeta dicit. Optamus senium:dum venerit est male ventũ. Hoc est gibbosũ surdum cecũꝗ morolum. Propter hoc dicit Boetius senectus venit mibi cum suis malis. ¶ Nota circa illam partem. Et dolor etatem:ꝙ triplex est causa senectutis:scilicet etas:infirmitas:et aduersitas. Senectus que inducitur per etatem naturalis est:que autem inducitur per infirmitatem vel aduersitatem accidentalis est:qualis senectus fuit in Boetio qui senuerat propter multitudinem doloris et tristicie. ¶ Notandum ꝙ canicies Boetio fuit intempestiua. Hugonitio dicit. Intempestiuum ẽ quod est incongruum inconueniens inutile vel sine tempore. Unde intempestiuum dicitur illud quod non habet idoneum tempus vel quod non est conueniens ꝓ tempore:et ꝛ quia Boetius iuuenis erat etate:et cum senuerat ex aduersitate:iam canicies eius fuit intempestiua. ¶ Nota ꝙ in iuuenibus cutis est densa ꝓpter multitudineꝫ sanguis:ex quo sanguine generatur caro:sed quia sanguis diminuitur in senibus diminuitur etiam caro in eisdem cutis senũ est laxa. ¶ Notandũ circa hoc vocabulum effeto ꝙ ipm tractum est a mulierib⁹ ꝑgnantibus:q̃ cum peperit dicuntur effete.id est fetu euacuate. Unde dicit Hug.ꝙ fetus est nat⁹ mulieris adhuc in vtero existẽs:ꝛ ꝺr a foueo foues.ꝙ ibi foueat:inde fetus ta.tuꝫ.i.plenus na.num.inde effet⁹.i.debilis quasi sine fortitudine ꝛ uiriũ vel viribus euacuatus:inde fetosus sa.sum.i.plenus fetu. Unde in psalmo. Oues eorum fetose.i.plene fetu. ꝛ senes possunt dici efferi quasi extra fetum positi:qꝛ senectus nꝺ est apta ad generandum fetus. ¶ Mors hoim felix. Hic boe.deplãgit statum suũ ex parte durationis vite miserabilis. Et primo ꝓmittit que mors hoim sit felix ꝛ que non:ꝛ dicit sic. Illa mors est felix que nꝺ inserit.i.non immittit se dulcib⁹ annis.i.tp̃ibus ꝓsperis cum delectat hoiem viuere. Similiter illa mors est felix que sepe vocata venit mestis sup.annis id est tristibus annis:quia in annis aduersitatis miseri consueuerunt vocare mortem. Tunc ostendit que mors hoim sit crudelis dicẽs. Heu ꝙ surda aure id est reclusa aure seua mors.i.crudelis auertitur.i.spernit miseros homines et negat.i.non vult claudere flentes oculos eorum quasi ꝺi.crudelis mors est que non permittit miseres mori:et dicit flentes oculos:per hoc innuens ꝙ in morte oculi hominum clauduntur:et tunc Boetius deplangit prolongationem sue vite ꝺi. Dum fortuna malefida.i.perfida mibi faueret.i.arrideret leuibus id est transitorijs bonis:tristis hora scilicet mortis pene merserat.i.oppresserat

Fatum

Senectus mala

Intempestiuus

Cutis laxa

Effetus

meum caput: quasi diceret tẽpore prosperitatis semper accelerauit mors opprimere me: nunc autem q fortuna nubila .i. aduersa mutauit fallacem vultum. impia .i. misera vita protrabit .i. prolongat mores sup. viuendi ingratas: id est odiosas mihi: q propter miseriam tedebat ipsũ Boe. viuere. ¶ Nota q lʒ ẽm vulgarem et ẽm apparentiã hec sententia de morte felici et crudeli videtur vera tamen ẽm rei veritatẽ est falsa: q mors etiã tempore prosperitatis potest esse bona. nam ẽm Sene. optimũ est mori cum delectat viuere: et tẽpore aduersitatis potest mors eẽ mala: q aduersitas sepe inducit desperationes. Boe. autem representãdo statum miseri hominis hãc sententiam ponit tanq verã. ¶ Notandũ q mors vel cõparat ad vitam pñtẽ vel futurã. Primo modo illa mors dicitur felix que fugit tpe psperitatis et accelerat tpe aduersitatis. Si aũt cõparat mors ad vitã futurã tunc ipsa potest dici bona et mala tempore aduersitatis: et etiã prosperitatis: q si mors ducit ad gloriam: dicitur bona: si ad penam dicit mala. *(Mors cõparat ad duo.)*

Nenc caput tristis merserat hora meum

Nunc quia fallacem mutauit nubila vultum

Protrahit ingratas impia vita moras

Quid me felicem totiens iactastis amici:

Qui cecidit stabili non erat ille gradu

¶ Notandũ ẽm remigium sup donatum. Heu aliquando est monosyllabũ: aliquãdo dissyllabũ: sicut metri necessitas requirit. vnde in proposito est dissyllabũ: dicendo. Heu heu q surda miseros auertitur aure. ¶ Notandũ q hoc verbum auertor quãq est passiuũ constructũ cum ablatiuo mediante prepositione: vt dicẽdo auertor a te: et idem est q remoueor. aliquãdo est verbũ deponens constructũ cũ accusatiuo: vt dicendo auertor te: et tunc idẽ est q sperno te: et sic accipit in proposito: cum mors auertit .i. spernit miseros. versus. In vi passiui notat auertor remoueri. Si sit deponẽs auertor spernere signat. *(Auertor.)* ¶ Notandum q boetius appellat fortunã malefidam: q est deceptiua. vnde Sene. Neminẽ aduersa fortuna cõminuit nisi que fecunda decepit. Et alibi. Seneca. Fortuna nemini seruat fidem: nulli obesse semel contẽta est: quem nimium fouet hunc stultum facit. ¶ Notandũ fortune bona dicuntur leuia: quia transitoria. Non enĩ perdurat circa hominẽ ẽm Sene. Illud non est tuum quod fortuna fecit esse tuum. Donum enim quod dare potuit: potuit et auferre. ¶ Notandũ q boetius appellat fortunam nubilam: id est obscuram siue cecam. depingebatur autem antiquitus fortuna ceca: quia ex improuiso accedit et recedit. vel quia cecum reddit hominem extollendo eum in prosperis et deprimendo in aduersis. *(Fortuna.)* ¶ Notandum q boetius dicit fortunam olim circa se mutasse fallacem vultum: quia fortuna olim depingebatur duplici facie: anteriori alba: posteriori autẽ parte nigra: per albam designatur prosperitas: per nigram aduersitas: mutauit ergo fortuna circa Boetium fallacem vultum prosperitatis. postea ostendit ei vultum aduersitatis. ¶ Quid me felicẽ totiens iactastis amici. Hic Boetius deplangit statum miserie sue apostrophando contra amicos suos dicens. O amici mei quid: id est propter quid iactastis: id est iactando dixistis me totiens felicem: frustra enim hoc dixistis: quia felicitas mea non erat stabilis: quod patet ex hoc: quia ego cecidi: et ille qui cecidit de prosperitate in aduersitatem non erat stabili gradu prosperitatis. ¶ Notandum duplex est felicitas: pollitica que consistit in bonis exterioribus: et talis nõ est stabilis sicuti nec bona exteriora. Alia est felicitas speculatiua que consistit in actu sapientie scilicet in speculatione substantiarum separatarum. et talis felicitas est stabilis: et immutabilis: cum sit bonum optimum pulcherrimum. et delectabilissimum. ex primo. Ethicorum. *(Felicitas duplex.)*

¶ Jodoci Badij Ascensij: in Boetium de consolatione Philosophie grammaticalis explanatio.

Armina qui quondam &c. In explanatione huius operis eum fere morem obseruabimus vt quotiens carmen occurrerit primũ huius structuram atq legem declaremus. Deinde sensum auctoris cum vocabulorum si qua difficilia sunt expositione: et postremo loco ordinem verborum auctoris breuiter repetamus. Carmen itaq hoc primũ est elegiacum exametro: id est sex pedum: a penthametro .i. quinq pedũ carmine constans. vnde et vtroq carmen vndecim pedũ conflatum putant. propterea q penthametro fere sententia claudit primo: aut suspẽditur et clauditur secũdo: nunq autẽ sequẽti exametro. *(Carmen elegiacũ.)* Exametrũ autẽ ab exa .i. sex. et metro .i. mensura: quasi sex pedum mensura dicit. Conficitur autem duobus legitime pedib' dactylo: et spondeo: quibus aliqui loci sunt proprij: aliqui cõmunes. Quintus enĩ dactylo: sextus spondeo proprij quattuor priores cõmunes sunt decet tñ vt fere prima syllaba tertij pedis sit vltima dictionis: tam in exametro q penthametro. Qui vero pedes admittantur statim dicturus sum. *(Exametrum.)* Penthametrũ autem a pẽtha .i. quinq. et metro mensura quasi quinq pedum mensura dicit: cuiusquidem pedes duobus modis distingui possunt: altero qui ad componẽdos versus promptior est: vt post duos primos pedes qui indifferẽter dactyli sunt vel spondei. vel alterni: relinquatur syllaba vltima dictionis que possit esse prima tertij pedis. vnde penthamemeris dicitur. deinde ponãtur duo dactyli cum syllaba abundãte: que cum derelicta post duos primos pedes faciat spondeum. et hoc modo omnes presens esse dactyli in penthametro preter constantem ex duabus syllabis post binos quisq derelictis qui spondeus est. Tres *(Penthametrum.)*

autẽ:id est duo primi τ ex derelictis spondei. Altero modo distinguuntur pedes: vt duo primi sint
vt prius: dactili vel spondei vel alterni: tertius spondeus: τ vltimi duo anapesti. Verũtamen quia
in omni carmine vltima syllaba est cõmunis. i. indifferens siue longa sit siue breuis: ideo in exame
tri fine potest poni trocheus pro spondeo: et in penthametri tribrachus pro anapesto: et id quidez
sine vitio. Item q: in illa que est prima tertij pedis et vltima dictionis sepe tñ more trahitur quã
tum in vltima syllaba totius carminis volunt: nõnulli eam quoq; syllabaz cõmunẽ esse: et ob id in
tertio exametri posse tribrachus pro dactilo poni que iãbum pro trocheo etiã in penthametro qđ
apud idoneos auctores nõnunq;: sed rarius reperies: vt in illo. Omia vincit amor et nos cedam⁹
amori. Parce itaq; q̃tum fieri potest hac licentia vtendũ est. Plura autez mere grãmaticos dicẽda
Regla ele giaco car mine. sunt. Si tamẽ etiã a nobis quis leges huius carminis efflagitet has sibi paratas habeat. Quarũ
prima est quã dixi: vt in carmine elegiaco nunq; terminet plena sententia in sequẽti exametro: sed
in primo penthametro vel in secũdo: semperq; necesse est: vt lz suspensa adhuc sit sententia: tamen
constructio fere plena fit. in secũdo quoq; versu hoc est in penthametro. Secũda est: vt si cõmode
fieri potest geminis epithetis siue adiectiuis tam exametrum q̃ penthametrũ ornetur τ sic vt pri⁹
adiectiuũ priori substãtiuo correspõdeat: τ posterius posteriori. ponentur autem ambo adiectiua
ante substantiua: sed ne fit hiatus aut strepitus vocalium ineptus pulchrum esset in diuersis casi
bus: aut diuersa declinatione ponere. Dixi et cõmode fieri potest. Non enim semper ne fluat nimiũ
id fieri congruit: precipue in epigrãmate talis fucus vitetur. Tertia est. Sonorum est exametrum
si primo loco dactilum et secundo spondeum habeat sic: vt dictio trissyllaba secũda sit tribus lon
gis aut natura aut positione constans: aut vna monosyllaba cum dissyllaba: nec minus sonorum
erit si in secundo quoq; loco dactilus fuerit: dũmodo post duos pedes remaneat in eadem dictio
ne tñ vna syllaba: quia dissonum τ inconditum carmen: dum prime due dictiones singulos dacti
los sine abundante syllaba faciant: vt Acria prelia. Durus autem si post singulos dactilos singu
los spondeos ex integris dictionibus feceris sic. Acria cantans prelia regum. Quarta est hiperme
trum: id est versum in quo syllaba abundat nunq; feceris nisi in vocalem: aut in litteram exeat: et
sequens versus a vocali incipiat: idq; raro et non sine sentẽtie cõformitate facies. Quinta spondeũ
in quinto loco exametri non pones nisi grauitas sententie: aut languor animi loquentiũ admoue
at: tuncq; dactilus quarto loco ponetur. Sexta vocatiuũ in fine carminis non pones: nec in pen
thametro monosyllabum: quod si in exametri fine posueris nomen animalis erit. Septima in pẽ
thametro quoq; seruandũ: vt primus pes dactilus secundus spõdeus sit cum syllaba in eadem di
ctione vna dumtaxat abundante. In fine autem vitentur trissyllabe et monosyllabe dictiones pul
chre sunt bissyllabe non turpes penthasyllabe: vt Contactum nullis ante cupidinibus. Quadra
syllabe non execrẽtur. Penultima trissyllaba iocundũ versuz facit. Octaua in omni carmine seruẽ
tur decora supra a nobis breuiter enarrata. In elegiaco ergo erit materia tristis stilus mediocris.
Sẽtẽtia. digressio rara nec prolixa: compositio facilis: dictiones non affectate. Epigramma autem sentẽtia
bona claudatur. hec hactenus. plura etiam a nobis alibi dicta sunt. Restat vt sensa auctoris nostri
paucis explicemus. ¶ Carmina qui quondã ⁊c. vt auctoris nostri in primo carminis sententia pau
cis explicemus operepreciuz est ad memoriã reuocare intentionẽ eius. vult enim in toto hoc ope
re personam hominis mesti et desolati ob iniquas tribulatiões quas patitur representare ad quã
mentis egritudinẽ quia nihil facilius affert medelam q̃ sapientia que ex philosophia acquiritur:
ideo philosophicã consolationẽ inducit. Referemus ergo ad oculos mentis Boetij statum: qui pro
pter equitatẽ et iusticiã in carcerem detrusus: τ oibus bonis spoliatus etiã fame sui detrimentum
timet. Sedet ergo mestus animo repetens ante acti temporis felicitatẽ: que collata ad presentes
miserias eas accumulatiores facit: q: vt ipse dicturus est: infelicissimũ genus dissortunij est fuisse
Cõtẽtio. felicem. Et vtitur contentionib⁹. i. contrarijs sententijs per antithetа. i. contraposita seu contraria
vocabula: quia vt bene dictũ est peregisse τ inire contraria sunt. ille enim peregit qui iam perfecte
Per. egit. Per enim prepositio aut perfectionẽ significat: vt perfectio perfecte facio. perfero perfecte fe
ro: id est ad finem vsq; τ sic de multis alijs: aut per mediũ: vt perfluo per mediũ fluo. perluceo per
medium luceo. aut intercessionẽ τ auctoritatẽ: vt per me reges regnant. Peregit ergo qui comple
Ineo. uit et perfecit: init qui incipit et nundũ aliquid fecit: sed quasi ad faciendũ it. accipitur tamẽ inter
Carmen. dum in eo pro eo quod est incipio facere aut incoho vt in eo amicitiã ⁊c. Contra item sunt. Carmi
na et mesti modi. Nam carmina canendo dicũtur: vnde vt poete canere dicuntur vt arma virũq; ca
Versus. no. Versus dicuntur: eo q̃ peracto numero certorũ pedum reuertitur poeta ad principium. Nume
Numeri ri quoq; versus dicitur eo q̃ numerantur pedibus: proprie tamen non versus sed moduli eorum
Modus. sunt. sicut metrum mensura est carminum non carmen ipsum. Modus autem nunc dicitur finis:
vt. iiij. eneid. Nam quis erit modus proprie autem est moderatio. vnde a modo modestia et mo
deratio dicitur. Mesti autem modi hic sunt versus elegiaci: qui mestis cõueniunt: sicut sapho oui
diana flebile carmen appellat quod flenti conuenit. Item contrarius est florenti studio: id est qua
Cogor. si suapte natura aliquid facere sicut flores sponte nascuntur ex arbore leta: τ cogi ad ipsum. Nam
Ecce. cogor compositum est ex co et ago. et est idem quod compellor. ¶ Ecce particula locum habet pre
cipue vbi ex insperato et improuiso aliquid oboritur. vnde diapathos: id est affectionem τ cõmise
Lacer. rationem mouet: eo q̃ mala improuisa grauius ledunt. Lacerum vult ancipitis esse significatio
nis hoc est actiuũ et passiuũ qui dicit. Qui lacerat lacer est et qui laceratus habeatur. De camenis
et musis in sequenti explanatione prime prose ampliter dicturus sum. Dicit preterea notanter

veris fletibus: qr omnes qui elegiaca carmina componunt et querimoniam quendā facere videntur: sed qui de alienis miseriis: aut de suis ficte conqueruntur: nō veros fletus emittūt: sicut Boetius modo se emitteret dicit. Elegos grece dicitur luctus, elegeo autem misereor: elegios autem versus ad miseriam pertinens. Saltem legas non saltim. tractum autem volunt vocabulū ab his qui hostibus dedentes salutem petebant: hoc est vite incolumitatē amissis ceteris: ac si dicāt vt cetera amittamus habeamus salutem: quod per corruptionē factum est postea saltem: quod quidem interpretatur ad minimū. ¶ Iuuenta etas est. iuuentus autem multitudo iuuenum: et iuuentas dea s̄m Seruium. In latinis ergo litteris cauebis ne alterum ꝑ altero: loquor enim de duobus prioribus: ponas q̄uis in sanctis litteris sepe confundātur. Et q̄uis senecta et senectus idem sint. Credo legendum esse. Solatur et non solantur. Est enim appositum illius nominatiui gloria. ¶ Cani sunt capilli canescentes et carent singulari numero in ea significatione. ¶ Effetū dicitur quicquid omnē fetum. i. omnē vigorē suum emisit. ¶ Mors felix ab effectu hic dicitur: qr felices facit. ¶ Sūt enim triplicia epitheta seu adiectiua aliquo modo ꝓpria. Quedam enī omni et semꝑ conueniunt et eadem addūtur ad perpetuā rei naturā significandam: vt calidus ignis: frigida nix. Quedaꝫ nō omnibus eiusdem nominis conueniūt: et ea ad discretionē addūtur: vt paruus lupis. Quedam nō formaliter: sed vt notis vocabulis vtar: virtualiter tm̄ inherent. vnde mors dicitur frigida: q: frigidos facit: timor pallidus: frigidus pigrum ꝛc. Heu heu hic geminatum legendū est vel eheu: non autem heu dissyllabū. Reperitur autē heus cum vocandi casu: et est reuocandi aduerbium. Item hey cum datiuo: vt hey mihi qualis erat ꝛc. Item heu cū accusatiuo: vt. heu stirpem inuisam: et cuꝫ nominatiuo: vt heu pietas: heu prisca fides. Et heu vel heuheu absolute sine casu. Et est dolentis interiectio: vt Eheu quid volui misero mihi. Et heu heu q̄ pingui macer est mihi taurus in auro. Cetera vocabula que de se nota sunt lucidiora erunt in construēdo. Nūc sensum litteralem reperiamus. Manlius Boe. Seuerinus vir consularis et egregia: tum virtute: tum prudentia ꝓditus ob iniusticiam in carcerem detrusus: vt innocentiā suam posteris significet et miseris mortalibus simili iniuria affectis consolationem pararet se mestum et lachrymosum fingit: quasi post repetitionem preterite felicitatis sue: sol⁹ cogitabūdus in hac verba proruperit. Carmina que quōdam ꝛc. quasi dicere velit. Audite mortales et cōmiseramini. Ego qui florēti studio et animi hylaritate fretus olim dulces cantilenas confeci. Nunc in senectute cum solatium et requiem animi habere merito debeam cogo: propter iniuriam mihi illatam incipere edere lugubres cantus et querimonias. Ecce enim. q. d. quod minime verebar minimeq̄ mihi verendum fuit: camene. i. inuentrices carminum lacere. i. laceratis et dissutis vestibus et mesto vultu: tales enim sunt qualia sunt que canuntur: dictant mihi que debeam scribere. Dictare enim proprie est proferre et inuenire verba que alius scribat. Et elegi. media breui. i. luct⁹ vel versus elegiaci rigāt mihi ora veris fletibus. Et cuꝫ omnes amici omnesq̄ facultates me defecerint et dereliquerint: sole camene me secute vsq̄ in carcerem sunt: per quod innuit sciētiam a tyrānis auferri nō posse. Gloria autem anteacte vite in iuuēta mea solatur nunc mea fata. i. aduersitatē quam patior senex mestus. Quasi dicat: quando recordor felicitatis mee in iuuenta habite. Nunc modestius tolero infelicitatem senecte. Cum certo sciam: vt Horatius dicit: nihil est ex omni parte beatum. Si quis autem dicat. O Boetius tu nondū senectutem attigisti quomodo ergo te senem dicis. Respōdet q̄ senectus inopinata iam venit. Est autem vocabulum venit preteriti temporis: quia producit primam quem in presenti tempore corriperet. Si queras quomodo venit. dicit q̄ ex dolore: quia dolor iussit suam etatem: id est senilem quam dolor semper in vultu hoīm generat inesset mihi. ¶ Mors hominū felix: pro hac sentētia memineris lector nos oportere precipue respicere ad affectionē loquentis. Sepe enim sententie proferuntur non omnino vere: sed verisimile his qui eas proferunt. Sicut Dido in quarto eneidos ab vno decepta dicit. Nusq̄ tuta fides. Sic Boetius licet ipse talis non sit: tamen quia agit personaꝫ eius qui consolatione indiget: et tam tristis est: vt vitam amaritiam iudicet: dicit mortem esse felicem: que in felicibus obuenit: quia vt dicit Plinius in remedium omniū malorū mors concessa est. Et vt in epistolis dicit Horatius. Mors vltima linia rerum est. Contrariam sententiam dicit cherea virgine potius apud Therentium in eunucho: quia ab his qui animum perturbatum habent eiusmodi proferuntur sententie quales a passionibus predominātibus dictantur. Cetera clara sunt. Facit autē in fine pulchram apostrophē. Est aūt apostrophe conuersio sermonis ad absentem. Que nunq̄ affectione vacat: sed vel ire vel amoris: vel doloris vel leticie iudicium habet: sicut hic. O amici inq̄t. ad q̄d cum iactantia iudicastis me totiens esse felicē: cum et meam et meorū dignitatem conspexistis: non recte iudicastis me beatū: qui stabilem felicitatem nactus non eram quod patet quia cecidi: sed qui cecidit stabili non erat ille gradu. Et ita claudit carmen deuerbio quod sepe in hoc genere carminis honeste fit. ¶ Ordo iam notus est: sed vt pollicita exequar imbecillioribus talis est. Ego Boe. qui peregi. i. perfecte composui et edidi quondā florente studio carmina. i. dulces cātilenas nunc sup. effectus flebilis cogor inire. i. incipere mestos modos. i. versus de mesticia hoc est querimonias et lamentationes. Ecce quasi dicat preter spem et opinionem camene. i. muse inuentrices carminū lacere. i. pannose et laceris similes: dictant mihi scribenda. i. ea que debeam scribere. Et elegi. i. luctus rigant. i. humectant mihi ora. i. faciem veris et nō fictis fletibus. i. lachrymis quas fletu emitto. Nullus terror neq̄ mortis neq̄ amissionis rerū potuit puincere saltē has. i. camenas. l3 notos et amicos peruicerit. Nō potuit inquā eas puincere quin. i. quo minus vel qui non. i. vt nō ipse existētes comites persequerentur. i. ad finem vsq̄ sequerent̄ nostrū

Iuuenta.
Iuuētus.
Iuuētas.
Cani epytheta.
Heu heu.
Dicto.
Venit.
Apostrophe.
Construccio.

iter etiam in carcerem. Gloria: id est excellens in claritate et letitia dignitas felicis et olim viridis iuuente mee: solatur mea fata: id est tristem euentum qui quasi fataliter mihi venit: hoc est dum glo riam iuuẽte cum presentib⁹ malis confero: tunc quodammodo consolor: quãdo non omnino miserũ me videam. Mea inq̃ fata senis mesti. i. qui sum senex mestus. ne dicas fata mea. i. mei vt alio lo co docebo. Dico senis enim pro quia senectus inopina. i. inopinata. venit. i. inuasit me preparates id est acceleratã malis. i. per mala que patior. Et dolor iussit. i. voluit imperauit suam etatẽ. i. quã ipse generat. i. senilem inesse mihi. Cani. i. capilli canẽtes intẽpestiui. i. ante tẽpus orti funduntur. i. disperguntur vertice. i. in superiori parte capitis itaque dum altius ire nõ possumus reuertendum nobis est sicut a vertice mõtis. Et cutis laxa. i. laxata tremit in corpore effeto: vel corpore existẽte iam effeto. Illa sup. mors hominũ est felix. i. felices eos facit que nec inserit se dulcibus annis. i. le tis et prosperis et que vocata sepe venit mestis: vel vocata mestis. i. a mestis venit. Heu heu q̃. i. q̃tum surda aure mors supple auertitur miseris. i. vertitur a miseris. Alij legunt auertit. i. spernit miseros de quo vide finem cõmenti nostri. Et ipsa seua. i. superba et immitis negat. i. renuit claude re oculos flentes. i. mestorũ. Clauduntur autem mortuis oculi: quia moriẽtes fere apertos linquunt. Dum. i. quãdo fortuna malefida foueret bonis leuibus. i. transitorijs. hora tristis. i. mortis merse rat pene. i. quasi meũ caput. Sed qr ipsa fortuna nubila. i. obscura et auersa mutauit nunc fallacem vultum vita mea impia protrahit. i. prolongat mihi ingratas moras. i. dilatiões. O amici. quid. i. ad quid: quare iactastis. i. cum iactantia iudicastis totiens me esse felicem: quasi dicat: non fui tũc felix: quia status meus non erat firmus: quod patet: qr cecidi: sed qui cecidit ille non erat in stabili gradu. Hec prolixius dicta in sequentibus breuior ero.

¶ Prosa prima primi libri.

¶ Prosa prima.

Ec dum mecũ tacitus ipse reputarẽ que rimoniãq3 lachrymabilẽ stili officio desi gnarem: astitisse mihi supra verticẽ visa est mulier: reuerendi admodum vultus: oculis ardẽtibus: et vltra cõem hoim valẽtiã pspicacib⁹

Sanctus Thomas.

Ec dum mecum ta citus etc. Hic incipit prosa prima huius primi in qua Boe tius introducit phi losophiã sup suam miseriã consolantem. Ubi nota q̃ Boe. dolẽs et ipsa philosophia ip sum cõsolãs nõ sunt aliud nisi ani mus dolẽs ex oppressione sensua litatis: et ratio consolãs ex vigore sapiẽtie. Et diuidit. Primo osten dit Boe. quõ phia sibi apparuit. Scdo quid circa ipsum egerit se cunda ibi. Que vbi poeticas mu sas. Primo describit apparitionem philosophie quo ad tempus et ad locum et describit ei⁹ dispo sitionem: quo ad vultum quo ad aspectum; quo ad colorem et vigorem et quo ad etatem. Secũdo describit philosophiam quãtum ad habitũ exteriorẽ. Tertio quo ad ornamenta et insignia que ma nibus gestabat. Secunda ibi. Uestes erant. Tertia ibi. Et dextera quidem. Dicit primo. Dum ego Boetius hec que supra in metro dixi tacitus mecum reputarem: id est cogitarem. et querimoniam lachrymabilem: id est prouocantem ad lachrymas designarem: id est describerem stili officio visa est mihi mulier astitisse supra verticem: id est supra caput admodum: id est valde reuerendi vul tus oculis ardentibus et perspicacib⁹. i. claris vltra cõmunẽ valentiã hominũ. i. vltra homines q̃ apparuit in colore viuido. i. delectabili: et apparuit mihi tanq̃ inexhausti. i. inconsumpti vigoris: q̃uis ipsa foret ita plena eui: id est durationis: vt nullo modo nostre crederetur esse etatis statura eius ambigue. i. dubie discretionis. i. cognitionis: qr nunc. i. aliquãdo cohibebat. i. extẽdebat sese ad cõmunẽ mensurã hoim. i. longitudinẽ: nunc. i. aliquãdo videbat pulsare. i. attingere celum ca cumine summi verticis. i. altitudine capitis que cũ caput altius extulisset ipsum etiã celum sua lõ gitudine penetrabat. ¶ Notandũ q̃ Boe. describit philosophiã sibi apparuisse sub specie mulieris qr philosophia apud grecos et sapientia apud latinos est ge. fe. vel ideo quia sicut mulier infantes lacte nutrit: sic philosophia min⁹ perfectos nutrit facilib⁹ doctrinis. vel ideo quia Boe. erat eger: mulier autem magis est cõpassiua et magis habilis ad consolandũ egrum q̃ vir. Nam s̃m Salo monẽ: vbi non est mulier ibi ingemiscit eger. ¶ No. stare est erecto mõ se habere: et qr philosophia erigit hominẽ ad delectationes intellectuales faciens cadere sensuales: ideo ipsa describitur stetis se. Et dicitur stetisse supra verticem: quia philosophia in anima intellectiua non habet organum in vertice. Nam anima intellectiua nullius organi corporis est actus. Uel dicitur ideo stare supra verticem: quia de supero cardine elapsa venit: vt dicit Boe. tertia prosa huius primi. ¶ Notandum philosophia dicitur reuerendi vultus: quia suos possessores reuerendos facit. Nam s̃m Tullium Reuerentia est decens et matura grauitas que habetur per philosophiam: ergo dicitur reuerendi vultus. ¶ Notandum illud quod est ardens est penetratiuum: et quia per rationem et intellectum que sunt oculi philosophie penetramus intima rerum et quidditates earum: ideo philosophia di citur apparuisse ardentibus oculis. Et qr per philosophiã speculamur ea que vulgares et cõmu nes nõ speculantur: ideo dicitur habuisse oculos perspicaces vltra cõmunẽ hominum valentiam

Quar̃ phi losophia i hitu mu liebri ap paruit.

Cur stãs.

Reuerẽdi vultus.

Ardẽtib⁹ oculis.

Notandum color viuidus est color naturalis pulcher et delectabilis: et q2 philosophia in se pulcherrima est cum sit mirabilis et diuina et delectabilis: quia mirabiles affert delectationes: ideo describitur apparuisse in viuido colore. Item philosophia apparuit inexhausti vigoris: quia philosophia cum sit perpetua exhauriri non potest: vel ideo inexhausti vigoris: quia quantumcunq3 homo cognoscat de philosophia adhuc restant plura cognoscenda: quod patet ex diuersitate opinionum

Colore viuido.

Inexhausti vigoris

colore viuido: atq3 inexhausti vigoris quamuis ita cui plena foret: vt nullo modo nostre crederet etatis. Statura discretionis ambigue. Nam nunc quidem ad com(m)unem sese hominum mensuram cohibebat. Nunc vero pulsare celum summi verticis cacumine videbat. Que cum caput altius extulisset. ipsum etiam celum penetrabat: seq3 respicientium hominum frustrabat intuitus. ¶ Uestes erant tenuissimis filis: subtili artificio: indissolubili materia perfecte: quas vti post eadem prodente cognoui suis manibus texuerat. Quarum speciem veluti fumosas imagines solet. caligo quedam neglecte vetustatis obduxerat. Harum in extremo margine. P. grecum in supremo vero. T. legebatur intextum. Atque inter vtrasq3 litteras in scalarum modum

in philosophia quarum vna destruit aliam. Item quia philosophia est eterna et precesserat ipsum Boetium: ideo dicit eas non fuisse sue etatis. ¶ Notandum q3 tres sunt partes philosophie essentiales ex sexto metaphisice: naturalis: mathematica: et diuina. Secundum naturalem philosophiam dicitur philosophia se cohibere ad communem mensuram inquantum tractat de naturalibus qua communiter via sensus cognoscuntur inter que natura hominis est summum ad quod peruenitur. Dicitur autem philosophia pulsare celum quo ad mathematicam: ideo quo ad astronomiam inquantum tractat de moribus et figuris astrorum. Dicitur autem penetrare celum quo ad methaphisicam inquantum dirigit in cognitionem dei et substantiarum separatarum. Et dicitur philosophia frustra initium hominum respicientium quia perfectarum cognitionem substantiarum separatarum in hac vita habere non possumus. Nam sicut se habet oculus nicticoracis ad lumen solis: sic intellectus noster ad manifestissima in natura. ex secundo methaphisice. ¶ Uestes erant tenuissimis filis. Hic boetius describit philosophiam quantum ad habitum exteriorem. Primo quantum ad materiam vestium. Secundo quantum ad picturam vestium. Tertio quantum ad violentiam vestibus illatam: et legantur partes simul dicit primo. Uestes philosophie erant perfecte tenuissimis. i. subtilissimis filis et erant ex subtilissimo artificio: et ex materia indissolubili: quas vestes ipsa texuerat proprijs manibus vti pro sicut ego cognoui eadem philosophia prodente: id est reuelante mihi in tertia prosa huius primi: quarum scilicet vestium speciem. i. pulchritudinem quedam caligo: id est obscura ignorantia neglecte vetustatis id est negligentie veterum obduxerat. i. obfuscauerat: veluti solet sup. obducere caligo fumosas imagines: id est in fumo stantes. Tunc ostendit quid fuerit depictum in vestibus eius dicens. In extrema margine. i. in inferiori parte harum vestium legebatur intextum. P. i. practica. In superiori parte vestium erat intextum. T. i. theorica quod interpretatur speculatiua: et inter vtrasq3 literas: inter T et P erant quidam gradus insigniti: id est impressi ad modum scalarum quibus gradibus ascendebatur ab inferiori littera ad superiorem: tunc tangit violentiam vestibus illatam dicens. Eandem vestem absciderant: id est lacerauerant manus quorundam hominum violentorum supple facientium violentiam: et vnusquisq3 abstulerat particulas vestis quas poterat auferre. ¶ Notandum q3 per vestes philosophie intelliguntur partes essentiales et artes liberales. Sicut enim corpus vestibus ornatur sic philosophia suis partibus decoratur. Per fila autem subtilissima intelliguntur precepta philosophicalia i siue propositiones philosophicales. Sicut enim vnum filum in vestibus ordinatur circa aliud: sic vna propositio iuxta aliam que propositiones dicuntur subtilissime: quia homo subtilia inuestigat. Dicuntur et huiusmodi precepta subtili artificio contexta ratione ornatus verborum et sententiarum que in eis inueniuntur. Et sunt ex materia indissolubili: quia licet a quibusdam exprimantur: tamen in seipsis habent veritatem indissolubilem. ¶ Notandum q3 per manus philosophie per quas suas vestes texuerat intelligitur philosophi: qui precepta philosophicalia conscripserunt et dicuntur rationabiliter manus philosophie: quia nisi fuissent instructi preceptis philosophicis: ea exprimere minime valuissent. ¶ Notandum q3 vestes philosophie dicuntur fuisse obducte quadam caligine: quia tempore Boe. artes ad tantam negligentiam deuenerant q3 pauci eas curabant: sed Boetius eas transtulit et exposuit siue commentatus est. Uel ideo vestes philosophie fuerunt fumose: q2 ab antiquis obscure fuit tradita philosophia: ab empedocle poetice: a platone enigmatice: ab Aristote. sub verborum obscuritate. ¶ Nota q3 due sunt partes principales philosophie scilicet practica et theorica: ideo in veste philosophie erant due littere intexte: scilicet P et T. P autem erat in inferiori parte vestis. et T in superiori; per quod innuitur

Partes philosophie

Philosophia pulsat celum penetrat celum frustrat intuitum

Philosophie vestes

Quid vestes philosophie

Quid manus

Cur obducte vestes

Partes principales philosophie.

gradus quidā insigniti videbātur: quibus ab inferiore ad superius elemētū esset ascensus. Eandem tn̄ vestē violentorū quorūdā sciderant manus ⁊ particulas q̄s quisqȝ potuit abstulerat. ¶ Et dextera quidē eī' libellos sceptrū vero sinistra gestabat. ¶ Que vbi poeticas musas vidi nostro assistētes thoro: fletibusqȝ meis verba dictātes cōmota paulisper ac toruis inflāmata luminib'. Philo. Quis inquit has scenicas meretriculas ad hūc egrū pmisit accedere? Que dolores eī' nō modo nullis fouerēt remediis: verū dulcibus insup alerent venenis. He sunt enī que ī fructuosis affectuū spinis vberē fructibus rōnis segetē necāt: hoīmqȝ mentes assuefaciūt morbo: nō liberāt. At si quē pphanum (vti vulgo solitū) nobis blandicie vestre detraherent: minus moleste ferendū putarē. Nihil quippe in eo nostre ope lederētur. Hūc vero eleaticis atqȝ academicis studiis enutritū. Sed abite potius syrenes vsqȝ in exitiū dulces: meisqȝ eū musis curādū sanandūqȝ relinquite. Boe. His ille chorus increpitus deiecit humi mestior vultum: confessusqȝ rubore verecundiā limen tristis

Gradus ꝙ practica philosophia est inferior speculatiua ordine dignitatis. Per gradus autem medios qui erant inter vtrasqȝ litteras intelliguntur sciencie eloquentie que sunt grammatica: logica: rhetorica. ¶ Notandum ꝙ dicitur ascensum fuisse per gradus a practica ad speculatiuā per hoc innuitur ꝙ homo primo debet esse sufficiēter instructus in practicis: vt post ascēdere valeat ad cōtemplatiua. ¶ Notandū qd sit scindere vestes philosophie. Illi tn̄ dicūtur vestes scindere philosophie qui habentes vnas scientias putant se esse pfectos philosophos sine aliis. Si autē aliqui sciāt vnā artem sine alia: dūmodo se cognoscant nō esse pfectos phos tales non scindunt vestes phie. Uel illi scindūt vestes phie qui per errortas expositiones trahūt veras ppositiones ad suas falsas opiniones. **Scindere vestes philosophie.** ¶ Et dextera quidē eius hic Boe. describit phiam ꝙtū ad insignia et ornamenta que manib' gestabat dicens. **Quid libelli** Et dextera manus philosophie gestabat libellos: sinistra vero gestabat. i. portabat sceptrum. i. virgam regalē. **Quid sceptrum.** ¶ Notandū ꝙ ois cura atqȝ intentio viri sapientis versatur vel circa contemplationē sapientie que designatur per libellos vel circa regimē reipublice quod designatur p sceptrum: et quia cōtemplatio sapientie potior est ꝙ regimē reipublice: ideo philosophia dicitur in dextra habere libellos in sinistra vero sceptrum. ¶ Que vbi poeticas musas. Postꝙ boetius ostendit quō philosophia sibi apparuit. Hic ostendit que circa ips egerit. Et primo ostēdit quō musas poeticas fugauit. Scdo ostēdit quomodo de hoc obstupuit. Tertio quō philosophia sibi appropinquās statum eius deplanxit. Secūda ibi. At ego. Tertia ibi Tum illa. Dicit primo que scilicet philosophia vbi pro postꝙ vidit poeticas musas assistētes nostro thoro. i. lecto: quia boetius tanꝙ eger in lecto decubuit: ⁊ cū vidit musas dictantes carmina meis fletibus ipa philosophia paulisper. i. aliquātulū cōmota ⁊ inflāmata. i. incēsa toruis luminibus. i. crudelibus: vel terribilibus oculis inquit. Quis permisit has meretriculas scenicas. i. vmbrosas accedere ad hunc egrum que dolores eius nō modo. i. nō tn̄ non fouerēt. i. nō sanarēt vllis remediis. i. medicamentis: verū pro sed. alerent supple dolores eius dulcibus venenis. He sunt enim muse qui infructuosis spinis affectuum. i. passionum necant. i. suffocant vberem. i. fertilem fructū rōnis fructibus. i. in fructibus suis ⁊ mentes hoim assuefaciunt morbo nō liberant. Tunc alloquitū musas dicens. O muse si vestre blanditie detraxissent nobis quem. i. aliquem virum prophanum id est illiteratum vti pro tanꝙ solitum. i. similem vulgo. ego putarem ferendum. id est patiendus minus moleste: quippe in hoc nihil lederentur nostre opere. i. nostre sedulitates: sed vos allexistis nobis hunc hominem enutritum: studiis. i. scientiis: eleaticis id est aristotelicis atqȝ achademicis id est platonicis: tunc fugat eas dicens. Sed abite. id est recedite vos syrenes dulces vsqȝ in exitū id est in mortem ⁊ relinquite eum curandum meis musis id est doctrinis salutiferis: tūc iste chorus **Muse** id est turba musarum increpitus id est redargutus mestior. i. tristior existens vultum suuȝ deiecit id est inclinauit humi: id est terre ⁊ rubore confessus verecundiam tristis excessit id est exiuit limē id est domum in qua decubuit Boetius. Notandum ꝙ ideo muse poetice dicebantur assistere thoro boetii: quia Boetius studuit metrice dolores suum conscribere. Item philosophia dicitur paulisper commota: per quod innititur ꝙ ira immoderata non debet cadere in virum sapientem: quia virtus consistit moderatione passionum. Unde licet irasci sit homini naturale: tamen ira

sci quandoq oportet: et vt oportet quantum oportet est hominis virtuosi et sapientis. Unde Se- ne. Quid crudelius ira. Similiter de virtutibus cardinalibus. Esto tardus ad iram. Item interro- gatio quandoq fit causa ignorantie alicuius. aliquando vt ex responsione facta aliquid probetur. quandoq fit propter increpationem faciendam: et hoc vltimo modo philosophia interrogat dicēs quis has scenicas meretriculas etc. ¶ Notandum quod muse poetice dicuntur meretricule sicut enim meretrix allicit hominem delectā do pro nihil vtilitatis sibi conferēdo: et commiscet se cuilibet nō et amore: sed spe lucri: ita poete non scribunt amore scientie: sed vt aliquid laudis vel premij conse- quantur: delectant ratione metri mo dicū vtilitatis conferēdo: sed di- uersas passiones inducēdo. Appel lat autem philosophia musas me retriculas scenicas quia carmina poetica in scena cōsueuerunt pro nunciari. ¶ Ubi nota quod scena dice batur locus vmbrosus in theatro vbi abscondebantur persone pro nunciantes carmina tragica vel comica. Unde scena interpretatur vmbraculo vel vmbra. Uel ideo mu- se poetice dicuntur scenice. i. vm- bratiles: quia sunt vmbra scie nō vera scia: cum obumbrēt mētes hominum. Item metrica descriptio dolo- ris nō sanat dolorē sed magis auget quia cōsideratio miserie est prouocatiua tristicie. vnusquisq autem cum diligentia cōsiderat quod describere vult. Item metrica descriptio dicitur esse dulce venenum: quia placet et no cet. ratione metri placet: sed propter recordationē doloris nocet. Item affectus est vehemens animi pas sio animum torquens: et verum iudicium rōnis impediēs. Et sunt quatuor affectus animi: gaudium: do- lor: spes: et timor: qui dicunt infructuose spine: quia suffocant segetē rōnis que est scia et virtus. Item licet de omni errore dolendū sit: potius tamē de errore sapiētis quam insipiētis nā error sapientis alios exemplo corrūpit. error autem insipientis nō: quia ab insipiēte nō trahitur exemplū. Propter quod dicit Salust. Oia mala exempla rebus bonis exēpla sunt. Ergo dicit phia magis dolendū de errore Boe. quam alius p- phani. Itē secundum Hug. phanū idē est quod tēplū. tamen pphanus. i. sacrilegus: quasi pcul a phano. i. a tēplo. Prophanum etiam dicitur quicquid non est sacrum. Unde oēs laici et illiterati dicunt pphani quasi p- cul a phano sapientie. Item secundum Hug. opera opere est sedulitas in rebus agendis. opera autem phie est intentio vel labor ad aliquid philosophicum adipiscendum. Item eleys est ciuitas grecie in qua studuit Aristoteles. vnde studia sua dicuntur eleatica. Academia autē fuit ciuitas vel villa in qua studuit Plato. vnde studia sua dicunt academica. Utrisq autem studijs Boe. fuit enutritus. ¶ Item philosophia musas appellat syrenes. Sicut enim syrenes dulcedine cantus attrahunt naues peri- clitando eas sic muse delectatione metri alliciūt homines vel mētes hominū et rationem aliquo af fectu submergunt et obscurant. Item quod vna philosophia conuentum musarum expullit signatur quod vnus sapiens sua virtute et sapientia infinitos errores stultorum extinguit. ¶ At ego cuius acies. Hic Boe. ostendit quomodo obstupuit de actu philosophie dicens. At ego hoc. cuius acies. i. visio mersa lachrymis caligarat. i. obscurata fuerat vt nec possem dinoscere. i. inuestigare quenam. i. que esset hec mulier tam imperiose auctoritatis. i. potētie ego obstupui. i. miratus fui: et defixo. i. inclinato visu in terram tacitus cepi expectare quidnam deinceps. i. consequēter esset actura circa me. ¶ Notandum quia Boe. doluit de amissione rerum temporalium eius acies. i. ratio et intellectus caliga rat id est quod non potuit cognoscere philosophiam. ¶ No. quod licet Boe. de actu philosophie obstupuit tamen tacitus expectauit quid deinceps facere vellet: per hoc innuens se esse talem qui consolati- onem acciperet. Qui enim refutant alios audire nec audita ratione acquiescunt: tales hominibus ob staculum consolationis faciunt. ¶ Tum illa propius accedens. Hic boe. ostendit quomodo philo- sophia sibi appropinquans statum suū deplanxit dicens. Tum illa: phia. accedēs propius consedit in extrema parte lectuli. i. cordis mei: et intuens vultū meū grauem. i. grauatum luctu. atq deiectū id est declinatum in humum. i. in terram. merore. i. tristicia conquesta ex his versibus sequentibus de perturbatiōe nostre mentis. ¶ Nota quod philosophia dicitur sedisse in extrema parte lectuli. i. cor- dis Boe. Nam cum esset in tristicia et dolore propter amissionem rerū temporalium parum vel nihil sapientie habebat et quia tota cura eius erat circa terrena amissa: ideo dicitur habuisse vultum mero re deiectum in humum.

excessit. ¶ At ego cuius acies lachrimis mersa caliga rat vt nec dinoscere possem que nā hec esset mulier tam imperiose auctoritatis obstupui. visuq in terrā defixo quidnā deinceps esset actura expectare tacitus cepi. ¶ Tum illa propius accedēs: in extrema lectuli mei par te consedit: meumq intuens vultū luctū grauem atq in humum merore deiectum his versibus de nostre mē tis perturbatione conquesta est.

Scena

Affectus.

Syrenes.

Ascensius

Ec dum me cum tacitus etc. In hac prima prosa Boe. per fantasiam quandam inducit per sonam cum qua locuturus est. i. philosophiam: eiq habitum et corporis habitiones rei congruā consigna: deinde quod seuere poeticas musas exegerit describit. Circa prio rem partem aduertendum est non tam apte philosophiam vocari atq philosophus. Philosophi enim nomē vulgata sētentia a Pithagora inuentum dicitur: qui cum se sophū

Phia phia

id est sapientem appellari nollet. philosophum. i. amatorem sapientie professus est. Philosophia
autem non est amatrix sapientie: sed ipsa sapientia: unde magis congrue sophia diceretur: nisi quod ea
sapientia philosophia dici potest que in philosophorum libris habetur. Visa est latine dictum ca-
ue ne barbare dicas: videtur mihi quod bonus sis: dicendum esse videris mihi bonus. Reuerendi vul
tus oculis ardentibus. Non visitata latinitas. Nam licet partes et proprietates seu qualitates et
quantitates pulchre iungantur toti vel subiecto in genitiuo vel in ablatiuo cum adiectiuo etiam
genitiui vel ablatiui casus rarum tamen est: vt valla docet in vna locutione vtrumque casum reperi
Locutio nova re quod tamen in Plinio lectum docet: nec vituperandum quotiens accentus melioris sonorita-
tis gratia fiat: sicut hoc loco quod patebit qui duras aures non habent si totam locutionem in vno
casu posuerint. Respicientium quam male posita est coniunctio. dic ergo seseque respicientium hominum
P. grecum grammatice dictum. Omnia litterarum nomina tam apud grecos quam apud latinos ge-
Genus nominum neris neutri sunt. Potior tamen est ratio apud grecos. Pro quo animaduertat trunculus: genus
rerum insaxatarum fere a generalitate sumi: quia enim hec nomina fluuius: mensis: ventus: mascu
lina sunt ideo fluuiorum mensium ventorumque nomina masculina putantur: vt araris boreas apri-
lis. Item quia ciuitas arbor feminina: ideo et ciuitatum arborumque propria: vt babilon pinus quia
ergo gramma apud grecos neutrum: ideo et grammatum. i. litterarum nomina neutra sunt. Apud
latinos autem quia littera feminina: ideo litterarum nomina nonnunquam feminina ponuntur vt apud
Donatum in a productam. Qui tamen elementum neutrum est et omnia indeclinabilia que non sunt
significatione nota apud latinos neutri sunt generis: ideo grammatice in neutro genere litterarum
nomina posuerit. Si auctoritatem superioris regule queris: lege Seruium grammaticum ad illud
quarti eneid. Solaque culminibus ferali carmine bubo. visa queri. Ubi docet genus plerumque relicta
specialitate a generalitate sumi vt sola bubo: subauditur auis. P. autem significat practicam philo
sophiam. i. operatiuam: quia praxis dicitur operatio. T. autem theoricam. i. speculatiuam: quia theo
re significat inspicio: vnde theatrum locus ad spectandum aptus et rerum olim inspector deus grece
theos dicitur. In scalarum erecte singulari esse caret auctore vallensi. Et particulas quas quisque
etc. Hoc quoque de sacris litteris in christi vestium diuisione signa tamen sacre attestantur homelie. Le
gunt alii abstulerat alii abstulerent: et neutrum incongruum: sed in plurali numero aptius: vt illud
quas quisque potuit per modum parenthesis legatur. Septimum regalis est virga non incongrua
sapientie seu philosophie que de se. Prouer. viii. Per me inquit reges regnant et legum conditores iu
sta decernunt. Indeque libellos gerit. ¶ Que vbi poeticas musas etc. Hec est secunda pars huius prose.
Pro qua intelligenda maximopere necesse est: quod superius diximus. Sermonem debere congrue-
re persone loquenti vnde in superiori carmine Boe. in sua persona loquens sub qua tristem et con
solationis indigentem agit poeticis musis quodammodo gratificatur quod se non dereliquerint. Hic ve
ro philosophiam inducit eas profugantem. Poetica enim professio quibusdam seuere philosophan
tibus odiosa fuit bonis vt reor philosophis: ideo quod dum deorum hominumque adulteria palam: li
cet sub velamento aliud intelligant. describunt bonis moribus nocumentum afferebant: vt Au
gustinus de ciuitate dei abunde docet. Qui eos a platone a bonis ciuitatibus exactos testatur.
Malis autem et speciem philosophie sub vita nequam gerentibus odiosi erant poete: quod cum ipsi
diuinum illud dicendi genus assequi non possent viderentur illos pluris quam se haberi. sperabant ea
criminatione poeticum nomen delere. Utrisque ergo inuisum nomen poete: quo circa. persius cornu
tum philosophum contumeliose de poeticis figmentis loquentem inducit satyra quinta. Nebulas
elicone legunto etc. Neque vero omnino poeticas musas nunc exigendas docet philosophia: sed avi
Muse ro tali qualem Boe. representabat. Neque musas omnes damnat: sed poeticas dumtaxat: quia philo
sophis musis eum curandum censet. Quapropter vt de vna re semel loquatur. Muse a plerisque no
uem ponuntur. Quarum nomina et inuenta sic ponit Virgilius. Clio gesta canens transactis tem
pora reddit. Melpomene tragico proclamat mesta boatu. Comica lasciuo gaudet sermone thalia.
Dulciloquis calamos euterpe flatibus vrget. Terpsicore affectus cytharis mouet imperat: auget
Plectra gerens eratho saltat pede: carmine vultu. Carmina calliope: libris heroica mandat. Vra-
nia poli motus scrutatur et astra. Signat cuncta manu loquiturque polymnia gestu. Mentis ap-
pollinee vis has mouet vndique musas. In medio residens complectitur omnia phebus. Clio hy-
storias inuenit. Melpomene tragedias. Thalia comedias. Euterpe tibias. Terpsicore psalteri-
um. Eratho geometriam. Calliope litteras. Vrania astrologiam. Polymnia rhetoricam. Hec Vir
gilius. Sunt ergo musarum nomina. Clio. Melpomene. Thalia Euterpe. Terpsicore. Eratho Cal
liope Vrania et polymnia. Quorum que in a exeunt declinantur more latino sicut musa: que in e et
o more greco. Nam in e habent genitiuum in es datiuum in en. reliquos casus in e. sicut penelope.
In o autem habent genitiuum vsitatius in vs accusatiuum et vocatiuum in o: reliqui autem ca-
sus in latinorum vsu non sunt: vt hec clio huius clius etc. Sunt autem omnes muse inuentrices.
Nam hoc nomen musa secundum alios dicitur a mosios id est ab indagatione vel inquisitione: secundum a-
Clio lios a myem quod est docere. Clio interpretatur gloria: dicitur enim cleos gloria apud grecos.
Hec hystoriam inuenit. vnde multum glorie et scribentibus: et his de quibus scribunt nasci solet.
Melpomene Cadmus autem thebanorum rex primus hystoriam scripsisse secundum Plinium fertur: sed non sine
musa. id est inuentione et glorie cupiditate. ¶ Melpomene tragediam inuenisse dicitur: que ma-
Thalia gno eiulatu agi solebat. Melpo autem idem est quod canto. ¶ Thalia dicitur a thalem quod est flore
Euterpe re: inuenitque comediam veterem que satyrarum more lasciuis versibus constabat. ¶ Euterpe ab eu

quod est bonum: boni soni et tyberiarum inuentrix dicitur. ¶ Terpsicore delectando nomen sumpsit. nam terpone dicitur delector: inuenit autem cytharam cum choreis et saltationibus.

Terpsicore.

¶ Eratho ab amore quem erota greci vocant: secundum quosdam deducitur: inuenitq; geometriam: et plausibus gaudet.

Eratho.

¶ Calliope dicitur pulchra vox: inuenitq; heroicum carmen.

Calliope:

¶ Urania dicitur ab vrano: id est celo et astrologiam inuenisse dicitur.

Urania.

¶ Polymnia autem a multa memoria nomen sumpsit vel a multa laude. Nam poli multum et hymnos laus dicitur et rhetoricam inuenisse a marone dicitur.

Polymnia.

Ut autem landinus recitat Anarimander. Lampsacenus. et Xenophanes. Heracliopalites dicunt poetas esse in tutela apollinis: qui lira canit: et nouem musarum in quarum medio ipse residet. Per apollinem autem humanam vocem intelligunt que nouem instrumentis perficitur. Hec autem fulgentio teste intelligunt quattuor anteriores dentes quorum si quis desit sibilus et non plena vox ex ore prouenit. item duo labia: septimum est lingua: octauum palatum: quod greci vranion vocant: quoniam fit ad formam celi: celum autem vranos appellatur: qua ex re octaua musa dicitur vrania. nonum instrumentum est gutturis profunditas per quam spiritus egreditur. Plato autem ille diuinus philosophus ponit quattuor furoris genera: inter que ponitur poeticus furor: quem a musis prouenire demonstrat. Musas autem appellat celestium spherarum cantus. Nam in libro de republica singulis spheris singulas syrenas appositas dicit: motum ipsum spherarum ac sonum qui inde fit significans. Quapropter octo spheras octo musas ac per illarum concentum nonam ponit: quam: quoniam armonia vna est ex omnibus suauissime composita: excellentissimam dicit hesiodus. Ergo poesis a diuino furore: et furor a musis: muse a ioue eodem platone teste proueniunt. Accedit ad hanc opinionem ꝙ phebum: id est solem qui medius planetarum est in medio musarum ponunt. Unde illud virgilianum. In medio residens complectitur omnia phebus. Qui quidem. Uirgilius attestatur musas iouis filias cum dicit. Adeste: muse maximi proles iouis &c. Alcineon autem et nonnulli alij eas celi et terre filias dicunt. Theodontius vero theipie et mennonis filias esse vult Diodorus addit musas fuisse octo puellas: quas osyris orbem peragrans in exercitu duxit. eo ꝙ cantu et alijs disciplinis essent insignes. Alio etiam loco scribit musas a parte ioue litteras et versuum compositionem: id est poeticen doctas esse. Uarro romanorum doctissimus qui easdem et musas et nymphas appellat: tres dumtaxat ponit musas. Unam que ex aque nascitur motu. Alteram que ex aeris percussi sono. Tertiam que mera tantum voce consistit. Patet ergo per fictionem poeticam aut rem hystoricam aut diuinam aut naturalem intelligi oportere: quam qui non capiunt falsitatis criminantur immeritos poetas. ¶ Sciendum tamen triplex esse poetarum institutum: iuxta Horatium in de arte poetica vbi dicit. Aut prodesse volunt aut delectare poete: aut simul iocunda et ydonea dicere vite.

Poetarum officium.

Alij enim dumtaxat delectationis gratia versus edunt. Alij solius vtilitatis et bone doctrine gratia. Alij propter vtrumq;. Primis dantur poetice muse: secundis et tertijs etiam philosophice. Bone enim doctrine et morum institutiones ex philosophicis accipiebantur. Quia ergo Boetius: hoc est per eum significatus: non opus habebat musis delectationem inanem causantibus: sed veram consolationem ex magnanimitate et sapientia generantibus: ideo philosophia expulsis poeticis musis suis: id est philosophicis musis eum curandum dicit. Uocat autem poeticas musas eas dico que ad solam delectationem faciunt meretriculas et syrenas eo ꝙ more earum animos illiciunt. Syrenes a greco verbo herein mutata aspiratione in s litteram deduci constat.

Deducta a grecis. Syrenes

Est autem herein connectere et retinere. Fuerunt vt poete dicunt tres achelot fluminis filie ex calliope musa. He insulas quasdam iuxta pelorum inter Siciliam et Italiam habitasse scribuntur. Quod Ouidius etiam tetigit in. xiiij. Methamorphoseos. dum enee transitum describens inquit. Terrasq; calenti Sulfure fumatas acheloidumq; reliquit. Sirenum scopulos. harum vna voce. teste Seruio super. v. Eneidos. circa finem: alia tibijs: alia lyra canebat. Sed tanta dulcedine cantus transeuntes nautas afficiebant. vt sopirentur: quos cum sopitos persentiscerent submergebant et deuorabant. Quare cum iuxta illas transiturus esset Ulixes admonitus a Circe sociorum aures cera obturauit: et ipse se ad nauis malum ligari iussit: atq; sic quoq; transijt illesus. Quod illi grauiter ferentes et ira succense atq; dolore commote se precipitauerunt in fluctus: quod Iuuenalis tetigit: apud quem dicit Neuola. Nam cum pro me fortuna rogatur. Affigit ceras illa de naue petitas. Que siculos cantus effugit remige surdo. Dicuntur autem tres fuisse. Parthenope a qua ciuitas illa que nunc neapolis: id est noua ciuitas dicitur denominata est cum illic sepulta esset. Item leucosis et ligia. Multa de his Claudianus. et Uirgilius opusculum etiam confecit: sed potissimum. Homerus in. xij. Odisse. vbi syrenes dulcissimum cantum habent: cuius sensus est Huc ades inclite Ulixe magna achiuorum gloria hic nauem siste vt nostram vocem audias. Nemo enim vnq; hac iter: quin nostri cantus suauitate demulceretur: qua oblectatus et plura doctus a nobis dimittitur a nobis. Haud enim nos fugit quid apud magnam Troiam greci simul et troiani deorum voluntate gesserunt. Scimus preterea quicquid in alma terra agitur &c. Hec verba suauibus quoq; carminibus Cicero transtulit. quorum primum est. O decus argolicum quin puppim flectis vlixe. Non opus est dicere. Syrenes etiam dici apes imperfectas et inutiles. Item volucres in india esse quarum cantu homines mulceantur: quos summo grauatos lacerent. Si et enim singula que de hoc vocabulo legerim transcribere velim nimis prolixus essem. Certum est autem ꝙ scribitur in prima syllaba per i nostrum et longum: quia grece habet ei dipthongon dicitur: hec siren huius sirenis: in accusatiuo hunc sirena

tus mesti senis: id est tristi senectutis solantur: id est consolantur mea. i. meam partem: quasi diceret prius consolabar dulci iuuentute: nūc autem consolor tristi senectute: fm illam sententiam sic exponitur littera. Gloria felicis iuuente. i. prospere iuuentutis viridis. i. delectabilis: iuuentutis olim. i. quondam sup. consolabar me: nunc fata. i. euentus mesti senis. i. tristis senectutis. solātur mea. i. meam partem. ¶ Notandum q͂ cōiter illa littera aliter exponitur referendo eam ad musas poeticas sic. Camene que quondam tpe iuuētutis erāt gloria felicis & viridis iuuentutis: qd̄ dr̄ ꝑ tanto: quia iuuenes solebāt. olī informari in arte poetica in qua proficiētes gloriabātur in vsu metrorum et ritbmorum: nunc autē camene solantur mea fata inq̄ mesti senis. ¶ Notandū q͂ felix iuuētus est q̄ bonis exterioribꝰ est adornata: de quibꝰ bonis loquitur Arist. circa principiū libri de bona fortuna di. Sine rebꝰ exterioribus quarū fortuna est dn̄a non contingit se esse felicem: sʒ viridis id est delectabilis iuuentus est ĩlla qua bonis nature decorata: scʒ fortitudine: pulchritudine et agilitate. vn̄ Arist. in ethicis. nō oīno felix est qui ipē turpis: aut solitarius: aut carēs ꝓle. ¶ Nota q͂

Iuuētus felix

Solātur mesti nunc mea fata senis.

Venit enim properata malis inopina senectus.

Et dolor etatem iussit inesse suam:

Intempestiui funduntur vertice cani:

Et tremit effeto corpore laxa cutis

Mors hominum felix que se nec dulcibus annis

Inserit: & mestis sepe vocata venit

Heu heu q̄ surda miseros auertitur aure

Et flentes oculos claudere seua negat

Dum leuibus malefida bonis fortuna faueret

boe. replicat ĩ se statū miserie cū dicit fata mesti senis se ꝯsolari cū minime boīeʒ cōsolant: sʒ magis ꝓturbāt. etiā cū dicit musas poeticas se ꝯsolari. silr̄ replicat statū miserie: qꝛ muse poetice nō sedāt alicui in solatiū: sʒ potius in alimentū doloris. Itē de significationibꝰ fati ponit Hug. duos versiculos di. Cōstellatio mors parce risa deorū. Euētꝰ reꝝ signant noīe fati. ¶ Venit enī ꝓperata malis. Hic boe. declarat in spāli defectū corporalē di. Bene dico q͂ fata meste senectutis nūc ꝯsolant me: eñ ꝓ qꝛ senectus inopina. i. inopinata ꝑ apocopam ꝓperata. i. festinata venit in malis. i. cū suis malis & incōmodis: & dolor sup. quem patior iussit inesse. i. inducit mihi suā etatem. ꝑ qd̄ innuitur q͂ nō solū etas inducit dolorem: sed econuerso dolor inducit & causat etatem & senium. Et tunc boe. ponit duo signa sue senectutis di. cani. su. capilli intempestiui. i. ante debitū tps funditur in vertice. i. capite meo. Aliud signuʒ senectutis ibi q͂ cutis mea laxa. i. soluta tremit corpe effeto. i. consumpta & euacuata. ¶ Nota q͂ hoīem senem multa mala & incōmoda circūuenīūt. nam pellis eius ꝯtrabitur: cor eius concutitur. pulmo eius debilitatur. lumbi eius inducuntur dorsum incuruatur: mēbra tremūt. Unde poeta dicit. Optamus senium: dum venerit est male ventū. Hoc est gibbosuʒ surdum cecūq͂ morosum. Propter hoc dicit Boetius senectus venit mihi cum suis malis. ¶ Nota circa illam partem. Et dolor etatem: q͂ triplex est causa senectutis: scilicet etas: infirmitas: et aduersitas. Senectus que inducitur per etatem naturalis est: que autem inducitur per infirmitatem vel aduersitatem accidentalis est: qualis senectus fuit in Boetio qui senuerat propter multitudinem doloris et tristicie. ¶ Notandum q͂ canicies Boetio fuit intempestiua. Hugonitio dicit. Intempestiuum ē quod est incongruum inconueniens inutile vel sine tempore. Unde intempestiuum dicitur illud quod non habet idoneum tempus vel quod non est conueniens ꝓ tempore: & quia Boetius iuuenis erat etate: et cum senuerat ex aduersitate: iam canicies eius fuit intempestiua. ¶ Nota q͂ in iuuenibus cutis est densa ꝓpter multitudineʒ sanguīs: ex quo sanguine generatur caro: sed quia sanguis diminuitur in senibus diminuitur etiam caro in eis: ideo cutis senū est laxa. ¶ Notandū circa hoc vocabulum effeto q͂ ipm̄ tractum est a mulieribꝰ ꝓgnantibus: q̄ cum peperit dicuntur effete. id est fetu euacuate. Unde dicit Hug. q͂ fetus est natꝰ mulieris adhuc in vtero existēs: & dr̄ a foueo foues. q͂ ibi foueat: inde fetus ta. tuʒ. i. plenus na. num. inde effetꝰ. i. debilis quasi sine fortitudine virtū vel viribus euacuatus: inde fetosus sa. sum. i. plenus fetu. Unde in psalmo. Oues eorum fetose. i. plene fetu. & senes possunt dici effeti quasi extra fetum positi: qꝛ senectus nō est apta ad generandum fetuʒ. ¶ Mors hoīm felix. Hic boe. deplāgit statum suū ex parte durationis vite miserabilis. Et primo p̄mittit que mors hoīm sit felix & que non: & dicit sic. Illa mors est felix que nō inserit. i. non immittit se dulcibꝰ annis. i. tpibus ꝓsperis cum delectat hoīem viuere. Similiter illa mors est felix que sepe vocata venit mestis sup. annis id est tristibus annis: quia in annis aduersitatis miseri consueuerunt vocare mortem. Tunc ostendit que mors hoīm sit crudelis dicēs. Heu q̄ surda aure id est reclusa aure seua mors. i. crudelis auertitur. i. spernit miseros homines et negat. i. non vult claudere flentes oculos eorum quasi di. crudelis mors est que non permittit miseros moriēt dicit flentes oculos: per hoc innuens q͂ in morte oculi hominum clauduntur: et tunc Boetius deplangit prolongationem sue vite di. Dum fortuna malefida. i. perfida mihi faueret. i. arrideret leuibus id est transitoriis bonis: tristis hora scilicet mortis pene merserat. i. oppresserat

Fatum

Senectutis mala

Intempestiuus

Cutis laxa

Effetus

meum caput:quasi diceret tẽpore prosperitatis semper accelerauit mors opprimere me:nunc autem q: fortuna nubila.i.aduersa mutauit fallacem vultum.impia.i.misera vita protrahit.i.prolongat moras sup. viuendi ingratas:id est odiosas mihi:q: propter miseriam tedebat ipsuz Boe. viuere. ¶Nota ꝙ lz ƀm vulgarem et ƀm apparentiã hec sententia de morte felici et crudeli videtur vera tamen ƀm rei veritatẽ est falsa:q: mors etiaz tempore prosperitatis potest esse bona.nam ƀm Sene.optimũ est mori cum delectat viuere:et tẽpore aduersitatis potest mors eẽ mala:q: aduersitas sepe inducit desperationez. Boe. autem representãdo statum miseri hois hãc sententiam ponit tanꝙ verã. ¶Notandũ ꝙ mors vel cõparaṫ ad vitam p̃ntẽ vel futurã. Primo modo illa mors dicitur felix que fugit tpe p̃speritatis et accelerat tpe aduersitatis. Si aũt cõparaṫ mors ad vitã futurã tunc ipsa potest dici bona ⁊ mala tempore aduersitatis:⁊ etiã prosperitatis:q: si mors ducit ad gloriam:dicitur bona:si ad penam diciṫ mala. ¶Notandũ ƀm remigium sup donatum. Heu aliquando est monosyllabũ:aliquãdo dissyllabũ:sicut metri necessitas requirit. vnde in proposito est dissyllabũ:dicendo. Heu heu ꝙ surda miseros auertitur aure. ¶Notandũ ꝙ hoc verbuz auertor qñq: est passiuũ constructũ cum ablatiuo mediante prepositione:vt dicẽdo auertor a te:⁊ idem est ꝙ remoueor. aliquãdo est verbũ deponens constructũ cũ accusatiuo:vt dicendo auertor te: et tunc idẽ est ꝙ sperno te:⁊ sic accipiṫ in proposito:cum mors auertiṫ.i.spernit miseros. versus. In vi passiui notat auertor remoueri. Si sit deponẽs auertor spernere signat. ¶Notandum ꝙ boetius appellat fortunã malefidam:q: est deceptiua. vnde Sene. Neminẽ aduersa fortuna comminuit nisi quẽ secunda decipit. Et alibi. Seneca. Fortuna nemini seruat fidem:nulli obesse semel contẽta est:quem nimium fouet hunc stultum facit. ¶Notandũ fortune bona dicuntur leuia:quia transitoria. Non eñi perdurat circa hominẽ ƀm Sene. Illud non est tuum quod fortuna fecit esse tuum. Donum enim quod dare potuit:potuit et auferre. ¶Notandũ ꝙ boetius appellat fortunam nubilam:idest obscuram siue cecam.depingebatur autem antiquitus fortuna ceca:quia ex improuiso accedit et recedit. vel. quia cecum reddit hominem extollendo eum in prosperis et deprimendo in aduersis. ¶Notandum ꝙ boetius dicit fortunam olim circa se mutasse fallacem vultum:quia fortuna olim depingebatur duplici facie:anteriori alba:posteriori autez parte nigra:per albam designatur prosperitas:per nigram aduersitas:mutauit ergo fortuna circa Boetium fallacem vultum prosperitatis.postea ostendit ei vultum aduersitatis. ¶Quid me felicẽ totiens iactastis amici. Hic Boet' deplangit statum miserie sue apostrophando contra amicos suos dicens. O amici mei quid:id est propter quid iactastis:id est iactando dixistis me totiens felicem:frustra enim hoc dixistis:quia felicitas mea non erat stabilis:quod patet ex hoc:quia ego cecidi:⁊ ille qui cecidit de prosperitate in aduersitatem non erat stabili gradu prosperitatis. ¶Notandum duplex est felicitas:pollitica que consistit in bonis exterioribus:et talis nõ est stabilis sicuti nec bona exteriora. Alia est felicitas speculatiua que consistit in actu sapientie scilicet in speculatione substantiarum separatarum.et talis felicitas est stabilis:et immutabilis:cum sit bonum optimum pulcherrimum.et delectabilissimum.ex primo. Ethicorum.

Pene caput tristis merserat hora meum

Nunc quia fallacem mutauit nubila vultum

Protrahit ingratas impia vita moras

Quid me felicem totiens iactastis amici:

Qui cecidit stabili non erat ille gradu

Mors cõparaṫ ad duo.

Auertor.

Fortuna.

Felicitas duplex.

¶Jodoci Badij Ascensij:in Boetium de consolatione Philosophie grammaticalis explanatio.

Carmina qui quondam ⁊c. In explanatione huius operis eum fere morem obseruabimus vt quotiens carmen occurrerit primus huius structuram atq: legem declaremus. Deinde sensum auctoris cum vocabulorum si qua difficilia sunt expositione:⁊ postremo loco ordinem verborum auctoris breuiter repetamus. Carmen itaq: hoc primũ est elegiacum exametro:id est sex pedum:a penthametro.i.quinq: pedũ carmine constans. vnde ex vtroq: carmen vndecim pedũ conflatum putant. propterea ꝙ penthametro fere sententia claudiṫ primo:aut suspẽditur et clauditur secũdo:nunꝙ autẽ sequẽti exametro. Exametrũ autẽ ab exa.i.sex.et metro.i.mensura:quasi sex pedum mensura diciṫ. Conficitur autem duobus legitime pedib' dactylo:et spondeo:quibus aliqui loci sunt proprij: aliqui cõmunes. Quintus eñ dactylo:sextus spondeo proprij quattuor priores cõmunes sunt. decet tñ vt fere prima syllaba tertij pedis sit vltima dictionis:tam in exametro ꝙ penthametro. Qui vero pedes admittantur statim dicturus sum. Penthametrũ autem a pẽtha.i.quinq:.et metro mensura quasi quinq: pedum mensura diciṫ:quinquidez pedes duobus modis distingui possunt:altero qui ad componẽdos versus promptior est:vt post duos p̃mos pedes qui indifferẽter dactyli sunt vel spondei. vel alterni: delinquatur syllaba vltima dictionis que possit esse prima tertij pedis. vnde penthamemeris dicitur.deinde ponãtur duo dactyli cum syllaba abundãte:que cum derelicta post duos primos pedes faciat spondeum.et hoc modo omnes p̃sent esse dactyli in penthametro preter constantem ex duabus syllabis post binos quisq: derelictis qui spondeus est. Tres

Carmen elegiacũ.

Exametrum.

Penthametrum.

autē:id est duo primi ⁊ ex derelictis spondei. Altero modo distinguuntur pedes: vt duo primi sint
vt prius: dactili vel spondei vel alterni: tertius spondeus: ⁊ vltimi duo anapesti. Verūtamen quia
in omni carmine vltima syllaba est cōmunis. i. indifferens siue longa sit siue breuis: ideo in exame
tri fine potest poni trocheus pro spondeo: et in penthametri tribrachus pro anapesto: et id quidez
sine vitio. Item q: in illa que est prima tertij pedis et vltima dictionis sepe tm̄ more trahitur quā
tum in vltima syllaba totius carminis voluni: nōnulli eam quoq̧ syllabaz cōmunē esse: et ob id in
tertio exametri posse tribrachuz pro dactilo poni que iābum pro trocheo etiā in penthametro qđ
apud idoneos auctores nōnunq̄: sed rarius reperies: vt in illo. Omia vincit amor et nos cedam⁹
amori. Parce itaq̧ q̄tum fieri potest hac licentia vtendū est. Plura autez mere grāmaticos dicēda
Regula ele giaco carmine. sunt. Si tamē etiā a nobis quis leges huius carminis efflagitet has sibi paratas habeat. Quarū
prima est quā dixi: vt in carmine elegiaco nunq̄ terminet plena sententia in sequēti exametro: sed
in primo penthametro vel in secūdo: semperq̧ necesse est: vt lz suspensa adhuc sit sententia: tamen
constructio fere plena fit. in secūdo quoq̧ versu hoc est in penthametro. Secūda est: ⁊ vt si cōmode
fieri potest geminis epithetis siue adiectiuis tam exametrum ꝙ penthametrū ornetur: sic vt pri⁹
adiectiuū priori substātiuo correspōdeat: ⁊ posterius posteriori. ponentur autem ambo adiectiua
ante substantiua: sed ne sit hiatus aut strepitus vocalium ineptus pulchrum esset in diuersis casi
bus: aut diuersa declinatione ponere. Dixi et cōmode fieri potest. Non enim semper ne fluat nimiū
id fieri congruit: precipue in epigrāmate talis fucus vitetur. Tertia est. Sonorum est exametrum
si primo loco dactilum et secundo spondeum habeat sicq̧ vt dictio trissyllaba secūda sit tribus lon
gis aut natura aut positione constans: aut vna monosyllaba cum dissyllaba: nec minus sonorum
erit si in secundo quoq̧ loco dactilus fuerit: dūmodo post duos pedes remaneat in eadem dictio
ne tm̄ vna syllaba: quia dissonum ⁊ inconditum carmen: dum prime due dictiones singulos dacti
los sine abundante syllaba faciant: vt Acria prelia. Durus autem si post singulos dactilos singu
los spondeos ex integris dictionibus feceris sic. Acria cantans prelia regum. Quarta est hiperme
trum: id est versum in quo syllaba abundat nunq̄ feceris nisi in vocalem: aut in litteram exeat: et
sequens versus a vocali incipiat: idq̧ raro et non sine sentētie pformitate facies. Quinta spondeū
in quinto loco exametri non pones nisi grauitas sententie: aut languor animi loquentiū admoue
at: tuncq̧ dactilus quarto loco ponetur. Sexta vocatiuū in fine carminis non pones: nec in pen
thametro monosyllabum: quod si in exametri fine posueris nomen animalis erit. Septima in pē
thametro quoq̧ seruandū: vt primus pes dactilus secundus spōdeus sit cum syllaba in eadem di
ctione vna dumtaxat abundante. In fine autem vitentur trissyllabe et monosyllabe dictiones pul
chre sunt bissyllabe non turpes penthasyllabe: vt Contactum nullis ante cupidinibus. Quadra
syllabe non execrētur. Penultima trissyllaba iocundū versuz facit. Octaua in omni carmine seruē
tur decora supra a nobis breuiter enarrata. In elegiaco ergo erit materia tristis stilus mediocris.
Sētētia. digressio rara nec prolixa: compositio facilis: dictiones non affectate. Epigramma autem sentētia
bona claudatur. hec hactenus. plura etiam a nobis alibi dicta sunt. Restat vt sensa auctoris nostri
paucis explicemus. ¶ Carmina qui quondā ⁊c. vt auctoris nostri in primo carminis sententia pau
cis explicemus operepreciuz est ad memoriā reuocare intentionē eius. vult enim in toto hoc ope
re personam hominis mesti et desolati ob iniquas tribulatiōes quas patitur representare ad quā
mentis egritudinē quia nihil facilius affert medelam ꝙ sapientia que ex philosophia acquiritur:
ideo philosophicā consolationē inducit. Referemus ergo ad oculos mentis Boetij statum: qui pro
pter equitatē et iusticiā in carcerem detrusus: ⁊ oibus bonis spoliatus etiā fame sui detrimentum
timet. Sedet ergo mestus animo repetens ante acti temporis felicitatē: que collata ad presentes
miserias eas accumulatiores facit: q: vt ipse dicturus est: infelicissimū generis diffortunij est fuisse
Cōtētio. felicem. Et vtitur contentionib⁹: i. contrarijs sententijs per antithera. i. contraposita seu contraria
vocabula: quia vt bene dictū est peregisse ⁊ inire contraria sunt. ille enim peregit qui iam perfecte
Per. egit. Per enim prepositio aut perfectionē significat: vt perfectio perfecte facio. perfero perfecte fe
ro: id est ad finem vsq̧ ⁊ sic de multis alijs: aut per mediū: vt perfluo per mediū fluo. perluceo per
medium luceo. aut intercessionē ⁊ auctoritatē: vt per me reges regnant. Peregit ergo qui comple
Ineo. uit et perfecit: init qui incipit et nundū aliquid fecit: sed quasi ad faciendū it. accipitur tamē inter
Carmen. dum in eo pro eo quod est incipio facere aut incoho vt in eo amicitiā ⁊c. Contra item sunt. Carmi
na et mesti modi. Nam carmina canendo dicitur: vnde et poete canere dicuntur vt arma virūq̧ ca
Versus. no. Versus dicuntur: eo ꝙ peracto numero certorū pedum reuertitur poeta ad principium. Nume
Numeri ri quoq̧ versus dicitur eo ꝙ numerantur pedibus: proprie tamen non versus sed moduli eorum
Modus. sunt. sicut metrum mensura est carminum non carmen ipsum. Modus autem nunc dicitur finis:
vt. iiij. eneid. Nam quis erit modus proprie autem est moderatio. vnde a modo modestia et mo
deratio dicitur. Mesti autem modi hic sunt versus elegiaci: qui mestis cōueniunt: sicut sapho oui
diana flebile carmen appellat quod flenti conuenit. Item contrariuz est florenti studio: id est qua
Cogor. si suapte natura aliquid facere sicut flores sponte nascuntur ex arbore leta: ⁊ cogi ad ipsum. Nam
Ecce. cogor compositum est ex eo et ago. et est idem quod compellor. ¶ Ecce particula locum habet pre
cipue vbi ex insperato et improuiso aliquid oboritur. vnde diopathos: id est affectionem ⁊ cōmise
Lacer. rationem mouet: eo ꝙ mala improuisa grauius ledunt. Lacerum vult ancipitis esse significatio
nis hoc est actiui et passiui qui dicit. Qui lacerat lacer est et qui laceratus habeatur. De camenis
et musis in sequenti explanatione prime prose amplius dicturus sum. Dicit preterea notanter

veris fletibus: qr omnes qui elegiaca carmina componunt et querimoniam quendā facere videntur: sed qui de alienis miserijs: aut de suis ficte conqueruntur: nō veros fletus emittūt: sicut Boetius modo se emitteret dicit. Elegos grece dicitur luctus. elegeo autem misereor: elegios autem versus ad miseriam pertinens. Saltem legas non saltim. tractum autem volunt vocabulū ab his qui hostibus dedentes salutem petebant: hoc est vite incolumitatē amissis ceteris: ac si dicāt vt cetera amittamus habeamus salutem: quod per corruptionē factum est postea saltem: quod quidem interpretatur ad minimū. ¶ Iuuenta etas est. iuuentus autem multitudo iuuenum: et iuuentas dea secūdum Seruium. In latinis ergo litteris caue his ne alterum pro altero: loquor enim de duobus prioribus: ponas quāuis in sanctis litteris sepe confundātur. Et quāuis senecta et senectus idem sint. Credo legendum esse. Solatur et non solantur. Est enim appositum illius nominatiui gloria. ¶ Cani sunt capilli canescentes et carent singulari numero in ea significatione. ¶ Effetū dicitur quicquid omnē fetum. i. omnē vigorē suum emisit. ¶ Mors felix ab effectu hic dicitur: qr felices facit. ¶ Sunt enim triplicia epitheta seu adiectiua aliquo modo ppria. Quedam enī omni et semp conueniunt et eadem addūtur ad perpetuā rei naturā significandam: vt calidus ignis: frigida nix. Quedam nō omnibus eiusdem nominis conueniūt: et ea ad discretionē addūtur: vt paruus lupis. Quedam nō formaliter: sed vt notis vocabulis vtar: virtualiter enī inherent. vnde mors dicitur frigida: q: frigidos facit: timor pallidus: frigidus pigrum rc. Heu heu hic geminatum legendū est vel eheu: non autem heu bissyllabū. Reperitur autē heus cum vocandi casu: et est reuocandi aduerbium. Item hey cum datiuo: vt hey mihi qualis erat rc. Item heu cū accusatiuo: vt heu stirpem inuisam: et cū nominatiuo: vt heu pietas: heu prisca fides. Et heu vel heuheu absolute sine casu. Et est dolentis interiectio: vt Eheu quid volui misero mihi. Et heu heu q̄ pingui macer est mihi taurus in auro. Cetera vocabula que de se nota sunt lucidiora erunt in constructiōe. Nūc sensum litteralem repetamus. Manlius Boe. Seuerinus vir consularis et egregia: tum virtute: tum prudentia p̄ditus ob iniustitiam in carcerem detrusus: vt innocentiā suam posteris significet et miseris mortalibus simili iniuria affectis consolationem pararet se mestum et lachrymosum fingit: quasi post repetitionem preterite felicitatis sue: sol⁹ cogitabūdus in hac verba proruperit. Carmina que quōdam rc. quasi dicere velit. Audite mortales et cōmiseramini. Ego qui florēti studio et animi hylaritate fretus olim dulces cantilenas confeci. Nunc in senectute cum solatium et requiem animi habere merito debeam cogor propter iniuriam mihi illatam incipere edere lugubres cantus et querimonias. Ecce enim. q. d. quod minime verebar minimeq mihi verendum fuit: camene. i. inuentrices carminum lacere. i. laceratis et dissutis vestibus et mesto vultu: tales enim sunt qualia sunt que canuntur: dictant mihi que debeam scribere. Dictare enim proprie est proferre et inuenire verba que alius scribat. Et elegi. media breui. i. luct⁹ vel versus elegiaci rigāt mihi ora veris fletibus. Et cū omnes amici omnesq facultates me defecerint et dereliquerint: sole camene me secute vsq in carcerem sunt: per quod innuit sciētiam a tyrānis auferri nō posse. Gloria autem anteacte vite in iuuēta mea solatur nunc mea fata. i. aduersitatē quam patior senex mestus. Quasi dicat: quando recordor felicitatis mee in iuuenta habite. Nunc modestius tolero infelicitatem senecte. Cum certo sciam: vt Horatius dicit: nihil est ex omni parte beatum. Si quis autem dicat. O Boetius tu nondū senectutem attigisti quomodo ergo te senem dicis. Respōdet q senectus inopinata iam venit. Est autem vocabulum venit preteriti temporis: quia producit primam quem in presenti tempore corriperet. Si queras quomodo venit. dicit q ex dolore: quia dolor iussit suam etatem: id est senilem quam dolor semper in vultu hoim generat inesset mihi. ¶ Mors hominū felix: pro hac sentētia meminerit lector nos oportere precipue respicere ad affectionē loquentis. Sepe enim sententie proferuntur non omnino vere: sed verisimile his qui eas proferunt. Sicut Dido in quarto eneidos ab vno decepta dicit. Nusq tuta fides. Sic Boetius licet ipse talis non sit: tamen quia agit personam eius qui consolatione indiget: et tam tristis est: vt vitam amaritiam iudicet: dicit mortem esse felicem: que in felicibus obuenit: quia vt dicit Plinius in remedium omniū malorum mors concessa est. Et vt in epistolis dicit Horatius. Mors vltima linia rerum est. Contrariam sententiam dicit cherea virgine potius apud Therentium in eunucho: quia ab his qui animum perturbatum habent eiusmodi proferuntur sententie quales e passionibus predominātibus dictantur. Cetera clara sunt. Facit autē in fine pulchram apostrophē. Est autē apostrophe conuersio sermonis ad absentem. Que nunq affectione vacat: sed vel ire vel amoris: vel doloris vel letitie iudicium habet: sicut hic. O amici inqt. ad qd cum iactantia iudicastis me totiens esse felicē: cum et meam et meorū dignitatem conspexistis: non recte iudicastis me beatū: qui stabilem felicitatem nactus non eram quod patet quia cecidi: sed qui cecidit stabili non erat ille gradu. Et ita claudit carmen deuerbio quod sepe in hoc genere carminis honeste fit. ¶ Ordo iam notus est: sed vt pollicitus exequar imbecillioribus talis est. Ego Boe. qui peregi. i. perfecte composui et edidi quondā florente studio carmina. i. dulces cātilenas nunc sup. effectus flebilis cogor inire. i. incipere mestos modos. i. versus de mesticia hoc est querimonias et lamentationes. Ecce quasi dicat preter spem et opinionem camene. i. muse inuentrices carminū lacere. i. pannose et laceris similes: dictant mihi scribenda. i. ea que debeam scribere. Et elegi. i. luctus rigant. i. humectant mihi ora. i. faciem veris et nō fictis fletibus. i. lachrymis quas flens emitto. Nullus terror: neq mortis neq amissionis rerū potuit puincere saltē has. i. camenas. i. notos et amicos peruicerit. Nō potuit inquā eas puincere quin. i. quo minus vel qui non. i. vt nō ipse existētes comites persequerentur. i. ad finem vsq sequerent nostrū

Iuuenta.
Iuuētus.
Iuuētas.
Cani ephetha.
Heu heu.
Dicto.
Uenit.
Apostrophe.
Constructio.

iter etiam in carcerem. Gloria:id est excellens in claritate et letitia dignitas felicis et olim viridis iuuente mee:solatur mea fata:id est tristem euentum qui quasi fataliter mihi venit:hoc est dum gloriam iuuētē cum presentib⁹ malis confero:tunc quodāmodo consolor:quādo non omnino miserū me videam. Mea inq̄ fata senis mesti.i.qui sum senex mestus.ne dicas fata mea.i.mei vt alio loco docebo. Dico senis enim pro quia senectus inopina.i.inopinata. venit.i.inuasit me preparataz id est acceleratā malis.i.per mala que patior. Et dolor iussit.i.voluit imperauit suam etatē.i.quā ipse generat.i.senilem inesse mihi. Cani.i.capilli canētes intēpestiui.i.ante tēpus orti fundūtur.i.dispergumtur vertice.i.in superiori parte capitis :taqua dum altius ire nō possumus reuertendum nobis est sicut a vertice mōtis. Et cutis laxa.i.laxata tremit in corpore effeto : vel corpore existēte iam effeto. Illa sup.mors hominū est felix.i.felices eos facit que nec inserit se dulcibus annis.i.letis z prosperis z que vocata sepe venit mestis: vel vocata mestis.i.a mestis venit. Heu heu q̄.i.q̄tum surda aure mors suppie auertitur miseris.i.vertitur a miseris. Alij legunt auertit.i.spernit miseros de quo vide finem cōmenti nostri. Et ipsa seua.i.superba z immitis negat.i.renuit claudere oculos flentes.i.mestorū. Clauduntur autez mortuis oculi : quia morientes fere apertos linquūt. Dum.i.quādo fortuna malefida foueret bonis leuibus.i.transitorijs.hora tristis.i.mortis merserat pene.i.quasi meū caput. Sed q2 ipsa fortuna nubila.i.obscura z auersa mutauit nunc fallacez vultum vita mea impia protrahit.i.prolongat mihi ingratas moras.i.dilatiōes. O amici.quid.i.ad quid:quare iactastis.i.cum iactantia iudicastis totiens me esse felicem:quasi dicat:non fui tūc felix:quia status meus non erat firmus:quod patet:q2 cecidi : sed qui cecidit ille non erat in stabili gradu. Hec prolixius dicta in sequentibus breuior ero.

¶ Prosa prima primi libri.

Prosa prima.

Ec dum mecū tacitus ipse reputarē querimoniāq3 lachrymabilē stili officio designarem:astitisse mihi supra verticē visa est mulier:reuerendi admodum vultus: oculis ardēnbus:z vltra cōez hoim valētiā pspicacib⁹

Sanctus Thomas. Ec dum mecum tacitus z c. Hic incipit prosa prima huius primi in qua Boetius introducit philosophiā sup suam miseriā consolantez. Ubi nota q̄ Boe. dolēs et ipsa philosophia ipsum cōsolās nō sunt aliud nisi animus dolēs et oppressione sensualitatis: z ratio consolās ex vigore sapiētie. Et diuidit. Primo ostendit Boe. quō phia sibi apparuit. Scdo quid circa ipsum egerit secunda ibi. Que vbi poeticas musas. Primo describit apparitionem philosophie quo ad tempus et ad locum et describit ei⁹ dispositionem:quo ad vultum quo ad aspectum;quo ad colorem et vigorem et quo ad etatem. Secūdo describit philosophiam quātum ad habitū exteriorē. Tertio quo ad ornamenta z insignia que manibus gestabat. Secunda ibi. Uestes erant. Tertia ibi. Et dextera quidem. Dicit primo. Dum ego

Quar̄ philosophia i habitu muliebri apparuit. Boetius hec que supra in metro dixi tacitus mecum reputarem:id est cogitarem. z querimoniam lachrymabilem:id est prouocantem ad lachrymas designarem:id est describerem stili officio visa est mihi mulier astitisse supra verticem : id est supra caput admodum : id est valde reuerendi vultus oculis ardentibus et perspicacib⁹.i.claris vltra cōmunē valentiā hominū.i.vltra homines q̄ apparuit in colore viuido.i.delectabili:et apparuit mihi tanq̄ inexhausti.i.inconsumpti vigoris: q̄uis ipsa foret ita plena eui:id est durationis: vt nullo modo nostre crederetur esse etatis statura eius ambigue.i.dubie discretionis.i.cognitionis : q2 nunc.i.aliquādo cohibebat.i.extēdebat sese ad cōmunē mensurā hoim.i.longitudinē : nunc.i.aliquādo videbat̄ pulsare.i.attingere celum cacumine summi verticis.i.altitudine capitis que cū caput altius extulisset ipsum etiā celum sua lōgitudine penetrabat. ¶ Notandū q̄ Boe. describit philosophiā sibi apparuisse sub specie mulieris q2 philosophia apud grecos et sapiētia apud latinos est ge.fe. vel ideo quia sicut mulier infantes lacte nutrit:sic philosophia mi⁹ perfectos nutrit facilib⁹ doctrinis. vel ideo quia Boe. erat eger:

Cur stās. mulier autem magis est cōpassiua et magis habilis ad consolandū egrum q̄ vir. Nam s̄m Salomonē: vbi non est mulier ibi ingemiscit eger. ¶ No. stare est erecto mō se habere:et q2 philosophia erigit hominē ad delectationes intellectuales faciens cadere sensuales:ideo ipsa describitur stetisse. Et dicitur stetisse supra verticem : quia philosophia in anima intellectiua non habet organum

Reuerēdi vultus. in vertice. Nam anima intellectiua nullius organi corporis est actus. Uel dicitur ideo stare suprā verticem:quia de supero cardine elapsa venit: vt dicit Boe. tertia prosa huius primi. ¶ Notandum

Ardētib⁹ oculis. philosophia dicitur reuerendi vultus : quia suos possessores reuerendos facit. Nam s̄m Tullium Reuerentia est decens et matura grauitas que habetur per philosophiam : ergo dicitur reuerendi vultus. ¶ Notandum illud quod est ardens est penetratiuum:et quia per rationem et intellectum que sunt oculi philosophie penetramus intima rerum et quidditates earum:ideo philosophia dicitur apparuisse ardentibus oculis. Et q2 per philosophiā speculamur ea que vulgares et cōmunes nō speculantur ; ideo dicitur habuisse oculos perspicaces vltra cōmunē hominum valentiam

Notandum color viuidus est color naturalis pulcher et delectabilis: et quia philosophia in se pulcherrima est cum sit mirabilis et diuina et delectabilis: quia mirabiles affert delectationes: ideo describitur apparuisse in viuido colore. Item philosophia apparuit inexhausti vigoris: quia philosophia cum sit perpetua exhauriri non potest: vel ideo inexhausti vigoris: quia quantumcunque homo cognoscat de philosophia adhuc restant plura cognoscenda: quod patet ex diuersitate opinionum in philosophia quarum vna destruit aliam. Item quia philosophia est eterna et precesserat ipsum Boetium: ideo dicit eam non fuisse sue etatis. ¶ Notandum quod tres sunt partes philosophie essentiales ex sexto metaphisice: naturalis: mathematica: et diuina. Secundum naturalem philosophiam dicitur philosophia se cohibere ad communem mensuram inquantum tractat de naturalibus que communiter via sensus cognoscuntur inter que natura hominis est summum ad quod peruenitur. Dicitur autem philosophia pulsare celum quo ad mathematicam: ideo quo ad astronomiam inquantum tractat de motibus et figuris astrorum. Dicitur autem penetrare celum quo ad methaphisicam inquantum dirigit in cognitionem dei et substantiarum separatarum. Et dicitur philosophia frustra intuitum hominum respicientium quia perfectam cognitionem substantiarum separatarum in hac vita habere non possumus. Nam sicut se habet oculus nicticoracis ad lumen solis: sic intellectus noster ad manifestissima in natura. ex secundo methaphisice.

Colore viuido.

Inexhausti vigoris

Partes philosophie

Philosophia pulsat celum penetrat celum frustratur intuitum philosophie

colore viuido: atque inexhausti vigoris quamuis ita eui plena foret: vt nullo modo nostre crederetur etatis. Statura discretionis ambigue. Nam nunc quidem ad communem sese hominum mensuram cohibebat. Nunc vero pulsare celum summi verticis cacumine videbatur. Que cum caput altius extulisset. ipsum etiam celum penetrabat: seque respicientium hominum frustrabatur intuitus. ¶ Uestes erant tenuissimis filis: subtili artificio: indissolubili materia perfecte: quas vti post eadem prodente cognoui: suis manibus texuerat. Quarum speciem veluti fumosas imagines solet. caligo quedam neglecte vetustatis obduxerat. Harum in extremo margine. P. grecum in supremo vero. T. legebatur intextum. Atque inter vtrasque litteras in scalarum modum

¶ Uestes erant tenuissimis filis. Hic boetius describit philosophiam quantum ad habitum exteriorem. Primo quantum ad materiam vestium. Secundo quantum ad picturam vestium. Tertio quantum ad violentiam vestibus illatam: et legantur partes simul dicit primo. Uestes philosophie erant perfecte tenuissimis. i. subtilissimis filis et erant ex subtilissimo artificio: ex materia indissolubili: quas vestes ipsa texuerat propriis manibus vt pro sicut ego cognoui eadem philosophia prodente: id est reuelante mihi in tertia prosa huius primi: quarum scilicet vestium speciem. i. pulchritudinem quedam caligo: id est obscura ignorantia neglecte vetustatis id est negligentie veterum obduxerat. i. obfuscauerat: veluti solet sup. obducere caligo fumosas imagines: id est in fumo stantes. Tunc ostendit quid fuerit depictum in vestibus eius dicens. In extrema margine. i. in inferiori parte harum vestium legebatur intextum. P. i. practica. In superiori parte vestium erat intextum. T. i. theorica quod interpretatur speculatiua: et inter vtrasque litteras: inter T et P erant quidam gradus insigniti: id est impressi ad modum scalarum quibus gradibus ascendebatur ab inferiori littera ad superiorem: tunc tangit violentiam vestibus illatam dicens. Eandem vestem absciderant: id est lacerauerant manus quorundam hominum violentorum supple facientium violentiam: et vnusquisque abstulerat particulas vestis quas poterat auferre. ¶ Notandum quod per vestes philosophie intelliguntur partes essentiales et artes liberales. Sicut enim corpus vestibus ornatur sic philosophia suis partibus decoratur. Per fila autem subtilissima intelliguntur precepta philosophicalia siue propositiones philosophicales. Sicut enim vnum filum in vestibus ordinatur circa aliud: sic vna propositio iuxta aliam que propositiones dicuntur subtilissime: quia homo subtilia inuestigat. Dicuntur et huiusmodi precepta subtili artificio contexta ratione ornatus verborum et sententiarum que in eis inueniuntur. Et sunt ex materia indissolubili: quia licet a quibusdam exprimantur: tamen in seipsis habent veritatem indissolubilem. ¶ Notandum quod per manus philosophie per quas suas vestes texuerat intelliguntur philosophi: qui precepta philosophicalia conscripserunt et dicuntur rationabiliter manus philosophie: quia nisi fuissent instructi preceptis philosophicis: ea exprimere minime valuissent. ¶ Notandum quod vestes philosophie dicuntur fuisse obducte quadam caligine: quia tempore Boe. artes ad tantam negligentiam deuenerant quod pauci eas curabant: sed Boetius eas transtulit et exposuit siue commentatus est. Uel ideo vestes philosophie fuerint fumose: quia ab antiquis obscure fuit tradita philosophia: ab empedocle poetice: a platone enigmatice: ab Aristote. sub verborum obscuritate. ¶ Nota quod due sunt partes principales philosophie scilicet practica: et theorica: ideo in veste philosophie erant due littere intexte: scilicet P et T. P autem erat in inferiori parte vestis, et T in superiori; per quod innuitur

Philosophie vestes

Quid vestes philosophie

Quid manus

Cur obducte vestes

partes principales philosophie.

gradus quidā insigniti videbātur: quibus ab inferiore ad superius elementū esset ascensus. Eandem tñ vestē violentorū quorūdā sciderant manus ⁊ particulas quas quisqꝫ potuit abstulerat. ¶ Et dextera quidē eius libellos sceptrū vero sinistra gestabat. ¶ Que vbi poeticas musas vidi nostro assistētes thoro: fletibusqꝫ meis verba dictātes cōmota paulisper ac toruis inflāmata luminibus. Philo. Quis inquit has scenicas meretriculas ad hūc egrū pmisit accedere: Que dolores eius nō modo nullis fouerēt remediis: verū dulcibus insup alerent venenis. He sunt enī que infructuosis affectuū spinis vberē fructibus rōnis segetē necāt: hoīumqꝫ mentes assuefaciūt morbo: nō liberāt. At si quē pphanum (vti vulgo solitū) nobis blandicie vestre detraherent: minus moleste ferendū putarē. Nihil quippe in eo nostre ope lederētur. Hūc vero eleaticis atqꝫ academicis studiis enutritū. Sed habite potius syrenes vsqꝫ in exitiū dulces: meisqꝫ eum musis curādū sanandūqꝫ relinquite. Boe. His ille chorus increpitus deiecit humi mestior vultum: confessusqꝫ rubore verecundiā limen tristis

Gradus ꝙ practica philosophia est inferior speculatiua ordine dignitatis. Per gradus autem medios qui erant inter vtrasqꝫ litteras intelliguntur scientie eloquentie que sunt grammatica: logica: rhetorica. ¶ Notandum ꝙ dicitur ascensum fuisse per gradus a practica ad speculatiuā per hoc innuitur ꝙ homo primo debet esse sufficiēter instructus in practicis: vt post ascēdere valeat ad cōtemplatiua. ¶ Notandū qd sit scindere vestes philosophie. Illi etiā dicūtur vestes scindere philosophie qui habentes vnam scientiam putant se esse pfectos philosophos sine aliis. Si autē aliqui sciāt vnā artem sine alia dūmodo se cognoscant nō esse pfectos phos tales non scindunt vestes phie. Vel illi

Scindere vestes philosophie. scindūt vestes phie qui per errores expositiones trahūt veras propositiones ad suas falsas opiniones. ¶ Et dextera quidem eius hic Boe. describit phiam quātum ad in-

Quid libelli signia et ornamenta que manibus gestabat dicens. Et dextera manus philosophie gestastat libellos: sinistra vero gestabat. i. por-

Quid sceptrum. tabat sceptrum. i. virgam regalē. ¶ Notandū ꝙ ois cura atqꝫ intentio viri sapientis versatur vel circa contemplationē sapientie que designatur per libellos vel circa regimē reipublice quod designatur p sceptrum: et quia cōtemplatio sapientie potior est ꝙ regimē reipublice: ideo philosophia dicitur in dextra habere libellos in sinistra vero sceptrum. ¶ Que vbi poeticas musas. Postꝙ boetius ostendit quō philosophia sibi apparuit. Hic ostendit que circa ipsum egerit. Et primo ostēdit quō musas poeticas fugauit. Scdo ostēdit quomodo de hoc obstupuit. Tertio quō philosophia sibi appropinquās statum eius deplanxit. Secūda ibi. At ego. Tertia ibi Tum illa. Dicit primo que scilicet philosophia vbi pro postꝙ vidit poeticas musas assistētes nostro thoro. i. lecto: quia boetius tanꝙ eger in lecto decubuit: ⁊ cum vidit musas dictantes carmina meis fletibus ipsa philosophia paulisper. i. aliquātulū cōmota ⁊ inflāmata. i. incēsa toruis luminibus. i. crudelibus: vel terribilibus oculis inquit. Quis permisit has meretriculas scenicas. i. vmbrosas accedere ad hunc egrum que dolores eius nō modo. i. nō tñ non fouerēt. i. nō sanarē t vilis remediis. i. medicamentis: verū pro sed. alerent supple dolores eius dulcibus venenis. He sunt enim muse qui infructuosis spinis affectuum. i. passionum necant. i. suffocant vberem. i. fertilem fructū rōnis fructibus. i. in fructibus suis ⁊ mentes hoīm assuefaciunt morbo nō liberant. Tunc alloquitur musas dicens. O muse si vestre blanditie detraxissent nobis quem. i. aliquem virum prophanum id est illiteratum vti pro tanꝙ solitum. i. similem vulgo. ego putarem ferendum. id est patiendum minus moleste: quippe in hoc nihil lederentur nostre opere. i. nostre sedulitates: sed vos allexistis nobis hunc hominem enutritum: studiis. i. scientiis: eleaticis id est aristotelicis atqꝫ achademicis id est platonicis: tunc fugat eas dicens. Sed abite. id est recedite vos syrenes dulces vsqꝫ in exitū id est in mortem ⁊ relinquite eum curandum meis musis id est doctrinis salutiferis: tūc iste chorus

Muse id est turba musarum increpitus id est redargutus mestior. i. tristior existens vultum suum deiecit id est inclinauit humi: id est terre ⁊ rubore confessus verecundiam tristis excessit id est exiuit limē id est domum in qua decubuit Boetius. Notandum ꝙ ideo muse poetice dicebantur assistere thoro boetii: quia Boetius studuit metrice dolorem suum conscribere. Item philosophia dicitur paulisper commota: per quod innuitur ꝙ ira immoderata non debet cadere in virum sapientem: quia virtus consistit moderatione passionum. Unde licet irasci sit homini naturale: tamen ira

sci quandoq̄ oportet: ⁊ vt oportet quantum oportet est hominis virtuosi ⁊ sapientis. Unde Sene. Quid crudelius ira. Similiter de virtutibus cardinalibus. Esto tardus ad iram. Item interrogatio quandoq̄ fit causa ignorantie alicuius. aliquando vt ex responsione facta aliquid probetur. quandoq̄ fit propter increpationem faciendam: ⁊ hoc vltimo modo philosophia interrogat dicēs quis has scenicas meretriculas ⁊c. ¶ Notandum q̄ muse poetice dicuntur meretriculae sicut enim meretrix allicit hominem delectādo pro nihil vtilitatis sibi conferēdo: et commiscet se cuilibet nō ex amore: sed spe lucri: ita poete non scribunt amore scientie: sz vt aliquid laudis vel premij consequātur: delectant rōne metri modicū vtilitatis conferēdo: sed diuersas passiones inducēdo. Appellat autē philosophia musas meretriculas scenicas quia carmina poetica in scena cōsueuerunt pronunciari. ¶ Ubi nota q̄ scena dicebatur locus vmbrosus ī theatro vbi abscondebantur persone pronunciantes carmina tragica vel comica. Unde scena interp̄tatur vmbratio vel vmbra. Uel iō muse poetice dicuntur scenice. i. vmbratiles: qr sunt vmbra scie nō vera scia: cum obūbrāt mētes hoīm. Item metrica descriptio doloris nō sanat dolorē sed magis auget qr cōsideratio miserie est prouocatiua tristicie. vnusq̄sq̄ aūt cuz diligentia cōsiderat qđ describere vult. Itez metrica descriptio dr esse dulce venenū: qr placet ⁊ nocet. rōne metri placet: sed p̄pter recordationē doloris nocet. Item affectus est vehemēs animi passio animum torquens: ⁊ vez iudiciū rōnis impediēs. Et sunt quattuor affectus animi: gaudiū: dolor: spes ⁊ timor: q̄ dicunt̄ infructuose spine: qr suffocat segetē rōnis que est scia ⁊ virtus. Item licz de oī errore dolendū sit: potius tamē de errore sapiētis q̄ īsipiētis nā error sapiētis alios exemplo corrūpit. error aūt insipientis nō: qr ab insipiēte nō trahit̄ exemplū. Propter qđ dicit Salust. Oīa mala exempla rebus bonis exēpla sunt. Ergo dicit p̄hia magis dolendū de errore Boe. q̄ alius p̄phani. Itē s̄m Aug. phanū idē est qđ tēplū. tñ p̄phan9. i. sacrilegus: quasi p̄cul a phano. i. a tēplo. Prophanum etiam dr quicquid non est sacrum. Unde oēs laici ⁊ illiterati dicunt̄ p̄phani quasi p̄cul a phano sapientie. Item s̄m Aug. opera opere est sedulitas in rebus agendis. opera aūt p̄hie est intentio vel labor ad aliquid philosophicum adipiscendum. Item eleys est ciuitas grecie ī qua studuit Aristoteles. vnde studia sua dicuntur eleatica. Academia autē fuit ciuitas vel villa in qua studuit Plato. vnde studia sua dicunt̄ achademica. Utrisq̄ aūt studijs Boe. fuit eruditus. ¶ Item philosophia musas appellat syrenes. Sicut eñi syrenes dulcedine cantus attrahunt naues periclitando eas sic muse delectatione metri alliciūt homines vel mētes hominū ⁊ rationem aliquo affectu submergunt ⁊ obscurant. Item q̄ vna philosophia conuentum musaruz expulit signatur q̄ vnus sapiens sua virtute ⁊ sapientia infinitos errores stultorum extinguit. ¶ At ego cuius acies. Hic Boe. ostendit quomodo obstupuit de actu philosophie dicens. At ego Boe. cuius acies. i. visio mersa lachrymis caligarat. i. obscurata fuerat vt nec possem dinoscere. i. inuestigare que nam. i. que esset hec mulier tam imperiose auctoritatis. i. potētie ego obstupui. i. miratus fui: ⁊ defixo. i. inclinato visu in terram tacitus cepi expectare quidnam deinceps. i. consequēter esset actura circa me. ¶ Notandum qr Boe. doluit de amissione rerum tp̄aliuz eius acies. i. ratio ⁊ intellectus caligarat id est q̄ non potuit cognoscere philosophiaz. ¶ No. q̄ licet Boe. de actu philosophie obstupuit tamen tacitus expectauit quid deinceps facere vellet: per hoc innuens se esse talem qui consolationem acciperet. Qui enim refutant alios audire nec audita ratione acquiescunt: tales hōīb9 obstaculum consolationis faciunt. ¶ Tum illa propius accedens. Hic boe. ostendit quomodo philosophia sibi appropinquans statum suū deplanxit dicens. Tum illa: p̄hia. accedēs p̄pius consedit in extrema parte lectuli. i. cordis mei: ⁊ intuens vultū meū grauem. i. grauatum luctu. atq̄ deiectū id est declinatum in humum. i. in terram. merore. i. tristicia conquesta ex his versibus sequentibus de p̄turbatiōe nostre mentis. ¶ Nota q̄. philosophia dicitur sedisse in extrema parte lectuli. i. cordis Boe. Nam cum esset in tristicia ⁊ dolore p̄pter amissionem rerū temporalium parum vel nihil sapientie habebat ⁊ qr tota cura eius erat circa terrena amissa: ideo dicitur habuisse vultum merore deiectum in humum.

excessit. ¶ At ego cuius acies lachrimis mersa caligarat vt nec dinoscere possem que nā hec esset mulier tam imperiose auctoritatis obstupui. visuq̄ in terrā defixo quidnā deinceps esset actura expectare tacitus cepi. ¶ Tuz illa propi9 accedēs: in extrema lectuli mei parte consedit: meumq̄ intuens vultū luctū grauem atq̄ in humum merore deiectum his versib9 de nostre mētis perturbatione conquesta est.

Scena

Affectus.

Syrenes.

Ascensius

Ec dum me cum tacitus ⁊c. In hac prima p̄sa Boe. p̄ fantasiam quādam inducit personam cum qua locuturus est. i. philosophiam: eiq̄ habitum ⁊ corporis habitiones rei congruā consignat: deinde q̄ seuere poeticas musas exegerit describit. Circa priorem partem aduertendum est non tam apte philosophiam vocari atq̄ philosophus. Philosophi eñi nomē vulgata snīa a Pithagora inuentum dicitur: qui cum se sophū

Phīa
phia

id est sapientem appellari nollet. philosophum.i. amatorem sapientie professus est. Philosophia
autem non est amatrix sapientie: sed ipsa sapientia: vnde magis congrue sophia diceretur: nisi ꝙ ea
sapientia philosophia dici potest que in philosophorum libris habetur. Visa est latine dictum ca
ue ne barbare dicas: videtur mihi ꝙ bonus sis: dicendum enim videris mihi bonus. Reuerendi vul
tus oculis ardentibus. Non visitata latinitas. Nam licet partes et proprietates seu qualitates et
quantitates pulchre iungantur toti vel subiecto in genitiuo vel in ablatiuo cum adiectiuo etiam
genitiui vel ablatiui casus rarum tamen est: vt valla docet in vna locutione vtrumque casum reperi
Locutio noua re quod tamen in Plinio lectum docet: nec vituperandum quotiens accentus melioris sonorita
tis gratia fiat: sicut hoc loco quod patebit qui duras aures non habent si totam locutionem in vno
casu posuerint. Respicientium ꝙ male posita est coniunctio. dic ergo seseque respicientium hominum
P. grecum grammatice dictum. Omnia litterarum nomina tam apud grecos ꝙ apud latinos ge
neris neutri sunt. Potior tamen est ratio apud grecos. Pro quo animaduertat trunculus: genus
Genus nominum rerum inanimatarum fere a generalitate sumi: quia enim hec nomina fluuius: mensis: ventus: mascu
lina sunt ideo fluuiorum mensium ventorumque nomina masculina putantur: vt araris boreas apri
lis. Item quia ciuitas arbor femina: ideo et ciuitatum arborumque propria: vt babilon pinus quia
ergo gramma apud grecos neutrum: ideo et grammatum.i. litterarum nomina neutra sunt. Apud
latinos autem quia littera feminimum: ideo litterarum nomina nonnunquam feminina ponuntur vt apud
Donatum in a productam. Qui tamen elementum neutrum est et omnia indeclinabilia que non sunt
significatione nota apud latinos neutri sunt generis: ideo grammatice in neutro genere litterarum
nomina posueris. Si auctoritatem superioris regule queris: lege Seruium grammaticum ad illud
quarti eneid. Solaque culminibus ferali carmine bubo. visa queri. Vbi docet genus plerumque relicta
specialitate a generalitate sumi vt sola bubo: subauditur auis. P. autem significat practicam philo
sophiam.i. operatiuam: quia praxis dicitur operatio. T. autem theoricam.i. speculatiuam: quia theo
re significat inspicio: vnde theatrum locus ad spectandum aptus et rerum omnium inspector deus grece
theos dicitur. In scalarum erecte singulari enim caret auctore vallensi. Et particulas quas quisque
etc. Hoc quoque de sacris litteris in christi vestium diuisione signa tamen sacre attestantur homelie. Le
gunt alij abstulerat alij abstulerent: et neutrum incongruum: sed in plurali numero aptius: vt illud
quas quisque potuit per modum parenthesis legatur. Septimum regalis est virga non incongrua
sapientie seu philosophie ꝙ de se. Prouer. viij. Per me inquit reges regnant et legum conditores iu
sta decernunt. Indeque libellos gerit. ¶ Que vbi poeticas musas etc. Hec est secunda pars huius prose.
Pro qua intelligenda maximopere necesse est: quod superius diximus. Sermonem debere congrue
re persone loquenti vnde in superiori carmine Boe. in sua persona loquens sub qua tristem et con
solationis indigentem agit poeticis musis quodammodo gratificatur ꝙ se non dereliquerint. Hic ve
ro philosophiam inducit eas profugantem. Poetica enim professio quibusdam seuere philosophan
tibus odiosa fuit bonis vt reor philosophis: ideo ꝙ dum deorum hominumque adulteria palam: li
cet sub velamento aliud intelligant. describunt bonis moribus nocumentum afferebant: vt Au
gustinus de ciuitate dei abunde docet. Qui eos a platone a bonis ciuitatibus exactos testatur.
Malis autem et speciem philosophie sub vita nequam gerentibus odiosi erant poete: ꝙ cum ipsi
diuinum illud dicendi genus assequi non possent viderentque illos pluris ꝙ se haberi. sperabant ea
criminatione poeticum nomen delere. Vtrisque ergo inuisum nomen poete: quo circa. persius cornu
tum philosophum contumeliose de poeticis figmentis loquentem inducit satyra quinta. Nebulas
elicone legunto etc. Neque vero omnino poeticas musas nunc exigendas docet philosophia: sed aduer
so tali qualem Boe. representabat. Neque musas omnes damnat: sed poeticas duntaxat: quia philo
Muse sophia musis eum curandum censet. Quapropter vt de vna re semel loquatur. Muse a plerisque no
uem ponuntur. Quarum nomina et inuenta sic ponit Virgilius. Clio gesta canens transactis tem
pora reddit. Melpomene tragico proclamat mesta boatu. Comica lasciuo gaudet sermone thalia.
Dulcisloquis calamos euterpe flatibus vrget. Terpsicore affectus cytharis mouet imperat: auget
Plectra gerens eratho saltat pede: carmine vultu. Carmina calliope: libris heroica mandat. Vra
nia poli motus scrutatur et astra. Signat cuncta manu loquiturque polymnia gestu. Mentis ap
pollinee vis has mouet vndique musas. In medio residens complectitur omnia phebus. Clio hy
storias inuenit. Melpomene tragedias. Thalia comedias. Euterpe tibias. Terpsicore psalteri
um. Eratho geometriam. Calliope litteras. Vrania astrologiam. Polymnia rhetoricam. Hec Vir
gilius. Sunt ergo musarum nomina. Clio. Melpomene. Thalia Euterpe. Terpsicore. Eratho Cal
liope Vrania et polymnia. Quorum que in a exeunt declinantur more latino sicut musa: que in e et
o more greco. Nam in e habent genitiuum in es datiuum in en. reliquos casus in e. sicut penelope.
In o autem habent genitiuum visitatius in vs accusatiuum et vocatiuum in o: reliqui autem ca
sus in latinorum visu non sunt: vt hec clio huius clius etc. Sunt autem omnes muse inuentrices.
Nam hoc nomen musa secundum alios dicitur a mosios id est ab indagatione vel inquisitione: secundum a
Clio lios a moys quod est docere. Clio interpretatur gloria: dicitur enim cleos gloria apud grecos.
Hec hystoriam inuenit. vnde multum glorie et scribentibus: et his de quibus scribunt nasci solet.
Melpomene Cadmus autem thebanorum rex primus hystoriam scripsisse secundum Plinium fertur: sed non sine
musa. id est inuentione et glorie cupiditate. ¶ Melpomene tragediam inuenisse dicitur: que ma
Thalia gno eiulatu agi solebat. Melpo autem idem est ꝙ canto. ¶ Thalia dicitur a thalem quod est flore
Euterpe re: inuenitque comedias veterem que satyrarum more lasciuis versibus constabat. ¶ Euterpe ab eu

Terpsicore.
Eratho.
Calliope.
Urania.
Polymnia.

quod est bonum: boni soni et tyberiarum inuentrix dicitur. ¶ Terpsicore delectando nomen sumpsit, nam terpone dicitur delector: inuenit autem cytharam cum choreis et saltationibus. ¶ Eratho ab amore quem erota greci vocant: sm quosdam deducitur: inuenitq; geometriam: et plausibus gaudet. ¶ Calliope dicitur pulchra vox: inuenitq; heroicum carmen. ¶ Urania dicitur ab urano: id est celo et astrologiam inuenisse dicitur. ¶ Polymnia autem a multa memoria nomen sumpsit vel a multa laude. Nam poli multum et hymnos laus dicitur et rhetoricam inuenisse a marone dicitur. Ut autem landinus recitat Anaximander. Lampsacenus. et Xenophanes. Heracliopalites dicunt poetas esse in tutela apollinis: qui lira canit: et nouem musarum in quarum medio ipse residet. Per apollinem autem humanam vocem intelligunt que nouem instrumentis perficitur. Hec autem fulgentio teste intelligunt quattuor anteriores dentes quorum si quis desit sibilus et non plena vox ex ore prouenit. item duo labia: septimum est lingua: octauum palatum: quod greci uranion vocant: quoniam sit ad formam celi: celum autem uranos appellatur: qua ex re octaua musa dicitur urania. nonum instrumentum est gutturis profunditas per quam spiritus egreditur. Plato autem ille diuinus philosophus ponit quattuor furoris genera: inter que ponitur poeticus furor: quem a musis prouenire demonstrat. Musas autem appellat celestium spherarum cantus. Nam in libro de republica singulis spheris singulas syrenas appositas dicit: motum ipsum spherarum ac sonum qui inde fit significans. Quapropter octo spheras octo musas ac per illarum concentum nonam ponit: quam: quoniam armonia una est ex omnibus suauissime composita: excellentissimam dicit hesiodus. Ergo poesis a diuino furore: furor a musis: muse a ioue eodem platone teste proueniunt. Accedit ad hanc opinionem q phebum: id est solem qui medius planetarum est in medio musarum ponunt. Unde illud virgilianum. In medio residens complectitur omnia phebus. Qui quidem. Virgilius attestatur musas iouis filias cum dicit. Adeste muse maximi proles iouis etc. Alcineon autem et nonnulli alij eas celi et terre filias dicunt. Theodontius vero thespie et mennonis filias esse vult Diodorus addit musas fuisse octo puellas: quas osyris orbem peragrans in exercitu duxit. eo q cantu et alijs disciplinis essent insignes. Alio etiam loco scribit musas a parte ioue litteras et versuum compositionem: id est poeticen doctas esse. Uarro romanorum doctissimus qui easdem et musas et nymphas appellat: tres dumtaxat ponit musas. Unam que ex aque nascitur motu. Alteram que ex aeris percussi sono. Tertiam que mera tantum voce consistit. Patet ergo per fictionem poeticam aut rem hystoricam aut diuinam aut naturalem intelligi oportere: quam qui non capiunt falsitatis criminantur immeritos poetas. ¶ Sciendum tamen triplex esse poetarum institutum: iuxta Horatium in de arte poetica ubi dicit. Aut prodesse volunt aut delectare poete: aut simul iocunda et ydonea dicere vite. Alij enim dumtaxat delectationis gratia versus edunt. Alij solius utilitatis et bone doctrine gratia. Alij propter utrunq;. Primis dantur poetice muse: secundis et tertijs etiam philosophice. Bone enim doctrine et morum institutiones ex philosophicis accipiebantur. Quia ergo Boetius: hoc est, per eum significatus: non opus habebat musis delectationem inanem causantibus: sed veram consolationem ex magnanimitate et sapientia generantibus: ideo philosophia expulsis poeticis musis suis: id est philosophicis musis eum curandum dicit. Uocat autem poeticas musas eas dico que ad solam delectationem faciunt meretriculas et syrenas eo q more earum animos illiciunt. Syrenes a greco verbo herein mutata aspiratione in s litteram deduci constat. Est autem herein connectere et retinere. Fuerunt ut poete dicunt tres acheloi fluminis filie ex calliope musa. He insulas quasdam iuxta pelorum inter Siciliam et Italiam habitasse scribuntur. Quod Ouidius etiam tetigit in. xiiij. Methamorphoseos. dum enee transitum describens inquit. Terrasq; calenti Sulfure fumatas acheloidumq; reliquit. Sirenum scopulos. harum una voce. teste Seruio super. v. Eneidos. circa finem: alia tibijs: alia lyra canebat. Sed tanta dulcedine tantus transeuntes nautas afficiebant. ut sopirentur: quos cum sopitos persentiscerent submergebant et deuorabant. Quare cum iuxta illas transiturus esset Ulixes admonitus a Circe sociorum aures cera obturauit: et ipse se ad nauis malum ligari iussit: atq; sic quoq; transijt illesus. Quod illi grauiter ferentes et ira succense atq; dolore commote se precipitauerunt in fluctus: quod Iuuenalis tetigit: apud quem dicit Neuola. Nam cum pro me fortuna rogatur. Affigit ceras illa de naue petitas. Que siculos cantus effugit remige surdo. Dicuntur autem tres fuisse. Parthenope a qua ciuitas illa que nunc neapolis: id est noua ciuitas dicitur denominata est cum illic sepulta esset. Item leucosia et ligia. Multa de his Claudianus. et Uirgilius opusculum etiam confecit: sed potissimum. Homerus in. xij. Odisse. ubi syrenes dulcissimum cantum habent: cuius sensus est Huc ades inclite Ulixe magna achiuorum gloria hic nauem siste ut nostram vocem audias. Nemo enim unq; hac iter: quin nostri cantus suauitate demulceretur: qua oblectatus et plura doctus a nobis dimittitur a nobis. Haud enim nos fugit quid apud magnam Troiam greci simul et troiani deorum voluntate gesserunt. Scimus preterea quicquid in alma terra agitur etc. Hec verba suauibus quoq; carminibus Cicero transtulit. quorum primum est. O decus argolicum quin puppim flectis ulixe. Non opus est dicere. Syrenes etiam dici apes imperfectas et inutiles. Item volucres in india esse quarum cantu homines mulceantur: quos summo grauatos lacerent. Sic etenim singula que de hoc vocabulo legerim transcribere velim nimis prolixus essem. Certum est autem q scribitur in prima syllaba per i nostrum et longum; quia grece habet ei dipthongon dicitur: hec siren huius sirenis: in accusatiuo hunc sirena

Poetarum officium.

Deducta a grecis. Syrenes

non sirenē: et in plurali has sirenas: quia in accusatiuo plurali nominis tertie declinationis ab ac-
cusatiuo singulari in a habetur frequens accusatiuus in as ab em caret ab im is. Quia etiam obli
qui greci sepe in nominatiuos latinos transeunt: vt delphines arabus elephantus. a genitiuis ho
rum nominū delphin araps elephas mutandos os in us. Ideo ab accusatiuo serena fit etiam nomi-
Humi. tiuus hec serena huius serene: sicut ab accusatiuo hāc cassida fit hec cassida ic. ¶ Deiecit humi me-
stior vultum. Simile loquendi genus non passim inuenies ponitur enim genitiuus humi pro eo qd
est in humum vel ad humum voluntqꝫ ob id nonnulli grammatici genitiuū humi ita posse cōstrui.
De cōpa- Mestior a mestus deductur. circa quod vocabulum aduerte fm Laurentium de Valla. compara
ratiuis. tiuum nomen semper plus significare de forma in qua fit comparatio ꝙ absolutum seu positiuus
vt iunior lꝫ minus habeat annorum ꝙuis quem iuuenem appellamus. habet tamen plus de iuue
nilitate et ita dicam: et minor plus de paruitate ꝙ paruus: lꝫ minus de magnitudine. Verūtamen
non te fugiat puer comparatiuum nomen apud idoneos auctores sepenumero positum esse per
quandam temperationem et imminutionē significatiōis: seu per se seu gratia sub intellecti. Mo-
destius enim et submissius appellamus hominem iracundiorem ꝙ iracundum: liberiorem ꝙ libe
rum hic et tristior. Seruio teste: est idem quod subtristis. hoc est non plene tristis et mestior hic: nō
admodum mestius sed tamen aliquāto mestior ꝙ deceat aut ꝙ soleat. Unde subaudiende mihi vi
dentur huiusmodi particule. Mestior supple aliquanto vel paulo ꝙ decens aut istum: aut hone-
stum: aut equum: aut o perepreciuꝫ: aut solitus sit: ꝛ ita in cōsimilibus. ¶ In extrema lectuli parte
Consido. consedit. hoc verbum compositum potius putem a con et sido ꝙ sedeo: quia considere proprie est
sedere per motum et migrationem capere: quia ergo desuper venerat recte considere dicitur sicut
primo Eneidos. Vultis et his mecum pariter considere regnis. Nec moueant qui dicunt sido non
habere preteritum. id enim: vt Laurentius recte probat: non recte dicunt. Nam sedi facit sicut et
Constru- sedeo. Cetera aperta sunt. ¶ Ordo talis est. Dum ego tacitus: id est tacens: vtrūqꝫ significat et acti
ctio. ue et passiue actiue hoc loco passiue. apud Senecam. Quod tacitum esse vis nemini dixeris. Et se
Tacitus. tro Eneidos. Quis te magne cato tacitum esse vis ic. reputarem mecum: id est recogitarem et ani-
mo voluerem hec: id est huiusmodi carmina: et designarem seu assignarem et committerem officio
stili: id est illius instrumenti quo olim in ceratis tabulis scribebant querimoniam lachrymabilem:
mulier vultus admodum reuerendi et oculis ardentibus et perspicacibus: id est perfecte et ad in
tima videntibus et penetrantibus vltra cōmunem: id est vulgarem valentiam: id est potentiam
hominū: item colore viuido atqꝫ inexhausti: id est inexhaustibilis vigoris. Sepe enī participia pre
teriti temporis pro verbalibus leguntur vt in principio. vij. eneid. Inaccessos pro eo quod est inac
cessibiles fere: ꝙuis ipsa foret ita plena eui vt nullo modo crederetur eē nostre etatis. mulier inꝙ
taliter disposita visa est mihi abstitisse supra verticem: id est summitatem capitis. Ubi duo nota-
bis puer. Primum ꝙ dicit signanter visa est astitisse: non autem astitit. Per hoc enim innuit se per
fantasiam et fictionem loqui. Sicut Virgilius locuturus per fictionem poeticam verbuꝫ aliquod
permittit per quod se ab historica veritate discedere significat: dicēdo vt fama est: vt perhibēt aiūt
Supra. fertur ic. Secundū est ꝙ latine dicit supra verticem non super. Nam hoc fere obseruant docti: vt
Super. dum res superior inferiori contingit super eam esse dicant: vt super humeros portaui te. dum vero
Non mo- spacium inter vtrāqꝫ est supra vt supra caput nostrum sidera sunt non super. Statura superā nam
do. bigue: id est dubie et incerte discretionis. Nam ipsa cohibebat: id est constringebat: vel contrahe-
bat se quidem nunc: id est vno tempore ad cōmunem mensuram hominū. vero pro sed ipsa vide-
batur nunc: id est alio tempore pulsare: id est pulsando contingere celum cacumine: id est extremi-
tate summi verticis. que cum extulisset altius ꝙ solebat caput suum: ipsum caput penetrabat: id
est penitus intrabat etiam celum: et frustrabatur intuitus: id est inspectionem hominū respicien-
tium se: id est philosophiam. ¶ Uestes erant ic. notissima sunt verba textus. Quas quisqꝫ potuit
ic. si legis abstuleram ordo est: et manus violentorum abstulerant particulas vestium quas quis-
qꝫ eorum potuit sup. auferre. Si abstulerit ordo est et quisqꝫ illorum violentorum abstulerat par
ticulas quas potuit abstulisse. Que dolores eius non modo nullis. hic nota multos errare legen-
do vllis pro nullis. Nam sepe male auferunt negationem post non modo: non solum: non tm̄ ne
dum. non scientes priorem negationem non agere in sequētia nisi repetatur. Non dicis ergo. Non
solum te amo sed odi qꝛ falsum dicis. Si enim amas non odisti: sed non solum te non amo sed odi.
¶ Ordo est phia inquit. quis permisit has meretriculas. i. animorū illectrices more meretricularuꝫ
scenicas: id est que in scenis versari solent accedere ad hunc egrum. Que meretricule nullis ꝑ non ꝛ
vllis: non modo nō fouent vllis remedijs dolores eius videlꝫ egri. verūetiam alerent insuper dul-
cibus venenis. He sunt ic. aperta sunt verba. At ꝑ sed si vestre blanditie. i. moles affectationes et
contactus caret autē hec dictio blanditie singulari numero: detraherent nobis quē. i. aliquē ꝓpha
num. i. non initiatum institutionibꝰ philosophicis: solitū. i. consuetum vti vulgo. i. rebus vulgari-
bus. vel sic vti. i. quemadmodū solitū sup. est fieri vulgo. i. vulgariter. ego phia putarem esse feren
Nota de ꝑ dum. i. tolerandum ꝛ patienduꝫ minus moleste. Aduerte de prima ꝑsona licere nunc singulariter
ma ꝑsona nunc pluraliter loqui: vt hic phia de se loquens nobis dixerat: et subiungit putarem singulariter.
Quippe: quia certe opere mee. i. operationes et cure nihil lederent in eo. i. in tali qui est vius non
Opera. fit. Opera opere aliquādo est operarius: aliqñ operatio diligens. opus autem est quod fit per ope
ram. vnde locamus operas nostras et vendimus opera. Solet perabolice dici operam esse ma-
trem operis. Hunc vero ic. Hic animaduerte lector obseruatum esse decorum quod supra dixi-

⁊ affectione loquētis. Quia enim philosophiam inflāmatus ita dixerat auctor: ideo nunc ei sermonem obruptum ⁊ irascenti congruum attribuit. sicut Virgilius eneid. primo. quos ego: sed motos prestat componere fluctus. Et Teren. in eunucho. Ego ne illam: que illum: que me que nō: et sexcētis alijs locis. Est ergo aposiopisis id est reticentia facta propter iram animi. Possit autem multis modis compleri. Aut sic. Hunc vero nutritum eleaticis studijs ⁊ academicis: nequaquam ferendū est abduci. Aut potius sic. hunc vero eleaticis atq̄ academicis studijs enutritum: auderis nobis scelestę meretricule: detrahere: hoc autem modeste suppressit. vnde addit. sed o syrenes. i. animorum illectrices ⁊ deceptrices cātationibus vestris dulces vsq̄ in exitium. i. vltimam vite exitiones hoc est mortem abite potius ꝙ supple cogatis me in vos seuire: aut male de vobis proloqui: aut ꝙ hunc nostrum decipiatis: ⁊ relinquite eum curandum ⁊ sanandum meis. i. phicis musis. i. inuentionibus aut modulis. Ne quid autem pretermittam: elea ⁊ academia loca sunt in quibus maximopere viguerunt phi. Nam eleam phocensium coloniam zeno patriam habuit: ⁊ Leucippus. Achademiam: athenienſem Plato inhabitabat. Estq̄ vt Laercius docet academia locus in suburbano atheniensi: nemorosus a quodam hereo academo nomine sic appellatus. Eandem Spensippus zenocrates pluresq̄ alij postea coluerunt. sed pergo ille chorus. i. ille cetus poeticarum musarum. Increpitus id est cum crepitu et acerbitate reprehensus. effectus mestior. i. paulo post ꝙ solebat mestus vel aliquantulum mestus deiecit humi. i. ad humū. vultum. i. oculos suos. Vultus enī ꝓprie est qualitas faciei que voluntatem hois ꝓdit: vnde a volando deducitur. ⁊ confessus. i. protestans verecundiā ꝓpter reuerentiā phie incussam rubore: excessit tristis limen. i. lignum limus hoc est trāsuersum in ostio carceris. ¶ At ego cuius acies. i. acumē oculorū mersa. i. obrupta lachrymas caligarat. i. caligauerat: hoc est tenebris obscurata fuerat ita vt non possem dinoscere que nam esset hec mulier auctoritatis tam imperiose id est tantum cupide imperij vel tam superbe imperantis. Ego obstupui ⁊ cepi id est incepi tacitus. i. tacens expectare. i. obseruare ⁊ hoc dico visu meo defixo in terrā: quidnam id est quē rem ipsa esset actura deincepo. i. postea. Illa accedens tum. i. tunc ꝓpius. consedit. i. locum cepit in extrema parte mei lectuli: ⁊ intuens meum vultū grauem. i. grauatum luctu atq̄ deiectū in humum merore id est propter merorem: est conquesta de perturbatione nostre mentis his versibus qui sequuntur.

¶ Metrum secundum primi libri. loquitur philosophia.

Heu ꝙ precipiti mersa profundo.
Mens hebet: ⁊ propria luce relicta.
Tendit in externas ire tenebras:
Terrenis quotiens flatibus acta.
Crescit in immensum noxia cura:

¶ Sanctus thomas.

Heu ꝙ ꝓcipiti mersa profundo. hic incipit metrum secundū huius primi qđ vocatur metrum dactylicum a pede predominante: ⁊ dicitur tetrametrū a numero pedum: a tetras quod est quattuor quia quattuor pedes continet. Et dicitur hypercatalecticum propter syllabam habūdantem post duos pedes in medio versus. Verbigratia. Primus pes est heu ꝙ secundus precipiti sedi syllaba huius nominis ꝓcipiti. superabundat. tertius est mersa pro. quartus fundo. Similiter est in alijs. In hoc ergo metro philosophia deplangit statum Boe. dolendo de perturbatione mentis eius ⁊ facit duo. Primo vniuersaliter philosophia deplangit perturbationem mentis hominum. Secundo specialiter conuertit planctum suum super Boe. ibi. Hic quondam. Primo dicit. Heu ꝙ id est quantum mens hominum habet id est obscuratur mersa precipiti profundo id est cura rerum temporalium que precipitant hominem: et talis mens relicta propria luce id est contemplatione tendit id est laborat ire in tenebras externas id est in ignorantias exteriores. Hoc autem contingit homini quotiens sup. mens acta id est agitata terrenis flatibus id est prosperitatibus vel euentibus cura id est sollicitudo rerum temporalium noxia. i. nociua crescit in immensum id est supra modum. ¶ Nota ꝙ in nobis est duplex virtus: rationalis et sensualis. sensus autem semper aduersatur rationi: quia caro concupiscit aduersus spiritum: et spiritus aduersus carnem. Cum autem sensualitas vincit rationem tunc homo est in malo statu regiminis et efficitur bestialis. Vnde albertus super. iij. de anima dicit. Turpe est nobis abijcere regimen superioris et induere regimen inferioris virtutis quod nobis cōmune cum bestijs. Ideo scribitur. iij. ethicorum in antiqua translatione. Valde conandum ⁊ laborandum est nobis vt virtus nostra concupiscibilis subiecta sit rationi. Quemadmodum enim pueri peruerse viuunt si non a suis pedagogis fuerint coacti ad recte viuendum: sic appetitus sensualis ducit nos ad insolentiam: nisi regula rationis fuerit coartatus. Plures autem homines sequuntur sensualitatem ꝙ rationem insudantes bonis exterioribus et delectationibus sensualibus: per que impediuntur in speculatione et cognitione summi boni: ideo philosophia hoc deplangens dicit in metro. Heu ꝙ precipiti. Item cum anima ingerit se curis rerum temporalium profunde precipitatur ⁊ hebet: quia a cognitione rerum ⁊ sui creatoris destruitur ⁊ destituta cadit in tenebras externas id est ignorantias

Margin notes: Eleatici. Academici. Vultus. — virtus duplex — ignorantia duplex

exteriores. ¶ Ubi nota q̄ duplex est ignorantia: quedam naturalis que est in iuuenibus et decrepitis. et vocatur ignorantia interna: quia ex naturali defectu contingit. Alia est ignorantia que causatur ex negligentia hominis quando sollicitatur circa exteriora: et talis dicitur externa: quia est extra naturam. de qua dicitur, q̄ omnes homines naturaliter scire desiderant. Prima ignorantia cum sit naturalis non est viciosa: quia turpes a natura nemo increpat neq̄ bonos laudat. Secunda est viciosa cum sit per hominis negligentiam de qua loquitur Boeti⁹ .ij. hui⁹ psa. v. Ceteris animantibus sese ignorare natura est hominibus vero vicio venit. Itē dixit noxia cura. Unde Sene. in prouerbijs. Magnam partem perturbationis sibi pedit qui exterioribus se imecit. Item ratio et intellectus dicuntur lux hominis quia illuminant hominem ad cognitionem creature et creatoris. Dicuntur autem proprie lux hominis quia solū genus hominum viuit arte et ratione: ex prohemio methaphisice. ¶ Hic quondam celo liber aperto. Hic philosophia specialiter cōuertit se ad deplangendum Boe. Et primo ostēdit quanta contemplatione Boetius quondam viguit. Secundo ostendit quomodo destitutus a tali contemplatione solū de terrenis cogitabat ibi. Nunc iacet effeto.

¶ Hic quondam celo liber aperto
Suetus in ethereos ire meatus:
Cernebat rosei lumina solis:
Uisebat gelide sydera lune
Et quecunq̄ vagos stella recursus
Exercet: varios flexa per orbes:
Comprehensam numeris victor habebat.
¶ Quin etiam causas vnde sonora
Flamina sollicitant equora ponti:

Primo philosophia commēdat Boe. ab astronomia. Secundo a naturali philosophia. Tertio a methaphisica. secūda ibi. Quin etiam causas. tertia ibi. Quis voluat stabilem. Primo dicit Boe. quondam liber. i. solutus a cura rerū temporaliū celo sibi aperto per cognitionem suetus fuit ire per rationē in ethereos meatus: i. in motus corporum celestium. et ipse cernebat. i. speculabatur lumina. i. radios rosei solis et visebat. i. cum desiderio videbat sydera. i. constellationem gelide. i. frigide lune et ipse Boe. victor ignorantie habebat omnem stellam cōprehensam numeris. i. certis computationibus. quicunq̄ stella erratica exercet. i. operabatur vagos. i. varios recursus nunc pgrediendo: nunc regrediendo stella inq̄ flexa. i. mota per varios orbes. i. circulos. ¶ Nota q̄ aīo liberato a curis liberalibus cōcessum est philosophari: ideo quedam artes dicuntur liberales: q: filij liberorū. i. nobilium qui erant liberati a curis temporalibus talibus artibus vacabāt: ideo dicit phia q̄ Boe. quondā liber ec. ¶ Nota q̄ dixit celo aperto. licet homo planetas celi corporaliter non attingat: tamē speculatione comprehendit. Hoc pulchre tangit Hermes trimegistus dicens. Magnum miraculum est homo et aīal honorandum. hic anima intellectiua in naturam dei transit quasi ipse deus sit hic per naturam a dijs est coniunctus: hic demonum genus nouit: terram colit: elementis commiscetur: acumine mentis in maris profunda descendit: celum quod videtur altissimum animi sagacitate metitur intētionem animi eius nulla aeris caligo confundit. nec terre densitas, eius operationem impedit: non aque profunditas aspectum eius obtundit. ¶ Nota q̄ sol in ortu suo apparet roseus propter vapores interpositos inter visum nostrum et solem. nam album visum per fumum apparet rubeum. Etiam licet in meridie vapores sint interpositi: non tamen apparet tunc roseus. eo q̄ illi vapores non sunt grossi sed subtiliati calore solis. ¶ Nota q̄ philosophia dicit lunam esse gelidam: quod nō est intelligendum formaliter: quia prime qualitates que sunt calidum: frigidum: humidum: siccum non habent locum in corporibus celestibus cum non recipiant peregrinas impressiones: sed dicitur luna gelida virtualiter et effectiue: quia frigus et etiam humores efficit in inferioribus: propter quod noctes quibus luna preest sunt gelidiores et humidiores magnis diebus. ¶ Nota q̄ planete dicuntur habere vagos recursus: quia mouentur duplici motu scilicet primi mobilis ab oriente in occidentem: proprio motu ab occidente in orientem vel ideo quia quandoq̄ apparent nobis stationarij: quandoq̄ retrogradi: quandoq̄ propīq: quandoq̄ aliqualiter remoti. ¶ Nota q̄ stella erratica dicitur flexa id est mota per varios orbes circulorum scilicet deferentis et epicicli ratione quorum circulorum nunc dicuntur progressiui: nunc retrogradi: nunc stationarij vt dictum est: et habet videri in theorica planetarum vel astronomia. ¶ Quin etiam causas. Hic commendat eum ex parte naturalis philosophie dicens. Quin etiam pro certo. Boetius solitus fuit rimari: id est inquirere causas: vnde id est propter quas causas sonora flamina. id est sonorosi venti sollicitant id est perturbant equora id est planicies ponti id est maris. quasi diceret Boe. sciuit causas generationis ventorum qui commouent ipsum mare. ¶ Nota q̄ ex libro metheororum patet q̄ ventus generatur ex vapore calido et sicco eleuato per calorem solis: qui perueniens ad locum nubium frigiditate nubis repercutitur: et repercussus fertur inflatus: et facit sonum

Homo

Sol rose⁹

Luna gelida.

impellendo aerem: et quia aqua faciliter est diuisibilis de facili cedit et reuerberatur per ventos et vel aliter potest intelligi. Antiqui enim dixerunt q ideo venti turbant mare: quia in ipso mari generantur venti qui nō exeunt: sed faciūt fluxum maris. l3 hec opinio nō sit vera: quia mare fluit et refluit tempe determinato: sicut bis in die naturali. venti aūt generant tēpe indeterminato. ¶ Quis voluat stabilem. Hic philosophia cōmendat Boe. a metaphisica et iterato a naturali philosophia dicēs Boe. etiā solitus fuit rimari quis spiritus id est intelligētia voluat motu diurno stabilem orbem firmamenti: vel etiā cur sydus solis vel aliud habēs ortum et occasum casurum in hysperias vndas id ē l aquas maris occidētalis. surgat. i. iterum oriatur ab ortu rutilo. id est ab oriente splēdido: quasi dicat. Boetius solit' erat inquirere cur stelle que i occidente videtur occidere iterum resurgant in oriente: etiā3 solitus erat rimari quis temperet et placidas horas veris. id ē temporis vernalis vt ornet terram roseis floribus. Quis dedit. id est ordinauit vt autūnus fertilis ānno pleno id est fecūdo: influat id est influentiam faciat grauidis vuis. i. botris repletis. etia3 erat solitus reddere, id est assignare varias causas latentis nature. i. rerum naturaliū. ¶ Nota omne qd mouetur ab alio mouet. ex. vij. Phisicoꝝ. ergo celum ab alio mouet. Mouetur autē3 celum a duplici motore: per cōmentatorem. xi.

¶ Quis voluat stabilem spiritus orbem.
Uel cur hesperias sydus in vndas.
Casurum rutilo surgat ab ortu:
Quis veris placidas temperet horas:
Ut terras roseis floribus ornet:
Quis dedit vt pleno fertilis anno.
Autumnus grauidis influat vuis.
Rimari solitus: atq3 latentis.
Nature varias reddere causas.
¶ Nunc iacet effeto lumine mentis.
Et pressus grauibus colla cathenis.
Decliuumq3 gerens pondere vultum:
Cogitur heu stolidam cernere terram.

Metaph. ab vno p̄ximo et appropriato qui vocat intelligentia a quo mouetur effectiue. ab alio motore separato qui est deus a quo mouet in ratōne finis. Item dici orbem celestem esse stabilem ls enim moueatur et mutet locū fm partes: non tamē fm totum: et quantū ad hec dicitur esse stabilis id est immobilis. Item causa quare stelle que occidūt iterum oriātur non est alia nisi motus circularis primi mobilis: qui secum rapit omēs stellas tam fixas q erraticas. Item hesperus est stella que de vespere sequit solem occidentē a qua stella mare occidentale dicit hespericū eo q sol et hesperus ibi se mergant: non q ita fit: sed quia vulgares sic opinātur. cum enim stelle occidūt propter interpositionē maris inter visum et stellas vident stelle mergi in mari. Item tēpus vernale dicitur placidum: quia est cōueniens vite hominis. Est enim tempus veris calidum et humidum in quibus consistit vita ex libro de morte et vita. Et ideo illo tempore producūtur flores. Nam materia florū est humidum aqueum subtile bene coctum a calido aereo. Quia igitur in vere dominatur calidus aereum et humidū aqueum subtile quod parua indiget digestione. ideo in vere cuius color tempe ratus est flores producūtur. Item vinis multū abundat de humido aqueo et grosso: cuius signū est quia tempore putationis distillat ab eis quasi humidū lachrymale. Tale autē humidum grossum multum resistit digestioni: ideo vue ad maturitatem tarde proueniūt sc3 tempore autumni. Item Boe. consueuit reddere causas latentes rerum naturaliū quod fuit' iudicium felicitatis. Nam fm Uirgiliu3. Felix qui potuit rerum cognoscere causas. ¶ Nunc iacet effeto. Hic ostēdit philosophia quomodo Boe. destitutus predicta speculatione de terrenis cogitabat dicēs. Nunc id est pro tēpore doloris. Boe. iacet. id est prostratus est effeto id est euacuato lumine id est speculatione mentis et ipse pressus colla. i. fm colla grauidis cathenis passionum que mētem grauant: gerensq3 decliuū vultum id est inclinatum pondere amissionis rerum temporaliu3. heu cogitur cernere terram stolidam id est bona terrena que homies stolidos efficiunt. ¶ Nota cathena est ferreū instrumentum quo aliquid contra suam naturam detinetur. Quattuor aūt effectus qui sunt gaudiu3: spes: timor dolor: similitudinarie dicunt cathene: quia animū homis detinent et contra suā naturā et rationem ad illicita trahunt. Nam ratio semp deprecat ad optima ex pmo Ethicorū. Et ppterea Boe. in fine huius primi hortatur fugam passionū: ibi. Tu quoq3 si vis. ¶ Item no. non est estimandum q Boe. sic esset ita euacuatus lumine mētis: sicut littera sonat: quia alas fuisset insuffiēs p compositione huius libri. sed philosophia loquit hic compassiue. Ille enim est merito stultus qui inclinat se ad terrena diligendo ipa et non eleuando intellectū suum ad speculabilia: qualis non fuit Boetius. vnde dicit Aug. Tales sunt homines qualia sunt ea que diligunt: quia dilectio transmutat diligentem in similitudinem rei quam diligit. hec. Marquardus.

Mot' celi

Hesperus

Ascensius.

Lyrici carminis materia.

Heu ꝙ precipiti ⁊c. Carmen hoc secūdum primi libri est lyricum sic dictum eo ꝙ ad lyram cani pōt. Quocirca: quia sequētia fere lyrica sunt: dicam hic in generali tria primū que sit materia lyrici carminis. Scdm quod decorum. Tertium quib' nominibus ⁊ cur tot ⁊ tam diuersis soleant nominari. Primum docet Horatius id de arte poetica his verbis. Musa dedit fidibus diuos: puerosq; deorum. Et pugilem victorem ⁊ equū certamine primū. Et iuuenum curas: ⁊ libera vina referre. Donatum est inquit fidibus: id est lyricis chordis cantare diuos et heroas olympiacos ⁊ christiano more deum ⁊ sanctos eius. quia lyrica carmina fere hymni sunt. Item pueros id est filios deorū vel heroas: ⁊ athletam seu pugilem victorem ⁊ equum in curulu certamine vincentem Et curas. id est amores iuuenum: ⁊ libera vina. id est comessationes ⁊ ebrietates que faciūt homines liberius loqui. Et vt paucis dicam lyricum carmen desiderat aut modestam laudationem: aut

Decorum

non amarem irrisionem ne iambicum fiat. ¶ De decore satis dictum est si applicet. Oportet enim precipue vt carmen materie quadret: ⁊ qualitas carminis qualitati personarum vt materie iocunde detur versus fluidus: non stridulus: non impenditus monosyllabis aut spondaicis pedibus qui grammaticem pre se ferunt. Singulis autem carminibus suum decorum est seorsum annotandum.

Nomina lyricorū.

¶ Tertium quod de nominibus lyricorum carminum est facile patebit si nouerimus duplicia esse eorum nomina generalia et specialia. Generaliter dicuntur a lyra lyrica: a cantando dicuntur latine cantica: seu carmina grece: ode aut psalmi a laudatione dicuntur hymni. Specialia autem nomina sumitur a multis ab inuentore. vt Asclepiadeum ab asclapiade: lyconicum a glycone: pindaricum a pindaro: sapbicum ab inuentrice que dicta est sapho: ⁊ sic de alijs. A pede predominante. vt dactilica: iambica: spondaica. A connexione generum carminum. Quia si in oda in versu lyrico non est nisi vnum genus carminis: tunc dicitur monocolos si duo dicolos: si tria tricolos: si quattuor tetracolos. Item a reuersione: quia post vltimum genus carminis reuertitur semper ad primum. seruandus enim est semper vnus: et idem ordo: si ergo vnum est genus carminis: tunc oda non habet reuersionem: sed continuum processum: si duo dicitur distrophos a dis quod est duo ⁊ trophi conuersio. Si tria tristrophos. Si quattuor tetrastrophos. vix plura inuenies connexa. Item singula carmina sumsit nomina ab inuentore: a pede predomināte: ⁊ a numero pedum: ⁊ a numero syllabarum: vnde saphica ab vndecim syllabis hendecasyllaba dicūtur. A numero autem pedum: si duo dumtaxat sunt versus dicitur dimeter: si tres trimeter. ⁊ sic consequenter. Sed hoc sciendum ꝙ in iambicis duo pedes propter eorum celeritatem vnam mensuram faciunt. vnde iambica sex pedum trimetra dicuntur. Hec in generali diximus ne repetēda sint. In speciali autem presens oda est monocolos. dactylica. tetrametra. ⁊ nisi vltimus pes spondeus esset asclepiadea. Est monocolos: quia vnum est genus carminis. Est dactylica: quia sepe tres sunt dactyli: ⁊ duo spondei. Est tetrametra: quia quattuor sunt pedes: ⁊ syllaba abundans propter quam dicitur hypercatalectica. Constat autem ex primo pede dactylo vel spondeo. secundo dactylo et interdum spondeo: ⁊ syllaba abundante que fit vltima dictionis. si suauem vis habere sonoritatē tertio dactylo. quarto spondeo vel eius loco trocheo: quia in omni versu vltima syllaba communis est. Uitande sunt dictiones monosyllabe in fine: ⁊ crebra collisio litterarum per vocalē sequentem aut in aliam vocalem. Materia est congrua: quia continet laudem Boetij. Omnia autem satis exposita sunt in commentarijs superioribus: que si sancti thome sunt: nescio cur adiectum sit.

Quam

hec Marquardus. Pauca tamen grammaticalia addam. Quorum vnum sit ꝙ hec dictio ꝙ tripliciter accipi solet pro eo ꝙ est quātum: ⁊ hoc cum positiuo significare hoc est cum āmiratione aut indignatione aut simili affectione pro quāto ⁊ id rarius cum comparatiuo pro valde: ⁊ id cum superlatiuo quod sepe euenit. Cum positiuo vt hic heu ꝙ precipiti id est quātum precipiti ⁊c. cum comparatiuo apud Uirgilium. Quam magis illa tremens tanto magis aspera flamis. qua magis. id ē quāto magis cum superlatiuo: vt vir ꝙ optimus id est valde bonus. vbi barbare dicunt peroptimus.

Greca locutio

Pressius colla greca est locutio: poetis non oratoribus concessa: que si per nomina fiat synecdoche a sermo diceretur que hanc differentiam obseruat: vt quotiēs per verba aut participia fiat grecam figuram dicat: quotiens per nomina synecdochen: vt hec satis sint.

Prosa secunda libri primi.

Sed medicine: inquit: potius tempus est ꝙ querele. Boc. Tum vo totis ī me intenta luminibus. P. tu es ne ille. ait: ꝗ nr̄o quōdā lacte nutritus: nr̄is educat?

¶ Prosa secunda libri primi.

Sanctus Thomas.

Sed medicine īquit potius. Hic incipit secunda prosa huius primi in q̄ philosophia inuestigat morbum Boe. ex quibusdam signis. secūdo consolatur ipsum ne desperat. Secūda ibi. Cūcq; me non. Primo dicit philosophia. O Boe. ego possem multa conqueri de perturbatione mentis tue; sed nūc potius medicine tēpus est ꝙ querele vero pro sed

tu:id est tunc mulier illa intenta in me totis luminibus:id est oculis ait. Es tu ne ille qui quondam tempore iuuentutis nutritus nostro lacte.i.facilibus documentis.in etate autem perfecta educatus:id est nutritus nostris alimentis.i.doctrinis difficilioribus euaseras:id est perueneras in robur.i.in fortitudinē virilis animi atqui pro certo nos contuleramus tibi arma talia:id est documēta:que nisi prius abiecisses per obliuionem ipsa tuerentur te inuicta firmitate.dicit philosophia.

alimētis: in virilis animi robur euaseras? Atqui talia cōtuleramus arma: que nisi pri⁹ abiecisses inuicta te firmitate tuerēntur. Agnoscis ne me? quid taces? Pudore an stupore siluisti? Mallē pudore:sed te: vt video: stupor oppressit Boe. ¶ Cūq; non modo tacitū:sed elinguem prorsus me mutūq; vidisset:admouit pectori meo leniter manū. P. Et nihil:inq̄t:piculi est:letargu͡z

Agnoscis ne me quid taces siluisti ne pudore:id est verecundia:an stupore:id est mentis alienatiōe; ego mallem:id est magis vellem te siluisse pudore:s; vt ego video stupor oppressit te. ¶ Nota q̄ philosophie deplangēdo Boe.nō facit longam moram ne Boe.desperat super infirmitate sua: ergo dicit philosophia magis eē temp⁹ medicine q̄ querele. Itē boni medici ē totis oculis diligēter respicere faciem infirmi eo q̄ facie magis apparent signa prenosticationis īfirmitatis:ideo philosophia dicit̄ esse intuita Boe.totis luminibus. Item per arma phie intel- Medic⁹.

ligūtur precepta philosophicalia:que persuadent minime extolli in ꝓsperis:nec deprimi in aduersis.hortat̄ eni nos phia ad magnitudinē.magnanim⁹ autem est qui contra deformes insultus fortune vnanimi mentis cōstantia militat.de his et similib⁹ preceptis phie. Boe.oblitus fuit ꝓpter dolorem. ¶ Nota taciturnitas quādoq; prouenit ex pudore quādoq; ex stupore.quādo enim manifestatur alicui aliquid qd̄ vellet celari:ipse efficitur verecūdus ⁊ oculi eius deprimuntur facies eius rubet ⁊ auertit̄ et lingua eius in loquēdo ligatur. ¶ Notandū q̄ stupor vno modo est abundās ammiratio mentis: vt ibi papa stupor mundi. Alio modo est mētis alienatio: et sic accipitur in ꝓposito et inducit taciturnitatē. Ex quo enim motus lingue est s̄m conformitatem ad fantasiam turbatur fantasia sicut contingit in alienatione mentis prepeditur lingua in loquendo ergo dicit philosophia pudore aut stupore siluisti:et quia taciturnitas prouenient ex stupore deterior est q̄ que causatur ex pudore cum ipsa causetur ex aliquo defectu interiori:ideo dicit philosophia mallem pudore siluisses. ¶ Nota s̄m Aug.pudor est corporis:sed pudicitia est mentis. Est autem pudor verecundia ex aliquo casu innata:non auferens memoriam:sed impediēs linguam. Stupor autem est casus memoriam auferens et linguā impediens:et peius est tacere stupore q̄ pudore: q2 melius est memoriam retinendo non loqui q̄ loqui et memoria carere. ¶ Nota philosophia dicit Boetiu͡z habuisse nutritū suo lacte:per nutrimentū lactis intelligitur triuiū:scilicet grāmatica:logica:⁊ rhetorica:quibus iuuenes sunt seriatim informandi tanq̄ facilibus documentis sicut puer lacte nutrimento molli et facilis digestionis vtitur. Sed per hoc qd̄ dicit in virilis animi robur euaseras scilicet ad scientiā mathematicā ⁊c.qua tanq̄ per scientiam magis subtilem homo perfecte etatis efficitur. ¶ Nota philosophia contulit Boetio arma non corporalia:sed spiritualia:sicut sunt virtutes intellectuales quas enumerat Aristoteles.vi.ethico.et sunt illa:intellectus:sapientia:sciētia:ars:⁊ prudentia. Et similiter virtutes cardinales que sunt quattuor:scilicet prudētia:iusticia:temperantia:⁊ fortitudo. Et dicuntur cardinales:quia quandam principalitatem sibi vendicant:scilicet materiam circa quam habent fieri. Illa enim arma abiecit Boetius quando temporalib⁹ adhesit appetitui sensitiuo annuens ⁊ ab attentione celestiū sequestratus. Et de istis armis dicit apostolus. Abiicite ergo opera tenebrarum et induimini arma lucis; sic vt in die honeste ambulem⁹. ¶ Cumq; non modo tacitum. Hic philosophia consolatur Boetium ne desperet dicens. Cum philosophia vidisset me non modo:id est non tantū tacitum:sed prorsus:id est totaliter elinguem: q; ꝑ et mutum:illa admouit:id est apposuit pectori meo leniter manum:et inquit:id est dicit.nihil periculi est circa hunc hominem ipse patitur letargum:id morbum obliuionis: morbum inq̄ cōmunem mentium illusarum: id est deceptarum:et ipse paulisper:id est modicum est oblitus sui: sed facile sui recordabitur:siquidem pro certo cognouerit nos philosophiam:ante.i.prius:quod vt ipse possit facere tergamus lumina:scilicet oculos eius caligātia nube:id est obscuritate rerum mortalium:id est temporalium.hec dicit philosophia.et veste sua contracta: id est cōuoluta in rugam siccauit oculos meos fletibus inundantes: id est humectantes. ¶ Nota q̄ tacitus est ille qui non loquitur: l; habeat potestatem lingue ad loquendum: sed elinguis et mutus dicitur ille qui non solum non loquitur:sed etiam non habet potestatem lingue ad loquendum: et talis fuit Boetius propter stuporem:id est mentis alienationem. ¶ Nota q̄ philosophia innuens se esse bonam medicam consolabatur Boe.dicens.nihil periculi est in homine isto:quia s̄m Sene.in libro de clemētia ad Neronem. Mali medici est desperare ne curetur eger. ¶ Nota q̄ letargia est infirmitas causata ex oppressione cerebri cum obliuione:et iungitur continuo somno: et sic letargus est morbus inducens obliuionem et somnum. Inde letargicus:et est homo qui patitur talem morbum; et di-

Taciturnitas. Stupor. Pudor. Pudicitia. Arma. Tacitus. Elinguis. Letargia.

citur a lethe quod interpretatur oblivio. Etiam lethe est fluuius infernalis. Boetius ergo patiebatur letargum: id est morbum obliuionis: quia si precepta philosophie in memoria habuisset: nunq̄ de amissione rerum temporalium doluisset. Item dicit letargum esse morbum illusarum mentiū: quia mens illusa est: vbi ratio est ligata propter defectuz fantasie: sicut in freneticis vel propter de-

Homo.

fectum memorie sicut in letargicis. ¶ Notandum homo componitur ex anima immortali et corpore mortali. Sed q2 Boetius oblitus fuit bonorum anime: ideo dicitur fuisse sui oblitus non totaliter: sed paulisper: quia adhuc curaz habuit de bonis terrenis que respiciunt corpus. Item homo p philosophiam habet suiipsius perfectam cognitionē. Ad cognoscendum autem illud quod per philosophiam cognoscitur oportet primo philosophiam cognoscere: ideo dicit philosophia: recordabitur sui facile si nos prius cognouerit. Item per vestes philosophie in rugam contractas intelliguntur precepta philosophicalia in vnum volumen congregata: sicut in libro isto: quibus ipsa philosophia Boetium consolatur. ¶ Nota q̄ ad medicum infirmum curare volentem plures requiruntur conditiones. Primo vt qualitates et conditiones respiciat: et vt humores nocentes cognoscat. Secundo ad loquendū commoueat. Tertio si preualida egritudine obmutescat: vt manū corporis infirmi adhibeat. Quarto vt cum verbis consolatorijs reficiat sic philosophia videns dolores Boetij primo eum inspexit. secundo ad loquendum mouit. tertio manum suam corpori apposuit: et quarto verbis consolatorijs reficit.

patitur communē illusarum mentiuz morbum. Sui paulisper oblitus est. Recordabitur facile sui: si quidē nos ante cognouerit. Quod vt possit agnoscere paulisper lumina eius mortalium rerum nube caligantia tergamus. P. Hic dixit. Oculos meos fletibus inundantes contracta in rugam veste siccauit.

¶ Metrum tertium libri primi: loquitur Boe.

Tunc me discussa liquerunt nocte tenebre
Luminibusq3 prior redijt vigor
Ut cuz precipiti glomerātur sydera coro
Nymbosisq3 polus steterit imbribus
Sol latet: ac nondum celo venientibus astris
Desuper in terram nox funditur
Hanc si trahicio boreas emissus ab antro
Uerberet et clausum reseret diem

Ascensius.

Ed medicine inquit &c. Hec prosa satis clara est et nō negligenter declarata: quapropter frustra longus essem. Meminerit tamē iuuenis lector illas duas voculas medicine et querele hoc loco potius esse datiui casus q̄ genitiui. non enim pulchre diceris tempus est studij: sed tempus studendi: vel tempus ē studio: id est ad studium. Non esset tamen omnino incōgruum si dicatur tempus studij. Sciat autem illic. Si quidem nos ante cognouerit: si quidem diuisum esse legendum. Sunt enim due dictiones: et ordo est. Recordabitur facile sui. recordabitur inq̄ quidem: id est certe si cognouerit ante: id est prius nos. Multi in eo vocabulo errant: et interpres etiam hoc loco. vide Vallensem.

¶ Metrum tertium primi libri.

Sanctus Thomas.

Tunc me discussa. Hic incipit tertium metruz huius primi libri cuius primus versus vocatur metrum dactilicum exametrum. secundus dicitur metrum alcmanicum ab inuentore tetrametrum a numero pedum dactilicum a pede predominante: et cathalecticum: quia nulla syllaba abūdat nec deficit. In hoc metro Boe. declarat per quoddam simile quomodo remotis impedimentis vigorem cognitionis recuperauit: et est talis similitudo. Sicut coro flante nubes generantur: et per interpositionem nubium sol et alia nobis occultantur: sic aduersitate imminente homo afficitur diuersis passionibus obscurantibus intellectum: et sicut austro flante nubes dissoluuntur et radij solares reuertunt: sic aduersitate adueniēte cōsolatione phica passiones sedātur et intellectus illuminat. Dicit ergo in littera. Tunc cum phia tersit oculos meos tenebre liquerūt me discussa nocte. i. obscuritate et prior vigor cognitionis redijt luminib' meis. i. oculis: vt p sicut sol latet. i. occultatur cum. i. quādo sydera: id est stelle glomerantur. i. inuoluunt precipiti coro: id est tali vento. et polus: id est celum steterit: id est stare videtur nymbosis imbribus: id est pluuijs nubilosis: ac pro etiaz nox: id est obscuritas funditur desup: id est de nubibus in terram nondum. i. non adhuc astris. i. stellis venientibus. i. apparētibus in celo. Si boreas em issus a trahicio antro: id est trahicie regionis verberet

id est depellat hanc noctem: id est obscuritatem ⁊ reseret clausum diem: tunc phebus: id est sol emicat. id est lucet. et vibratus: id est fortificatus lumine suo ferit: id est percutit oculos hominum mirantes subito lumine solis post tenebras. ¶ No. philosophia trahit hominem ab obscuritate ignorantie ad lucem sapientie et libro de pomo Aristo. et etiam per me tristam. Ars hominem firmat nec sinit esse malum. Et ergo cum philosophia siccasset oculos Boe. fugatis tenebris ignorantie rediit vigor intelligentie. ¶ Nota quattuor sunt venti principales qui flant a quattuor partibus mundi scz oriente occidente. septentrione. et meridie. quorum quilibet habet duos collaterales: et sic sunt duodecim venti que his versibus continent. Flant subsolanus vulturnus et eurus ab orti. Atque die medio notus heret ⁊ affricus austro. Circius occasus zepphirus ⁊ fauonius afflant. Sed veniunt aquilo boreas ⁊ cor⁹ ab arcto. Corus ergo est ventus quo flante generantur nubes. ⁊ conglomerant sydera sic quod per nubes occultantur. ¶ Nota quod polus est stella que semper in eodem loco videtur: sed hic polus ponit pro firmamento tanquam pars pro toto per synodochem. ¶ No. quod polus. i. celuz dr stare quando est obductum nymbosis imbribus: non quod stet sed quia motus eius tunc nobis non apparet. motum enim celi non percipimus nisi per motum alicuius stelle: cum autem celum est coopertum obscuris nubibus nulla stella videri potest. ¶ Nota secundum Aug. nymbus est nubium densitas et intempestate orta: ⁊ sic dicit Boe. hic nymbosis imbribus id est densis pluuiis ⁊ est ratio quia tenuis nubes non impedit aspectus astrorum. ¶ Nota quod boreas dr flare ab antro traicio: quia forte regio traicie est cauernosa de cuius cauernis exit ventus generatus ex vaporib⁹ siccis in terra. ¶ Nota postquam philosophia tersit oculos Boe. et eosdem a fletu lachrymarum compescuit: restitut⁹ fuit pristino vigori. vnde oculi ipsius Boe. vt ratio et intellectus obfuscati erant tenebris ignorantie cum istis temporalibus adhesit propter amissionem rerum temporalium diuersis fuit subiectus passionibus. Sed philosophia oculorum caliginem abiecit. cum ipsius intellectum illuminauit tenebras ignorantie fugando a lumine spirituali vt scientia illuminando. Ascensius.

Venti

Emicat ⁊ subito vibratus lumine phebus.

Mirantes oculos radiis ferit.

¶ Prosa tertia primi libri.

Haud aliter tristicie nebulis dissolutis hausi celum et ad cognoscendam medicantis faciem mentem recepi. Itaque vbi in eam deduxi

Polus

Nymbus

Tunc me discusse. Ode secunda est dicolos distrophos: quia continet genera carminis. Quorum primum est heroicum exametrum. Secundum tetrametrum simile alemanico: nisi quod in alemanico falisco vltimus pes spondeus. hic autem econtrario vltimus semper dactilus. De exametro prius dictum est. Tetrameter aut versus alemanic⁹ dactylicus acataleticus constat quattuor dactylis spondeisue. aut permixti: sed vt dixi Boe. fere nouum genus excogitauit. nam in secundi carminis fine discessit ab asclepiadio ponendo spondeuz pro dactylo: et hic ab alemanico ponendo dactylum pro spondeo. Hic versus raro habet spondeum penultimum: sed fere duos dactylos in fine. De quorum ex secundo carmine huius primi satis patet. Et expositio per superiores commentarios. Scias tamen lector eorum sine aspiratione scribi pro vento. Nam idem etiaz caurus dicitur. habet autem corus pro vento primam longam: quia au syllaba frequenter in o longam mutat: vt caulis colis: plaustrum plostrum: maurus mor⁹: cauder coder: caurus corus. sed chorus pro corona seu congregatione psallentium aut choream ducentium primam corripit. Est autem chorus ventus flans ab occasu solstitiali: et autore Pli. lib. ii. grandines importat. Unde hic dicitur. Nymbosisque polus steterit hymbribus. Ubi verbum steterit non significat quietus fuisse: sed plenum ⁊ obductum: sicut autore Seruio apud Uirgilium cum dicit. Stant ⁊ iuniperi ⁊c. ⁊ pluribus aliis locis. Boreas emissus dicit ab antro trabitio: quia ventus septentrionalis est. Trabitia autem est sub septentrione: legitur autem trebitio greco more. Reserare est apire: quia particula re composita cum dictione significante clausuram aut occultationem contrariam significationem inducit: vt sero ⁊ resero: claudo ⁊ recludo: velo ⁊ reuelo: tego ⁊ rethego: contraria significant. Clausum diem bene protulit in masculino genere: quia hoc nomen dies quando accipitur pro tempore lucis distincto a nocte masculini: vel plurimum est generis: quando vero pro tempore indifferenti tam nocturno quam diurno semper est feminini generis: vt Seruius et Ualla docent. Errant autem qui nunquam in feminino genere tempus lucis significare dicunt. In plurali autem ⁊ eius compositum meridies solius masculini sunt generis. Cetera notissima sunt nec nostre interpretationis indigna.

Corus

Stare

Referare.

Dies

¶ Prosa tertia primi libri.

Haud aliter tristitie nebulis. Hic incipit tertia prosa primi libri in qua Boe. ostendit quomodo philosophiam cognouerit. Et diuiditur: quia primo ostendit quomodo philosophiam cognouit ⁊ qualiter de presentia eius admirari cepit: ⁊ quomodo philosophia sibi respondit. secundo probat philosophia persecutiones sapientium a vulgaribus non esse nouam. secundo ibi. Nonne apud veteres. dicit primo. Haud pro non. aliter nebulis tristitie mee dissolutis. i. fugatis per consolationem philosophie: quasi sicut nubes dissoluuntur perflatum boree, sic ego Boe. hausi. i. respexi. celum. i. sursum et rece-

Sanctus Thomas.

oculos intuitúq; defixi: respexi nutricem meam in cu-
ius ab adolescētia laribus obuersatus fueram: phylo-
sophiam. Et quid inquā tu in has exilij nostri solitu-
dines omniū magistra virtutum superno cardine de-
lapsa venisti. An vt tuquoq; mecum rea falsis crimi-
natiōibus agiteris? Phi. An inquit te alūne desererē:
nec sarcinam quam mei nominis ex liuore sustulisti cō
municato tecum labore partirer? At qui philosophie
phas non erat incōmitatum relinquere iter innocen-
tis: meā si criminationem vererer et quasi nouum ali-
quid accideret perhorrescerē. Non enī primum censes
apud improbos. Mores lacessitā periculis esse sapien-
tiam? ¶ Nōne apud veteres q; ante nostri platonis

pi mentem: id est vigorem rationis ad cognoscendam faciē medicantis id est medici. Itaq; ꝓ ergo vbi id est postq̄ ego deduxi id est conuerti oculos. q; pro et defixi id est stabiliui intuitum in eam respexi nutricem meam philosophiam in cuius laribus id est scolis fueram obuersatus ab adolescentia id est a iuuentute mea: et inq̄ id est dixi. O magistra omniū virtutū quid id est ꝓpter quid tu venisti lapsa: id est progressa superno cardine id est de celesti porta in has solitudines id est loca deserta nostri exilij id ē nostre relegationis. an id est nūquid ꝓpter hoc venisti vt existēs rea id est tanq̄ culpabilis mecum agiteris id est molesteris multis criminationibus. Illa philosophia inquit id est dixit. O alūne id est per me nutrite. an id est vtrū te desererem: quasi diceret non nec partirer id est diuiderem tecū cōmunicato labore: id est diuiso labore sarcinam id est pōdus quas tu sustulisti ex liuore id est ob inuidiam mei nominis id est ratōne sapientie at qui pro certe nō erat phas id est honestū philosophie relinquere iter innocētis incomitatū. i. sine comite supple si ego te dereliquissem ego vererer: id ē timerem meam criminationem id est meam damnationē: et valde perhorrescerem quasi aliquid nouum accideret supple circa te: enim pro quia: nun. i. nunqd tu censes id est iudicas primū ipam sapientiam esse lacessitam id est manifestam periculis id est perturbationibus apud improbos mores id est male morigeratos ho-

Phia: medica. mines quasi diceret hoc non est nouū. ¶ Nota philosophia dicitur medicina sicut enim medicus morbo fugato sanitatem inducit: sic philosophia ignorantia relegata vitam vtriusq; seculi condonat nam habetur in libro de pomo Aristo. Qui philosophiam inuenerit vitam in vtroq; seculo inuenit. et alibi. Qui me inuenerit vitā inueniet et hauriet salutem a domino et ideo dicit Boetius faciem medicantis. ¶ Notandum q; Boe. non solum deduxit oculos in philosophiam sed defixit in eam intuitū per quod innuitur q; qui vult philosophari oportet se totū tradere philosophie per continuū studium et laborem. Nam sicut vna yrundo adueniens non facit ver nec vna dies calida

Phandū continue. facit estatem: sic nec vna speculatio philosophica facit philosophum. ¶ Nota q; tempus oportunū ad philosophandum est tempus adolescentie quod innuens Boetius dicit cuius laribus ab adolescentia fueram obseruatus. Nā etas hominis assimilatur cere: que si nimis est mollis vel dura nimis formam sigilli non recipit nec retinet. si autem est temperate mollis vel dura figuram recipit et retinet. sic etas nimis tenera sicut infantia non recipit doctrinā philosophicam nec etas nimium dure sicut decrepitus: sed etas temperata qualis est adolescentia que faciliter intelligit et intellecta memorie commendat. ¶ Nota per lares philosophie intelliguntur diuerse secte philosophorum sicut. Aristote. Platonis: quibus Boetius ab adolescentia fuit obseruatus: et dicit. Aug.

Phandi tempus. q; obseruari idem est q; conuersari. ¶ Notandum q; philosophia dicitur magistra omnium virtutū quia omnes virtutes morales docet: vt patet ex ethicis: et dico morales propter virtutes theologicas que sunt fides: spes: et charitas. et dicitur philosophia delapsa a superno cardine: qr omnis sapientia a domino deo est. nam sicut scribitur in prologo libri de regimine principū. Deus est qui diuitias sue sapientie influxit animabus: id est studentibus tribuit gratiam cognoscendi cui nihil est difficile: sine quo nihil est possibile possideri. ¶ Nota vt postea patebit q; Boetius false crimina batur de litteris compositis et de impedimento delatoris: et illud quod faciebat sapientia dicebatur facere arte magica: ideo dicit ad philosophiam. Nunquid venisti tu mecum rea falsis crimina

P. phia. tionibus agiteris. ¶ Nota philosophia tangit tres rōnes propter quas non debuit relinquere Boetium. Prima est quia nutrix non debet relinquere suū alūnum. Secunda qui patitur propter alius non decet vt deseratur ab illo. Tertia quia non decet philosophiā relinquere innocentē. Boeti' autem fuit alūnus philosophie: ipse patiebat iniurias propter philosophiā et fuit innocens: ergo rc. ¶ Nota fm Aug. lacesso. i. cum desiderio lacero vel vexo: vel iniurijs affligo. ¶ Nōne apud veteres quoq;. Hic phia probat persecutionē sapientū a vulgaribus non esse nouam; et hoc primo probat

etatem magnum sepe certamen cum stultitie temeritate certauimus. Eodemq; superstite preceptor eius Socrates iniuste victoriā mortis me astante promeruit. Cuius hereditatem cum deinceps epicureum vulgus ac stoicum ceteriq; pro sua quisq; parte raptū ire molirentur: meq; reclamātem renitētēq; veluti in partē prede traherēt: vestem quam meis texuerā manibus disciderūt: arreptisq; ab ea pāniculis: totā me sibi cessisse credentes abiēre. In quibus quoniā quedā nostri habitus vestigia videbātur meos esse familiares: imprudentia rata nōnullos eorum ꝓphane multitudinis errore peruertit. ¶ Qd si nec anaxagore fugā: nec socratis venenū: nec zenonis tormēta (q̄m sunt ꝑegrina) nouisti. ac canios atq; senecas ac soranos: quorū nec ꝑuetusta nec in celebris mēoria ē scire potuisti. Quos nihil aliud in cladem detraxit: nisi ꝙ nostris moribus instituti: studijs improborū dissimillimi videbantur. Itaq; nihil est qd̄ ādmireris si in hoc vite salo circūstātibus agitemur ꝓcellis: quibus hoc maxime ꝓpositū est pessimis displicere. Quorū q̄dē tametsi numerosus exercitus spernādus tñ est: quoniā nullo duce regitur

exemplis antiquis. secundo magis modernis. tertio ostendit quid sit faciendum contra insultus vulgarium. secūda ibi. Quod si nec. tertia ibi. Quid si quando contra. primo dicit. Benedixi ꝙ persecutio sapientium vulgaribus ⁊ a malis non est noua. Unde apud veteres ante etatē nostri Platonis philosophia sepe certauimus magnum certamen cum temeritate stultitie id est cum stultis et temerarijs hominibus eodemq; platone viuente magister eius Socrates iniuste promeruit victoriam mortis me sibi astāte cuius Socratis hereditatem: id est sciētie hereditarie relicta suis discipulis cum epycureum vulgus et stoicum ⁊ ceteri molirent: id ē laborarent ire raptum: id est rapere vnusquisq; pro sua parte: et cum ipsi traherent me philosophiam in partem prede me reclamantem: id est contradicentem ⁊ q; pro et remittētem ipsi disciderunt vestem meam quam texueram meis manibus ⁊ ablatis pānicules abierunt credentes me totam sibi cecisse. ⁊ quia in istis apparuerunt quedam vestigia nostri habitus id est prudentie: imprudentia vulgarium rata: id est opinata ipsos meos esse familiares: id est meos discipulos ratōe sapientie peruertit nōnullos eorum. i. aliquos: errore: id est persecutione prophane multitudis id est indocti vulgi: sicut vulgares solent peruertere doctos. ¶ Nota ꝙ ante tempus Platonis multi sapientes persecuti fuerunt a vulgaribus ⁊ tempe platonis. Socrates magister ei⁹ interijt propter sapientiam. Nam ipse cognouit sua sapientia esse vnum deum. alios autem colentes plures deos redarguit quod percipiens dux athenienſium nomine Anetus coegit ipsum bibere venenum in nomine vnius dei et nihil sibi nocuit. Postea coegit ipsum bibere venenum in nomine plurium deorum et interijt. ¶ Nota mortuo Socrate discipuli sui qui sententiam socratis tanq; hereditariam sibi vēdicabant inceperunt dissentire in quo magister eorū Socrates posuisset summum bonum. quidem eñ suorum discipulorū dicti epicurei dicebant ipm posuisse summū boni in voluptatibus. Alij sicut stoici dicebant ꝙ in v̄tutibus ⁊ quilibet eorum pro defensione sui opinionis rapuerat auctoritates philosophie ipas extorte exponendo ꝑpter quod philosophia dicit illō reclamasse: ⁊ sic male exponēdo sciderūt vestes philosophie: ⁊ particulas abstulerunt: ⁊ q̄uis non essent veri philosophi: quia tñ videbantur esse multi eorum a vulgaribus occisi sunt. ¶ Qd si nec anaxagore fugam. Hic philosophia probat persecutionem sapientum exemplis magis modernis dicens. O Boeti si nō nouisti fugam anaxagore: nec venenum socratis: nec tormenta zenonis: q̄m ista sunt peregrina: id est extranea ⁊ aliena. tamē tu potuisti scire canios: id est persecutiones canij. ac Senecas ac soraneos: id est sequaces sorantij. quorum memoria non est peruetusta: id est valde antiqua. nec in celebris: id est non sine gloria quos viros nihil aliud detraxit in cladem. i. mortem nisi ꝙ instituti id est informati nostris moribus ipsi videbant dissimilū studijs improborū. Itaq; nihil est. i. non est causa ꝙ tu admirere: id est debeas admirari si in hoc salo vite id est amaritudine nos sapientes agitemur. id est vexemur procellis id est aduersitatibus malorum circumstantibus quibus nobis sapientibus maxime propositum est: id est intentio displicere pessimus: quorū maiorum si sit innumerosus exercitus: tamen est spernendus: quia nullo duce supple rationis igitur

sed tantum rapitur errore limphante: id est precipitante eos ad modum lymphe temere .i. stulte ac passim id est vbiq;. ¶ Nota q anaxagora a stulticiam hominẽ solem pro deo colentium reprehẽdit dicens solem non esse deum: sed lampadem ardentem. pp̃ter quod reus iudicatus est et in fugam compulsus: ergo dicit philosophia. Anaxagore fugam. ¶ Nota dicit socratis venenũ. de quo dictum est supra q veneno interijt. Similiter zeno: multa tormẽta ratione sue sapientie sustinuit.

sed errore tantũ temere ac passim lymphãte raptat.

¶ Qui si quãdo cõtra nos aciem astruẽs valentior incubuerit: nostra quidẽ dux copias suas in arcem cõtrahit. Illi vero circa diripiẽdas inutiles sarcinulas occupant. At nos desup irridemus vilissima queq; rerũ rapientes securi totius furiosi tumultus: eoq; vallo muniti quo grassanti stultitie aspirare phas non sit.

¶ Nota q Canius Seneca Soranus fuerũt nobiles romani et moribus philosophie instructi: pp̃t quod interierũt. Unde canij dicebãtur imitatores a magistro suo Canio. Similiter Soranij dicuntur a Sorano qui fuit poeta et eius sequaces ab eo denominantur. ¶ Nota de Seneca dicit Boetius in de disciplina scholarium q nero familiarem suũ preceptorẽq; Senecam ad eligende mortis arbitrium coegit. ¶ Nota q sapientes dissimiles studij sunt improborum: quia dicit Cice. in lib. de amicitia dispares mores dispa-ria sequuntur studia quoꝝ dissimilitudo dissoluit amicitiã: nec vnq̃ improbi probis: nec probi improbis amici esse possunt: nõ ob aliam causam: nisi tanta est inter ipos distantia quãta potest esse studioꝝ malorũq; moꝝ distantia. ¶ Nota q ppositum sapientum est displicere pessimis: quia dicit Seneca de remedijs fortuitoꝝ. Malis displicere laudabile est: et alibi virtus sese diligit aspernatq; malum. et poeta. Opto placere bonis: prauis odiosis haberi. ¶ Nota dicit exercitum malorum esse numerosum. quia sm̃ Solomonẽ. Stultoꝝ infinitus est numerus: et peruersi difficulter corriguntur. ¶ Nota q mali non reguntur duce rõnis: quia ratio depcatur ad optima: mali aũt operantur pessima. Ducuntur eñ errore sensualitatis vitam bestialem prosequentes. de quibus dr̃ in libro Ethicorum. Quidam sunt homies vitam pecudum eligẽtes similes sardanapalo. et ergo dicit philosophia q tales non sunt timẽdi: quia ex quo non regũtur per rationẽ. tunc eorum fatuitas facilr̃ dissipatur. ¶ Qui si quando contra. Hic philosophia ostendit quid sit faciendũ contra insult9 malorũ dicens. Si exercitus maloꝝ incubuerit. i. insiluerit struens. i. faciens aciem. i. bellum cõtra nos sapientes quidem pro certo nostra dux. i. ratio contrahit. i. colligit copias. i. scientias et virtutes in arcem id est in altitudinẽ speculatõnis celestium. vero pro sed illi mali occupãtur circa diripiẽdas. i. auferẽdas inutiles sarcinulas. i. diuitias corporales qui sarcina et põdus corporis sunt: inutiliter animã submergentes at nos sapientes in cõtemplatione celestium constituti irridemus malos rapiẽtes q; vilissima rerum: nos securi existens totius furiosi tumultus. i. contra furiosum tumultum malorũ quia non sumus muniti eo vallo: id est munimine quo nõ sit phas aspirare: id est accedere stultitie grassanti: id est impugnanti nos. ¶ Notandũ Boe. hic nostram rationem appellat ducem: vnde ratio diffinitur sic. Est habitu dirigens omnẽ rationem humanam in vltimũ et optimum finem. ¶ Item nota per arcem ipe intelligit altitudinem speculationis celestium et ad hanc ducit nos ratio: et hoc est vltimũ bonũ humane vite quod nullus auferre potest. ¶ Nota copie in hoc loco dicũtur appetitus sensitiui: et dicũtur copie quasi cupie: quia cupiũt res aliquãdo contra rationẽ: et tales copias debet regere ratio et de se munire vallo humilitatis et patiẽtie: et tunc omnes impugnatões aduersitates et miserias equanimiter sustinebit: et tẽtationes et delectationes noxias: quas suggerit diabolus et caro compellit: et mũdus cõmouens non timebit. hec Marquardus. ¶ Item nota ille merito est deridendus qui malori et meliori bono dimisso eligit et occupatur circa bona viliora: sed sapientes eligunt bona anime que sunt maxime bona. primo Ethicorum. Et vulgares eligunt bona temporalia que dicũtur vilissima rerum: quia impediunt hominẽ in cognitionẽ summi boni. ¶ Notandum arx arcis est altum edificium in quod hostes pugnant. hic autẽ accipitur pro contemplatione celestium: et spe futurorum bonorum. Nam per hec duo sapientes oẽm aduersitatẽ maloꝝ superant. et circa cõtemplationem diuinorum tota intentio sapientis versatur. Unde Boetius in tractatu de summo bono dicit. Philosophia maxime delectatur in primo principio et in contẽplatione summe bonitatis. Et hec eñ est vita philosophoꝝ sine qua nemo viuit vita recta. ¶ Nota de hoc nomine vallum dicit grecista. Est valus palus circa castrum preacutus. Nexio palorum et sed murus sit tibi vallum. ¶ Nota aspirare sm̃ Hugui. est anhelare conari vel deuenire. Item sm̃ eum grassor ris. per g. est inuadere vel crudeliter impugnare.

Proposi-tũ sapiẽtũ

Arx.

Valus
Vallum

Ascensius.

Aud aliter tristicie zc. Veluti in prohemio nostro diximus. Boe. duo principaliter intendit in hoc opere: alterum vt se a crimine et suspitione criminis purget suam innocentiam et vite integritatem ostendendo. Alterum vt desolatos et illi casu oppressos consoletur. vtrũq; autem in hac prosa inchoat purgationẽ cum philosophia eum innocentem profiteatur; consolationem quãdoquidem id alijs quoq; magnis et pro-

bis viris euenisse ostendit. In qua re non est principalis consolatio: me quidem iudice: quod vt aiunt
solatium est miseris socium habere in penis. Quia sicut bonum quanto cōmunius eo melius ita
e conuerso: malum quanto cōmunius tanto execrabilius. Eo tamen pacto fere se habet fragilis no
stra mortalitas: vt modestius toleremus que pluribus infligi conspicimus. Uerum ex ea re prin
cipaliter se consolatur Boetius quod non possit sibi dedecori dari si patiatur quod bonos viros ali
quando passos fuisse docet. Quod efficax argumentum est ad probandum et si vinctus et in carce
re sit: non continuo maleficium perpetrasse. Utitur autem exemplis tam grecorum quam latinorum
tam veterum quam nouitiorum philosophorum. De grecis autem philosophis non obscura est ex laer
tij monimentis historia. Ueruntamen si quis eum ad manus non habeat. De anaxagora sic inquit.
Anaxagoras hegesibulo siue eubulo patre clazomenias anaximenis fuit vir nō modo generis glo
ria ex opibus: verum animi quoque magnitudine clarissimus qui suis totum patrimonium con Anaxago-
cessit ad speculandum rerum naturam se conferens. patriamque sibi celum esse iudicans: docebat ras.
solem esse candens ferrum et penitus ignitum. Primus homeri poema de virtute et iusticia com
positum esse dixit. Uaria autem de eius damnatione referuntur. Nam in successione philosopho
rum tradit Sotion a cleone impietatis accusatum: quod solem candentem diceret laminam ac peni
tus ignitam. Defensum autem a pericle discipulo quinque talentis mulctatum: exilioque damnatum
fuisse. Porro Satyrus in vitis a Thucydide accusatum qui contraria pericli in republice admini
stratione sentiret neque impietatis modo verum et proditionis: absentemque morti addictū: et cum
illi renunciata esset et damnatio sua et filiorum mors ad alterum dixisse. Iampridem aduersum il
los atque se ex equo naturam tulisse sententiam. Ad alterum. Sciebam me genuisse mortales. Alij
hoc ad Solonem referunt. alij ad Xenophontem. Nunc autem manibus etiam proprijs sepelisse
liberos demetrius phalereus in libro de senectute testatur. Hermippus in vitis carcere inclusum
addictumque morti tradidit. Periclem vero percontatum: an illius vitam in aliquo criminaretur:
cum nullum ei crimen impingi comperisset dixisse. At qui ego discipulus istius sum. Nolite igitur
inquit: calumnijs inducti illum perdere: verum mihi potius obtemperare: liberumque abire permit
tite: sicque factum esse. Hanc tamē illum iniuriam egre tulisse: ac sponte inde discessisse. hec laertius
vnde patet qd dicit Boe. Nec anaxagore fugam. De socrate autem tum ex eo tum ex alijs hec fide
liter sumpsimus. Socrates sophronisco patre lapidario matre phenarete obstetrice natus athe Socrates
niensis patria: pago alopecensis fuit poetice artis peritus: phisice peritissimus: verū cū et astro
rū contemplatione non satis vberem. fructum consequi sibi videretur: ad moralem philosophiā quam
ethicam vocāt animū appulit: eamque fere primus studiosisse docuit. vnde philosophiam a celo in
terras deuocasse narratur: fuit belli et domi clarus iniuriarum et conuitiorum patientissimus: animi
tamen inuicti: quem vnum delphica oracula sapientissimum predicarunt. vnde plerique inuidia mo
ti: eius accusandi causas queritabant: tres eius precipue accusatores leguntur fuisse. Anitus. Me
lytus. et Lycon. Anitus quidem officium ciuiliumque partes tuebatur. Melitus autem poetarum
accusans eum adolescentum corruptorem et deorum execratorem. Lycon vero oratorum. Dam
natus est iudicium ducentis octuaginta: et vna sententijs: et cicutam que est herba tam frigida vt
veneni vim habeat in carcere athenien. bibens postquam multa de imortalitate animorū differuerat
diem obijt. Cuius interitus postea atheniēsibus tm̄ dolorē incussit: vt palestras et gymnasia clau
derent et alios quidē exilio: melitū vo morte damnarēt. Socratē aūt enea statua honorarent. Erat
vehemens disputator: pauca aut nulla scripsit: sed eius adiutores et pcipue plato: at eius doctrina
sumpsisse putant fere quam scripserit oīa. Ex his pz cur dicat Boe. Socratis venenū. Addit nec zenonis zeno
tormenta. Pro quo sciendum quod tametsi. Laertius octo zenones fuisse dicat: de eleate tamen
nunc boetium loqui certum est. Erat enim zeno eleates. Piretri filius. Uir sapientie plenissimus
et egregia animi libertate preditus. Iniuriarum minus patiens: dyalectice inuentorem fuisse di
cunt. Is cum Nearcum tyrannum siue dyomedontem deijcere ac profligare voluisset comprehen
sus est. Cumque tyrannus eum per irrisionem interrogaret de conscijs et armis que in liparis habue
rat volens ipsum desertum destitutumque ostendere omnes illius amicos coniurationis esse con
scios dixit. Deinde cum de quibusdam dixisset: quiddam sibi ad aures loqui velle significauit eamque
mordicus apprehensam non ante dimisit quam dentibus perforasset idem passus quod aristogito
tyrannicida. Demetrius vero in equiuocis nasum ei abscidisse ait. Porro anthistenes in successioni
bus illum cum amicos nunciasset rogatum a tyranno esset ne alius quispiam dixisse ait. Tu ciuita
tis pernicies. atque astantibus ita locutum esse. Admiror equidem vestram vecordiam si horum
gratia que nunc ego tulero tyranno seruire decernis. Demum precisam linguam in ora tyranni cō
spuisse: ciuesque continuo facto impetu lapidibus tyrannum obruisse. Hec omnes ferme: ita tradi
derunt. Ceterum hermippus illum in cauum lapidem iniectum contusumque fuisse ait. hec Laerti
us. Ex quibus patet que fuere zenonis tormenta: quibus Boetius meminit. Senece autem cete
rorumque mortem notissimam puto omnibus qui res romanas legerunt. Canij autem in quarta
prosa huius primi libri meminit. Restat igitur paucuilas voces interpretari. Lar in vtroque nume
ro: sed sepius in plurali pro suis cuiusque edibus accipitur: per eam figuram qua deorum no
mina pro rebus quibus presunt accipiuntur. Sunt enim Lares dij familiares et domestici. qui
et penates et genij non sine discrimine dicuntur. ¶. Meam si criminationem vererer et quasi no Lares
uum aliquid &c. Sic intelligo. Ego inquit philosophia: per horrescerem: id est multum et perfecte

horrorem si ego vererer meam criminationem: et si aliquid quasi nouum acciderit. Duo enim sunt que nos perturbant. nouitas rei que periculum pre se fert etiam si nullum sit: et periculi certitudo et ineuitabilitas. Meminerit autem grammaticus potius legendum esse si criminationem mei vererer: quam meam. Meus enim tuus suus: noster vester actionem aut possessionem important: et ob id volunt cum verbali actiue aut possessiue virtutis construi. Mei autem tui sui nostri et vestri: tantum passionem quo circa passiuum verbale esse flagitant: vt criminatio mei quam ego patior criminatio mea est quam ego facio. hic ergo dicendum erat mei: et sic scripsisse Boetium puto: licet aliter

Lacesso habeatur. Lacesso et similia verba in so si laurentio vallensi credendum est non desiderium animi sed actionem corporis et quandam itionem significant: vt viso visum eo etc. Salum est mare salsum cuius fluctibus instabilitas mundi aptissime comparatur. Numerosus exercitus sic scriptus est in bonis codicibus cum tamen multi legant numerosus etc. non animaduertentes quod tametsi in hac significatione recte dicatur innumerus: non recte tamen dici innumerosum. Que enim in osus exeunt fere plenitudinem important. Innumerum autem est sine numero: vnde innumerosum esset plenum sine numero quod inepte dicitur. Numerosus ergo exercitus est abundans et multi numeri seu copiosus. Passim id est per singulos passus lymphante. i. stolide titubante aut oberrante

Lympha Lympha enim est quasi id quod nympha que est aquarum dea: quo circa per metonomiam tam nympha

Nympha quam lympha pro aqua reperitur: inde quidam lymphatius vinum dicunt quod aqua abundantius mixtum est: quod latini potius dilucius dicant lymphatum enim potius insanum aut furore captum dicimus: eo quod apud gentilitatem olim qui incautius deas quas nymphas aut lymphas vocabant in

Copie sar aquis viderant subito furore inuadebantur. Pro furente ergo recte hic accipitur. Copie in plu-

cinula rali numero abundantem exercitum significant. In qua significatione singulariter non nisi licenter et poetice reperitur: vt secundo Eneid. Respicio et que sit me circum copia lustro. Sarcinulas apte posuit. Sunt enim sarcinule fasciculi migrantium. hoc est quos colligunt et deportant mutantes mansiones suas. vnde milites dum castra mutant sarcinulas colligere dicuntur. Vilissima quecumque

Vile quisque. rerum. Vile est quicquid parui emitur etiam si vilissimum sit. vnde panis vilis dici potest. Quisque superlatiuo iungi vult: aut numerali ordinis cum quo non ordinem: sed quotus de illo numero significat: vt dicimus quisque: est quotus de decem: siue primus: siue secundus siue alius. Iungi autem so-

Rerum let continue superlatiuis: vnde legendum est. Vilissima queque rerum potius quam vilissima rerum queque vbi grammaticus annotat genitiuum rerum sub deformitate generis posse construi cum nomine collectiuo seu superlatiuo: vt apud Horatium in sermonibus. Quid agis dulcissime rerum. Et hoc vilissima rerum. Sed hic potest quodammodo absolute seu substantiue positum dici. Securi. id est seorsum a cura. Aduerte autem discrimen esse inter securum et tutum: quia securus est qui cu-

Securus ram non habet: licet in maximo versetur periculo. tutus autem qui defensus est et protectus et

Tutus. ob id extra periculum positus: tametsi maxima sit cura et animi sollicitudine. vnde ebrij et stolidi sepe securi: raro tuti. Cetera nota sunt.

Sanctus Thomas. Quisquis composito. Hic incipit quartum metrum huius libri quod vocatur metrum valenticum ab inuentore et constat ex spondeo: dactylo et tribus trocheis. vnde potest dici metrum trochaicum a pede predominante. In hoc metro philosophia ostendit qualiter homo debeat se habere vt persecutiones improborum non preualeant contra ipsum: et hoc primo declarat quibusdam sillibus. secundo exclamat contra timentes tyrannos. secunda ibi. Quid tam miseri dicit primo. Quicumque homo serenus. i. clarus virtute composito euo. i. ordinata vita egit. i. calcauit sub pedibus superbum fatum. i. euentum rerum temporalium et quicumque tuens. i. respiciens vtramque fortunam. i. prosperam et aduersas rectus. i. non flexus potuit tenere vultum. i. animum inuictum ita quod non vincatur prosperitate extollendo nec aduersitate deprimendo: illum hominem non mouebit. i. turbabit rabies ponti. i. inundatio maris exagitantis. i. mouentis funditus. i. a fundo estum versum. i. ebulitionem versam: quia in ebulitione maris aqua vertitur per fluxum et refluxum. q. d. Impetus maris faciens ebulitionem non nocebit illi homini qui non extollitur in prosperis nec deprimitur in aduersis: nec tali homini nocebit ignis vesceui montis quotiens ille mons torquet. i. emittet ignes fumificos ruptis caminis. i.

Metrum quartum primi libri.

Quisquis composito serenus euo.
Fatum sub pedibus egit superbum.
Fortunamque tuens vtramque rectus.
Inuictum potuit tenere vultum.
Non illum rabies mineque ponti.
Versum funditus agitantis estum.
Nec ruptis quotiens vagus caminis.
Torquet fumificos vesceuus ignes.
Haud celsas soliti ferire turres.
Ardentis via fulminis mouebit.

cauernis suis.q.d.nec tali hoi nocebit vagus vesevus suis ignibus nec illum hominem mouebit via ardentis fulminis soliti.i.consueti ferire celsas turres. ¶ Nota phia tangit tria que non nocent hoi qui constans est in vtraqꝫ fortuna. Primū est rabies maris per quam designantur luxuriosi sicut enim mare sole ⁊ motu suo incalescit ⁊ fetet:sic luxuriosi ↄcupiscētia sua inardescit ⁊ peracta libidine fetent de quibus dicit scriptura. Perierunt iumenta in stercore suo:tales luxuriosi non nocebunt homini constanti in vtraqꝫ fortuna. Secundū quod tangit est ignis vesevi montis per quem designantur auari et inuidi sicut enim ignis vesevi montis semper ardet ita auari ardent in concupiscentia bonorum exteriorum: ⁊ sicut ignis eructans quādoqꝫ consumit loca vicina:sic inuidi quandoqꝫ nocent verbis si nō possunt factis: et tales inuidi non nocebunt homini constanti. Tertium quod tangit est ictus fulminis p quem intelliguntur superbi sicut enim fulmen generatur in alto: sic superbi alte se extollunt et mirabile videtur de superbis ꝙ cum alijs hominibus habitare nolūt ⁊ tamen ad celum volare non possunt tales superbi non nocebunt homini constanti. Alij per rabiē maris intelligunt inuidos per ignem iratos:per fulmen superbos vt dictum est. Alij per mare qđ est sonorosum intelligunt auariciam per ignem penam corporis per fulmen rerum ablationem. ¶ Nota vesevus est mons ytalie intrisecus ardens qui quandoqꝫ ruptis cauernis emittit ignem q̄ loca vicina consumit. ¶ Nota circa hoc ꝙ dicit serenus euo. Seneca dicit. Talis est animus sapientis qualis est mundus superlimitatus. talis autem mundus semper est serenus: ⁊ sic animus sapientis in vtraqꝫ fortuna semper est serenus. Unde Aristo. in ethicis dicit. Sapiens bene scit ferre fortunas:quia se habet sicut tetragonum sine vituperio. ¶ Quid tantum miseri. Hic philosophia exclamat contra timentes tyrannos dicens. Quid.i.quare miseri hoies mirantur timendo seuos tyrannos furentes sine viribus.q.d. tyrāni sunt impotentes:qꝛ nō preualent nisi inq̄tum homo se subijcit eis. Et addit. Non speres aliquid de bonis temporalibus nec timeas eos de aduersitatibꝰ: ⁊ tunc tu exarmaueris.i.debilitaueris iram impotētis tyranni. Sed quicūqꝫ homo trepidus pauet timore malorum temporaliū vt optat bona tēporalia:talis nō est stabilis sui iuris.i.ꝓprie libertatis:ipse abiecit clipeum securitatis ⁊ motus a loco stabilitatis ipe nectit.i.cōponit cathenam affectionum qua valeat trahi ad tristiciam ⁊ dolorem mentis. ¶ Nota ꝑtās terrena ad nihil se extēdit nisi ad largiendum bona tꝑalia vel ad auferendum ea:⁊ ideo nullus subiacet terrene ꝑtāti nisi qui sperat talia bona vel timet eorum ablationem. qui autem non timet nec sperat ipe est oīno supra vel extra terrenam ꝑtātem:⁊ quia ꝑ cōsequens terrena potestas sibi nec ꝓficere nec obesse pōt ꝓpter quod phia exclamat cōtra illos qui tanq̄ miseros q̄ sepe bonoꝝ temporaliū vel timore ablationis eorum subijciunt se terrenis potestatibus dicens. Quid tantum miseri. ¶ Nota circa illud. At quisquis trepidus. Sene. dicit in libro de virtutibus cardi. Magnanimitas si insit animo tuo cum magna fiducia viue intrepidus ⁊ alacer. Magni animi est non vacillare: sed constare ⁊ finem vite intrepide expectare. Si magnanimus es nunq̄ iudicabis tibi cōtumeliam inferri ab inimico sed dices nihil mihi nocuit sed animuꝫ nocendi habuit. ¶ Nota tyrannus quondam dicebatur quidam rex fortis:⁊ dicebatur a tyro.i.fortitudine. Sed illud nomē est iaꝫ appropriatuꝫ principibꝰ pessimis ⁊ dicuntur a tyro.i.ab angustia quā inferunt suis subditis. ¶ Nota ꝙ clipeus sumitur hic pro ratione hois:qꝛ sicut clipeus defendit nos ne ledamur a telis ⁊ a similibus: ita ratio hominis tuetur eum ⁊ prouidet sibi ne offendatur.

Luxuriosi

Auari

Superbi

Vesevus.

Magnanimitas

Tyrānus

¶ Quid tantum miseri seuos tyrannos
Mirantur sine viribus furentes:
Nec speres aliquid nec extimescas:
Exarmaueris impotentis iram.
At quisquis trepidus pauet vel optat
Quod non sit stabilis suiqꝫ iuris:
Abiecit clipeum locoqꝫ motus.
Nectit qua valeat trahi catenam.

¶ Ascensius

Quisquis cōposito ⁊c. Oda est monocolos hendecasyllaba trochaica valentica. Monocolos ideo ꝙ omnes versus eiusdem sunt metri hendecasyllabi:quia.xi.syllabis constat trochaica:qꝛ sepe in fine tres trocheos habet:ꝙuis vltima syllaba eo ꝙ cōis est spondeuꝫ introducat. Sunt ergo quinqꝫ pedes spōdeus: dactylus:⁊ tres trochei Quo circa quidā vt nōnullis codicibus habet legunt versuꝫ fuditus actitātis estuꝫ. si enī agitantis legas.periclium ponas tertio loco: qui constat ex duabus breuibꝰ alij exigētis estū non inepte legūt. Itē vbi alij ponētes tertio loco spondeū legūt. Quid tantū miseri seuos tyrānos meliores codices habēt feros tyrānos. In hoc carmine phia docet oēm hoiem verā hoc est animi libertatē obtinere posse:nihilqꝫ hoi metuendū q̄ suis bonis. que virtus ⁊ scie sunt cōtentꝰ:neqꝫ externa bona amittere formidat:neqꝫ adipisci desiderat. Si velimus aūt sine allegoria carmē hoc pure legere nō obscurus erit sensus. Ubi dicit quicūqꝫ fati.i.mortis necessitateꝫ ⁊ fortunaꝫ.i.reꝝ externaꝝ euentū sub pedibus hꝫ:tanto aīo preditꝰ est: vt neqꝫ furibūdo mari:neqꝫ fornacibus flagrātis mōtis,neqꝫ fulmine terreaꝫ. Quātominus ille tyrānus timēdꝰ sit. Vesevꝰ q̄ ⁊ vesu-

nutus dicitur olim flammas emisisse dicitur nihil hic existimo expositionis egere.

Prosa quarta primi libri

Sentis ne inquit hec: atq₃ animo illabūt tuo? Expers es lire? an es ne asin⁹ ad lirā? Quid fles? quid lachrymis manas? Confitere mihi: ne occultes. Si operam medicantis expectas oportet vt vulnus detegas tuū.

Boetius. Tum ego collecto in vires animo. Anne adhuc eget ammonitione: ne per se satis eminet fortune in nos sevientis asperitas? Nihil ne te ipa facies loci mouet? Heccine ē bibliotheca qua certissimā tibi sedem in nostris laribus ipa delegeras: in qua mecum sepe residēs de humanarū diuinarūq₃ rerū scientia apte disserebas. Talis habit⁹ talisq₃ vult⁹ erat cū tecū nature secreta rimarer: cū mihi syderū vias radio describeres: cū mores nostros totiusq₃ vite rationem ad celestis ordinis exemplar formares. Heccine premia referimus tibi obsequentes.

Sanctus thomas. Sentis ne inquit hec. Hic incipit prosa quarta in qua phia primo inquirit Boe. super attentionem predictor₃ et hortatur ipm ad sui morbi reuelationē. Scdo Boe. reuelat morbū suū ibi. Tū ego. Primo dicit. O boe. nūquid sentis. i. intelligis ea q̄ dicta sunt atq₃ illabuntur. i. imprimunt aio tuo. Et subiūgit grecū. Es ne asinus ad liras: q̄d fles quid manas. i. fluis lachrymis. Et subiungit grecum qd tm̄ valet. Cōfitere mihi ne abscōdas: si expectas operam. i. intelligentiā medicātis oportet vt detegas. i. manifestes vuln⁹ tuū. ¶ Notaq₃ puerbium erat apd grecos cū aliquis audiuit verba alicuius et nō auertit nec curauit intellectū verborū illi dicebat es ne asinus ad liras: factus es sicut asinus positus circa liras: qui audit sonū lire sed nō pcipit melodiam pportionē sonorū intelligit nec delectat in ea: sic aliquis audiēs verba et non curās intellectū eorū dicit esse asinus ad liras. ¶ Nota si qs voluerit sanari oportet morbum vel vulnus suū detegere et manifestare. Vn̄ Sene. tertia dicit epistola. Nemo per se satis valet vt emergat: sed oportet vt manū porrigat et alius ips extrahat tunc em̄ morbi ad sanitatē inclināt cum ex abdito erūpunt et vim suam proferunt. Tū ego collecto Hic Boetius reuelat morbum ea dolorē suū. primo ostendit se esse pturbatū ex his q̄ iniuriose agebantur circa ipm. scdo ex his que generaliter vidit in aliis: ibi Videre autem videor. Primo ondit se perturbatū ex sui exilij relegatione. Secundo ex meritorū suorum frustratione. Tertio ex iniusta sui condēnatione. Quarto ex fame sue lesione. secūda ibi. Quotiens ego Tertia ibi. Quibus autē. quarta ibi. At vo dia. Adhuc diuidit. primo facit qd dictū est. secūdo rn̄det obiectioni ibi. At q̄ tu. Dicit primo sic. Tū. i. tūc ego Boetius collecto aio in vires. i. resumptis viribus animi dixi. Anne satis eminet. i. apparet asperitas fortune sevientis cōtra nos nūq̄d adhuc eget ammonitione. i. declaratione. nūq̄d facies. i. dispositio hu⁹ loci: scz carceris mouet te. heccine. i. nūq̄d hec est biblioteca. i. locus studij quem habui in patriā quē tu philosophia delegeras. i. elegisti tibi certissimā sedem in nostris laribus in qua bibliotecam tu mecum sedēs disserebas id est disputabas de sciētia rerum diuinarum et humanarum: nūquid erat mihi tunc talis habitus vilis et talis vultus tristis cum ego rimarer id est inuestigam tecum secreta nature cum describeres mihi vias syderum id est cursus stellarum radio. i. virga geometrali. cū tu formares id est formare docuisti mores nostros. i. mores hominum et rationem. i. dispositionem totius vite ad exemplar id est similitudinē celesti ordinis sunt ne ista premia que referimus. i. reportamus tibi obsequētes. i. seruiētes. ¶ No-

bibliotec. ta q biblioteca est locus vbi reponuntur libri: et dr a biblio. i. ūco in quo antiqui scribebāt libros talē bibliotecam habuit Boe. rome marmoreis lapidib⁹ politā in quo studuit de reb⁹ diuinis et humanis. ¶ Nota q Boe. dicit phiā sibi elegisse certissimam sedem in biblioteca. q. d. p tanto qr licz Boe. esset diuersis officijs et negocijs occupatus tn̄ nulli eor tā certis tpibus et tam certa ratiōe vacabat sicut studio in libris phicis: quos in certo loco positos habuit. ¶ No. phia tractat de reb⁹ humanis. Unde Sene. episto. xxxi. Nō pōt virtus perfecta esse nec equalis tenor vite vt sine philosophia: per quā diuina et humana cognoscuntur: qr si te occupas incipis deorū socius. et alibi dr Difficile scio neminē bene viuere posse et tollerabiliter sine studio philosophie: qr sine studio philosophie anima egra est. ¶ Nota Boe. studuit in naturali philosophia: pp̄ter hoc dicit. Cū tecū nature secreta mirarer: studuit etiam in philosophia morali: ergo dicit. Cum mores nostros studuit. Etiā

in astrologia. propter hoc dicit. Cum mihi syderũ vias radio describeres. Ubi nota radi⁹ est virga geometralis qua geometri describũt figuras in puluere supposito. ¶ No. ꝙ vita humana et mores hominũ debent formari ad similitudinẽ celestis ordinis: sicut enĩ sphere inferiores planetarũ obediunt sphere superiori ꝛ regũtur motu firmamẽti: sic virtus nostra sensib⁹ debet obedire virtuti rationali ꝛ regi ab ipsa. turpe enĩ est abijcere regimen superiorũ ꝛ induere regimen inferiorũ qđ nobis cõmune est cũ bestijs sicut dicit Albert⁹ super tertio de anĩa. ¶ Nota ex quo Boe. rõne sue sapientie in miseriã fuit positus: ideo dicit ad phiam. sunt nec hec premia que nos referim⁹ obsequentes tibi. ¶ At ꝗ tu hãc sententiaȝ. Hic Boetius respondet obiectiõi posset enim phia sibi obijcere dicendo: quare premiũ debuisti reportare cuȝ tu nõ studuisti ꝓpter cõmune bonũ sed ꝓpter vanã gloriam ꝛ ꝓpter propriã vtilitatem. Cui obiectioni rñdet Boe. dicẽs. O phia tu sanxisti. i. ꝯfirmasti hãc sentẽtiaȝ ore Platonis beatas eẽ respublicas si eas sapientes regerent. vel si rectores earũ contigisset studere sapientie. ꝛ cõfirmasti ore eiusdẽ Platonis necessarium esse reipublice ꝙ a sapiẽtibus regeretur ne gubernacula. i. regimina cõmissa improbis ꝙ pro ꝛ flagitiosis ciuibus vrbiũ inferrẽt pestẽ. ac. i. etiã perniciẽ. i. dãnũ bonis hoĩb⁹: igitur ego secutus hãc auctoritatẽ. i. sentẽtiã quod dedi ceram a te phia inter secreta ocia ego optaui. i. curaui transferre. i. deducere in actum. i. in opus publice amministratiõis. i. cõis vtilitatis tu phia et deus ꝗ inseruit id est infudit te mẽtib⁹ sapientuȝ estis mihi conscij. i. testes nullum studiũ me detulisse ad magistratum nisi cõmune studiũ bonorũ: quasi diceret nihil mouit me ad magistratũ gerendũ nisi cõmunis vtilitatis. inde. i. ꝓpter hoc mihi erãt graues. i. difficiles. ꝗ. i. ꝛ inexorabiles. i. implicabiles discordie cũ improbis ꝛ semper fuit mihi spreta offensio potentiũ ꝓtuẽdo iure. i. pro iusticia defendẽda: et qđ habet libertas cõsciẽtie. i. libera cõscientia. i. nullũ timere ꝓtuendo iure. ¶ No. ſm Platonẽ: beata est respublica cuius dñs phs est: ꝛ vegenti cuius dñs puer est ꝛ rationabiliter: q: phia et sapientia vitã disposuit: actiones regit: agenda ꝛ omittẽda demõstrat. vñ Sene. xvi. epist. di. Si vis oia tibi subijcere: subijce ꝛ te rõni. Multos enĩ reges si ratio te rexerit. Et Arist. in ꝓhemio metaphisice. Sapiẽtis est regere ꝛ ordinare. Ex quib⁹ pȝ ꝙ regimẽ reipublice spectat ad sapiẽtes. ꝓ tãto dicit Tulli⁹ in principio sue rhetorice. Ad rẽpublicã plurima ꝑuenĩt cõmoda: sȝ moderatrix et regulatrix oĩm rerũ presto est sapiẽtia. ¶ No. ꝙ studiosi sapiẽtie qui adhuc studẽdo acquirũt sapiẽtiã. ¶ Nota ꝙ Boe. studiũ vocat ociũ in studio hõ ociat⁹ ab exteriori occupatiõe. de quo ocio sue ꝗete loquit. lxvij. epi. di. Nulla placida est ꝗes: nisi quã ratio cõponit. ꝛ illa vera ẽ trãquillitas in ꝗ mẽs bona explicat. ¶ Nota ꝙ de⁹ immittit sapiẽtiã mẽtib⁹ sapientũ. hoc scribit in ꝓlogo de regimine principis. Deus est qui diuitias sapientie sue influit in aĩas sapientũ. ¶ Nota ꝙ libertas cõscientie habet nullũ metuere: q: dicit Macrobi⁹ hoc habet libera cõsciẽtia ꝓpriũ: ꝙ quis eam possideat nullum potentẽ metuat. Item Seneca. iiij. sapiens ex libero arbitrio nihil timet imbecillitatẽ hominis quia securitatẽ dei habet. Et Seneca de quattuor virtutibus cardinalibus dicit. Ut iustus sis non sufficit ꝙ innocẽs: sed vt innocentes ab iniuria serues. Et idem. Iusticia est vinculum diuine ꝛ humane societatis. ¶ Quotiens ego Conigastum. Hic Boetius ostendit se perturbatum ex merito rum frustratione suorum: et primo tangit merita ꝛ beneficia alijs exhibita. secũdo tangit frustrationem eorũ: ibi. Sȝ esse. Pria in septẽ partes ſm ꝙ recitat. vij. bñficia que patebũt. Primo dicit. Ego Boetius multotiẽs ipsum Conigastuȝ qui fuit officialis regis Theodorici obui⁹. i. contrari⁹ excepit id est impediui ipsum facientẽ impetum: id est insultum contra fortunas: id est contra bona fortune cuiuscunq̃ hominis imbecillis: id est impotentis resistere. Tunc posuit scdm beneficiuȝ dicens.

¶ At qui tu hãc sententiã platonis ore sanxisti: beatas fore respublicas: si eas vel studiosi sapiẽtie regerẽt vel earũ rectores studere sapiẽtie contigisset. Tu eiusdẽ viri ore hanc sapiẽtib⁹ capessende reipublice necessariam causam esse monuisti: ne improbis flagitiosisq̃ ciuibus vrbiũ relicta gubernacula: pestẽ bonis ac perniciem inferrent. Hanc igitur auctoritatẽ secut⁹ qđ a te inter secreta ocia didiceram transferre in actum publice amministrationis optaui. tu mihi et qui te sapientũ mentibus inseruit deus: cõscij estis: nullum me ad magistratũ nisi cõmune bonorum omnium studium detulisse. Inde cuȝ improbis graues inexorabilesq̃ discordie fuere: et quod conscientie libertas habet: pro tuendo iure spreta potentum semper fuit offensio.

¶ Quotiens ego Conigastum imbecillis contra cuiusq̃ fortunas impetum facientem obuius excepi:

Vita humana.

Sapiẽtis est regere.

Libertas animi.

testificari. Septimo requiritur fides propter quod infideles non possunt perhibere testimonium. Inter illas conditiones due sunt viliores. s. paupertas et infamia. Boe. ergo volens ostendere suam condēnationem iniustam ex vilitate testiū accusantium: ppter quā expellendi erant a testimonio. vt dicit in vno esse defectum fortune. s. in Basilio: sed in alijs duobus. s. Opilione et Gaudentio dicit fuisse vicium infamie. ¶ Nota q̄ nihil videt severius et nequius q̄ psonas viles et dānandas admittere in testimoniū contra innocentes. Quia dicit Seneca in de remedijs fortuitoꝝ. Nō potest habere vllā auctoritatē vbi sententia qui dānandus est male de te loquitur. ¶ At cui⁹ criminis. Hic Boe. ondit iniustā sui condēnationem ex falsitate criminis sibi impositi. Secūdo ex dictis infert quandam ammirationē ibi. Qua in re. Prima in duo s̄m q̄ duo iponebant Boe. de q̄b⁹ se excusat. Scd̄a ibi. Nam de cōpositis. Primum quod sibi imponebat fuit q̄ impeduisset quendā nunciū deferentē regi accusationem reatus: vt senatus redderetur reus lese maiestatis. dicit ergo in littera. O phia tu forte queris summam. i. sententiam criminis cuius criminis causa arguimur. Nos criminamur voluisse saluare senatum forsan desideras scire per quem modum. Dico q̄ nos criminamur: id ē arguimur impeduisse delatorē ne deferret documēta id est litteras regi quibus faceret senatum reum lese maiestatis. Quid igit o magistra senses. i. iudicas: inficiabimur id est negabim⁹ crimē illud ne simus tibi pudori: atq̄ id est sed: ego volui saluare senatum: nec vnq̄ desistam velle sed opera id est diligentia impediēdi delatoris: ista cessabit. i. cessare debet qr nō est votū q̄ impendiuerim⁹ delatoriā litteram. Nunquid est nephas optare salutē illius ordinis. s. senatus. q. d. nō est nephas. Ille vero senatus qui consensit in meam dānationem effecerat hoc suis decretis. i. iudicijs ac si esset nephas saluare ipm: sed imprudētia sibiipsi mentiēs. i. in dānum suū mentiens non potest mutare merita reꝝ: ita q̄ illud qd̄ prius fuit meritoriū postea fiat demeritoriū. nec puto esse licitū s̄m preceptum Socratis occuluisse. i. occultasse veritatem vel concessisse mendacium: sed quomodo illud sit ego relinquo tuo et sapientū iudicio. veritatē autē hui⁹ rei ne lateat posteros. i. successorē ego cōmendaui stilo: id est scripto et memorie.

Accusatio boetij. ¶ Nota q̄ accusatio Boetij fuit detestabilis qr facta per infames personas fuit etiam irrationabilis: qr de bono accusabatur. s. de saluatione senat⁹: qd̄ erat bonum etiā accusatio Boetij fuit iniusta qr falsa: accusabat eū impeduisse delatorē qd̄ falsum fuit

Reus lese maiestat. ¶ Nota ille dicitur reus lese maiestatis qui cōtra regem vel alium principem aliquod malū machinatur.

Inficior ¶ Nota inficior aris. prime coniugationis et deponentale id est nego. Vn̄ Hug. inficior aris pprie non est fateri factū quod verū est: sed contra veritatem vti mendacio vel est proprie inficiari s̄m eum rem debitam denegare cum a creditore deposcitur. et etiam est idem quod contendere vel denegare.

Sal⁹ duplex ¶ Nota q̄ dicitur in textu. Nunquid optare salutem senatui nephas vocabo. Duplex est salus: spiritualis que est anime: temporalis que est corporis Salutem spiritualem tenemur omnibus velle: etiam malis ratione charitatis: per quam etiam mali diligendi sunt licet in eo q̄ mali. Salutem vero temporalem tenemur velle omnibus bonis et precipue amicis. amicorum vero peccantium tenemur salutem velle q̄diu sanabiles sunt vt recuperent virtutem amissam sed si propter magnitudinem malicie sunt insanabiles dissoluitur amicitia nec est optanda salus: et quia malicia senatus romanorum erat sanabilis quia senatus compulsus metu regio fuit consentire in dampnationem Boetij: ideo optare sibi salutem non erat nephas: licet Boetio turbato hoc videtur. ¶ Nota q̄ veritas non est occultanda s̄m Socratem. Nam qui tacet veritatem alijs necessitatibus mentitur: et qui mendacijs consentit similiter facit. ¶ Nota mendacium non est confitendum: quia s̄m Aristo. in ethi. Mendacium per se prauum est et fugiendum: et primo elencorum

Mendacium. duo sunt opera sapientis: non mentiri de his quibus novit: et mentientem posse manifestare.

debuisset. ¶ At cui⁹ criminis nos cā arguimur: summam queris. Senatum dicimur saluū esse voluisse. Modum desideras. delatorē ne documēta deferret: quib⁹ senatū lese maiestatis reū faceret ipedisse criminamur. Quid igitur o magistra censes: inficiabimur crimē ne tibi pudori sim⁹? At volui nec vnq̄ velle desistā fatebimur sed impediēdi delatoris opa cessabit. An optasse illius ordinis salutē nephas vocabo? Ille quidem suis de me decretis vti hoc nephas esset effecerat: sed sibi semp mentiēs imprudentia reꝝ merita nō potest immutare. Nec mihi socratico decreto phas esse arbitror: vel occuluisse veritatem vel concessisse mendacium. Verum id quo quomodo sit tuo sapientiumq̄ iudicio estimandum relinquo. Cuius rei seriem atq̄ veritatem ne lateret posteros queat. stilo etiam memorieq̄ cōmendaui.

¶ Nam de compositis falso litteris. Hic Boe. excusat se de secundo crimine sibi imposito. imponebatur enim sibi ꝙ scripsisset litteras ad imperatorem Constantinopolitanū pro liberatione romanorum de manu regis Theodorici. Unde dicit in littera. Nam de litteris compositis falso: quia false mihi hoc imponitur: quibus litteris arguor sperasse romanā libertatē quid attinet dicere cuꝫ nō detur mihi locus defensionis: quarū litterarū fraus. i. fraudulentia fuisset aperta. i. manifesta si nobis licuisset vti cōfessione. i. allocutione ipsorꝫ delatorū. i. accusatorū quod sciꝫ vti examinatione accusatorū maximas vires hꝫ in oībus negocijs. i. causis iudiciarijs naꝫ q̄ reliqua libertas sperari potest romanis: quasi diceret nulla tantū eīn rex Theodoric⁹ inualuerat ꝙ nullus potuit vel audebat cōtra ipsum: vtinā posset vlla libertas sperari. vtiqꝫ ita prudenter egissem de negocio ꝙ regi nō innotuisset: ⁊ respondissem verbo Canij: qui cū accusaret a Caio cesare filio Germanici: ꝙ esset reus cōiurationis facte cōtra se respōdit Canius. si ego scissem tu nescisses. q. d. si essem reus ita prudenter celassem negocium ꝙ ad tuam notitiam nūꝗ̄ peruenisset. ¶ Nota ꝙ in causis iudiciarijs testium siue accusatorꝫ examinatio maximas habet vires: q꞉ per eaꝫ deuenit ad rei veritatem sicut patet de Daniele: q̄ examinando duos presbyteros false accusantes susannam ipsos de falsitate accusationis corā oī populo cōuicit. similiter Boeti⁹ si dat⁹ fuisset sibi locus examinādi suos accusatores: vtiqꝫ ipsos mēdaces reddidisset. ¶ Nota Canius fuit quidā roman⁹ prudēs et sapiēs. accidit vt quidā ex romanis conspirarēt vt facerēt ꝯiurationē contra Caium cesarem et cuꝫ Cesar proponeret Canio ꝙ esset reus illius coniurationis facte respondit: si ego scivissem tu nescisses. Sic Boetius respondit regi Theodorico si sibi improperasset de litteris compositis super restituēda libertate ipsis romanis. ¶ Qua in re non ita sensus. Hic Boetius ex dictis infert quandā ammirationē. secundo inuehitur contra senatores qui conspirant in suam condemnationem ibi. Sed si fas fuerit. dicit primo. Ex quo a malis iniuste accusatus suꝫ qua in re: id est propter quod. non ita: id est non intantū meror: id est tristitia hebetauit: id est oppressit sensus nostros vt ego querar. i. conquerar impios. i. malos molitos. i. machinantes scelerata. i. nequitiosa contra virtutem. i. virtuosos homines: sed ego ammiror vehementer. i. fortiter effecisse: id est ad effectus produxisse supple illa que mali sperauerint. i. conceperunt. Naꝫ velle deteriora. i. mala fortasse fuerit nostri defectus. i. ex nostro defectu. sed posse sup. perficere malū contra innocentiā. i. cōtra innocentes que quisqꝫ scelerat⁹ conceperit. i. cogitauerit deo hoc inspectante supple hoc est simile monstro. i. admirabile. vnde. i. pro tanto quidā tuorū familiarum. i. philosophorū quesiuit haud iniuria. i. non iniuste. siquidem pro certo deus est. vnde mala supple ꝓueniunt. vero pro sed vnde. i. a quo bona si deus non est. q. d. ex quo iniuste a malis accusatus sum propter hoc: non intantū sum oppressus dolore ꝙ conquerar malos machinari mala bonis: sed ammiror ꝙ illi qui mala concipiunt contra bonos possunt producere ad effectum. nam velle malum est forte ex nostro defectu: sed ꝙ malus possit perficere malum contra bonos deo hoc inspiciente est simile mōstro. vnde quidam philosophus nō iniuste quesiuit. Si deus est vnde prouenīūt mala: et si de⁹ non est vnde proueniunt bona. ¶ Nota. ꝙ ex quarto huius duo requirūtur ad aliquem effectum producendū. s. volūtas et potestas. Requirit volūtas: q꞉ nullus aggreditur quod nō vult. Requiritur potestas: q꞉ sine potestate voluntas frustratur. ꝙ autē mali habent voluntatē offendendi bonos non est mirandum: sed ꝙ habent potestatē producendi ad effectum suam voluntatem deo respiciente est simile monstro. ¶ Nota simile monstro est quod contingit preter intentionem nature. Sicut ergo monstra fiunt preter intentionem nature: sic videbatur Boetio ꝙ mala preter ordinem diuine prouidē-

Duo ad effectum necessariuꝫ.

¶ Nam de compositis falso litteris: quibus libertatem arguor sperasse romanam: quid attinet dicere? Quarum fraus aperta patuisset: si nobis ipsorum cōfessione delatorū: que in omnibus negocijs maximas habet vires vti licuisset. Nā que sperari reliqua libertas potest? Atqꝫ vtinam posset vlla. Respondissem Canij verbo: qui cum a Caio cesare Germanici filio conscius contra se facte cōiurationis fuisse diceretur. si ego inquit scissem tu nescisses. ¶ Qua in re non ita sensus nostros meror hebetauit: vt impios scelerata contra virtutem querar esse molitos: sed ea que sperauerint effecisse vehemēter ammiror. Nam deteriora velle nostri fuerit fortasse defect⁹. posse autē contra innocētiā que scelerat⁹ quisqꝫ cōceperit inspectāte deo mōstro simile est. vnde haud iniuria tuorū quidā familiariū quesiuit. Siquidē deus inquit est vnde mala? Bo-

tie contigerent: quod non videretur rationale cum deus sit summe bonus ꝙ aliquo modo sit cau
sa mala fieri: ergo mala in mu̅do deo inspicie̅te videre̅tur simile mo̅stro. ¶ Nota ꝙ de' no̅ est causa
effectiua mali: cu̅ sit summe bonus: s3 sit causa ꝑmissiua: q2 ꝑmittit fieri malu̅: ꝛ sic exponit auctori-
tas ꝓp hetie dicentis. Ego dn̄s faciens o̅ia: hoc est facie̅s bonu̅ et creans malu̅ sup. ꝑmissiue. Aliter
dicatur duplex est malu̅. s. malu̅ pene ꝛ malu̅ culpe de' est causa mali pene q̄d punit: s3 no̅ est causa
mali culpe: q2 hic est q̄ p̄cm̄ non
fecit. ¶ S3 si phas fuerit nephari
os hoi̅es qui bonoꝝ ꝛc. Hic Boe.
inuehit co̅tra senatu̅ qui co̅sensit
in sua̅ conde̅natione̅ tange̅do sua̅
beniuole̅tiam qua̅ habuit ad eos.
Et dicit si phas fuerit. i. ponam'
phas esse nephariios hoi̅es. i. ma
los hoi̅es: qui o̅im bonoꝝ ꝛ tot'
senat'. s. consulat' romane ciuita
tis petiit. i. desiderant sanguine̅:
id est morte̅. nos etia̅ voluisse ire
perditu̅. i. perdendu3 quos vide-
rant ꝓpugnare bonis. hoi̅bus. ꝙ
ꝑ et senatui. sed no̅: id est nu̅quid
nos idem. s. vt vellent nos ꝑditu̅
ire merebamur de patrib'. i. de se
natorib'. q. d. no̅ s3 ph̄ia memini-
sti vt opinor qm̄ me dicturu̅. i. vo
lentem dicere quid. i. aliq̄d. ve ꝑ
vel facturu̅ ip̄a semꝑ presens sup
ple existe̅s dirigebas. i. regebas:
ergo nec verbis nec factis offen-
di senatu̅. meministi inꝙ ph̄ia ve
rone. i. apud verona̅ ciuitate̅ cu3
rex Theodoric' auidus exi̅s co̅is
exitij. i. tormenti senatoru̅ cu̅ crime̅
lese maiesta'is delatu̅ in Albinu3
ipse rex molire̅. i. laboraret tra̅s-
ferre illud crime̅ ad totu̅ senatum
qua̅ta securitate. i. tutela mei pe
riculi defenderim. i. liberauerim
innocentia̅ vniuersi senat'. i. tot'
co̅sulat'. O ph̄ia tu scis me ꝓferre
id est ꝓloqui vera ꝛ nunꝙ me ia-
ctasse in vlla mei laude em̄ ꝑ q2
minuit quoda̅modo secretu̅ con-
scie̅tie ꝓba̅tis. i. lauda̅tis se quo-
tiens q̄s ostende̅do. i. manifestan
do factu̅ recipit precium fame: id
est mercede̅ laudis ab hominib':
sed tu ph̄ia vides quis euent' ex-
ceperit: id est liberauerit nostras
innocentiam nos subim'. i. susti-
nemus penas falsi sceleris. i. fal-

na vero vnde si non est? ¶ Sed si phas fuerit nepha
rios homines qui bonorum omniu̅: totiusꝙ senatus
sanguinem petu̅t: nos etiam quos propugnare bonis
senatuiꝙ viderant perditum ire voluisse: sed non idem
de patribus quoꝙ merebamur. Meministi vt opinor
quonia̅ me dicturum quid facturu̅ue presens ipsa sem
per dirigebas. Meministi inꝙ verone, cum rex auidus
co̅munis exitij maiestatis crimen in Albinum delatu̅
ad cunctum senatus ordinem transferre moliretur: vni
uersi innocentiam senatus q̄nta mei periculi securitate
defenderim. Scis me hec vera proferre et in nulla vn-
ꝙ mei laude iactasse. Minuit enim quodammodo
se probantis conscientie secretum: quotiens ostenden
do quis factum recipit fame preciu̅: sed innocentia̅ no
stram quis exceperit eue̅tus vides. Pro vere virtutis
premijs falsi sceleris penas subim'. Et cuius vnꝙ faci
noris manifesta confessio ita iudices habuit in seuerita
te co̅cordes vt no̅ aliquos vel ipse ingenij error hu̅ani:
vel fortune co̅ditio cu̅ctis mortalib' i̅certa summitteret
Si infla̅mare sacras edes voluisse3: si sacerdotes ipio

se nobis impositi ꝑ premijs vere virtutis. ¶ No. s'm Sene. dolor duplicatur cum ab eo a quo bonu̅
merueras malum venit. Cum igitur Boeti' omne̅ beniuolentia̅ exhibuerit senatorib' grauius do-
luit de sua offensione. ¶ No. in ciuitate verona cu̅ Albinus esset accusat' de graui crimine: ita vt di-
ceretur reus lese maiestatis illud crimen rex Theodo. voluit transferre ad totu̅ senatu̅: et ipsum da̅
nare: sed Boe. exponens se periculis senatu̅ liberauit. ¶ Ite3 nota ꝙ secretu̅ co̅scientie est virt' que
minuit cu̅ aliquid virtuose operat̄ iacta̅do se vt co̅sequat̄ famam ꝛ laude̅ populi. Vn̄ Sene. Co̅scie̅
tiam potius ꝙ fama̅ attende. Et dicit Macrobi'. Sapie̅s gloria̅ sua̅ in conscie̅tia ponit. stult' aute̅
in laude humana. Unde dicit Isidor'. Quid aliq̄d donu̅ a deo largitu̅ in laude̅ conuertit: proculdu-
bio virtute̅ in vitiu̅ transire facit. ¶ Et cuius vnꝙ facinoris. Hic Boe. ostendit se perturbatu̅ ex iudi
cum seueritate ꝛ inflexibilitate dice̅s. Cuius vnꝙ facinoris peccati manifesta confessio. i. cui' vnꝙ
hominis peccatu̅ manifestu3 habuit iudices ita concordes in seueritate: vt non aliquos eorum vel
ipse error humani ingenij summitteret: id est flecteret ad misericordias. vel conditio fortune: id est
euentus fortuitus existens incerta cunctis mortalibus supple hominibus summitteret aliquos
eorum. si dicere̅ voluisse infla̅mare: id est incendere sacras edes; id est ecclesias et si nos diceremur

Secretu3 co̅scie̅tie.

iugulare id est punire sacerdotes impio gladio tamen pro sed sententia id est iudicium damnasset me presentem cōuictum ꝛ confessum crimen: sed nos procul mori id est absentes quīgētis milibus passuum ꝛ indefensi ob propēsius studium id est ꝓpter studium intēsiuȝ nos dānamur id ē adiudicamur in senatum morti: ꝙ pro et proscriptioni. Et nunc exclamat dicens. O meritos .i. dignos vel beatos iudicio neminē posse cōuinci de simili crimine: sicut nec ego iuste conuictus sum: cuius

iugulare gladio: si bonis hoibus necem struxisse dicereremur presentē tamē sententia cōfessum ꝛ conuictum me puniisset. Nunc vo quingētis fere passuuȝ milibus procul mori: atqꝫ indefensi ob studium propēsius in senatum mori proscriptioniqꝫ dānamur. O meritos de simili crimine neminē posse conuinci. Cuius dignitatem reatus ipi etiā qui detulere viderūt. ¶ Quā vti alicuius sceleris admixtione fuscarēt ob ambitū dignitatis sacrilegio me cōscientiā meā polluisse mētiti sūt. Atqui ꝛ tu insita nobis omnē rerū mortaliū cupiditatē nri animi sede pellebas: ꝛ sub tuis oculis sacrilegio phas locū nō erat. Instillabas eni auribꝰ cogitatōibus ꝙ quotidie meis. Pithagoricū illud Enoye: id est qd est deo ꝛ nō diis seruiendū: nec cōueniebat vilissimoꝝ me presidia spirituū captare quē tu in hanc excellētiā componebas: vt cōsimilem deo faceres. Preterea penetral innocēs domus. Honestissimoꝝ cetus amicoꝝ socer Symachus etiā sanctus ꝛ equo actu ipo reuerēdus ab omni nos criminis huius suspitione defendūt:

reatus id est criminis dignitateȝ id est innocētiam ipsi etiaȝ viderunt id est cognouerūt qui detulere id est accusauerūt me. ¶ Nota ꝙ iudices quādoqꝫ mouentur ad misericordiā duplici de causa. (*Mot' ad misericordiam.*) Primo modo ꝓpter amorem humani ingenij: quia humanū ingenium sepe fallitur in iudicio: qa ignorat vtrum aliquādo iuste de re sentiat vel non et timens deuȝ ne iniuste iudicet mouet ad misericordiam parcendo reo. Secundo iudices mouētur ad misericordiam ꝓpter euētum fortune qui incertus est hominibus. quod eni iudex in alio damnat sibi facile per fortunam euenit. ꝛ illud deberet recordari: sed nulla illarum causarum mouit iudices ad miserandū Boe. sed concorditer ipsum dannabāt. (*Dānādus sit p̄sens*) ¶ Nota ꝙ nullus debet damnari etiā ꝓ crimine quātūcūqꝫ enormi: nisi sit presens cōuictus. vel crimen in iudicio confessus. Boetius aūt cum damnaretur non erat cōuictus: nec crimen confessus et erat absens: quia in studio athenienſi: ergo iniuste erat dānatus. ¶ Nota ꝙ Boe. cum damnaret distabat a loco iudicij quingētis milibus passuum: ꝛ cuȝ mille passus faciunt vnuȝ miliare: ideo bene distat ad quīgēta miliaria: ¶ Nota ꝙ Boe dānatus fuit ꝓscriptōi. (*Proscriptio*) Hugui. dicit ꝓscriptio ē iudicialis sentētia lata contra aliquem cuius pro scelere de scriptura tabule enee delebat. Consuetudo

eni romana fuitꝙ nomina senatoꝝ quoꝝ consilio verba. Romana regebat aureis litteris in tabula enea scribebātur. Unde ꝛ patres cōscripti dicebātur: ꝛ dicit proscriptus quasi procul a scriptura positus: sic Boe. erat proscriptus: quia nomen suū deletū fuit de tabula enea. ¶ Quam vti alicuius sceleris. Hic Boe. expurgat se de quibusdā obiectis. Secundo ostendit vnde sumpta fuit ratio obiectionis. Secūda ibi. Sed nephas. ¶ Nota Boe. obijciebat ꝙ ipse vsus arte nigromātia sacrificaret demonibus pro dignitatibus acquirēdis. De hoc Boe. excusat se dicēs. Quam supple meaȝ dignitatē vti prout obfuscarent. id est denigrarēt admixtione alicuius sceleris mētiti sunt meā polluisse cōscientiam sacrilegio. i. demonū obsequio ob ambitum. i. ꝓpter cupiditatem dignitatis acq̄rende: atqui pro certe tu insita. i. inserta nobis pellebas de sede. i. de loco cupiditatē omniū reruȝ mortalium: ꝛ sub tuis oculis nō erat phas esse locum sacrilegio id est cultui demonum: ꝙ pro et tu instillabas auribus ꝛ cogitationibꝰ meis illud pithagoricū deo non dijs seruienduȝ: nec conueniebat me captare. i. optare presidia. i. auxilia vilissimoꝝ spirituū. id est demonū quam tu componebas id est locabas in hanc excellentiā: vt cōsimilem deo faceres. Preterea innocēs penetral: id est vxor domus mee. cetus. i. multitudo honestissimoꝝ amicoꝝ. ꝛ socer Symachus sanctꝰ ꝛ eque reuerendus ipso actu defendūt me ab omni suspitione huiꝰ criminis. Nota ꝙ cōsuetudo inuidoruȝ est cum nō possunt alicui suam probitatē auferre: nitūtur ipm saltem aliquo vitio denigrare. ꝛ sic fama Boetij denigrata fuit vitio sacrilegij. ¶ Nota ꝙ sacrilegiū est sacre rei furtuȝ: ꝛ ponit sacrilegus ꝓ hoie scelerato: etiā sacrilegium est cultura demonū siue idoloꝝ: inde sacrilegus. i. idolatra. et sic capitur in ꝓposito. ¶ Nota ꝙ ambitus media ꝓducta est cupiditas honoris. Sed ambitus media (*Ambitus*)

Sed o nephas. Illi vero de te tanti criminis capiunt fidem: atq; hoc ipo videmur affines fuisse maleficio: quia tuis istituti moribus imbutiq; disciplinis sumus. Itaq; non est satis nihil mihi profuisse tuam reuerentiam: nisi vltro tu potius mea offensione lacereris. At vero hic etiam nostris malis cumulus accedit: q estimatio plurimorum non rerum merita: sed fortune spectat euentum: eaq; tantum iudicat esse prouisa que felicitas commendauerit. Quo fit vt estimatio bona prima omnium deserat infelices. Qui nunc populi rumores q dissone multiplicesq; sententie piget reminisci. Hoc tantu dixerim ego vltimam esse aduerse fortune sarcinam: q dum miseris aliquod crimen affigitur: q perferunt meruisse creduntur. Et ego fidē bonis oib9 pulsus: dignitatib9 exutus estimatōe fedat9: ob bñficiū pertuli supplicium.

Phia. correpta est circuitus: et p̄mo modo accipit hic. ¶ Nota q philosophia repellit omnē cupiditatem bonorum exteriorꝫ quod scribit in p̄mo libro de planis. q phia tria inducit scꝫ metis illustrationem: felicitatis appetitum: z mollis affluentie cōtemptum. ¶ Nota philosophia facit hoiem similē deo: non similitudine cōmoda: sed participatiua: ita q homo participat aliquid cōditionis diuine. scilꝫ intelligētie. vnde Sene. hoc mihi philosophia p̄mittit q me parē deo reddit. z alibi dicit. Uir speculatiuus est quasi deus i humano corpore hospitat9. ¶ Nota sacrilegium nō habet locū sub oculis phie: quia phia per se omnia agenda z faciēda ornatissime disponit z non p̄mittit homines ad vana declinare: q2 dicit Tullius in lib. de finib9 bonorꝫ z malorum philosophia supstitione liberat metu mortis nō cōturbat. et est supstitio vana religio z idolorꝫ

Penetral. cultura. ¶ Nota penetral ē secreta camera vel locus secretus interior in domo vel in templo vbi reponitur dinodia vel alulia: et ponit pro vxore boetij: per metaphoram ponēdo continens pro cōtento: quia ipsa consueuit morari in penetrali. ¶ Nota q Symacus fuit quidam nobilis roman9 z socer Boetij: cuius Boeti9 filiā duxerat nomie Elphe: q Symach9 non fuit tm̄ sctūs inter ius affectu: sed etiam reuerēdus in exteriori actu: sicut dicit Boetius. ¶ Sed o nephas. Hic Boe. ostendit vnde fuerit ratio sumpta obiecti criminis: quia ex ipa philosophia cui deditus erat vnde dicit exclamando. O nephas ipsi mali capiunt fidem criminis de te o philosophia. z pp̄ter hoc videbimur fuisse affines maleficio sacrilegij: quia nos sumus imbuti: id est instructi tuis disciplinis: id est doctrinis: et sumus instituti. id est informati tuis moribus: ita non est satis tuam reuerentiam nihil mihi profuisse: nisi vltro: id est sponte tu potius lacereris ab illis mea offensione: hoc dicit Boetius: pro tanto: quia iniuriati sunt sibi propter philosophiam z ideo magis iniuriati sunt philosophie q sibi. ¶ Nota quando Boetius vacabat studio fugiebat cōsortia stultorum et querebat secreta loca propter studium: ideo putabant ipsum loqui cum demonibus et eis sacrificare. Item quia Boetius fere omnia que volebat sua sapientia faciebat: ideo putabant eum demonem habere familiarem sibi obsequentem: sicut Apulegius opinatus est de Socrate q haberet familiarem deum: de quo fecit librum, quem intitulauit de deo Socratis. ¶ At vero hic etiam nostris. Hic Boetius ostendit se esse perturbatum ex fame sue lesione dicens. Hic cumulus id est augmentatio accedit nostris malis q estimatio id est iudicium plurimorum id est vulgarium non spectat id est non respicit merita rerum: sicut homo meretur: sed spectat euentum fortune id est iudicat hominē s̄m q fortuna se habet circa ipsum: et tātum iudicat vulgus esse prouisa deo que commendauerit felicitas: id est prospera fortuna quo fit id est ex quo sequitur: vt estimato bono deserat infelices. Unde piget: id est tedet reminisci qui nunc sint rumores populi de me: et q multiplices: q pro et dissone id est discordes sententie sint de me. nam quidam dicit me reum esse pridem non hoc tantū dixerim. id est volui dixisse vtinam esse sarcinam id est grauissimū pondus aduerse fortune: q dum aliquod crimen affigitur: id est imponitur miseris: id est infelicibus: ipsi creduntur meruisse supple illa que miseri proferūtur: id est patiuntur. Et ego bonis omnibus pulsus: quia in exilium relegatus: et exutus dignitatibus: quia damnatiōe proscriptus z fedatus: id est maculatus estimatione. Ego qui prius virtute honestus reputabar nūc scelere deformis reputor: et tuli id est recepi supplicium. id est penam ob beneficium id est pp̄ter beneficium.

Judicium vulgi. ¶ Nota q vulgares nō iudicant s̄m merita rerum vtrum homo mereatur aliquid vel non: sed iudicant s̄m euentū fortune: vnde hominē bene fortunatū iudicant felicem: male fortunatum iudicant miserum: sed tale iudiciū falsum est. vnde dicit Sene. xlv. epistola. Non felicem hūc estimas quem vulgus appellat felicē ad quem pecunia confluit: sed illū qui omne bonū in animo est erectum et extensum. Item bona estimatio deserit infelices: q2 primū malū qđ infelices incurrūt: est q vulgus male de ipsis opinatur. credit enim vulgus ea que miseri patiuntur q ex merito talia patiantur.

¶ Uidere autem videor. Hic Boetius ostendit se esse perturbatū: ex his que vidit in mundo genera liter: scilz bonos deprimi ⁊ malos extolli dicens. Ego videor videre. i. cognoscere nepharias officinas. i. malas societates sceleratorū hominū fluitantes gaudio. ꝙ ꝓ ⁊ letitia: et quēq perditissimū id est pessimū imminentē. i. insistentē nouis fraudibus delationū. i. accusationū. et video bonos iacere prostratos: id est depressos terrore nostri discriminis. et etiam video quēq flagitiosum. i. prauum hominē incitari ad audēdū: id est ad presumendū. facinus: id est peccatū impunitate. i. sine pena. vero pro sed incitari premiis ad efficiendū: id est ad perpetrandum facinus. i. peccatū. autē pro sed ego videor insontes. i. innocētes non modo: id est non tm̄ priuatos securitate: verūetiam defēsione. Itaq pro ergo: libet: id ē placet mihi exclamare ad deum celi quare talia permittat in mūdo vt mali exaltent̄ et boni deprimantur. ¶ Nota ꝙ Boe. qui erat turbate mentis et in statu miserie videbatur ꝙ mali in hoc mundo essent potentes ⁊ viuerent impuniti. boni autē impotētes ⁊ viuerent irremunerati: sed philosophia in. iiij. huius ipsum consolando probat malos semꝑ esse impotentes et bonos esse potētes ⁊ malis nunq̄ deesse sua supplicia: bonis nunq̄ sua premia. ¶ No. ꝙ officine dicuntur domus officialium vbi reponuntur ea que ad ipsos spectant: et ad eorum officia. sicut sunt celaria et granaria et alia huiusmodi. hic autem accipiuntur officine pro cōgregatione malorum: et dicuntur ab officio cis. quod est noceo ces.

¶ Uidere autem videor nepharias sceleratorum officinas gaudio letitiaq fluitantes: perditissimum quemq nouis delationum fraudibus imminentem iacere bonos nostri discriminis terrore prostratos: flagitiosum quemq ad audendum quidem facinus impunitate: ad efficiendum vero premiis incitari insontes autem non modo securitate: verum ipsa etiam defensione priuatos. Itaq libet exclamare ad deum celi.

Ascensius.

Entis ne: inquit hec. In hac quarta prosa Boe. vnū de principalibus intentis suis plene prosequitur. Quia se ab obiectis criminibus purgat: nō solū se innocētē demonstrans: sed etiā de omnibus bonis deq republica q̄ optime meritus. Utitur aūt sermone diserto ⁊ elegāti. Et quotiēs philosophia loquit̄: semꝑ si aīaduerterimus: philosophicū aliquid atq eruditionis plenū deprehēderemus: quod semel admonuisse satis sit diligētioribus: cū tardiusculus nihil satis sit. In primis ergo verbis significat philosophia duas alicuius ꝑcipiendi vias. quarū altera sit per sensum: altera ꝑ illapsum. Prima est oībus animātibus: tam hominibus q̄ beluis cōmunis. secūda hoībus fere ꝓpria. Habet tñ etiā in prima homo quādam preeminētiam: quia per eam ad secundā ꝑuenit: qđ ceteris aīalibus nō datur. Qđ si insenserit durarat: nec ꝑceperit iam stolidus fuerit pecoris simil'. Unde ille simo Terētianus in andriam. hap. vix tandē sensi stolidus. Nos siquidē ꝑ visum ⁊ auditum rem perceptā postea animo disquirim': ⁊ ꝑ rōnis discursum iudicam'. pecora aūt magis per rudiorē sensum: hoc est per tactum impellūtur nec disquirūt rōnem: vnde stolida dicunt̄. Percipiunt tñ vtcūq per sensum. Per illapsum aūt solus homo rem ignotam apprehēdit: aut diuina inspiratione: aut angelico ministerio. Qđ pulchre innuit Eneydos tertio. vnde hic locus sumptus est: cum dicit eneas ad appolinem. da pater augurium atq animis illabere nostris. Dicit ergo philosophia sentis ne hoc est percipis ne via sensus que est humana: atq illabunt̄ ne hec animo tuo: hoc est percipis ne occulta inspiratione diuina. An es asinus ad lyram: hoc est totus stolidus sonū quidem ⁊ crepitum verborum audiens: sed sensa non intelliges: sicut nec asinus sonitu lyre quem nō intelligit delectatur. Tantum autem abfuit: vt Boe. cōsolationem seueriorē in superiori carmine positam admitteret: vt a lachrymis se continere nō queat quod verbis philosophie significatur cum subdit. Quid fles: quid lachrymis manas: deinde subiungit grece quod reperire nō potui: sed ita interpretatur. Confitere mihi ne occultes: quod quia blandis sonat grece protulit. Solent enī blādientes grecis vti locutionibus: vt satis indicat Iuuenalis satyra sexta. Quotiens lasciuum interuenit illud ioeke sticke: hoc est vita ⁊ anime mi. Si operam medicantis ⁊c. verbum Boe. id est viro catholico ⁊ seuero dignum quo animorum morbi aptissimo curantur. Facies loci. mutatio: vel opinor Uirgiliana qui quinto eneydos. ait: quibus aspera quondam visa maris facies. Est enim facies aliquando tota rei effigies seu species qui in facie maxime discernitur. Differtq vultu eo ꝙ vultus voluntatem indicat. facies naturalem protractionem: vnde virtus sepe mutatur etiam exemplo facies lente ⁊ raro. ¶ Bibliotheca est librorum repositorium quem vulgo librariam vocant. Theca enim est armarium seu repositorum cuiuslibet rei: ⁊ cum varijs componitur: vt cum biblio. biblion autem grece latine dicitur liber: eo ꝙ vt quidam volunt: in iunco maxime papiri quem biblium vocant olim scribebant ob quod latine liber dr̄: q: in libro: hoc est interiore arborū cortice scribebatur. Itē compositum legitur chiroteca: quia chir chiros manus dr̄ apud grecos cum aliis multis. ¶ Apte disserebas: dissero in p̄ñti ⁊ preterito ꝑ geminum ss scribitur: ⁊ tamen disertus

Grecorum blandicie
Faciles
Uultus.
Bibliotheca.

ta, tum. vnum scilicet abijcit: ⁊ primã syllabam corripit: vt notum est. Talis habitus talisq; vultus
exemplar erat: quasi dicat minime. Atq; ita paulatim a loci feditate ad abiectionem sui progreditur. Syde-
Ex.mplũ rum vias radio describeres: sicut in bucco. Uirgilius descripsit radio totum qui gentibus orbem
Exemplar vt dicit Festus est ex quo simile faciamus. Exemplum quod sequamur aut vitem⁹. Uerũ
tamen Laurentius Uallensis homo nimium argutissimus prolixe et diserte de huius vocabuli si-
gnificatione disputat. dicitq; exemplar esse ipsam rem continentem: ⁊ exemplum rem contentaz in
Exẽplari- ea quam aut mutamur: aut si fors ita tulerit demamus in aliquo: vt in Catone sumitur exemplũ
um. et ipse cato est exemplar. Quod si dicamus: inquit: ad exemplar catonis sic intelligitur ad exem-
plar quod est cato. Quod ergo vulgo: sed inepte: dicitur copia: latine dicetur exẽplar. Suntq; exẽ-
plaria sepe multa vnius exempli id est forme ⁊ peractionis ad cuius similitudinem fiunt exempla
ria lectumq; est etiam hoc exemplarium: cuius gt̃is pluralis exemplariorũ frequẽs est. hic ergo po
nitur continens pro contẽto cum dicitur. Ad celestis ordinis exemplar formares. i. ad ordinem qui
Sanctuz. est exemplar vel ad exemplum ordinis celestis: nisi acceperis ⁊ Festus accepit. ¶ Atqui hanc sentẽ
tiam platonis ore id est per os platonis sanxisti. Magnum testimonium perhibet platoni. quem
quicquid dixerit philosophiam ipsam dixisse attestatur. Sancire autem hic apte posuit. nam legi-
slatoris est. vnde Ulpianus. Sanctuz esse scribit quod nec sacrum nec prophanum est: sed sanctio
ne quidam confirmatum: vt sancte sunt leges: hoc est sanxione quadam subnixe. Est ergo sancirez
Sancio legem quam sanctam esse volumus condere ⁊ ferre. Sanxisti ergo id est sancte protulisti platonis
Gerũdia. ore beatam ⁊c. facit autem preteritum sanxi: ⁊ inde fit supinum sanctuz: aut sanciui ⁊ inde sancitũ.
Capessunde reipublice. Gerũdia ⁊ participia in dus a tertia ⁊ quarta coniugatione deducta sepe
pernicies in vnduz exeunt: vt faciundum capessundum: est autem capesso: idem q̃ captus eo vel per genera
lem licentiam deriuatiuum pro primitiuo positum est. Pernicies dicitur quod pernecat id est per
fecte necat ⁊ destruit Conscij estis. In partem bonam accipitur hic sicut ibi. Et mens sibi conscia re
cti. Inexorabile decõposite est figure: sumitur enim a composito exorabile: quod deductum est a
Exoro. verbo exoro. Exoro autem est orando impetro. vnde aliud est orare aliud exorare. orat enim qui-
Oro. cunq; ore aliud precatur. exorat autem qui oratum impetrat. Similiter audit quicunq; loquentis
verba percipit audiendo: audit autem qui illius vota facit. vnde deus omnes audit: sed non om-
nes exaudit. Multi orant qui non exorant. Inexorabile ergo est quasi: implacabile Regie domus
Regium. prepositum non expones: id est regalis domus. Regium enim est quicquid ipsius regis proprium.
Regale. Regale enim quicquid pre se fert pompam et luxum regale: hoc est regi conuenientem. vnde do-
Regia mus quecunq; ampla et egregia possit dici regalis: sed non est regia nisi sit ipsius regis. Interduz
Aula. etiam dicitur per se sine adiectione huius dictionis domus. hec regia huius regie: ⁊ est idem quod
domus regia: quem greci Aulen seu aulam vocant. vnde errant qui putant aulam esse eam partez
Barbari. domus quem galli salam vocant. Barbarorum auariciam. Barbari ab initio dicti sunt ficticio no-
mine qui dure aspere atq; incondite loquebantur: quocirca omnes lingue anomale: id est irregu-
lares et indeclinabiles barbare dici possunt quales sunt omnes, preter hebraicam que vix extat:
grecam et latinam: Quis et he etiam vulgares barbaria simillimas habeant. Uerum quia dure et
inconcinne loquentes sepe immanes et efferos videmus hinc barbaros vocamus omnes a bo-
nis moribus abhorrentes: et relicta humana benignitate ad beluinam feritatem tendentes qua-
les sunt qui peculiari nomine barbari vocantur. Neq; vero greci et latini omnes non barbari aut
preter eos ceteri omnes barbari, hoc modo merito dicendi sunt. Per barbaros ergo intelligit a
Prouĩcia bonis moribus: bonis institutis: et humana pietate degenerantes. Prouincia dicitur a procul
et vinco. Unde regio procul a ciuitate romana deuicta prouincia dicebatur et qui in ea reside-
bant prouinciales. Ut autem tales in fide manerent preficiebatur eis aliquis et magistratu ro-
mano qui prouinciam gerere dicebantur: quod quia durum erat et formidolosum hinc rem du-
ram aggressi erant: duram se prouinciam aggressos dicebant. ¶ Colonia autem erat quo romani
Colonia colonos mittebant. Unde agrippina Colonia adhuc hodie ad rhenum sita conspicitur. Fortune in
Fortune plurali numero sunt diuitie ⁊ bona exteriora: latineq; eo vocabulo vti possumus. Uectigal est qđ
vectigal pro deuectis mercibus fructibusue aut quacũq; alia re in publicũ soluitur. Quis etiam ex priuato
aliquãdo vectigal capitur. Quocirca videt̃ generali vocabulo vectigal dici quicquid ex aliqua re
accipit̃ aut redditur. Unde Cicero. Ex meo tenui vectigal capio ego ducenta. vndẽ non frustra hic
Coẽptio additum est publicis vectigalibus. Inexplicabilis coemptio. Coemptio deducit̃ a verbo Coemor
quod est omnia simul emo. Et est quãdo quis vnam rem totam emit abs quo alijs emere habeant
quod ⁊ monopolium dicit̃: ⁊ magnũ reipublice detrimentũ affert: eo q̃ ad nutuz quãti vult' vendit
cui data est coemptio. Ordo ergo ⁊ expositio illorũ verborũ. Cum acerbo ⁊c. talis est. Cuz. i. quãdo
grauis atq; inexplicabilis coemptio: id est omniũ prouẽtuum ⁊ fructuum terre ab vno quis a fisco
deputato emptio videtur esse profligatura seu conflictura: inopia per inopiam ⁊ egestatem: cam-
paniam id est illam regionem italie ⁊ hoc tempore acerbe famis et inedie: tunc ego suscepi id ẽ mo
tus pietate accepi ratione cõmunis commodi non proprij certamen: id est concertationem ⁊ litem
aduersus prefectum pretorij et contendi: id est litigaui rege cognoscente et euici: id est obtinui ne
talis coemptio exigeretur: id est expeteret̃ atrociter vel executioni mandaretur. Paulinum consu-
larem. i. qui aliquãdo consulatũ gessit vel maiores eius. Canes palatini. i. aulici quos ppt̃ impu-
Aspectus dentiam canes vocat: sicut homerus inuerecũdos ⁊ impudẽtes caninũ aspectum habere dicit. eo
caninus. q̃ sicut canis videns comedentẽ nunq̃ ab eo aspectũ diuertit donec bolum obtineat: ita inuerecũ-

di ⁊ impudentes exactores nunꝙ a diuite dimouenẗ donec fortunarum partem quam optant diri puerunt. Timidos autem idem homerus ceruinum cor habere dicit. Est enim ceruus qui sane meticulosi sunt cor magnum ⁊ latum: cuiusmodi etiā viri meticulosi habent: vt sepe expertum est. Satis ne id est certe. Nec enim aliquādo valet certe ⁊ scribitur diptongo. Estq; greca particula. Quibus autem deferentibus perculsi sumus. Amara interrogatio est que plus reprehensionis habet ꝙ ea que maxima exprimitur. Quotiens enim tam vituperabile aliquid iudicamus: vt verbis consequi nequeamus. vtimur eiusmodi interrogationibus. Et simile fit in laude vehementissima. Delator in hac significatione est quiuoccultum crimen ad principem clam defert. ¶ Alieni autem eius nomine omne debitum pulchre et latine significari solet. Prima enim pecunia fiebat ex ere. Es preterea corinthum signis incisum in precio erat. Pecunie quoq; nomine omnes diuitie sepe accipiūtur. Regia censura. Iudicium regis. Sacrarum edium defensione immunitate et priuilegio tēplorum. Edes enī in vtroq; numero pro templo accipitur cum adiectione aut adiectiui: vt in ede sacra: aut nominis proprij eius cui dicate sunt: vt in ede iouis audiui stephani. In plurali autē dumtaxat numero significat etiam priuatam domum: vt apud Ciceronem. Meas edes non prescribas hec valla. Bene ergo adiecit auctor noster sacrarum hoc loco vbi templum significat seu phanum. Templum enim cōtemplandi locus est. Ecclesia autem contio fidelium Quis abusiue pro continēte: hoc est pro templo poni soleat habeatq; preter opinionem multorum secūdam syllabā lōgam Compertum foret regi. i. rex comperisset. Sicut exemplatorum decretum deliberatum est mihi dicere solemus. vt nisi infra prescriptum diem id est constitutum et prefinitum. Aduerte autem infra raro apud latinos in huiusmodi significationem poni. Non enim dicēdum est faciam hoc infra quindecim dies: sed infra quindecim dies. Hic ergo vel legendum est intra prescriptum diem: vel infra id est ante prescriptum diem. Itane id est nsiquid intātum puduit fortunam nihil id est nullius rei Iterum figurata ⁊ amara interrogatio. Si minus accusat innocentie. Si legatur innocentie in plurali numero facit hoc: vel ad vitandum concursum eiusdem vocalis qui esset dicendo: ⁊ innocētia et accusantium: vel ad expressionem multitudinis innocētie sue. Estq; zeugma ab inferiori.: vel genitiui est casus cum verbo puduit. Hoc secūdo modo ordo est. Si minus id est non supple puduit fortunam innocentie accusati: hoc est innocentie mee qui accusatus sum. Estq; hoc loco pudor virtus qua a turpibus et ijs que vires nostras excedunt abstinemus. Primo autem modo sic. Si innocentie accusati minus id est non supple fuerunt pudori. at: id est saltem vilitas accusantium debuisset esse pudori: id est ad pudorem. Ad cuius criminis. Eadem interrogandi forma vtitur. Summam queris id est si queris que sit summa accusationum mearum hec est. Dicimur voluisse senatum esse saluum. Modum desideras subaudi si. Summa vocabulum est tractum ab his qui rationes ponunt calculis seu denarijs protectilibus. Apud quos suprema: que est summa dicitur computatio: ceteras omnes continet. Unde summam vocamus sentētiam paucis verbis omnia que diximus aut dicere debuimus complectētem. vnde in epistolis nōnunꝙ adijcimus. Hec summa est ⁊c. Inficiabimur ⁊c. Inficias ire est negare: quasi ire ad hoc: vt non sit factum quod factum esse dicitur. Uno autem vocabulo dicitur inficior inficiaris. Sum tibi pudori: verius honestius dicitur ꝙ sum tibi pudor. Arguor accusor et reprehendor: vnde ineptiunt qui dicunt arguo tibi sic: vbi dicant argumentor sic. A Caio cesare. Caius per C scribitur. vnde sepe. C solum reperitur. profertur tamen Gaius sicut fm Seruium. Amurca scribitur ⁊ amurga profertur. Similiter licurgus scribitur et ligurgus profertur. ¶ Quia in re non ita sensus nostros ⁊c. hoc dicit. Non mirandum esse si mali moliuntur et conantur contra bonos mala: sed ꝙ ea efficere possunt monstro simile dicit. Nam deteriora velle ⁊c. ordo est. Nam velle deteriora id est mala et iniqua fuerit fortasse nostri id est humani defectus: hoc est pertinuerit ad humanam imbecillitatem. Ut enim docet Augustinus in eo opusculo quod enchiridion appellauit. Imbecillitas et imperfectionis est posse peccare aut velle peccare. Cōmune est autem omnibus viatoribus posse peccare: et velle mala facere. sed simile est monstro posse cōtra innocētiam que sceleratus quisq; conceperit: et hoc deo inspectante. Sceleratus quisq; magis aptum esset sceleratissimus quisq; : atq; ita scriptum fuisse opinarilicet. Nam quisq; superlatiuū vult. Si deus est vnde mala. Hanc rem beatus Augustinus in multis locis disputat: et precipue in opere de libero arbitrio quod etiam vnde malum inscribitur. Nos autem non theologicas: sed grammaticas recepimus inuestigationes. Num particula interrogatiua est; et negatiuam responsionem fere efflagitat. Ipsa semper dirigebas. Ipse apud latinos et auctor quod illi correspondet apud grecos trium sunt personarum: et indifferenter verbis cuiusuis persone preponitur. Prime: vt in prima egloga. Et ipsm ludere que vellem calamo permisit agresti. Ipsum id est me. Secunde: vt sexto Eneidos. Ipsa canas: id est tu: et hac ipsa dirigebas: nec opus est cōiungere pronomen tu. Tertie: vt in Buccolicis. Pollio et ipse facit noua carmina. Aduerte etiam puer pronomen ipse connotare eminētiam et precisionem: vt quarto Eneidos. Ioue missus ab ipso: id est precise a Ioue qui et magnus est rex ipse: id est precise rex et nullus eo inferior mihi dixit. Iste autem vilitatem et contemptum indicat: vt quid petis istis: id est vilibus. Ille autem nobilitatem et maximam famam: vt Alexander ille macedo. Ille id est notissimus omnibus. Non opus est monuisse apud Plautum et vetustiores lectus esse ipsius et ipsissimus. Meminisse tamen velim pronomen hic ⁊ omnia aduerbia inde deducta: vt hic huc hac hinc ad primā personam pertinere: vt hoc caput: id est mecum. huc nemo venit. id est ad me. Iste autem ⁊ ab eo deducta. vt istic istac istoc istuc istinc ad secūdam personam. Ille et inde deriuata: vt illic illuc illac

Marginal notes: Cor ceruinum. — Infrogatio amara — Alienū es — Edes. — Ecclesia. — Infra — Summa. — Inficias — Inficiari — Argui — Caius — Num — Iste. — Ille. — Hic. — Iste. — Ille.

Mine. Ad tertiam. id est ad remotam tam ad que loquitur ꝙ ab ea quam loquitur. Hec paucis di-
cta preceptores exemplis notificēt. ¶ Quāta securitate periculi mei. Male interpretatur qui di-
Securi- cit quanta securitate id est quanta tutela. Si enim tutela fuit Boetio: nullum fuit periculum. Est
tas. autem securitas: negligentia: incuria: paruipensio: quia securus est qui seorsum est a cura: hoc est
qui non curat licꝫ sit periculum. Uult ergo dicere tam constanter et animose defenderim senatum
vt nullam curam de periculo meo habere viderer. Mei laude et mea laude: quia laus quodāmo
Laus mei do verbale est: ꝛ idem quod laudatio: vtrūqꝫ recte dicitur. Est ergo laus mei que est de me: hoc est
et mea. qua ego laudor: laus mea quam ego facio vel quam ego possideo. Jugulare est incidere iugulum:
Jugulare hoc est illam partem gutturis quo effuso sanguine mors sequitur. Horatius in epistolis. Ut iugu
lent homines surgunt de nocte latrones. Damnātur id est adiudicamur hoc loco. morti et proscri-
ptioni. Proscribere duo significat: aliquādo res nō animatas per scripturam venales significare.
Proscribo vnde ille proscripsit edes suas qui eas inscripsit venales: ꝛ per titulum appēsum poero vel ꝑcul a
se fecit. Dico nō animatas: quia animātia non dicitur proscribi: sed produci quādo venalia sunt: ꝛ
producūtur enim ad mercatum. Secūdo modo proscribere est per scripturam relegare. Hoc aūt
Produ. inter exulem ꝛ proscriptūm interesse videtur ꝙ exul in exilio vbi exulat tutus est: ꝓscriptus autem
nusꝙ: sed vbicūqꝫ deprehendatur viuus aut mortuus senatui vel principi adducēdus. Tunc enim
proscribitur quādo talis sententia in eum in publico loco scribitur. Non ergo dicitur proscriptus
de scriptura deletus: sed per scripturam denūciatus hostis ciuitatis sue et per hoc si sapit relega-
O tus. O meritos ꝛc. O vt Laurentius docet quādo exprimitur cum accusatiuo vehementem excan
descentiam ꝛ inflammationē importat sicut hic: ob quam mitigādam accusatiuū subtracta parti
cula o auctores idonei sepe ponūt. Sentētiam ṽo quia frigide exponitur a commētario superiore
credo ipsi non bene notam fuisse. Est autē talis. Boetius ostendit absentem ꝛ inconfessum ob falsi
criminis delationem ꝑpter pietatem suam proscriptuꝫ esse: ideoqꝫ indignatus exclamat contra se-
natores eius sententie conscios dicens eos esse meritos neminem ipsorum posse conuinci simili
crimine: quo ipse Boetius conuictus: hoc est propter pietatem quam ipsi crimen falso vocabant.
¶ Ordo est. O merito supple homines: hoc est qui meruerunt neminem supple eorum posse: id est
vt nemo eorum possit: aut dignus sit cōuinci crimine simili: quo cōuictus sum: hoc est crimine fal-
se imposito: immo propter pietatem qua ipsi indigni sunt: quasi dicat. Digni sunt qui vero crimine
conuincantur et non simili illi crimini quod mihi obijcitur. Mihi inquam cuius reatus dignitatē
etiam ipsi qui detulere: id est detulerunt viderunt. Quam inquam dignitatem vti: id est vt ipsi fu
Reus scarent ꝛc. ¶ Nota puer reus non est semper malefactor aut criminī aut debito veraciter obnoxi⁹
sed quicunqꝫ in iudicio conuenitur: aut citatus est: aut se defendit: siue nocens siue innocens: siue
debitor: siue liber fuerit ab omni debito reus dicitur. Sicut actor omnis qui alium conuenit aut ci
tāt. Ideoqꝫ dicit dignitatem reatus: id est que est in ipso reo. vel que in causa status sui est: hoc est
quare reus effectus est. Ambitum etiam in hac significatione media breui proferes. vnde ambitio
Ambitus sus secūda breui ab oībus ponitur. Solet autē dari versiculus. Ambitus est nomen: ambit⁹ par-
sacrilegiū ticipans est. Sacrilegium cōmittitur quādo res sacra de loco sacro: aut res sacra de loco nō sacro
aut res non sacra de loco sacro legitur: id est furatur. Nullū aūt manifestius est ꝙ dum latria id est
seruitus soli deo debita demonibus offertur. Preterea notis puer corruptū esse vocabulum quod
Necromā in cōmentarijs ponitur nigromantia. Dicitur enī necromātia vel ars necromātica: qua cadaerib⁹
tia. mortuorum abutitur. Magorum autē dicit aut magia aut ars magica. Pythagoricum illud id est
Magia. motum verbū quod pythagoras dicere solebat. Qui solus deum sapiētem predicabat eumqꝫ vnū
esse ꝛ solum colendum adoratione: quam greci latriam vocant: se autē non sapiētem: sed amatorē
Penetral sapientie .i. philosophū esse professus est. Penetral innocēs domus. Quidam cōiugem intelligūt
ego ṽo penetralia ipa intelligo. Dicitur enī penetral seu penetrale locus qui penetrat. id est pene
intratur. ꝛ est in interiori parte domus. Uult ergo dicere ꝙ in penetrali suo maior erat honestas et
īnocētia ꝙ vt cum demonibus pactum haberet. Qui enim pacta talia habēt: habent etiam loca
secreta ꝛ inaccessa que nemo penetrat externus. Ad penetral autē Boetij admittebātur plurimi: ꝛ
Instituti. hi quidem honestissimi. ¶ Instituti moribus apte dictum. Instituere enī est aut mores aut discipli
Instōnes nam statuere: sed mores genere neutro instituta dicitur discipline aut potius eruditiones ipse di-
cuntur institutiones. Imbuti disciplinis. Imbuere est rei noue dare primā tincturam: vnde vas re
cens factum primo liquore imbuit. vt apud flaccum in epistolis. Quo semel est imbuta recēs ser-
uabit odorem testa diu. Per methaphorā autē accipit pro eo quod est iacere fundamēta alicuius
discipline. Et per quādam sequelā pro eo quod est initiare vel inchoare. Unde in primo buccolico
carmine. Illius aram. Sepe tener nostris ab ouilibus imbuet agnus. Dico per sequelā: q̄a ꝓprie
significat madidare ꝛ intingere res recenter factas. vnde quia pastores sepe mutāt septa sua: sepe
ꝙ nouas aras: si singulis mensibus sacrificare volunt. vt ille apud Uirgiliū pollicetur: instituunt
ideo imbuendo eas sanguine victime inchoāt eas. nisi vltro: id est insuper: quasi vltra priorē iniu-
Ultro riam: aliquādo est sua sponte ꝛ non rogatum facere. vt in bucco. ꝛo. At mihi sese offert vltro meus
ignis amintas. Uerba quoqꝫ dicuntur vltro citroqꝫ haberi: dum inter duos aut plures sermo fit.
Accedo Nostris malis cumulus accedit: id est adijcitur vel accessit. Accedo enim duo significat. Uno mo-
do adire vel aggredi. et hoc cum accusatiuo mediante prepositione: vel sine ea mediante preposi-
tione: vt apud comicū. Accede ad ignem. Sine ea apud poetas. Accestis scopulos ꝓ accessistis. Et
tunc facit verbale accessus accessus accessui. Alio modo significat aduenire annasci adijci vel ac-

crescere: ⁊ hoc cum datiuo vel accusatiuo: mediãte tamẽ prepositione: vt hoc pondus accessit clamitatibus mei. Ad amorem in te meum nihil posset accedere. Et in hac significatione deriuatur verbale hec accessio: vt Valla docet. caue ergo cõfundantur. Eaq; tamen iudicat esse prouisa ⁊c. Commentarius superior intelligit prouisa esse a deo. ego ab homine: quia sensus est. Vulgus iudicat ꝙ vir quãtũcunq; sapiens non prouideat nisi ea que feliciter eueniunt: quod egre tulit apud Ouidium in heroidibus que populi obiectionem ponit dicẽs. Exitus acta probat hoc est in exitu paret: quia sapienter incepisti: quasi vero semp prudẽter incepta bonũ exitum habeant: cũ videamus bene inceptis per casum aliquem exitum tristem dari: vnde addit careat successibus opto. Quisquis ab euentu facta notanda putat. Sentẽtia ergo vulgi est quãdo videt aliquem licꝫ innocentem vinctum aut oppressum: bone vite: bona finis: boni incepti: bonus exitus. Si vir iste talis fuisset qualem reputauimus eum nõ hec illi modo euenissent. ⁊ hoc est qđ egre fert Boetius id est quod scit posse egre ferri: ⁊ ideo vt egre ferẽtibus medela detur in se illorũ personam agit. Qui rumores id est quales. et sunt hec verba cum intermissione ⁊ amaritudine animi proferenda: quasi dicat. O bone deus quales rumore populi sunt nũc de me: ac si dicat scio pessimi: ideo ꝙ addit piget id est mihi graue et molestum est reminisci estimatione sedatus. Potius legerem estimatione id est iudicio iniquo populi. Supplicium. Seruius dici putat seuius tormentum a consuetudine gallorum: qui in supplicijs id est vt festus dicit certis sacrificijs et supplicationibus puerũ ad hoc educatum circũducebant cum increpationibus. vt si deus aliquid molli populo inferre vellet: in capucillius pueri retorqueret et ita supplicium ferebat. Videre autem videor ⁊c. Officina: inquit vallensis: est vbi opera fiunt. Taberna vbi opera ipsa ceteręq; merces venduntur. Bene ergo dicit officinas sceleratorum: in quibus scelera fiunt: ⁊ quasi dedita opera fabricantur. Perditissimum quẽq; nouis delationum fraudibus innitentem potius ꝙ imminentem scriptum puto: nisi sit eminentem: hoc est excellentem ⁊ emergentem ex sordibus suis per delationem. flagitiosum quemq; venustius esset flagitiosissimum quemq;. Insontes id est innocentes non modo securitate. verum etiam ipsa defensione priuatas. hic manifeste habetur differentia inter securum ⁊ tutum quam supra posuimus. Nam defensionem positam puto quasi tuitionem. sed finem facio.

Accessus. Accessio Prouisus

Existimo. Estimo Supplicium Officina taberna

¶ Metrum quintum primi libri.

O Stelliferi conditor orbis
Qui perpetuo nixus solio
Rapido celum turbine versas
Legem pati sydera cogis
Ut nunc pleno lucida cornu
Totis fratris obuia flammis
Condat stellas luna minores
Nunc obscuro pallida cornu
Phebo propior lumina perdat
Et qui prime tempore noctis
Agit algentes hesperus ortus
Solitas iterum mutat habenas

O Stelliferi cõditor orbis. Hic incipit qntũ metrũ huius primi qđ dicit pindaricũ ab inuentore. anapesticũ a pede pdñante. est aũt anapest' pes cõtrarius dactylo pstans ex primis duabus breuib' et tertia longa syllaba: ⁊ est metrũ achatalecticũ. i. sine defectu. In hoc autẽ metro Boe. exclamat ꝯ puidentiã diuinã admirãs ꝙ oĩa regant a deo preter act' humanos lꝫ hoc falsum sit. tñ Boe. sic videbat' ſm statum turbatũ. ⁊ diuidit. primo cõmendat diuinã prouidentiã ex gubernatiõe celestiũ ⁊ terrestriũ. secũdo tãgit actus humanos non regi a deo. tertio rogat deũ vt reparet act' hoim. scđa ibi. Oĩa certo. tertia ibi Quisqs rerũ. pria diuidit. Pmo cõmẽdat regimẽ diuine puidẽtie circa celestia. secũdo mag' circa terrestria: ibi. Tua vis variũ tẽperat. Primo dicit. o conditor. i. creator orbis stelliferi. i. ferẽtis stellas: qui nix'. i. iunctus perpetuo solio. i. eterne sedi versas. i. frequẽter vertis celũ rapido turbine. i. veloci motu cogis sydera pati leges. i. debitũ ordinẽ: vt ipsa luna nũc. i. aliquãdo lucida pleno cornu sicut in plenilunio obuia est opposita totis flãmis: id est luminib' fratris. i. solis. Ipsa luna condat: id est abscondat in minores stellas que in plenilunio non videntur propter maius lumẽ. et tu cogis nunc: id est aliquando: vt ipsa luna existens pallida obscuro cornu ipsa existẽs propior phebo: id est soli. perdat id est amittat lumina: id est lucẽ: quasi diceret. tu facis vt luna quanto magis recedit a sole tanto magis illuminatur et lumine suo obscurat minores stellas: et quãto magis appropinquat soli tanto plus obscuratur: et tu cogis vt hesperus. i. stella vespertina qui agit algẽtes. i. frigidos ort' tpe noctis. i. in crepusculo: quod est prima pars noctis sequẽdo solem iste hesper' de mane lucifer dicit' pallens in ortu phebi iterũ mutat solitas habenas. i. solitos cursus. nam cum de vespere sequitur.

Sanctus Thomas.

Al's nixus

Phebi pallens lucifer ortu.
Tu frondifluе frigore bruine
Stringis lucem breuiore mora
Tu cum feruida venerit estas
Agiles noctis diuidis horas.
Tua vis varium temperat annum

solem de mane precedit ipsum: et stringis: id est coartas. lucem: id est diem breuiore mora tempore bruine: id est hyemis frondiflua: id est faciens frondes fluere: et cum feruida estas venerit ɀ tunc tu diuidis. i. distinguis agiles horas. i. breues horas noctis: quasi diceret tu facis ꝙ tempore hyemali
Deus. noctes sunt prolixiores diebus in tempore estuali econuerso. ¶ Nota ꝙ deus dicitur conditor stel liferi orbis: quia ab ipso dependet celum et tota natura. ex. xij. metaphisi. et dicitur residere in per petuo solio: q2 i celo qḋ est perpetuum. nam celum est locus deoꝝ et spirituum: et omnes barbari ɀ greci et quicunq putant deos eē eum locum qui sursum est deo attribuūt tanꝙ immortale immortali coaptantes. primo celi et mūdi. et dicitur vertere celum rapido turbine. motus enī firmamēti dicitur rapidus: quia suo motu rapit secum alias spheras. ¶ Unde nota verso est verbum frequētatiuum: et significat frequenter vertere: et in hoc innuitur ꝙ celū semper mouetur et nō cessabit: q2 dicit cōmentator non est timendū ꝙ celum stet: et ratio: quia mo
Deus vbi sit. uens celum mouet sine fatigatiōe et sine pena. xij. metaphisice. Item deus est nexus perpetuo solio: id est coniunctus ꝑpetuo celo. Unde deus tripliciter est in vniuerso: scilicet essentialiter seu presentialiter: sacramentaliter ɀ misericordialiter. Essentialiter seu presentialiter in sua vera claritate in qua ipsum homo nunꝙ vidit sicut dicit propheta: deum nemo vidit vnꝙ sicut ipse est in perpetuo solio: sacramentaliter seu mysterialiter deus est in sacramento eucharistie: quod rata fide credimus: sed misericordialiter deus est vbiq. ſm qḋ dicit scriptura. Misericordia domini plena est terra: ɀ inde prouenit dictum cōmune ſm qḋ dicit scriptura. Deus est vbiq. ¶ Nota ſm Huguitiōē solium est sedes regalis ex solidis lignis facta dicta a soliditate: id est a firmitate. ¶ Nota ꝙ deus
Deꝰ cogit. cogit sydera pati legem non violenta nec coacta monitione: quia nullū violentum perpetuum: sed cogit ea voluntaria ordinatione obseruare legem: id est determinatum motum: vt tempore eis statuto oriantur ɀ occidāt. ¶ Nota ꝙ luna de se est corpus opacū recipiens lumen a sole ɀ in ea parte
Luna qua est versus solem illuminatur. cum autem directe opposita sit soli sicut in plenilunio: tunc lumine suo obscurat minores stellas: eo ꝙ maius lumē obfuscat minus: sed cū luna est in illa parte celi in qua est sol sicut contingit in cōiunctione: tunc superior pars que est versus solē est illuminata. ɀ inferior pars que est versus nos est obscurata: ɀ tunc nihil videmus de luna: sed cum incipit elōgari a sole: tunc pars elongata incipit modicum apparere nobis: ɀ tunc dicimus esse nouilunium: et quanto plus elongatur: tanto plus apparet nobis illuminata. ¶ Nota. Boetius dicit solem esse fratrem lune: quia ſm fabulas: iuppiter concumbens cum latona genuit ex ea duos gemellos. scꝫ phebum qui dicitur sol: et dianam que dicitur luna: et sic ſm fabulas est frater lune. ¶ Nota stella
Lucifer que de vespere sequitur solem et de mane precedit habet diuersa nomina. patet per versus. Lucifer aurora venus vesperus hesperus idem. quomodo autem sit possibile ꝙ eadem stella de vespere sequatur solem et de mane precedat. Dicunt aliqui ꝙ hoc non contingit in vna et eadem parte anni sed in diuersis. Dicunt enim ꝙ in estate sequitur solem et in hyeme precedit: sed hoc est contra omnes auctores dicentes hoc esse in eodem tempore anni. Alij dicunt ꝙ mercurius et venus sunt stelle similis coloris ɀ quantitatis quarum vna quandoq sequitur solem ɀ alia precedit et sic videtur esse vna stella que sequitur ɀ precedit: sed hoc non est verum. Augu. dicit ꝙ venus est altior sole: ɀ loquitur ſm antiquos astrologos qui locauerunt venerem supra solem cum igitur contigit ꝙ venus ɀ sol simul veniunt ad occasum: quia venus est altior diutius videtur in sero ꝙ sol eadem ratione citius videtur in mane ꝙuis equo cito discurrāt. nam citius videntur ascendentia remota ꝙ propinqua. et diutius videntur descendentia remota ꝙ propinqua: licet equali motu incedant sed moderni astrologi locant venerem sub sole. Alij dicunt ꝙ vna est stella que vno tēpore sequitur solem alio tempore precedit. Et dicunt ſm Ptholomeum ꝙ illa stella habet eclypticum in cuius circumferentia defertur corpus eius. Est autem eclypticus circulus paruus cuius centrum est in circumferentia orbis deferentis. nunc autem est ita ꝙ eclypticus veneris semper est cum sole: ita ꝙ si protrahatur linea a centro terre per centrum eclyptici veneris ad firmamentum: eadem linea transibit per centrum solis vel non multum distabit ab eo. cum autē venus feratur in circuitu eclyptici: aliquando erit in eadē linea cum sole: aliquando precedit: aliquando sequitur. ¶ Item mora solis super orizontem facit diem: cum dies sit statio solis super terram: mora autem solis sub orizonte facit noctem. et quia sol longiorem facit moram tempore estiuali super orizontem et breuiorem sub orizonte: ideo dies estuales longiores sunt noctibus. in hyeme autem fit econuerso propter quod dies hyemales breuiores sunt noctibus. ¶ Tua vis varium temperat annum. Hic Boetius commendat regimen diuine prouidentie magis circa terrestria: id est circa partes anni dicens. O deus tua vis: id est virtus temperat: id est ordinat varium annum: id est diuersas partes anni vt mitis zephirus id est ventus vernalis reuehat id est reducat frondes quas

aufert. i. destruit spiritus boree. i. flatus boree et tua vis temperat ut quecunque semina vidit arcturus id est illa stella altas segetes. i. longas segetes urat syrius. i. stella canicula tempore estivali: et subdit nihil solutum. i. segregatum antiqua lege. i. eterna lege divine providentie linquit. i. derelinquit opus proprie stationis. i. ad quod operandum est statutum. ¶ Nota quod quattuor sunt partes anni. ver. hyems. autumnus. et estas. In vere flat ventus qui dicitur zephirus qui est collateralis favonii: et quia flatus eius est lenis ideo dicitur mitis et producit virida. In hyeme et maxime in principio viget flatus boree qui est collateralis aquilonis: cuius flatus est fortis et frigidus et destruit viridaria denudando arbores. ¶ Nota quod arcturus est stella circa maiorem ursam que dicitur urere semina quia tempore sui ortus quo oritur cum sole tunc seminatur sicut in autumno. ¶ Nota syrius est stella que alio nomine dicitur canicula: et dicitur syrius a syrem quod est tractus: et propter longum tractum caloris et apparet cum sol est in cancro: et dicitur urere segetes. i. maturare ¶ Nota de arcturo dicit Isidorus in libro ethymo. Arcturus est sydus post caudam maioris urse compositum: et oritur tempore autumnali: sed Vegetius dicit arcturum oriri post ydus septembris post. xij. kalen. octobris. Item dicit Isido. Canicula est stella et dicitur syrius que estivis mensibus in medio centro celi est iuncta cum sole duplicatur calor eius et dissolvuntur corpora et evaporant: a qua stella dicuntur dies caniculares in quibus moleste sunt purgationes.

partes anni.

Arcturus
Syrius.

At quas boree spiritus aufert

Revehat mitis zephirus frondes

Quecque arcturus semina vidit

Sirius altas urat segetes.

Nil antiqua lege solutum

Linquit proprie stationis opus

Omnia certo fine gubernans

Hominum solos respuis actus

Merito rector cohibere modo

Nam cur tantas lubrica versat

Fortuna vices: premit insontes

Debita sceleri noxia pena

At perversi resident celso

Mores solio: sanctaque calcant

Iniusta vice colla nocentes

Latet obscuris condita virtus

Clara tenebris iniustusque tulit

Crimen iniqui

Nil periuria nil nocet ipsis

Fraus mendaci compta colore

Sed cum libuit viribus uti

Quos innumeri metuunt populi

Summos gaudent subdere reges

Omnia certo fine gubernas. In ista parte Boe. tangit actus hominis non regi a divina providentia: sed derelictos regimini fortune dicens O deus tu gubernas omnia certo fine id est certo ordine ad fines et respuis. id est spernis solos actus hominum. O rector deus tu merito cohibere id est coercearis Nam cur lubrica fortune versat id est vertit tantas vices id est alternationes: quia ipsa premit insontes. i. innocentes noxia pena debita sceleri id est homini scelerato: perversi mores id est homines perversi in moribus resident in celso solio id est alto loco et ipsi nocentes. i. mali calcant sancta colla. i. colla sanctorum hominum iniusta vice. i. iniusta alternatione: qui sancti potius deberent calcare colla nocentium quam econverso: et clara virtus. i. homo clare virtutis iacet condita id est abscondita obscuris tenebris id est ab hominibus vitio obscuratis: et iniustus homo tulit. i. sustulit crimen iniqui hominis et periuria nil nocet ipsis iniquis: nec fraus compta id est ornata mendaci colore id est falsa apparentia nocent ipsis: sed cum pravis libuit uti viribus id est exercere vires quos pravos metuunt innumeri populi. i. vulgares tunc ipsi gaudent subdere. i. supplantare summos reges. i. bonos et sapientes quorum regere est et alios gubernare. Item deus omnia gubernat certo fine: quia dicit commentator. x. methaphisice deus est mensura omnium et regula et infallibiliter verum metrum. Et commentator dicit primo celi et mundi. Entia divina nos gubernant et regunt in nobis sunt quasi finis. Item illud quod est sapientissimum regit: certo fine cum sapientis est regere sed deus est sapientissimus eo quod sapientia a deo est. ¶ Nota Boe. vidit in mundo bonos deprimi et malos exaltari; cum tamen potius fieret econverso; ideo sibi videbatur quod actus et operationes

hoim nō regerent a deo sed magis a fortuna q̄ hūc humiliat ⁊ hūc exaltat. ideo Boe. deo cōqueritur. O iam miseras respice terras. Hic Boe. rogat vt deus regat actus hominum et homines sicut regit celum dicēs. O quisquis deus es tu qui nectis. i. coniūgis federa. i. concordias rerū respice miseras terras. i. hoīes in terra habitantes nos enim hoīes nō sumus vilis pars sed valde nobilis tāti tui operis id est mundi. nos quatimur. i. cōcutimur salo id est mari ⁊ amaritudine fortune; ideo tu de⁹ cōprime. i. stringe rapidos fluctus. i. magnos impetus fortune: ⁊ eo federe id est regimie quo regis immensum celum: tu firma id est robora stabiles terras: id ē homines stabiles in terra. ¶ Nota Boe. hominem non esse vilem partes mundi: q2 scribit in plogo libri de pomo Aristo. Homo est dignissima creaturarum: similitudo omnium ad imaginē dei fact⁹ ē. scdo de aia. Quodāmodo aia cōuenit cū oibus creaturis. conuenit enim cum angelis in intelligendo. cū brutis in sentiendo: cū plantis vegetando: cū lapidibus in essendo. ¶ Nota Boe. comparat fortunā salo. i. mari: sicut enim nauis vndis marinis iactatur nunc in altum et nunc in profundum: sic homo per fortunam nunc in prosperitate leuatur nunc in aduersitate deijcitur.

> O iam miseras respice terras
> Quisquis rerum federe nectis
> Operis tanti pars non vilis
> Homines quatimur fortune salo
> Rapidos rector comprime fluctus
> Et quo celum regis immensum
> Firma stabiles federe terras

¶ Ascensius.

Stelliferi conditor orbis. Ode hec quinta primi libri est monocolos: quia omnes versus vnius sunt metri nisi q2 alios pedes admittunt. Quos tam diuersos. Boe. in hoc genere carminis posuit vt nullam legem seruatam voluisse videatur dummodo sint quattuor pedes. nam primo loco sepe ponit spondeum: interdum anapestum: interdum dactylum. Secundo loco spondeum anapestum et dactylum. Tertio loco sepe dactylū raro anapestum rarius spondeum. Quarto loco sepe spōdeum aut trocheū loco spondei nec raro anapestū: sed rarissime amphimachrum qui breuiter duas longas constat. Ut homines quatimur fortune salo. tres vltime syllabe amphimachrū cōstituūt. hz ergo quilibet versiculus quattuor pedes qui fere sunt dactyli spondei aut anapesti: sed vltimo loco vix dactylū offendas. In primo autem versu legendū est. O stelliferi. Si enī vt multi tollas particulā o: oportebit ponere iambum cū trocheo q̄ alibi sic non reperiunt in hoc carmine. Sūma huius carminis est omnia certo ordine certoq3 moderamine ab optimo maximo deo vnde cōdita sunt regi ⁊ gubernari preter homines. Et reuera solus homo libero gaudet arbitrio. tametsi extra dei gubernacula

Summa. non sit. ¶ Qui perpetuo nixus solio. Male legas nexus. Turpe enī esset nō solum deo: sed vel regi mortali esse nexū solio. lege ergo Nixus solio. i. annixus suffultus a nitor niteris: nō a nector. Solum est sedes facta ex materia solida. i. integra ⁊ nō plurimarum partiū. Tyranni enī ⁊ qui insidi

Nixus. as timebant solebant olim vti sedibus ex solido lapide aut ligno cauato confectis: ne quis adoriatur

Solium. et dolo interficiat eos. Deductum est vocabulum eo q2 osca lingua. Solon integrum ⁊ plenū di

Solon citur. Inde solidum quicquid plenum durum ⁊ integrum: hoc est nō cauernosum aut mole est. Unde ⁊ solum dicitur quicquid aliud corpus sustinet. vnde sicut hominum ⁊ ceterorum gressibilium solū terra est: ita piscium aqua ⁊ volatilium aer. qđ dico ne forte putes solā terrā solum dici. Tur

Turbo bine olim hoc turben dicebatur. Unde hic turbo huius turbinis adhuc facit p vertigine aut gyro: sed proprium viri hic turbo huius turbonis facit Horatius in sermonibus. Turbonis in armis. Cōdat stellas luna minores. Sunt qui dicant lunam dici quasi lucentium stellarum vnam: et solem:

Luna qua solem lucentem suo id est proprio lumine. Dicitur autem sol frater lune propter fabulam: que

Sol hec est vt eam recitat Seruius. Jupiter viciata latona: etiam asteriē eius sororem viciare voluit: illa autem rogans a diis vt in auem verteretur coturnix effecta est: sed cum mare transfretaret afflata a ioue in saxum conuersa sub aquis emersa est. Inde supplicante Joui latona supernatauit: ac primum neptuno ⁊ doridi consecrata est. Deinde cum Juno latonam immisso phitone serpente insectaretur littori adhesitet: sororem excluso serpente intra mare recipit. In hac insula que delos dicitur: ipsa latona dianam ac appollinam peperit: sed diana iam nata pro obstetrice matri phebū parienti obsequium pbuit. Unde quis virgo a parientibus inuocatur. Appollo vt primū natus est Phitone satis interempto matrem suam est vltus: et terram in qua duo numina sint nata errare non sunt isti dij passi: sed duabus insulis alligauerunt mycone ⁊ gyaco. Veritas inquit Seruius ē q2 cum insula terremotu laboraret consuluerunt oraculum appollinis. Cuius responsum fuit ne mortuos ibi sepelirent. et sacra quedam facerent postea agyaro et myccona vicinis insulis venerunt qui eam habitarūt. Dicunt dianā primo natā: q2 nox primū fuit. Dicta est insulā primū ortygia q2 grece ortyri dicitur coturnix. Et q2 postea emergens apparuit delos appellata est. Nam

Delos delos dicunt: vel quia appollinis oracula que alibi obscura sunt illic manifesta dātur. Hec Seruius. Ex quibus pz cur sol dicatur frater lune. Nā idē est sol Appollo Delius Tymbreus ⁊ Pheb⁹. Eadem q3 diana luna ⁊ pserpina. Sz luna dicit in celo. Diana in siluis. Proserpina apđ inferos. quia

ergo latona dianam & appollinam.i.lunā et solem dicitur peperisse in insula delo:inde soror phe-
bi dicitur. Item quia constitui vocabula semel dicere: et ad locum vbi dicta sunt reuelare: ne no-
minū multiplicitas legentē fallat:ex bonis cōmentarijs hec collegi. Apuleius libro vndecimo scri
bit q rerum nature parens elementorū omniū domina summa numinū regina manium prima ce-
litum: deorum dearumq facies vniformis. Cuius numen vnicum mille forme specie: ritu vario
nomine multiiugo totus veneratur orbis. A phiɫigibus nominatur pessimūtica deum mater. Ab   Mat deo
acticis cecropeta mineruа. A cyprijs paphia venus A cretensibus dictinadiana. Ab siculis trilin-   rum.
guibus stygia proserpina. Ab elensinis vetusta dea. Ceres ab alijs. Juno ab alijs. Bellona ab alijs.
Hecate ab alijs. Rhamnusia ab ethiopibus. Ab egyptijs vero regina Isis. Dionysius etiam lib.i.
aitq quidam Isidem:alij Cererem:quidam Thesmophoram: alij lunam. Nonnulli iunonem. Alij
alio nomine appellant. Eandem autem & iunonem et dianam dici que parientibus preest:et ob id
lucina vocatur:patet quia Terentius in andria scripsit. Juno lucina fer opem. Virg. autē in Buc.
Casta faue lucina tuus iam regnat Apollo. quasi dicat Frater tuus. Diana autem: id est luna est
soror apollinis. Si quis autem ad veritatem catholicam respicere velit nō nisi parabolice lunam
sororem solis appellare possit:eo q ab vno parente deo facti sunt. Cum dictum sit. Fecit deus duo
luminaria magna &c. Ut nunc pleno lucida cornu totibus fratris obuia flammis. obuia:id est op-
posita. in oppositione enim est plenilunium. Volunt autem Phisici lunam esse globum opacum
illuminabilem a sole sicut globus eneus ab igne. Quocirca semper eius media pars quos solem
ex directo respicit illuminata est: sed nobis non apparet illa tota nisi in oppositione. tunc enim so-
lem vt nos hoc est ex eadem medietate respicit. Quando autem coniunctio est: quia soli suppon-
tur:et inter nos et lunam obijcitur ea medietas dumtaxat illuminata est que a nobis aduersa est
quocirca in nouilunio lunam non videmus: sed quātomagis sole recedit: tanto amplior nobis vi-
detur. Et hoc est quod auctor noster dixit. Nūc obscuro placida cornu phebo proprior lumina per-
dat non quidem simpliciter:sed quo ad nos. De hac mutabilitate lune sic dicit Plinius lib.ij. Om-
nium admirationem vincit nouissimū sydus: terrisq familiarissimū:et in tenebrarum remedium
ab natura repertū lune. Multiformi hec ambage torsit ingenia contemplantium et proximū igno-
rare sydus indignantium crescens semper ac decrescens. Et modo curuata in cornua. modo equa
proportione diuisa modo situata in orbem:maculosa eodemq subito petitens: immensa orbe ple-
no ac repente nulla. Alias pernox:alias sera. et parte dici solis lucem adiuuans: deficiens:et in de-
fectu tamen conspicua &c. Et qui prime &c. Vult eundem esse planetam hesperum qui tempore ve
spertino solem sequitur:et luciferū qui matutino tēpore solem precedit. Nā stella veneris phosphо   Stella ve
ros grece lucifer latine dicitur qsi antegreditur solem: quum subsequit autē hesperos. Quod cice   neris.
ro in libro de natura deorū ita edocuit. Et Pli. lib.ij.c.viij. de venere sic ait. Preueniens quippe et   Lucifer.
ante matutinū exoriens lucifer nomē accipi vt sol alter. Contra ab occasu refulgens nūcupatur ve   Hesper⁹.
sper:hec ille. Sola autem venus inter planetas excedit zodiacum duob⁹ gradibus. Nunq autē a
sole discedit vltra. xxxv. gradus. Quoniā illū subsequitur motu materiali antecedit: autē motu pro
prio. Primus autē pithagoras apud grecos auctore parmenide deprehendit eūdem esse luciferum
& hesperū. Bruma est breuissimus dies. accipitur autē pro tempore hyberno: immo hic pro autum   Bruma.
nali:tunc enim frondes defluunt. vnde di. Tu frondiflue &c. De arboribus autē rectius frondes q
folia dixeris. Sententie note sunt:quas Virg.i.eneid. sic ponit. Hic canit errantē lunā:solisq arbo-
res. Arcturū pluuiasq hyadas:geminosq triones. Quid tm̄ oceano pperant se tingere soles hiber
ni:vel que tardis mora noctibus obstet &c. videtur ergo mutatio quedam virgiliana. Boreas ven   Boreas.
tus septentrionalis est frigidus apprime:et tamen adurens. vnde illud. Et boree penetrabile fri-
gus adurit. Quia ergo frigidus et siccus est causat defluuiū in arboribus decidunt eīn flāte borea
tempore autumnali frondes arborum. zephirus autem ecōtrario tepidus et humidus est qui lati   zephirus
ne fauoni⁹ dicitur a fauendo vel fouendo. flatq ab occasu equinoctiali incipit:pleriq pridie idus
februarij hoc est in principio. Arcturus latine interpretatur: cauda vrse. Est autem stella post cau-   Arcturus
dam maioris vrse posita in signo boote. Precipit autem in georgicis hoc signo cadente quedam se
minare. vnde dicit haud obscura cadens mittet tibi signa boetes. Incipe et ad medias sementem
extende pruinas. vnde hic dicitur. Queq arcturus semina vidit. Sirius altas vret segetes. Siriū   Sirius.
autem dictum putant propter stelle candorem: alij a longo tractu. Nam sua magnitudine trium si
gnorum spacia occupare videtur. latini caniculam appellant. Est in medio centro celi ad quē cum   Canicule
sol accedit corpora humana languore afficiuntur. Dicunt esse canem illam que cum dracone euro-
pe custos data est. Eandem postea pocridi dono datam quam Cephalus pocridis maritus the-
bas adduxit contra vulpem que thebanos agros vastabat. Sed cum et vulpi et cani fatum esset
ne possent interfici iuppiter vulpem in saxum vertit canem in astra retulit. Alij dicunt canem esse
que icarum a pastoribus cesum erygone filie sue insepultū ostendit. inde cum erygone posthuma
tum patrem se in hymero laqueo suspendisset:liber iouem exorauit vt Icarus in arcturum. Ery-
gone in virginē verteretur. Canis autem que ad pedes pendentis domine mortua est kyon astrum
facta est. homerus autem canem orionis attestatur esse. Habet hec imago in capite stellam vnam
claram que ipsis dicitur. In lingua vnā quā sirium et caniculā vocant magnā et splendidā. In collo
duas in singulis humeris singulas: in pectore duas: in anteriori pede sinistro tres: in dextro vnam
claram: in extremo⁹ dorso tres: in ventre duas: in sinistro femore vnam: in posteriori pede sini-
stro vnam; in summitate caude vnam; hec fere landinus collegit. Quod autem segetes vrat atte-

ſtatur virgilius tertio eneidos. tum ſteriles exuere ſirius agros. ❡ Proprie ſtationis. apte dictum. Quia eñi varium ꝛ mutabilem annū eſſe oſtendunt ꝛ ſydera nō manere in vno loco: bene dicit ipſis eſſe opus ſtatiōis. Statio. Statio eñi eſt vbi naues ad paruū tēpus ſtant. Portus. Portus quo ſua portāt: ꝛ vbi longā requiē habere optāt naute premit inſontes ꝛc. Aduerte grāmatice. he dictiōes debita noxia pena ſunt nōīatiui caſus vt verſus indicat ꝛ ꝯſtructio. Nā ordo eſt. pena noxia. i. nociua debita ſceleri premit inſontes: ꝛ mores peruerſi reſident celſo ſolio. Si eniꝫ deſtruēdo verſum ordinē feceris ſic. fortuna premit inſontes pena id eſt ꝑ penā ꝛc. tūc addenduꝫ eſt et dat ꝑuerſis moꝛib⁹ celſum ſolui ꝛc. Cetera māifeſta puto. Operis tāti pars nō vilis hoīes appoſitio ē: nō eſt aūt interponēda cōiunctio dicēdo. pariſq꜄ ꝛc. Salum mare ſalſum eſt: cuius mobilitati mūdi inſtabilitas apte cōfertur. Patet autē ex ſequēti proſa hanc ſententiā nō eſſe poſitā de mente Boetii: ſꝫ ei⁹ quē Boe. repſentat.

Sanctus Thomas. Hec vbi cōtinuato. ❡ Hic incipit proſa quīta hui⁹ primi' in qua Boe. oſtendit quomodo. P. ſe habuit ad ſuaꝫ querimoniā ꝛ quid ex ea cognouerit. ſecūdo. P. quedā dicta Boe. irrationabilia ꝑuīpēdit. Tertio ſub breuitate recolligit ea que ipſꝫ Boe. perturbāt. Quarto phīa dat modum curādi ipm Boe. ſecūda ibi. Ita nō me tam loci huius. tertia ibi. Et tu quideꝫ de tuis. Quarta ibi. Sꝫ qm̄ plurim⁹. Dicit primo. Poſtq̄ ego Boe. delatraui. i. contra rationē locut⁹ ſuꝫ hec ſup predicta cōtinuato dolore. i. aſſidua turbatione. illa ſcꝫ phīa placido vultu nihil mota. i. irata meis q̄ſtubus. i. meis querimonijs inq̄t id eſt dicit. cū. i. qn̄ ego vidiſſeꝫ te Boe. meſtū. i. triſtem. q꜄ pro. ꝛ lachrymanteꝫ. i. flentē. ilico. i. ſtatiꝫ cognoui te miſerā. q꜄ ꝑ et exulē. i. patientē exiliū. ſꝫ q̄ lōginquū. i. remotū eēt illud exiliū. ego neſciebā. i. ignorabā. niſi tua orō. i. ſermo. mihi ꝓdidiſſet. i. reuelaſſet. ſꝫ tu ſup. Boe. q̄dē ꝑ certo nō es pulſus. q̄ ꝓcul. i. valde remote. a patria. i. a iudicio rōnis. ſꝫ aberraſti. i. deuiaſti. at ꝑ ſed. ſi tu mauis. i. magis vis eſtimare te eē pulſum a patria poti⁹ ſup. tuipſe pepuliſti te Boe. nā ꝑ qꝛ. q̄dē ꝑ certo. id. ſ. repellere te a patria nūq̄ fuiſſet phas. i. licitū cuiq̄ ſup. hoīm. ſi eñi reminiſcaris. i. recorderi cui⁹ patrie. i. de q̄ patria ſis oriūdus. i. nat⁹. nō vti ꝑ ſicut ſup. ciuitas athenīēſiū quōdā regit imperio. i. ex ꝓcepto multitudinis. i. multoꝝ rectoꝝ. Sequit grecū qd̄ tm̄ valet in latino: ſꝫ vn⁹ eſt dn̄s ꝛ vn⁹ rex: vn⁹ et princeps q̄ gaudet de frequētia. i. de frequēti ihabitatiōe ciuiū. i. incolarū ꝛ nō depulſiōe. Cui⁹ regis agi. i. duci frenis. i. ꝓceptis. atq꜄ ꝑ et obtēperare. i. obedire iuſticie ſumma eſt libertas. An ꝑ nūquid ignores illam antiq̄ſſimā legē. i. ſtatutū tue ciuitatis. i. recte rōnis: qꝛ ſancitū. i. cōfirmatū eſt ius nō eſſe. i. ad eā nō ꝑtinere exulare. i. in exiliū pati q̄ſq̄s. i. q̄cunq꜄ maluerit. i. optauerit fundare. i. locare in ea ciuitate ſedē. i. habitationē ſuā. nā ꝑ qꝛ q̄ cōtinet. i. cōprehendit vallo ac munimine ei⁹ ſup. ciuitatis null⁹ met⁹. i. timor eſt illi vt mereat eſſe exul. at ꝑ ſꝫ q̄ſquis deſierit. i. ceſſauerit velle inhabitare eā ciuitatē pariter deſinit eā mereri. i. meritū ꝯſequi. Delatrare ꝛc. ❡ No. q̄ delatrare ꝓprie ē canū: i ꝓpoſito aūt delatrare eſt vrgēte dolore ꝯ rationē loqui: ꝛ ſic Boeti⁹ qꝛ dicit actus hoīm non regi a deo cōtra rationem loquebat: ergo dixit ſe delatraſſe. ❡ Nota nō eſt hominis ſapiētis moueri ex his que dicuntur ab inſipiente contra rationē: ſed magis debet inſipientē inſtruere et ipſum cōſolari: ergo philoſophia nō fuit mota ex q̄ſtub⁹ Boe. ſed magis ipm conſolabat. ❡ No. phīa cognouit Boe. eſſe miſerū ꝛ exulē. miſer eſt ille cui⁹ anim⁹ ſequit mutationē rerū tēporaliū: ita q̄ extollit in pſperis ꝛ deprimit

❡ Proſa quinta primi libri.

Hec vbi continuato dolore delatraui: illa vultu placido: nihil q꜄ meis queſtubus mota. P. Cum te inquit meſtuꝫ lachrymantē q꜄ vidiſſem illico: miſeruꝫ exulē q꜄ cognoui. Sed q̄ id longinquū eſſet exiliū: niſi tua ꝓdidiſſet oratio neſciebā. Sed tu q̄ procul a patria non quidem pulſus es: ſed aberraſti. At ſi te pulſuꝫ eſtimari mauis: te potius ipſe pepuliſti. nam id quidem de te nunq̄ cuiq̄ phas fuiſſet. Sed enim cuius oriūdus ſis patrie reminiſcaris: non vti athenienſiū quōdā multitudinis imperio regit: ſed vnus dn̄s eſt ꝛ vnus rex: vn⁹ et princeps. Qui frequētia ciuiū nō depulſiōe letat cuius agi frenis atq꜄ obtēperare iuſticie ſumma libertas eſt. An ignoras illā tue ciuitatis āntiquiſſimā legē: qua ſancitū eſt ius exulare nō eſſe quiſquis in eā ſedeꝫ fundare maluerit. Nā qui vallo eius ac mun[...]e cōtinetur: nullus met⁹ eſt hic exul eſſe mereatur. [...]uis inhabitare eam velle deſierit. pariter deſinit etiā mereri.

in aduersis. Exul in proposito nō est ille qui mutat regiones sed qui agit cōtra rationem. ¶ Nota q per lacrymas potest cognosci q ratio hominis sit turbata. sed quantum turbata sit non cognoscitur nisi sermone dolentis: ergo dicit philosophia: lacrymis cognoui te esse exulem: sed quantum esset exiliū nesciebam nisi tua oratio mihi prodidisset. ¶ Nota ille pulsus est a patria qui omnino rationem amittit: sed ille aberrat qui infra patriam in aliquo rationem retinet: et in aliquo amittit. Pulsus, patria

¶ Itaq; non tā me loci huiꝰ q̄ tua facies mouet. nec bibliotece ponꝰ cōptos ebore ac vitro parietes. nec tue mētis sedē requiro In qua nō libros: sed id qđ libris precium facit librorum quondam meorum sententias collocaui. ¶ Et tu quidē de tuis in cōmune bonū meritis vera q̄dē: sed p multitudine gestoꝝ tibi pauca dixisti. De obiectorum quidem tibi vel honestate vel falsitate cūctis nota memorasti. De sceleribꝰ fraudibusq; delatoꝝ recte tu quidem strictimq; attingendū putasti: q ea melius vberiusq; recognoscentis oia vulgi ore celebrant. Increpuisti etiam vehementer iniusti facta senatus: de nostra etiam criminatiōe doluisti: lese quoq; opinionis dāna fleuisti. Postremo vero aduersus fortunaz dolor incāduit q̄stusq; nō equa meritis

Boe. autem nō erat pulsus pcul a patria: q2 nō totaz rationē amiserat: credebat enī omnia regi a deo: sed in hoc aberrabat q actꝰ hominum a deo regi nō putabat ¶ Nota de patria hoīs que est recta ratio loquit Seneca. in de remedijs fortuitorum dicēs. Patria est vbicunq; homo bene est: illud autem qđ bene in hoīe est non in loco est: in hoīs inq potestate est si sapiēs est non peregrinatur: si stultꝰ exulat. ¶ Nota a patria rōnis nullus Boe. expulit nisi ipse seipsum: q2 Boe. non alieno impetu. sed proprie defectu terminos et limites ratiōis exiuit. ¶ Nota ciuitas atheniēsium regebat imperio multitudinis. prio eñ eā regebāt reges. postea succedēte tpe pricipes tandem p reginime eius singulis annis eligebantur. xxxviij. sapiētes: sed patria rōnis tātum vno principe regit. i. deo qui est regula recte rationis. ¶ Nota q homo dr diuidus a patria rōnis inq̄tum anima eius intellectiua que vtitur recta rōne a deo diuit. ¶ Nota intātū homo manet in patria rōnis inq̄tuz deo subijcitur et legi diuine: et q2 deus in subiectione suoꝝ delectat: ideo letatur in multitudine ciuium nō in expulsione eoꝝ. et expellitur aūt aliquis a patria rōnis deo rebellendo et a recta rōne recedēdo. ¶ Nota q obtēperat deo est summe liber: quia aliquis inq̄tuz agit fm rectā rōnem intātum est liber: sed p obtēperare se deo homo maxime agit fm rōem: ergo talis liber est. vnde Sene. lij. epistola dicit. Queris que sit libertas. libertas vera est nulli rei preterq deo seruire equanimiter pspera et aduersa ferre et fortunā in equum ducere. ¶ Nota q a ciuitate rōnis nullus exulat nisi p affectionē tpalium. talis autem affectio est voluntaria: et ideo sola voluntate aliquis exulat a tali ciuitate: et q2 talis affectio nō potest hominē occupare q diu est infra terminos recte rationis: ideo dicit phia. nā qui vallo eius et c. ¶ Itaq; nō me tam loci huius. Hic phia quedā dicta irrationabilia Boe. puipendit di. ex quo aberrasti a patria rōnis. itaq; p ergo nō tam. i. non tm̄ facies. i. dispositio huius loci. s. exilij q. i. q̄tū tua facies. i. interior dispositio mentis tue mouet. i. perturbat me phiam. et q2 superius conquestus fuit de carentia bibliotece libroꝝ. istam carentiā puipendēs phia dicit: nec ego phia requiro id est inuestigo parietes bibliotece cōptos. i. ornatos ebore. i. ossibus elephantū ac p etiā vitro. i. gēmis preciosis: q. i. q̄tuz sup. ego requiro sedem. i. tranquillitatem tue mentis in qua mente non collocaui. i. posui libros: sz id. i. illud qđ facit preciū. i. pciositatē libroꝝ. i. suias meoꝝ libroꝝ. ¶ Nota q Boe. supra cōquerendo de statu suo solū deplāgit incōmoda corporalia nō curās delectionē animi sui. vnde philosophia ctra hoc solū deplangit sui animi delectionē: et incōmoda corporalia puipendit: et quia superius in quarta psa dixit Boe. nunquid nō mouet te facies huius loci: ideo phia hic sibi respondens dicit: multpolus moueor propter animi tui delectionem q ppter locum exilij in quo existis. Homo eñ fortis aīo omni loco vtitur pro patria. Vñ Ouidiꝰ in li. de fastis Omne solum forti patria: vt piscibus equor et quia etiā conquestꝰ fuit de biblioteca respondet philosophia q ipse potius deplāgit sententias libroꝝ quas per obliuionē pdidit q carentiā bibliotece et libroꝝ ¶ Et tu q̄dez de tuis. Hic philosophia sub breuitate recolligit q̄ Boetiū pturbauerint dicens. Et tu Boe. dixisti vera de tuis meritis. i. factis in cōe bonum. i. ppter olim hominum vtilitatem: sed superdixisti pauca. s. beneficia tibi euenisse pro multitudine gestorum. i. factoꝝ tuoꝝ. et tu memorasti. i. recitasti nota. i. manifesta cunctis hominibus de honestate. s. de saluatione senatus vel falsitate. i. contēplatione falsarum litteraꝝ obiectoꝝ. i. imputatoꝝ tibi quidez p certe tu strictum putasti. i. extimasti attingendū sup. recte. i. rationabiliter de sceleribus. i. de vicijs q p fraudibus. i. deceptionibus delatorum id est accusantium q ea. i. oia ista celebrant. i. memorant melius q p et vberiꝰ. i. Libertas

copiosus ore.i.sermone vulgi recognoscentis.memorantis oia.etiã tu Boe.increpuisti vehementer.i.fortiter factum.i.opus iniusti senatus sup.totius ⁊ tu etiam doluisti de nostra criminatiõe.i.vituperatione ⁊ tu etiaʒ fleuisti.i.defleuisti dãna.i.crimina lese opinionis.i.cõmaculate fame tue postremo.i.vltimo dolor incãduit aduersus fortunam.i.contra fortunam: ꝙ p ⁊ sup.tu Boe.conquestus es nõ cõpensari.i.retribui equa id est digna premia meritis.i.p meritis in extremo.i.in fine seuiẽtis muse.i.furiẽtis metri tu ꝓposuisti.i.dedisti vota.i.p̃ces ꝙ ea pax sup.diuine ꝓuidẽtie regeret terras.i.hoies terrenos vti p sicut regit celũ. ¶ No. ꝙ hec oia fuerũt cã ꝑturbatiõis mentis Boe.et ꝑtractat ea in quarta ꝓsa et in fine metri. O stelliferi. ¶ Sʒ qm̃.l. Hic phia dat modum curãdi ipʒ Boe.dicẽs. Sʒ qm̃ plurimus tumult⁹.i.valde magna multitudo affectuũ.passionum incubuit.i.insistit tibi: ⁊ dolor ira ⁊ meror.i.tristicia distrahunt te diuersum.i.ad diuersa.ideo sicut nunc mentis es nonduʒ contingũt.i.respiciunt te validiora remedia.i.fortiora medicamenta. Itaqꝫ nos vtemur paulisꝑ.i.modicuʒ leuiorib⁹ remediis: vt ea q̃ induruerit.i.indurauerũt in timorẽ.i.in statum ꝑturbationis.i.tristichis animi influẽtibus.i.eueniẽtibus illa mollescãt.i.mollia fiant blãdiore tactu.i.leuiori medicina ad rapiendũ viʒ acrioris.i.fortioris medicaminis.

premia compensari. In extremo muse seuiẽtis: vt vti celũ: terras quoqꝫ pax regeret vota posuisti. ¶ Sed qm̃ plurimus tibi affectuũ tumultus incubuit: diuersumqꝫ te dolor: ira meror distrahunt: vti nũc mẽtis es nõdum te validiora remedia contingũt. Itaqꝫ leuioribus paulisper vtemur: vt q̃ in timorẽ perturbationib⁹ influẽtib⁹ induruerũt ad acrioris vim medicaminis recipiendam tactu blandiore mollescant

¶ Metrum sextum primi libri.

Passiões animi.

¶ Nota ꝙ Boe.fuit distractus multitudine affectionũ.s.ira merore ⁊ dolore: nam ira trahit hoiem ad vindictam dolor ad desperationẽ meror ad totius mentis aggrauationẽ: ideo dicit philosophia ꝙ sua ꝑturbatio iaʒ nõ possit sustinere fortiora remedia: sed velit sibi adhibere leuia: vt p talia ꝓparatus ⁊ dispositus cõsequẽter possit recipere remedia acriora. ¶ Ascensius.

Hec vbi continuato dolore delatraui ⁊c. In hac quinta ꝓsa philosophia in Boe.representãte ꝑsonã hoïs mesti impatiẽtis: ⁊ recto iudicio oberrãtis: inuestigat cãs erroris palã est añt Boe.superiora nõ ex sua ꝑsona dixisse: ex eo ꝙ se delatrasse ꝓfitet: qm̃ insano ⁊ canino latratu talia in deum ꝓferant. Nil mei questub⁹ mora. Meminerit iuuenis lector questus qd̃ plurali dũtaxat numero reperit qm̃ a deponẽtali queror⁹ deducit: in dtõ ⁊ abltõ plĩbus habere vbus sicut portub⁹. A quero autẽ vbo actiuo deducit questus vtriusqꝫ numeri in dictis casibus per ibus ꝓferendus. Sed tu ꝙ ꝓcul. Quã vt dixi ꝓ valde suplatiuũ eff lagitat: itaqꝫ ꝙ ꝓcul idẽ est ꝙ lõgissime.i.valde lõge vel si ꝙ accipiatur ꝓ eo qd̃ est ꝙtũ: legek cũ quadã admiratiõe ⁊ cõmiseratiõe.q.d. o maxime iupiter: ꝙ ꝓcul.i.ꝙtũ remote et lõge tu Boe.a patria aberrasti.cui⁹ oriũdus patrie ⁊ de qua patria latine dr. Estqꝫ discrimen inter ortũ ⁊ oriundũ. Nã ort⁹ est aliquis vbi natus etiam si nullos parẽtes illic ortus aut inde oriundos habeat ⁊ construitur cum gtõ propriꝫ noĩs quõ cetera verba ⁊ participia: aut cũ ꝓpositiõe ⁊ abltõ. Oriundus aũt dr de aliquo loco: vnde parẽtes eius originẽ traxerũt tametsi illic natus nõ sit. Patria autem est suũ cuiusqꝫ natale solũ nec apte ponit ꝓ regione ab his qui multas patrias regẽ habere dicuntur. Potest autẽ dictũ philosophie philosophice intelligi: vt sm doctrinam platonis patriaʒ nostrã celum dicat vñ aĩal per planetaꝝ orbes delapsa in corpus descẽdisse dicatur. Sed hic Boetio nõ congruit qui (quod Augustinus dicit) nouit animã non prius creatã fuisse in celo ꝙ corpori infunderet: sed simul ⁊ creãdo infusam ⁊ infundẽdo creataʒ. Uerũtamen qr aĩe rationalis pater deus est ipsaqꝫ potissima pars hoïs: ideo põt recte intelligi de celo loqui. Nõ eñi dicit aĩam ortã hoc est creatam in celo: sed oriundã de celo: qr a deo patre qui in celis est originẽ traxit: cũ a deo, nõ a patre terreno cum corpore generetur. Sed hec qr grammaticorum partes excedunt missa facio: Sancitum scribitur per c sicut ⁊ sanctum. Fundare est aliquid roborare ⁊ firmare fundamẽta iacere est structuram eius inchoare quod nescientibus aduertenduʒ est. De nostra etiam criminatione rectius docui legendũ esse de nostri etiam criminatione. In tumorẽ induruerũt: non recte exponit.i.id est induraueriit. Dureo eñi ⁊ indureo absoluta sunt seu neutralia: verba fere passiuam significationem habentia. Est enim durere ⁊ indurere durum esse vel durum fieri: sed duro ⁊ induro actiua sunt ⁊ significant durus facere. Itaqꝫ dices lutum indurere: ⁊ solem indurare. Ne tamen molestus sim verbum non amplius addam. ¶ Metrum sextum primi libri.

Questus.

Ortus

Oriũdus.

Patria

Fundare.

Dureo.

Indureo

Duro

Induro

Sanctus Thomas.

Cum phebi radiis graue. Hic incipit sextum metrum huius primi quod dicitur metrum gliconicũ ab inuentore coriãbicum a pede predominante. Est auteʒ coriãbus pes ꝯstãs ex prima ⁊ vltima longa ⁊ duabus mediis breuib⁹. Uñ prim⁹ pes hui⁹ metri est sponde⁹ scdo coriãbus.terti⁹ pirrichius q̃ est pes ꝯstãs ex duab⁹ breuibus: ⁊ loco ei⁹ aliqñ ponit Iambus q̃ constat ex p̃ia breui ⁊ vltima longa. In hoc ergo metro phia ꝓbat dictuʒ suũ

per exēpla. dicit em̄ φ Boe. p nsc cōuenirent remedia fortia: sed alio tpe. probat ergo φ oīa requirant tēpus determinatū: τ si fiant extra suū tēpus nō prosperanť: τ hoc probat tribus exēplis. Secundo tāgit tēpora nō permisceri que deus distinxit ibi. Signa tpa. Primus exēplum est de seminet qd si seminať in debito tēpore non pfert fructū: vt si quis seminaret in Jullio vel in Augusto. vnde dicit sic in littera. Cū pro qn̄. graue sydus cancri illi' signi, inestuat. i. inardescit. radijs phebi. i. solis. tūc. i. in illo tēpore. qui credidit. i. cōmisit larga semina: id est copiosa semia. sulcis: id est cauernis terre. negantib' sup. spes messis talis elusus. i. frustratus fide beneficio cereris. i. dee frugum. pgat. i. accedat ad arbores. quernas. i. quercuū et vescať fructib' eorū. Tūc ponit secundū exēplū de florib' quos homo frustra querit tpe hyemali cū tēpus eorū sit i vere. vn̄ dicit in littera. Tu lecturus. i. collectur'. violas nunq̄ petas. i. accedas. purpureū nemus id est floridā siluā. cu3. i. qn̄. campus stridēs. i. sonās. inhorruit. i. horribiliter apparuit. seuis aqlonib'. i. crudelib' vētis hyemalis. Tūc ponit tertiū exēplū: et est de vuis q̄ mature sunt autūno: et iō frustra queranť tpe vernali. Unde dicit. si libeat frui vuis nō queras auida. i. cupida manu stringere vernos palmites. i. ūnales vites bachus de' vini potius contulit sua munera. i. vuas. autūno id est tēpore autūni. ¶ Nota φ sydus cancri diciť graue: qz sole existente in cancro homines grauāť nimio calore: quo tpe non est seminandū: qz ad hoc φ semē cōualescat requiriť humor: τ qui calor solis feruido tpe resoluitur et euaporat. ¶ Nota fm fabulas cū pluto rapuerat pserpinā mater'. Ceres q̄reus ipam in terris et nō inueniens denegauit hoib' bnficium frugum: τ tunc hoies pergebant ad arbores quercuū τ comedebant glandes: et sic loquiť phi losophia i littera Nota de hoc p dicit stridēs cāpus vi. Hug. φ strideo des. vel strido dis est fortiter sonare vel dentes cōcutere vł frendere. ¶ Signat tempora proprijs. Hic ostēdit philosophia tēpora nō pmisceri que de' distinxit dicēs. De' signat. i. ornat tpa aptans ea proprijs officijs. nec ipse deus patiť misceri vices. i. alternationes tēporū: ita φ tēpus vni officio deputatū cōueniat alteri. quas vices tēporū ipse coercuit. i. constrinxit. τ addit sicut querēs aliquo tpe non debito frustrať in querēdo: sic illud qd deserit certū ordinē pcipiti. i. festina via. illud nō h3 letos exit'. i. psperū euentum. sic a simili si phia relicto debito tēpore ministrasset Boe. fortem medicinā nō fuisset prospera in medicando ipm. ¶ Nota φ per debitū ordinē res cōseruanť in suo esse et in sui natura et qd deficit ab ordine etiā deficit ab esse. vnde Boe. quarto huius: secūda prosa. Est em̄ qd retinet ordinez seruatq3 naturā: qd vero ab hoc deficit esse qd in sui natura situm est dereliquit. ppter qd debit' ordo in oībus est obseruādus: vnde poeta. Et ordo summa limes sapiētis in arte. Ergo dicit phia: qd precipiti via. ¶ Nota oīa agens in agēdo debet pstituere sibi bonū finē: qz ratione boni finis agens meretur: et ratiōe mali finis demereť. vnde poeta. Nō datur exēplo bona post primordia merces. Congrua: sed rect' premia finis h3. Cū igitur inordinatio impediat bonitatē finis: ideo vitāda est.

¶ Ascensius.

Cum phebi radijs graue
Cancri sydus inestuat
Tunc qui larga negantibus
Sulcis semina credidit
Elusus cereris fide
Quernas pergat ad arbores.
Nunq̄ purpureum nemus
Lecturus violas petas
Cum seuis aquilonibus
Stridens campus inhorruit
Nec queras auida manu
Vernos stringere palmites
Vuis si libeat frui.
Autumno potius sua
Bachus munera contulit.
Signat tempora proprijs
Aptans officijs deus
Nec quas ipse coercuit
Misceri patitur vices
Sic quod precipiti via
Certum deserit ordinem
Letos non habet exitus.

Um phebi radijs. Oda hec est monocolos gliconica dactylica. monocolos: q: omēs versus vnius metri sunt. Constāt eñi spondeo et duobus dactylis: sed q: vltima sylaba cōmunis est ꝛ sepe longa recipit in fine amphimacrū qui hz .je inter duas longas habet. Est gliconica ab inuētore dactylica a pede pdominātē. Probat phiaz nil recte fieri si intempestiue fiat, quo circa probatū derelinquit quod supra dixit nōdū tēpus esse curandi

Boe. firmioribus medicamētis.

Sulcus. Dia fere nota Sulcus. vñ verbū sulco sulcas care. est illa apertura q̄ vomer facit in terra: aut nauis rostro suo in aqua: aut siie in simili. Terra autez que vomit̄ seu porrigit̄ dicit̄ porca.

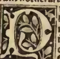
Porca. Notā ē etiaz infantulis sulcis nō fulsis scribēdū eē in hoc textu lz multi errent. Elusus ceceris fide. i. quē habuit ceceri. Ceres enim cuz holes ītea glādibus vescerent̄ colende terre modū inuenit ꝛ frumentuz. vñ in principio georgi. Liber ꝛ alma ceres vestro si mūere tellus. Chaoniam pingui glandē mutauit arista. Quis triptolem' aratrū apud quosdā īuenisse dicit̄. Qr ergo iterum cogat̄ redire ad glandes videtur decept' fide quā habuit ceceri frugē spondēti post sationes. Quernas arbores. Quedā adiectiua apud poetas p necessitate q̄dā p cōtentu formant̄: vt a corulo colurn': a quercu quern': a ficu ficuln'. Purpureū nemus periphrasis est agri floridi seu herbarum floriferarum.

Prosa sexta primi libri.

Rimū igitur patieris ne me pauculis rogationib' statum tue mētis attingere atq̄ temptare: vt quis modus sit tue curationis intelligā. Boetius. Tu modus sit tue curationis intelligaz Boe. Tu vero arbitratu inq̄ tuo que voles vt respōsurū rogato. P. Tum illa. Hūccine inquit mundum temerarijs agi fortuitisq̄ casib' putas: An nullū credis ei inesse regimē rationis Boe. Atqui inq̄ nullo existimauerim modo vt fortuita temeritate tam certa moueātur. Uerum operi suo conditorem presidere deuz scio: nec vnq̄ fuerit dies qui me ab hac sentētia veritate depellat. P. Ita est inquit. Nam id etiam pauloante cecinisti: hominesq̄ tantū diuine exortes cure esse deplorasti. Naz de ceteris quin ratione regerētur nihil mouebare. Pape autem vehemē

Sanctus Thomas.

Rimuz igit̄ patieri. Hec est sexta ꝛ vltima psa hui' primi in qua phia inq̄rit causam radicalē infirmitatis Boe. ex q̄busdā interrogationib'. Et primo phia captat beniuolētiā Boe. Scd̄o ponit suas interrogatōes: ibi. Tū illa. Dicit prio anteq̄ adhibeā tibi remedia. ne pro nūquid patieris. i. admittis me phia in primū pauculis rōnibus. i. interrogationib' attingere p cognitionē atq̄ tentare. i. rimari statū. i. dispositionē tue mētis: vt intelligā. i. cognoscā quis sit mod' curationis. i. sanationis. vero p sz. ego Boe. inq̄. i. dixi tu phia rogato. i. interrogato tuo arbitratu. i. fz tuā voluntatē que voles. vt p sicut respōsurū. i. volentē respōdere. ¶ No. q̄ phia more boni medici nō solū scrutat̄ causas doloris p signa extrinseca sicut indici p vrinā ꝛ pulsuz: q: hec signa q̄nq̄ fallūt: sz etiam scrutat̄ causas doloris Boe. p respōsionē ad q̄stiones. et primo captat ei' beniuolētiā reddēdo ipsuz attentū. p hoc q̄ dicit pauculis rogatiōib'. ¶ No. q̄ infirmi hñt naturalē īpotētiā nihil patiendi: ergo ex facili pturbant̄ nō solū p multas interrogatiōes: sz ex vna sola. Volēs ergo phia mouere paucas q̄stiones Boe. Prio captat ei' beniuolētiā. ¶ Tū illa. Hic phia ponit interrogationes. Scd̄o causas toti' infirmitatis ex rñsionib' Boe. recolligit. Tertio ostēdit ipsum curabilē esse dando modū pcedēdi circa curationē ei'. Scd̄a ibi. Quare plenissime vel egritudinis tue rōnem ꝛc. Tertia ibi. Sz sospitatis auctori. Prio phia querit de mūdi gubernatione. Secūdo de circūstantijs gubernationis ibi. Sz dic mihi. Adhuc diuidit̄ q: prio phia querit. Secūdo Boeti' rñdet. Tertio phia eius responsionē approbat dicēs. Ergo o Boe. putas hūc mundū agi. i. regi temerarijs. q̄ p et fortuitis casib'. i. euētib'. an. i. nūquid tu credis nullū regimē rationis. i. prudētie diuine inesse ei mūdo. Ego Boe. inq̄. i. dixi. Atqui. i. certe nō estimauerim. i. putauerim vllo modo: vt tam certa entia moueant̄. i. regant̄ fortuita temeritate. i. improuisa: sed scio deū cōditorē. i. creatorē presidere suo operi. i. creationi. nec dies fuerit inq̄. i. in aliquo tempore qui dies depellat. i. remoueat me Boetium ab hac veritate sentētie iam dicte. Tunc phia approbans eius responsionē dicit. Phia inquit id est dicit. ita est: nam tu cecinisti. i. dixisti. etiam illud pauloante. i. in quinto metro huius primi. q̄ pro et. tu deplorasti. i. planxisti. esse: id est tantūmodo ipsos homines esse exortes. i. carentes vel nō pticipes diuine cure. i. diuine puidētie. nāq̄ p q: tu nihil mouebare. i. dubitasti de ceteris sup. creaturis quin regerent̄ rōne sup. puidētia diuina. aūt p sz. pape est interiectio ammirātis ego am

miror vehementer ꝙ tu locatus.i.positus in tam salubri sentētia egrotes id est langueas vtrumq̄ sed nos perscrutemur altius id est ꝓfundius: ego nescio quid sup. sit illud qđ ego cōiecto.i.opinor abesse tibi quid.i.aliquid. ¶ No. ꝙ infirmitas Boetij partim fuit ex inordinata affectiōe inquantū eīn Boe. doluit de tempaliū rerū amissione: ⁊ partim fuit ex falsa estimatōe quātum ad duo. Existimabat eīn malos hoīes esse felices ⁊ potētes. Secūdo existimabat hoīes nō regi a diuina ꝓuidentia: ergo philosophia inqrit cām

ter ammiror cur in tam salubri sentētia locatus egrotes. Verū altius perscrutemur nescio quid abest cōniecto. Sed dic mihi quoniā a deo mūdum regi nō ābigis: quibus etiā gubernaculis regatur aduertis:· Boe. Vix inquā rogationis tue sententiā nosco: nedū ad inquisita respōdere nequeā. Phi. Num inquit fefellit abesse aliqđ ꝑ qđ velut hiante valli robore in aīm tuū ꝑturbationū morbus irrepserit. ¶ Sed dic mihi meministi ne quis sit rerū finis: quo ve totius nature tendat intētio:· Boe. Audierā inquā: sed memoriā meror hebetauit. Phi. Atq̄ scis vnde cūcta ꝓcesserint:· Boe. Noui inquā deū esse respōdi. Phi. Et q̄ui fieri potest: vt principio cognito q̄s sit rerū finis ignores. Verū hi ꝑturbationū mores: et ea valētia est vt mouere q̄dem loco hoiem possint: euellere aūt sibiq̄ totū extirpare

radicales ꝓpter quā Boe. incidit in istas incōmoditates. Et q̄a radix tot⁹ morbi fuit ignorātia diuine gubernatōis quantū ad homines: ideo p̄mo querit de mūdi gubernatōe. ¶ Nota ꝙ Boe. innuit duas rōnes ꝙ mūdus regatur a deo. Primā ibi. Tam certa: que talis est. Ea que sunt certa ⁊ determinata nō regūtur a casu et fortuna: cum regimen talium sit incertum. Sȝ entia huius mūdi sunt certa: quia a certis causis ꝓducta. Scđam ratonē innuit ibi Verū operi suo q̄ talis est. Causatuȝ regit̄ a sua causa: sed deus est causa mūdi cum ab ipo tepēdeat celū ⁊ tota natura: ergo ⁊c. ¶ Nota ꝙ phia rōnabilr̄ mirat̄ ꝙ Boe. credēs mūdum regi a deo: putabat hoīes nō regi ab ipo: qr posset philosophia sic arguere. Deus regit mūdum s̄m Boe. sed hoīes sunt p̄ncipalis pars mūdi sicut p̄us dixisti i metro. Operis tanti parsq̄ nō vilis: ergo hoīes regunt̄ a deo. Sed dic mihi q̄niā a deo mūdum regi. Phia querit de circūstantiis gubernatōis mūdi. scđo qr res gubernate dirigūtur in suum finē. ideo scđo querit de fine rerū. ⁊ qr gubernatio dei s̄m rei veritatē etiā est apud hoīes: ideo tertio q̄rit de cognitōe hominis. scđa ibi. Sed dic mihi. tertia ibi. Sed hoc quoq̄. Primo dicit. Sed o Boe. dic mihi phia q̄m nō ambigis.i.nō dubitas mūdū regi.i.gubernari a deo. etiā nūquid aduertis.i.cognoscis quibus gubernaculis mūdus regat̄. Et ego Boe. inquā.i.dixi vix nosco sentētiā.i.intellectū tue rogationis nedū.i.adhuc nō queam.i.nō possum rūdere ad inq̄sita.i.īterogata sup. phia inq̄t.i.dixit nō fefellit.i.nō decipit me sup. phiam abesse.i.deficere tibi aliq̄d ꝑ qđ velut hiante.i.patēte robore.i.infirmitate valli.i.munitōis morbus ꝑturbationū irrepserit.i.subintrauerit in tuū aīm. q.d. nunquid eīn verū fuerit quod p̄dixi tibi aliq̄d abesse ꝑ quē defectū dolor intrauit te sicut per apertū ostium. ¶ Nota ꝙ deus nō regit mūdū aliq̄bus gubernaculis extrinsecis: qr sic nō esset per se sufficientissimus: sed regit ipm sua potentia que attribuit̄ patri: sua sapientia que attribuit̄ filio sua pietate et clemētia que attribuit̄ spūisancto: ⁊ hoc patebit in scđo huius. ¶ Nota illud quod aliq̄s homo vix intelligit. aliquo modo intelligit: lȝ cū difficultate. Ex hoc ergo Boe. dicit se vix intelligere interrogationē phie innuit se aliquo modo intelligere: tū cū difficultate ꝓpter dolorē opprimentē rationē ⁊ ideo rūdere nō potuit. ¶ Nota q̄n robur valli alicuius munitōis hyat ꝓpter aliquā rupturaȝ in eo factā: tūc hostes ingrediūtur munitionē. sic a sili q̄n munitio rōnis qua anim⁹ munit̄ tanq̄ vallū hyat ꝓpter defectū alicu⁹ cognitōis: tūc necessario ꝑturbatōes affectuū subintrāt animū. ¶ Sȝ dic mihi memisti ne. Hic phia q̄rit de cognitiōe finis rerū dicēs. Dic mihi ne.i.an memisti.i.recorderis quis sit finis rerū sup. oīm. ve ꝑ vel quo.i.ad quē finē in quo tot⁹ nature tēdat.i.laboret. Ego Bo. inquā.i.dixi audierā sup. olim. sed meror.i.ꝑturbatio hebetauit.i.obscurauit memoriā.i.intellectū. Atqui ꝓ certo scis: vū cūcta.i.oīa entia ꝓcesserint.i.p̄ncipiū suū habuerūt. ego Boe. inquā.i.dixi noui.q̄ ꝑ et rūdi deū esse p̄ncipiuȝ oīm rerū. ⁊ dicit phia qui.i.quō pōt fieri hoc: vt cognito.i.noto p̄ncipio.s.oīm rerū ignores.i.nescias quis sit finis rerū sup. oīm. verū pro sed. hi mores ꝑturbationū. et ea valētia.i.vigor vel ptās turbationū est. vt quidē.i.certe possint mouere hoiem loco. id est a stabilitate ꝑfecte cognitōis aīt ꝑ sed nō ꝑnt euellere sup. radicit⁹: q̄ ꝑ ⁊ extirpare.i.eradicare sibi totū. ¶ No. phia ꝯsr̄ ⁊ rōnabilr̄ q̄rit Boe. an cognoscat finē oīm rerū: qr finis est cā cāꝝ ⁊ est optimus cu⁹ gra alia fiūt: ꝓpter qđ ignorato fine nihil ꝑfecte cognoscit̄ eoꝝ q̄ sunt ad finē. nā s̄m exigentiam finis cetera moderant̄. ¶ No. q̄n p̄ncipiū ⁊ finis coincidūt in vnū sicut in circulo idē est p̄ncipium et Vir.

nõ possunt. ¶ Sed hoc quoq; rñdeas velim hoiem ne te esse meministi? Quid ni inquã meminerim? Phi. Quid igit̃ homo sit poteris ne pferre? Boe. Hoccine interrogas: an esse me sciam rõnale aĩal atq; mortale Scio ⁊ id me esse cõfiteor. Phi. Et illa. Nil te aliud eẽ nouisti? Boe. Nil. Phi. Iam scio inquit morbi tui aliam vel maximã causam quid ipse sis nosse desiisti. ¶ Quare plenissime vel egritudinis tue rationẽ vel aditũ recõciliande sospitatis inueni. Nam qm̃ tu obliuione confunderis: ⁊ exulẽ te ⁊ spoliatũ pprijs bonis esse doluisti. Qm̃ vero q̃s sit rerũ finis ignoras: nequã homines atq; nepharios potẽtes felicesq; arbitraris. Qm̃ vero quib⁹ gubernaculis mũdus regatur oblit⁹ es: has fortunarũ vices estimas sine rectore fluitare magne non ad morbo modũ verũ ad interitum q̃q; cause

finis: tunc videt̃ mirabile ꝙ tunc pncipiũ cognoscat̃ ⁊ finis ignoret̃. Cũ ergo deus sit principium et finis oĩm rerũ: cognito ipo sub rõne pncipij videt̃ etiã sub rõne finis. Qđ aũt deus sit pncipiuz oĩm patet: quia ab ipso deriuatũ est singulis esse ⁊ viuere. pmo celi ⁊ mundi. Qđ aũt sit finis oim patet: quia gra eius oĩa fiunt: ⁊ ad ipm ordinant̃. Naz in reb⁹ ↄstantibus ex arte ⁊ natura semp vilius est ppter melius. deũ aũt est optimũ eoꝝ que in natura sunt. Ex pbemio Metaph. ¶ Nota licet pturbati aliqualẽ cognitionem reruz habeant. tamẽ impediunt̃ ne pfecte cognoscant. Licz ergo Boeti⁹ aliqualiter cognouerit deuz esse principiũ rerum: tñ q̃a turbatus fuit: perfecte naturã huius principij non cognouit: ⁊ ideo ignorauit ipm finem rerum. ¶ Nota ꝙ passio est motus particule appetitiue sub fantasia boni ⁊ mali ꝫ Eustratiũ. ij. Ethicoꝝ. Et hi sunt motes passionũ ꝙ possunt hoies mouere a stabilitate perfecte cognitionis: sed totaliter ipm non possunt euellere ab oĩ cognitõe. ¶ Sed hoc quoq; respõdeas velim. Hic philosophia facit aliam interrogatõem de cognitõne humane nature dicẽs. Sed ego etiã velim tu respõdeas. i. respõsum des: hoc. i. ad hoc: ne pro nũquid tu meministi. i. scis te esse hominẽ. Ego Boe. inquã. i. dixi. quid id ẽ ppter quid nõ meminerim id est sciuerim. ⁊ querit vlterius phia. Igitur ne. i. nũquid poteris proferre. i. dicere quid sit homo: id ẽ diffinitionẽ hois. Rñdet Bo. Nũ q̃d phia tu iterrogas me hoccine id est hoc. an. i. vtrũ sciam me eẽ rõnale: atq; p ⁊ mortale animal. Ego Boe. scio ⁊ cõfiteor. i. fateor me esse hoc sup. aĩal rõnale ⁊ mortale. Et illa phia dicit. ne p nunq̃d nihil nouisti te esse aliđ ꝙ animal rõnale mortale. dicit Boe. nihil sup. phia inq̃t. i. dicit. Iam ego scio aliã cãm sup. ꝙ ignorantiã diuine puidentie: vel maximã causaz tui morbi ⁊ tu desijsti. i. cessasti nosse. i. noscere q̃d sis. ¶ Nota lꝫ homo sit mortale ꝫm corpus: nõ tñ ꝫm aĩam intellectiuaz: q̃ est dignior pars hois. Et quia Boe. dixit se esse nihil aliud ꝙ aĩal rõnale ⁊ mortale: ideo nõ quesiuit nisi bõa mortalia: de quoꝝ bonoꝝ amissione doluit nõ curãs partẽ immortalẽ scz aĩam rõnalẽ cui⁹ debuit appetere bona imortalia. ideo phia dicit ꝙ Boe. se nõ nouerit. ¶ Nota ꝙ causa maxima morbi hois est seipm ignorare: quia dicit Boe. scđo hui⁹: prosa q̃nta: ꝙ cõditio humane nature est cũ sese cognoscat ꝙ ceteras res excellat. cũ aũt nosse se desierint eadẽ natura infra bestiã redigat̃. nam ceteris animãtibus sese ignorare naturalr̃ est hoibus xõ vicio venit. ⁊ dicit Themistius sup de aĩa. Quid turpius est aĩe cum sit et alioꝝ cognoscitiua ꝙ si suipsius ẽ ignara. Animã seipaz ignorãs quõ de alijs fida putabitur cognoscitiua: quasi diceret nullo modo. ¶ Quare plenissime. Hic phia ex dictis Boe. intelligit omnea causas tot⁹ infirmitatis eius dicẽs. ¶ Quare pro igit̃. Ego phia inueni plenissime ⁊ pfectissime rõnem i. causam tue egritudinis. i. infirmitatis: vel inueni aditũ. i. accessum recõciliande sospitatis id est recuperãde sanitatis tue: qđ declarat. Nam p quia qm̃ tu cõfunderis. i. cõfusus es obliuione: id ẽ ignorãtia tuipsius: tu doluisti te esse exulem: ꝗ pro ⁊ expoliatũ. i. priuatuz pprijs bonis. i. diuitijs: qm̃ pro quia tu ignoras id est nescis: quis sit finis omniũ. tu arbitraris id est putas nequam id est malos: atq; pro et nepharios id est iniquos homines esse potentes: ꝗ pro et felices. Quoniaz pro quia tu oblitus es quibus gubernaculis: id est regiminibus: ipse mũdus regatur: tu estimas: id est opinaris. res id est istas alternationes fortunarum id est rerum fortuitarum fluitare id est vagari sine rectore. Iste sunt magne cause nõ modo id est nõ solum ad morbum: verum pro sed sunt ad interitum. i. ad mortem vel ad perditionem anime. ¶ Nota homo seipsum ignorans extra limites recte rationis positus est: et talis dicitur exul: vt prius visum est. ¶ Nota homo seipsum ignorans tantum se estimando esse mortalem dolet de amissione rerum mortalium. Ergo dicit philosophia: quia tu obliuione confunderis: exulez te et expoliatum proprijs bonis doluisti. ¶ Nota ex assecuratione vel perditione vltimi finis homo dicitur potens vel impotens: ex quarto huius: q̃a ergo Boetius ignorauit vltimum finem rerum: ideo putabat malos esse potentes. ¶ Nota Boe-

Seipsum ignorare

tius ignorauit quibus gubernaculis mūdus regeref. ideo ignorauit ꝙ deus sua bonitate omnia disponeret ⁊ ergo putabat vices fortunarum esse sine rectore. ¶ Sed sospitatis auctori grates. Hic philosophia ostendit Boetiū esse curabilem dando modum ꝓcedendi circa curationē eius dicens. Tu des grates auctori sospitatis id est sanitatis ꝙ nōdum. id est non adhuc natura. id est vigor naturalis: destituit. i. deseruit te totuȝ. i. totaliter. nos philosophia habemus maximū fomitem. id est

¶ Sed sospitatis auctori grates ꝙ te nōdū totū natura destituit. Habemus maximū tue fomitem salutis veram de mūdi gubernatione sententiā ꝙ eā nō casuū temeritati: sed diuine ratōni subditā credis. Nihil igif pertimescas. Iam tibi ex hac minima certe scintilla vitalis calor illuxerit. Sed quoniā firmiorib⁹ remediis nōdum tēpus est vti: ⁊ eam mentium cōstat eē naturā vt quotiēs abiecerint veras falsis opinionib⁹ induant ex quibus orta perturbationū caligo verū illū confundit intuitū. Hanc paulisper lenibus mediocribusq; fomentis attenuare tētabo vt dimotis fallaciū affectionū tenebris: splēdorē vere lucis possis agnoscere.

radicem tue salutis. i. sanitatis scȝ verā sententiā. i. intellectuȝ de mūdi gubernatione: ꝙ tu credis eam scȝ gubernationē nō eē subditam. i. subiectam temeritati casuum sup. fortuitorū: sed diuine rationi. Igitur nihil pertimescas iam tibi Boet. ex hac minima scintilla id est parua veritate illuxerit vitalis calor. i. ardor mere veritatis animā viuificans. Tūc dat modum ꝓcedendi circa curatōes eius dicens. Sed quoniā ꝓ quia nōdum. i. non adhuc est tempus firmioribus remediis vti et constat id est manifestū est eam esse naturam mentiū vt q̄tiēs abiecerint veras opiniones induantur id est inuoluanf falsis opinionibus caligo id est obscuritas perturbationum id est passionum orta id est creata cōfundit illum verum intuitum id est cognitionem mentis. ego supple philosophia tentabo attenuare id est remouere paulisper id est modicum hāc caliginē lenibus. i. facilibus. ꝙ pro ⁊ mediocribus fomētis. i. medicinis: vt dimotis: id est remotis tenebris fallacium affectionū. i. falsarum opinionum vel passionum: possis cognoscere: id est intelligere splendorem: id est claritatem vere lucis. i. lucide veritatis. ¶ Nota sicut in morbo corporali vigente principali morbo (puta corde) potest per medicinas introduci sanitas aliis membris: sed naturali calore destituēte ipsuȝ cor frustraf spe sanitatis: sic in morbo spirituali manente in Boet. cognitione illius principii ꝙ deus gubernet mundum: potest prouocari salus quantum ad errorē in aliis: ergo dicit philosophia quasi congratulando. Boeti. Debes reddere grates auctori sospitatis. ¶ Nota quando intellectus abiicit veram opinionem statim afficitur falsa opinione: quia intellectus non abiicit veram opinionem: nisi propter aliquem persuasionem per contrarium: nihil autē cōtrariatur vero nisi falsum: idō intellect⁹ non pōt abiicere verū nisi accipiēdo falsuȝ. ¶ No. tenebre affectionū ipediūt rectū iudiciū: qꝛ tristicia stupefacit ⁊ corrūpit naturā: ex ethicis: sȝ amor ⁊ odiū peruertūt iudiciū fm Ptholomeū in cētilogio. Ire ⁊ ꝯcupiscētie venereorū mat̄ie trāsmutāt corp⁹ ⁊ q̄busdā ifamiis inficiūt. vii. ethi. Impedit ira aīm ne possit cernere verū. fm Cato. ¶ Ascēsius.

Rimum igitur ⁊c. In hac vltima prosa per interrogatiūculas animi egritudinem vestigat. Credo autem potius legendum esse in futuro tempore patieris ꝙ in presenti pateris. Extortes: id est extra sortem: quia tamen post x nō solet poni s. littera: scriptum inuenitur extortes pro exsortes. Coniectio frequentatiuum a conicio. Nedum ad inquisita respondere nequeam. De elegantia huius dictionis nedum. Laurētius vallen. subtilissime disquirit. dicitq; differre ab illis particulis. Non solum non tātuȝ et non modo ꝙ loquēdo per nedum affirmatiue id qđ maioris ponderis est preponitur et negatiue qđ minoris: vt funderem pro te sanguinē nedum pecuniā tibi crederem. Negatiue sic. Non perderem pro te obolum nedū sanguinem. Contrario modo loquenduȝ est per illa tria alia. Non solū ⁊c. Quapropter nō videtur ad vnguem obseruata hic ea elegantia. loquitur enim negatiue: licȝ quidam mendaces codices habeant queam pro nequeam: inuertentes penitus sentētiam. Ordo em̄ est. Nedum: id est non tantum nequeam respondere ad inquisita: sed vix nosco sententiam rogationis tue. Inquisita et inquisitiones videntur differre: vt instituta et institutiones. Nam sicut instituta sunt mores aut doctrine que instituuntur et institutiones sunt libri in quibus instituūtur. Sic inquisita sunt ea que inquirim⁹: inquisitiones quas galli enquestas vocant sunt actiōes quibus inquirimus vt notum est. ¶ Ne illud autem pretermittā vbi dicit altius ꝑscrutemur. Altum et profundum vni rei cōueniunt. Nam altum est quicquid eleuatum et celsum est. profundum autem qđ procul a fundo q̄nimmo est: qꝛ ergo celū est eleuatum a terra ⁊ celsum: ideo vocant altum: qꝛ vō lōge est a fundo seu a centro terre: ideo dicif ꝓfundum sic supficies aquarū maris est profunda: qꝛ ꝓcul a fundo ⁊ alta: q: inter fundū ⁊ ipsam magna est distantia ⁊ respectu fundi est multum eleuata.

Nedum.

Inquisita.

Altum.

Profundum.

Qui ergo alte rem prospicit oportet ut longe sit elevatus a fundo ei⁹: et ita prospicit profunde. Refert tamē an dicas video rem altā et video rem alte vel altius: q2 priori modo rem elevatam significas. secundo teipsum. hec dico eo ꝙ qui virtutē vocabulorū ignorant putant celū per usurpationem ꝓfundū dici: et mare altum. cū utrūq3 proprie dicatur ⁊ ꝗuis sub respectu quodā3. Et qui fieri potest. Non dices in hac significatione. quid fieri potest. s3 qui. i. quomodo. ut Teren. Qui scis eos discordare inter se. Nosse desisti. desino desinis per sincopā fit desij desijsti. Nō dicatur desisti ꝓpter infinitivū verbi impsonalis a desisto. Fluitare frequētativū ad placitū formatū. Nam per regulam a fluo fluxi fluxum fieret fluxare: et inde q2 melius sonat fluitare: quod nescio an hic positum sit et ut alia multa depravatum sepe: ut alibi legitur. Sed sospitatis auctori grates: poeticum vocabulum. Nam orator potius gratias dixerit. Est autem eclipsis: q2 subintelligendū relinquit verbū ago aut debeo: aut sint. Tēpus est uti. Greca est locutio: hoc est imitatio grecorum in ꝯstruēdo. Nā latine huius substantiuis tempus: opportunitas: occasio: amor: sitis: desiderium: gerundia in di dativus non infinitivū modum: ut dicit Servius secundo Eney. ubi consimilē locutionem facit Virgilius dicens. Sed si tantus amor cognoscere nostros. Pro eo quod est amor cognoscendi: et hic tempus est uti pro eo quod est tempus utendi. Et eam mentium constat esse naturā: ut quotiens abiecerit veras ⁊c. Licet enim grammatice loquar suppositum illius verbi abiecerint sit ille nominativus pluralis mentes: non tamen potest apte reperiri: sicut nec hic: ea natura perfidorum hominum: ut cum maximam fidem habeas maxime decipiant: repetendum est maxime perfidi homines decipiant: sed nota mittamus.

Desisti. Fluitare. Locutio minus latina.

¶ Metrum septimū primi libri.

Senectus.

Nubibus atris ⁊c. Hic incipit septimū ⁊ ultimū metrum huius primi quod vocatur metrum adonicū ab inventore. dimetrū a numero pedum dactilicum a pede predomināte: in quo metro philosophia ꝓbat per exēpla quod dicit. Dicit enim philosophia ꝙ caligo perturbationum impedit intuitū veritatē. Hoc primo probat philosophia tribus exemplis scdo hortat nos ad fugam perturbationum: ibi. Tu quoq3 si vis: prima in tres ꝑtia exempla patebunt. ¶ Dicit primo Sydera cōdita id ē abscōdita atris nubib⁹. i. obscuris nubibus nullū lumen possunt fundere ad illuminandū terram. tūc ponit scdm exēplū. Si turbid⁹ auster. i. obscurus vētus volvens. i. movēs mare misceat. i. commisceat cū ceno qd ē in fundo estu3 maris. i. fervorē: tūc unda maris dudū. i. prius vitrea. i. trāsparēs admodū vitri par. i. silis serenis i. claris diebus mox. i. statis sup. illa aq̄ facta sordida ꝑ flatū vēti resoluto: ceno. i. elevato luto obstat. i. resistit visibus. i. oculis nō poterit⁹ penetrare undas maris tūc ponit tertiū exēplū. amnis. i. fluui⁹ q̄ de altis motib⁹ vagat. i. discurrit: ille sepe resistit. i. reflectit obice. i. obiectiōe soluti saxi. i. rupti lapidis rupe. i. de monte. ¶ No. similitudo quā ꝑdicit phi. est ista. Sicut sydera cōsueta nobis lucere ⁊ terram illuminare cessant hec facere propter interpositionem nubiū obscurarū3: sic intellectus ⁊ ratio que lucent ⁊ illumināt hoīe3 in cognitione veritatis impediunt caligine ꝑturbationum. ¶ No. ꝙ similitudo scdi exempli in hoc cōsistit: sicut aqua maris manente clara ad modu3 vitri vis⁹ pōt ea3 penetrare ⁊ videre q̄ sunt sub aq̄: sed si turbat illa ꝑ ventū tūc obstat visui sic anim⁹ hoīs quietus nō impedit iudiciu3 rōnis: s3 si moveat ⁊ turbet affectiōe tēporaliū statim obsistit rōni ipediens iudiciu3. ¶ No. similitudo tertij exempli talis est. Sicut aq̄ currēs de altis montib⁹ libere re

¶ Metrum septimum primi libri.

Nubibus atris
Condita nullum
Fundere possunt
Sydera lumen
Si mare voluens
Turbidus auster
Misceat estum
Vitrea dudū
Parque serenis
Unda diebus
Mox resoluto
Sordida ceno
Visibus obstat
Quique vagatur
Montibus altis
Defluus amnis.
Sepe resistit.
Rupe soluti
Obice saxi
Tu quoque si vis
Lumine claro
Cernere verum
Tramite recto
Carpere celum
Gaudia pelle
Pelle timorem
Spemque fugato
Nec dolor assit
Nubila mens est.
Vinctaque frenis
Hec ubi regnant

¶ Explicit primus liber Boetij de cōsolatione

cto tramite procedit: et per obstaculum lapidis qui resoluitur de monte impedit ne recte procedat sic ratio libera non impedita recte iudicat: si autem afficitur motibus affectuum: impeditur in iudicio et veritatis cognitione. ¶ Nota quod rupes est moles lapidea siue mons lapideus: sed saxum est pars resoluta a rupe id est a monte. ¶ Tu quoque si vis. Hic philosophia hortatur ad fugam perturbationum siue affectionum animi dicens. Si tu vis cernere id est videre vel iudicare: verum id est veritatem claro lumine: id est clara cognitione: et si vis etiam capere id est attingere callem id est viam veritatis recto tramite id est processu rationis: tunc tu pelle. id est repelle gaudia supple que sunt de bonis presentibus: et pelle id est remoue a te timorem supple de futuro malo: atque pro et fugato spem supple que est de bona fortuna: nec etiam assit dolor supple qui est de presenti amissione bonorum supple que mens est nubila id est obscura vel operta: atque pro et vincta id est ligata: frenis id est ligaminibus. vbi id est in qua mente est supple predicta regnant id est dominantur scilicet gaudium de presentibus bonis: timor de futuro malo: spes de futuro bono: dolor de presenti malo. ¶ Nota sicut prius tactum est affectio est motus particule sensitiue sub fantasia boni vel mali animum afficiens: et rectum rationis iudicium impediens. Et sunt quattuor affectiones tales principales ad quas omnes alie reducuntur: scilicet gaudium: spes: timor: et dolor: quarum sufficientia sic accipitur. Omnis passio vel est respectu boni vel mali. Si respectu boni hoc dupliciter: vel respectu boni presentis: sic est gaudium quod est de presenti bono. Si est respectu boni absentis: sic est spes que est de futuro bono. Si autem passio est respectu mali hoc dupliciter: vel respectu mali presentis sic est dolor qui est de presenti malo. si est respectu mali absentis est timor qui est de futuro malo. ¶ Nota quod iste passiones non sunt pellende: vt non sint in animo hominis: quia vix inuenitur homo sine ipsis: sed sic sunt pellende: vt non dominentur in homine. Unde sedare homini passiones: vt non dominentur est hominis virtuosi. quia virtus consistit in moderatione passionum. Si autem regnant et dominentur in homine: tunc impediunt iudicium rationis. propter quod dicit Eustratius super libro Ethicorum. Oportet reluctari contra passiones sensitiuas: que si preualuerunt impediunt vires anime. ¶ Nota iste passiones et affectiones si ordinantur ad terrena: tunc sunt nociue: attamen possunt esse meritorie et virtuose si fuerint ad debitos fines ordinate. Unde Ricardus in libro. xij. patriarcharum dicit. Ordinatum et verum gaudium tunc habemus quando de veris et eternis bonis gaudemus. Etiam timor est virtuosus si fuerit ad deum ordinatus: quia scriptum est. Initium sapientie timor domini. Etiam idem Ricardus dicit. Prima virtutis proles sine qua ceterus haberi non potest est timor dei. Item spes: vt dicit idem Ricardus efficitur ordinata si de indulgentia venie generatur. vnde dicit. Uere et absque dubio quanto quis frequentius quantoque vehementius de suo interno reatu dolore afficitur: tanto certior tantoque securior per spem de indulgentia venie efficitur. Similiter dolor est virtuosus quando fit ad deplangendum culpam. vnde Ricardus. Quanto quis vehementius metuit penam quam meruit tanto acerbius plangit culpam quam fecit. Affectio Passio

Ascensius.

Nubibus atris. Oda est monocolos adonica duobus tantum pedibus constans dactylo et spondeo. In ea naturalibus exemplis probat philosophia obstacula esse remouenda priusque effectus inducatur. Concluditque ab eo qui vera mentis luce frui velit secludendas esse: tenebras id est affectiones quas et passiones vocant. Suntque quattuor principales. Gaudium immoderatum de bono presenti. Gaudemus autem nostris. Gratulamur alienis. Dolor de malo presenti. Spes de bono futuro: et timor de malo. Nihil hic obscurum: legendum tamen scias. Defluus amnis non defluens amnis propter versum. Dicitur autem amnis ab am quod est circum et no nas quia nat circum agros. Non enim est fluuius perennis: id est totum annum durans: sed ex hymbribus aut solutis niuibus subito inundans et paulopost arens. Unde dicit quoque vagatur etc. Ordo est autem: atque pro et amnis: id est fluuius subito natus defluus. id est deorsum fluens de altis montibus qui vagatur id est circumfertur querendo alueum: nam nondum habet. resistit sepe id est in priorem commentarium restat et sistitur: vel resistit visibus ne aqua visu penetretur: et hoc obiice id est obiectione saxi soluti id est abrupti vel detracti. rupe id est a rupe: hoc est extremitate montis saxosi que dicitur rupes: eo quod partim abrupta sit: vel ab hymbribus vel a ventis vel a mari. Obex quia ab obijciendo dicitur deberet scribi obiex. vnde primam producit quam si diceretur obex corriperet: obtinuit tamen scribentium multitudo: vt obex scribatur manente fere prima longa. Trames dicitur via recta que nos transmittit: vnde trama illud filum quod transmittitur per stramen. Callis est via indurata que callum induit. Semita est quasi semi ita id est dimidium iter. Nam ita pro itinere aliquando reperitur. Carpere est particulatim rem decerpere et diminuere: sicut lanas carpunt pectine. Flores et poma summa digitulis et famam hominis occultis morsibus: et viam crebris et firmis passibus. Proprie autem equus fortis viam carpit dum vngulis dilacerat et dispergit. vnde qui firmiter et audacter ingrediuntur viam carpunt. Unde est illud Uirgilianum in distingo de balista latrone. Nocte dieque tuum carpe viator iter. Hec sunt que ad primum librum annotanda duximus. Amnis defluus Rupes Obex Trames Callis Semita Capere

¶ Prosa prima secundi libri.

Sanctus Thomas

Ost hec paulisper. Hic est secūdus liber Boetij de consolatione philosophie qui continuatur ad librum precedētem in hunc modum. Postq̄ philosophia in primo libro inuestigauit causas radicales infirmitatis. Boe. in hoc secūdo procedit ad eius curationem. Primo adhibendo sibi remedia leuia. Secundo remedia validiora in libris consequētibus. hunc em̄ modum medicandi philosophia promisit Boetio. Et diuidit iste liber in. xvi. partes: qu ia octo sunt prose τ octo metra huius secūdi: partes in processu patebūt. quid aūt in qualibet parte agit: similr vide bitur. Prima prosa diuidit. Primo ostēdit Boe. quid philosophia egerit post predicta resumit vnam causam doloris Boe. Scdo philosophia ponit quādam effectus fortune. Tertio excusat se de quod I Quarto tangit oportunitatē medendi Boe. Quinto pcedit ad leuia medicamenta eius. scda ibi. Intelligo. tertia ibi. Sed vt arbitror. quarta ibi. Sed tempus est quinta ibi. Quid est igit o Boe. Primo dicit. Post hec que dicta sunt philosophia obticuit. id est tacuit paulisper. i. modicum atq̄ pro τ vbi. i. postq̄ collegit: id est intellexit meā attentionem id est diligentiā modesta taciturnitate: id est tēperato silentio exorsa est id est incepit loqui sic. i. taliter: si pro quia ego cognoui causas. i. rōnes radicales: q̄ p τ habitum i. dispositionē tue egritudinis. i. infirmitatis. tu Boe. tabescis. i. tristaris affectu. q̄ p et desiderio prioris fortune que fuit tibi pspera ea fortuna mutata. i. variata apud te puertit. i. mutauit statum. i. dispositionē tui animi. i. tue mentis: sicuti tu ti bi fingis.

¶ Prosa prima libri secundi.

Ost hec paulisper obticuit: atq̄ vbi attentionem meam modesta taciturnitate collegit: sic exorsa ē philosophia. Si penitꝰ egritudinis tue causas habitūq̄ cognoui: fortune prioris affectu de desiderioq̄ tabescis ea tantum animi tui statum: sicuti tibi fingis: mutata peruertit. Intelligo multiformes illius prodigij fucos τ eousq̄ cum his quos eludere nititur blandissimam familiaritatem exercet dum intollerabili dolore confundat eos quos insperata reliquerit. Cuius si naturam: mores: ac meritum reminiscare: nec habuisse te in ea pulchrum aliquid: nec amisisse cognosces.

Taciturnitatis bōa. ¶ No. q̄ phia post pdicta obticuit: vt Boe. magis animo deliberato vba philosophie colligere posset τ sibi rūdere. quia sm Sen̄. in puerbijs. Deliberare vtilia mora tutissima est. Deliberādū est diu quicq̄d faciendū est semel. Discute quid audias pba quid credas: τ id p phia obticuit tanq̄ lassata ex questionibꝰ prius motis. vn̄ Sene. li. de ṽtutibus cardinalibus. Non semp in actu sis: sed interdū animo tuo requiē dato: vt requies illa sit plena sapiētia τ ṽtute. ¶ Nota de

Taciturnitas duplx. hoc qd dicit taciturnitate. duplex est taciturnitas: quedā moderata: alia supflua. Moderata taciturnitas est qn̄ tacet cum tacendū est: de qua loquit Sen̄. in puerbijs di. Tene semp vocis τ silētij tempamentū: tn̄ in hoc libētius incūbe: vt libentius audias q̄ loquaris. qui em̄ nescit tacere nescit loqui. Supflua taciturnitas est qn̄ tacetur cum loquendū est. de q̄ poeta. Nā nimiū tacuisse nocet.

Magnanimus ¶ Nota q̄ Boe. in statu miserie nō erat magnanimꝰ: qꝛ habuit animū puersum fortuna. Magnanimus enim est qui cōtra difformes insultus fortune vnanimi mētis cōstantia militat sm Alber. sup pmo lib. ethi. τ Sen̄. pma epl'a ad Luc. di. Primū argumentū cōposite mētis existimo posse consistere τ secū morari.

Fortuna. ¶ Nota q̄ phia dicit fortunā esse mutatā circa Boe. sicut ipe fingit ħ dicente pro tāto q̄ sm rei veritatē fortuna nō erat circa ipm mutata sicut phia infra patebit ¶ Intelligo multi.

2ᵃ p. Hic phia ponit effectū fortune dicēs. Ego intelligo. i. cognosco multiformes fucos. i. deceptiones illiꝰ pdigij. i. fortune. τ eousq̄. i. tādiu. s. ipa fortuna exercet blādissimā familiaritatē cū his q̄s nitit. i. laboras eludere. i. decipe dum. i. donec cōfundat. i. eneruat intollerabili dolore eos quos fortuna insperata. i. sine spe reliquerit. i. dimiserit cuius scꝫ fortune si tu Boe. remiscare. i. recorderis naturam mores: ac pro etiā meritū. i. dignitatē: nec etiā cognosces te Boe. in ea fortuna habuisse aliq̄d pulchrū nec amisisse. τ p p̄ns de amissione eiꝰ nihil est dolendū. ¶ Nota q̄ pdigium est miraculū pre

Prodigiū ter solitū cursum nature puenies. τ dr pdigiū quasi porro pducēs homies in admiratōne. Uel sm Hug. pdigiū est monstrū ad vastandū paratū. τ dr a pdigo digis: qd est vasto stas. Fortuna autē potest dici pdigiū. pmo qꝛ ducit hoīes in admiratōe: eo q̄ bonis mala τ malis bona tribuit. Uel dr pdigiū scdo modo: qꝛ vastat animū hois. pspera em̄ fortuna vastat animū hois p nimiā sollicitudinē. aduersa p nimiā desolationē. ¶ Nota fuccus in vna significatiōe dr color suppositꝰ naturali co

Fuccus lori: et ponit p deceptione: qꝛ talis color decipit visum cū facit mulierē difformē apparere pulchrā ¶ Nota q̄ fortuna sua familiaritate decipit hoīem τ cōfundit. qꝛ dicit Sene. in li. de consolatione si

Fortune fraus lu bel: e. Neminē aduersa fortuna cōminuit: nisi quē secūda decepit: τ dicit in puerbijs fortuna: quē nimiū fouet hunc stultum facit fortuna nulli semel obesse cōtenta est; fortuna vitrea est dum splen

det frangitur. Et tertia epistola dicit. Neminem eo fortuna prouexit vt non tantum illi minaretur quantum promiserat: noli huius tranquillitati confidere. memento quod mare euertitur et eodem die vbi luserunt nauigia absorbentur. Sed vt arbitror haud. Hic philosophia excusat se de quodam dicens. Sed vt ego philosophia arbitror id est opinor haud multum non multum laborauerim reuocare id est reducerem tibi hec sup. predicta de moribus fortune in memoriam: enim pro quia tu solebas id est cōsecutus fuisti presentem id est astantem fortunā quoque et blādientē. i. applaudentē incessere. i. arguere virilibus. i. asperis verbis quod pro insectare id est persequebaris eā fortunam de nostro auditu. i. de nostra informatione prolatis. i. pnunciatis sententijs verum pro sed oīs subita. i. festina mutatio non contingit. i. aduenit sine quodam cōflictu. i. turbatiōe aīorum sic. i. taliter factū est. s. de te vt tu discesseris paulisper. i. modicū a tua tranquillitate. i. a tue mētis quiete. ¶ No. quod sapiēs et magnanimi est cōtra fortunam cōstāter militare et nō pusillo aīo succūbere. vnde Sene. li. de clemētia di. O magnos viros quos maligne fortune succūbere nesciūt et aduersas res sue virtutis experimēta faciūt. Nā secundum Arist. i. ethicorum. sapiēs scit bñ ferre fortunā quia habet se sine vituperio sicut tetragonū. corpus enim tetragonum quocūque proiicit firmiter stat sic animus sapientis cōstans permanet quacunque fortuna eminente. ¶ Nota quod quies animi fit per sedationem passionū que causant ex ordinatione rationis cū deliberatione: sed subite mutationes preueniūt deliberationē rationis: ideo mutāt et turbāt animū propter quod dicit Philosophia. Omnis subita mutatio rerum non cōtingit sine conflictu animorū.

Sapiens

¶ Sed vt arbitror: haud multū tibi hec in memoriā reuocare laborauerim. Solebas enim presentē quoque et blādientē virilibus incessere verbis. eāque de nostro audituro prolatis insectabare sententijs. Verum ois subita mutatio rerum nō sine quodam quasi conflictu contingit aiorū. Sic factū est vt tu quoque paulisper a tua tranquillitate discesseris. ¶ Sed tēpus est nunc haurire te aliquid ac degustare molle atque iocūdum: quod ad interiora trāsmissum validioribus haustibus quidē viam fecerit. Adsit igitur rhetorice suadela dulcedinis: que tūc tantum calle recto procedit dum nostra instituta nō deserit. Cumque hac musica laris nostri vernulla nūc leuiores nūc grauiores modos succinat. ¶ Quid igitur o homo quod in mesticiam luctumque deiecit? Nouum credo aliquid inusitatumque vi

Quies animi.

¶ Sed tempus est te haurire aliquid. Hic philosophia tangit oportunitatem medendi ipsum Boetiū dicens. Sed tempus est: id est instat te Boe. haurire: id est recipere. ac pro etiam degustare aliquid molle: id est facile. atque pro et iocundum: id est delectabile: quod leue vel delectabile transmissum ad interiora: scilicet tui animi fecerit viam validioribus haustibus: id est fortioribus remedijs: igitur pro ergo suadela: id est persuasio rhetorice dulcedinis: id est rhetorice ornatus assit. i. presens est. que rhetorica procedit tūc: id est solūmodo. tūc recto calle: id est recta via. non deserit: id est relinquit nostra instituta: id est documenta. Cumque hac: id est rhetorica musica: id est ars metrica. vernula: id est famula. nostri laboris: id est nostre domus: scilicet assit. et succinat: id est cantet. nunc: id est aliquando leuiores modos: id est faciliores versus. nunc: id est aliquando. grauiores: id est difficiliores. ¶ Nota quod philosophia mutat duas scientias ad curationem Boetij: scilicet rhetoricam et musicam. Rhetoricam mutat ratione prose in qua vtitur rationibus persuasiuis rhetoricis coloribus adornatis. Musicam mutat propter metrū. nam sicut in musica vtimur arsi et thesi: id est concordi eleuatione et depressione vocis: sic similiter in metro vtimur eleuatiōe quādo producte syllabe leuantur: et vtimur depressione quādo breues syllabe deprimūtur quadam concordia proportionali. ¶ Nota dicit Tullius in prohemio rhethorice sue veteris quod eloquētia sine sapiētia plerūque obesse potest: nunque autem prodesse. Cum igitur rhetorica: tunc procedit recto calle quādo non deserit nostra instituta que sunt instituta et documenta sapientie. ¶ Quid est igitur o homo. Hic philosophia adhibet Boe. leuia medicamēta. Vbi nota quod leuia medicamēta siue remedia dicūtur rationes sumpte secundum cōem vsum hoīm persuadētes nō esse dolendum de aduersitate fortune. Remedia autem validiora sunt rationes que sunt cōtra cōem opinionem hoīm: ostendentes quid summū bonum et in quo consistat. et quō ad ipm perueniatur et quod mali sunt impotētes et boni potētes et similia. Primo ergo ostendit philosophia non esse dolēdum de fortuna: quia fecerat propriam naturā circa ipm. et hoc ostendit quinque rationibus persuasiuis. secundā ponit ibi. Si probas. tertiā ibi. Anxio quartam ibi. Quod si nec. Quintam ibi. Postremo etc. Prima ratio talis est. Nullus in mesticiam et luctum deijcitur: nisi propter aliquid nouum vel inusitatū contingens circa ipm: sed mutatio fortune non est aliquid nouū vel inusitatum: ergo eius mutatio nullū debet deijcere in dolorem. dicit ergo in littera. Igitur o homo. i. tu Boe. quid est illud quod deiecit. i. prostrauit te in mesticiam. que pro et luctum. Ego philosophia credo quod tu Boe. vidisti aliquid nouū que pro et inusitatū. i. incōsuetū sup.

Deest dux id est quasi Musica.

Rhethorica.

contingere circa te. Boe. si putas. i. existimas ipsam fortunam mutatam. i. peruersam a sua natura
erga. i. circa te erras. i. false estimas: quia hi semper sunt eius mores. ista est natura eius ꝙ nūc sit
aduersa: nūc prospera. ista fortuna seruauit circa te potius propriā constantiā in ipa sui mutabili-
tate: quia mutatio fortune est sua cōstantia. talis em̄ erat scʒ mutabilis cum tibi blādiebatur: id est
adulabatur: cum tibi alluderet illecebris. i. delectationibus false felicitatis id est prosperitatis tu
deprehēdisti. id ē cognouisti am-
biguos vultus id est dubias faci
es ceci numinis id ē cece dee for-
tune: que scʒ fortūa adhuc velat
id est occultat sese id est seipsam
alijs supple hoībus: tn̄ applau-
dendo eis prosperitate: ipsa tibi
tota innotuit. id est manifesta est
prorsus. i. omnino scʒ pꝛsperitate et
aduersitate. ¶ Nota ꝙ illecebra
bre. est delectatio carnalis illici-
ta hominē alliciens: lʒ inueniat
pro quacunqꝫ alia delectatione.
¶ Nota sicut bestia vl' auicula vl'
piscis delectatōis spe decipitur
sic homo delectatione prosperi-
tatis fortune fallaciter irretitur.
Unde Sene. viij. epistola. Cla-
mo vitate quicqꝫ casus tribuit
ad omne fortuitū hominū suspi
tiosi pauidi subsistite. Nam fera
et piscis spe aliqua oblectāte de-
Fortune cipitur. ¶ Nota ꝙ delectationes
pꝛsperitas fortune sunt false. Nam bm̄ btm̄
Augustinū. Prospera hui' mun-
di asperitatem habent verā: io-
cunditatem falsam certum dolo-
rem incertam voluptatē. ¶ Nota philosophia appellat fortunā cecum numen. Hug. dicit ꝙ numē
est virtus dei vel ipse deus vel dei ptās vel maiestas. Hic autem accipitur pro dea: quia antiqui
fortunam colebant. ¶ Nota ꝙ fortunā dicit esse cecam di. Tul. in li. de amicitia. Fortuna vt medic'
ignarus multos excecauerat: non ipsa ceca sit: sed eos cecos plerisqꝫ efficit quos ꝯplexa est. ¶ No.
ꝙ fortuna antiquitus depingebatur duplici fronte calua et capillata per caluā designando aduer-
sitatem. per capillatā pꝛsperitatē ergo di. phia deprehēdisti ambiguos vultus fortune. ¶ Si pbas
vtere moribus. Hic ponit scd̄am rationem q̄ talis est. de illius amissione non est dolendum quod
Vultus ē pniciosuʒ et quo habito hō nunꝙ est securus: fortuna est hmōi vt tangit in littera ergo et c. Dic ergo
fortune. Si pbas. i. approbas fortunā vtere morib' eius ne queraris. i. conq̄raris si perhorrescis. i. prime-
scis perfidiam sperne atqꝫ abijce fortunam alludentē. i. ludēdo inferentē tibi pniciosa. i. dānosa. nā
fortuna q̄ nūc est tibi cā tāti meroris p sui absentiam hec eadem debuit tibi esse causa trāquilita-
tis. i. securitatis per sui presentiā: sed nō fuit. em̄ p qꝛ fortuna reliq̄t te quā nō relicturam nemo vn-
ꝙ poterit esse securus. ¶ Nota circa hoc qđ dicit perniciosa alludētē di. Se ludit fortuna cum suis
moribus et que dedit aufert et que abstulit reddit: nec vnꝙ tutius est illum experiri quē cum locuʒ
iniurie non habet. ¶ Nota ꝙ securitas maxime hoīem delectat ꝓpter quod est appetēda. vnde. Se
Prosperi- ne. vi. epistola. Nec me res vlla delectabit: lʒ sit eximia et salutaris ꝙ mihi reor securus suʒ. ¶ Nota
tas fortūe ꝙ pꝛsperitas fortune nō reddit hoīem securū: qꝛ di. Se. Misera fortune amica putabis insidie sunt
quisquis vestrū in tutā vitā agere volet ꝙ plurimū potest fortune beneficia deuitet: in quibus mi-
serrimi fallūtur. habere putam' honores in precipitia cursus iste deducit. ¶ Nota. Se. i. de reme-
dijs fortuitoꝝ sic att. exonerauit te fortuna si intelligis: et tutiore loco posuit damnum putas reme-
dium est: clamas ꝙ opib' expoliat' es tuo vitio. ista tibi iactura tam grauis est nō tam moleste fer-
res si tanꝙ pditurus habuisses. ¶ An vero tu preciosam: estimas. Hic phia ponit tertiā rationē que
talis est. Istud est putandū preciosum et charum qđ non est mensurū et suo recessu est afflicturuʒ:
sed fortuna est huiusmodi: ergo nō est reputāda preciosa et chara: et per cōsequens non est dolen-
dum de eius amissione: nec gaudendū de ei' possessione. vnde di. in littera. Uero pro sed. an tu esti-
mas felicitatē abiturā. i. recessurā sup. esse preciosam: et fortuna presens est chara tibi: nec est fida
manenda. et cū discesserit est allatura. i. adductura merorē: quasi diceret nō debet estimari pciosa.
¶ Nota ꝙ appellat fortunā felicitatē: qꝛ bm̄ Arist. fortuna vel est felicitas vel est prima felicitati.
vnde in lib. de bona fortuna di. Arist. ꝙ nō contingit esse felicē sine reb' exteriorib': quarū fortuna
est dn̄a et hoc intelligendū est de felicitate politica et nō speculatiua q̄ ꝯsistit in actu sapiētie. ¶ No.
fortuna discedēs inducit merorē: qꝛ dicit Se. in li. de tranquillitate animi. Letiores reliquit quos
fortuna nuꝙ pꝛsperit ꝙ q̄s deseruit. et Boe. postea dicit ꝙ infelicissimū gen' infortunij ē felicē fuisse.

disti. Tu si fortunā putas erga te esse mutatam erras:
Hi semp eius mores sunt ista natura. Seruauit circa
te ꝓpriaʒ potius in ipa sui mutabilitate constantiam.
Talis erat cum tibi blādiebatur cū tibi false illecebris
felicitatis alluderet: deprehēdisti ceci numinis ambi-
guos vultus. Que sese adhuc velat alijs: tota tibi pro-
sus innotuit. ¶ Si pꝛobas vtere morib' ne queraris
Si perfidiaʒ perhorrescis: sperne: atqꝫ abijce pniciosā
alludentē. Nam que nunc meroris tibi causa tanti est:
hec eadē trāquillitatis esse debuisset. Reliquit enim te
quā nō relicturā nēo vnꝙ poterit eē securus. ¶ An for-
tu pciosam estimas abiturā felicitatē: et cara tibi ē for-
tuna pn̄s. Nec manēdi fida et cū discesserit alatura me

¶ Quod si nec ex arbitrio retineri. Hic ponit quartam rationē que talis est. Illud qd est indiciū future miserie: nec est charum nec preciosuz: nec p pñs de ipso dolendū; fortuna est hmōi sicut tangit in littera. Unde dicit q̄ si fortuna si nec pōt retineri. i. haberi ex arbitrio. i. fm voluntatem. ⁊ ipsa fugiens. i. recedēns facit calamitosos. i. miseros: quid aliud est fortuna fugax q̄ quoddam indiciū. i. signuz future calamitatis. i. miserie enim p qr neq̧ sufficit intueri. i. inspicere istud quod est sitū. i.

rorez. ¶ Qd si nec arbitrio retineri pōt: et calamitosos fugiens facit. qd est aliud fortuna fugax q̄ future quoddā calamitatis indiciū: Neq̧ enī quod ante oculos situz est sufficit intueri. Rex exitus prudētia metit. Eadēq̧ in alterutro mutabilitas: nec formidādas fortune minas: nec exoptādas facit eē blāditias. ¶ Postremo equo aīo toleres oportet: quicqd intra fortune areā gerit: cū semel iugo ei⁹ colla submiseris. Qd si manēdi abeūdiq̧ scribere legē velis ei: quā tibi dñaz spōte elegisti: nōne tu iniuriosus fueris ⁊ impatiētia tuam sortez exacerbabis quā pmutare nō possis. ¶ Si ventis vela cōmitteres: nō quo volūtas peteret: sz quo flatus pelleret pmoueretis. Si aruis semina crederes feraces inter se annos sterilesq̧ pēsares: fortune te regēduz dedisti domine moribus oportet obtemperes. Tu vero voluentis rote impetum retinere conaris. At oīz mortaliū stolidissime si manere icipit fors esse desistit.

positum ante oculos. i. qd est presens: verū p sed prudentia. i. homo prudēs metit. i. immensurat exitus. i. fines rerū q̧ pro ⁊ cadez mutabilitas. i. instabilitas in alterutro. i. aduersitate et prosperitate: nec facit minas. i. inuidias fortune esse formidādas. i. timēdas nec facit blanditias esse exoptandas. i. desiderādas. ¶ Nota q̄ calamitas est miseria cum aliquis nihil hz nec in re nec in spe: et est dicta a calamo qui est vacuus et manus. ¶ Nota q̄ non sufficit solus intueri pñtia sed ⁊ etiā futura qr lz qñq̧ prima salua fiant indicia: vltima tamen alteri⁹ saporis inquinamēta pmanebūt. Hec in fine de disciplina scholarium. Et Tullius. ij. rhetorice dicit. Errant qui in prosperis oēs impetus fortune putant effugisse: sapiēter cogitant qui in tpibus psperis causas aduersas reformidant. ⁊ Sene. de quattuor virtutibus cardinalibus dicit. Si prudens est animus tuus tribus tpibus dispensef presentia ordina: futura puide: et pterita recordare. Nam qui nihil de pterito cogitat perdit vitā: ⁊ qui nihil de futuro pmeditaf ꝗ oīa incaut⁹ incedit pone ante te animum tuū mala futura ⁊ bona vt ista possis sustinere et illa moderari. et Gaufred⁹ i poetria. exēplo syrenes habe doceans in illis

Calamitas.

Sub meliore statu semper peiora caueto. Nulla fides rerum sequitur post mella venenū. Et claudit nox tetra diem nebuleq̧ serenum. ¶ Postremo equo animo. Hic ponit quintam rationem que talis est. Quicunq̧ alterius iugo se submittit oportet q̄ mores eius patienter sustineat: sed homo affectione temporaliū submittit se iugo fortune ergo opz q̄ mores fortune patienter toleret: vñ sicut iniuste agit qui vult imponere legem dñe sue: ita volens imponere legē fortune agit iniuste hāc rationē pretendit in littera. Scdo declarat dictū suū p quedaz siliā: ibi. Si ventis. pmo dicit. Postremo. i. vltimo dicam q̄ opz vt tu toleres. i. patiaris equo aīo. i. constanti aīo quicquid gerif. i. fit intra aream fortune. i. intra mundū cum semel submiseris. i. subiugaris colla. i. tua iugo fortune appetendo tpalia tanq̄ premia tuoꝝ meritoꝝ q̄ p sed si velis scribere. i. scribendo imponere legem manendi ⁊ abeundi equū tibi dñam sponte elegisti: nōne fueris iniuriosus ⁊ ipatiētia. i. p tuā impatientiam exacerbabis. i. argues sortē. i. fortunā quā nō possis pmutare. ¶ Nota q̄ philosophia mundū appellat areā fortune qr sicut in area triturādo torquētur manipuli: sic fortuna in mundo torquet holes nūc psperitate nunc aduersitate rotando. ¶ Nota circa hoc dicit nōne iniuriosus fueris q̄ iusticia est libertas animi tribuens vnicuiq̧ quod suuz est fm suam dignitatem: deo amorē ⁊ obedientiaz: maiori reuerētiam: pari concordiā ⁊ minori disciplinā: si ergo famulus vellet imponere legez dñe sue: cui tenetur exhibere reuerentiā operaref contra iusticiā. ¶ Nota quicūq̧ afficif bonis exterioribus: ⁊ mutatur fm mutationē eoꝝ dicitur esse subiectus fortune: ⁊ colla sua iugo eius submittere: quia fortuna est dñā bonoꝝ exterioꝝum. talis autem fuit Boe. ergo iniuriabaf fortune volēs iponere legē manēdi ⁊ recedēdi. ¶ Si vētis. Hic pbat dictū suū p quedā similia. s. q̄ fortuna nō sit in ptāte hoīs dī. Si cōmitteres vela nauis ventis tu pmouereris. i. duceretis nō quo voluntas tua peteret. i. desideraret: sed quo flatus venti te pelleret. Si crederes. i. committeres semina aruis. i. agris pēsares. i. iudicares annos feraces. i. fertiles q̧ p ⁊ steriles inter se ita q̄ nō haberes illos ānos in ptāte tua a simili tu dedisti te regendū fortune opz q̄ obtēperes id est obedias mori

Justicia

bus domine tue vero pro sed tu conaris .i. laboras ,retinere impetum .i. cursum voluentis rote .i. mobilis fortune et frustra laboras. O stollidissime omnium mortalium nescis φ si fors .i. fortuna incipit manere id est stabilis esse φ tunc desistit id desinit esse fors. Sicut enim non simul stant φ aliquis sit homo & non sit rationalis: sic nõ stant simul φ sit fortuna & φ non sit mutabilis. ¶ Nota φ sicut cõmittens velum vento amplius non est in potestate sua duci quo vult: sed ſm imperiũ vẽti ducitur. & sicut cõmittens semina agro nõ est in ptãte eius φ pueniant anni fertiles vel steriles: sic a simili qui cõmittit se fortune nõ est in potestate sua vt habeat fortunam psperam & aduersas. ¶ Nota circa hoc φ di. voluentis rote φ antiquitus fortuna depingebat cum rota hac ratione: nã in rota sunt quattuor diuersitates: vna pars est summa: alia infima: tertia qua de summo descenditur ad pmũ: quarta qua de pmo ascendit ad summũ: similiter in hoibus inueniunt quattuor varietates: quidã ei sunt in summa psperitate: & tales sunt eleuati in rota rota fortune. Alij sunt in summa aduersitate & tales iacent deiecti sub rota. Tertij declinant de psperitate in aduersitatẽ: & tales descendunt de summitate rote. Quarti procedunt de aduersitate in psperitatem: & tales ascendũt rotam fortune: vnde eleuatus in rota fortune di. Glorior elatus. descendens dicit. descendo mortificatus. deiect⁹ dicit: infimus axe rotor. ascendens dicit letus alta vehor. ¶ No. φ natura nõ assuescit in contrariũ: nam si lapis millesies proijciatur sursum nõ assuescit ascendere sursum cũ natura eius sit descendere sicut ergo esset stollidissimus qui laboraret alicui auferre sui naturam: sic stollidus est qui laborat rote fortune auferre mutabilitatẽ que est eius natura: ergo dicit philosophia At omnium stollidissime &c.

¶ Ascensius.

POst hec paulisper obticuit. Hec ẽ prima prosa scdi libri. In quo qdẽ libro Boe. errorem eoꝝ q de fortuna tanφ iniusta reꝝ administratrice cõqrunt reprehẽdi ondens neqꝫ fortune arbitrio res geri: neqꝫ de ei⁹ mutabilitate iustã eẽ miseris qrelã. In hac aũt prima psa ondit phia Boe. mores fortune q semp instabilitatẽ amauit: hoc solus hñs imutabile φ sp sit mutabilis: pcluditqꝫ inique: de fortuna qritã sibi eã dñam semel cõstituerit. Aperta est aũt manifesta ṽboꝝ structura qpropter pauca vocabula dilucidasse satis fuerit. Tabescis nollẽ exposuisse .i. tristaris: sed lẽte psumeris. Phucus cũ ph scribitur estqꝫ color qdaz purpure⁹ q grece phicos dr: quẽ nõnulli sibi ad decorẽ acquirendũ exhibebant Vñ (vt est apud Tortelliũ) zenophon in pdia cyri. Quidã inqt oculoꝝ inferiores palpebras quodaz phuco depingẽtes decorẽ gratissimũ in aspectu cõtrahebãt. hec ille. Hic aũt videt sumi p oĩ colore adulterino ad ornamentũ & decorẽ adhibito: p quẽ: qr decipimur in iudicãdo de pulchritudine: ideo pro fraude & deceptione nõnunφ accipit: vt apud Teren. in eunucho. Phucũ factũ mulieri. Cõsue

Cõfundat tudo autem obtinuit vt scribat phucus. hoc aũt loco multiformes phucos p varijs deceptionib⁹

Insepat⁹. adulteria ostẽtatiõe factis dixit. Cõfundat .i. simul in desolationẽ siue desperationẽ fũdat .i. ptur

Sperare. bat eos quos ipsa reliquerit insperata .i. quã nõ timuerit nec veriti sunt se derelicturã. Sperare est

Quoqꝫ improprie p eo φ est timere dr: vt primo eneid. At sꝑate deos memores fandi atqꝫ nefandi. Solebas eñi pñtem qꝫ & blandiẽtem &c. sic legendũ est. Nã qꝫ nõ est cõiunctio copulatiua: nõ eñi significat & sed etiam: ponet ergo post qꝫ & sicut in bonis codicib⁹ reperit. Et erit ordo. Quin p qr solebas incessere .i. puocare virilib⁹ ṽbis fortunã qꝫ .i. etiam pñtem et blãdientẽ &c. Vex ois subita &c. hec pro deuerbio seu prouerbio haberi solet. Sed tps est haurire. Item grece locutionis imitatio. Nã latine dixerit tps est hauriendi. Que tñc tñ calle recto pcedit: dũ nostra instituta nõ deserit sic legẽdum est. Nã mendosi codices nõ hñt particulã dũ vel cũ: sed tamẽ melius dũ leget. In cõmentarijs etiam superioribus nõ repperi nec ausus sum apponere: sꝫ apponendũ haud dubie est cũ sit ordo. Que .s. sua dela rhetorice dulcedinis pcedit: tũc tñ recto calle dũ .i. qñ nõ deserit nostra .i. phica instituta. Sunt autem instituta ſm Vallẽ. mores non aũt documenta q poti⁹ institutiones dicunt.

Verna. Hic tñ videtur posuisse instituta: p preceptis & doctrinis .q.d. ea q nos instituim⁹. Docet etiã Horatius in de arte poetica materiã esse sumendã in carmine et libris phoꝝ cuꝫ dicit. Rẽ tibi socratẽ pñt ostendere charte. Cũqꝫ hac musica laris nostri vernula. Verna dr seruus vel serua dñe nostre: quasi et ancilla nostra natus. vernaculus la. lĩ. ad vernas ptinẽs: inde lingua vernacula: quam vulgo materiam vocãt: vt poete qua verne q vulgariter loquũtur vti solẽt. Est aũt musica vernula phie. .i. familiaris & domestica Lar vt dixi deus domesticus est: vñ & p domo sepe accipit. Nouum credo

Hic aliqd inusitatũqꝫ vidisti hoc iocãdo & quasi p ironiã dicit. Hi semp ei⁹ mores sunt. Hi .i. hmõi vel ta

Numen. les vt apd virgiliũ hũc ego te curiale aspicio. In ipsa sui mutabilitate. Nõ inepte hic dixeris. In ipsa mutabilitate: quippe qua se mutat. Melius tñ cõsonantib⁹ sui mutabilitate legit vt qua mutat. Ceci numinis. Numẽ dr a nuo eo φ numina .i. ptãtes deoꝝ ad nutuꝫ .i. ad arbitriũ & voluntatẽ oia faciũt. Sunt autem vnius dei varia numina: sed hic numẽ cecũ p dea ceca ponit: hoc ẽ p fortuna: quã cecã deã vocant. Quo circa: quia totus hic liber de fortuna & eius mutabilitate conscriptus &

Fortuna. nõnulla de ea dicemus ex bonis cõmentarijs excepta. Et primum adducemus illud virgilianũ in paruis opusculis. Fortuna imeritos auget honoribus. Fortuna innocuos cladibus afficit. Iustos illa viros pauperie grauat. Indignos eadẽ diuitijs beat. Apulei⁹ autem libro septimo sic ait. Subibatqꝫ me non de nihilo veteris priscesqꝫ doctrine viros finxisse ac pnunciasse cecã & prorsus exoculatam inesse fortunam: que semper suas opes ad malos & indignos conferat. Nec vnφ iudicio quẽφ mortaliũ eligat. Immo vero cuꝫ his potissimum diuersetur quos pcul si videret fugere deberet nudis pauperibus vilibus & expositis &c. Plinius item libro .ij. c. vij. naturalis hystorie de ea sic dicit. Toto quippe mũdo & omnibus locis omnibusqꝫ horis omnium vocibus fortuna inuocatur: et

una violatur: vna accusatur: vna agitur rea: vna cogitatur: sola laudatur: sola arguitur: et cū conuitijs colitur volubilisq₃ a plerisq₃ vero et ceca etiā existimata vaga. inconstans incerta: varia indignorūq₃ fautrix. Huic omnia expensa: huic feruntur accepta: et in tota ratione mortaliū sola vtranq₃ paginam facit ⁊c. Salustius etiā in catil. Sed profecto fortuna in omni re dominatur. In iugurtino vero ait. Sed dux atq₃ imperator vite mortaliū animus est. Quippe fortuna probitatē: industriā: aliasq₃ bonas dare neq₃ eripere cuiq₃ potest. et Sene. epistola. xcix. Errant enim qui aut boni aliquid nobis aut mali inducūt tribuere fortunā. Valentior enim omni fortuna animus est: et in vtrāq₃ partes ipse res suas ducit: beateq₃ ac misere vite sibi causa est. At cicero in libro de natura deorū sic ait. Ad rem autem vt redeam iudiciū hoc oīm mortaliū est fortunā a deo petendā a seipso sumendā esse sapiētiam. Fortuna autem vt scribit Lactantius lib. iij. c. xxix. Est accidentiū rerū subitus atq₃ inopinatus euētus. Simulachrū eius cū copia ⁊ gubernaculo fingūt: tanq₃ hec opes tribuat ⁊ humanarū rerū regimē obtineat ⁊c. Iuuenalis satyra. x. de ea sic dicit. Nullum numē habes si sit prudentia: sed te nos facim⁹ fortuna deam celoq₃ locamus. Patet ergo etiam gētiliū testimonio fortunā non veram esse deam: sed ab imprudentib⁹ pro dea habitā. vnde philosophia eam cecuꝫ numen vocat innuēs non verum esse numē aut deam. | Perniciosa alludentē potius legam perniciose alludentē vt sit aduerbiū. Calamitas q̄ calamo ⁊ culmo deducit̄. tunc ꝓprie ſm donatū dicit̄ quādo calami et culmi grandine aut fulmine ꝓsternūtur vnde maxima colonis iactura nascitur. Tolero qđ significat suffero seu patior habet primā syllabā breuē quapropter errāt qui tollero scribūt decepti vt reor q̄ tollo per duplex l scribitur. Quicquid intra fortune arcam: alibi vt meo iudicio melius aream legit̄ nō arcam et ita cōmentarius scripsit. Sepius etiam iniurius q̄ iniuriosus inuenies scriptū et ita scribendū puto. Fortem nō sortem pro fortuna leges: ſꝫ raro alios casus q̄ fors et forte legeris. Sors autē est quisq₃ sortitur. i. obtinet a deo: ⁊ ponit̄ ꝓ capitali pecunia. i. ea que datur ad vsurā cuius lucrum quod accedit dicitur fenus. Sortes autem dicūtur sortilegorū instrumenta. Versiculus in rota fortune hunc legi. Regnabo: regno: regnaui: sum sine regno. Ita vt ascendēs dicat regnabo sedens in vertice: regno declinans et oppositus illi qui dicit regnabo dicit regnaui. Et qui est sub regnante hoc est in infimo rote: quia neq₃ regnat neqꝫ spem regnādi habet dicit sum sine regno: sed missas faciemus id genus nugas.

Calamitas.
Tolero.
Tollo.
Bre: lege
Iniurius.
Fors.
Sors.
Fenus.

¶ Metrum primum secundi libri.

Ec cū superba verterit vices dextra
Estuantis more fertur euripi
Dudum tremēdos seua proterit reges.
Humilēq₃ victi subleuat fallax vultum
Non illa miseros audit haud curat fletus
Vltroq₃ gemitus dura quos fecit ridet
Sicq₃ illa ludit: sic suā probat vires
Magnumq₃ suis monstrat ostentum
Si quis visatur vna stratus ac felix hora.

Ec cum superba verterit vices dextra. Hic incipit primus metrū huius secundi qđ dicitur hypponanticū ab inuentore: q̄ labor naturā cantu huiusmodi metri subleuat̄: et dicit̄ metrū iambicū a pede ꝓdominante. Est autē iābus pes cōtrarius trocheo ꝯstās ex prima breui ⁊ vltima lōga ⁊ dicit̄ metrū trimetrū: ſꝫ etiā hoc metrum habeat sex pedes tū cōputando duos pedes ꝓ metro erit metrū trimet̄: i quo metro philosophia describit mores fortune dicens. Cū hec. s. fortuna verterit vices. i. alternatiōes ꝓsperitatis et aduersitatis superba dextra: ⁊ cū fertur more euripi. i. maris estuātis. i. mūdātis: tūc fortuna seua. i. crudelis proterit. i. conculcat reges dudū tremendos. i. metuendos ⁊ ipsa fallax subleuat de aduersitate humilē vultū victi. i. depressi nec ipsa audit ꝓces: nec curat miseros. i. paupes: ⁊ ipsa extās dura q̄ nō flectit̄ ad voluntatē hoim. ridet. i. deridet vltro. i. spōtanee gemit⁹ sup. miseror̄ quos fecit: sic illa ludit sic ꝓbat. i. experit̄ suas vires: ⁊ ipsa mōstrat suis magnū ostētū. i. miraculū: si q̄s visat̄ vna hora strat⁹. i. aduersitate depssus et felix. i. ꝓspitate eleuat⁹. q. d. fortuna videt̄ exhibere suis. i. hoib⁹ q̄ bonis ei⁹ inhiant magnū miraculū qñ aliq̄s subito videt̄ mutari de aduersitate in ꝓsperitatē: ⁊ ecōuerso. ¶ Nota q̄ fortuna dicit̄ superba eo q̄ nullum veret̄ nec auertit ꝓbitatē nec maliciā alicui⁹: ⁊ si vocat̄ more superbor̄ obaudit. ¶ Nota q̄ euripus ſm aliquos est vētus turbinis. ⁊ dicit̄ euripus q̄si eurus rapidus: ⁊ est eurus nomē vēti. ſm alios aūt et forsan melius euripus est brachiū vel sinus maris cui⁹ decursus est incert⁹. ⁊ ꝓpter incertitudinē sui cursus frequēter periclitantur ibi naues: ⁊ dicitur ab eu qđ est bonū et ripa quasi bona ripa per cōtrarium. Sicut ergo cursus euripi estuātis est incertus: sic ⁊ mutabilitas fortune. | ¶ Nota de operatione fortune q̄liter hos eleuat ⁊ hos deprimit loquit̄ Alan⁹ in āticlaudiano dicēs. Precipitē mouet illa rotam motusq₃ laborū. Nulla quies claudit nec sistūt ocia motu. Hos premit: hos reuelat hos recipit erigit illos. Cogit ⁊ in varios homines descendere casus. ⁊ Samaritis alias pauper henricus.

Sanctus Thomas.

¶ Quicquid agas: quicquid dicas: quicquid patiaris. Non facis vt retrahas que mea dextra trabit. Sic ego priuatum venerandaq; scripta tenebo. Et per velle meo mel tibi felq; dabo.

¶ Ascensius.

Iambici carmen.

Ec cum superba rc. Carmē hoc hyponactiū iambicū trimetrū: ac vnius generis est: nisi q̄ varios pedes locis imparib⁹. i. primo: tertio: et quinto recipit. In locis aūt paribus qui sunt secūdus: quart⁹: et sextus legitime poneret iambus ob hoc iābicum dicitur: sed in sexto etiā spondeū et trocheū habet min⁹ viriose q̄ in ceteris. Scōs autem carmē corruptū esse docet mensura: nisi legat vt legendū puto. Exestuantis more fertur euripi. Sic enī fiunt sex pedes bissyllabi. At si queras cur ergo trimetrū dicatur si sex habet pedes. Si dixero q̄ duo pedes pro vno cōputant vt in superiori cōmentario: iterum. percūctaberis: cur id fiat in iambicis pot⁹ q̄ alijs. Dicā q̄ iambus pes citus est: vt dicit Horatius. et q̄ velociter transit eius prolatio bini pedes metrū. i. mensurā vnā faciunt. Iterū queres quare iābus potius dicatur citus pes q̄ trocheus cū equalibus cōstant syllabis et tēporibus. Dicam causam phisicā et naturalē: q̄ vltimus sonus etiā minor plus durat et diuti⁹ auditur q̄ quicūq; precedentiū. Quia ergo trocheus syllabā suam breuē in fine habet vbi adiuuatur a finalitate sonus eius correpte pferatur: iō nō dicitur pes citus sicut iambus cui⁹ breuis in principio posita nō adiuuat per finalē sonoritatē. Simili de causa consonātes in ppriam vocē exeunt semiuocales dicuntur. que vero in sonū vocalis fere dicitur mute. se hec hactenus. Cōsueti⁹ pfert iambis trissyllabum et credo viriose bissyllabū ab alexādro poni: non sine auctoritate et exēplis id asserens: que si afferre cogar. non fecero cōmentariū: vt institui: sed prolixā narrationē. Euripus est quedā maris pars inter phocidem boetie partē et euboiam insulā sita qd septies in die totidēq; nocte refert: et adeo immoderate puertit: vt et ventos et plena vētis nauigia secū portet. vnde Sene. in hercule etheo. Euripus vndas flectit instabiles vagas semptēq; cursus flectit et totidē refert. Dum lassum titan mergat oceano iubar. Hui⁹ rei causam. Liui⁹ lib. viij. de secūdo bello punico vētis cōtribuit: cum tñ alij constanti fide dicāt se eiusmodi agitationes etiā sine vētis effectas vidisse. Cetera nota puto. Dependet in(ne quē lateat) cū superiori prosa carmē hoc: tam assumptionis seu minoris propositionis approbatione vñ fiat sillogism⁹ talis. Cuiuscūq; dñi imperio te regēdū summisisti: ei⁹ mores feras oportet. Sz fortune instabilis dñe īperio te summisisti: ergo ei⁹ mores feras opz. Minorē quo ad alterā partē: videlz q̄ se imperio fortune summiserit concessit Boe. conquestus de ei⁹ perfidia. Quo ad alterā autē partem. i. quo ad instabilitatē eius nunc pbat phia: ostendēs eā etiā cum impietate. continue mutari: et quasi septies vt euripum affluere et refluere.

Euripus.

¶ Prosa secunda secundi libri.

Ellem autem pauca tecum fortune ipsius verbis agitare. Tu igitur an ius postulet animaduerte. ¶ Quid tu o homo reaz me quotidianis agis querelis? Quam tibi fecim⁹ iniuriam? Que tibi tua detraximus bona? Quouis iudice de opum dignitatumq; mecum possessione contende. Et si cuiusq; mortaliū proprium quid horum esse monstraueris: ego ea tua fuisse q̄ repetis spōte concedā. Cū te matris vtero natura pduxit.

Sanctus Thomas.

Elle autez pauca. Hic incipit psa secūda huius secūdi in qua phia pbat Boetio non esse cōquerendum de fortuna: q̄ nihil sibi abstulit: et introducit fortunā alloquentē Boetium. Et diuiditur q̄ primo persuadet Boetius introductionem fortune. Secūdo introducit eam ibi. quid tu o homo. Primo philosophia dicit o Boe ego philosophia vellē tecum pauca agitare. i. discutere verbis ipsius fortune. tu vo animaduerte an ius: id est iusticia postulat hoc. ¶ Nota q̄ similitudo orationis quādoq; generat fastidium: ideo quandoq; ipsam oportet mutare. vnde Tulli⁹. iiij. lib. rhetorice dicit. Sermonem in dicendo cōmutari oportet: vt facile satietas varietate vitetur: ideo philosophia hic variat orationē per introductionem noue persone vtendo prosopopeya: que figura a Tullio vocatur conformatio: persuadet igitur Philosophia Boetio introductionē fortune dicēs. Vellem aūt pau. rc. ¶ Quid tu o homo. Hic philosophia introducit fortunā alloquētem Boetiū. que ostendit querimoniā esse iniustā: q̄ nihil sibi abstulit. Primo ergo fortuna ostendit q̄ nihil Boetio iniuste abstulit. secūdo quandam responsionem Boe. excludit: ibi. An tu mores. Primo ergo facit qd dictuz est: et tunc secūdo responder tacite qstioni. primo dicit fortuna ad Boetiū. o tu hō qd agis. i. vexas. vel facis me reaz quotidianis. i. assiduis querelis. q. d. facere non deberes. quam tibi fecim⁹ iniuriam. q. d. nullam que tua bona tibi detraximus: quasi dicat nulla contende mecum in iudicio de possessione opum et dignitatum coram quocunq; iudice et si monstraueris aliquid esse proprium horum bonorum cuiusq; mortalium; ego sponte concedam tibi ea que reperio fuisse tua. q̄ autem non sint tua nec alicuius homi.

nis propria probo tibi:quia cum natura produxit te de vtero matris ego suscepi te nudum τ inopē id est carentē oībus rebus τ foui te meis opibus:τ ego prona.i.prōpta educaui.i.nutriui te indulgentius id est clementius fauore.i.clementia mea:quod te nunc facit impatientem nostri.i.cōtra nos. Or si Boe.a principio nō fuisset nutritus ꝓsperitate fortune nō fuisset impatiens de amissiōe eius;τ subdit ego circūdedi te affluentia τ splendore oīm bonoꝝ que sunt mei iuris.i.ptātis. Nūc

nudum rebus oībus inopemq̄ suscepi: te meis opib⁹ foui:τ qđ te nunc impatientē nr̄i facit:fauore prona indulgenti⁹ educaui. Et oīm que mei sunt iuris affluētia τ splendore circūdedi. Nunc mihi retrahere manum libet habes gratias velut vsus alienis non habes ius q̄rele:q̄si q̄ tua pdideris ꝑsus. Quid ergo igemiscis nulla tibi a nobis illata est violētia.opes honores: ceteraq̄ taliū mei sunt iuris dominā famule cognoscūt: mecū veniunt:mecum discedunt. Audacter affirmem si tua forēt que amissa conquereris nullomodo pdidisses. An ego sola meū ius exercere ꝓhibeor: Licet celo ꝓferre lucidos dies/eosdēq̄ tenebrosis noctibus condere. Licet anno terre vultū nūc florib⁹ frugibusq̄ redimere:nūc nymbis frigoribusq̄ cōfundere. Ius ē mari nūc strato equore blandiri: nūc ꝓcellis ac fluctibus inhorrescere. Nos ad cōstantiam nostris morib⁹ alienam inexpleta hominum cupiditas alligabit hec nostra vis est:hunc cōtinuū ludum ludimus. Rotā volubili orbe versam⁹:infima summis sūma infimis mutare gaudem⁹. Ascende si placet:sed ea lege ne vti cum ludicri mei ratio poscet descendere iniuriam putes.

ait libet.i.placet mihi retrahere manū tu habeo grās.i.mihi referre grates tanq̄ vsus alienis:non habes ius querele q̄si q̄ tua pdideris. Quid ergo ingemiscas querulando:nulla tibi a nobis illata est violentia.opes: honores:τ cetera taliū sunt mei iuris.i.ptātis τ famule mee.s.honores τ ptātes cognoscunt me dn̄am. Mecū veniunt:mecū discedūt. audacter affirmē si tua forēt que cōquereris amissa nullo modo ea pdidisses. No. q̄ tota ratio fortune in hoc cōsistit.nulli manet rōnabilis q̄rimonia de eo q̄ nihil alioꝝ auferre: sed ꝓpria pro suo libito disponit sed fortuna nihil abstulit qđ erat Boetij: sed propria disponit pro suo libito:ergo τc. Nota de hoc qđ dicit que tibi tua. Sene. dicit in de remedijs. Non est tuum qđ fortuna fecit esse tuū. Alienū est omne q̄cquid optādo euenit:τ nihil ipsius ꝓpriū putari lȝ qđ eripi potest. Nota qđ homo producitur nud⁹ ex vtero matris: per hoc innuit magna ei⁹ miseria si enim hō nudus nascit et nullo indigeret minus esset miser:sed quia nudus nascitur nihil possidēs τ pluribus indigēs ideo magis miser est. Unde pauper henricus. Primitus in mūdo tecū tua quanta tulisti. Nudus eras primo τ postea nudus eris. Nota q̄ bona exteriora nō sunt ꝓpria hoīs:q: dicit Sene. Nihil ꝓpriū dicas q̄ mutari pōt: fortuna reposcit qđ dedit bonū qđ dari potuit auferri potuit: τ qđ fortuna non dedit nō eripit. An ego sola meū. Hic respōdet tacite questioni diceret aliquis fortune: licet bona exteriora sint tua:tn̄ postq̄ ea hoī cōtulisti nō deberes amplius auferre. Huic questioni respōdet fortuna dicēs q̄ hoc esset cōtra ius τ cōtra naturā suā quā nullus debet sibi auferre:imo debet vti sicut cetere res vtunt sua natura vn̄ dicit. Nunq̄d sola ꝓhibeor exercere ius meū cū oīa alia exercent naturā suā qđ declarat q: lȝ.i.licitū ē celo ꝓferre lucidos dies τ eosdē cōdere.i.abscōdere tenebrosis noctib⁹ τ lȝ anno redimere.i.ornare vultū.i.supficiē terre nūc.i.aliqñ floribus sicut in vere:nūc frugibus sicut in estate:nūc cōfundere eū nymbis:pluuijs τ frigorib⁹:sicut in autūno.et hyeme ius.i.natura est mari nūc.i.aliqñ.s.tpe sereno blādiri.i.blandū esse equore strato.i.pacifico: sȝ tpe tēpestatis inhorrescere.i.horridū apparere ꝓcellis ac fluctib⁹.i.inundationib⁹:nunq̄d inexpleta.i.insatiabilis cupiditas hoīm alligabat non ad ꝯstātiā nostris moribus.q.d.nō etenī hec est nostra vis id est naturalis ptās hūc ludū continuū.i.oī tpe cōtinue ludimus rotā versamus;volubili orbe.i.veloci circulatione τ nos gaudem⁹ mutare infima.i.aduersa summis.i.ꝓsperis τ summa infimis.i.ꝓspera aduersis. Tu Boe.ascēde rotā nr̄am si placet:sȝ ea lege.i.cōditione vti.i.vt ne putes tibi fieri iniuriā si ꝯtingit te descēdere cū ratio mei luducri.i.ludi iocosi hoc poscet. No. q̄ q̄libet res in sua naturali opatione delectat frustra ergo laborat q̄ naturā rei auferre conatur:cū natura non assuescat in ꝯtrariū. Un̄ paup henricus. Nōne sua lege quis sic vtat et arte. Qđ si fors dederit vtat

Qui tu mores ignorabas meos? Nesciebas. cresuz regē lydoꝝ. Cyro paulo ante formidabilez mox deinde miserandum rogi flammis traditum misso celitus imbre defensum. Nunc te pterit Paulum persi regis a se capti calamitatibꝰ pias impendisse lachrymas. Quid tragediarū clamor aliud deflet nisi indiscreto ictu fortunam felicia regna vertentem? Nonne adolescētulus duo dolia: vnum quidez malum: aliud autem bonū in iouis limine iacere didicisti? Quid si vberiꝰ de bonoꝝ pte sumpsisti? Quid si a te nō tota discessi. Quid si hec ipa mei mutabilitas iusta tibi causa est; sperādi meliora? Tamē ne animo contabescas ꝛ intra cōmune omnibus regnum locatus proprio iure viuere desideres.

ois bō. Miles eq̄s: piscator aquis: ꝛ clericus hymnis. Nauta fretis: pugiles marte: poeta metris. Rusticus arua parat numerat: mercator auarus. Uirgo legit flores: stultꝰ amator amat. Seminat in spinis nature iura retractās. ¶ Nota dicit cupiditatē hoim esse inexpletā qꝛ dicit Aristo. ii. politicoꝝ. Infinita est cōcupiscentia hoim ad cuius repletionē multi viuūt. Et Sene. lxvi. epistola. Naturalia desideria finita sunt. ex falsa eñ opinione nascētia vbi desināt nō habēt ꝛ Se. xv. epla. Ois aliqua contēnere pōt oia autem habere nō potest. ¶ An tu mores ignorabas meos. Hic fortuna excludit quandā responsionē Boe. posset enim dicere Boe. O fortuna ego cōqr est. is sum de tua mutabilitate qꝛ ignorani mores tuos. Hanc enim responsionē excludit fortuna p plura nota. Boe. ex quibus poterat perpendere mores ꝛ stabilitatez suā ꝛ dicit. Nunquid tu ignorabas mores meos. q. d. nōne sciebas quō cresus rex lidorum qui prius erat formidabilis cyro regi persarum sed postea captus fuit a cyro ꝛ traditꝰ ignibꝰ ad cremandum: sed imbre misso celitus fuit defensus et euasit. nūquid etiam preterit te quomodo paulus consul romanus fudit pias lachrymas super calamitatibus id est miserijs psi regis quez captiuauerat: quid eniz aliud deflet amor tragediarū: id est poematum reprehendentiū vicia hominū nisi me fortunā vertentē felicia regna indiscreto ictu. i. incerto euentu. nōne existēs adolescētulus didicisti iacere in limine. i. in domo iouis duo dolia vini: vnum quidem bonū: aliud aūt malum de quibus oportuit vnūquēqꝫ intrantē gustare quid conquereris si vberius de bonoꝝ pte sumpsisti: quid conquereris si a te nō tota discessi: quid conquereris si hec ipa mei mutabilitas est tibi iusta causa sperādi meliora. i. psperatū p certe ꝯtabescas. i. deficias aio ꝛ tu locatus intra cōe regnum omnibus. i. in mundo desideres viuere proprio iure. quia hoc esse nō potest vt eximaris a cōmuni lege hominum. ¶ Nota ꝙ cum cresus rex lidorum esset pugnaturus contra regem persarum ipe consuluit appollinem de successu pugne qui respondit hmōi versiculo. Cresus perdet alim trāsgressus plurima regna. Alim est fluuius quidam: quem versiculum Cresus sic intellexit ꝙ cresus transgressus aliz perdet. i. destruet plurima regna ipsius Cyri. sed apollo sic intellexit. Cresus trāsgressus alim perderet. i. amitteret plurima regna sua et hoc contingit. nam ipse cum transgressus esset alim victus est a Cyro et in ignem positus: sed tanta inundatio pluuie facta fuit ꝙ extinctus fuit ignis ꝛ euasit: de quo cum multum gloriaretur dixit filia sua noie Fama. O pater expecta vltimam diem: antequā non est gloriandū. Quadam vero nocte vidit Cresus in somno ꝙ esset sup altam arborem vbi Jupiter eum rigabat ꝛ phebus eū siccabat qd somniū cū retulisset filie sue rñdit filia: tu eris captus a Cyro ꝛ in cruce suspensus: vbi Jupiter id est pluuia te rigabit: ꝛ phebꝰ id est sol te siccabit: quod ad vltimū contingit ex quo pōt ppendi mutabilitas fortune. ¶ Nota ꝙ paulus consul romanus missus fuit cōtra regē persaꝝ qui erat supbissimus hoim. Cū autē ipm deuicisset cōsiderans psperitatē pteritā ꝛ aduersitatē pñtem eiꝰ motus pietāte fleuit sup ipm ꝛ dimisit eū ex quo fiīt ppendit mutabilitas fortune. ¶ Nota ꝙ tragedia est carmē rephensiuū vicioꝝ incipiēs a psperitate desinens in aduersitatem: ꝛ dicitur tragos grece quod est hyrcus latine ꝛ odos cantus: qꝛ cantus huiusmodi carminis hyrco renumerabatur: tamē dicunt tragedi poete: qꝛ antiqua gesta et facinora sceleratorum regū luctuoso carmine populo spectante. i. recipiēte concinebant sicut dicit Jsidorus libro ethimologiarum. ¶ Nota ꝙ homerus volēs ostendere mutabilitatē fortune describit in domo iouis iacere duo dolia vini: vnum bonum aliud malum: et omnes intrantes domum de vtroqꝫ oportebat gustare: sed quosdam plus de bono: quosdam vero plus de malo ꝛ hec descriptio publice depingebatur athenis in templo iouis vbi Boe. studuit adolescens existens sicut ipe testatur de scholarium disciplina. Per domuz autem iouis Homerus significabat mundū. per duo dolia psperitatem ꝛ aduersitatem: ꝛ omnes qui viuunt in mundo de vtroqꝫ gustant: quidam plus de prosperitate: quidam plus de aduersitate. ¶ Nota dicit fortunam vertentia felicia regna dicit. Gaufredus in poetria. Hoc vnum prescire potest ꝙ nulla potestas esse morosa potest quia res fortunas scdas imperat esse breues: si vis exempla priores. Respice fortunas: enarrāt illa prioꝝ. Flo

Cresus

Paulus.

duo dolia iouis.

rida prosperitas minos subuertit athenas. Ilion atrides magne carthaginis arces. Scipio s; multi sunt romani alia fati. Tēpore versa breui: breuis est distantia leti. Omnis et mesti, nox est vicina diei. Hec aliena docent: et te tua facta docebunt.

¶ Ascensius.

Vellem autē ⁊c. Fortune verbis. i. quibus vteretur fortuna si ipsa tecū loqueret. Est autē honesta locutio et apud disertos frequēs. ago tecū verbis populi: aut senatus ⁊c. Tu igitur an ius postulet animaduerte: horū verborū sensus apertior esset si suppositū illius verbi postulet poneret fortuna vt sit ego vellē tecum agere pauca verbis fortune: tu igitur animaduerte an fortuna postulet ius. i. qđ iustum est si tecū ita loqueretur quid tu ⁊c. Est autē sermo ꝓprius. Nam vt grāmatici peritiores docēt poscimus rem debitā et honestā: petim⁹ precando et humiliter: postulam⁹ ea que iusta sunt et nobis iure quodā debita. ¶ Quid tu o homo ⁊c. figuratiue sunt hmōi interrogatiōes et amaritudinis plene. que responsum nō poscūt nisi forte negatiuū: quib⁹ indignati et multū irati vti solent: quocirca apte dātur hic fortune vt multū lacessite ob iniustas querelas Boe. habes gratias velut vsus alienis: legerē habe gratias. et ita scriptū reperi in quibusdā: sed interpres (forte similitudine verbi sequētis illectus vbi legendū est nō habes ius ⁊c.) Voluit legere habere et subaudire referre vel agere. Nudum rebus omnibus. De hac miseria humana Pli. lib. vij. naturalis hystorie capi. i. Graphice scribit: cui⁹ verba sunt hec statim post principiū libri. Cum omnia exequi human⁹ nequeat anim⁹. Principiū iure tribuet homini cuius causa videt cuncta alia genuisse natura: magna et seua mercede contra tanta sua munera vt nō sit satis existimare parens melior homini an tristior nouerca fuerit. Ante omia vnū animātiū cunctorū aliena alienis vellet opib⁹ ceteris varie tegumēta tribuit testas: cortices: coria: spinas: villos: setas: pilos: pluuiā: pennas: squamas: vellera. Truncos etiā arboresq; cortice interdū gemino a frigorib⁹ ⁊ calore tutata est. Hominē tm̄ nudū ⁊ in nuda humo natali die abijcit ad vagit⁹ statim et ploratuū. Nullūq; tot aīaliū aliud ad lachrymas: ⁊ has protin⁹ vite principio. At hercule risus precox illi et celerrim⁹ ante quadragesimā diē nulli datur. Ab hoc lucis rudimēto qđ ne feres quidā inter nos genitas vincula excipiūt: ⁊ oīm mēbrorū nexus atq; infeliciter natū: iacet manib⁹ pedibusq; deuinctis flens animal ceteris imperaturū: ⁊ a supplicijs vitam auspicatur: vnā tm̄ ob culpā: q2 natum est. Heu demētia ab his initijs existimantiū ad superbiam se genitos. Prima roboris spes primūq; tpis mun⁹ quadrupedi similē facit. Quādo homini incessus. Quādo vox qñ firmū cibis os. Qñ palpitās vertex: summe inter cūcta aīalia ibecillitatis iudiciū. Iam morbi tot atq; medicine tot contra mala excogitare: ⁊ he quoq; subinde nouitatibus victe. Cetera sentire naturā suā: alia pernicitatē vsurpare: alia ꝑperes volat⁹: alia vires: alia rapere hoiem scire nihil sine doctrina: nō fari: non ingredi: non vesci breuiterq; nō aliud nature spōte ꝙ flere. Itaq; multi extitere qui non nasci optimū censerēt: aut ꝙ ociosissime aboleri. Vni animātiū luctus est datus: vni luxuria: et quidē innumerabilibus modis ac per singula mēbra. vni ambitio vni auaricia. Vni vniuersa viuēdi cupido. Vni supstitio. Vni sepulture cura: atq; etiā post se de futuro. Nulli vita fragilior: nulli rerū omniū libido maior. Nulli pauor cōfusior. Nulli rabies acrior. Deniq; cetera aīantia in suo genere probe degūt. Congregari videm⁹ et stare cōtra dissimilia. Leonum feritas inter se non dimicat. Serpentū morsus nō petit serpentes. Ne maris quidē belue ac pisces nisi in diuersa genera seuiunt. At hercule non homini plurima ex hoie sunt mala: hec Plini⁹. Quibus satis abūde miserā conditionē nostrā ostendit cū omniū animantiū nudissimi et pauperrimi nascamur: si modo ratio desit: quod tamē nō sine magno beneficio dei effectum putauero. Voluit enī deus per miseriā nostrā supbie fomitem nobis reprimere: ⁊ per paupertatem misericordie materiā augere nisi enī miseri sint: non esset in quo conspiciatur misericordia. Licet anno redimire Redimio.
nolito legere, redimire est enī quarte coniugationis. Ius est mari ⁊c. Seneca quoq; fortune instabilitatē mari cōparat: sed nota sunt eius verba. Ludicri mei Recte declinauit. Nam Valla ludicrum Ludicrus
in secunda declinatione non in tertia proferendum docet. contra Priscianum et eius imitatores vt contra Alexandrū. Cresi hystoria satis diligenter exposita est: quia tamen lucem obscurius addere Cresus.
re instituimus inuenimusq; non nullos dubitare eo ꝙ auctorem eorum que in cōmentarijs sancti Thome leguntur non inuenerunt: ideo non pauca addemus. Fuit itaq; Cresus elyctici filius genere lydus. qui primus grecos partim subegit tributis impositis: partim sibi socios asciuit: et tm̄ imperio: thesauris omniūq; rerū fortuna creuit vt se felicissimū dicere nō dubitaret. Cum autem Solon vir sapientissim⁹ et legum atheniensiū lator pisistratum tyrannū fugiens ad eum forte se recepisset: et ipse cresus se exquisitissime (vt est apud laertium) omniū ornamentorū genere cōposuisset: sublimisq; solio sedisset interrogans Solonem: an pulchrius vnꝙ spectaculum vidisset: respondit Solon se gallos gallinatios: fasianos et pauones pulchriores vidisse. Naturali enim illi flore et incredibili speciositate vestiunt. Cresus autem alieno. Alio tempore ostentas soloni thesaurum suum: interrogauit an vidisset aliquem se beatiorem. Cui Solon. Celum inquit vidi qui liberos suscepit et vidit ex his nepotes: mortuus honestissime in bello pro patria dimicans. Item cliobem et bithonem filios sacerdotis Iunonis argiue: qui iugum subeuntes plaustro matrem duxerunt ad Iunonis templum. quiescentesq; in ipso delubro non sunt amplius excitati: quorum effigies tanꝙ virorum qui optimi extitissent argis facta apud delphos collocauerunt. Cum autem Cresus rursum interrogaret. Et quid de me sentis: te inquit multorum hominum regem arbitror: quod vero interrogas prius non affirmauero ꝙ audiuero te vita bene defunctum esse. Quam So-

Marginal notes: Agere verbis. — Postulare. — Interrogatio figurata. — Miseria humana.

loni sententiā. Cresus tunc non magni pendens postmodum nimis veracem cognouit. Nam cum esset potentia et animo vehemens. Ciro Persarū regi bellum mouit. vnde dicitur illi pauloante formidabilis fuisse dicit sed mox miserādus: q: captus ꝛ Cyro oblatus iussus est viuus pyre imponi: vt totus cōbureretur: coniunctus compedibus: et ligatis manibus: et quattuordecim lydorū clarissimis pueris superimpositis. Quo in loco memor verbi solonis quod dixerat ante suprem̄ā diem neminem beatū debere dici. sepenumero exclamauit Solon Solon: quasi diceret minus verax mihi es. Qd Cyrus audiens sibi significari id voluit hominēq3 adduci: quem viuū vri mandauerit. Qua re intellecta dictionē vt ipse aliquādo futurā metuēs creso pepercit: ꝛ flammā extingui iussit: qd cū ministri nō possent pluuia vehemens descendit per quā cresus liberatus est: et ad cyrū ductꝰ: qui sciscitabatur eum: cur se inuasisset. at ille respondens. Tu: ei (inquit) cresus. Solutus autē apud Cyrus omniū primus cōsilio semp fuit. Hec de creso ex herodoto libro primo excepta sunt. Justinus autē libro primo dicit eū captum et remissum: s3 modū remissionis tacet. cōmentū autē3 addit fabulosa nō tamē aspernanda oīno. ¶ De paulo autē consule rege persarū satis frigide loquitur superior cōmentariꝰ cū neutriꝰ nomē ponatur alit ꝙ in textu. Videt aūt loq̄ de Lucio emilio paulo macedonico. Et de persa rege macedonie ad eum captiuo deducto. de quo Vale. maximus libro. v. capi. primo vnde legendum puto perse regis: non persi. nec fuit rex persarum sed macedonum. Hec autem pulchre recitat. Pli. in de viris illustribus di. Lucius emilius: paulus filius eius qui apud cannas cecidit primo consulatu quē post tres repulsas adeptus erat de liguribus triūphauit. Rerum gestarum ordinē in tabula pictum publice posuit. Iterum consul persen philippi filium regē macedonū apud samotrachas cepit quem victū fleuit et assidere sibi iussit: tamē in triūphum duxit. Hec ille. Preterea vbi omnes fere codices habent: duo dolia. Unum quidem malū: aliud autē bonum: meliores (qui pauci sunt) habēt vnū quidem boni: aliud autem mali. Non enim dolia bona aut mala fuisse vult dicere: sed boni aut mali contētiua. Quid si hec ipsa mei mutabilitas ꝛc. Bonū argumētum cōtra eos qui egre patiuntur fortune mutabilitatē. Nam si mutabilis non esset maneret miseris perpetuo mala. nec esset ipsis ratio meliuscula sperandi. Cetera nota sunt.

Paulus Lucius.

Sanctus Thomas.

¶ Metrū secundum libri secundi.

Si q̄tas rapidis flatibus incitus
Pontus versat arenas
Aut quot stelliferis edita noctibus
Celo sydera fulgent
Tantas fundat opes: nec retrahat manum
Pleno copia cornu
Humanum miseras haud ideo genus
Cesset flere querelas
Quamuis vota libens excipiat deus
Multi prodigus auri
Et claris auidos ornet honoribus
Nil iam parta videntur:
Sed quesita vorans seua rapacitas
Altos pandit hiatus:
Que iam precipitem frena cupidinem
Certo fine retentent

Si q̄tas rapidis flatibus incitꝰ Isido. est scdm metrū: huius secūdi qd dicit asclepiadeū ab inuentore: coriambicum a pede pdominante: quid sit pes coriambꝰ prius habitū est: et constat illud metrū ex primo spōdeo et duobꝰ coriambis et pirrichio vel iambo: quale metrū est illius hymni. Sāctorꝫ meritis inclyta gaudia: scdm metrū dicitur pherecratiū ab inuētore: cōstans ex primo spōdeo: secūdo dactylo tertio spōdeo vel trocheo. In hoc ergo metro fortuna conquerit de inexpleta cupiditate hoīm di. Si copia. i. fortuna quā gētiles deaꝫ copiam appellabāt pleno cornu fundat hominibus tantas opes quātas arenas v̄sat. i. voluit pōtus. i. mare incitus: id est cōmotus rapidis flatibus: id est impetuosis vētis: et si fūdat tātas opes quot sydera fulgent in celo edita id est orta stelliferis noctibus: et ipsa copia nō retrahat manū auferendo opes. haud pro nō. ideo humanū genus cesset flere: id est flendo ꝓponere miseras querelas. et q̄uis deus prodigus. i. diues multi auri. i. admodū prodigi multū aurum diffundens. ipse deus libens excipiat vota hoīꝫ et ornet auidos: i. cupidos claris honoribus: tamen iam parta. i. acquisita ꝛ possessa nil videtur eis: sed seua rapacitas vorās quesita: id est acquisita. pādit: id est manifestat. altos hiatus: id est receptacula cupiditatis. Et nūc querit fortuna qui iam freno retentent. i. detineāt certo fine cupidinē. i. auariciā hominū precipitē. i. pre-

cipitantem hominē sitis id est desiderium habendi fluens largis muneribus ardescit in homine: ⁊ ideo ille qui trepidus terrore aduersitatis gemens credit sese egentem: ille nūꝗ diues agit .i. vitā ducit. ¶ Nota circa hoc qđ dicit pleno copia cornu ꝙ cum hercules quodam tempore luctaret cum acheloo ⁊ achelous mutaret se in taurum hercules apprehendens ipm̄ per cornu effregit illud: ⁊ repletum pomis ⁊ floribus odoriferis sacrificauit illud fortune quod cornu dicit fortuna quibusdā propinasse plenum: quibusdam vacuum. quibusdam semiplenū ſm diuersum statum pſperitatis ⁊ diuersitatis hominū. ¶ Nota ꝙ fortuna inuehitur contra auariciam hominū. quod Tullius in libro Tusculanarum questionum dicit. Auaricia studium pecunie habet: quam nemo sapiens concupiuit. ea enī quasi malis venenis imbuta corpus animūq; virilem effeminat. Ipsa enim insatiabilis manens: neq; copia neq; inopia minuitur. Et in eodem hoc de auaricia dicit. Quid est ꝙ multi cupiditate pecunie feruntur, quorum ita perturbantur animi: vt non multū absint ab insania. Dicit Seneca epistola .lxxv. Auaricia nunꝗ habet manus malus: nisi ꝙ integra est. ⁊ sexagesimasecūda epistola. Auaros comparat canibus dicens. Vidisti aliquem canem missum a domino panis frusta aut carnis aperto ore captantem: quicquid arripit protinus integrum deuorat: ⁊ semper ad spem futuri inhiat. Idem etiā euenit nobis quicquid nobis fortuna expectantibus porrigit: illud sine omni voluptate dimittim⁹ et statim ad rapinam alterius erigimur. ¶ Nota qui credit se egentem non est diues: sed pauper: quia dicit Seneca prima epistola. Non qui parum habet: sed qui plus cupit pauper est. Quid enī refert quātū illi in archa quantum in horreis iactat si alieno hiatu imminet. ¶ Nota ꝙ diuitie non tollunt auariciam: sed augmentant. Unde Seneca .xvi. epistola dicit. Congregatur in te quicquid locupletes possederunt vltra priuatum pecunie modum fortuna te prouehat: auro tegat: purpura vestiat: terram marmoreq; occultat. accedant statue et picture: et quicquid vlla res elaborauit maiora cupere ab his desistes. Unde Iuuenalis. Interea pleno dum turget sacculus auro. Crescit amor nummi quātum ipsa pecunia crescit.

Largis cum potius muneribus fluens
Sitis ardescit habendi.
Nunꝗ diues agit qui trepidus gemens.
Sese credit egentem.

¶ Ascensius.

SI quantas ⁊c. Uersus est dicolos distrophos. Asclepiadeus enim prior est pherecratius secūdus. Nam dicolos dicit eo qđ duo habet genera carminis. distrophos autem: quia post secūdum reuertitur ad primū. Asclepiadeus autem est proprior versus ab inuentore: coriambicus a pede predominante. Potest tamen alit scādi: ⁊ quidem facilius: ita ꝙ primus pes sit spondeus: secūdus dactylus: ⁊ deinde relinquatur syllaba abundans: postea autem remanent duo dactili: quis vltima possit esse longa. Dyomedes grammaticus docet hoc genus carminis reduci ad pentametrum addendo vnam syllabam: que tamen debet esse breuis ⁊ poni post penultimam: vt in tertio carmine: si pro noctibus ponatur nocticulis erit penthameter sic. Aut ꝙ stelliferis edicta nocticulis. Docet etiam exametrum habens pentimemerim: et in fine dictiones dissyllabas reduci ad hoc carmen ablatis dictionibus dissyllabis: vt ex illis duobus exametris virgilianis. Nimborū in patriam loca fera furentibus austris. Auulsumq; humeris caput et sine nomine corpus. fiunt duo asclepiadei versus sic. Nimborum in patriam fera furentibus. Auulsumq; caput: et sine nomine. Docet preterea hoc carmen reduci ad exametrum: adiecta in fine dissyllabā dictionē spōdeum aut trocheum constituente: et post pentimemerim: aut vna longa interdum duabus breuibus. vt illud Horatianum. Mecenas atauis edite regibus sic fiet exametrum. Mecenas atauis decus edite regibus olim ⁊c. Secūdum carmen etiam in primo loco anapestum accipit. aut versus ille. Sitis ardescit habendi. Viciosus est: sic corrigēdus. Vis ardescit habendi. Sed de his, in presentia satis. Deus prodigus auri. Non dicatur id est diues. quia non omnis diues est prodigus. sed pdigus id est profusiue multi auri: quasi procul agens ⁊ profundens multum auri. Cetera nota satis puto addam tamen vnum de cornucopie: et de acheloo: vnde ablatum est. Cuius quidam transformationem in varias res. Ouidius in principio noni metamorphoseos satis describit. Fabula est herculem cum acheloo duellū habuisse pro dya nira enei regis celidonie pulcherrima filia: in quo cuꝫ tandem hercules victor extiteret: ⁊ achelous sese in anguē: nūc in taurū verteret: hercules illi alterum cornu aufregit: quo ablato victus achelous se in fluuium sui nominis precipitauit. copia aūt nimpha cornu illud accepit: ⁊ de omni vbertatis genere repleuit. Strabo ad hystoriā referēs dicit bellum pp̄ter acheloi inūdationēs motū: post qđ fertilitas secuta est. Dio. aūt in quito biblioteces dicit herculem acheloo fluuio cornu. i. quēdam sinuosum cursum abstulisse faciendo euꝫ in aliud latus fluere. Uñ cornucopie. i. oīs fertilitatis abūdantia secuta est. Est etiam cornucopie amalthee capra ablatum cuius in fastis Ouidius meminit. Illa autem verba. Auaricia studium pecunie hꝫ: que cōmentarijs dicit esse Tullij in Tusculanis: sunt Salustij in catilinario.

Carmen asclepiadeus.

Prodig⁹

Achelous

Cornucopie

¶ Prosa tertia secundi libri.

Sanctus Thomas.

His igitur si pro se tecum. Hic incipit tertia prosa huius secundi in qua philosophia probat Boe. nō debere conqueri de fortuna. quia multa bona sibi contulit. Et primo inquirit philosophia quid sentiat de dictis fortune. Secūdo bona fortune sibi collata enumerat. ibi. Verūtamen. Primo ostēdit philosophia ꝙ Boe. nihil habeat loqui contra fortunā. Secūdo Boe. respōdet. Tertio philosophia eius responsionē approbat: sicut patebit dicens primo. Si fortuna loqueretur tecum his verbis ꝓ se. profecto pro certe tu nō haberes quid contra hisceres. i. nō haberes vñ aperires os ad respondendū fortune. At si quid est quo tuā querelaꝫ iure tueris: oportet. i. necesse est vt ꝓferas dabimus tibi locuꝫ dicendi. Tum ego Boe. inquā id est dixi vel respondi. Speciosa quidē sunt ista que fortuna dixit: ꝛ sunt oblita. i. delinita melle. i. delectatione rethorice dulcedinis. scilicꝫ quātum ad prosam: ac ꝑ ꝛ musice dulcedinis scꝫ quātū ad metrū ꝛ cantū. Tum. i. tunc oblectent id ē delectant animū meū cum audiūtur. sed sensus. i. perceptio malorū est altior. i. profundior miseris ꝙ̄ ista possunt attigere. quasi dicat quāuis verba fortune superficialiter me delectēt: tamē ad ꝓfunditatē mei doloris nō attingūt. Itaq. i. ergo cū hec verba fortune desierint. i. cessauerint insonare auribus meis meror insitus. i. imissus pregnat animū meū. Tunc immediate philosophia approbat responsionē Boetij dicens. Ita est. Hec enim verba fortune nondum sunt remedia tui morbi: sed sunt quedā fomenta id est munimēta aduersum curationem. i. contra sanationem cōtumacis doloris.

Prosa tertia secundi libri.

His igitur si pro se tecum verbis fortuna loqueretur: quid ꝓfecto cōtra hisceres nō haberes. At si qd est quo querelā tuam iure tuearis ꝓferas oportet: dabimꝰ tibi dicendi locum. Boe. Tum ego speciosa quidē ista sunt inquā. Oblitaq rethorice ac musice melle dulcedinis: tum tantū cum audiūtur oblectāt. Sed miseris malorū altior est sensus. Itaq cū hec auribus insonare desierint: insitus animū meror ꝑgrauat. Phi. Et illa ita est inquit. Hec enim nōdum morbi tui remedia: sed adhuc contumacis aduersus curationē doloris fomenta quedā sunt. Nam que in profundū sese penetrāt: cum tempestiuū fuerit amouebo. Verūtamē ne te miserum existimare velis: an numerū modumq tue felicitatis oblitus es. Taceo ꝙ desolatū parente summorū te virorū cura suscepit: delectus in affinitatē ꝑncipū ci-

Nam remedia que penetrant. i. immittūt sese in ꝓfundū ꝑturbationū expellēdo causam radicalem tui morbi. ista amouebo. i. apponam cum fuerit tempestiuū. ¶ Nota ꝙ Boe. nihil habuit loq̄ ꝯtra verba fortune: quia verū dicit: ꝛ cōtra veritatē nō est loquendū. Nam vero oīa cōsonant: et veritas sibyipsi attestatur fm Aristo.. ¶ Nota hysco est verbū inchoatiuū ꝛ profertur per sincopam: quia regulariter deberet dici hyasco. Unde hyscere est hyatū inchoare: cū aliquis aperit os. ¶ Nota ꝙ oblitus altera ꝓducta est participiū huius verbi obliuiscor: sed oblitꝰ altera correpta descēdit a verbo oblino: ꝛ oblitus idem est qd maculatus. vnde versus. Immemor oblitus notat: oblitus est maculatus. ¶ Nota circa hoc qd dicit insitus meror animū aggrauat: ꝙ nō dolere de infortunio nulli contingit nisi animo multū eleuato sup fortunam. quia dicit Sene. lxv. epistola. Plus equo animo te dolere nolo: sed vt non doleas vix exigere audeo. nulli aūt ista firmitas animi contingit: nisi multū supra fortunam eleuato: ꝛ subdit illud agamus vt iocunda nobis fiat amissorum recordatio: nemo libēter ad id redit qd non sine tormēto cogitaturus est. ¶ Nota ꝙ per rethoricam et musicam dulcedinem fortune Boetius adhuc non fuit restitutus virtuti et sapientie: quod attestatur eiꝰ meror aggrauans animum. Nam virtus et sapientia dolorem ꝛ merorem opprimit. Unde Sene. xlv. epistola. Quēadmodum minuta lumina claritas solis obscurat. sic dolores: mesticias: iniurias: sapiētia et virtus sua magnitudine elidit atq opprimit. ¶ Verūtamen ne te existimari miserum velis. Hic philosophia enumerat bona fortune Boe. collata rōne quorum non debuit se estimari miserum: et primo enumerat bona preterita que ipm felicem fecerunt. postea enumerat in quarta prosa bona que ipm in presenti felicem ostendūt. Primo igitur philosophia describit felicitatē suā preteritam. Secūdo excludit quādam obiectionem ibi. Quod si idcirco. Primo enumerat quedam bona communia. Secundo magis specialia. Secūda ibi. Preterea liber. Primo dicit. O Boe. ne. i. non velis te existimare miserum: nūquid oblitus es numerum: ꝙ pro et modum felicitatis tue taceo: i. id est pertranseo ꝙ te desolatum id est priuatum parente id est patre ꝛ matre: cura summorū virorum. i. consulum romanorum te suscepit ꝛ tu delectus. i. de alijs electus in affinitatem principum ciuita-

Hysco
Oblitus.
Dolor.

ris cepisti prius esse carus ꝙ proximus quod est preciosissimum genus propinquitatis quis non predicabit te felicissimū cum tanto splendore tuorum socerorum: cum tanto pudore cōiugis: id est vxoris: ꝛ cum oportunitate id est oportuna felicitate masculine prolis. q. d. nullus est qui nō iudicauerit te felicem in his. ¶ Nota ꝙ triplex est genus propinquitatis. Primū qđ cōtrahitur ex genealogia: ꝛ in tali propinquitate aliquis simul efficitur primus ꝛ carus. nam frater fratri est carus et

uitatis: qđ p̄ciosissimū propinquitatis genus est: pri⁹ carus ꝙ proximus esse cepisti. Quis non te felicissimū cū tanto splēdore socerorū: cū cōiugis pudore: cum masculine quoqꝫ ꝓlis opportunitate p̄dicabit? ¶ Preterea libet cū preterire cōia: assumptas in adolescētia negatas senibus dignitates: ad singularē felicitatis tue cumulū venire delectat. Si quis rerū mortalium fructus vllum beatitudinis pondus habet poterit ne illius memoria lucis quātalibet ingruentiū malorū mole deleri. Cū duos pariter ꝯsules liberos tuos domo puehi sub frequētia patrū: sub plebis alacritate vidisti: cum eisdē in curia curules insidentibus: tu regie laudis orator ingenij gloriam facūdie meruisti: cum in circo duorū medius consulum circumfuse multitudinis expectationem triūphali largitiōe saciasti. dedisti vt opinior verba fortune dum te illa demulceret: dū te vt scias delicias foueret. Munus quod nulli vnq̄ priuato commendauerat abstulisti. Vis ne ergo cum fortuna calculum ponere? Nunc primū liuenti oculo perstrinxit: si numerum modumqꝫ letorum tristium ve consideres: adhuc te felicē

ꝓpinquus. Alia est proximitas q̄ cōtrahit ex matrimonio et vocatur affinitas: et ex tali propinquitate reliquis prius efficitur propinquus ꝙ carus. Tertia propinquitas cōtrahitur ex bonis moribus ꝛ virtutib⁹ et hoc est preciosissimū genus ꝓpinquitatis: ꝛ in tali aliquis prius efficitur carus ꝙ propinquus ꝛc. Boe. prius factus fuit romanis principib⁹ charus ratione virtutis ꝙ ꝓpinquus matrimonio cōtrahēdo cum eis. ¶ Nota ꝙ phia dicit Boetiū fuisse felicem splendore socerorū in plurali cū tamē nō habuerit nisi vnū socerum. Nam socer dicit cui⁹ filiam aliquis duxit: et nō legit ꝙ Boetius habuit duas vxores. Ad hoc potest dici ꝙ hic accipitur socer large: non tm̄ pro parte vxoris: sed etiam pro fratre qui large etiam potest dici socer ergo dicit pluraliter socerorū. ¶ Nota ꝙ ex tribus philosophia dixit Boetium felicem fuisse: ex honestate socerorum: pudore coniugis: et opportunitate masculine prolis: id est suorum filiorum. ¶ Preterea (libet enim preterire cōmunia) Hic philosophia enumerat quedam bona specialia ex quib⁹ Boe. nō debet se existimare miserum: et dicit ego prętereo. i. pertransire volo ꝛ q2 mihi libet preterire cōmunia supple bona ꝛ delectat me venire ad specialem cumulū tue felicitatis. i. assumptas dignitates in adolescentia negatas senibus et subdit. Si q̄s fruct⁹ mortaliū rerum habet vllū pōdus beatitudinis: id est si propter aliquod tēporale bonum homo debet dici felix poterit ne memoria illius lucis. i. tue felicitatis quam iam dicam deleri quātalibet mole. i. quocūqꝫ pondere ingruentium malorum: quasi dicat nō possit delerixꝛ que est illa felicitas cum tu vidisti liberos tuos. i. filios tuos pariter consules. i. in consules electos prouehi. i. duci de domo tua sub frequentia. i. diligentia patrum. scꝫ seniorum ꝛ sub alacritate id est sub gaudio plebis: ꝛ tu cum eisdem filijs tuis insidentibus curules. id est sedes iudiciarias: orator id est predicator regie laudis meruisti gloriam ingenij ꝛ facundie cum tu medius in circo: id est in circulatione duorum consulum. scilicꝫ filiorum tuorum saciasti expectationem circunfuse multitudinis triumphali largitione. id est victoriali triumphatione: vt ego opinor tu dedisti verba id est deceptiones fortune cum te illa demulceret dum te foueret vt scias delitias. tu obtulisti munus quod nunq̄ cōmendauerat vlli. i. alicui priuato extraneo. Vis ne cum fortuna ponere calculū id est computationem nūc ipa fortuna primum perstrinxit te oculo liuenti id est inuidiosi. consideres numerum et modum letorum ve pro vel tristium id est prosperitatis et aduersitatis adhuc nō possis te negare felicem. ¶ Nota ꝙ philosophia per hoc quod dicit pretereo et prius dicit taceo. vtitur quodam colore rethorico qui dicitur occupatio. et diffinitur sic a Tullio. Occupatio est cum dicim⁹ nos preterire aut nescire: aut nolle dicere illud quod tamē maxime diximus. ¶ Nota ꝙ mos erat romanorum ante triginta annos nulli conferre aliquam dignitatem: nisi ꝓpter singularem dignitatem vel probitatem. Vel ꝓpter publice rei euidentem vtilitatem. Boetius autem in adolescentia

ante triginta annos electus fuit in consulem. et hoc philosophia vocat felicitatem cōmunem nō q̄ cōmuniter omnibus hoc cōcederetur. Sed quia non solum Boecio: sed aliis paucis accidit. Refert enim Tullius in libro de amicitia: q̄ Scipio ante triginta annos bis factus est consul. Similiter Germanicus iuuenis consul factus est ante triginta annos: sed singularem felicitatem Boetius tangit dicens. cum duos pariter consules. ¶ Nota q̄ ſm Isidorum in libro ethymologiarum: curules erant

negare nō possis. ¶ Quod si idcirco te fortunatū eē nō estimas: quoniā que tūc leta videbantur abierunt. Non est quo te miserū putas: quoniā que nūc mesta credun tur pretereūt. An tu in hanc vite scenam nūc primum subitus hospesq̄ venisti: vllam ne humanis reb⁹ incē constantiā reris cum sepe ipm hominē velox hora dissoluat. Nā et si rata est fortuitis manēdi fides: vltim⁹ tamen vite dies mors quedam fortune est etiam manentis. Quid ergo referre putas: Tu ne illam moriendo deseras: An te illa fugiendo deserat:

sedes in quibus magistratus sedentes iura reddebant. Et dicuntur curules a curru: quia tali sede vehebantur in curru iudices q̄ vehebātur: vt expeditius populo iudicia redderēt. ¶ Nota q̄ cōsuetudo erat apud romanos in electione consulum habere ſmonem ad populum de laudib⁹ regum et electorum in magistratus et si bene predicauit inde glorias cōsequebatur huiusmodi sermonem fecit. Boe. in electiōe suorum filiorū in consules: et ex inde sua gloria fuit geminata: et quia consimilis sermo cōsueuit fieri in triumphis in laudem eorum qui obtinuerant victoriā. ideo huiusmodi sermonem vocant triūphalem largitionē. ¶ Nota q̄ q̄ bonū aliquod promittit et non adimplet. ille dat verba et non rem. et sic decipit: ergo dicit philosophia dedisti fortune verba id est deceptiones promittendo ei aliquid boni q̄ ipsa te ita fouet. ¶ Nota q̄ calculus in vna significatione est paruus lapis qui calcādo nos ledit et quia talibus lapillis vtebantur antiqui computando: ideo calculare vel calculum ponere ponitur pro computare vel pro rationem ponere: ergo dicit philosophia. Vis ne ergo cum fortuna calculum ponere: quasi dicat non debes. si computabis cum ea ipsa inueniet te multo feliciorē q̄ miserū. ¶ Quod si idcirco te fortunatum esse. Hic philosophia excludit quandam obiectionē: posset enim aliquis dicere hec predicta bona non faciunt me felicem: quia sunt transitoria: hanc obiectionem excludit philosophia dicens. Quod pro sed si non estimas te fortunatum: id est felicem: quoniam pro quia illa abierunt que tunc videbantur leta etiam non debes te estimare miserum: quia que nunc creduntur id est videntur mestas pretereunt. An pro nunquid tu venisti nunc primum in hāc scenam id est vmbram vite subitus id est improuisus q̄ pro et hospes: id est aduena tu ignores que gerantur in hac vita ne pro nunquid reris: id est opinaris vllam constantiam in esse humanis rebus: cum ipsum hominem sepe dissoluat velox hora mortis. Nam si fortuitis rebus est fides permanendi licet rara: tamen vltimus dies vite est quedam mors fortune etiam manentis fortune. quid igitur putas referre id est distare ne id est an tu deseras illam fortunam moriēdo: an pro vel illa te deserat fugiendo. q. d. nihil refert q̄tum ad constantiam fortune siue fortuna hoiem deserat siue deseratur manifestum est q̄ permanere non potest. ¶ Nota q̄ in rebus humanis non est cōstātia: cui⁹ rō est. In isto qd̄ ē genitū nulla ē cōstantia q2 nihil est genitū qd̄ non sit corruptibile et non pmanēs: s3 hūane sunt genite et pducte: ergo etc. ¶ Notādū q̄ nō ē durabilis fortune pſperitas: q2 ipsam cito fugat aduersitas. Vn̄ Gaufred⁹ in poetria. Reb⁹ ne crede tuis si r pe paruo. Illuxere tibi mox sunt clausura sereni. Nubila fata diē inducētq̄ crepuscula noctē etc. ppt̄ qd̄ nō est adhibēda fides reb⁹ fortuitis. ¶ Nota q̄ phia tangit vnam rationē q̄ fortuna non sit constans que talis est. homo non est constans: ergo nec fortuna antecedēs p3: q2 hoiem sepe dissoluit velox hora mortis. consequētia pbatur ex hoc q2 fortuna nō h3 esse nisi circa hoiem cū sit in agētib⁹ a pposito. 2. phisi. ergo dicit phia nil differt quo ad incōstantiā fortune siue fortuna derelinquat hoiem fugiendo siue homo derelinquat ipsam moriēdo: quocūq̄ modo fiet semp ipsa est incōstans et non permanens.

Dare verba

Calculus.

¶ Ascensius.

His igitur etc. In hac psa neq̄ in sententijs neq̄ in v̄bis multū ambiguitatis est. Offendi male scriptū liuiēti pro liuenti. dicitur eñ liueo secūde cōiugationis. vnde liuens nō liuiens. Curulus et curule per vnū r scribitur. corripit eñ primā l3 a curru deriuetur. Inueni tamen in quibusdā curules viciose scriptū. Sicut circūfuse multitudinis expectatione. cum legendum sit expectationem. Nec puto additum esse triumphali largitione satiasti: pro sermone seu contione. Boetij. sed pro largitione que fiebat populo aut ad perpetuā rei memoriā aut ad captandā gratiā p alijs magistratib⁹ aut p eisdē iterum impetrandis. Solebant enim distribuere populo far. aut cicer: aut fabas: aut eiusmodi qui triumphant quorū largitionē mutatum dicit Boetiū. Subtiliter autem per hec Boetius suam dignitatem legentibus hec proponit.

Cum polo phebus roseis quadrigis. Istud est metrũ tertiũ huius secũdi, cuius primus versus dicit saphicus ab inuẽtore: trocbaicus a pede p̄dominãte. metrũ autem secũdi versus dr̃ gliconicũ ab inuentore coriambicũ a pede p̄dominãte. In hoc ergo metro p̄hia declarat tribus exẽplis mutabilitatẽ mundanoꝝ. Primũ exemplum est de corporib' celestib' tale. Sole lucente in celo obscurat̃ lumen aliarũ stellaruz quo ad lumẽ. qđ tamẽ p̄us appebat tp̄e noctis: sed sole nobis lucẽte nõ apparet. vnde dicit in lr̃a. Cũ phebus. i. sol ceperit. i. inceperit spargere. i. emittere lucez roseis quadrigis. i. roseo curru stella hebetata. i. obscurataq; flãmis id est luminibus solis p̄uenientib' ip̄a pallet. i. pallida fit s̃m albentes vultus. Scd̃m exemplũ est in terrenascẽtibus tale. zephiro flante terra ornat̃ florib': sed austro flãte flores deficiũt. Ecce mutatio i terrenascẽtibus. vnde dicit̃ i lr̃a. cũ. i. qñ nem' irrubuit vernis id ẽ vernalibus rosis flatũ zephiri tepentis. i. calẽtis si auster nebulosus spiret. i. flare incepit insanus i. insane iã decus rosaꝝ abnat spinis. i. recedat de spinis. Tertium exemplũ est de mari tale. Quãdo mare non agitat̃ ventis apparet tranquillũ: sed vẽtis agitatũ efficitur tẽpestuosum. Ecce mutabilitas maris. Unde dicit in littera Sepe mare radiat. i. splẽdet trãquillo sereno. i. serena tranquillitate immot. i. nõ motis fluctib' sepe aq̃lo. i. vẽtus ille cõcitat. i. p̄uocat feruẽtes p̄cellas: i. tẽpestates verso equore. i. moto mari. Tũc hortat̃ p̄hia ne credamus bonis fortune di. Si mũdo ꝯstat i. p̄manet sua forma rara: vt ex dictis patet: ꝛ si mũdus variat tantas vices. i. alternatiões: tũc crede de caducis. i. trãsitorijs fortunis hoim. i. noli credere: ꝛ loq̃t hyronice. debet em̃ intelligi p̄ ꝯ: tũc crede. i. noli credere bonis fugacibus q̃lia sunt bona fortune. qđ ꝑꝫ ex hoc: q: cõstat. i. manifestũ est. ꝛ est positũ. id est stabilitũ eterna lege. i. diuina lege: vt nihil genitũ constet. i. immutabilr̃ p̄maneat. ¶ Nota ꝙ poete attribuunt soli quadrigã q̃ dr̃ a numero q̃ttuor equoꝝ. Poete aũt fingũt currũ solis trahi q̃ttuor eq̃s: propter q̃ttuor diuersitates solis. Nã sol cũ orit̃ est rubeus: hora tertia splẽdens: hora meridiei feruẽs: sed hora vesp̄tina est tepẽs. Lune ṽo attribuũt bigam: p̄pter duas p̄prietates lune. nã luna v̄tualit̃ est frigida ꝛ humida. ¶ Nota circa hoc quod dicit fortunis bonis. Sene. dicit in lib. de cõsola. filij helye Nunq̃ ego fortune credidi q̃ cũ mecũ videret̃ pacẽ agere oia q̃cũq; i me indulgẽtissime ꝯferebat pecuniã: honores gl̃am eo loco posui. vñ posset sine motu meo repetere interuallũ magnũ int̃ me ꝛ ip̄am habui. itaq; nec illa abstulit nec emisit. Neminẽ aduersa fortuna cõminuit: nisi quem scd̃a decipit. Fortuna fortes metuit. ignauos exponit opes auferre põt: aiam aũt surripe nõ põt. ¶ No. ꝙ p̄hia bõa fortũe appellat caduca: q: dicit Señ. lxvij. epi. Oia ista i q̃ casus dñm exercet fusilia sunt: sicut pecunia: honores ibecilla sunt fluida mortalia sunt ꝛ possessiones incerte. ¶ No. di. nullũ genitũ eẽ ꝯstãs. Señ. ep̄la halleg. ꝫ m̄to añ. Oia mortalia muniũt̃ cadũt deterũt̃: crescũt: decrescũt: exhauriũt̃ implẽt̃. Itaq; in illis i tã incerta sorte meq̃litas est: dinoꝝ aũt vt natura est

Sanctus Thomas.

¶ Metrum tertium secundi libri.

Cum polo phebus roseis quadrigis
Lucem spargere cepit
Pallet albentes hebetata vultus,
Flammis stella prementibus.
Cum nemus flatu zephiri tepentis,
Vernis irrubuit rosis
Spirat insanum nebulosus auster
Jam spinis abeat decus.
Sepe tranquillo radiat sereno
Immotis mare fluctibus.
Sepe feruentes aquilo procellas
Verso concitat equore
Rara si constat sua forma mundo
Si tantas variat vices
Crede fortunis hominum caducis
Bonis crede fugacibus
Constat eterna positumq; lege est
Ut constet genitum nihil.

Quadrige solis.

Fortuna.

¶ Ascẽsius.

Cum polo phebus ꝛc. Carminis huius primus versiculus est saphicus constans trocheo: spondeo: dactilo: trocheo: ꝛ iterum spondeo vel trocheo. Dicitur autem saphicus a muliere inuentrice que sapho dicitur. Hendecassyllabus id est vndecim syllabarum a numero ipsarum, trochaicus a pede predominãte. Secũdus versiculus est gliconicus ab inuentore, Dactylicus a pede predominãte, constat enim spondeo et duobus dactylis:

vltima syllaba cōmunis est. Nihil autē hic dubitabile occurrit. Castigaui tantū mēdosa: precipue in fine. vbi Seneca male allegabat. Ubi etiā pstat repperi pro constet. Nam pmo loco legendū ē constat. Sed secūdo constet vel potius perstet. In principio quoq; memineris grāmaticus quadrigas; bigas; trigas &c. in singulari apud idoneos non reperiri.

Tum ego vera inq; &c. Hec est quarta prosa huius secūdi in qua philosophia probat

Prosa quarta secundi libri.

Tum ergo vera inq; cōmemoras. O virtutum oim nutrix: nec inficiari possum psperitatis mee velocissimū cursuz: sed hoc est qd recolētē vehemētius coquit. Nam in omni aduersitate fortune infelicissimū genus infortunij est fuisse felicē. Phi. Sed qd tu inquit false opinionis suppliciū luis: id rebus iure imputare nō possis. Nā si te hoc inane nomē fortuite felicitatis moue t q̄pluribus maximisq; abundes mecū repputes licet. Igitur si quid in omni fortune tue cēsu p̄ciosissimū possidebas id tibi diuinitus illesum adhuc inuiolatūq; seruatur. Poteris ne meliora queq; retinēs de infortunio iure causari? Atq; viget incolumis illud preciosissimū hūani generis decus Simachus socer: et qd vite p̄cio nō segnis emeres. Uir tot9 e sapiētie & virtutibus factus suarū secur9 de tuis ingemescit iniurijs. Uiuit vxor igenio modesta pudicitie pudore p̄cellēs: & vt oēs dotes eius breuiter includā patri similis. Uiuit inquam

Sanctus Thomas.

Boe. hoc non est cōquerendum de fortuna pp̄ter presentia bona q̄ ipse dereliqt. Et pmo Boe. confitetur se fuisse felicē de plangēs presentem infelicitatez. Scdo phia ostendit ipm esse felicem in presenti statu ibi. Sed qd Dicit ergo Bo. O phia nutrix oīz virtutū inq; commemoras verat nec possum inficiari. i. negare velocissimum cursum. i. recursum mee psperitatis. Sed hoc est qd coquit. i. anxiat vehemēter me recolentē preteritā psperitatē. nāz in omni aduersitate fortune infelicissimū genus infortunij est fuisse felicem et iam sup. non esse.

Phia — Nota q phia di nutrix omnium virtutum: qz ois virtus psistit in medio. mediū aūt nō attingitur nisi recta ratōne: sed recta nō est sapiētie & philosophie. Item cuz phia diuidat in practicā & speculatiuam ipa includit prudētiam que est recta rō agibilium. ex. vi. Ethi. Prudētia aūt est colligata oībus v̄tutibus. ex eodem sexto pp̄terea phia dr nutrix oim virtutum. Nota q recordatio preterite felicitatis coquit hoiez. ideo dicit Sen. liij. epi. Illud agam9 vt iocūda nobis fiat amissorum recordatio. Hoc aūt cōtingit cuz anim9 p̄paratus est ad amissionē eoz.

Infortunium — Nota q duplex est infortuniū: quoddā cōtinuū: aliud interpollatū sine discōtinuū. Primum infortuniū est miselix. scdm infelicissimū. Infortuniū em̄ ptinuū ex psuetudine min9 nocet: qz dicit Sene. in lib. de trāquillitate animi. Tolerabili9 est bona nō acq̄rere q acq̄sita amittere. ideoq; letiores videbis quos fortuna nunq̄ respexit q quos deseruit. Itē dicit in libro de cōsola. filij helye. Unū habet bonū assidua infelicitas q illos indurat quos vexat. Infortuniū aūt discontinuū est cū aliqs mutat de aduersitate in psperitatē: & iterū de psperitate in aduersitatē. & tale est infelicissimū gen9: qz sepe deijcit hoiem i desperatiōe. vn̄ Sa. al's pauphenricus. O bona psperitas vbi nūc es: nūc mea v̄sa est. In luctū cythara fit lachrymosa lira. O mala dulcedo subito q̄ sumpta veneni. Que bona cōpēsas melle a felle huius.

Sed q tu inqt. Hic phia ōndit Boe. in p̄nti eē felicē pp̄ter multa bona q̄ adhuc possidet. Secundo pbat felicitatē fortuitā nulli posse totalr euenire. Tertio pbat verā felicitatē in bonis fortuitis non consistere. scda ibi. Quis est em̄. tertia ibi. Atq; vt cognoscas. Primo ponit phia q nō debz q̄rulari Boe. de infortunio cū abūdet adhuc plurib9 bonis & illa bona phia enūerat. scdo ipa psolabit euz ibi. cū igit. Dicit pmo sic. o Boe. tu luis. i. pateris suppliciū false opinionis. i. illud nō pōt iure imputari reb9. nā si mouet te inane nomē fortuite felicitatis licet. i. licitū est vt tu putes. i. cōputes mecū q plurimis: q p qz maximis bonis abūdea. si igit illud bonū tibi s'uat diuinit9 illesum: q p & inuiolatū qd tu possidebas p̄ciosissimū in oī cēsu. i. thesauro tue fortune poteri ne retinēs queq; meliora iure causari. i. conq̄ri infortunio. q. d. nō. Hic enumerat bona eius: atqui p certe illud p̄ciosissimū decus hūani generi. s. Symach9 socer tu9 iste viget. i. floret incolumis. i. san9: qd inq; dec9 nō segnis. i. nō tardus emeres p̄cio vite. q. d. tm̄ diligis eū q vitā tuā p eo exponeres. Symach9 vir tot9 factus ex sapia & v̄tutib9 ille secur9 suaz sup. iniuriarū ingemescit de tuis iniurijs: viuit vxor tua modesta

que tibi tātū: vite huius exosa: spm̄ seruat. Quo vno fe licitatē minui tuā vel ego ipsa cōcesserim: tui desiderio lachrymis ac dolore tabescit. Quid dicā liberos cōsu lares quorū iam (vt in id etatis pueris) vel paterni vel auiti specimē elucet ingenij. ¶ Cum igit̃ precipua sit mortalib⁹ vite cura retinēde. O te si tua bona cogno scas felicē cui supperūt etiā nūc q̄ vita nemo dubitat eē chariora: quare sicca iam lachrymas nondū ē ad vnū te oīs exosa fortuna. Nec tibi nimiū valida tēpestas in cubuit: qm̄ tenaces herēt anchore: q̄ nec p̄ntis solamē nec futuri spem tp̄is abesse patiūtur. Boe. Et hereant inq̄ p̄cor: illis nāq₃ manētib⁹: vtcūq₃ se res habeāt hu mane enatabim⁹ s₃ q̄tū dec⁹ ornamētis nostris decef serit vides. Phi. Et illa p̄mouim⁹ inquit aliquātulū: si te nondū totius tue sortis piget. Sed delitias tuas fer re nō possū qui abesse aliq̄d tue beatitudini tā luctuo

ingenio: excellens pudore pudicitie: ꝛ vt includā breuiter oēs dotes. i. virtutes ei⁹ ipa est similis patri suo. s. Symacho: et ipa etiā exosa. i. tediosa hui⁹ vite: tn̄ tibi suat spm̄. i. ipa tn̄ viuit ppt te equo id est in quo vno ego cōcesserim tuā felicitatē minui sup. q̄ vxor tua tabescit. i. tristat̃ lachrymis et dolore desiderio tui. qd dicā liberos sup. tuos ꝯsulares quoꝝ specimē. i. silitudo ingenij paterni. i. tui. vel auiti. i. aui ipsoꝝ. s. Symachi qui fuit auus ipsoꝝ ex parte matris elucet vt in id etatis pueri. q. d. liberi tui sunt siles patri ꝛ auo ipoꝝ in prudētia in q̄tū etas p̄mittit. ¶ Notandū sicut inferi⁹ p̄babitur q̄ in reb⁹ fortuitis nō potest ꝯsistere vera felicitas: vñ illi qui adoptione taliū rerū felices se existimabāt: ꝛ ex amissiōe earū infelices falsa opiniōe decipiebā tur: ꝛ l₃ in opinione eoꝝ sic esset non tn̄ erat in re. Ideo di. p̄hia ad Boe. Qd tu false opinionis sup plicū luis id rebus imputare nō potes. ¶ Nota suppliciū false opi nionis est in re. vñ Se. xvij. ep̄la. Multis parasse diuitias nō fuit finis miseriarū: sed mutatio diui tiarū nec ego miror nō eñ in reb⁹ est vitiū sed in aīo: sepius eñ opi nione q̄ re laboram⁹: ergo infor tunū Boe. nō erat imputandum reb⁹: q₂ nō erat: s₃ imputādū fuit false opinioni. ¶ No. q̄ p̄hia ostē dit p̄ntem felicitatē in trib⁹ cōsi stere. s. in amicis: in vxore pudica ꝛ filioꝝ suoꝝ prudētia. Primo eñ ad felicitatē req̄ritur amici. Nā amic⁹ est p̄ciosissimū gen⁹ diuitia rum ex octaua p̄sa huius secūdi. ꝛ Aristo. ix. Ethi. Nemo eligit vi uere sine amicis habēs reliq̄ bōa. ꝛ s̄m Tul. in lib. de amicitia. Qui amicitiā tollit de mūdo solē tol lere videt̃. ꝛ Señ. in de remedijs fortuitoꝝ. Nihil est peius q̄ ami cos non habere: si amicū p̄didisti aliū quere: ꝛ ibi euꝫ queras vbi inuenias: ꝛ quere inter artes libe rales: inter recta ꝛ bona officia: quere in laboribus: ad mēsum ista res nō querit̃. Scdo req̄rit̃ ad fe licitatē politicā vxor pudica q̄ vera est. vñ Señ. in de remedijs fortuitoꝝ. Multe inter p̄bas matri monialis ordinis ceperūt esse exēpla meretricū larū q̄ multas ex cōiugib⁹ optimis pessim⁹ videa mus ex diligētissimis dissolutissimas: ex liberalissimis rapacissimas: etiā si bonā vxorē habuisti nō potes affirmare eā esse p̄mansurā in illo p̄posito. nihil tam mobile nihil tam vagum q̄ feminarū voluntas. Tertio requirit̃ ad felicitatē politicā proles. quia s̄m Aristo. i. Ethi. Non omnino felix est qui specie turpis est: aut solitarius aut ple carens. ¶ Nota s̄m Hugui. specimē est pulchritudo vel similitudo vel signum vel imago vel noticia vel experimentū: vel boni ōpis documentū: sed in p̄ posito accipit̃ p̄ silitudine. Itē s̄m eundē auitus ta. tū. i. ab auo habitus vel possessus vel ad ipius p̄tinens: ꝛ ponit̃ qn̄q₃ pro antiquo. ¶ Cū igit̃ p̄cipua. Hic p̄hia ex dictis ꝯsolabatur Boe. di. Ex quo hoībus est p̄cipua cura. i. maxima cura retinēde vite. i. saluāde vite sit mortalib⁹. o te felicem si te cognoscas tua bona: cui etiā nunc supperunt. i. abundant talia bona q̄ nemo dubitat esse chariora ipa vita: quare iam sicca lachrymas ꝛ noli flere nōdum eñ omnis fortuna est tibi exosa. i. aduersa ad vnum. i. oīno: nec tibi incubuit id est insterit tempestas aduersitas nimium valida: qm̄ tenaces anchore. i. amici inseparabiles herēt. i. firmiter manētque. s. anchore nō patiuntur tibi abesse sola men p̄ntis temporis: nec spem futuri tp̄is: ꝛ dicit Boe. precor vt hereant. i. maneāt ille anchore: q₂ ipsis manentibus: vt cūq₃. i. q̄lit̃ cūq₃ res se habeāt nos enarrabimus euadendo aduersitatem for tune sed o philosophia tu vides q̄tum decus nr̄i ornamēti. i. bonoꝝ exterioꝝ quibus ornabamur decesserit subiungit p̄hia. Nos p̄mouimus aliq̄ntulum animū tuū ad cōsolationē si nondū piget te totius: tue fortis q₂ maior pars salua tibi manet: sed nō possū ferre tuas delicias q̄. tā luctuosus. i. plen⁹ luctu atq₃ anxius conquceraris aliquid abesse tue beatitudini id. est felicitati. ¶ Nota q̄ sicut mors est oīm amarissima: q₂ oīa abscindit oīa deuorat. Et quia aliqui iudicāt se nō timere mortem ꝛ tn̄ s̄m Señ. in de remedijs fortuitoꝝ sic vita est oīs dulcissima. Oīa eñ appetūt esse ꝛ viuere ideo vnūquodq₃ naturaliter nititur ad saluandū vitā qua nihil est cari⁹. si ergo Boe. possedit bona q̄ ca

Felicitas. **Amicus.** **Vxor.** **Proles** **Mors**

riora sunt vita non debuit se estimare miserum: sed magis felicem. ¶ Nota q philosophia amicos appellat anchoras: sicut enim tempestate incumbente per anchoram nauis retinetur: et a periclitatione saluatur sic imminente aduersitate fortune homo fidelibus amicis ne succumbat infortunio subleuatur: fideles enim amici retinent hominē impetu fortune agitatum: ne totaliter deiciatur a sua stabilitate. ¶ Nota fm Hugui. suppetere: est subministrare vel super abundare: sed pigere est pigrum esse vel penitere vel grauare vel offēdere.

sus atq anxi⁹ cōquueraris. ¶ Quis est ei tā cōposite felicitatis: vt nō aliq ex parte cū stat⁹ sui qualitate rixaretur: anxia ēm res est humanoꝝ cōditio bonoꝝ et q vel nunq tota pueniat vel nunq ppetua subsistat. Huic cēsus exuberat: sꝫ est pudori degener sanguis. Hūc nobilitas notum facit: sꝫ angustia rei familiaris inclusus mallet esse ignot⁹. Ille vtroq circūflu⁹ vitā celibē deflet. Ille nuptiis felix orb⁹ liberis alieno censū nutrit heredi. Ali⁹ ple letat⁹ filii filieue delictis mestus illachrimat. Idcirco nemo facile cū fortune sue pditione cōcordat. Inest ei singulis qd inexpt⁹ ignoret expert⁹ exhorreat. ¶ Adde q felicissimi cuiusq delicatissim⁹ sensus ē: et nisi ad nutum cūcta suppetāt oīs aduersitatis insolēs: minimis qbusq psternit: adeo perexigua sunt q fortunatissimis summā btitudinis detrahūt. Quā mltos esse coiectas q sese celo pximos arbitrent: si de fortune tue reliquiis ps eis minima ptingat. Hic ipe loc⁹ quē tu exiliū vocas incolentibus patria est. Adeo nihil est

¶ Quis est eni tam cōposite felicitatis. Hic phi losophia pbat felicitatem nulli posse totaliter euenire. Secūdo ostendit q quāto aliquis est facilior tāto leuiori aduersitate psternitur. Tertio cōcludit ex his felicitatem fortuitam amaram esse et miseram. Quarto inuehitur contra homines. secūda ibi. Adde q felicissimi. Tertia ibi. q multos. quarta ibi. Quid igitur o mortales primo dic. Quis est homo tam composite felicitatis. i. tam copiose felix: vt non rixaretur id est discordaret ex aliqua parte cū qualitate. i. cum dispositione sui status. i. sue fortune. q. d. nullus est ita felix: quia conditio. i. stat⁹ humanorum bonorum est anxia res id est misera res que nunq homini tota pueniat vel nunq perpetua tota subsistat. Tunc declarat q non tota proueniat homini: qr huic: id est alicui homini exuberat census. i. abundat pecunia: sꝫ aliud sibi deficit: qr degenēr sanguis. i. ignobilitas est sibi pudori. hunc. i. alium hominē nobilitas facit notum: sed ipe inclusus. angustia rei familiaris. i. paupertatis. mallet. i. magis vellet e ignotus. ille. i. alter homo circūfluus id est circūdatus. vtroq. i. tam diuitiis q nobilitate. ipse deflet celibem vitā. i. castam vitā: qr non potest forsan ducere vxorē. Ille. i. alter felix nuptiis. s. habēdo vxorē. orbus. i. carēs. liberis. i. pueris. ipse nutrit. i. congregat sensum alieno heredi. Alius autem letatus prole ipse mestus illachrymat. i. ingemescit delictis. i. pro criminibus filii vel filie sue. Idcirco nemo facile cōcordat cū cōditione sue fortune. Inest eni singulis sup. hoib⁹ aliqd qd ipe inexpert⁹ ignoret vel expert⁹ ipm exhorreat: et sic rixat cū qlitate sui stat⁹. ¶ No. q nō est hō tam felix qn inueniat aliquā cōditionē in se quē vellet nō habere: et pter qd misera est cōditio humanoꝝ bonoꝝ: qr nunq homini tota prouenit: quia aliquis contēnere oīa pōt sed omīa habere nemo pōt. Et elicitur vna rō ex littera. Illi pditio humanoꝝ bonoꝝ nō tota puenit cum suus status in aliquo displicet: sed nullus inuenit tam felix cui status non displiceat in aliquo: sicut declarat in lr̄a. ergo ꝛc. ¶ Item sanguis huilis cōditionis dicit degener: qr hoies naturalr liberi sunt: sed seruiturē degenerāt natura. ¶ Nota q vita casta dr vita celebs quasi celestis: qr in carne viuere pter carnē est vita celestis et angelica. ¶ No. fm Aug. illachrymari est intus lachrymari: vel cū dolore lachrymari: et est deponētis generis: sꝫ fm āntiquos inuenit neutralis generis. et sic ponit Boe. hic in neutrali genere mestus illachrymat. ¶ Adde qd felicissimi cuiusq. Hic ostēdit philosophia q homo magis felix leuiori aduersitate psternitur cum hoc comparando Boe. ad alios: et dicit. Adde predictis q sensus cuiuslibet hominis felicissimi id ē fortunatissimi est delectatissimus: id est impatientissimus: nisi nutum suum cūcta suppetant id est abūdēt ipe erit insolens. id est impatiēs omnis aduersitatis: et prosternit a sua felicitate quibusq minimis aduersitatibus: adeo perexigua sunt: id est valde exigua que fortunatissimis detrahunt id ē auferunt summā id est perfectionē beatitudinis. O Boe. q multos eē coniectas. i. opinaris q sese arbitrentur proximos esse celo. id est deo si eis contingat nīma pars de reliquiis id est de paruulis reliquiis tue fortune. Hic locus quem tu vocas exiliū est patria incolētibus. i. habitātibus. et ita coꝝ iudicio spectat ad felicitatē vniuersaliter: ergo de rebus fortuitis concludit. Adeo nihil est

miserꝝ nisi cum tu putes. Contraq; beata sors est oīs equanimitate tolerātis. Quis est ille tam felix qui cum dederit impaciētie man⁹ statum suum mutare non optet. Quā multis amaritudinibus humane felicitatis dulcedo respersa est: que si etiā fruenti esse iocunda videatur: tamē quominus cum velit abeat retineri nō possit. Liquet igitur q̄ sit mortalium rerum misera beatitudo. q̄ nec apud equanimos perpetua perdurat nec anxios tota delectat. Quid igitur o mortales extra petitis intra vos positā felicitatē. error vos inscitiaq; cōfundit. Ostendam tibi breviter summe cardinez felicitatis. Est ne aliquid tibi teipso preciosius. nihil inq̄es. Igitur si tui cōpos fueris possidebis qd' nec tu amittere unq̄ velis: nec fortuna possit auferre. Atq; ut

miserum nisi cum tu putes. i. reputatione animi tui existimes q̄ pro et contra id est per contrarium oīs sors est beata equanimitate. i. paciētia animi tolerantis. quis est ille tam felix qui cum dederit manus impacientie. i. cum fuerit factus impaciens quin ipse non optet mutare statum suum. q. d. nullus est tam felix. ¶ Nota q̄ forsam aliquis diceret. nulli boni placet status suus si deest sibi magnum fortuitū et defectus modici boni nō impedit cōplacentiā status quin homo totaliter sit felix hoc excludit phīa dicens. Quāto aliq̄s est felicior tāto ē delicatior quāto delicatior tāto magis gravat ex defectu modici boni et sic felicissim⁹ detrahit cōplementus hītudinis. ¶ Notandū q̄ una et eadez res est quā un⁹ iudicat spectare ad miseriā alius iudicat spectare ad felicitatē ergo dicit phīa Locus quē tu exiliū vocas incolētibus est patria. ¶ Notandum est quātūcunq; hō sit habundās fortuitis si aliq̄d displicet sibi in statu suo ip̄e optat statū suū mutari cōmendādo statū alterius: vñ miles emerit⁹ laudat statū mercatoris ecōtra mercator expertus pericula marina laudat militiā. Similit' legisp̄iti laudant agricolas et agricole urbanos. Sile exēplū p3 in Boe. de. scho. disci. de filio incōstantie q̄ hn̄s displicentiā uni us stat⁹ semp alium et aliū assumpsit. ¶ No. q̄ dicit nihil est miserū nisi cum putes vñ dicit Sene. ix. epistola. Miser est qui se beatus nō iudicat: l3 mūdo imperet: non est beat⁹ q̄ se beatū nō esse putat ¶ Quāz multis amaritudinibus. Hic phīa ostēdit fortuitā felicitatē esse amarā et miserā dicēs. Quam multis amaritudinibus dulcedo humane felicitatis est respsa. i. permixta: que etiā si videat' iocunda homini fruēti tñ nō pōt retineri quominꝰ ꝓut hō habeat eā cum velit. i. nō potest retineri ad voluntatē hōis et liquet. i. manifestū est q̄ misera sit beatitudo rerū mortaliū q̄ nec ꝑpetua ꝑdurat apō equanimos. i. apō cōstantes. vel patiētes nec ip̄a tota. i. simul delectat anxios. i. miseros. ¶ No. q̄ felicitas et dulcedo humana nō est sine amaritudine: q2 dicit beatus Ber. Nūq̄ in honore sine labore: nunq̄ in ꝑlatione sine tribulatione: et nunq̄ in sublimitate sine vanitate quis esse pōt. Itē alan⁹ in anticlaudino dicit. Sed nihil invenio qd' in oī tp̄e beate vivat: quin multas nobis deferre querelas possit: si nostrā velit accusare minervā. Quid igit' o mortales. Hic philosophia invehit' cōtra homines: et dicit sic. O mortales quare petitis. i. queritis extra. i. in rebus exterioribus felicitatem positam intra vos: error et inscitia. i. ignorantia cōfundit vos ostēdam tibi breviter cardinē. i. radicem summe felicitatis. Est ne aliquid tibi p̄ciosius teip̄o nihil inquies. Si igit' fueris ꝯpos tui per tranquillitatem animi tu possidebis qd' nunq̄ amittere velis. s. delectationes in operatione ꝑfecte virtutis nec fortuna poterit tibi auferre. ¶ Nota q̄ duplex est beatitudo perfecta et imꝑfecta. Perfecta beatitudo habetur post hāc vitā: et est vita eterna de qua loquit' beatus Jo. di. Hec est vita eterna ut cognoscant te solū verū deū et quem misisti Jesum xp̄m. Alia est beatitudo imperfecta que pōt esse in p̄nti vita quam phi posuerūt cōsistere in operatiōe optime virtutis unde radix talis est trāquilitas animi ex moderatione et sedatione passionū ꝑ habitū ꝟtutis. ꝑ talē aūt trāquilitatē homo efficitur sui cōpos ut nō subiciat' passionibus. Ista aūt trāquilitas nō est querēda in rebus exterioribus: sed solum h3 esse in aīo hōis. de qua beatitudine et tranquillitate hic loquitur phīa di. q̄d igit' o mortales etc. Sene. loquens de eadez felicitate. ix. epi. di. Summū bonum extrinsecus instrumēta nō querit domi colitur ex se totuz est: incipit esse fortune subiectum si quā partē sibi foris querit Item Sene. xxiij. epi. di. Felicitatis aviditas tuta est: que sit aut unde proveniat queris ex bona cōsciētia ex honestis consilijs: ex rectis actionibus: ex cōtēptu fortuitoꝝ. et. xxxi. epist. dicit. Illud bonuz est querendū qd' non fiat in dies deterius. quid est hoc animus: sed hic rectus bonus magn⁹ quid aliud voces hunc animū q̄ deum in corpore humano hospitātē: et. xli. epi. di. Lauda bonū in homine qd' eripi non pōt qd' est propriū hōis queris quid sit illud anim⁹ et ratio ꝑfecta. rōnale n. aīal est homo. ¶ Atq; ut agnoscas. Hic phīa ꝓbat veram felicitatem nō posse cōsistere in rebus fortuitis tribus rōnibus: scd̄am ponit ibi. At hec. terciam ibi. Et qm̄. prima rō talis est. In illo non cō

Miserum

Alanus:

Btitudo

f

agnoscas in his fortuitis reb⁹ beatitudinē constare nō posse: sic collige. Si beatitudo est summū nature bonū ratione degentis nec illud est summum bonum qđ eripi vllo modo potest quoniam pcellit id qđ nequeat auferri manifestū est q ad beatitudinem percipiendā fortune istabilitas aspirare nō possit. ¶ Ad hec quē caduca ista felicitas vehit: vel scit eā vel nescit esse mutabilem. si nescit quenā beata sors esse potest ignorātie cecitati. Si scit metuat necesse est ne amittat quod admitti posse nō dubitat: quare continuus timor nō finit esse felicem: an vel si amiserit negligendum putat. Sic quoq₃ perexile bonū est quod equo aio ferat amissū. Et quoniā tu idem es cui persuasum esse atq₃ infitū p multis demōstrationib⁹ scio mētes hoim nullo modo esse mortales. Cūq₃ clarū sit fortuitam felicitatem corporis morte finiri: dubitari nequit si hec afferre btitudinē potest quin omne mortaliū gen⁹ in miseriam mortis fine labat. Quod si multos scim⁹ nō morte solum

sistit felicitas hoīs quod pōt auferri ab hoīe sed bona fortuita sunt hmōi: ergo ⁊c. Maior est notat qꝛ summū bonum est ꝓpriū hoīs: bonū autē qđ auferri pōt nō est summum bonū: quia illud q auferri nō pōt melius est eo qđ auferri pōt. Minor ptꝫ: bona fortuita pñt auferri cū sint mutabilia. vñ dicit in littera. Ut cognoscas beatitudinē nō posse cōstare in reb⁹ fortuitis sic collige p tales rōnes Si beatitudo est summū bonū nature degētis rōe. i. nature rōnalis nec illud ē summū bonū quod vllo modo pōt eripi. i. auferri: qꝛ illud bonū qđ neqat. i. nō pōt auferri hoc precellit. i. meli⁹ est et dignius eo qđ pōt auferri: ex quo manifestū est q mutabilitas fortune nō possit aspirare. i. accedere ad btitudinē accipēdā. ¶ No. q btitudo est summū bonū: qꝛ in iij. hui⁹ scđa psa dꝫ q btitudo est stat⁹ pfect⁹ aggregatione oīm bonoꝝ: ⁊ btitudo est summū bonū nature degentis. i. viuētis rōe. i. nature rōnalis sicut hoīs: qꝛ oīm gen⁹ viuit arte ⁊ rōne ex ꝓhemio metaphi. Nullū eñ alioꝝ aīaliū est felix: ⁊. x. ethi. Bruta eñ aiantia nemo felicitabit. primo ethi. ⁊ talis btitudo nō cōsistit in bonis exteriorib⁹ sꝫ in actu sapientie qꝛ dicit in lib. politicoꝝ. Testis mihi est de⁹ q in bonis exteriorib⁹ non ꝯsistit summū bonū ⁊ idē in eisdē Nos sumus felices vt dij. dij aūt non sunt felices bonis exterioribus: ergo homines. ¶ Nota lꝫ in bonis exteriorib⁹ fortuitis nō cōsistat felicitas formaliter ⁊ essentialiter tñ felicitas consistit in eis organice: qꝛ deseruiūt ad felicitatē verā. sine eñ reb⁹ exterioribus quarum fortuna dñā est non cōtingit esse felices sup. organice ex li. de bona fortuna: ex. x. ethi. Op⁹ ē exteriori prosperitate omni enī. Natura eñ p se non est sufficiens ad speculandū sed opꝫ cibuꝫ potū ⁊ reliquū famulatū ꝑexistere.

¶ Ad hec quē caduca ista felicitas vehit. Hic phia ponit scđaꝫ rōem q̄ talis est. Ille q̄ felix est fortuita felicitate: aut scit eā mutabilē esse aut nescit: si nescit est ignorās ⁊ p ꝯñs est infelix: si scit eaꝫ mutabilē esse necesse est q timeat ne eā amittat, cui aūt inest cōtinu⁹ timor felix esse nō pōt. Uñ dicit in littera sic. Ad hec. s. pdicta addā aliā rōeꝫ hō quē vehit. i. ducit ista caduca. i. fortuita felicitas vel scit eam esse mutabilē vel nescit quenā sors beata. i. felicitas beata pōt esse cecitati ignorātie. q. d. nulla si scit eā esse mutabilē necesse est vt metuat ne amittat illud qđ nō dubitat posse amitti: quare cōtinu⁹ timor nō sinat ipm esse felicē. Et forsan diceres hō nō timet amissionē fortune: qꝛ non curat vtrū eam amittat vel nō hoc excludens phia dicit. Si amiserit bonū fortuitū ⁊ putat illud negligendū. i. nō curandū tunc illud bonū erit valde exile qđ amissum ferat equo aīo. i. equali aīo sicut cōseruatū ⁊ per cōsequens illud nō summū bonū. ¶ Nota ex tertio huius psa nona vera ⁊ perfecta felicitas facit hoīem potētem reuerendū celebrē ⁊ letum: ergo vera felicitas excludit timorem ⁊ p consequens continuus timor qui excludit leticiam non finit esse felicem. Unde Sene. nona episto. Ille beatissimus est ⁊ securus sui possessor qui crastinum diem sine sollicitudine expectat. ¶ Item nota ex quo felicitas consistit in speculatione dei ⁊ substantiarum separatarum ipsa excludit cecitatem ignorantie: in qua ignorantia felicitas esse non pōt. ¶ Et qm̄ tu idē es. Hic phia ponit tertiam rationeꝫ que talis est. Si beatitudo cōsisteret in reb⁹ fortuitis cū bona fortuita finiunt morte hoīs sequitur q oīs hō morte fieret miser: qđ nō est verū qꝛ multi p mortem cōsecuti sunt felicitatem sicut martyres ⁊ alij scti q̄ ppessi sunt maxima tormēta vt cōseqrent btitudinē in aīa. dicit ergo sic in lrā Qm̄ tu idē es sup. hō cui ego scio eē ꝑsuasum ꝑmultis. i. valde multis demōstratiōib⁹ mētes. i. aīas hoīꝫ nullo mō esse mortales ⁊ cū sit claꝝ. i. manifestū fortuitā felicitatē finiri. i. terminari morte corpoꝝ sup. hoīs neqt. i. nō pōt dubitari si hec fortuita felicitas pōt afferre. i. dare btitudinē qn̄ oē gen⁹ mortaliū. i. hoīꝫ labat in miseriā in fine morꝫ. sꝫ si scim⁹ multos. s. sctōs ꝯsisse fructū btitudinis nō

soli morte verūetiam doloribꝰ ꝛ supplicijs quodāmodo. i. per quē modū pñs vita sup. bonis fortuitis ornata pōt facere beatos: que vita transacta. i. terminata nō efficit miseros. q. d. nullo mō. ¶ No. cuiꝰ pñtia est causa felicitatis eius absentia est causa miserie ꝛ infelicitatis et hoc clarissime poterit apparere ex isto simili. sicut enī nauta per sui presentiā est causa felicitatis nauis: sic eius absentia est causa periclitationis eiꝰ ex. ij. phi. Si ergo bona fortuita ꝑ sui pñtiam essent causa beatitudinis: per sui absentiā essent causa miserie. Cū autem in morte hōis bona fortuita relinquunt hominē fugiēdo et hō relinquat ea moriēdo ois homo post mortem esset miser ꝛ infelix qd falsus est. Nā multi post mortē cōsequū tur beatitudinē. Et qꝛ forsan aliquis diceret mortuo homine moritur et anima eius: et sic homo post mortē consequitur beatitudinem: hoc excludēs philosophia dicit ad Boetiū. Tu es idem ille cui persuasum est multis demonstrationibꝰ alas hominū esse immortales. ¶ Nota ꝙ omnes leges in hoc conueniūt ꝙ anima intellectiua hominis sit immortalis. separatꝰ enī ab alijs sicut perpetuū a corruptibili: ex secūdo de anima. et hoc est rationabile: qꝛ anima intellectiua cum sit immaterialis non est educta de potētia materie: sed ab extra: scilicet a deo. Ipsa enim ſm beatum Augustinuꝫ creando infunditur et infundēdo creatur propter quod cū abcisio materie sit causa perpetuitatis per commentatorem primo celi ꝛ mundi anima intellectiua immaterialis existens ipsa est immortalis. Aia rationalis.

verumetiā doloribꝰ suppliciisqꝫ beatitudinis fructuꝫ quesisse quodāmodo presens vita facere beatos pōt: que miseros transacta non efficit.

¶ Ascensius.

Cum ego ꝛc. Hec prosa sane multa eruditionis plena habet nec multa expositione indiget. Sunt tamen grammaticis annotāda. Primo illud. Sed quod tu inquit sic cōstruea. Sed tu non possis iure imputare rebus id quod tu luis: id est pateris supplicium: id est tanꝗ supplicium false opinionis: id est propter falsam opinio. inditum: vel lege: vt quidam. Supplicio false opinio. Secundo scias vitiose positum esse ꝙ particulam cum superlatiuo in eo significatu in quo poni videtur in textu vbi dicit ꝙ plurimis maximisqꝫ ꝛc. accipitur enim ꝙ pro ly ꝙtum: et sic vult positiuum non superlatiuum vt si reputes mecum ꝙ magnis: id est ꝙtū magnis. et ꝙ multis: id est ꝙtum multis abundes. Posset tamen saluari congruitas si sic ordinetur. Reputes: id est censeas mecum ꝙ supple abundes adhuc ꝙ plurimus: id est valde multis. et ꝙ maximis: id est valde magnis: sed prior sententia melius conuertitur. Tertio scies vitiose dici ſm Laurentiū meliora queqꝫ. dicēdum enim est optima queqꝫ sed Boe. non omnem elegantiam obseruat. Quod dico non vt auctorem reprehendam: sed vt memorem faciam lectorem ne pro lege habeat quecunqꝫ ab eo dicta sunt: precipue in genere dicendi. Quarto vbi dicitur patet similis: scies precipi a peritioribꝰ grammaticis hoc adiectiuū similis: tūc datiuo iungi quādo qualitatē exteriorē respicit: tūc autē genitiuo quādo mores: qꝛ ergo hic de moribus loquitur. dixisset potius patris similis: qd tamē hoc loco prudenter ꝛ nō vitiose canit: qꝛ nimius sibilus fuisset patris similis: ad quē vitandū dixit Virgiliꝰ. Immitis achili et infelicis vlixi: in genitiuo dulcius: ergo dixit patri similis: non tamē dixisset: recte tibi similis sed tui in ea significatione. Quinto scias osum et exosum sepe accusatiuo iungi. nō tamen vitiose dixit Boe. que vite huius exosa. Utrū enī recte dicitur et vitā exosa ꝛ vite. Sexto scies optime dictū tui desiderio: vbi non recte diceretur tuo: qꝛ capitur passiue. Sensus enī est desiderio tui. i. quo tu ab ea desideraris. Sed desiderio tuo est quo tu desideras. Septimo scies latine dictū vt in id etatis pueris. Solet enī vt eleganter capi pro eo qd est ſm quēadmodū est si dicā tu loqueris bene vt gallus. i. ſm quod gallꝰ solet loqui ita hic. Specimē. i. decꝰ auiti ingenij elucet pueris vt in id etatis. i. ſm quod in ea etate solet pueris elucere. Oratius etiam dixit cura vite retinende: ꝙ si dixisset cura retinendi vitam. Qꝛ gerundia nomina pulchre ponuntur pro gerundijs. Octauo scies: celibem dici non eum tm̄ qui caste viuit: sed omnē extra legitimū matrimoniū viuentem etiam si luxuriosissimus sit. vnde celibatus est status extra cōnubium viuentium siue caste: siue incaste. Auctor est valla multiqꝫ alij. Aduerte etiam diserte dictum felicissimi cuiusqꝫ delicatissimꝰ sensus est: qꝛ quisqꝫ tam in obliquo ꝙ in recto: et tam in eodem casu positum ꝙ in alio superlatiuum efflagitat. Nec minus docte dictum est: ꝙ multos esse coniectas: quia ꝙ valet ꝙtum quod positiuum vult. Item vbi dicitur hic ipse locus quem tu exilium vocas elegantius diceretur quod exiliuꝫ vocas sublato pronomine tu. Utroqꝫ tamen modo grammatica constat eo ꝙ exilium appellatiuū est. Nono quantū ad sententiaꝫ aduerte hanc materiam pulchre haberi in principio sermonū Horatij: videatur ibi: quia superfluum esset hic ponere: nisi forte sint qui eos non habeant: quibus sufficiant versiculi. Qui fit Mecenas vt nemo quā sibi sortē. Seu ratio dederit: seu sors obiecerit illa. Contentꝰ viuat: laudet diuersa sequentes ꝛc. Decimo scias lachrymo apud Terentiū ꝛ apud Ciceronē in de somno Scipionis et alibi reperiri ne absoletū putes. Unde scies locum esse a cōmentario habeat pro abeat: et ita male expositum esse quominus pro. vt lege ergo sic. tamen quominus cum velit abeat: retineri non possit. Et exponens ordina sic. tamen fortuna non possit retineri quo minus: id est vt non abeat: id est recedat. dum: id est quando velit. Nec ipsa tota: id est ex omni parte delectat anxios: quia vt dicit Horatius. Nihil est ex omni parte beatū. quod ab Horatio Alanus sumpsit sicut alia plura. Qꝛ au

Marginalia: Similis. — Exosus. — Tui. — Ut. — Celebs. — Quisqꝫ. — Lachrymo quomiabar.

tem Alanus hic adducitur quem constat multo post beatum Thomam fuisse: certum est eos commentarios non esse sancti Thome: saltem totos. Adhec quē caduca. Adhec. i. insuper preterea: sed
Adhec. vsitatus est in singulari ad hoc: pro eo quod est preterea vt apud Salustius. Cognoueram paruis copijs bella gesta cum opulentis regibus. Ad hoc sepe fortune molestiam tolerasse; facundia grecos: scientia belli gallos ante romanos fuisse. Cetera omnia non puto.

Metrum quartum secundi libri.

Quisquis volet perennem
Cautus ponere sedem
Stabilisq̄ nec sonoris
Sterni flatibus euri
Et fluctibus minantem
Curat spernere pontū
Montis cacumen alti
Bibulas vitat arenas
Illud proteruus auster
Totis viribus vrget
He pendulum solute
Pondus ferre recusant.
Fugiens periculosam
Sortem sedis amene
Humili domū memēto
Certus figere saxo
Quāuis tonet ruinis
Miscens equora vētus
Tu conditus quieti
Felix robore valli
Duces serenus euum
Ridens etheris iras.

Sanctus Thomas. Quisq̄s volet perennē. Hic incipit quartum metrū hui⁹ scdi qđ dr metrum anacreontium ab inuētore ſic dictū a pede p̄dominante: dimetrū a nūero pedum. catbalecticū: q2 deest vna syllaba ad cōplemētū metri huic metro adiūgit metrū pherecratiū sic dictū ab inuētore de quo supi⁹ dictum ē. In hoc ḡ phia cōmēdauit vitā mediocrē p tales methaphoram. Edificiū cōstructū in loco minimis alto viget tēpestatib⁹ vētorū et fundatū in loco arenoso defluit: sz fundatū in loco hūili z saxoso vtrūq̄ vitat incōmodū. Sic vita pūs nimiū eleuata prospitate. vel nimiū dep̄ssa aduersitate frequēter euētu inopinato calamitatib⁹ defluit: mediocris aūt secura permanet. dicit ergo in littera. Quisq̄s hō caut⁹ volet ponere sedem perennē. i. firmā mānsionē: et ipse stabilis exn̄s nec velit sterni id deijci sonoris flatib⁹ euri illius venti: z q̄sq̄s curat spnere pōtū minātē fluctib⁹. i. mare fluctuās ille vitet cacumē. i. summitatē alti mōtis et vitet arenas bibulas. i. siccas. Tūc assignat causam quare debeat vitari in edificādo cacumen alti montis: q2 illud. s. cacumē alti montis viget. i. flando p̄mit auster p̄teruus. i. vētus impetuosus tunc assignat causam quare debeāt vitari arene: q2 he. s. arene solute. i. disiuncte p siccitatē recusant ferre. i. nolūt portare pendulū pōdus. i. labile vel pēdens pōdus. Tu ergo fugiēs periculosam sortē. i. euentū amene sedis. i. amene mansionis z cert⁹ exiſtēs memēto figere. i. stabilire domū tuā. i. hūili saxo. i. depresso lapidē q̄uis vētus miscēs equora. i. voluēs maria. tonet. i. seuiat ruinis. i. flatibus ruinosis. tu felix cōditus robore. i. firmitate q̄eti valli. i. munitionis: z tu serenus id est trāquillus. duces. i. ages. euū. i. vitā tuā. ridēs. i. deridēs z p nihilo habēs iras. i. psecutiones etheris. i. aure vel vēti seuiētis. ¶ No. q̄ ois virtus sup̄fluitate corrūpit: cū vi⁹ cōsistat i medio. Est eni virt⁹ electiu⁹ habit⁹ imediate cōsistens recta ratione determinat⁹: iđ ois sup̄fluitas tanq̄ vitiosa vitāda est. Phia ergo docet vitare sup̄fluā p̄spitatē quā designat p cacumē alti mōtis q̄ posteritas plerūq̄ impugnat inuidia z potētia magnatū q̄ p vētū impellentē designat. Docet etiā vitare nimiā paup̄tatē quā designat bibula arena q̄ paup̄tas recusat ferre indigētiā necessariorū q̄ p pōdus pendula designat. indigētia eni grauat hoiem admodū pēduli pōderis. ¶ No. securitas s̄m Tul. in rhetorica sua. Est virt⁹ incōmoditates iminētes z inchoacte rei affines nō formidās: que securitas maxie appetēda est: p̄pter qđ phia docet appetere vitā mediocrē q̄ reddit hoiem securū: s̄m illud poeticū. Medio tutissim⁹ ibis. et Cato. Tuta mage est puppis modico q̄ flumine fert. Quā vitam mediocrē designat p humilē saxū in quo edificiū impetu vēti nō deijcit: nec inundatiōib⁹ tanq̄ bibula arena dissoluit. ¶ No. q̄ duplex est paup̄tas: volūtaria z leta. alia inuolūtaria z tristis. Prima paup̄tas est appetēda. scđa fugiēda. De prima loquit Sene. ij. epi. Honesta res est leta paupertas. Paup̄tas eni expedita secura est. Et. xviij. epi. O lucili incipe cū paupertate habere cōmerciū

gaude contēnere opes nemo alias est deo dign⁹ q̄ quis opes cōtempserit. Secūda paupertas. s. inuolūtaria et tristis fugiēda est: q2 mortalis est: z rōne tristitie stupefacit et corrūpit naturam.

¶ Ascensius.

Perennis

Quisquis volet perennē zc. Uersus hic est dicolos distrophos. i. duorū generū a secundo ad primū reuertens. Cui⁹ primū gen⁹ dicit anacreontiū. Perēnis et hoc perēne est res durans totū annū. Et q2 annus in se redit solz perenne vocari qđ p̄petuū est: dicit etiā perēnis in scđa declinatiōe maxime apud āntiquos. Monet aūt mediocritatez seruādā; vt Ouidi⁹ dicēs. Medio tutissim⁹ ibis. Alta enī petiit vēti; vt dic ibidē Oui.

persuat altissima venti. aranea autē stabile solū nō prebet. dicente saluatore. Mathei. vij. Similis erit viro stulto qui edificauit domum suā sup arenā ꝛc. Harene dicunt bibule q̃ bibūt aquam fere insatiabiliter. Quāuis tonet ruinis potest exponi ꝙuis. i. ꝙuis seu ꝙuncūq̧ ventus miscens equora ruinis tonet tu conditus quieti id est ad quietē repositus duces euū seren⁹ ꝛc. Multa sunt hic adiectiua per subintellectas cōiunctiones construēda. nā sine cōiunctione duo adiectiua vicio se danf vni substātiuo. Uult autē dicere magnam esse securitatem eius qui mediocrib⁹ cōtent⁹ est.

Prosa quinta secundi libri

SEd qm̄ rationum iam in te meaꝝ fomē-ta descendunt. paulo validioribus vtendū puto. Age enī si tam caduca momentanea fortune dona nō essent. Quid i eis est quod aut vestrum vnq̄ fieri queat: aut nō perspectū cōsideratū ꝙ vilescat. Diuitie ne vel vestri vel sui natura preciose sunt: Quid carū potius. aurum ne an vis cōgeste pecunie: Atquid he fundendo magis q̄ coaceruando melius nitent. Siquidez auaricia semper odiosos largitas claros facit. Quod si manere apud queq̄ nō potest quod transfertur in alteruz. tunc est preciosa pecunia cū translata in alios vsu largiendi desinit pos-

Prosa quinta secundi libri.

SEd qm̄ rōnum iaz in te. Hic icipit q̄nta prosa huius scd̄i l. qua philosophia ponit remedia magis mouētia Boe. ad ostendenduz ꝙ bona fortune sunt contēnenda: ꝛ minus esse dolendum de amissione eorum. ista autem remedia sunt rōnes sumpte ex cōditionib⁹ pticularium bonoꝝ fortune. s. diuitiarū honorꝫ potestatū ꝛ glorie. Et primo ostēdit hoc de diuitijs ꝙ non sunt magnope appetēde ponendo vnam rōem generalē respicientē oia bona fortune: scd̄a ponit rōnes de diuitijs: ibi. Diuitie. Primo intendit talē rōez. Nullus magnopere dꝫ illud appetere qd̄ non pōt esse suū ꝛ qd̄ in se consideratū est vile sed oia bona fortuita sunt hmōi q̄ sunt mutabilia: idō nō pñt esse ppria hoīs: ꝛ in se cōsiderata vilescunt: ergo ꝛc. Unū dī. in littera qm̄ fomēta. i. medicamēta meaꝝ rationū in te descēdūt: q̄ ego video te paulatim fortunā cōtēnere puto esse vtendū paulo validiorib⁹ rationib⁹. i. magis mouētib⁹. age est aduerbiū hortādi. Si enī bona fortune nō essent caduca. i. casualia et momētanea. i. trāsitoria ad modū momēti. quid est in eis qd̄ vnq̄ queat fieri vestrū aut quod pfectū ꝛ in se consideratū non vilescat. quasi diceret nihil. Nota ꝙ bona fortune sunt caduca ꝛ trāsitoria: q̄ dī. Sene. lix. epist. Oia bona fortune nobis accidūt: sꝫ nō adherēt: ꝛ si abdicanf sine vlla nostri lachrymatiōe discedūt ex quo ptꝫ si mutabilia sunt ꝙ nō sunt ppria bona hoīs: q̄ ſm eūdē. Sen. Nihil ppriū dicas quod mutari pōt. No. ꝙ bona fortune in se cōsiderata vilescūt q̄ dicit Johānes chrysostom⁹. Bona fortune in seip̄is veterascūt ꝛ cōsumunf: aut ab extraneis dolo vel violētia vel calūnia repeririunf. Diuitie vel vrī vel sui natura. Hic phi. ponit rōnes de diuitijs in spāli ꝙ nō sunt magnope appetende. Scd̄o pbat hoc gñaliter de diuitijs: ibi. Quid aūt. Prima diuidit in qnq̧ ptes ſm ꝙ sunt quinq̧ genera diuitiaꝝ que pbāt nō multū esse appetēda. s. pecunia gemme possessiones vestes ꝛ famuli. Primo ondit ppositū de pecunia. scd̄o de gēmis: ibi. An gēmaꝝ. Tertio de possessiōib⁹: ibi. An vos Quarto de vestib⁹: ibi. Iā vero. Quito de famulis: ibi. An vero. Pm̄o duab⁹ rōib⁹ pbat diuitias nō multum esse appetēdas. scd̄a: ibi. At eadē. Prima ratio talis est. Illa nō sunt multū appetēda que nec ex sui natura nec natura vtētis sunt p̄ciosa: diuitie sunt hmōi: ergo ꝛc. Maior est nota q̄ nihil appetitur nisi bonum ꝛ preciosum. Minor declaratur. diuitie non sunt bone ex sui natura. q̄ non faciūt bonū eum cui aduenīūt. nec sunt bone ex parte vtentis q̄ non inq̄tum conseruanf: sic enī faciunt hominem auarum: nec inq̄tuz distribuunf. q̄ sic relinquūt hoīem dicit enī in littera. Diuitie vel sunt preciose sui natura vel natura vere vtentiū eis. Et quid earum est potius. i. preciosius: an vis congeste pecunie. i. cōgregate. atqui p certe he. s. diuitie nō sunt preciose conseruādo eas: quia melius nitent effundendo. i. distribuēdo eas q̄ coaceruando. i. retinendo eas: siquidem auaricia q̄ pecuniam coaceruat semper facit hoīes odiosos. ꝛ largitas que pecuniam effundit facit claros. i. honestos subdit. Et illud qd̄ transfertur in alterum nō pōt manere apud queq̄ tunc est preciosa pecunia loquendo ironice. cum ipa vsu largiendi translata in alios desinit possideri. Notandum ꝙ aliquid est bonum dupliciter vel ex natura sui vel ex natura vtentis. Et illud dicitur bonum ex natura sui quod a se vel in se habet vnde sit bonum: ꝛ cuicumq̧ aduenit facit ipsuz bonum sicut recta ratio pax et similia. Sed illud dicitur bonum ex parte vtentis qui si aliquis conuenienter vtatur aliquid boni non prouenit: vnde nota ſm beatum Bernardum. Solus error hominum facit quod aurum ꝛ argentum reputātur preciosa cū non sint nisi terra rubea ꝛ alba. Nota ꝙ Sene. lxxviij epistola probans diuitias non esse bonas sic arguit. Quod bonum est bonos facit: diuitie non faci

Sanctus thomas.

Bona fortune.

Bonum.

Diuitie nō sunt bone vel bonū.

siderí. ¶ At eadē si apud vnum quanta vbiq; gētiū est congeratur: ceteros sui inopes fecerit. Et vox quidē tota pariter multoꝝ replet auditū. Iste vero diuitie nisi comminute in plures transire nō possunt. Quod cū factū est pauperes necesse est vt faciāt quos relinquūt. O igitur angustias inopesq; diuitias: quas nec habere totas pluribus licet: ⁊ ad quēlibet sine ceteroꝝ paupertate nō veniunt. ¶ An gemmaꝝ fulgor oculos trahit. Sz si quid est in hoc splendore precipui gēmaꝝ est lux illa: nō hoim. Quas quidem mirari homines vehementer admiror. Quid est enim carens anime motu atq; membrorum compage quod animate rationabiliq; nature pulchrū esse iure videatur. Que tametsi conditoris opera suiq; distinctione postreme aliquid pulchritudinis trahant infra vestrā tū excellentiā collocate admirationem vestraz nullo mō merebant. ¶ An vos agroꝝ pulchri-

unt bonos: ergo diuitie bone non sunt. Itē3 illud quod potest contingere cōtemptissimo ⁊ turpissimo bonum non ē: diuitie autē ⁊ lenoni ⁊ laniste contingunt contēptissimo ⁊ turpissimo: ergo bone non sunt. Item bonum ex malo non fit diuitie autem sunt ex auaricia que mala est: ergo bone non sunt. ¶ At eadē si apud vnum. Hic ponit scđam rationē que talis est. Illa nō sunt multū appetēda que a pluribus non pñt possideri ⁊ nō transeūt ad alium sine paupertate alioꝝ: diuitie sunt hmōi: ergo ⁊c. vñ dicit in littera. At pro sed si in eadez. s. pecunia quāta ē vbiq; gentiū. i. apud oēs gentes: congeratur apud vnū hoiem ipa fecerit ceteros hoies inopes sui carētes ⁊ vna vox pariter tota. i. simul replet auditū multoꝝ. diuitie autē nō possunt trāsire in plures nisi cōminute. i. diuise in partes: qđ cum factū est. s. ꝙ cōminute transeūt in alios ⁊ necesse est vt sup. illos faciant pauperes quos relinquūt. Et tunc exclamat ꝯtra diuitias dicens. O igitur supple dico diuitias esse angustias. i. arctas ⁊ inopes quas non licet pluribus habere totas et que nō veniunt ad quēlibet sine paupertate exteriorum. i. alioꝝ hominum.

Diuitie ¶ Nota ꝙ diuitie non veniunt ad quēlibet sine aliorum paupertate. q2 dicit Sene. in de remediis. Pecuniam perdidisti quaz te habere alius ante te perdidit pecuniam. habeas vno periculo minꝰ quo te felicem dicam si cum illa auariciā perdidisti. ⁊ idē. lxxxvij. epistola di.: Diuitie aios inflant: superbiā pariunt: inuidiam contrahunt: mentē alienant: timores inducunt: insolentiam faciunt: nihil astr aliud insolētia ē nisi spes false magnitudinis: ergo diuitie bone non sunt. ¶ An gemmarum fulgor oculos trahit. Hic ostendit philosophia ꝙ gemme non sunt appetende tanꝗ propriū bonum hominis intendens talem rationem. Quicquid bonitatis vel preciositatis est in gemmis hoc consistit in luce ⁊ splendore gemmarum: sed felix gemmarum non est proprium bonum hominis: sed est bonum ipsarum gemmarum: ergo ⁊c. Unde di. in littera. An fulgor gemmarum trahit oclos hominum sup. ad concupiscēdum eas tanꝗ primuz bonum: sed si quid est precipui. i. preciositatis in hoc splendore illa lux est gemmarum ⁊ non hominum: quas quidem gemmas vehementer admiror homines mirari id est mirando desiderare tanꝗ bonum suum. quid est enī carens motu anime atq; compage id est coniunctionis membrorum quasi diceret quid reperitur in rebus inaiatis quod iure videatur id est videri debeat esse pulchrum rei animate ⁊ rationabili nature: quasi diceret nihil: que gemme tametsi pro ꝗuis trahant. i. recipiant aliquid postreme pulchrytudinis opa id est diligentia conditoris: ⁊ ꝑ ⁊ sui distinctione. i. specifica formatione tamen ipe collocate infra vestram excellentiam. i. dignitatem nullo modo mergebant vestram admirationem. ¶ Nota ꝙ nō est gloriandum de gemmis tanꝗ ꝓprio bono: quia dicit Sene. xli. epistola. Nemo gloriari debet nisi de suo. Quid enī est stultius in homine ꝗ aliena laudare: quid est eo dementius qui ea miratur qui ad alium transferri ꝓtinus possunt: nō faciūt equū meliorez aurei freni. ¶ Nota ꝙ quadruplex est pulchritudo. Prima est animalium rationalium. secūda est brutoꝝ sensibiliū. tertia plantarum vegetabilium. quarta est reꝝ inanimatarum in quo genere gēme collocant ꝓpter ꝙ dicit phia. Si gemme trahant aliquid postreme pulchritudinis. ¶ An vos agrorum pulchritudo. Hic ꝓbat philosophia idem de possessionibus sicut de agris: ⁊ intendit hanc sententiam. Bonitas agrorum vel

Pulchritudo consistit in pulchritudine eorum que delectant aspectum et talis pulchritudo non magis est ipsius hominis ꝗ pulchritudo florum vel stellarum qui etiā delectant aspectum: ⁊ talis pulchritudo nō magis est ipsius hominis ꝗ pulchritudo florum vel stellarum qui etiam delectant aspectum hoīs ⁊ tamē nihil ad hoiez pulchritudo istoꝝ vel bonitas agroꝝ confert in vtilitate eoꝝ ꝗ est ad substentationē hoīs: s3 hec possessio agroꝝ nō est multū appetēda vt sit āpla q2 natura paucis est ꝯtenta. Uñ di. in littera. An pulchritudo agroꝝ delectat vos: vt gaudeatis de eo tanꝗ de bono vestro. Et

di. Boe. quid ni. i. quare non delectaret. est eñ pulchra portio operis pulcherrimi. s. mundi. et nos gaudemus spem. i. aspectu maris sereni. i. tranquilli. sic. i. eadem rōne miramur celum: sydera: solem: et lunam. Respondit phia. Num. i. nūquid aliquid bonū attingit te tanq̄ pprius. q. d. nō. Nō. i. nūquid audes gloriari splendore alicu9 taliū tanq̄ tuo. q. d. nō. An. i. nūquid. tu distingueris. i. ornaris vernis floribus certe nō. nūquid tua vbertas. i. fertilitas intumescit. i. supbit. in estiuos fructus. i. p estiuos fructus. q. d. nō

tudo delectat? Boe. Quid ni? Est eñ pulcherrimi operis pulchra portio. Si quondā sereni maris facie gaudemus: sic celum: sydera: solem: lunāq3 miramur. Ph. Num te horum aliquid attingit. Num audes alicuius talium splendore gloriari? An vernis floribus ipse distingueris aut tua in estiuos fructus intumescit vbertas. Quid inanib9 gaudijs raperis? Quid externa bona pro tuis amplexaris? Nunq̄ tua faciet esse fortuna que a te natura rerum fecit aliena. Terrarū quidē fructus animātiū proculdubio debētur alimentis. Sed si quod nature satis est replere indigentiā velis: nihil est qd fortune affluentiā petas. Paucis eñ minimisq3 natura contenta est. Cuius satietatē si superfluis vrgere velis: aut iniocundum quod infunderis fiet: aut noxium. ¶ Jam vero pulchrū varijs fulgere vestibus putas quarū si grata intuitu species est: aut materie naturā: aut ingeniū mirabor artificis. ¶ An vero te lōg9 ordo

quid raperis. i. circūdaris vel extolleris manibus gaudijs sup. reputando ista bona qd amplexaris externa: bona p tuis. q. d. frustra hoc facis: qz fortuna nūq̄ faceret eē tua que natura rerū a te fecit aliena. Tūc dicit phia nō nego quin ista possit tibi esse vtilia fruct9 enim terrarū proculdubio debent alimentis animantiū: id est aialibus pro alimētis: s3 si velis replere indigentiā nature: qd satis est. i. ad sufficiētiā. nihil est: id est nō oportet. q petas. i. desideres affluentiā fortune sup. ad dilatādū 7 ampliandū agros. natura eñ paucis ɔtenta est: cuius satietatē si velis vrgere. i. cogere superfluis cibis et potib9: illud qd infunderis vētri superfluū fiet aut iniocundū. i. triste. aut fiet noxiū: id est perniciosum. ¶ No. q ex littera pōt formari talis ratio. Illud qd magis videt inesse non inest: nec illud qd minus: s3 magis videt q hō debet gloriari de pulchritudine celi 7 stellarū 7 nō dz: qz nihil hoꝝ est suū: ergo min9 debet gloriari de pulchritudie agrorum 7 aliarū possessionū. ¶ Nota q natura nō est oneranda superfluis: sed est alēda: paucis ɔtenta est. vñ Señ. xvi. epi. Si ad naturā viueris nūq̄ eris paup. si ad opiniones nunq̄ eris diues. Exiguum natura desiderat: opinio vero immēsum. Et beat9 Aug. di. Sumēda sunt alimēta tanq̄ medicamenta. 7 Greg. Dū venter nimia satietate extēdit: aculeus libidinis suscitat. ¶ No. q Ari. in quadam epistola ad Alex. dicit. Qui trāsgredit debitū modū in pleno 7 in vacuo nō poterit euadere furorē egritudinis 7 molestias infirmitatū. Qui ergo appetit viuere 7 dñari renūciet desiderio ppter voluptatis: nec comestionē comestioni supaddat: qz ois incōtinēs voluntarie est egrotās. ij. ethi. Et subdit. Audiuit ab Hypocrate q ɔseruauit dietas p quib9 debilitatē corpis sustinebat: cui dixit suus discipul9: doctor egregie si velles bñ comedere nō sustineres tantā corpis debilitatē. Cui rñdit Hypocras. Ego comedo vt viuā: nō viuo vt comedā. Vñ dicit Aristoteles ibidē. Alimentū ppt durabilitatē est querendū nō durabilitas ppter alimentū. subdit. Multos noui q diminuerūt de alimēto et comestione abstinētes a suis appetitib9: parcentes gule viuentes tēperate p dietas qui fuerunt sanissimi corpis languorib9 vite boni appetit9. ¶ Jam vero pulchrū. Hic phia ostēdit q non sit gaudendū de pulchritudine vestiū tanq̄ de proprio bono 7 arguit sic. De illi9 pulchritudine nō est gaudendū que nō est hominis pulchritudo: sed pulchritudo vestiū nō est hois pulchritudo: sed est ipsarum vestiū igitur 7c. vnde dicit in littera. Jam puta pulchrū esse. i. tue pulchritudine ascribendū fulgere varijs vestibus. q. d. nō debes hoc putare quarū. s. vestiū si species. i. pulchritudo est grata. i. delectabilis intuitu ego mirabor naturā materie vestium. aut mirabor ingeniū. i. subtilitatem artificis vestem formantis nihil ascribēdo tibi. ¶ Nota q splēdor habitus exterioris non facit hominem meliorē nisi fulgeat habit9 mentis interior in eo. vñ Señ. Nullus dicit gladiū esse bonum si balteus ei9 deauratus est: 7 vagina gēmis distincta. Sed gladi9 est bon9 si bene inscidit: 7 bonum acumē hz et mucro bon9 est q oē munimē ruptur9 est. vñ sunt versus. Aurea nobilitas luteā si vestiat ollam. Nō ideo sequit hāc min9 esse lutū. Item poeta inquit. Cinge caput lauro. tege gēmis corp9 et auro. Si fueris pridē remanebis rustic9 idem. ¶ An vero te lōgus ordo famulorū. Hic philosophia ostendit non esse gloriandum de multitudine famulorū tanq̄ de proprio bono: et arguit sic.

Natura.

Abstinentia.

Vestitus.

famulorum facit esse felicem? Qui si viciosi moribus sint. perniciosa domus sarcina et ipsi domino vehemēter inimica. Si vero probi sint: quonāmodo in tuis opibus aliena probitas numerabitur? Ex quibus omnibus nihil horum que tu in tuis computas bonis tuū esse bonum liquido monstratur. Quibus si nihil inest appetende pulchritudinis: quid est quod amissis doleas. vel letteris retentis? Quod si natura pulchra sunt. quid id tua refert? Nam hec per se a tuis quoque opibus sequestrata placuissent. Neque enim idcirco sunt preciosa quod in tuas venere diuitias: sed quoniā preciosa videbātur tuis ea diuitijs annumerare maluisti. ¶ Quid autem tāto fortune strepitu desideratis. fugare credo indigentiā queritis copia. atqui hoc vobis in cōtrarium cedit. Pluribus quippe adminiculis opus est ad tuendam preciose suppellectilis varietatē. Verūque illud permultis indigere eos qui multa possidēt. Cōtraque minime indigere qui abundantiā suā nature necessitate non ambitus superfluitate metiūtur. ¶ Ita ne autē nul

Famuli aut sunt peruersi in moribus: et sic sunt nociui: aut sunt morigerati: tunc nihil ad te quia hec probitas est famulorum et nō tua. Unde dicit in littera. An vero lōgus ordo famulorum facit te esse felicē qui scilicet famuli si sint viciosi morib⁹ sup. tūc sunt perniciosa sarcina id periculosum pōdus ipsi⁹ domus et sunt vehemēter inimici ipsi dño. si vero sint probi: quonāmodo. i. per quē modū aliena probitas numerabitur. i. cōputabitur in tuis opib⁹. q. d. nullo modo. Et tūc cōcludit de oibus p̄dictis di. Ex quib⁹ omnib⁹ p̄dictis mōstratur liq̄do id est aperte nihil horū esse tuū bonum q̄ tu cōputas in tuis bonis: quib⁹ si nihil inest appetēde pulchritudinis sup. que tibi ascribere poteris: q̄d est. i. quare est quod tu doleas de amissis vel letteris retentis. quod pro sed si predicta sunt pulchra natura. i. propter naturā propriā quid refert id tua. i. quid pertinet hoc ad te. q. d. nihil. nam hec sequestrata. i. diuisa tuis opibus per se placuissent. neque enim idcirco sunt preciosa quod in tuas venere diuitias: sed quoniā pro quia videbātur tibi preciosa: ideo maluisti ea annumerari tuis diuitijs. ¶ Nota quod serui peruersi in morib⁹ sunt familiares inimici dñi et toti⁹ dom⁹. de quib⁹ postea dicet tertio hui⁹ quinta prosa. Nō est pestis efficacior ad nocēdū quam familiaris inimicus et si videntur aliqui amici hoc cē ratione vtilitatis nō rōne amicitie de quib⁹ loquitur Senē. in de remedijs dicēs. Mel musce sequūtur: cadauera lupi: frumēta formice: predā sequitur ista turba nō hoiem. Itē Senē. dicit. xl. epist. In hoie illud laudandū est qd̄ ipsius est si familiā formosam habet et domū pulchrā si multū serit: si multū feneratur nihil horū in ipso est: sed circa ipsum lauda in illo qd̄ proprius est: et qd̄ nec auferri nec eripi pōt. ¶ Quid autē tanto fortune strepitu. Hic philosophia ostendit generaliter diuitias non esse appetēdas magnopere. et facit hoc tribus rationibus. secundā ponit ibi. Ita ne. tertiā ibi. Ego vero nego. Prima ratio est ista. Illa non sunt multū appetenda per que homo non cōsequitur ea propter que diuitie appetuntur. appetuntur enim diuitie propter fugā indigētie quā homo nō cōsequitur per diuitias: sicut declarat in littera dicēs. Quid autē tanto strepitu. i. labore desideratis. i. cū desiderio insistitis fortune. credo vos q̄ritis fugare indigentiā copia. i. diuitijs. q. d. ideo desideratis diuitias vt suppleatis vestrā indigentiā. atque pro sed: hoc cedit vobis in cōtrariū quippe pro quia pluribus adminiculis. i. adiutorijs est opus ad tuendū varietatē preciose suppellectilis. i. possessionis verumque illud est permultis eos indigere q̄ per multa possident. quod pro et cōtra. i. per contrariū sup. illi minime indigēt qui metiuntur. i. mensurāt suā abundantiā non superfluitate ambitus. i. cupiditatis sed necessitate nature. ¶ Nota secundum Sene. permultis indigēt qui permulta possident propter qd̄ multe diuitie nō fugant indigentiā: sed magis excitant. Unde poe. Nulla ditari rōne pōt auarus. Uos faciunt inopes quas cumulatis opes. ¶ Nota circa hoc quod dicit minime indigent. dicit Sene. lxi. episto. Taurus paucissimorum iugerum pascuis impletur: et vna silua pluribus elephātibus sufficit: homo terra pascitur et mari. Quid igitur tam insatiabilē ventrem natura dedit nobis cum tam modica corpora nobis dederit: vt vastissimorū edacissimorūque animalium auiditatē vinceremus. quantulum enim est quod nature datur paruo illa educatur. Non fames nostri ventris nobis magno constat sed ambitio: ventri autē obedientes loco animaliū numeremur non hominū. Querēs vitā voluptuosam oportet vt corpori suo seruiat. Maior sum et ad maiora genitus sum quam vt sim mancipiū mei corporis. Quod non aliter aspiciam: quam aliquod vinculū mee libertati circūdatū. Natura paucis minimisque cōtenta est. ¶ Ita ne autē nullū est propriū vobis. Hic ponit scd̄am rōnem, secūdo con

Serui.

Minime indigētes

cludit manifestum errorē hoīm. ibi. ꝙ vero late. Et ratio talis est. Illa non sunt appetēda quibus appetitis homo putans se talibus ornari facit iniuriā suo creatori: sed bona exteriora sicut diuitie sunt huiusmodi: vt declarat in littera. ergo ꝛc. ꝛ dicit. O homines nūquid nullum boni est ꝓprium atq; insitum. i. naturale: ꝛ intrinsecum vobis: ita vt queratis bona vestra in externis rebus id est in extrinsecis rebus: ꝛ in reb⁹ suppositis. i. a vobis seorsum positis. quasi dicat immo in vobis est bo-

sum est ꝓpriū vobis atq; insitū bonum: vt in externis ac suppositis rebus bona vestra q̄ratis. Sic rerū ꝟsa cōditio est: vt diuinum merito rōnis aīal: nō aliter sibi splendere nisi inaīate suppellectilis possessione videaẜ. Et alia quidē suis reb⁹ cōtenta sunt: vos aūt deo mente cōsimiles a reb⁹ infimis excellētis nature ornamēta captatis: nec intelligitis quātā cōditori vestro faciatis iniuriā. Ille genus humanū terrenis oībus prestare voluit: vos dignitatē vestrā infra queq; infima detruditis. Nam si omne cuiusq; bonū eo cuius est cōstat esse ꝑciosius: cū vilissima rerū vestra bona esse iudicatis: eisdem vosmetipos vestra extimatōe summittitis. Quod quidē haud immerito cadit humane q̄ppe e natura ista cōditio est: vt tum tm̄ ceteris rebus cum se cognoscit excellat. Eadē tm̄ infra bestias redigatur si se nosse desierit. Nā ceteris animātib⁹ sese ignorare natura est hominibus vitio venit. ¶ Quā vero late patet vester hic error: q̄ ornari posse aliq̄d ornamentis existimatis alienis. At id fieri neq̄t. Nā si q̄d ex appositis luceat: ipa q̄dē q̄ sunt apposita laudanẜ: illud vero his tectū atq; velatū in sua nihilomin⁹ feditate perdurat

num si considerare vultis: sed sic est versa. i. mutata cōditio rerū vt animal diuinū scz homo qui ē similis deo non aliter videatur splēdere: nisi possessione suppellectilis inanimate. i. bonoꝝ exterioꝝ que sunt inanimata. ꝛ alia q̄dem ab hoīe cōtenta sunt rebus scz suis hōis. vos aūt sup. hoīes deo consimiles mente captaẜ. i. queritis ornamēta vestre excellētis nature a rebus infimis. f. inanimatis qḋ est erroneū: nec itelligitis quātam iniuriā faciatis vestro conditori scz peruertēdo ordinem ab eo institutū. Ille enim conditor voluit humanū genus prestare. i. precellere oībus terrenis: sed vos detruditis vestrā dignitatē infra queq; supple rerū infima qḋ ꝓbaẜ in hoc. Nā omne bonū est ꝑciosius eo cuius est bonū: cū vos iudicaẜ vilissima rerū sicut sunt bona sup. fortune esse vr̄a bona summittiẜ. i. subijcitis vosmetipos eisdem existimatōe id est opinione. ꝛ hoc haud ꝑ nō immerito cadit. i. accidit homini: quippe pro quia ista est conditio humane nature: vt ꝑ qḋ: tum i. tunc tm̄ excellat ceteris rebus cum se cognoscit. eadem tamen supple natura humana redigaẜ infra bestias si desierit se nosse. Nā ceteris animātibus natura est ignorare sese. i. seipsam: sꝫ hominibus venit. i. ꝓuenit ex vitio ¶ Nota ꝙ homini est insitū ꝓpriū bonum qḋ est recta rō que semꝑ precatur ad optima: in cui⁹ actu ꝛ speculatōne consistit felicitas: quia sapiens maxime est felix. x. Ethi. Et homo curās intellectus deo amātissimus videẜ ibidem. Ideo nō est q̄rendū boni hoīs in rebus externis. ¶ Nota ꝙ hō mēte ꝛ rōne est similis deo: q: ꝯm Sen. Ratio nihil est aliud ꝙ pars diuini spūs mersa in corpus hūanū Et dicit idem Sen. ꝙ anim⁹ rectus est quasi deus in humano corpe hospitatus. Et idē dicit. Disce potius animū extollere in immēsum. nobis enī ꝛ generosa res est anim⁹. ¶ Nota ꝙ homo seipsum ignorās deterior est bestia. Unde Boe. in tractatu de summo bono allegās commentatorem di. Ue vobis hoībus qui de numero bestiarū cōputati estis. Hoc diuinū qḋ in vobis est nō cognoscentes ꝓpter qḋ ad supiora ascenditis ꝛ deo siles estis. Et subdit diuinū autē in hoīe vocat intellectum et rōnem. ¶ Nota ꝙ nihil ꝓhibet vnū ꝛ idē esse nobili⁹ ꝛ ignobilius qḋ diuersificaẜ ꝯm cōditionem seu cōsiderationē. vnde q̄uis hō ꝯm se ꝛ simplr̄ sit melior bestijs: tm̄ inquantū deficit ab aliquo qḋ sibi debetur ꝯm naturā. i. cognoscere se qḋ nō debetur bestijs: sic est ignobilior bestia. ¶ Quam vō late patet. Hic philosophia concludit manifestū errorem hoīm dicens. O hoīes ꝙ late patet vester hic error qui existimatis aliq̄d posse ornari ornamētis alienis. At ꝑ sed illud fieri neq̄t. nam si quid. i. aliquid luceat ex appositis sibi ꝛ nō ex ꝓpria pulchritudie: tūc apposita illa laudanẜ. vero pro sed illud quod est velatū atq; ꝑ et tectū appositis illis. nihilominus perdurat. i. perseuerat in sua feditate. i. turpitudine. ¶ Nota si aliquid est fetidū in se eius feditas nō tolliẜ per ornatum extrinsecū. Unā dicit poeta. Aurea nobilitas luteā si vestiat ollā. Non ideo sequiẜ hāc minus esse lutum. Et

Hō deo similis

quidam clericus respōdens mulieri querenti vtrum esset pulchra dixit. O domina pulchra sunt tibi appensa. ¶ Ego vero nego illud esse bonū ⁊c. Hic ponit tertiam rōnem que talis est. Illud non est multum appetendū quod nocet possidenti. sed diuitie sepe nocuerūt possidentibus: qḋ declarat ex duobus. Primo quia diuitie faciūt possidentes se falsa opinari vel estimare. Secūdo q: faciunt possidentes amissa securitate timere. Unde dicit in littera. Ego philosophia nego illud esse bonū quod noceat haberi. Num: id est

Ego vero nego illud esse bonum quod noceat haberi. Num id mētior? Minime inquies. Atqui diuitie possidentibus persepe nocuerūt. Cū pessimus quisq₃ eo q̄ eris alieni magis est auidus: quicquid vsq̄ auri gēmarum q₃ est solū qui habet dignissimū putat. Tu igitur qui nūc cōtum gladiumq₃ sollicitus pertimescis: si vite huius callem vacuus viator intrasses: coram latrone securus cātares. O p̄clara opū mortalium beatitudo quam cum adeptus fueris securus esse desistis.

nūquid mētior inquies minime. Atqui pro certe diuitie p̄sepe nocuerunt possidentibus. cū p̄ q̄a: quisq₃ sup. homo pessimus eo q̄ ipse est auidus magis alieni eris ipse putat illum hoīem solū dignissimum qui habet. i. possidet quicquid vsq̄ est auri: q₃ pro ⁊ gēmarū. Tu igit̄ sup. homo q̄ in diuitijs cōstitutus es nūc pertimescis gladiū: q₃ pro ⁊ contum: si intrasses callem. i. semitam huius vite tanq̄ viator vacuus coram latrone securus cantares. Tunc inuehit̄ cōtra diuitias. O p̄clara beatitudo opum mortaliū: ⁊ loq̄tur yronice quasi dicat minime preclara q̄ tu homo cum adept᷒ fueris secur᷒ esse desistis. ¶ No. diuitie nocent haberi. vñ Aristo. primo Ethicoꝝ dicit. Talē q̄dem errorē habent bona q̄ multis cōtingunt detrimenta ex ipsis. multi enī ꝓpter diuitias perierunt. ¶ Notandum q̄ mali enī diuites reputant esse dignos. Unde dicit Ambro. Ita incubuerūt mores hominū in admiratione diuitiarum vt nemo nisi diues putetur dignus. ¶ Nota q̄ diuitie non reddunt hominē securum. Unde Iuue. poeta. Pauca licet portas argēti vascula puri. Nocte iter ingressus cōtum gladiumq₃ timebis. Et nocte ad lunam trepidabis arundinis vmbram. Cātabit vacuus coram latrone viator. Et Sen. lxiiij. epistola di. Nudum latro transmittit: ⁊ mobessa via pauperi pax est. Et. lxvi. epistola. Quisquis se fortune multum dedit ingentem sibi viam perturbationis fecit vna hec via est ad tuta vadēdi externa despicere et honesto contentū esse.

¶ Ascensius.

Sed quoniā ⁊c. In hac prosa cum multa sit eruditionis plena: pauca tamen visa sunt expositionis egentia. Ne tñ nihil dicam. Animaduertere lector: primo numerus esse mutatum de singulari in pluralē. Primus enī dixit philosophia. Iam in te et postea age enim ⁊c. tamen subiūgit: quod aut vestrum. Tu enī ⁊ tuus ad singulos respiciūt sed vestrum sicut nostrum ad plures. Uitiosum autem est in secūda sine legitima ratione mutare numerum: aut ad vnum loquēdo plurali vti numero: quis gallica lin-

De mutatõe nūeri. gua contra faciat. Dico in secūda persona: quia in prima vtrūq₃ licet. et de cuius etiam nimio pluraliter loqui: et de singulari transire in pluralē: vt auctorum exempla docent cum preceptis grammaticorum. In secūda non licet: nisi sit legitima ratio: que tunc mihi esse videtur quādo res ipsa nō vitiose mutatur id est quādo de eo quod ad virum ptinebat transimus ad id quod ad plures pertinet: sicut hoc loco: cum solus Boetius inciperet admittere fomēta rationū philosophie: ⁊ ipse solus adhortandus esset: quia solus presens philosophia vsa est singulari numero dicēdo in te ⁊ age. Sed quia transit ad id qḋ est cōmune omni homini mutat iure numerū dicēs. Quid in eis est quod aut vestrū fieri queat: quasi dicat non tuū solius: sed vestrum omniū o mortales. Scḋo aīaduerte latine et apte pro parte dictum esse per interrogationē figuratam que negationem poscit. Diuitie ne vel vestri vel sui natura preciose sunt: quasi dicat non hoc est neq₃ sua neq₃ vestra natura p̄ciose sunt. Pro quo tria considerabis.

Latine loqui. Grammatice. Apte. Primū est aliud esse latine loqui: aliud grāmatice: aliud apte. Latine enim loquitur qui natiuam romani oris eloquētiam seruat: etiam si precepta grammaticalia non omnia seruat. Unde latine loqui dictum est. Quas credis esse has nō sunt vere nuptie: qḋ grāmatice dicetur. He nuptie quas credis esse verae non sunt vere. Grammatice ergo loq̄tur qui precepta grāmaticalia seruat. Apte autē loquitur qui proprie loquitur: ⁊ in ea significatione in qua debet. Sepe enim latine ⁊ grammatice quid dicitur: ⁊ tamē non apte. Uerbi gratia. Omnes precipiunt q̄ pro valde superlatiuo vtigi: non tamen apte dices. q̄ primū recepero pecunias meam faciā tibi. Sed vt primū vel vbi primū vel cum primū. Et ita in multis alijs diligens lector aīaduertere potest: non omnia que latine dicuntur apte dici.

An et vel. Secūdum hic cōsiderandum est de differentia de vel: et an quam pauci ante Ualeñ. animaduerterunt: saltem nouitiorum. Est autem talis q̄ quando dubitamus de omnibus membris diuisionis simul: ita q̄ sit cōmunis dubitatio: tunc recte ponimus vel: aut ve: et consimiles: vt hoc loco potest dubitari de diuitijs an sint preciose tam de sua natura q̄ de natura vtentis: et ideo posuit recte vel geminatum. Quando autem non dubitatur de omnibus membris: id est non dubitatur quin hoc de quo queritur: vni membrorum conue

niat: sed dubitatur inter mēbra: hoc est cui eorū si multa sunt vel vtri eorum si duo tm̄ sint cōueniat
de quo queritur: tunc non ponemus vel sed an. Et hoc tam querendo ꝙ enunciādo nos nescire vel
dubitare. Verbigratia. ego bene scio ꝙ pater meus viuit aut nō viuit: sed nescio vtrū viuat an mor
tuus sit: ideoq; false dicerem: nescio an pater meus viuat aut mortuus sit. Et male quererē. Pater
meus viuit ne vel est mortuus. Sed deberē dicere. Nescio pater meus an viuat an mortuus sit. vel
sic. Nescio pater meus viuat necne. Et sic querere. Pater meus viuit ne: an mortuus est. Hec Val
la diserte ponit et nos forte clarius iam diximus. Tertium est qđ sepe tetigimus: quia ſm eundem
Vallam mei: tui: sui: nostri: ꝛ vestri. tm̄ passiue significāt et possessiue aut actiue loquentes: ponere — Mei: tui:
debent meus: tuus: suus: noster: et vester: ideo hic potius dicerem sua natura ꝙ sui: et vestra ꝙ ve — sui: nostri
stri: nisi forte quedam participio que passionem denotet innuatur in dictione natura. Addere pos — ꝛ vestri.
sum pro exemplo bene dictum esse per an. Aurum ne an vis et cetera: qꝛ tamen duas partes ponit
alius forte dixisset: vtrum carum potius: vel si ad multa respexisset primum: licet postea duas tan
tum partes subdat: non tamen dixisset qui potius ꝗ sed quid potissimum. Atqui de fundendo ꝛc.
Hic tertio loco considera gerundia precipue in do frequenter et venuste in passiua significatione — Gerūdia
absolute poni: vt apud Virgilianum cantando rumpitur anguis: id est dum incantatur vtriq; vi — in do.
dendo femina: id est. dum videtur. Et apud Quintilianum. Memoria (sicut cetera omnia) exco
lendo augetur: id est dum excolitur. Sic etiam hic. Atqui de videlicet diuitie nitent melius fun
dendo: id est dum funduntur: magis ꝙ coaceruando: id est dum coaceruantur. Et ita vere expo
sueris. Odiosus aliquando est molestus: aliquando quem odimus: et ita passiue significat. Largi — Odiosus
tas etiam in bonum accipi solet: largitio fere in malum: pro ambitiosa donatione. Quarto ani — Largitas.
maduerte per contentionem quandam hic pulchre probari diuitias non esse bonas: cum id non — Largitio.
habeant bonitatis quod voci inest. Nam vna vox pluribus impartitur: diuitie non nisi vni: et
id cum alterius iactura. Est aūt contentio color rethoricus cōtrarias sententias complectens: vt — Cōtentio
iuxta se posite magis eluceant. Compage membrorū. A compingēdo dicit hec compago. vnde re — Cōpago.
peritur aliquādo compaginis ꝛ compagine ꝛ compaginibꝰ: sed frequētius tan. ꝑ a nominatiuo cō
pages fiunt obliqui: vt hic ablatiuus compage. Suiq; distinctione. bene dicit sui: quia passiue: id ē
qua distinguitur. Infra vestram excellētiam id est inferius ꝙ sit humana excellentia. Admirationes
vestram actiue ponit id est qua vos admiramini. Si quōdam. legendum puto: si quōdam: vt sit.
Sic quia pulchra videtur portio pulcherrimi operis. Facies maris id, est species. sic ꝗnto eneidos — Facies
Quibus aspera quōdam visa maris facies. Num interrogatiuum fere negatiuum respōsum efflagitat. — Num
Vnde componitur nūquid. Natura contenta est minimis. Valla dicit contentum accipi acti — Cōtētus
ue pro eo qui continet quod sibi satis esse iudicat. potest tamen sicut cetera fere ab eo posita etiaꝫ
passiue accipi pro eo cuius animus continetur: ne plus cupiat. Et licꝫ dicatur latine sum conten
tus: non tamen ego contentor apud latinos inueneris. Quinto animaduerte iterum numerum
mutatum ne si singulariter diceretur Boetio. Quid autem tanto fortune strepitu desideras: vide
retur Boe. consentire se auarum et cupidum esse: non autem ad totum genus humanum loquitur
Est autem strepitus proprie pedum sonitus: qui cum frequens sit potentibus qui multas pedisse
quas habent transsumitur ad significandum pomposas diuitias. Supellex: quia venit a super et — Strepitꝰ.
lego vel lectus non nisi vno p scribitur. Contraq; id est ecōtrario caue dicas ecōtra. vitiosum enim
est. Sexto memineris ſm Vallensem discrimen esse inter minimū et minime aduerbia: qꝛ minimū
est superlatiuum ab eo qđ est paruum: ꝛ ita non oīno negat vnde qđ minimū volo necesse e ꝑ ꝛ
velim: sed in minima portione. Minime autem est aduerbiuꝫ negandi significans id quod dicitur
nullo modo. Vnde quod minime volo omnino non volo: et venit a minus accepto pro non. Cum
ergo dicitur in textu. Cōtra minime indigere ꝛc. credo legēdū esse minimū aut minimi aut minimo — Minimū.
Minimum aduerbialiter ꝛ minimi minimo nominaliter. nam egeo ꝛ indigeo gtm̄ frequenter et nō — Minime.
raro ablm̄ regunt. Quod autē nō sit legendum minime. i. nullo modo: patet quia in cōsimili ver
bo Senece in cōmentarijs allegato ostenditur ꝙ homo alicuius eget. Et certū est hoīeꝫ etiā minꝰ
cōtentum sepe egere. Vñ est apud aulum geliū in de noctibus atticis pulcherrimum capitulꝰ qđ — An nulliꝰ
totum recitare placet. Dicit ergo li. xij. ꝛ. xxij. sic. Marcus Cato cōsularis ꝛ censorius publicis iam — piens
priuatisq; opulentus rebus: villas suas inexcultas ꝛ rudes ne tectorio quidem prelitas fuisse di — egera: sa
cit ad annū vsq; etatis sue septuagesimum. Atq; ibi postea his verbis vtitur. Neq; mihi inquit edifi — Vasum.
catio neq; vasum: neq; vestimentum vllum est in manu preciosum. Neq; preciosus seruus neq; an
cilla. Si quid est (inquit) quo vtar vtor. Si non est: ego sum. Cuiq; per me vti atq; frui lꝫ. Tum de
inde addit. Vitio vertunt: quia multa egeo: at ego illis: quia nequiunt egere. Hec mera veritas in
quit. Aulus gelius tusculani hominis: egere se multis rebus ꝛ nihil tamē cupere dicens. Plus her
cule promouet ad exhortandam parsimoniam. i. sustinendamq; inopiam: ꝙ grece istorum prestigie
ꝓbari sese dicentiū: vmbrasq; verborum inanes fingentiū. Qui se nihil habere ꝛ nihil tm̄ egere ac ni
hil cupere dicunt: cuꝫ ꝛ habēdo ꝛ egendo ꝛ cupiendo ardeant. Hec ibi. Ad que nota incidētaliter
duo. Vasum vasi olim in nominatiuo singulari dictum. vñ nunc vasa vasorū. Et egeo olim cuꝫ actꝰ
etiam constructum: sicut fruor: vtor: fungor ꝛ alia multa quorum verbalia genitiuis ex vi actus cō
uersi in habitum regunt. Solū qui habet dignissimum putat. Vñ Horatius in epistolis. Hos solos
aiunt sapere ꝛ bene viuere quorum conspicit nitidis fundata pecunia villis. Et iuuenalis. Quan
tum quisq; sua nummorū spectat in archa. Tantū hꝫ ꝛ fidei. Credo autem iuuenalem secutū in fine
huiꝰ ꝓse ꝗ dicit satyra decima. Pauca lꝫ portes ꝛc. vt in cōmentario superiore ponuntur. Quod au

quidam clericus respõdens mulieri querenti vtrum esset pulchra dixit. O domina pulchra sunt tibi appensa. ¶ Ego vo nego illud esse bonũ ⁊c. Hic ponit tertiam rõnem que talis est. Illud non est multum appetendũ quod nocet possidenti. sed diuitie sepe nocuerũt possidentibus: qđ declarat ex duobus. Primo quia diuitie faciũt possidentes se falsa opinari vel estimare. Secũdo qꝛ faciunt possidentes amissa securitate timere. Unde dicit in littera. Ego philosophia nego illud esse bonuȝ quod noceat habẽti. Num: id est

Ego vero nego illud esse bonum quod noceat habẽti. Num id mẽtior? Minime inquies. Atqui diuitie possidentibus persepe nocuerũt. Cũ pessimus quisq; eo ꝙ eris alieni magis est auidus: quicquid vsq; auri gẽmarumq; est solũ qui habet dignissimũ putat. Tu igitur qui nũc cõtum gladiumq; sollicitus pertimescis: si vite huius callem vacuus viator intrasses: coraȝ latrone securus cãtares. O pclara opũ mortalium beatitudo quam cum adeptus fueris securus esse desi stis.

nũquid mẽtior inquies minime. Atqui pro certe diuitie psepe nocuerunt possidentibus. cũ p qa: quisq; sup. homo pessimus eo ꝙ ipse est auidus magis alieni eris ipse putat illum hoiem soluȝ dignissimum qui habet. i. possidet quicquid vsq; est auri: q; pro ⁊ gẽmarũ. Tu igit sup. homo q̃ in diuitijs cõstitutus es nũc pertimescis gladiũ: q; pro ⁊ contum: si intrasses callem. i. semitam huius vite tanq̃ viator vacuus coram latrone securus cantares. Tunc inuehit cõtra diuitias. O pclara beatitudo opum mortaliũ: ⁊ loq̃tur hyronice quasi dicat minime preclara q̃ tu homo cum adeptꝰ fueris securꝰ esse desistis. ¶ No. diuitie nocent habẽti. vñ Aristo. primo Ethicoꝝ dicit. Talẽ q̃dem errorẽ habent bona ꝙ multis cõtingunt detrimenta ex ipsis. multi eñ ppter diuitias perierunt. ¶ Notandum ꝙ mali tñ diuites reputant esse dignos. Unde dicit Ambro. Ita incubuerũt mores hominũ in admiratione diuitiarum vt nemo nisi diues putetur dignus. ¶ Nota ꝙ diuitie non reddunt hominẽ securum. Unde Iuue. poeta. Pauca lꝫ portas argẽti vascula puri. Nocte iter ingressus cõtum gladiumq; timebis. Et nocte ad lunam trepidabis arũdinis vmbram. Cãtabit vacuus coram latrone viator. Et Sen. lxiiij. epistola di. Nudum latro transmittit: ⁊ mobessa via pauperi pax est. Et. lxxvi. epistola. Quisquis se fortune multum dedit ingentem sibi viam perturbationis fecit vna hec via est ad tuta vadẽdi externa despicere et honesto contentu esse.

¶ Ascensius.

Sed quoniã ⁊c. In hac prosa cum multa sit eruditionis plena: pauca tamen visa sunt expositionis egentia. Ne tñ nihil dicam. Animaduertere lector primo numeruȝ esse mutatum de singulari in pluralẽ. Primus eñ dixit philosophia. Iam in te et postea age enim ⁊c. tamen subiũgit: quod aut vestrum. Tu eñ ⁊ tuus ad singulos respiciũt sed vestrum sicut nostrum ad plures. Uitiosum autem est in secũda sine legitima ratione mutare numerum: aut ad vnum loquẽdo plurali vti numero: quis gallica lingua contra faciat. Dico in secũda persona: quia in prima vtrũq; licet. et de cuius etiam nimo pluraliter loqui: et de singulari transire in pluralẽ: vt auctorum exempla docent cum preceptis grammaticorum. In secũda non licet: nisi sit legitima ratio: que tunc mihi esse videtur quãdo res ipa nõ vitiose mutatur id est quãdo de eo quod ad virum ptinebat transimus ad id quod ad plures pertinet: sicut hoc loco: cum solus Boetius inciperet admittere fomẽta rationũ philosophie: ⁊ ipse solus adhortandus esset: quia solus presens philosophia visa est singulari numero dicẽdo in te ⁊ age. Sed quia transit ad id qđ est cõmune oñi hominũ mutat iure numerũ dicẽs. Quid in eis est quod aut vestrũ fieri queat: quasi dicat non tuũ solius: sed vestrum omniũ o mortales. Scđo aiaduerte latine et apte pro parte dictum esse per interrogationẽ figuratam que negationem poscit. Diuitie ne vel vestri vel sui natura preciose sunt: quasi dicat non hoc est neq; sua neq; vestra natura pciose sunt. Pro quo tria considerabis. Primũ est aliud esse latine loqui: aliud grãmatice: aliud apte. Latine enim loquitur qui natiuam romani oris eloquẽtiam seruat: etiam si precepta grammaticalia non omnia seruat. Unde latine loqui dictum est. Quas credis esse has nõ sunt vere nuptie: qđ grãmatice dicetur. He nuptie quas credis esse veras non sunt vere. Grammatice ergo loq̃tur qui precepta grãmaticalia seruat. Apte auteȝ loquitur qui proprie loquitur: ⁊ in ea significatione in qua debet. Sepe enim latine ⁊ grammatice quid dicitur: ⁊ tamẽ non apte. Uerbi gratia. Omnes precipiunt q̃ pro valde superlatiuo vtigi: non tamen apte dices. q̃ primũ recepero pecunias meam faciã tibi. Sed vt primũ vel vbi primũ vel cum primũ. Et ita in multis alijs diligens lector aiaduertere potest: non omnia que latine dicuntur apte dici. Secũdum hic cõsiderandum est de differentia de vel: et an quam pauci ante Valeñ. animaduerterunt: saltem nouitiorum. Est autem talis ꝙ quando dubitamus de oñibus membris diuisionis simul: ita ꝙ sit cõmunis dubitatio: tunc recte ponimus vel: aut ve: et consimiles: vt hoc loco potest dubitari de diuitijs an sint preciose tam de sua natura q̃ de natura vtentis: et ideo posuit recte vel geminatum. Quando autem non dubitatur de omnibus membris; id est non dubitatur quin hoc de quo queritur; vni membrorum conue

De mutatione nũeri

Latine loqui

Grammatice.

Apte

Sig. est vel.

niat: sed dubitatur inter mēbra: hoc est cui eorū si multa sunt vel utri eorum si duo tm̄ sint cōueniat
de quo queritur: tunc non ponemus vel sed an. Et hoc tam querendo ꝙ enunciādo nos nescire vel
dubitare. Verbigratia. ego bene scio ꝙ pater meus viuit aut nō viuit: sed nescio utrū viuat an mor
tuus sit: ideoq̧ false dicerem: nescio an pater meus viuat aut mortuus sit. Et male quererē. Pater
meus viuit ne vel est mortuus. Sed deberē dicere. Nescio pater meus an viuat an mortuus sit. vel
sic. Nescio pater meus viuat necne. Et sic querere. Pater meus viuit ne: an mortuus est. Hec Val
la diserte ponit et nos forte clarius iam diximus. Tertium est qđ sepe tetigimus: quia ꝺm eundem
Vallam mei: tui: sui: nostri: ꝛ vestri. tm̄ passiue significāt et possessiue aut actiue loquentes: ponere — Mei: tui:
debent meus: tuus: suus: noster: et vester: ideo hic potius dicerem sua natura ꝙ sui: et vestra ꝙ ve — sui: nostri
stri: nisi forte quedam participio que passionem denotet innuatur in dictione natura. Addere pos — ꝛ vestri.
sum pro exemplo bene dictum esse per an. Aurum ne an vis et cetera: q: tamen duas partes ponit
alius forte dixisset: utrum carum potius: vel si ad multa respexisset primum: licet postea duas tan
tum partes subdat: non tamen dixisset qui potius; sed quid potissimum. Atqui de fundendo ꝛc.
Hic tertio loco considera gerundia precipue in do frequenter et venuste in passiua significatione — Gerūdia
absolute poni: ut apud Virgilianum cantando rumpitur anguis: id est dum incantatur: uritq̧ vi — in do.
dendo femina: id est dum videtur. Et apud Quintilianum. Memoria (sicut cetera omnia) exco
lendo augetur: id est dum excolitur. Sic etiam hic. Atqui de videlicet diuitie nitent melius fun
dendo: id est dum funduntur: magis ꝙ coaceruando: id est dum coaceruantur. Et ita vere expo
sueris. Odiosus aliquando est molestus: aliquando quem odimus: et ita passiue significat. Largi — Odiosus
tas etiam in bonum accipi solet: largitio fere in malum: pro ambitiosa donatione. Quarto ani — Largitas.
maduerte per contentionem quandam hic pulchre probari diuitias non esse bonas: cum id non — Largitio.
habeant bonitatis quod voci inest. Nam una vox pluribus impartitur: diuitie non nisi uni: et
id cum alterius iactura. Est aūt contentio color rethoricus cōtrarias sententias complectens: ut — Cōtentio
iuxta se posite magis eluceant. Compage membrorū. A compingēdo dicit hec compago. unde re — Cōpago.
peritur aliquādo compaginis ꝛ compagine ꝛ compaginibꝰ: sed frequētius tamē ꝙ a nominatiuo cō
pages fiunt obliqui: ut hic ablatiuus compage. Suiq̧ distinctione. bene dicit sui: quia passiue: id ē
qua distinguītur. Infra vestram excellētiam id est inferius ꝙ sit humana excellentia. Admirationē
vestram actiue ponit id est qua vos admiramini. Si quōdam. legendum puto: si quōdam: ut sit.
Sic quia pulchra videtur portio pulcherrimi operis. Facies maris id est species. sic q̄nto eneidos — Facies
Quibus aspera quōdam visa maris facies. Num interrogatiuum fere negatiuum respōsum efflā — Num
gitat. Unde componitur nūquid. Natura contenta est minimis. Valla dicit contentum accipi acti — Cōtētus
ue pro eo qui continet quod sibi satis esse iudicat. potest tamen sicut cetera fere ab eo posita etiā
passiue accipi pro eo cuius animus continetur: ne plus cupiat. Et licꝫ dicatur latine sum conten
tus: non tamen ego contentor apud latinos inueneris. Quinto animaduerte iterum numerum
mutatum ne si singulariter diceretur Boetio. Quid autem tanto fortune strepitu desideras: vide
retur Boe. consentire se auarum et cupidum esse: non autem ad totum genus humanum loquitur
Est autem strepitus proprie pedum sonitus: qui cum frequens sit potentibus qui multas pedisse
quas habent transsumitur ad significandum pomposas diuitias. Supellex: quia venit a super et — Strepitꝰ.
lego vel lectus non nisi uno p scribitur. Contraq̧ id est ecōtrario caue dicas ecōtra. vitiosum enim
est. Sexto memineris ꝺm Vallensem discrimen esse inter minimū et minime aduerbia: q: minimū
est superlatiuum ab eo qđ est paruum: ꝛ ita non omnino negat unde qđ minimū volo necesse e ꝛ ꝛ
velim: sed in minima portione. Minime autem est aduerbiū negandi significans id quod dicitur
nullo modo. Unde quod minime volo omnino non volo: et venit a minus accepto pro non. Cum
ergo dicitur in textu. Cōtra minime indigere ꝛc. credo legēdū esse minimū aut minimi aut minimo — Minimū.
Minimum aduerbialiter ꝛ minimi minimo nominaliter. nam egeo ꝛ indigeo gtm̄ frequenter et nō — Minime.
raro ablm̄ regunt. Quod autē nō sit legendum minime. i. nullo modo: patet quia in cōsimili ver
bo Senece in cōmentarijs allegato ostenditur ꝙ homo alicuius eget. Et certū est hoiēs etiā minꝰ
cōtentum sepe egere. Unū est apud aulum geliū in de noctibus atticis pulcherrimum capitulū qđ — An nullꝰ
totum recitare placet. Dicit ergo li. xij. ꝛ. xxij. sic. Marcus Cato cōsularis ꝛ censorius publicis iam — plens
priuatisq̧ opulentus rebus: villas suas inercultas ꝛ rudes ne tectorio quidem prelitas fuisse di — egera: sa
cit ad annū usq̧ etatis sue septuagesimum. Atq̧ ibi postea his verbis vtitur. Neq̧ mihi inquit edifi — Vasum.
catio neq̧ vasum: neq̧ vestimentum ullum est in manu preciosum. Neq̧ preciosus seruus neq̧ an
cilla. Si quid est (inquit) quo utar utor. Si non est: ego sum. Cuiq̧ per me uti atq̧ frui lꝫ. Tum de
inde addit Vitio vertunt: quia multa egeo: at ego illis: quia nequiunt egere. Hec mera veritas in
quit. Aulus gelius tusculani hominis: egere se multis rebus ꝛ nihil tamē cupere dicens. Plus her
cule promouet ad exhortandam parsimoniam. i. sustinendamq̧ inopiam: ꝙ grece istorum prestigie
pbari sese dicentiū: umbrasq̧ verborum inanes fingentiū. Qui se nihil habere ꝛ nihil tm̄ egere ac ni
hil cupere dicunt: cuꝫ ꝛ habēdo ꝛ egendo ꝛ cupiendo ardeant. Hec ibi. Ad que nota incidētaliter
duo. Vasum vasi olim in nominatiuo singulari dictum. unū nunc vasa vasorum. Et egeo olim cū acꝫ
etiam constructum: sicut fruor: utor: fungor ꝛ alia multa quorum verbalia genitiuis ex vi actus cō
uersi in habitum regunt. Solū qui habet dignissimum putat. Unū Horatius in epistolis. Hos solos
nunt aspere ꝛ bene viuere quorum conspicit nitidis fundata pecunia villis. Et iuuenalis. Quan
tum quisq̧ sua nummorum spectat in archa. Tantū hꝫ ꝛ fidei. Credo autem iuuenalem secutū in fine
huiꝰ pse ꝙ dicit satyra decima. Pauca lꝫ portes ꝛc. ut in cōmentario superiore ponuntur. Quod au

tem auferunt securitatem patet etiam ex eo quod addit iuuenalis ꝙ aconita: id est venena non bibuntur ex fictilibus vasis: sed ex aureis ꝛ gemmatis poculis. vnde patet diuitibus periculum foris a latrone per gladios ꝛ contū: ꝛ domi ab berede per venenum. Uerba iuuenalis sunt. Nulla aconita bibuntur fictilibus: tunc illa tunc cum pocula sumes gemmata: ꝛ lato setinum ardebit in auro. bec ibi. Setinum est vinum preciosum nequid erres.

Ɑ Incipit metrum quintum.

Elix nimium prior etas
Contenta fidelibus aruis
Nec inerti perdita luxu
Facili que sera solebat
Ieiunia soluere glande
Nec bachica munera norat
Liquido confundere melle
Nec lucida vellera serum
Tyrio miscere veneno
Somnos dabat herba salubres
Potum quoq; lubricus amnis
Umbras altissima pinus
Nondum maris alta secabat
Nec mercibus vndiq; lectis
Noua littora viderat hospes
Tunc classica seua tacebant
Odijs neq; fusus acerbis
Cruor horrida tinxerat arma
Quid enim furor hosticus vlla
Vellet prior arma mouere
Cum vulnera seua videret
Nec precnia sanguinis vlla?

Sanctus Thomas.

Elix nimium prior etas. Hic icipit qntum metrū hui⁹ secundi qđ dicit penitracū ab inuētore anapesticū a pede predñante ꝛ est dimetrū: q2 q̄ttuor pedes vnū metrū ɔstituūt: ꝛ ē cattalecticum: q2 in quarto pede vna syllaba deficit ad cōplemētū metri. In quo metro pħia cōmendat primā etatē q̄ erat sine cupiditate diuitiarū deplāgendo pñtem etatē in q̄ dñat ꝛ regnat auaricia. Pño ḡ cōmēdat etatē antiquoꝝ. Scđo nostrā etatē deplangit ibi. Utinaꝫ modo. Pño dicit. Prior etas nimiū felix fuit ɔtenta fidelib⁹ aruis. i. fideli agricultura nec fuit pdita. i. depꝛauata inerti luxu. i. graui supfluitate: que etas solebat soluere. i. remouere sera. i. tarda ieiunia facili glande id est vili fructu: nec illa etas norat. i. nouerat cōfundere. i. miscere bachica munera. i. vina liq̄do melle ad faciendū mellicratuꝫ sicut mō fit. nec etiā nouerat miscere. i. intingere lucida vellera. i. albā lanā serū. i. illoꝝ ppl'oꝝ tyrio veneno. i. sanguine ɔchilioꝝ: quorum copia apud Tyrū inuenit ad faciendū purpureū colorē. herba dabat ei salubres somnos. Non enī dormiebāt in lectis eburneis sꝫ in herbis. qꝫ p et lubric⁹ amnis id est labilis aq̄ dabat eis potū ꝛ pin⁹. i. illa arbor altissima dabat eis vmbras. i. vmbrosas habitatiōes nō enī i domib⁹ ꝛ i curiosis edificijs hitabāt nōdū hospes aliquis enīs secabat. i. diuidebat nauigādo alta. i. ꝓfundū maris: q2 adhuc nō erat vsus nauium: nec mercib⁹ vndiqꝫ lectis. i. collectis viderat noua littora. id ē alienas terras: q2 manebāt in patria: tunc sup. illa etate tacebāt seua classica id est tube vel cornua vocantia homines ad bellum dicta classica dalo quod est voco: neqꝫ cruor fusus lacerbis odijs tinxerat id est madidauerat horrida arma. quia tunc non erat vsus armoꝝ quid enim. i. ꝓpt q̄d hosticus furor vellet ꝑor arma mouē cū videret seua vulnera nec videret vlla ꝑmia sāguīs: q2 nihil erat ꝓ q̄ pugnarēt. ℭ No. circa h̄ ꝙ dic̄ ꝑor etas. iiij. etates distiguūt sꝫ poetas

Etates

In ꝑma fuerūt hoīes hoīs simplices pauc̄ ɔtēti q̄ cōedebāt glādes bibebāt aquā nō colebāt vineas: hāc etatē vocabāt poete aureā ꝛ erat sub saturno. ide Boe. loq̄t I lrā. Scđa etas dicebat argētea q̄ erāt sub ioue cū hoīes mag̃ astuti inuenerūt agriculturā: ꝛ ceperūt inhitare domos ꝛ plārare vineas. Tertiā etatē vocabāt ereā in q̄ hoīes ꝓpt ꝓpriā curā reꝝ ceperūt alios depellē ꝛ se aliq̄liꝫ malicie dare. Quartā etatē vocabāt ferreā: q̄ñ intūī abūdabat malicia ꝛ auaricia hoīꝫ ꝙ nec fides nec iusticia māsit iu tra; in q̄ etate nos sum⁹ quā I fine Boe. deplāgit. ℭ No. ꝙ dicit inerti luxu. q̄ inertia ꝛ ocius sūt cā luxurie. vñ poeta. Ocia si tollas ꝑire cupidīs artes. Itē Oui. q̄rit egist⁹ q̄re sit fact⁹ adult. In

promptu causa est decidiosus erat. Est aũt triplex luxuria: vt habet in de scolariũ disciplina. quedã consistit in coitu. quedã in crapula: et quedã in vestitu: et quelibet est fugiẽda. ¶ Nota circa hoc qđ dicit lucida vellera serũ. Seres sunt quidã hoies apud quos pterit lana de arboribus fila ergo q a vermibus q dicunt hoies bombices operant illa vocat hic lucida vellera. ¶ Nota qđ tyrius est vermis venenosus: in cui' sanguine intingit purpura quoꝝ cochiliorꝫ copia inuenit apud tyrũ insulã. Seres

Utinam modo nostra redirent
In mores tempora priscos
Sed seuior ignibus ethne
Feruens amor ardet habendi
Heu primus quis fuit ille
Auri qui pondera tecti
Geminasq latere volentes
Preciosa pericula fodit?

¶ Utinã modo nr̃a redirent. Hic phia deplangit pñtem etates di. Utinã nostra tpa. i. pditiones nr̃i tpis rediret modo. i. redigerentur in priscos mores. i. in mores antiqs: sed heu nõ est ita: sꝫ amor. i. desideriũ habẽdi feruẽs seuior. i. piculosior ignib' et ne illi' mõtis ardet. Heu qs fuit ille qui prim' fodit. i. effodit põdera tecti auri i. abscõditi effodit gẽmas volentes latere q sunt pciosa pericula qr multi ppter eoꝝ preciositates pericula incidũt. ¶ Nota Sen. in lib. de diuisione sclarũ cõmẽdãs priorẽ etatem dicit. O felix prior etas que tot ptulit sapiẽtes qb' velut stellis fulgentibus mundi tenebras irradiaret: sed heu nũc alij terrenis curis inseruiũt: alij tpalis dignitatis ambitiõe inardescũt. oẽs ꝟo circa studiũ sapiẽtie elanguescũt. ¶ Nota qđ etna est mons sicilie q frequenter ignibus inardescit. ad cui' silitudinẽ hꝫ se auaricia et cupiditas hoim q insatiabilis nun. p penitus extinguit. Unde Tul. in lib. de finibus bonoꝝ et maloꝝ. Cupiditates hoim sunt insatiabiles: q nõ modo singulares: sed vniuersas familias euertũt. Ex cupiditatib' eñi odia: seditiões et bella nascunt: ex quib' vitam amarissimã necesse est effici. Ethna.

¶ Ascensius.

Elix nimiũ pror etas. Ode est monocolos. i. vni' generis carmis qđ constat frequẽter spõdeo duobus anapestis et syllaba vna. aliqñ pmus est anapestus: et scđs spõdeus vt ibi. Liqdo cõfundere melle. Laudat p symoniã antiquorũ qua illi pdiri pacẽ inter se habuere. Ostẽdẽs p cõtrariũ gulã nostrã et incõtinẽtiã cupiditatẽ. p insatiabilẽ esse causam ois mali. Prior etas quã aureã dicunt et sub saturno fuisse. Cõtenta fidelib' aruis que spõte sua nullo cogẽte oia ferebãt. vt ostẽdit Ouid. in pmo de trãsfor. cui' verba sunt. Nõdum pcipites cingebãt oppida fosse. Non tuba directi nõ eris cornua flexi. Non galee: non ensis erat sine militis vsu. Mollia secure pagebãt ocia gẽtes. Ipsa quoq imunis rastroq intacta: nec vllis. Saucia vomeribus: p se dabat oia tellus. Cõtentiq cibis nullo cogente creatis. Arbuteos fetus: mõtanaq fraga legebãt. Cornaq et in diuinis herẽtia mora rubetis. Et q deciderẽt patula iouis arbore glãdes. Uer erat eternũ placidiq tepẽtibus auris. Mulcebant zephiri natos sine semine flores. Mox etiã fruges tellus inarata ferebat. Nec renouatus ager grauidis canebat aristis et c. Nec inerti pdicta luxu. Luxu. i. abũdantia et supfluo vsu ciboꝝ: potuũ: vestiũm: veneris et simiũ. Inerti ab affectu. i. faciẽti eos inertes. Iners dr ab in pro sine et ars quasi sine arte. et solers a solon qđ est totũ et ars: quasi totus et solidus in arte. Luxuriã aũt esse causam inertie et eorũ que inertiã psequũtur ostendit Iuue. Satyra sexta sic dicẽs. Prestabat castas humilis fortuna latinas Quõdam nec virijs cõtingi parua sinebat. Tecta labor: somniq breues: et vellere tusco. Uexate duceq manus: ac primus vrbi hãnibal. Et stantes collina in turre mariti. Nunc patimur lõge pacis mala: seuior armis. Luxuria incubuit victumq vlciscitur orbem. Nullũ crimẽ abest facinusq libidinis: ex quo paupertas romana perit. Hec ibi. Eadem in Liuio Salustio ceterisq hystorijs inuenies Itẽ quia similia bis inueniũtur in Buccolico Uirgiliano Sicilides muse. Et in fine scđi Georgicoꝝ. Et in primo Metamorphoseos. vnde hec sumpta verisimile est: frustra tererem tẽpus eos locos allegando. Unũ dicam. Seruiũ ad illud secũdi georgicoꝝ. Uelleraq vt folijs depectant tenuia seres. velle sericas vestes et bombicinas easdem esse. fiũt tamẽ bombicine etiã in insula que cos dicit vnde coa vestis appellat. Unde Plinius Solinus. et ibi Uirg. videtur velle lanam quãdam peculiarem bombicine simillimã illic nasci: cum homo hic ana etiã in alijs locis nascatur et lana arborea in pluribus locis. Sunt aũt seres populi apud indos. de quibus Plinius in sexto. Post scytie orientalis plagam inter deserta sunt seres lanificio siluarum nobiles perfusam aqua depectunt frõdius caniciem et c. Hos dicit Strabo esse longissime vite: et ad ducentesimũ annum peruenire: habereq senatum ex quinq milibus hoim. qui singuli singulos elephãtes reipublice nutriũt. Lubric' ãnis. Credo poetam ludicꝫ dixisse. nam lubricũ non congruit amnis. Est eñi humidũ et pingue in quod pedem firmare non possumus. Quia tamẽ prius dictum est lucida vellera: credebãt forte vitiosus esse si eodem vocabulo bis vteretur: ideo: dixerit lubricus amnis: cum potius dixissem lympidus amnis. Heu primus quis fuit ille Tibullus elegiam decimam sic incipit. Quis fuit horrendos primus qui protulit enses q ferus et vere ferreus ille fuit. Tunc cedes hominũ generi tunc plia nata.

Etas aurea. Iners. Solers. Luxurie mala et p simonie bona. Seres.

Tunc brevior dire mortis aperta via est. At nihil ille miser meruit: nos ad mala nostra. Vertim' in scenas qd' oedit ille feras. Divitiis hoc vitium est auri: nec bella fuerit. Faginus astabat quum cy phus ante dapes ꝛc. Gemasqȝ latere volentes piculosa pericula fodit: pulchra appositio gemmas preciosa picula. Et honesta est locutio ꝛ vis mira sentētie. Videt eñi natura aurū in visceribus terre ꝛ in locis fere inaccessis gēmas occultasse quadā sagacitate ne sint occasio tantoꝝ maloꝛuȝ. Quod Plinius in principio. xxxiij. libri naturalis hystorie: ita testat.. Metalla nūc ipseqȝ opes et reꝝ ꝑcia dicentur tellurem intus exquirēte cura multiplici. Modo quippe alibi diutius foditur querente vicio. aurum: argētum: es: electrum. Alibi delitiis gemmas ꝛ parietum digitoꝛūqȝ pigmēta. Alibi temeritati ferrum: aurum: auro etiā gratias inter bella cedesqȝ. Persequimur omnes eius fibras. Videmusqȝ supercautos montes mirātes dehiscere aliquādo: aut intermiscere illam. Ceu hoc non hoc exēpli indignationis sacre parētis exprimi possit. Intus in viscera eius: ꝛ in sede maniuȝ opes querimus: ꝛ reliqua. Pro quibus adverte Pliniū appellare tellurē sacram parentē nostram. nam de terra sumus qd' Junius brutus intellexit: cū eo ꝑ matre deosculatus est. ¶ In sede manium: vult itaqȝ manes in visceribus terre sedem habere. Hec satis sint: pro hoc hymniculo.

Sanctus Thomas.

¶ Prosa sexta secundi libri.

Quid aūt de dignitatibus potentiaqȝ dis sere in: quas vos vere dignitatis ac po testatis inscij celo exequatis. Que si impro bissimū quenqȝ ceciderint que incendia flāmis ethne eructātibus: quod diluuiuȝ tātas strages dederit. Certe vti meminisse te arbitror: cōsulare iperiū qd' libertatis ꝑncipiū fuerat ob superbiam consulum vestri veteres abolere cupierunt. Qui ob eādē supbiā prius regiū de civitate nomē abstulerāt. At si quando qd' perrarū est: ꝓbis honores deferātur: quid in eis ali ud ꝙ ꝓbitas vtentiū placet: Ita fit vt nō virtutib' ex dignitate: sed ex virtute dignitatibus honor accedat

¶ Prosa sexta secūdi libri.

Quid autē de dignitatib'. Hec ē sexta prosa hui' secundi libri: in qua philosophia ostendit ꝙ dignitates ꝛ potestates nō sunt magnopere appetē de. Et ꝑmo ꝓbat intētū de dignitate ꝛ potestate simul. Secundo de potestate divisim: ibi. Quevo. Tertio iterato simul de dignitate ꝛ potestate: ibi. Ad hec. Primo intendit talē rōnem. Illa nō sūt multū appetēda que cum adveniūt malis faciūt ipsos deteriores ꝛ bonos nō efficiūt meliores: sed dignitates ꝛ potestates sunt huiusmodi: sicut declarat in littera: igit ꝛc. Unde dicit sic: Qd disserē id est dicam de dignitatib': ꝙ ꝑ et potentia quas vos inscij id est ignari vere dignitatis: ac ꝑ sed ꝛ potestatis exequatis. i. assimilatis celo. i. summo bono: que si ceciderint in quēqȝ improbissimū. i. vitiosissimū: q̄ incendia ethne illi' montis dederunt tantas strages id est pericula flammis eructantibus id est exeuntibus: ꝛ quod diluuiū dederit tātas strages: sicut illi mali quibus adveniūt dignitates: quasi dicat plura mala proveniūt ex dignitatibus ꝛ potesta tibus malorum ꝙ ex incendio ignis vel diluuio fluuij. Et subdit philosophia vti pro sicut arbitror te meminisse vestri veteres id est antiquiores romani cupierunt obolere id est delere imperium cō sulare id est dignitatem consularē ob. i. ꝑpter superbiam consulum. quod imperium consulare fue at principiū libertatis: quia romani liberius vivebāt sub cōsulibus ꝙ sub regib'. qui romani etiā prius abstulerant de civitate nomen regum ꝑpter eandem superbiā scȝ regum. Ex quo patet ꝙ di gnitates faciūt malos deteriores. At pro sed si potestates ꝛ dignitates deferantur nobis: qd' perra rum est. quid in eis supple dignitatibus aliud placet ꝙ probitas vtentiū. quasi dicat nihil. ita fit. i. propter hoc fit: vt virtutibus non accedat honor ex dignitate: sed honor accedit dignitatibus ex vir tute vtentium eis. ꝛ ita vtilitates nihil boni accidūt ipsis bonis. ¶ Nota ꝙ duplex est dignitas ꝛ po testas: quedam mundana siue tēporalis que consistit in bonis tēporalibus exterioribus. et in tali non consistit vera felicitas cum sit respersa multis amaritudinibus. Alia est dignitas et potestas anime siue spiritualis que consistit in scientijs ꝛ virtutibus: et illa non potest superari vitio nec ad versitatibus nec prosperitatibus in qua consistit beatitudo ꝛ beata vita. Unde Ambro. in libro de officijs di. Dico beatam vitam consistere in altitudine sapiētie: ꝛ in suavitate conscientie: ꝛ virtutis sublimitate. ¶ Nota ꝙ inscij dignitates ꝛ potestates mūdanas adequant celo: quia non recte iudi cant. iudicant eñi ꝑm cōcupiscentiam ꝛ non ꝑm rei veritatem. imperiti enim a longe distantes a ve ritate speculantur. primo Elenchorum. ¶ Nota ꝙ mali dignitatibus et potestatibus predicti plus nocent ꝙ ignis vel diluuium aquarum: quia mali dignitate sua potestate extolluntur in superbi am: alios iugo servitutis opprimendo: pro quo exequendo mouentur bella: quibus humanum genus plus offenditur ꝙ igne vel diluuio. ¶ Nota civitas romana a tempore romuli fuit con

Dignitas. Romana.

ditoris a regibus erat gubernata: postea romani erigēte malicia ꝛ supbia regum ipos deleuerunt: et consules instituerūt qui etiā ppter eoꝝ superbiā fuerunt abiecti. Ex quo patet ꝙ dignitas et potestas maloꝝ efficit peiores. ¶ Nota ꝙ honoꝛ nō debetur alicui rōne dignitatis: sed potius ratione virtutis. Unde Aristo. iiij. Ethi. Num erit vtiq3 dignus honoꝛe prauus existēs. Uirtutis eñ premiū honoꝛ est. Unde fm veritatē solus bonus est honorādus. ¶ Que vero est. Hic probat specialr de potestate ꝙ nō sit multū appetēda duabus rōnibus. scḋa ibi. Quid autē est. Ratio talis est. Illa potestas nō ē multū appetēda que nō est magne ꝛ fortis reputatiōe sed tñ est fragilis ꝛ imbecillis: sꝫ potestas tēporalis est hmōi: ḡa per eā homo nō potest supra animam: sed tñ supra corpus: ꝛ super ea bona que corpis sunt. humano autem corpore nihil est imbecilli⁹. dicit ergo in littera. Que vero est ista vestra spectabilis id est desiderabilis ac preclara id ē nobilis potētia quasi dicat nulla est. Nonne consideratis. o terrena animalia quibus videamini p̄sidere. i. preesse. si eñ inter mures videres vnum pre ceteris sibi vendicantem. i. vsurpantē ius ac potestatez super alios mures. o q̄to cachinno id est risu tu moueteris quia derisibile esset: et talis est terrena potestas scꝫ derisibilis que nō ostēdit se: nisi ad corpus: quid vero si tu spectes id est consideres corpus est ībecillius id est debilius homine. q. d. nihil quos homines sepe necat. i. interficit morsus muscularꝫ. i. paruoꝝ vermium vel etiam insecreta. i. interioꝛa hominis queq3 reptantium. i. serpentium. quo vero. i. quomodo quisq3 potest exercere ius aliquod in quempiā nisi in solū corpus ꝛ in fortunam. i. bona

Honoꝛ.

¶ Que vero est ista vestra expectabilis ac p̄clara potētia? Nōne o terrena aīalia cōsideratis q̄bus p̄sidere videamini? Nā si inter mures videres murē aliquem ius sibi ac ptātē pre ceteris vēdicantē: q̄to moueteris cachinno. Quid vero (si spectes corpus) imbecillius homīe repire queas quos sepe muscularū q3 vl' moꝛsus vel in secreta queq3 reptantiū necat introitus. Quo vero quisq3 ius aliquod in quēpiā: nisi in solū corpus: et qḋ infra corp⁹ (fortunā loquoꝛ) posset exercere. Nunq3 libero impabis aīo. Nunq3 mentē firma sibi rōne cohe rentē de statu ppriē quietis amouebis. Cum liberum quēdā virū supplicijs se quidā tyrānus adacturū putaret: vt aduersum se facte cōiuratiōis cōscios pderet: linguā ille momordit atq3 abscidit: ꝛ in os seuientis tyrāni eā abiecit. Ita cruciatus quos putabat tyrannus materiam crudelitatis: vir sapiens fecit esse virtutis. ¶ Quid autem est quod in alium quisq3 possit

fortune que sunt infra corpus quasi dicat nullo modo. Nū. i. nunq̄d tu vnq3 imperabis libero aīo. q. d. nō Nū. i. nunq̄d tu amouebis de statu ppriē quietis mentez sibi firma rōne coherentem. q. d. nō ꝛ hoc probat exēplo cuiusdam phi. qui nullis tormētis ad hoc potuit cōpelli vt illud faceret qḋ ratio naturalis indicabat nō faciendū: vnde dicit. Cum quidā tyrannus putaret se adacturū. i. cōpulsurū supplicijs quēdaz liberuz virum. i. philosophum: vt ipe proderet conscios facte cōiurationis aduersuz se. ille. s. liber hō linguā momordit atq3 abscidit ꝛ abiecit eā in os. i. in faciez seuientis tyrāni. Ita illos cruciat⁹ quos tyrānus putabat sup. esse materiā. i. causam crudelitatis vir sapiēs fecit esse materiā virtutis: q2 hoc pro virtute non p crudelitate ei reputatū est. ¶ Nota ꝙ muscula est diminutiuū huius nois musca: ꝛ per muscā dat intelligere quecūq3 animalia venenosa vel vermes venenosos ꝛ ab isto loco recipit auctoꝛ florum cū dicit. Debilius quid sit mare quē nece muscula perdit. ¶ Nota ꝙ anim⁹ hominis liber est ꝛ cogi nō pōt. vnde Sene. Errat si quis seruitutez credit transire in totū hominē. nō eñ transit in aīam q2 libertas est in aīa. ¶ Nota ꝙ homo liber et cōstans nullis supplicijs vinci pōt: q2 dicit Sene. li. de clementia. magni animi propriū est placiduz esse ꝛ tranquillū ꝛ iniurias ꝛ offensiones supbie despicere. ꝛ. xxviij. epistola. Triginta tyrāni Socratem circūsteterūt: nec potuerūt aīam eius infrigere. ¶ Quid autē est. Hic phia ponit secundā rationem que talis est. Illa potestas nō est multū appetenda per quā nemo pōt facere quod ali⁹ nō possit in ipm quod ipse pōt in alium: sꝫ potestas tempoꝛalis est huiusmodi sicut in littera declarat ponens duo exempla de Bresiride et Regulo. Primum exemplū est de Bresiride Bresirides fuit filius neptuni ex matre libia: qui hospites suos mactabat. Hercules autem apud ipsum hospitat⁹ ipsuz econtra mactauit. Secundū exemplū est de Regulo. Regulus fuit consul roman⁹: qui cū multa bella ingessit cū Carthaginēsibus multos ex eis captiuauit: sed tandē ab eis fuit capt⁹. Ex quo patet ꝙ quicq̄d potest aliquis in aliū facere: potest etiaz illud ab alio pati. Unde Cato. Uictorē a victo ꝛc. et per consequens nulla est potentia humana que hoc intercipere non potest. vnde dicit in littera.

Quid est qd quisq potest facere in alium qd ipse non possit sustinere ab alio. q. d. nihil quod decla rat. Nos accepimus. i. cognouim⁹ Buesiridem solitū. i. consuetum necare hospites; ipsū fuisse ma ctatum ab hercule hospite sup. suo. Aliud exemplū ponit regulus consul romanus plures penoꝝ id est carthaginensium captos bello conieceerat. i. posuerat in vincula: sꝫ mox ipse prebuit manus. cathenis victorum. i. carthaginensiū. Nunquid igitur vllam putas sup. esse ei⁹ hominis potentiam: qui nō possit efficere ne alter va leat in se qd ipse pōt in alio. q. d. nulla reputāda est hec potentia. ¶ Ad hec si ipsis dignitatib⁹. Hic pbat pbiam simul de dignitatib⁹ ⁊ ptātib⁹ ꝙ nō hñt in se aliqd na turale bonū ppt qd sint appeten de. Scdo ondit ꝙ idē pōt cōcludi de omib⁹ bonis fortuitis: ibi. Po stremo. Prio facit qd dictū ē. Se cūdo ondit falsam denolationes bonoꝝ: ibi. De qb⁹ etiā illud. R3 quā intēdit ē ista. Illud qd i se na turalit ē bonū nō pōt adiūgi pes simis. sꝫ dignitates ⁊ ptātes pessi mis adueniūt: ꝫ ⁊c. Maior decla rat in lra. vñ dicit. Si ipsis digni tatib⁹ ⁊ ptātib⁹ inesset aliqd na turalis ⁊ ppꝛij boni nunꝙ proue nirēt pessimis. neqꝫ eī aduersa. i. opposita solēt sibi sociari: qꝛ na tura respuit: vt queqꝫ ꝯtria iūgan tur. i. stent simul. cū ergo non sit duplex pessimos plerunqꝫ fungi i. vti dignitatib⁹. illud etiā liqt. i. manifestū est sup. ipsa nō eē bōa sui natura q se pessimis patiātur herere. i. cōmanere: qd qdē dictū de dignitatib⁹ ⁊ ptātib⁹ digni⁹ po test estimari decūctis munerib⁹ fortune. q scilꝫ munera vberiora i. copiosiora ꝓueniunt ad queqꝫ improbissimū. ¶ Nota ꝙ duplex est bonū. vnū qd ꝯuertit cū ente: ⁊ sic dignitates ⁊ ptātes lꝫ malis adueniant: tñ sunt bone. Aliud est bonum qd est qdam ꝗlitas de relicta ex bonis opationib⁹ et vo catur bonū moris: et sic dignita tes ⁊ ptātes bone non sunt: qꝛ vt multū pessimis sociātur. ¶ De q bus etiā. Hic pbia pbat ꝙ bona fortuita nō pñt in suū effectum: ⁊ sic ꝯñs habēt falsam denolatio nem arguēdo sic. Omne qd est na turaliter bonū efficit qd est ei pro priū expellit ꝯtrariū: sicut fortitu do facit fortem: velocitas velocē sed bona fortune nō efficiūt quod videtur esse proprium: qꝛ diuitie non faciunt diuitem: cum nō restringant auariciam nec potētia facit potentē: nec dignitas dignū: p pter qd diuitie false nolantur. Unde dicit in littera. De qb⁹ bonis fortuitis. Illud etiā puto ꝯsiderandū ꝙ nemo dubitat illū esse fortem cui ꝯspexerit inesse fortitudinē: ⁊ illū esse velocem cuicūqꝫ inest velocitas: ⁊ sic musica qdem musicos. medicina medicos. rhetorica rhetoricos facit. natura enī cu iuscūqꝫ rei agit quod sibi est ppꝛiū ⁊ nō miscetur effectib⁹ cōtrarioꝝ ⁊ vltro. i. spōte depellit q sunt aduersa. i. cōtraria. Atqui p certe: nec opes. i. diuitie queunt. i. pñt restringere inexpletā auaricias sup. hoim. i. insatiabilem: nec ptās facit illum cōpotem sui id est potentem quem viciose libidines retinent astrictus insolubilibus catenis. i. passionibus: ⁊ dignitas collata improbis nō modo. i. nō tantum non efficit dignos; sed prodit ⁊ ostentat indignos. Cur ita ꝓuenit ꝙ bona fortune non effi

Bonum duplex

facere qd sustinere ab alio ipse non possit. Buesiridē ac cepim⁹ necare hospites solitū ab hospite hercule fuisse mactatū. Regul⁹ plures penoꝝ bello captos in vincula conieecerat sꝫ mox ipse victorū cathenis man⁹ prebuit. Ullā ne igitur eius hoīs potentiā putas qui qd ipse in alio pōt ne id in se alter valeat efficere nō possit? Ad hec. Si ipsis dignitatib⁹ ac ptātib⁹ inesset aliqd natura lis ac ppꝛij boni: nunꝙ pessimis ꝓuenirēt. Neqꝫ enī si bi solēt aduersa sociari: natura respuit vt cōtraria qꝫ iūgantur. Ita cū pessimos plerūqꝫ dignitatibus fun gi dubiū nō sit: illud etiā liquet natura sui bona nō eē: que se pessimis herere patiantur. Qd qdē de cunctis fortune munerib⁹ dignius estimari potest: q ad impro bissimū queqꝫ vberiora ꝓueniūt. ¶ De quib⁹ etiam illud cōsiderandū puto qd nemo dubitat esse fortē: cui fortitudinē inesse cōspexerit. Et cuicūqꝫ velocitas adest manifestū est esse velocē. Sic musica quidē musicos: medicina medicos: rethorica rethores facit. Agit enī cuiusqꝫ rei natura qd ppꝛiū est nec cōtrariū rerum mi scetur effectib⁹: sed vltro q sunt aduersa depellit. Atqui nec opes inexpletā restringere auariciā queūt. Nec po testas sui cōpotem facit quē viciose libidines insolu bi libus astrictū retinēt catenis. Et collata improbis di gnitas nō modo non efficit dignos: sed prodit potius

ciuitt quod videtur eis esse propriũ. hoc est ideo: qꝛ vos homines gaudetis res sese aliter habentes ꝙ videantur compellare. i. denominare falsis nominationibus. que nominationes facile redarguunt effectu ipsarum rerum: ideo nec ille diuitie iure possunt appellari cũ nõ faciunt hominem diuitem nec vlla poteñtia nec hec dignitas iure appellari potest. ¶ Nota ꝙ diuitie nõ faciunt hominem diuitem: quia non restringũt auaricias. Nam diuitie sm Sene. xxvij. epistola sunt composita paupertas in lege nature

⁊ ostentat indignos. Cur ita prouenit? Gaudetis enĩ sese res aliter habentes falsis compellare nominibus: que facile rerum ipsarum redarguuntur effectu. Itaqꝫ nec ille diuitie: nec illa potẽtia: nec hec dignitas iure appellari potest. ¶ Postremo idem de tota fortuna concludere licet: in qua nihil expetendum: nihil nature bonitatis inesse manifestum est. Que nec bonis semper adiũgit se: et bonos quibus fuerit adiuncta non efficit.

talis enĩ paupertas sm legem nature excludit auariciam que insatiabilis est. Natura enim paucis contenta est. ¶ Nota ꝙ dignitas improborum ostentat improbos quia improbus: tãto a pluribus cognoscitur: quãto magis innotescat eius vicium: ⁊ quanto aliquis in maiori dignitate constituitur et tãto cognoscitur ꝓpter quod di. Sene. in prouerbijs loco ignominie apud indignum est dignitas. ¶ Postremo idem de tota fortuna. Hic phĩa ostẽdit idẽ posse ꝯcludi de oĩbus bonis fortuitis di. Postremo id est finaliter licet hoc idem cõcludere de tota fortuna in qua nihil est expetẽdũ. i. desiderandũ nihil inesse sibi nature bonitatis. id est naturalis manifestum est ꝙ fortuna non adiungit se semper bonis, et quibus fuerit adiuncta bonos nõ efficit. ¶ Nota ꝙ bonum fortune nõ facit illud bonũ cui additur sicut musica facit musicum ⁊ virt' facit virtuosum sed ꝙ fortuna malos quib' aduenit nõ facit bonos pꝫ: qꝛ nihil nature bonitatis sibi inest: qualiter autẽ malos faciũt bonos patebit in quarto hui' prosa sexta. ¶ Ascensius

Quid autem ⁊c. Postꝙ ostensum est cũ execratione ⁊ detestatione auaricie humane in diuitijs beatitudinem nõ consistere: nunc idem ostẽdit de potestate ⁊ dignitate: cũ detestatione ambitionis ⁊ affectati dñij: qd Horatius in sermõibus ⁊ Iuuenalis satyra decima. Virgi. in sexto: multiqꝫ alij fecerunt. Disseram. i. diserte disputem ⁊ disquiram. Scribitur autem disertus per vnum s quia corripit primam sed dissero per ss duplex. Qd diluuium tãtas strages dederit. q. d. nullum. Aduerte autem singulariter legẽdum dederit. Non enĩ põt esse conceptio: qꝛ non est cõiunctio. Et si est zeuma (sicut est) tunc verbũ debet respicere vicinius suppositum quod est ly diluuiũ: verũ repeti potest ⁊ que ⁊ ne dederint. Dicitur autem diluuiũ a diluẽdo qꝛ diluit oĩa trãsferturqꝫ a virgilio ad belli obruptionem. Vestri veteres. i. romani veteres. qꝛ Boe. romanus fuit cupierũt abolere. i. a ciuitate sua penit' amouere cõsulare imperiũ bene dicit cupierũt: qꝛ licet vt docet Liuius li. iij. ab vrbe cõdita. Inter missum fuerat cõsulare imperiũ creatis decẽuiris tñ nõ fuit aboletũ qꝛ reiectio decẽuiratu ad cõsulatum reditum est. Abstulerũt autem prius regium nomen ꝓpter superbiam vltimi regis Tarquinij ⁊ luxuriam eius filij: qui lucretiam violauerat vt notũ est ⁊ recitatum a Liuio li. primo circa finẽ. Num si inter ⁊c. Iterum mutat numerũ a plurali rediẽs in singularem: qꝛ cũ prius dixisset. Nõne cõsiderantis addit singulariter. Num si videres. Sed prius locutus est ad oĩa terrena animalia. Nunc autem loquitur ad solum Boe. Sed attende non eandem esse locutionem in commento ⁊ in textu. Nam in commento legitur. Si enim inter mures ⁊c. Et hic modus legendi melius quadrat illi interrogatiuo quãto. Non enim duo interrogatiua recte sociantur sine coniunctione quale esset hoc. num quãto moueteris cachinno. Dicendum enim potius esset. Nõne magno vel maximo moueteris machinno. Quod ergo in textu legitur. Num inter mures ⁊c. debet accipi pro' vno interrogatiuo: vt sicut diximus. Nunquid ita dicatur. Num quanto id est nõne magno. ¶ Quid vero ⁊c. ordo est. Vero ꝑ sed quid imbecillius homine queas reperire si spectes corpus. q. d. nihil. De hac imbecillitate late diximus ex primo huius libri: prosa secunda. Quibus addamus illud eiusdem libri. vij. capitulo. vij. Miseret atqꝫ etiam pudet estimantem ꝙ sit friuola animalium superbissimi origo. Cum plerũqꝫ ab odoris causa fiat ordo lucernarum extinctu. His principijs nascuntur tyranni. Carnifexqꝫ his animis. Tu qui corporis viribus fidis. Tu qui fortune munera amplexaris: ⁊ te ne alũmum quidem ex' estimas sed partum. Tu cuius semper in victoria mens qui te deum credis: aliquo successu tumẽs tanti tamen perire potuisti. Atqui etiam hodie minoris potes quantulo serpentis ictus dente. aut etiam vt anacreon poeta acino vue passe. Ut fabius senator pretor in lactis haustu vno pilo strangulatus. Is demũ profecto vitam equa lance pensitabit: qui semper fragilitatis humane memor fuerit: hec ibi. Quos sepe ⁊c. ordo est. Quos quoqꝫ. i. etiam vel morsus musculorum necat vel introitus reptãtium in queqꝫ. i. quecũqꝫ secreta vel posteriora vel anteriora: vel oris vel narium vel aurium: necat. Videtur autem loqui de cantharidibus. Sunt enim vt dicit Plinius libro. xi. capitulo xxv. Cantharides vermiculi ficorum ⁊ piri rose ⁊ peuces ⁊ cynachante venenosi i sed venenum hec remedia secum hꝫ. Ale medentur quibus demptis letale est. Quo vero, quo. i. ꝑ quid quis ꝓ posset

Nota quãto.!

Fragilitas humana.

exercere ius aliquod in quempiam nisi in solum corpus: et in .i. sup. quod supple est, infra corpus loquor. i. dico in fortunam: illa duo vocabula fortunam loquor. per parentesim posita sunt. Ita cruciatus etc. quia non dicit quis sit tyrannus: nec quis sapiens fuerit: difficile esset hystoriam veram diuinari: cum ipse auctor nomina propria preter solitum tacendo se dubium nobis significat qui nam fuerint. verisimile tamen est eum loqui de anaxarchide: de quo pli. libro. vii. ca. xxiii. Anaxarchides inquit cum torqueretur ut tyrancidas indicaret precisam dentibus linguam: vnamque spem indicii in tyrannos
anaxarchides expuit. Quod vero postea scriptum est in multis libris Breseridem. Sine dubio busiri scribi debuit de quo perottus de laboribus herculis loquens ita differit hercules busirim egypti regem Neptuni et lybia filium qui oram omnem nilo adiacentem latrociniis infestabat: hospitesque euectos diis
Busiris. sacrificabat occidit et diis suis immolauit prouinciamque omnem pacatam ac tranquillam reddidit Unde Ouidius. Ergo ego fedantem peregrino templa cruore. Burisin domui. Quidam volunt hoc confictum esse nec burisim aliquem regem siue tyrannum fuisse: sed terram ipsam esse inhospitam atque importuosam. Quis enim portum habeat cum tamen nequaquam patere sed a bubulcinis custodiri solitum prede semper ac latrocinio indulgentibus qui peregrinos quosque ad ea littora appulsos soleant adoriri. In his locis est busiris oppidum: a quo busiritica prefectura vocitata est. Dis quippe egyptus primo in prefecturas diuisas fuit: quas illi monos vocant et reliqua. Ex quibus patet non esse legendum bresiridem: sed busirim. Licet enim a patriis deducantur patronymica feminina ut colchis. sicelis illas. non tamen inuenies masculina: quapropter non dices brisindem.
Occidit hercules ob similem culpam fere: quia. s. hospites suos occidit: et occisis equos pauit quendam regem thracie diomedem nomine quem a patria que bistonis dicitur: bistonium appellare licet: sed credo a Boetio busiridem scriptum esse quocirca ita castigaui derelinquens commentarium intactum. Quod autem ouidius burisim dicat: fecit hoc propter versum in quo busirides non haberet locum. Sed hoc dicendo opus est dicere busirides patronymicum esse forte ab auo deductum. Sed hec hactenus.
De marco Regulo notissima est hystoria. ex liuio. Ualerio maximo. Augustino in de ciuitate dei ex
M. regu. Cicerone in de officiis: et ex plinio de viris illustribus: cuius hec sunt verba. Marcus Attilius regulus consul. fusis salentinis triumphauit: primusque romanorum ducum in aphrica classem traiecit: quassatas de hamilcare naues longas tres et sexaginta accepit. opida ducenta et hominum ducenta milia cepit. Absente eo coniugi et liberis ob paupertatem sumptus publice dati sunt. mox arte xantippi lacedemonii mercenarii militis captus in carcerem missus legatus de permutandis captiuis romam missus dato iureiurando ut si non impetrasset ita demum rediret. In senatu conditionem dissuasit reiectis a se coniuge et liberis carthaginem regressus: ubi in archam ligneam coniectus clauis introrsum adactis vigiliis ac dolore punitus est. Ad hec si ipsis etc. Ostensum est supra melius legi. Ad hoc id est preterea vel insuper. Cetera manifesta sunt. Metrum sextum secundi libri.

Metrum sextum secundi libri.

Nouimus quantas dederit ruinas.
Urbe flammata patribusque cesis
Fratre qui quondam ferus interempto
Matris effuso maduit cruore
Corpus et visu gelidum pererrans
Ora non tinxit lachrymis: sed esse
Censor extincti potuit decoris
Hic tamen sceptro populos regebat

Sanctus thomas. Nouimus quantas dederit ruinas. Istud est sextum metrum huius secfidi quod dicitur saphicum ab inuentore trochicum a pede predominante: et endecasyllabum quilibet versus continet vndecim syllabas et est arbalecticum quia nulla syllaba deficit ad perfectionem metri. In quo metro philosophia declarat per exemplum quod dignitates et potestates malis aduenientes non faciunt bonos et hoc declarat per Nerones qui quanto fuit potentior tanto peior. Tangit autem philosophia quattuor malicias neronis in hoc metro. Prima est quod urbem romanam incendit: que arsit septem diebus et septem noctibus ut spectaculo illius ignis cognosceret quantus olim fuerat ignis quando capta troya arserat. Secundum malum est quod nero magnam partem senatus sine vlla causa interfecit. Tertium est quod proprium fratrem occidit: ut solus securius regnaret. Quartum est quod matrem suam occidit ut videret locum ventris in quo iacuit. Dicit ergo in littera. Nouimus quantas ruinas id est quanta pericula dederit Nero urbe supple romana flammata id est incensa: quod pro et cesis id est occisis patribus id est senatoribus qui Nero quondam ferens id est crudelis interempto fratre: ipse etiam maduit cruore matris effuso et designans eius crudelitatem circa matrem dicit et ipse nero pererrans id est pertransiens visu gelidum corpus infrigidatum corpus matris non tinxit id est madidauit ora id est faciem suam lachrymis: sed ipse potuit sine omnibus lachrimis esse censor. i. iudex extincti decoris. i. interfecte matris que decora fuit tamen hic nero licet ita malus esset regebat populos sceptro id est imperiali dignitate. hos inquam populos

rexit quos phebus.i.sol veniens ab ortu extremo videt condens.i.abscōdens radios sup.suos sub vndas et loquit more poetarū.q.d.ipse rexit oēs populos qui erāt ab ortu solis vsq ad occasus. Similiter regebat populos quos septētriones.i.septē stelle que sunt in maiori vrsa q̄ dicūtur triones quasi teriones z q2 illā plagā terunt.gelidi.i.frigidi premunt. Plaga em̄ septētrionalis frigida est.q.d.regebat oēs populos aquilonares. Et istos regebat quos nothus.i.ille ventus collateralis austro violētus existēs torret id est cremat sicco estu.i.calore noth⁹ inq̄ recoquēs arenas.i.calidas. venit ille ventus a torrida zona:et ideo calid⁹ est.q.d. Nero etiā regebat oēs pplos australes z sic p quattuor plagas mūdi oñdit eius ptātez sup oēs pplos tādem celsa ptās.i.magna non valuit vertere.i.mutare rabiē.i.crudelitatē praui Neronis.z tunc de plangit cōiunctionē magne ptātis cum magna malicia q2 multa mala ex ea puenīūt dicens. Heu sup.dico esse grauē sortē.i.euētū quotiēs iniquus gladi⁹.i.iniqua ptās addit seuo veneno.i.venenose crudelitati.

Quos videt condens radios sub vndas
Phebus extremo veniens ab ortu
Quos premunt septem gelidi triones
Quos nothus sicco violentus estu
Torret ardentes recoquens arenas
Celsa non tandē valuit potestas
Vertere praui rabiem neronis
Heu grauem sortem quotiens iniquus
Additur seuo gladius veneno.

¶ No.sm̄ Ari.v.ethi. Principat⁹ virū ostēdit. malicia em̄ boīs vel pbitas ostenditur principatu sicut patet in Nerone cui⁹ malicia z crudelitas in imperio sue dignitatis apparuit. Propter qd dicit idem Aristoteles. Seuissima est iniusticia habens arma.et.vij.ethi.dicit etiā. Simile est igitur comparare iusticiā homini iniusto. Est enim deterior bestia decies milies.plura em̄ vtiq mala faciet homo malus q̄ bestia. ¶ Nota preter hec mala Neronis que tanguntur in littera multoplura ipse perpetrauit.nam dicit pbia.iij.huius.v.prosa. Nero Senecā familiarem suū preceptorem ad eligende mortis coegit arbitriū: z q2 Nero fuit crudelissim⁹ hominū:ideo Seneca scripsit quēdam libellū ad ipsum qui intitulat liber de clementia in quo hortatur eum ad fugam crudelitatis z ad vsum clemētie:qui liber incipit. Tibi scribere de clementia Nero cesarinstitui.

¶ Ascensius.

Nouimus quantas dederit zc. Genus carminis ex superioribus notum. Non autem dices saphicū dici ab inuentore:sed ab inuētrice. Sapho em̄ mulier est. Preterea nō dices q̄ sit vndecasillabū: sed endecasyllabū.est em̄ greca dictio tota quo circa non recte miscet latina. Est autē endecasyllabū quod fit ex vndecim syllabis est versus monocolos:q2 non habet nisi vnum gen⁹:nisi soleat huiusmodi esse dicolos. In toto autē carmine pbat assumptio seu minor ppositio: q̄ est ptātem aliqn̄ malis dari:q2 summa ptās vtpote impialis ptigit Neroni hoī pessimo:q̄ z preceptorē occidit z matrē:z patriā.i.ciuitatē romanā incēdi fecit:aliaq cōplura scelera cōmisit:que Suetoni⁹ volētib⁹ ea scire recitat.

¶ Prosa septima secundi libri.

Tum ego. sis inq̄ ipsa minimū nobis ambitionē mortaliū rerum fuisse dominatam. Sed materiam gerendis rebus optauimus: quo ne virtus tacita consenesceret.

Tum ego scis inq̄. Hic incipit septima prosa huius secundi in q̄ ostēdit pbia q̄ gloria mūdana non sit multū appetenda z primo inducit Boe.cōfitentez se nō desiderasse multus predicta: id est potestates dignitates nisi inq̄tuz sunt materia rerum gerendarū.secūdo ostendit philosophia q̄ cum gloria sit per se bonum nō sit multum appetenda:secunda ibi. Et illa. Dicit primo.tum pro tunc. Ego Boe.inq̄:id est dixi.o pbia tu scis ambitionem.i.cupiditatē rerum mortalium de quibus dixisti minimū fuisse nobis dominatā: sed bene optauimus materiā rebus gerendis quo ne p non consenesceret in nobis virt⁹ tacita.i.nō exercitata. ¶ Et nota q̄ in sapiente nō dominat cupiditas rerū tēporaliū:q2 pbia inducit mobilis affluētie contemptū:ex libro de plantis. Et Socrates cum ardens ad studiū pergeret magnū pondus auri in mare proiecit di.mergam te ne mergar a te. Nota q̄ materia rerum gerēdarū sunt ista sine quib⁹ res conuenienter geri non possunt et sunt tria:sapientia:auctoritas:et potencia:sine enim sapiētia conuenienter nō gerit vt de se patet.res etiam gerenda auctoritate ornatur:q2 homo autēticus libent⁹ audit et facilius ei credit.potētia vero mali deprimūtur et boni extolluntur. Hoc m aterias

Sanctus Thomas.

Materia rerum gerendarum

Boe. desideratus potentiã & dignitates quesiuit. ¶ Nota ꝙ Boe. materias dignitatis et potẽtis ideo quesiuit: ne virt⁹ sua tacita esset: dum nullus aliquid loqueret de laude sue virtutis vel scriberet. Tunc eñi virt⁹ tacita cõsenescit qñ nõ agit aliquis vñ alij loquãtur: et dũ nihil scribit de suis beneficijs: qi virt⁹ habentẽ perficit: opus eñi laudabile reddit. ¶ At illa. Atqꝫ hoc vnũ est. Hic ostẽdit ph̃ia gloriã mundanã nõ esse appetendã: & primo pmittit ꝙ cupido glorie multos allicit. scdo pbat eam

secret. Phi. ¶ At illa. Atqui hoc vnũ est quod pstantes quidẽ natura mẽtes sed nondũ ad extremã manuz virtutũ perfectiõe pductas allicere possit: glorie. s. cupido & optimorũ in rẽpublicã fama meritorũ. Que qꝫ sit exilis et totius põderis vacua sit cõsidera. Omnẽ terre ambitũ sicuti astrologicis demõstrationib⁹ accepisti: ad celi spaciũ puncti cõstat obtinere rõnẽ. i. vt si ad celestis globi magnitudinem cõferatur nihil spacij prorsus habere iudicet. Hui⁹ igitur taz exigue in mũdo regionis quarta fere portio est: sicut Ptolomeo testante didicisti: que a nobis cognitis animãtibus incolatur. Huic quarte si qꝫtũ maria paludesqꝫ premũt cõtractũqꝫ siti vestra vasta regio distendit cogitatione subtraxeris vix angustissima inhabitandi hoibus area relinquitur. In hoc igitur minimo pũcti quodã pũcto circũsepti atqꝫ cõclusi de promulgãda fama de proferẽdo noie cogitatis. At quid hꝫ amplũ magnificũqꝫ glo

esse exilẽ & vacuã: ibi. Omnẽ terre ãbitum pro̾so dicit sic. ex quo Boe. quãqꝫ quesiuit dignitates & potẽtes ne virtus sua tacita cõsenesceret: videt ꝙ ista ppter laudẽ & gloriam quesiuit: ideo dicit ph̃ia hoc vnũ est. s. cupido glorie & fama optimorũ meritorũ in rẽpublicã q̃ fama possit allicere mẽtes sup. hoim: natura quidẽ pstantes. i. excellẽtes. sꝫ nondũ. i. nõ adhuc pductas ad extremã manuz pfectiõe virtutũ. i. ad summã pfectionẽ: que fama & gloria ꝙ sit exilis & vacua totius põderis. i. pciositatis sic cõsidera ex sequẽtib⁹. ¶ No. ꝙ cupido vane glorie m̃ltos allicit & delectat.

Cupido glorie.

Vñ Sen. in epl̃a. Illud pcipue nos impedit ꝙ cito nobis placet si inuenimus qui nos bonos viros dicant: q̃ prudẽtes: q̃ sanctos nõ sum⁹ modica laudatiõe cõtẽti q̃cq̃d in nos adulatio sine pudore cõgesserit: t. lꝫ debitũ putam⁹ optimos esse nos sapiẽtissimosqꝫ affirmẽtib⁹ assentim⁹: cũ sciamus nos sepe multa mẽtiri. adeo quoqꝫ nos indulgemus nobis vt laudari velim⁹ i id cui cõtrariũ maxie facim⁹. ¶ No. ꝙ duplex est bonitas mẽtis. s. naturalis et acq̃sita. Naturalis bonitas ẽ s̃m quã aliqui naturalit̃ sunt pij mansueti sobrij et casti: sꝫ hec bonitas si nõ emẽdatur virtute et sapiẽtia cito extollit hoiem ad vanã gloriam.

Bonitas.

Alia est bonitas acquisita exercitio virtutum et scientiarũ que non permittit homines extolli vana gloria: quia sapiens fructum ponit in conscientia: stultus autem in laude humana s̃m Macrob. ideo dicit philosophia ꝙ cupido glorie allicit mentes natura prestantes nondũ adhuc virtutibus perfectas. ¶ Nota ꝙ fama est freq̃ns laus optimorũ meritorũ in rempu. sed gloria est clara noticia cum laude vel gloria est late patens preconiũ. i. annũciatio. ¶ Omnẽ terre ambitum. Hic ph̃ia ostendit gloriã mundanã esse exilẽ: nec multũ appetendã. primo ostẽdit hoc ex parte spacij in quo dilataẽ. secũdo ostẽdit hoc ex diuersitate nationũ ad quas nõ diuulgatur. tertio ostẽdit idẽ ex diuersitate moꝝ propter quos de eodẽ contrarie iudicatur. quarto ostendit idẽ ex breuitate durationis propter quã nõ perpetuaẽ. secũda ibi. Adde ꝙ hoc. tertia ibi. Quid quod diuersarũ. quarta ibi. Vos ꝙ multos. Primo intendit talẽ rationẽ. Latitudo fame consistit in latitudine terre sup quã dilatatur: sed terra non est lata super quam fit dilatatio fame sicut declarat in littera: ergo fama late non potest diffundi: et per consequẽs est exilis nec multũ appetenda. vnde dicit in littera. Tu accepisti id est didicisti astrologicis demonstrationib⁹ nomen ambitum terre: id est totum spaciũ terre obtinere: id est habere rationẽ puncti ad spaciũ celi: id est ad magnitudinẽ celi: quod magis exponẽs di. vt si suple terra conferatur: id est comparatur ad magnitudinem celestis globi: ipsa iudicetur prorsus nihil spacij habere. huius igitur tam exigue regionis: id est terre in mundo fere quarta portio: id est quarta pars est que incolatur: id est inhabitaẽ ab animãtibus nobis cognitis sicut tu didicisti a Ptolomeo hoc testante si subtraxeris cogitatione huic quarte supple parti terre quantuz maria. qꝫ pro et. paludes premũt. i. occupant. & quantũ vasta. i. ampla regio distenditur siti. i. siccitate: tunc vix relinqueẽ hominib⁹ angustissima area: id est artissimus locus inhabitandi. in hoc igitur quodã minimo puncto puncti. i. in minima portione terre vos hoies circũsepti atqꝫ conclusi cogitatis de promulgãda fama de proferẽdo. i. est tollendo nomine. i. fama et hoc fit inutiliter. ad p sed q̃d habeat. i. põt habere gloria amplũ. qꝫ p et magnificũ que artata est tam angustijs. qꝫ p. & exi

Fama. Gloria.

ria tā angustis exiguisq̄ limitibus arctata. ¶ Adde ꝙ hoc ipm̄ breuis habitaculi septū plures incolūt nationes: lingua: moribus totius vite rōne distantes: ad quas tum difficultate itinerū: tum loquēdi diuersitate tum cōmercij insolentia: nō modo fama hoīm singulorum: sed ne vrbiū quidē puenire queat. Etate denique Marci Tullij sicut ipse quodā loco significat nōdum caucasum montē romane reipublice fama transcēderat: ⁊ erat tūc adulta parthis etiā ceterisq̄ id locorum gentibus formidolosa. Uides ne igit̄ ꝙ̄ sit angusta ꝙ̄ cōpressa gloria: ꝙ̄ dilatare ac ꝓpagare laboratis? Au vbi romani nois transire fama nequit romani hois gloria ꝓgredietur. ¶ Quid ꝙ diuersarū gētiū mores inter se atq̄ instituta discordāt: vt qđ ē apđ alios laude

guis limitibus. i. terminis. q. d. nihil habet magnificum. ¶ Nota terra respectu celi nō est alicuius quātitatis sensibilis: sed habet se sicut pūctus respectu circūferentie ipsius celi: qꝛ orizon ꝙ̄ terminat visum nostrū diuidit celum in duo media qđ nō esset si terra in cōparatōne ad celū hr̄et aliquā quātitatē. Item si terra esset alicui⁹ quātitatis sensibilis respectu celi: tūc stelle semꝑ nō apparerēt nobis eiusdē quātitatis, qđ ꝑ falsum: quia in ea parte vbi terra esset magis gibbosa et ꝓpinquior celo apparerēt stelle maiores: ⁊ in opposita parte minores. Itē minima stella fixa notabilis est maior tota terra. Si ergo talis stella apparet nobis existentibus in terra sicut pūctus: multo magis terra respectu celi erit sicut punctus. ¶ Item pūctus est circulus ⁊ quia celū ex oī parte equaliter distat. ideo terra respectu celi hꝫ se sicut punctus. ¶ Nota ꝙ tres partes terre sunt inhabitabiles. Una ꝓpter nimiū calorē: due ꝓpter nimiū frigus: sed quarta pars ē tēperata in caliditate ⁊ frigiditate a nobis inhabitat᷑: sed quia adhuc nō tota inhabitat᷑ ꝓpter maria ⁊ paludes ⁊ ꝓpter nimiā siccitatem. Ideo dicit phīa ꝙ quarta pars fere est inhabitabilis: vł dicit fere ꝫ alios: qꝛ estus solis nō facit torridā zonam totalr̄ inhabitabilē: cū quedā ciuitas dicta Arim supra quā Ptolome⁹ dicit̄ fundasse astrolobium directe sit sub equinoctiali: sed đꝫ inhabitabilis: qꝛ est grauis inhabitatiōis sed vltra eq̄noctialē oīno ē inhabitabilis ꝓpter nimiū calorem. Item dicit quartā partem terre inhabitari ab animātib⁹ nobis incognitis. hoc forsan dicit ꝓpter antipodes si sunt qui nobis sunt ignoti. ¶ Adde ꝙ hoc ipm̄. Hic philosophia ostendit gloriā nō esse appetendā ex diuersitate nationum ad quas nō diuulgatur: inducens talem rōnem. Diuerse rōnes ⁊ diuersa idiomata non solum impediunt promulgationē fame hoīm: sed etiā vrbium: sed in terra habitabili sunt diuerse natōes diuersorum ideomatū: ergo ꝓmulgatio fame ꝑ talia impeditur: ⁊ per cōsequens non est multum appetenda. vnde dicit in littera. Adde predicte rationi ꝙ hoc ipm̄ septum. i. spacium breuis habitaculi. i. parui spacij in quo nos habitamus incolunt. i. inhabitāt plures natōnes. i. gētes distātes id est differentes lingua. i. ideomate moribus rōne totius vite. i. rōne modi viuendi ad quas non potest puenire. nō modo. id est tantū fama singulorū hoīm: sed etiā nec fama vrbium tum. i. tam difficultate itinerum viarū: tum. i. tam diuersitate loquēdi ideomatū. tum. i. tam insolentia. i. consuetudine cōmercij: quia aliqui hoīes cōsueuerūt cum alijs cōicare in cōmercijs. quia etate. i. tēpore Marci Tullij: sicut ipe marcus tullius significat quodā loco. i. in quibusdam suis scriptis fama romane reipublice nōdum trāscenderat caucasum montē. ⁊ tū fama romanoꝝ erat adulta. i. ab antiquo nota: etiā formidosa parthis talibus hoībus: ⁊ ceteris gētibus. i. locorū circa caucasum montem. Uides ne igitur ꝙ̄ angusta sit gloria ꝙ̄ compressa. i. modicum redacta ꝙ̄ laboratis dilatare et ꝓpagare. tan pro nūquid gloria vnius hoīs romani illud ꝓgredietur. i. pueniet vbi fama romani nominis. i. romane vrbis nequit transire. q. d. non. ¶ Nota partem terre inhabitabilē vocat septum quia est septa. i. circūdata mari. Unde Linconiēsis in tractatu suo de sphara: ⁊ etiā Macrobius dicunt ꝙ quarta portio nostra habitabilis vndiq̄ cingitur mari. ¶ Nota ꝙ insolentia ꝫm Sene. est spes false magnitudinis. Sed ꝫm Hui. Insolentia est superbia vel fatuitas: in ꝓposito aūt potest exponi pro incōsuetudine: ⁊ tunc dicit̄ ab in quod est non ⁊ soleo: quod est consuesco. ¶ Nota ꝙ caucasus est mons quidam situs in parte septētrionis ad quem non puenerat fama romane vrbis: ꝫ parthis ⁊ alijs gentibus assidētibus fama romanorum erat formidolosa. i. formidabilis. ¶ Quid quod diuersarum. Hic ostendit gloriam mūdanam esse exilem ex parte diuersitatis morum ꝓpter quos de eodem apud diuersos cōtrarie iudicatur: ⁊ inducit talem rationem. Contrarietas institutionum ⁊ legum impediūt fame dilationem: sed homines cōtrariarum institutionū ⁊ legum terram habitant: ergo diuersitates institutionū ⁊ legum impediunt dilationem fame: ⁊ per consequēs nō est multum appetēda. Unde dicit in littera. Quid supple est iudicādum ꝙ mores et instituta et leges diuersarum gentium inter se discordant: Ut illud quod apud alios iudicatur dignum laude

Terre quātitas

Terra habitabilis.

apud alios iudicetur semper dignum supplicio. quo fit. i. propter quod fit: vt si predicatio. i. dilatatio: vel gaudium fame delectat quem. i. aliquē nullo modo conducat. i. laboret proferre nomē suum id est famam suam bonam in plurimos populos: quia ab aliquibus laudaretur: ab alijs tamen vituperaretur. Erit igitur vnusquisqz cōtentus gloria peruagata: id est dilatata inter suos: et ista preclara immortalis fame. et loquitur yronice: quia nō est preclare nec immortalis: illa coartabitur id est cōstringetur intra terminos vnius gentis. i. vnius ydeomatis. ¶ Nota quod tanta est diuersitas morum in gentibus quod illud quod reputatur apud alios laudabile apud alios reputatur vituperabile. reputatur enim apud syros laudabile comedere parētes mortuos ne comedātur a vermibus in terra quod apud alios extraneos est execrabile. Similiter apud iudeos reputatur laudabile ducere vxores cōsanguinitate primas quod apud christianos prohibetur. ¶ Item in triuallis laudabile est occidere patrem sexagenariū et cremare ipsum quod apud alios est vituperabile. Unde dicit poeta. Sunt loca sunt gentes: quibus ē mactare parētes. Et probas et pietas diu longa superuenit etas ¶ Sed quam multos clarissimos. Hic philosophia ostēdit exilitatē glorie ex breuitate durationis propter quam nō perpetuatur. Et diuiditur in tres partes. Primo ostēdit hoc ex hominum obliuione. Secundo ex temporis breuitate ibi. Uos vero. Tertio ostendit gloriam a viris virtuosis non esse appetendam: ibi. Uos autē. Primo dicit quod fama et gloria non sit immortalis. patet: quia quam multos viros clarissimos. i. virtuosos suis temporibus deleuit inops. i. defectiosa obliuio scriptorum: quam quam etiam ipsa scriptura profuerit quid. i. parū que scripta longior et obscura vetustas tēporis premit. i. cōsumit cum suis auctoribus quorū sunt scripta. Nota quod per scripturā fama gestorum transmittitur ad posteros: talis autē scriptura quādoqz deficit vel propter inopiam scriptorum: vel quia ipsa scriptura in se vetustate consumitur. et ideo fama et gloria in obliuionem peruenisse. Unde Salust. in Cati. asserit res gestas romanorum minus eē famosas propter inopiā scriptorum. Atheniēsiū vero maioris fame quam romanorum propter scriptorum copiā. ¶ Uos vero imortalitatē vobis. Hic philosophia ostēdit famā et gloriam nō eē durabilē et imortalē ex temporis breuitate di. Uos vero homines videmini vobis propagare. i. facere imortalitatem: cū cogitatis famā futuri temporis: et in hoc frustra cogitatis: quia exilis est duratio fame per tempus: quod scz tempus si pertractes. i. cōpares ad infinita spacia eternitatis quid habes quod leteris de diuturnitate tui nominis id est tue fame. quasi dicat nihil est etenim mora vnius momēti si conferatur. i. compararetur decē milibus annis habet aliquā proportionem: licz minimā. i. valde paruā: quoniam vtrūqz spaciū temporis est definitum: sed hic numerus annorum scz decē milia vel eius numeri quātūlibet multiplex: sicut duplum vel triplum nec pro non potest comparari ad interminabilē diuturnitatē que est eternitas: etenim pro quia finitis ad seinuicē fuit quedam collatio. i. comparatio. infiniti vero et finiti nulla vnquam poterit esse collatio id est comparatio. Ita fit vt fama temporis quātūcūqz prolixi si cogitetur cōparādo cū inexhausta id ē infinita eternitate ipsa videatur non parua: sed plane nulla esse. ¶ Nota omne quod incipit in tempore necessario habet finē in tempore cum tempus sit causa corruptionis temporaliū. quarto Phisicorum. Cum igitur fama sit temporalis incipiēs in tēpore: ipsa desinet in tempore: et percōsequens non est perpe-

apud alios supplicio semper dignum iudicetur. Quo fit vt si quem fame predicatio delectet: huic in plurimos populos nomen proferre nullo modo conducat. Erit igitur peruagata inter suos gloria quisqz contentus: et inter vnius gentis terminos preclara illa fame immortalitas coartabitur. ¶ Sed quam multos clarissimos suis temporibus viros scriptorum inops deleuit obliuio. Quamquā quid ipsa scripta proficiūt: que cum suis auctoribus premit longior atqz obscura vetustas. ¶ Uos vero immortalitatē vobis propagare videmini: cum futuri famā temporis cogitatis. Quod si ad eternitatis infinita spacia pertractes: quid habes quod de nominis tui diuturnitate leteris? Unius enim mora momēti si decem milibus cōferatur annis: quoniam vtrumqz spacium definitū est minimū licet: habet tamē aliquam proportionem. At hic ipse numerus annorum eiusqz quātūlibet multiplex ad interminabilem diuturnitatē ne comparari quidem potest. Etenim finitis ad seinuicem fuerit quedam: infiniti vero atqz finiti nulla vnquam poterit esse collatio. Ita fit vt quātūcūqz prolixi temporis fama: si cum inexhausta eternitate cogitetur: nō parua:

Scriptorum inopia

Tempus.

tua. ¶ Nota tempus quantumcumq; magnum cōparatum ad eternitatem minimum reputatur: ⁊ quasi nullius momenti: licet enī finitorum ad seinvicem possit esse cōparatio ⁊ inter ipsa pōt esse pportio tamen finiti ad infinitum nulla pōt esse comparatio. Cum igitur eternitas sit duratio infinita tota simul existens ⁊ tps quantumcumq; magnum sit infinitum tps nullam hȝ pportionem ad eternitatē: et per cōsequēs fama quantacumq; pluri tpis comparata ad eternitatem nulla videtur esse. ¶ Vos aūt ni. Phia ostendit gloriā a viris virtuosis nō eē curandā. Et hoc duabus rōnibꝰ: scđa ibi. Quod autez est. Prima ratio est illa. Illud qđ spectat ad levitatē arrogantie a sapientibꝰ non est curandū: sȝ gloria ppter quā hō recte facit propter laudes hoīm illa spectat ad levitatez arrogantie: et est digna derisione: ergo ⁊c. ꝙ aūt talis arrogātia sit quedam derisio declarat in littera: vt dicit. Vos hoīes nescitis recte facere nisi ad ppl'ares aures. i. ad pplo₉ cōplacentiā ⁊ ad inanes rumores: ⁊ laudes et non postulastis. i. desiderastis pmia de sermūculis: alienis relicta. i. postposita pstantia. i. dignitate vestre cōsciētie et virtutis ppter quam deberetis recte opari accipe. i. cōsidera ꝙ festive. i. gloriose aliquis illuserit. i. deriserit: quēdam dicentem se esse philosophuȝ in levitate hmōi arrogātie. Nā cū quidā tyrānus esset adorsus cōtumeliis. i. incepisset alloq̄ cōtumelioso quendā hominē qui induerat. i. vsurpaverat sibi falsum nomē phi: non ad vsum vere virtutis: sȝ ad supbā gloriā et tyrānus adiecisset. i. dixisset se iam sciturū an iste esset philosophus: siquidē illatas sibi iniurias patiēter leviterq; tolerasset: ille qui dixit se philosophū paulisper patiētiam assumpsit. i. in principio et accepta cōtumelia a tyranno velut sibi insultās inquit ad tyrannū. Intelligis ne me esse philosophū. Tunc ille tyrānus mordaciter inquit. Intellexerā te philosophum si tacuisses. ¶ Nota fm cōmentatorem in prologo. viij. Phisicoȝ. Verus philosophus debȝ esse perfectus oīibus generibus virtutū: ⁊ per cōsequens debet esse magnanimus fm Senecā in libro de clemētia. Magnū est iniurias ⁊ offensiones superbi despicere: per cōsequens phis contumeliosis provocari nō debet. ¶ Item veri philosophi nō est vinci a passionibus: sed potius dȝ moderare ⁊ refrenare passiones cū virtus constat in moderatione passionū. Unde Arist. iiij. Ethicorū. dicit. Mansuetus vult imperturbatus esse: ⁊ nō duci a passione. Unde quidā philosophus cōtumeliose sibi insultanti dixit. Tu didicisti maledicere: sed ego didici maledicta cōtemnere. ¶ Quid autez est quod ad precipuos viros. Hic philosophia ponit scđam rōnem que talis est. Homines virtuosi vel totaliter moriūtur corpore ⁊ anima: vel anima vivit post mortē si totaliter moriūtur nihil spectat ad eosdez gloria post mortē: si anima eoȝ vivit post mortē illa petit celum spernēs omne terrenum negociū: ⁊ sic nihil ad eā de terrena gloria: ergo apud virtuosos hoīes nulla debet esse cura de gloria. Dicit ergo in lra. Quid est quod ad pcipuos. i. ad virtuosos viros attineat de fama post resolutū corpus extrema morte: quasi dicat nihil. De his enī viris est sermo noster: qui petūt id est querūt gl'iam virtute. i. operibus vⁱrtuosis. Nam si hoīes toti moriūtur corpe ⁊ anima vt quidā putant: qđ tū nostre rōnes. i. phie rationes vetāt. i. prohibēt credi: quia fm phiam anima intellectiva est immortalis: nulla est oīno gloria post mortē cum iste oīno nō extat. i. non sit cuius ea gloria esse dicit. Sin vero mēs bene conscia. i. illesa resoluta. i. liberata terreno carcere. id ē a corpe post mortez libera petit celum: nonne ipa anima que celo fruens gaudet se exemptam terrenis: ipsa spernens

sed plane nulla esse videatur. ¶ Vos autez nisi ad populares aures inanesq; rumores recte facere nescitis: ⁊ relicta conscientie virtutisq; prestātia: de alienis pmia sermūculis postulastis. Accipe in hmōi arrogātie levitate ꝙ festive aliquis illuserit. Nam cum quidam esset adorsus hoīes cōtumeliis: qui nō ad vere virtutis usū sed ad supbam gloriā falsū sibi philosophi nomen induerat adiecissetq; iā se sciturū an ille philosophꝰ esset: siquidem illatas iniurias leniter patienterq; tolerasset. Ille patientiā paulisper assumpsit acceptaq; contumelia velut insultans. Iam tādem: inquit: intelligis ne me esse philosophū. Tū ille nimium mordaciter intellexeram: inquit: si tacuisses. ¶ Quid aūt est qđ ad pcipuos viros de his enī sermo est q̄ virtute gloriam petūt Quid inq̄ est qđ ad hos de fama post resolutū morte suprema corpꝰ attineat: Nā si qđ nr̄e rōnes credi vetāt toti moriunt hoīes: nulla est oīno gloria cum is cuiꝰ ea esse dr̄ nō extet oīno. Sin vero bene sibi mēs cōscia terreno carcere resoluta celū libera petit nōne oē terrenū negociū spernēs qui se celo fruēs terrenis gaudet exēptam.

omne terrenū negocium: τ per cōsequens terrenā gloriam: quasi dicat sic. ¶ Nota ꝙ ad virtuosos nihil spectat de fama: nec in pñti vita nec in futura: nō in pñti. quia dicit Sen. i. puerbijs ꝙ plurimi curant famā: pauci aūt cōscientiam: τ tales pauci curātes cōscientiā sunt ṽtuosi τ pħi de quibus loquitur Boe. in fine tractatus de summo bono dicēs. Pauci sunt viri bonorādi sicut philosophi que contēnunt desiderium sensus τ sequūtur desideriū intellect⁹. Plurimi autē sunt qui curant famam sicut sunt vulgares qui relicta ṽtute cōscientie ꝑpter laudes hoīm recte faciūt. de quibus dicit scriptura. Amen dico vobis receperūt mercedem suā. Nec etiā fama spectat ad viros. virtuosos in futura vita: qui virtuosi si totaliter moriātur nihil ad eos de fama. Si aūt anima viuit post mortem ista euolat ad celum τ nihil cura de fama spernit omne terrenū negociuꝫ et potius gaudet: quia est exempta a curis terrenis et gaudio celesti fruitur in eternum;

¶ Ascensius.

Gero τ gesta Um ego scis inquā ipsa minimū nobis τc. Ego legerē iuxta supius exposita minime non minimū. Nam si minimū dñata est ambitio: ergo dñata est. Sed si minime τ tūc non est dñata qd verisimile est Boe. voluisse dicere. Sed materiaꝫ dicit ꝙ ad magistratus gerēdos nō fuit plectus ambitione. i. quo glorio sus appareat: sed ocij vitādi gratia: vt materiā haberet. in qua ṽtutē suaꝫ exerceret. Et ita purgat se ab eo ꝙ magistratū aliquādo gesserit. Gerimus aūt publica negocia: agimus τ facimus ꝑuata: vnde gesta sunt ꝑ republica τ in magistratu facta. Acta pro ꝑuatis τ a ꝑuatis. Qd aūt dicit cōmen-

Ago et acta tarius sapientiā auctoritatē τ potentiā esse materiā. De qua Boe. loq̄tur nō placet. Non eñi materia sunt: sed adminicula. Loquit̃ ergo de materia. i. de negocijs reipublice in quibus se exercebat.

Gloria Cupido glorie: de qua cornelius tacitus. Quinetiā sapiētibus cupido glorie nouissima exuitur. In
Fama quo idē dicit qd dicit Boe. Nā si exuit̃: ergo nemo est ꝑfecte sapiens qui eā quereret. Unde dicit. Sed nōdum ad extremam manum. Tractum est hoc ab artificibus q̄ perfecto opere extremam manum admouent. Hoc est ad extremum manus suas adhibent. Est autem gloria frequens τ cōstans solidaq; de aliquo fama cum laude τ eius cuius est complacentia. Fama autem est quicquid vulgat̃ fando tam bonum ꝙ maluꝫ. Uir. docet in malum accipi. Cū dicit. iiij. eneid. Fama malum quo nō aliud velocius vllum mobilitate viget viresq; acquirit eundo. Adde ꝙ hoc ip. B. lib. septū pulchre vocat septum quod a sapiendo deriuatur. Quo vocabulo locum auium quem pastores in agris sepiunt vocare solemus: vt in Bucco. Quamuis multa meis exiret victima septis. Et erat tunc adulta scilicet respublica noua vel fama eius. Non eniꝫ erat adhuc nouitia sed adulta id est ad summū perfectionis τ incrementi deducta: sicut homo adultus dicitur qui nō amplius crescit. Ceterisq; id locorum. i. eius loci. sicut dicimus etiam latine citra licētiam figuratam. Multa sunt id genus aīalia pro eo quod est. Multa sunt eius generis aīalia. Formidolosa recte legit̃. Naꝫ vt docet. Ualla lib. i Nomina in osus sepe formātur a diminutiuis: vt a siticula siticulosus. A meticulo meticulosus. a somniculo somniculosus: sic a formidula formidulosus: vel vt multi scribunt formidolosos. Quod si a primitiuo formare velis nō dices formidosus sicut scriptum repperi: sed potius formi-

In osus finita. dinosus. Mutant eñi pleriq; in tertia declinatiōe e ablatiui in osus: vt libidinosus a libidine mulierosus facinorosus τc. Significant autem frequēter plenitudinem aut copiam rei aut eius affectionis. Et hoc quedam actiue q̄dam passiue: quedaꝫ cōmuniter. Sicut formidulosus actiue capitur a Terētio cum dicit. Egon formidulosus. i. egone sum qui formidem. Et passiue a Salustio dicēte. Regibus boni ꝙ mali suspiciores sunt semper his aliena virtus formidulosa est formidulosa

Formidulosus. id est que plene formidatur. Hoc etiam loco capitur passiue. Res eñi publica romana erat formidulosa. i. multū formidata parthis: qꝛ timore coacti retulerunt paulopost Augusto signa romana.

Insolētia Crasso occiso adēpta: vt docet Suetoni⁹ in vita August. Illud qd pretererā addam. Insolentiam
Insolens accipi pro desuetudine. i. pro qualitate qua insolentes dicimur. Insolens autē dicitur incōsuet⁹ infrequēs: vt apud Terentiū in andria. Qui tu athenas insolens. Ubi donat⁹. Insolens (inquit) id est insolitus insuetus. Cicero. Moueor iam loci insolentia. Salusti⁹. Insolens vera accipiēdi. Insolens etiā arrogās intelligitur. Et qui preter legē agit humanā et naturalē insolens dicit̃. Cicero in

Quid. victoria que natura insolēs. ¶ Quid ꝙ diuersarū gentiū. Quid particula sepenumero absolute reperitur posita: sicut hic: et est modus interrogandi quem supplere possumus diuersis modis. Aut sic. Quid ad hoc dices. Aut sic. Quid illud tibi videtur. Aut sic. Quid opus est dicere. Aut alijs: sed venustius absolute ponitur. Instituta sunt mores instituti. Institutiones sunt scripta quibus instituūtur. Diuersitas autē institutoꝝ nō est longe q̄rēda. Turchis capitale est bibere vinū nobis licitum. Abuti masculis illic permissum hic incēdio dignū. Et cōplura alia. ¶ Uos vero τc. Hic iterū mutat numerū quod ne vitio euenisse credas rationeꝫ audi. Ne solum Boetium culpare videatur philosophia. vel ipm etiam censere ea opinione duci ꝙ per diuturnitatē tēporis sibi immortalitatem fame cōparare possit: non loquit̃ singulariter: sed pluraliter quasi ad multitudinē stultoꝝ respiciens. Postea autē singulariter locuta innuit quodāmodo Boe. eiusmodi pertractare solitum.

Scdē persone. Sed melius dicemus ꝑtractes habes: vt leteris lꝫ secūde persone sint: nullā tamen certam significare: sed ꝑ verbis tertie ꝑsone: vt sit. Si ꝑtractes. i. si aliq̄s ꝑtractet: vt quarto eneid. Migrātes se
Quanticunq;. nas. i. quilibet cernat. ¶ Itaq; fit vt q̄ticūq; prolixi tpis. Nec melior est lectio ꝙ si dicatur. Quanticūq;: qꝛ duo epitheta. i. adiectiua sine cōmutatiōe media nō recte socianī vni substātiuo: nō latine dicit̃ vir bon⁹ sapiēs: sꝫ vir bon⁹ τ sapiēs. Nec recte dr̃ tpis q̄ticūq; pluriū q̄ticūq; sit aduerbium.

Alius. Aliq̄s illeserit. Aliq̄s cōponit̃ ab alius et quis: vt sit alius quis quicūq; fuerit, quapropter tūc re

cte dicitur cum dicens nescit quis sit. At cū de certo ⁊ noto sibi quis loquit̄ nō dicit aliq̄s fecit hoc. Quidam.
vel aliquis dixit mihi. Sed quidem hoc ergo loco. Si verbum illuserit exponatur ꝑ illusit inept⁹
est sermo. Nō enī dicere licet ei qui scit de quo loquit̄. aliquis illusit sed quidam illusit. Si vero ex
ponatur illuserit ꝑmissiue: vt sic aliquis illuserit. i. poterit illudere quicunq̃ sit. Nam cum quidam
esset adorsus id ex insidijs et subito inuadens. Uolsit nōnulli hunc p̄m fuisse. commentator autē Siquidē.
tyrannum: quod parum referre putabit: qui sententiam querit non verba. Siquidē. hic due sunt di Anime hu
ctiones quas multi pro vna sepe legunt. Leniter patiēterq̃. leniter. i. leni. hoc est nō aspero sed pla mane.
cato animo ⁊ vultu per simulationes. Totū moriuntur homines hoc plurimi docuerunt inter quos
epicurus dicebat se leuasse genus huanum duobus magnis malis: timore scilicet deorum in hac
vita quos dixit non curare mortalia ⁊ eorum que instarent post mortem: quia dixit animas interi
re cum corporibus. sicut ⁊ Plinius. Cuius de primo verba sunt libro scdo capitulo. vij. Quis nō fa
teatur irridendum agere curam rerū humanarū illud quicquid est summum. An ne tam tristi atq̃
multiplici ministerio non pollui credamus dubitemus ve. De scdo habet li. vij. ca. l v. plurima ver
ba resurrectionem negantia ⁊ vitam humanam brutali equantia: videantur ab his qui appetunt
cum erronea sint mihi pretereunda videntur. Quod nostre rationes. i. academie: nam dictus est li
bro primo prosa prima Boe. eleaticis atq̃ academicis studijs enutritus. Academici autem ⁊ stoici Extare
necnon ⁊ peripathetici immortalitatē anime profitentur. Nam extet oīno. Extet ꝓprie dixit. nam Corp⁹ hu
extare preter cetera significat stare dum cetera eius generis occiderint. Sic dicimus libros non ex manum
tare qui perierunt. Terreno carcere soluta. Non legas resoluta propter ineptam repetitionem syl
labe re que etiam superflua est. Uocat autem corpus humanū anime carcerem more philosophi
co sicut ⁊ Cicero in de somno Scipione dicens. Quesiui viueret ne ipse ⁊ pater paulus. et alij quos
nos extinctos arbitrabamur. Immo vero (inquit) hi viuunt qui e corporum vinculis tanq̄ e car
cere volauerunt. vestra vero que dicitur vita mors est. vbi Macrobius post multa. Ut constet ani
mal necesse est anima in corpore vniatur. Ideo corpus grece demas hoc est vinculum nuncupatur
et soma quasi quoddam sema id est anime sepulchrum. Unde Cicero. pariter vtrunq̃ significans
corpus esse vinculum: et corpus esse sepulchrum ait. Qui e corporum vinculis tanq̄ e carcere euo
larunt. hec illi. Ubi notabis q̄ corpus grece habet duo nomina: vocatur demas ⁊ soma: sed demas
videtur quasi vinculum sonare. nam grece hec desine dicitur fasciculus. ⁊ desinios vinct⁹ ⁊ desmos
vinculum seu nodus ⁊ desmoo verbum vincio seu nodo. Et sonat etiam carcerem. Nam mutando
omega id est o longum seu magnum in ita id est in e longum apud nos: sed ipsi proferunt i. Soma
id est corpus fit sema id est sima id est sepulchrum quod est defunctorum carcer. Uideris lectores
q̄ diligenter vobis aperio longe plura additurus: nisi prolixitatem odiosam fore verear.

¶ Metrum septimum secundi libri.

Uicunq̃ solam mente p̄cipiti petit.
Summumq̃ credit gloriam
Late patentes etheris cernat plagas.
Arctumq̃ terrarum situm
Breuem replere non hic valentis ambitum
Pudebit aucti nominis.
Quid o superbi colla mortali iugo
Frustra leuare gestiunt?
Licet remotos fama per populos means.
Diffusa linguas explicet
Et magna titulis fulgeat claris domus.
Mors spernit altam gloriam.

¶ Metrum septimū secūdi libri.

Uicūq̃ solam mēte p̄cipiti petit. Hic i-
cipit metrum septi
mū hu⁹ secūdi libri Sanctus
q̄d d̄r archilociū ab thomas.
inuētore: ⁊ iābicū a
pede p̄domināte: et ꝯstat ex p̄mo
versu trimetro: secūdo dimetro. I
quo metro Phia docet quō glīa
sit contēnenda ex ꝯsideratōe alti
tudinis celi et strictitudinis terre
dicēs. Quicūq̃ petit. i. ꝯsiderat p̄
cipiti mēte solam gloriā q̄ pro et
credit sup. ipam summū. i. princi-
piū inter appetenda sup. iste cer-
nat. i. cōsideret plagas etheris. i.
partes celi patētes. q̄ ꝑ ⁊ arctus
situm terrarū. i. strictū spacium
terre in comparatione ad celum
sup. illum pudebit id est verecū-
dabitur aucti nominis. i. aucte fa
me sue non valentis replere bre-
uē ambitū id est paruū spacium
terre. et sic exclamat dicēs. Ops
hoc miror quid est propter quid
superbi gestiunt id est cupiūt fru-
stra leuare. i. extollere colla sua
mortali iugo. i. mortali fama. licet enī fama diffusa means. i. trāsiens ꝑ remotos populos explicet
se linguans. i. per līguas sup. populorū: ⁊ licet magna domus tua id est nobilis parentela vel fami
lia tua fulgeat claris titulis id est laudibus. tū mors spernit altā gloriā: ⁊ mors pariter. i. simul in-
voluit humile caput id est rusticū hominē ⁊ celsum. i. nobilem vel diuitē: q̄ ꝑ ⁊ mors equat infima

summis nulli parcendo: quod declarat dicens. Ubi nunc manēt ossa fidelis Fabricij. quid. Brutus aut rigidus Catho sup. est quasi dicat quid manet de gloria eorum post mortem vtiqꝫ modicus scꝫ illud manet quod tenuis fama id est exilis superstes id est manens signat mane nomen eorum pauculis litteris scriptis in epitaphijs eorum. Sed quid id est ad quid nominis decora vocabula scripta. numquid datur id est intelligitur per ea sup. ipsos esse consumptos id est mortuos; quasi dicat immo iacetis ergo mortui prorsus ignorabiles nec fama efficit sup. vos natos. Et quia aliquis diceret: licet ipsi sint mortui corpore: tamen viuunt sm famam. dicit Philosophia. Si putatis vitam vestram longius trahi id est prolongari. aura mortalis nominis id est splendore mortalis fame: cum sera id est vltima dies vobis hoc rapiet: id est famam auferet. iā vos manet. id est expectat secunda mors. quasi dicat si estis prius mortui corpore ꝛ fama manens est vita vestra illa cessante secundario moriemini. ¶ Nota. Fabricius fuit ꝯsul romanus qui cum mitteretur pugnare contra Pirrhum regem Epirotharum p̄misit sibi partem regni sui vt trāsiret ad ipsum quod fabricius cōtempsit. Sequēti anno Pirrhus obtulit sibi magnam pecuniam auri vt traderet sibi romanum imperium: cui ait Fabricius. Roma non vult aurum sed vult imperare habentibus aurū propter hoc ipse dictus fuit fidelis Fabricius. Dicitur autem de fabricio ꝙ cum quidam ad eum venisset promittens se Pirrhum regem occisurum si Fabricius sibi pecuniam aliquā dare vellet. Ipse vero Fabricius hunc traditorem ligatum misit ad Pirrhum pro tali scelere puniē dum: cui tunc Pirrhus dixit. Possibilius est solem a suo tramite deuiare ꝙ Fabricium a via recte rationis discedere. ¶ Nota ꝙ Brutus fuit primus consul romanus qui amore libertatis et iusticie propter stuprum lucretie plurima egit: ꝛ multa bella pro romanis inijt propter etiam ꝙ famosus fuit. ¶ Nota ꝙ catho dictus est rigidus propter rigorem animi qui ad nihil turpe flecti potuit: ꝛ tā te iusticie fuit: vt Lucanus ipsum dijs compararet in iudicanda causa que fuit inter Julium cesarē ꝛ Pompeium dicens. Victrix causa dijs placuit sed victa Cathoni: ꝛ de hoc magis patebit quarto huius prosa sexta.

Inuoluit humile pariter ꝛ celsum caput.
Equatqꝫ summis infima.
Ubi nunc fidelis ossa Fabricij manent
Quid Brutus aut rigidus Cato?
Signat superstes fama tenuis pauculis
Inanem nomen litteris
Sed quid decora nouimus vocabula
Num scire consumptos datur?
Iacetis ergo prorsus ignorabiles
Nec fama notos efficit.
Quod si putatis longius vitam trahi
Mortalis aura nominis.
Cum sera vobis rapiet hoc etiam dies
Iam vos secunda mors manet.

¶ Ascensius.

Quicumqꝫ solam. Ode dicolos distrophos: habet enim duo genera carminum quorum prius est archilochium ab inuentore. Iambicum a pede predominante: ꝛ trimetrum a numero mensurarum que tres duple sunt. habet locis paribus frequenter iambū Scōm est archilochium dimetrum: id est duarum mensurarum duplarū id est duos pedes habentium quorum primus et tertius sepe sunt spondei. secundus ꝛ vltimus iambi. Gestiunt frustra. Gestire est gestu id est quodam actu corporis more beluarum leticiam ꝛ cupiditatē animi significare. Fidem fabricijs seruatam pirrho recitat Ualerius li. sexto capitulo de iusticia dicens. Timochares embraciensis fabricio cōsuli pollicitus est se pirrhū veneno per filiū suū qui potionib' preerat necaturū: ea res cum ad senatum delata esset missis legatis pirrhū monuit vt aduersus hui' generis insidias cautius se gereret: memor vrbē a filio martis cōditā armis bella nō venenis gerere debere. Thimocharis aūt nomē suppressit vtroqꝫ mō equitatem amplexus: qꝛ nec hostes malo exemplo tollere nec eū q̄ bene mereri paratus fuerat pdere voluit. Hec Uale. Quia ergo vt etiam Aulus Gelius libro tertio ca. viij recitat fabricius cauit ne pderetur. Timochares patet ꝙ longe a vero sit ꝙ eū ligatū miserit puniendum. Quadrigarius autē vt recitat idem Gelius vt dicit nō Timocharē: sed Nitiam edisse consulem. Neqꝫ legatos a senatu missos: sꝫ a consulibus. Pirrhū vero po. ro. laudes ꝛ gratias scripsisse: captiuosqꝫ oēs quos tunc habuit restituisse. Addit litteras a consulibus missas in quib' sicut commentarius superior dicit. Et similiter Cicero libro tertio officiorum dicit eum reductum fuisse ad pirrhum. Sene. epistola. cxx. ad lucillū

Gestire.

Fabrici' fidelis ꝛ cōtinens

dicit medicum pirrhi hoc promisisse. Plutarchus autem in vita pirrhi dicit missum fuisse a medico pirrhi. Quod autem hoc responsum pirrhus fabricio dederit non dicunt superiores: sed Seneca dicit eiusdem fuit auro non vinci et auro non vincere. Idem valerius de abstinentia et continentia libro quarto. sic dicit de fabricio lucinio. Fabricius lucinius honoribus et auctoritate omni ciue tēporibus suis maior censu par vnicuique pauperrimo a samnitibus quos vniuersos in clientelā habebat decem eris et quinque pondo argenti totidēque seruos sibi missos remisit: continentie sine pecunia per diues: sine vsu familie abunde comitatus: qui locupletem illū faciebat non multa possidere: sed modica desiderare etc. Legatum autē fuisse ad pirrhum idem valerius sequēti capitulo attestatur. Et missos legatos vt romanos corrūperent non inuenisse ianuas romanorū apertas etiam domis: sed sollicitatum esse a pirrho. C. fabricium tacet. Responsum autem illud. Male locupletibus imperare quam se fieri locupletem: est. M. Curij ad samnites: nō fabricij: quibus ambo samnitium largitiones contempserunt. Item: qui sepe bruti meminit: hec dicit Plinius de viris illustribus. Iunius brutus sorore tarquinij superbi genitus cum eandē fortunā timeret quam frater inciderat qui ob diuitias et prudentiam fuerat ab auunculo occisus stultitiā finxit vnde brutus dictus. Iuuenibus regijs delphos euntibus ridiculi gratia comes adscitus baculo sambuceo aurum deo domū tulit vbi responsum est eum rome summā potestatē habiturū qui primus matrem oscularetur ipse terram osculatus est. Deinde propter lucretie stuprum cum tripicitino et collatino in exitium regiū coniurauit. Quibus in exilium actis primus consul creatus filios suos quod cum aquilijs et vitellijs ad recipiendum in vrbem tarquinios cōiurauerant virgis cesos securi percussit. Deinde in prelio quod aduersus eos gerebat singulari certamine cum arunte filio tarquinij congressus se ambo mutuis vulneribus occiderunt. Cuius corpus in foro positum a collega laudatum matrone anno luxerunt: hec ibi. Posset ergo etiam brutus rigidus dici. Cato autē maior censorius ob singularē seueritatem rigidus est appellatus de quo in vita eius. idem Plinius. M. portius Cato. Censor. L. flaminium consularem senatum mouit quod ille in gallia ad cuiusdam scorti spectaculum vectum quendam a carcere in conuiuio iussisset: accusator assiduus malorum galbam octogenarius accusauit. Ipse quadragiesquater accusatus gloriose absolutus est. Et reliqua. De hoc Pli. in naturali hystoria lib. vij. ca. xxvij. Cato primus portie gentis tres summas in homine res prestitisse estimatus est. Optimus orator. optimus imperator. optimus senator: hec ibi. Que vero de lucano adducuntur sunt de catone vticensi: qui dictus cato minor vel posterior: sed si singula vellē persequi longissimus essem. Secūda mors hic accipitur non sicut ab augustino pro morte anime et corporis sed pro morte fame: qua quis se viuere post naturalē mortē in memoria hominum gloriatur moriens postquam hic nullus fuerit homo.

Brutus. Cato. Secunda mors.

Prosa octaua libri secundi

Sed ne me inexorabile contra fortunam bellum gerere putes: est aliquando cum de hominibus illa fallax non nihil bene mereatur: tum scilicet cum se aperit: cum frontem detegit moresque profitetur. Nondum forte quid loquar intelligis. Mirum est quod dicere gestio eoque sententiam verbis explicare vix queo. Etenim plus reor hominibus aduersam quam prosperam prodesse fortunam. Illa enim semper spe-

Sanctus thomas.

Ed ne me inexorabile. Ista est octaua et vltima prosa huius secūdi: et quia philosophia ostēdit bona fortune nō multum esse appetēda aliquis putaret quod in fortuna nihil esset boni: ideo iam ostēdit philosophia cuiusmodi bonū sit in fortuna: et probat fortunā aduersam plus esse bonam quam prosperā. Et primo premittit suā intētionē. Secūdo probat intentum ibi. Illa enim. Primo dicit. O boeti ex dictis patet quod fortuna est contemnēda: sed ne putes me gerere. i. facere bellum inexorabile: id est implacabile contra fortunam sup. scis quod aliquādo sup. cōtingit quod ista scilicet fortuna fallax nō nihil: id est aliquid bene mereatur de hominibus eo quod aliquod bonum euenit hominibus per eam: tunc scilicet cū fortuna se aperit manifestādo suam falsitatem cum detegit frontem per suam aduersitatem cum profitetur mores suos per instabilitatem. Et subdit philosophia: nōdum forte intelligis quid loquar: quia mirum est quod ego gestio. i. cupio dicere eoque: id est ideo vix queo explicare sententiā verbis. Etenim ego reor. i. opinor aduersam supple fortunam plus prodesse quam prosperam. ¶ Nota quādo in aliquo dicto videtur esse quedam repugnantia in dicto. Nam esse aduersum alicui et sibi prodesse adinuicem repugnant: ideo dicit philosophia. Mirum est quod gestio dicere: scilicet fortunam aduersam magis prodesse quam prosperam. ¶ Illa enim semper specie felicitatis cum videtur blanda etc. Hic philosophia probat intētum quod fortuna aduersa melior sit quam prospera tribus rationibus: secūda ibi. Postremo. tertia ibi. Au

hoc. Primo dicit. Illa fortuna prospera mētitur cū videtur.i.apparet blanda specie felicitatis.i.pro speritatis.sed hec.i.fortuna aduersa semp vera est cū demōstrat se esse instabilē sui mutatiōe.ostēdit em̄ se esse talem qualis est ⁊ ita per eā nō decipiūtur hoīes : sed illa scꝫ pspera fortuna confidentes in se fallit. Hec autē fortuna aduera hominē instruit ostēdendo ꝙ non sit cōfidendū pspere fortune ppter eius mutabilitatē. Illa scꝫ pspera fortuna ligat.s.fallēdo mētes fruentiū.s.hoīm specie bonorū mendacium: hec.s.aduersa fortuna absoluit.i.liberat scilꝫ mentes hominū cognitione fragilis.i.trāsitorie felicitatis: ⁊ nūc recolligit effectus vtriusqꝫ fortune di. Itaqꝫ illam.s.prosperā fortunam vides ventosam: id est superbam fluente: id est prodigam qꝫ pro et sui ignaram. Nam homines in prosperitate continua seipsos nō cognoscūt. hanc scilicet aduersam fortunā tu videas sobriā qꝫ pro et succinctā: id est humilez non superbā et prudentem exercitatione aduersitatis. ¶ Nota ex ista littera possunt formari tres rationes ꝙ fortuna aduersa melior sit pspera. Prima ratio ē ista. Prospera fortuna in specie vere felicitatis decipit habētem ipsam sed fortuna aduersa nō decipit: sꝫ vera est ostēdens se esse talē qualis est : ergo aduersa est melior ꝙ prospera. Secūda ratio est. Prospera fortuna ligat mentes hoīm mēdacib⁹ bonis: sed aduersa liberat mētes hominū a falsa felicitate: ergo est melior. Tertia ratio. prospera fortūa reddit homines sui ignaros : sed aduersa facit homines sapientes : ergo melior est ꝙ prospera. ¶ Postremo felix a vero bono deuios. Hic phia ponit scdam rationē que talis est. Quecunqꝫ fortuna trahit ad inquisitionem veri boni illa melior est ꝙ que retrahit a vero bono : sed fortuna aduersa est huiusmodi ergo ⁊c. Unde dicit in littera. postremo felix.i.prospera fortuna cum suis blandicijs trahit deuios.i.errantes a vero bono: sed aduersa sup. fortuna plerūqꝫ retrahit vnco.i.tenaculo reducens ad vera bona. ¶ Nota ꝙ qꝛ prospera fortuna videtur esse propinqua felicitati eo ꝙ sine bonis fortune non contingit esse felicē. ex li. de bona fortuna: ideo suis blandicijs trahit hominē sensualē a vero bono qd̄ consistit in speculatione dei : aduersa autē fortuna qꝛ ostendit prosperā fortunā esse mutabilē ipsa reducit hominē ad verū bonū qd̄ est immutabile. ¶ An hoc inter minima. Hic philosophia ponit vltimā rationem que talis est. Illa fortuna est melior per quā cognoscitur veri amici: sed aduersa fortuna est talis igitur ⁊c. Unde dicit in littera. An pro nequid putas hoc esse estimandū inter minima bona ꝙ hec aspera. qꝫ p et horribilis.i.aduersa fortuna detexit.i. monstrauit tibi mentes.i.corda fidelium amicorum.q.d. illud est vnū de maximis bonis: hec.s.prospera fortuna secreuit.i.distinxit tibi certos sup. amicos. qꝫ pro et ambiguos vult⁹ sodalium.i.amicorū.q.d. aspera fortuna docuit te discernere inter veros amicos et falsos que pspera fortuna a te discedens abstulit suos.i.qui erant amici ratione prosperitatis et reliquit tuos amicos qui te dilexerūt non ppter tua. O quanti: id est quāto precio tu emisses hoc integer.i.in integritate fortune cōstitutus: vt.i.pro cū videbaris tibi fortunat⁹ potuisses cognoscere tibi veros amicos nunc desine: id est cessa querere opes diuitias amissas: qꝛ inuenisti veros amicos qui sunt preciosissimum gen⁹ diuitiarū. ¶ Nota ꝙ in aduersitate falci amici fugiūt: sꝫ tempore prosperitatis manēt. vnde Se. li. de remed. Quē tu felicem credis illum multi comitanť: vt mel musce sequitur cadauera lupi: frumenta formice predam ista turba sequitur non hominē ꝙ aduersa fortuna ostendit fideles amicos. vnde Sene. xx. epist. Turba familiaris cum a te pasci desieret ipsa non te pascet: et qd̄ tu beneficio tuo scire nō poteras: paupertate scies illa veros amicos retinebis. discedit quicunqꝫ non te sed aliud seqͥbať. est aūt propter hoc vnū amanda paupertas ꝙ a quibus ameris ostendit. vñ pauper Hen. Preualet hoc solo mala fors. ꝙ mōstrat amicos. Illa boni atqꝫ mali mōstrat vtrāqꝫ viam. Item poeta. Tēpore felici non cognoscūtur amici. Sorte patet miseria que sit dilectio vera.

cie felicitatis cum videtur blanda mentitur. Hec semper vera est cum se instabilem mutatione demonstrat. Illa fallit hec instruit. Illa mendaciū spem bonorum mentes fruentum ligat: hec cognitione fragilis felicitatis absoluit. Itaqꝫ illam videas ventosam fluentem suiqꝫ semper ignaram hanc sobriam succinctamqꝫ et ipsius aduersitatis exercitatione prudentem. ¶ Postremo felix a vero bono deuios blandicijs trahit. aduersa plerūqꝫ ad vera bona reducens velut vnco retrahit. ¶ An hoc inter minima estimandū putas ꝙ amicorum tibi fidelium mentes: hec aspera hec horribilis fortuna detexit: Hic tibi certos sodalium vultus ambiguosqꝫ secreuit. Discedens enim suos abstulit: tuos reliquit. Quanti hoc integer et: vt videbaris tibi: fortunatus emisses: Desine nunc amissas opes querere qd̄ preciosissimū diuitiarum genus est amicos inuenisti.

Item alibi. Cum fueris felix multos numerabis amicos. Tempora si fuerint nubila solus eris. Itē Amicus
Thob. Fluctuat sensum venalis amicus egenum. Sed verus remouet vt fabricatus amor. ¶ Nota
ꝙ fidelis amicus est preciosissimum genus diuitiarum; quia amicus nono ethicorum est alter ego
id est amicorum est idem velle ⁊ nolle. Nemo enim elegit viuere sine amicis habens reliqua bona. et
Sene. ix. epistola di. Sapiēs ⁊ si contentus sit seipso: tamē amicus se habere vult ꝓpter nihil aliud
nisi vt exerceat amicitiam ne tam magna virtus lateat. ⁊ Tul. in lib. de offi. di. Honores diuitie et
dignitates nunꝙ sunt amicitie anteponende. ¶ Ascensius.

Ed ne me ⁊c. In hac prosa animaduertendū est pulchrum quidam paradoxum. i. documentum preter opinionem hominū quod philosophia ꝓponit aduersam fortunā bene mereri interdum de nobis ⁊ esse vtilem videtur appositio in adiecto: nam si aduersa est quomodo vtilis; sed sciendum ad diuersa referri. aduersa enim fortuna in rebus fortuitis est salubris ad sui cognitionem. ⁊ ad exercitiū bonorū: ad patientiā: ad castimoniam ad sobrietatem. Multi enim de necessitate virtutes faciunt. Hec tibi ceteros ⁊c. Ordo est hec. i. aduersa fortuna secreuit. i. discreuit ⁊ separauit ceteros. i. indubitandos vultus sodaliū: ⁊ ambiguos vultus amicorum. hoc enim nunc poteris per aduersam fortunam scire qui fuerint olim veri ⁊ infallaces vultus amicorum: ⁊ qui ambigui. i. simulati ⁊ cōpositi cū prosperitate. Quāti hoc integer. Ordo est. Quanti emisses hoc integer. i. cum esses integer in rebus tuis. ⁊ quāti emisses hoc fortunatus. i. cum esses fortunatus vt videbaris tibi. Non enim erat re vera fortunatus; sed arbitrabatur se fortunatum propter fortunam letā. horū ordinem posui: quia male positus est in alijs cōmentarijs. Addā omnia verba pertinentia ad preciū ⁊ valorem. aut estimationem rei regere precium ⁊ mensurā eius in ablatiuo: exceptis cum eorum compositis his quattuor genitiuis Tanti: quanti: pluris ⁊ minoris: sine substantiuo positis. quia cum substantiuo etiam in ablatiuo ponuntur vt docet Valla. hoc ergo quanti emisses non exponēs id est quanti precij emisses: sed quāto precio. Addam ⁊ illud. Sodales dici sm Laurentium Valle. socios voluptatem ⁊ delitiarum ⁊ precipue conuiuiorum: ⁊ mense aut collegas.

Fortuna aduersa.

Quāti ⁊c.

¶ Metrum octauum secundi libri.

Quod mundus stabili fide
Concordes variat vices:
Quod pugnantia semina
Fedus perpetuum tenent
Quod phebus roseum diem
Curru prouehit aureo
Ut quas duxerit hesperus
Phebe noctibus imperet.
Et fluctus auidum mare
Certo fine coerceat
Ne terris liceat vagis
Latos tendere terminos
Hanc rerum seriem ligat

¶ Metrum octauum secundi libri.

Quod mūdus stabili fide. Hic icipit octauum ⁊ vltimū metrū hui⁹ scdi qd dicitur gliconiū ab inuentore amphimachru a pede predominante: ⁊ est amphimacrus pes antiquorum cōstans ex prima ⁊ vltima longa et duabus breuibus medijs dictus ab amphi quod est circum ⁊ macros longum quasi habens circūquaꝗ longam syllabam. In quo metro philosophia commendat amorem ex quo dicit ꝙ amici sunt preciosissimū genus diuitiarum ⁊ primo commendat amorem diuinum. Scdo ostendit quomodo humana natura amicitia conseruatur. Hic sanctos. Primo facit quod dictum est. Secundo ostendit ꝙ ablato diuino amore omnia corrumpuntur ibi. Hic si freno. Primo di. amor sup. diuinus regens terras ac pelagus et imperitans. i. frequenter iperans celo ille amor ligat hanc seriem. i. concordiam rerum ꝙ mundus stabili fide variat cōcordes vices. i. alternationes temporū anni noctis ⁊ diei. ⁊ ꝙ semina pugnantia. i. elementa contraria tenēt perpetuū fedus. i. concordiā ne vnum aliud totaliter corrūpat quod phebus. i. sol curru aureo prouehit. i. pducit roseū diē. i. clarū diem. idem amor facit vt phebe. i. luna iperet. i. presit noctibus; quas noctes hesperus. i. stella vespertina duxerit. i. adduxerit: ⁊ vt auidū mare ad exeundū coerceat fluctus suos: certo fine. i. determinato fine ne liceat sibi tēdere. i. extēdere latos terminos vagis terris. i. amplis terris: sup. totaliter cooperiēdo terram. ¶ Nota ꝙ Tullius loquēs de amicitia dicit. Amicitia idest virtus mouens superiora ad protectionem inferiorum ⁊ inferiora ad subiectionē superiorum amicitia enim sublata ois in vita tollit iocunditas. ¶ Nota ꝙ elementa appellat semina: quia ex ipsis tanꝗ ex seminibus corpa pducunt sicut enim semē est principiū fructus; sic elementa principia corporum mixtorum ⁊ dicit elemēta pugnātia p

Sodales

Sanctus thomas

Amicitia.

semina elementaria

Terras ac pelagus regens
Et celo imperitans amor
¶ Hic si frena remiserit
Quicquid nunc amat inuicem
Bellum continuo gerit
Et quam nunc socia fide
Pulchris motibus incitant
Certant soluere machinam.
¶ Hic sanctos populos quos
Junctos federe continet
Hic et coniugii sacrum
Castis nectit amoribus
Hic fidis etiam sua
Dictat iura sodalibus
O felix hominum genus
Si vestros animos amor
Quo celum regitur regat.

¶ Explicitus est liber secundus
¶ Sequitur liber tertius.

pter ipsorum contrarietatē. nam aliqua sunt calida aliqua frigida. quedam humida: quedā sicca. hec elementa diuino amore ordinante tenent proprium fedus qz grauitas inferiorū non aufert leuitatem superiorum nec econuerso: simul totaliter se non corrumpunt. ¶ Hic si frena remiserit. Hic ostendit q amore diuino subtracto omnia corrumpuntur dicens. Si hic amor diuinus remiserit frena. i. legem gubernandi res quicquid nunc amat inuicem. i. concordat illud continuo gerit bellum z ipsa elemēta certāt. i. litigāt soluere. i. destruere machinā. s. mundanā: quā nunc socia fide. i. concordi federe incitāt pulchris motibus. i. faciunt ordinate mouere. ¶ Nota q sublato dei amore z concordia omnia dissoluunt. vnd Alanus in anticlaudiano de planctu nature z sciētia loquēs in persona amoris et cōcordie dicit. Si mea iura: meas leges mea federe nudus. Olim seruasset vel adhuc seruaret amoris. Vincula nō tantis gemeret sub cladibus orbis ¶ Hic sanctos populos quos hic ondit philosophia quomodo per amorem conseruatur et conciliatur amicitia humana dicens Hic amor continet id est conseruat sanctos. i. virtuosos q pro z populos iunctos federe. s. amicitie z hic amor nectit sacramentū coniugii castis amoribus viri et vxoris. z hic amor dictat iura sua id est imponit legem amicitie fidis sodalibus: et quia ista proueniūt ab amore diuino tanq̄ a suo pprio ideo subiungit. O felix genus hominū supple dico si amor scilicet diuinus quo celum regit regat aios vros supple causando in eis amicitie concordiam. ¶ Nota q amor dictat iura fidis sodalibus. Iura autem amicorū et sodaliū innuit Seneca. iij. epistola dicens. Diu cogita an aliq̄s in amicum sit tibi recipiendus: sz cum placuerit fieri toto illum pectore admitte tam audacter cum illo loquere q̄ tecum. Tu quidē ita viue vt nihil tibi committas nisi quod etiam amico tuo committere possis. Cum amico tuo omnes curas omnes cogitatōes misce si fideles putaueris. Sunt etiam quidam qui que amicis sunt tantum committenda omnibus narrant. quidam carissimorū conscientiam reformidant nulli credituri: neutrum faciendum est: vtrumq3 vitium est z omnibus credere z nulli. ¶ Nota circa predicta q amicitia pprie dicta tm̄ inuenit in reb' rationabilib': z vt sic amicitia est par volūtas bonoꝝ inter aliquos. sed large capiēdo amicitiā sic etiā est in rōnabilibus z vt sic amicitia est concordia diuersarum rerum adinuicem.

Amicitie leges.

¶ Ascensius.

Quod mundus. Ode est monocolos id est vniusmodi carminis quod dicitur gliconicum heroicum. Constās spondeo z duabus dactylis: sed vltima est communis. Pulchre ostendit philosophia omnia quodaz federe z ligamento amoris constare. Quocirca ne nihil hic dicam vnum manebo. Amores in plurali numero licet interduz honesti et casti legantur. tamen sm̄ Seruium proprie sunt lasciui. et amor in singulari castus intelligitur. quocirca oportune dicit auctor noster castis nectit amorib'. Sodales autem hic college dici possunt.

¶ Explicitus est liber secundus

¶ Incipit prosa prima libri tertij.

IAm cantum illa finierat. Iste est tertius liber Boe. de consola. philosophie et conti- nuatur ad libros precedentes in hunc modū. Postꝙ philosophia in primo libro scru tata est causas doloris Boe. et in secūdo libro adhibuit sibi remedia facilia. in presen ti libro ⁊ in sequētib' philosophia adhibet bona remedia grauiora. Sunt autem re- media grauiora rationes contra cōmunē opinionē Sanctus thomas.

❡ Prosa prima libri tertij. Boe.

IAm cantū illa finierat cū me audiendi auidū stupentē arrectis ad hec auri- bus carminis mulcedo defixerat itaꝙ paulopost. O inꝙ summū lassoꝝ solamē aiorū ꝙtū me vel sententiarū pōdere vel canēdi etiam io cūditate refouisti. adeo me iā post hac imparē fortune ictib' nō arbitrer. Itaꝙ remedia ꝗ pauloante acriora esse dicebas nō mō nō pḣorresco ſʒ audiēdi auid' vehe mēter efflagito. Phi. ❡ Tū illa sensi inquit cū verba

hominū probātes ꝙ in bonis exte rioribus nō cōsistit vera felicitas ostendēdo in quo sita sit vera feli citas ⁊ quō ad ipsam perueniat. Et diuiditur iste liber i. xxiiij. partes q: huius libri sunt. xij. prose et. xij. me tra: que partes patebūt in proces su libri quid aūt et de quo deter- minet in qualibet istarū partiū. similr patebit. Prosa prima hui' ter tij diuidit in tres partes. primo ondit Boe. quomodo post ꝑdicta al locut' fuerit philosophiam. secūdo ponit responsionē phie. tertio Boe. diri git quendā petitionē ad ipsam: se cūda ibi. Tū illa: tertia ibi. Tum ego. Dicit primo. Iam illa phia fi nierat cantū. i. metrū qd erat de cōmendatione amoris diuini et amicitie ⁊ cū ego Boe. essem ale- ctus dulcedine metri ad audien- dū cū auiditate ⁊ admiratiōe ver ba phie aurib' arrectis ego dixi: o phia ꝗ es summū solamē aiorū lassorū ꝙtum me refocillasti tuis prosis et metris in tantū ꝙ iam bene possum resistere insultib' fortune: ⁊ ideo dicit remedia que prius dixisti esse grauia nō timeo: sed ea audire diligenter expecto. ❡ Nota ꝙ Boe. metrū vocat cantum sicut enim in cantu est eleua tio ⁊ depressio vocis: sic similiter in metro ratione ꝙtitatis correpte et producte syllabarū attendi tur quedam eleuatio et depressio: q: ratione ꝙtitatis producte fit eleuatio ratione ꝙtitatis corre pte fit depressio. Item quia metrum est subtilius et delectabilius prosa: ideo animū demulcet vn de auctor poetrie metrum comparat domicelle di. Vultꝙ venire metrum tanꝙ compto domicel la. Crine nitente gena: subtili corpore forma egregia. Ideo di. Boe. mulcedo carminis. i. metri. Itē homo debet esse auidus ⁊ stupens circa philosophiā. Auidus inꝙ: qr di. Sene. xvij. epi. proiice om nia si sapis: immo vt sapias: ⁊ ad philosophiā magno cursu totisꝙ viribus tende: vnde etiam ho mo debet esse stupens. i. admirans de phia q: ipsa est res mirabilis et diuina ſm Ari. in prin. ii. sui de celo et mūdo. ⁊ phia confert mirabiles delectationes. x. ethi. Itē animi lassi sunt graui cura vel aduersitate aliqua oppressi horū phia est summū solamē: q: ipsa persuadet magnanimitate qua cō tra aduersitates fortune homo constāter debet militare. Itē per phiā homo bene pōt resistere icti bus fortune q: i. ethi. di. Ari. Sapiens hī sit ferre fortunas: hʒ se sine vituperio sicut tetragonum. vnde dicit in littera. Iam illa. i. phia finierat cantū. i. metrū de amore diuino cū mulcedo. i. suaui tas carminis defixerat. i. stabilierat me auidū audiēdi. ꝙ ꝑ et stupentē. i. admirantē sup. vba phie auribus meis arrectis. i. eleuatis ad hec. s. vba itaꝙ paulopost ego inꝙ. i. dixi. O summū solamen lassorū animoꝝ sup. ꝑ aduersitatē ꝙtū me refouisti pondere sentētiarū sup. prose vel etiā iocundi tate canēdi. i. metri: adeo. i. intm vt iam post hac nō arbitrer me esse imparē. i. dissimilē in resisten do ictibus. i. insultibus fortune. Itaꝙ remedia illa que paulo ante dicebas esse acriora. i. grauiora non modo. i. non tm non perhorresco. i. non timeo: sed ego auidus audiendi sup. ea vehementer ef flagito. i. expostulo. ❡ Ubi sciendū ꝙ ſm Hug. efflagitare est valde flagitare: expostulare: petere Efflagita cum clamore poscere. ❡ Tum illa sensi inquit. Hic ponit responsionē philosophie dicēs. Ego bene re. sensi illud cū tu tacitus et attentus recepisti verba nostra ⁊ cū ego perfeci mentē tuā: talia tm̄ sunt remedia que adhuc restāt vt ipsa degustata primo sint amara: sed postea dulcescant: sed q: te dicis esse cupidū audiēdi verba nostra. O ꝙto desiderio arderes si cognosceres quo laboram' te ducere et di. Boe. quo vis me ducere. Respōdit philosophia ad cognitionē vere felicitatis quā anim' tu' quasi somniādo adhuc vix cognoscit: qr est occupat' imaginib' false felicitatis. ❡ No. ꝙ Boe. tacit' verba phie rapiebat bono cōsilio Senece dicētis. Esto vborū tacit' auditor: auditorū ꝓpt' repe titor. ❡ Nota ꝙ ꝑcepta phicalia primo sunt amara. Postea dulcescūt. ſm illud poete. Discere sit ca Precepta rum ꝙuis primo sit amarum. et Eustratius. i. ethico. di. Sciunt docte quoniā laboriosa est posses phicalia. sio virtutum sed propter eius amaritudinē philosophia nō est abijcienda quia non est dignus dul coris acumine qui amaritudinis nequit muscari grauamine: ſm Boe. in de disciplina scholarium. ❡ Nota sicut somnians putās fantasmata sibi occurrentia esse veras res de quibus somniat: et ta men non sunt ipse res: sic Boe. in ipsis temporalibus putauit esse veram felicitatem que tamen non est: sed tm̄ sunt quedam similitudines vere felicitatis sicut fantasmata somniorū sunt simili

nostra tacitus attẽtusq̧ rapiebas cũq̧ tue mẽtis habitum vel expectaui: vel qd̕ est verius ipsa perfeci: talia sunt quippe que restant vt degustata quidem mordeant: interius autem recepta dulcescant. Sed ꝙ tu te audiendi cupidum dicis q̃to ardore flagrares si quonam te ducere aggrediamur agnosceres. Boeti. quonam inq̃. Philoso. ad veram inquit felicitatem quaꝫ tuus quoq̧ somniat animus: sed occupato ad imagines visu ipsam illam non potest intueri. Boe. Tum ego fac obsecro: et que sit illa vera sine cunctatione demonstra. Philo. Faciam inquit illa tui causa libenter sed que tibi causa notior est eam prius designare verbis atq̧ informare conabor vt ea perspecta cum in contrariam partem flexeris oculos vere speciem beatitudinis possis agnoscere.

tudines rerum. ¶ Nota ꝙ bona exteriora vocat imagines vere felicitatis: sed vera felicitas non est in ipsis. vnde dicit in littera. Tum pro tunc. illa. s. phia inquit ego sensi. i. noui sup. intentionẽ tuam cum tu tacitus ⁊ attentus rapiebas verba nostra. q̧ pro et cum ego expectaui. alia littera habet expetiui. i. reuocaui habitũ tue mẽtis. vel qd̕ est verius dicere. cum ego ipsa habitum tue mentis perfeci. quippe. i. nimirũ talia sunt sup. remedia que restant sup. sumenda vt ipsa quidem degustata primo mordeãt. i. displiceant: interius autem recepta dulcescant sed qd̕ tu dicis te cupidũ audiẽdi sup. illa remedia. O quãto ardore. i. desiderio flagrares: id est arderes si agnosceres quonaꝫ. i. ad quẽ locũ aggrediamur. i. icipim⁹ te ducere. Ego Boe. inq̃: id est dixi sup. quonã vis me ducere inq̃t sup. phia ad verã felicitatẽ quaꝫ tuus animus somniat. i. imperfecte cognoscit. Sꝫ visu. i. cognitione occupato ad imagies. i. ad bona tẽporalia que sunt imagines ⁊ similitudines vere felicitatis tu non potes intueri: id est inspicere ipsam. i. verã felicitatẽ. ¶ Tũ ego fac obsecro. Hic Boe. dirigit petitionẽ suã phie et ponit consensuꝫ sue petitionis dicens. O philosophia rogo vt sine dilatione demõstres mihi que sit vera felicitas ⁊ philosophia p̃sentiẽs dicit libenẽ faciã tui causa: sed prius ego ostẽdam tibi falsam felicitatẽ tibi notiorem: vt illa cognita per cõtrarium possis postea agnoscere veram felicitatẽ. ¶ Nota circa hoc qd̕ dicit faciam tui causa libenter ꝙ philosophia petitionis bonuꝫ nõ admittit. vñ Sene. Nulli perclusa est virtus sapiẽtie oĩbus patet: omnes imitat: omnes admittit: non eligit domũ: neq̧ censum: sed nudo homine contenta est. ¶ Nota ꝙ innata est nobis via procedẽdi ex nobis magis notis ad minus nota primo phisicorũ. et secũdo de anima. Cum igitur bona exteriora sint nobis magis nota in quibus aliqui aliq̃m posuerunt consistere felicitatem q̃ bona interiora: ideo philosophia primo vult determinare de falsa felicitate nobis magis nota que ponitur in bonis exterioribus ipsam extirpando: vt per eam cognoscamus veram felicitatem tanq̃ per contrarium. ¶ Nota ꝙ Seneca in de virtutibus cardinalib⁹ dicit. Scire debes quedam non videtur esse bona et sunt: quedam q̃ videntur esse bona et nõ sunt quecunq̧ autem ex rebus trãsitorijs possides non hec magna existimes: non mireris quod caducum est. Ex quo patet ꝙ vera felicitas non cõsistit in bonis exterioribus que videntur esse vera bona et tamen nõ sunt. vnde dicit in littera. Tum pro tunc ego scilicet Boetius dixi. o philosophia obsecro: id est pero. fac: id est duc me ad illam felicitatẽ et demonstra mihi sine cunctatione: id est sine mora que sit illa vera supple felicitas. Illa philosophia inquit faciã libenter tui causa: sed ego prius conabor: id est laborabo tibi designare v̄bis. atq̧ prius informare que causa: id est felicitas habẽs rationem cause finalis sit tibi notior: id est manifestior vt ea supple falsa felicitate perspecta: id est cognita possis agnoscere specimen: id est similitudinẽ vere beatitudinis cum flexeris oculos supple cognitionis in contrariam partem false felicitatis.

¶ Ascensius.

¶ Interpretatio ascensiana tertij libri.

Carmen. Arrigere aures.

Am cantum illa finierat cum me audiendi ⁊c. Verba sunt Boetiana. Quorum ordo melior est. Illa videlicet philosophia finierat cantum suum. iam: id est citius q̃ valebam quod gallice dicitur des ia: cuꝫ vel (vt melius forte scribam) quum: id est quando mulcedo: id est leuitas et suauitas carminis desixerat: id est firmiter attentum tenuerat me audiũ: id est cupidum audiendi et stupentẽ: et hoc aurib⁹ meis arrectis ad hec que ipsa cecinit. Itaq̧ q: tunc stupidus erã. inq̃. i. dico paulopost. O. summũ lassorum sola ⁊c. Cantus et carmen idem sunt: vtrunq̧ eñ dicitur a canendo: lꝫ quidã carmen a carmente, alij a carminando dictũ somnient. Arrigere aures ẽ applicare.

et eleuare: imo approximare: si ita dicam: aures ad melius audiēdum: tractumq; est a brutis auribus id est longas auriculas habētibus: que vt melius audiant surrigūt et arrigunt aures. Terentius. Arrige aures pamphile. Virgilius in pmo Eneid. Arreptisq; auribus astāt. In quarto de fama tot surgit aures. Solamen et solacium idem sunt. Sed solamen inquit magis poeticū est. Virgilius in tertio Eneidos. Solamenq; mali de collo fistulo pondet: quo tamen inquit Boeti'. vt quidam alij vtūtur. Fit autem tam solatium ꝙ solamen: vt idem dicit re: sed consolatio verbis. Quīti. Ceteras misere solatium est habere rem vidētium. Idem iis obuiam cōsolationibus &c. Idem patet in titulo huius operis. Dicitur enim de consolatione philosophie: quia philosophia solatur verbis non re. Tui causa dicimus: etiam tua causa est idem: ac si dicam. Causa tui ppsius vel tue psone: sed tua causa pre vtilitate tua: quomodo hic potius loquendum fuisse videri potest.

Solamen. Solatiū. Cōsolatio.

Tui causa et tua cā.

Metrum primum libri tertij.

Ui serere ingenuum volet agrum
Liberat arua prius fruticibus
Falce rubos filicemq; resecat.
Ut noua fruge grauis ceres eat.
Dulcior est apium mage labor
Si malus ora prius sapor edat
Gratius astra nitent vbi nothus
Desinit imbriferos dare sonos
Lucifer vt tenebras pepulerit
Pulchra dies roseos agit equos.
Tu quoq; falsa tuens bona: prius
Incipe colla iugo retrahere
Uera dehinc animum subierint.

Metrū primū tertij libri.

Ui serere ingenuum volet agrum. Istud est metrū primum huius tertij qđ dicitur metrū chori-ābicum ab inuētore: dactylicum a pede predomināte. et prim' versus huius metri est hipercatalecticus: q2 post primum pedem abundat vna syllaba scz re in hac dictōne. scz serere. Et q2 philosophia predixit ꝙ pus esset ostēdendū que sit falsa felicitas: postea que sit vera. ideo phia in hoc metro cōmendat hūc ordinē per exempla quattuor. Primum est. Quicūq; vult seminare bonū agrū oportet prius extirpare nociuas herbas: vt ager bene fructificet. Simil'r aliquis volēs cognoscere veram felicitatē oportet prius extirpare falsam. vnde dicit i lr̄a. Qui volet serere agrū ingenuū. id ē nobilem prius liberat arua. i. agros fruct'bus. i. radicibus que impediūt ne semen crescat: et ille resecat. i. prescindit rubos. i. paruas arbores: q; p et felicem. i. herbam inutilē fa'ce. i. falcastro: vt noua ceres eat. i. prodeat et nascatur grauis. i. onusta fruge. Scōm exemplū est sicut pregustando aliquid amarū mel apparet dulcius: sic pꝑter cognitionē false felicitatis magis cognoscitur vera felicitas. vnde dicit in littera. Labor apium est mage dulcior. i. mel est magis dulce: si malus sapor prius edat. i. inficiat ora. Tertiū exemplū est: sicut post tēpus nebulosum est gratior serenitas: sic post cognitionem false felicitatis gratior est cognitio vere felicitatis. Unde dicit in lr̄a. Ubi pro postꝙ nothus ventus australis desinit id est cessat dare imbriferos sonos. i. flatus pdu. id est delectabilius. Quartū exemplum est: ceres imbres: tūc astra nitent gratius sicut pulchra dies sequit tenebras noctis sic cognitio vere felicitatis sequit cognitionē false felicitatis. vn̄ dicit in littera. Ut id est postꝙ lucifer. i. stella matutina pepulerit. i. fugauerit tenebras noctis: tūc pulchra dies agit. i. ducit roseos equos solis: tūc applicat exempla ad ppositū di. Tu prius debes considerare falsa bona et ipsis extirpatis debes cognoscere vera bona in quibus consistit felicitas. Un̄ dicit in littera. Tu quoq; prius intuēs. i. respiciens falsa bōa incipe trahere colla iugo. i. a iugo false felicitatis dehinc. i. postea vera bona subierint. i. subintrabūt animū tuū. Nota ꝙ sicut pri' extirpanda sunt vitia: et postea inserende virtutes: sic ager prius est purgandus: et postea seminādus. Unde Thobias. Spinis et tribulis purgari noualia debent agri: vt semen fructificare queat. Nota ꝙ frutex ſm Hug. est densitas virgularum vel arborum vel spinarum. vel ſm alios frutex est arbor parua que terrā fronde tegit. Nota filix est inutilis herba habens folia ad modū filorum. de qua dicit. Persius. Non tn̄ filix vllo māsuescit aratro. Nota ꝙ post amaritudinē dulcedo est gratior et sensibilior. Unde poeta. Dulcia nō meruit qui non gustauit amara. Nec ꝙpposituꝫ noscit omne bonū. Hec paup Henricus. Nota ꝙ Boe. dicit apium pro apum in genitiuo plurali; quod est contra Alex. qui dixit. Um das apis &c. et quod hic dicat apiū et nō apum patet per metrū quod: semp constat ex tribus dactilis cōtinuis. i[...] ... tē poneret apum nō essent tres dactyli cōtinui. possz tamen dici ꝙ causa metri ponitur apium pro apum.

Sanctus Thomas.

Frutex.

Ascensius.

Qui serere ingenuum volet agrum. Carmen hoc est monocolon.i. vnius generis constans ex tribus dactylis et perichio:qui constat ex duabus breuibus. Nec est hypercatalecticus primus versicul⁹:id est abundans in syllaba:qu a syllaba reassumitur a vocali sequenti:sed est acatalecticus:quia legitima fine concluditur. In secũdo carmine non leges fructibus:sed fructicibus. Sunt autem

Fructices: fructices que ad iustã mẽsuram arboris non assurgunt. sunt tamen perennes id est hyeme non pereunt: vt vepres:sentes:rubi. ⁊ id genus alia. tribuli aũt vt vrtice:quia pereunt hyeme potius herbe sunt dicẽde. Dulcior est apium. Sic Juuenalis. Examenq̃ apium longa cõsederat vua. Alexãder ɔtra. Um

Apes apium.: dat apis volucris ⁊c. sed ⁊ apium legitur. Mage causa metri in prosa frequẽtius magis legit̃ idest tñ sunt. Non pretermittã illud. Ingenuũ dici nõ nobilem:nec ex significato ꝑmo liberum: sed natu

Ingenuũ.: ralem:⁊ talem qualẽ natura ingenuit:sed quia iure naturali liberi oẽs sumus cũ seruitus sit de iure gentiũ introducta vocamus:ingenuum liberum.i. talem qualis naturalis iure debuit nasci. id ẽ eum qui ex maioribus liberis ꝓcipue matre natus est. Labor apium: licẽter labor hic ponitur pro

Labor.: opere. Nã per laborẽ ⁊ operã fit opus. Est autẽ periphrasis.i. descriptio ⁊ circũlocutio mellis. Qđ autem dicit mage. Dulcior aũt comparatiuũ pro positiuo sumit: vt sit mage dulce. Edat ab edo es est deriuat̃ nõ ab edo edis. Sensus aũt est edat ora.i. quodãmodo terat et cõsumat visu. Tu quoq̃ falsa tuens. Uersus non patitur vt legat intuens ꝗuis hoc significet.

Prosa secunda libri tertii.

Tum defixo paululũ visu ⁊ velut in angustã sue mẽtis sedẽ recepta sic cepit. Phi. Omnis mortaliũ cura quã multiplicium studiorum labor exercet diuerso q̃dem calle ꝓcedit:sed ad vnũ tñ beatitudinis finẽ nitit̃ peruenire. Id autẽ est bonum quo quis adepto nihil vlterius desiderare queat: quod quidem est omnium summũ bonorum:cunctaq̃ intra se continens bona. Cui siquidem abforet summũ bonum esse non posset qm̃ relinqueret̃ extrinsecus quod posset optari. Liquet igitur esse beatitudinẽ statum bonorũ omniũ congre

Sanctus Thomas.

Tum defixo paululum visu. Hec est secũda prosa huius tertij in q̃ philosophia ponit diuersas opiniões circa falsam felicitatẽ. Et primo Boetius ostẽdit quomodo se habuit philosophia post predicta. Secũdo philosophia ostendit ꝙ oẽs hoies nitũtur peruenire ad beatitudinem quam ipa diffinit. Tertio ostendit ꝙ homines sepe abducuntur a vera felicitate diuersis erroribus. Quarto ponit errores siue infelicitates circa felicitatem. Secũda ibi. Ois mortaliũ. tertia ibi. Hic vti. quarta ibi. Quorum quidẽ. Dicit primo. Postq̃ philosophia premisit ordinẽ procedẽdi de falsa felicitate ad veram:tum pro tunc ipa paululum defixo visu id est inclinat̃ oculis:et recepta velut in angustam id est nobilem sedẽ sue mentis sic cepit: id est incepit loqui.

Capitis inclinatio: ¶ Nota ꝙ capitis inclinatio est signũ subtilis imaginationis:ꝓpter quod subtiliter ⁊ ꝓfunde imaginantes caput inclinãt:⁊ quãdoq̃ non vidẽt delata corã oculis. ideo Phi. volens subtilr̃ speculari de felicitate:quia eius speculatio difficilis est ipa inclinato visu cõtraxit in nobilẽ speculatiões sue mentis. Omnis mortaliũ cura. Hic philosophia ostẽdit ꝙ oẽs hoies nitũtur ꝑuenire ad vnũ finem beatitudinis: quã beatitudinẽ ipa etiã diffinit ⁊ dicit sic. Omnis cura.i. sollicitudo mortaliũ id est hoim:quã curã exercet labor multipliciũ studiorũ:quia aliqui studẽt in litteratura:aliqui in mercantia:⁊ sic de alijs. Illa cura ꝓcedit diuerso quidã calle.i. diuerso modo viuẽdi: sed tñ nititur ꝑuenire ad vnũ finẽ beatitudinis. Illud aũt ad quod hoies nitũtur ꝑuenire est tale bonũ quo quis adepto nihil vlterius queat desiderare:quod scʒ bonũ est summũ oĩm bonoꝝ cõtinens intra se cuncta bona:cui scʒ bona siquid.i. aliquid abforet.i. deesset:non posset esse summũ bonũ:q2 relinq̃ret̃ aliquid extrinsecus.i. extra illud bonũ quod posset optari. Ex quibus dictis philosophia cõcludit diffinitionem beatitudinis dicens. Liquet.i. manifestuʒ est beatitudinẽ esse statum perfectum congregatione omniũ bonorum. ¶ Nota ꝙ cognitio vltimi finis magnũ incremẽtum confert ad vitam

Finis.: primo Ethicoꝝ. quia ꝑm exigentiã finis cetera moderãtur:ꝑm Linconiensem primo Posteriorum. ideo philosophia tradit nobis cognitionẽ vltimi finis scilʒ beatitudinẽ. ¶ Nota finis est magis eligendus his que sunt ꝓpter finem. vt patet per Aristo. iij. Ethi. Idem ibidem. Cuius finis est bon⁹ ipm̃ quoq̃ bonũ. Item omnia denominãda sunt a fine. vnde poeta. Si finis bonus est,totum laudabile hoc est. ¶ Nota finis in agibilibus habet se sicut principiũ in speculabilibus:sicut ergo intellect⁹ noster naturaliter adheret ꝑmis principijs:sic appetitus noster naturaliter adheret vltimo fini qui est summũ bonum. ¶ Nota ꝙ duplex est finis. scilʒ finis quo:⁊ finis cuius gratia oĩa fiunt. Ille est eñ vnus sicut deus vel beatitudo:⁊ iste finis ab oĩbus sub vna rõne inquãtũ bonũ satians

gatione perfectũ. Hunc vti diximus diuerso trami te mortales oẽs conãtur adipisci. Est enĩ mentibus hominũ veri boni naturaliter inserta cupiditas: sed ad falsa deuius error abducit. Quorũ quidẽ alij summũ esse bonũ nihilo indigere credentes vt diuitijs affluãt elaborant. Alij vero summũ bonũ quod sit dignissimũ veneratiõe iudicãtes adeptis honoribus reuerẽdi ciuibus suis esse nitũtur. Sunt q̃ summũ bonũ in summa potentia cõstituãt. hi vel negare ipsi volũt vel regnãtibus adherere conanf. At quib⁹ optimũ quidẽ claritas videtur: hi vel belli vel pacis artib⁹ gloriosũ nomẽ ppagare festinãt. Plurimi vero boni fructũ gaudio leticiaq; metiuntur: hi felicissimũ putant voluptate de

appetitũ hominis. Finis autẽ quo est operatio quo hoies nitũtur adipisci finẽ gratia cuius et talis finis non est vnus sicut vna operatio omniũ: ideo dicit phia q cura hominũ pcedit diuerso calle ad consequendũ vltimũ finẽ. ¶ Nota illud ad qd oẽs hoies nitũtur peruenire est bonũ: q2 bonũ est qd oia appetũt. primo ethi. ¶ Nota q beatitudo habet rationẽ vltimi finis ipsa est tale bonũ quo adepto nihil vlteri⁹ cõsideraf. nam de ratione finis est esse vltimũ et vltra illud quod est vltimuz nihil est ergo etiã oportet illud eẽ summũ bonũ: tale aũt est beatitudo. ¶ Nota q beatitudo est boni optimũ: pulcherrimuz. et delectabilissimũ: ideo beatitudo est status pfect⁹ cõgregatione oĩm bonorũ cõtinẽs in se ŏmia bona: si enĩ aliquod bonũ sibi deficeret nõ esset summũ bonuz. ¶ Hũc vti dixim⁹. In ista parte ondit phia q hoies a vera felicitate diuersis errorib⁹ adducũtur dicẽs. Hunc. s. statum beatitudinis oẽs mortales sicut diximus conãtur adipisci diuerso tramite. i. diuersa via: q2 cupiditas. i. appeti⁹ veri boni naturaliter est inserta mentib⁹ hoim: sed beatitudo est verũ bonũ: q2 summũ bonũ: sed deuius error abducit homies ad falsa bona. ¶ Nota q beatitudo aggregat i se oia bona: ideo ei⁹ cupiditas naturalit est hoibus inserta. Ubi tñ sciẽduz q beatitudinẽ cõtinere oia bona põt intelligi dupliciter. Uno mõ formaliter nec sic cõtinet oia bona: q2 felicitas formaliter ⁊ essentialiter põt eẽ sine bonis exterioribus: vt sine diuitijs ⁊ ceteris bonis. Alio modo intelligit cõtinere ea v̾tualiter: ita q beatitudo excellat oia bona: ⁊ sic diffinitio ei⁹ est vera. ¶ Nota q philosophia hic vtitur quadã figura que dicit epitheton dicendo deuius error. nullus enĩ error est qui nõ sit deuius. vnde poeta. Fiet epitheton si dicas tristia bella. ¶ Nota cum mẽs humana naturalr desideret verũ bonũ nunq̃ tẽdit in falsum bonũ nisi inquãtum ipm estimatur esse verum bonũ. talis aũt estimatio est deuius error: g̃ deuius error ad falsa adducit. ¶ Quorũ quidẽ alij. Hic philosophia ponit diuersas opiniones circa felicitatem ostẽdens quõ hoies per errorem ad falsa bona ducebãtur. Secundo ostendit q in talib⁹ bonis posuerunt beatitudinẽ. Tertio ostendit q naturaliter eorum intẽtio tendebat ad verã beatitudinẽ secũda ibi. Quibus dubia. tertia ibi. Sed ad hoim studia. Primo ostẽdit quõ hoies errabant circa falsa bona statuẽdo in eis finem. Secũdo ostendit quõ quedã fines ad inuicez permutabãt. Tertio alia bona fortuita reducit ad predicta. secũda ibi. Sunt etiã. tertia ibi. In his igitur. Primo dicit. quorũ sup. hoim qui ducũtur ad falsa bona alij credẽtes summũ bonũ esse nihilo indigere ipsi elaborant vt affluant. i. abũdent diuitijs ponẽdo omnẽ sufficientiã esse in diuitijs ⁊ in hoc errabãt. Alij v̾o summũ bonum iudicãtes qd dignissimũ est veneratione. i. honore: tales adeptis honorib⁹ nitũtur esse honorãdi suis ciuibus putantes in honoribus temporalibus verã dignitatem consistere et in hoc errabant. Sunt alij q̃ summum bonum consistunt in summa potentia: hi conanf regnare vt adherere regnantibus tanq̃ consiliarij vel familiares eorum: per hoc putantes se esse vere potentes ⁊ in hoc decipiuntur sed quibus claritas. i. fama videtur esse optimum bonũ illi festinant ppagare. i. dilatare gloriosum nomẽ. i. pulchrã famam artib⁹. i. studijs belli sicut viri militares: vel artibus pacis sicut sapientes mundi: credentes se per hoc acquirere gloriam immortalẽ ⁊ decipiunf per hoc. Plurimi vero. i. multi metiuntur. i. mensurant fructum boni gaudio et leticia exteriori hi putant id est estimant felicissimum defluere. i. abundare voluptate. i. delectatione corporali estimantes in hac consistere verum gaudium quod est erroneum. ¶ Nota quinq; sunt in quibus errantes a vero bono posuerunt cõsistere verã felicitatẽ. s. diuitie honores ptẽtes gloria. ⁊ voluptatẽ quorz sufficientia sic accipif cum finis habeat rõnem boni. ẜm diuersitatẽ boni diuersificatur finis. Est aũt triplex bonum vtile. delectabile: ⁊ bonũ honestum ⁊ illi q̃ intendebant bono vtili posuerũt felicitatem in diuitijs: sed qui intendebant bono delectabili ponebant voluptates: ⁊ in illis posuerunt finem ⁊ felicitatem. qui autem intẽdebant bono honesto isti diuersificabantur: q2 bonũ honestũ ⁊ bonũ ẜm rõnem. Rõ aũt est duplex. s. speculatiua ⁊ practica: de bono honesto qd cõsistit in speculatione non loquebanf isti: q2 tale bonũ est latens: ipsi aũt posuerũt felicitatem in bono honesto quod est bonũ rõnis practice. Tale ergo bonũ vel cõsistit in opinione hoim: ⁊ sic ẽ gloria. vel consi-

sistit in exercitio actus realis: τ hoc est dupliciter. vel enim consistit in exercitio proprij actus circa alios: τ est potẽtia vel consistit in exercitio actus aliorum circa se: τ sic est honor. ¶ Sunt etiam q̃ horum. In ista parte ostẽdit quõ quidã istorum fines iam dictas permutabant τ dicit. Sunt etiã aliqui fines q; pro τ causas finales permutãt alterutro. i. adinuicem desiderantes vnũ propter alterum nam q̃dam desiderant diuitias τ voluptates ob. i. propter potentiã τ sunt alij qui potẽtiam petũt: q; pro τ desiderant causa pecunie. i. propter diuitias vel causa proferendi nois. i. causa dilatatiõis fame. ¶ No. sm Aristotelem .iij. ethi. Qualis vnusq̃sq; est talis finis videt̃ ei. sm ergo diuersam dispositionẽ hominum diuersi fines eligunt̃ propter aliquem finem per qđ aliquis videt̃ posse consequi illum finem. Cum igitur ponẽtes finẽ esse diuitias magis putabant se diuitias cõsequi per potentiã ipsi appetebãt potẽtiam propter diuitias ecõuerso quib⁹ videbat̃ se posse consequi potentiam per diuitias: ipsi appetebãt diuitias propter potentiam τ sic permutationẽ istorum finiũ adinuicem. ¶ In his igitur ceterisq; talibus. Hic phia reducit oĩa bona fortune in quibus ponunt hoies felicitatẽ ad predicta quinq; τ dicit. In his igit̃ quinq; bon⁹ τ ceteris talibus. s. reducibilib⁹ ad predicta versatur intentio actuũ humanorum et votorũ. i. desideriorũ: et manifestat exẽplariter q; alia reducant̃ ad ipsa dicẽs veluti nobilitas. qz per fauor popularis que videt̃ cõparare quandã claritatẽ. i. gloriam. ideo sup. reducitur ad gloriam. vxor aut ac per liberi. i. filij sunt que appetũtur gratia iocũditatis. i. causa voluptatis: τ iđ ad voluptatẽ reducitur: sed sanctissimũ gen⁹ amicorũ nõ nũerat̃ inter bona fortune: sed numerat̃ in virtute reliquum vero qđ cadit sub exteriori fortuna illđ assumit̃ vel causa potẽtie sicut est administratio officiorũ vel assumit̃ causa delectationis: sicut exercitium ludorum: sz bona corpis promptũ est

fluere. Sunt etiã q̃ horũ fines causasq; alterutro permutant vt q̃ diuitias ob potentiã seu pecunie causa seu proferẽdi nois petũt. ¶ In his igit̃ ceterisq; talibus humanorũ actuũ votorũq; versat̃ intẽtio: veluti nobilitas fauorq; popularis q̃ videt̃ quandã claritudinẽ cõparare. Vxor ac liberi q̃ iocũditatis gratia petũt̃ amicorum vero qđ sanctissimũ quidẽ genus est nõ in fortuna sed in virtute numeratur. reliquũ vero vel potẽtie causa vel delectationis assumit̃. Iã vero corporis bona promptum est vt ad superiora referantur. Robur enim τ magnitudo videnẽ prestare valentiam pulchritudo atq; velocitas celebritatẽ salubritas voluptatem. ¶ Quibus oibus solã beatitudinẽ desiderare liquet. Nã qđ q̃sq; pre ceteris petit id summũ esse indicat bonum. Sz summũ bonũ btitudinẽ esse diffiniuim⁹. Quare beatũ indicat esse statũ: quẽ p̃ ceteris q̃busq; desiderat. Habes igit̃ ante oc'os ppositã fere formã felicitatis humane opes honores: potentiã: gloriam: voluptates: quę qdem sola considerãs Epicurus: cõsequẽter sibi summũ bonum voluptatem esse cõstituit: q; cetera omnia iocũditatem aio

vt referant̃. i. reducant̃ etiã ad superiora bona: qz robur τ magnitudo q̃ sunt signa fortitudinis corporalis videnẽ etiã prestare valẽtiã. i. potẽtiã: τ sic ad potẽtiã reducitur. sic pulchritudo τ velocitas videnẽ prestare celebritatẽ. i. gloriam ad quã reducunt̃. salubritas aũt. i. sanitas videt̃ conferre voluptatem ad quã reducit̃: τ sic oĩa bona fortune reducunt̃ ad predicta. ¶ Nota indigẽtia alicui⁹ boni auget desideriũ illius boni: ideo sm variã indigentiã hoim variat̃ eorum desideriũ. Unde Arist. i. Ethicorum. dicit q; egrotãs sanitatẽ mẽdicus diuitias cõscij aut sibiipsis ignorãtie eos q̃ magnũ aliqđ habent supra se admirant̃. sm ergo dispositionẽ hoim felicitas hoim ponebat̃ in diuersis bonis fortune q̃ tñ sub predictis bonis q̃nq; comprehendunt̃. ¶ Nota amici: lz amici afferãt iocũditatẽ: tñ nõ sunt cõputandi inter bona fortune. cũ enim amicitia sit virtus ops q; amici virtute acq̃rant̃. qđ autẽ virtute acq̃ritur per virtutẽ conseruat̃: τ tale nõ põt esse bonũ fortuitũ. Itez amicitia fundata sup bono honesto est sctissima τ in virtute numerat̃: sed amicitia fundata sup bono vtili τ delectabili fortuita est. ¶ Quibus oibus solã beatitudinẽ. In ista parte probat phia q; oẽs predicti querebãt beatitudinẽ in his bonis: τ dicit. Oibus desiderãtib⁹ predicta bona liq̃t. i. manifestũ est ipos desiderare btitudinem. nam illud bonũ qđ quisq; petit. i. desiderat pre ceteris illud iudicat esse summũ bonũ: sed nos diffiniuim⁹ summũ bonũ esse beatitudinẽ q̃re statũ illũ quẽ quisq; desiderat pre ceteris iudicat esse statũ beatum id est btitudinẽ. τ sic recolligit bõa false felicitat̃ dicẽs. Habes igit̃ añ oculos tuos ppositã formã humane felicitat̃. s. opes honores: potentiã: gloriam: voluptates: sola considerans. Epicur⁹ constituit vo-

luptatem esse summū bonum: eo q̄ omnia cetera videant afferre. i. dare animo iocūditatē. ¶ No. q̄ omnes appetētes predicta bona appetebāt beatitudinē. Nam quicquid aliquis eligit pre aliis hoc videt sibi esse summū bonum: sed aliquis pre ceteris eligit diuitias.: ergo diuitie videbant sibi esse summū bonum: aliqui honores ꝛ sic de aliis: ergo oēs predicti appetebāt beatitudinem. ¶ Nota q̄ predicta bona videntur conferre aliquā iocūditatem cum oīa videntur esse ordinata ad iocunditatē tanq̄ ad finē. ꝛ quia in voluptatibus ē maxima iocūditas: ideo Epicurii posuerūt felicitatē consistere in voluptatibꝰ.

videātur afferre. ¶ Sed ad hominū studia reuertar quoꝝ animꝰ ꝛ si caligāte memoria: tū summū bonū repetit: sed velut ebrius domū q̄ tramite reuertatur ignorat. ¶ Num eni videntur errare hi q̄ nihilo indigere nitūtur? Atq̄ nō est aliud qđ eque pficere beatitudinē possit q̄ copiosus bonoꝝ oīm status: nec alieni egens: sed sibi ipsi sufficiēs. Num vo labūtur hi q̄ qđ sit optimū id etiā reuerētie cultu dignissimū putāt? Minime neq̄ eni vile quoddā cōtēnēdū est qđ adipisci oīm fere mortaliū laborat intētio. An in bonis nō est numerāda potētia? Qđ igitur. Num imbecillū ac sine viribus estimādū est qđ oībus rebꝰ cōstat esse prestātius? An claritudo nihili pendenda est? Sed sequestrare nequit quin oīe qđ excellētissimū sit id etiā videtur esse clarissimū. Nā nō esse anxiā tristēq̄ btitudinē nec dolorībꝰ molestiisq̄ subiectā qđ attinet dicere: qm̄ in minimis q̄ rebꝰ id appetitur qđ habere fruiq̄ delectat. Atq̄ hec sunt q̄ adipisci hoīes volunt eaq̄ de cā diuitias: dignitates: regna: gloriam: voluptatesq̄ desiderāt q̄ per hec sibi sufficientiā: reuerentiā: potētiam: celebritatē: leticiam:

¶ Sed ad hoīm. Hic ostēdit phia q̄ licet predicto modo errant hoīes: tamen eorum intētio semp fert ad verā beatitudinē. Scdo ostēdit vnde hoc pueniat: ibi. In quo quāta sit. Primo pmittit intentum suum. Scdo declarat: ibi. Num eni. Prio dicit. Sed ego reuertar ad studia. i. ad intētiones hoīm quorū animꝰ etsi pro cuius memoria caligante. i. obscurata supple desiderio presentiū bonorū: tū semp repetit p naturalē inclinationē summū bonum: sed ignorat quō illud repetat velut ebriꝰ qui ignorat quo tramite. i. qua via reuertatur domum. ¶ Nota sic ebriꝰ scit se habere domū sz pp̄ter defectū rōnis nescit quō ad eam redeat: sic homines aliquo modo in gnāli sciunt ꝛ cognoscūt summū bonū ꝛ naturaliter inclinātur ad illud tanq̄ ad principiū a q̄ pcesserunt sed inebriati amore temporalium bonorū nesciūt quō ad id perueniant. ¶ Num eni videntur errare Hic declarat intētum suū scilz q̄ oēs querētes pdicta bona querebantur aliq̄d quod pprie conuenit summo bono. Et pmo ostēdit hoc de diuitiis di. Num p nunq̄d hi videntur errare p intentionē a summo bono qui nitūtur nihilo indigere: rōne cuius querebant diuitias. q. d. nō errāt a sūmo bono: quia nihilo indigere maxime spectat ad summū bonū. Vn̄ di. Atqui p certe nō est aliud quod eque possit pficere beatitudinē q̄ status copiosus oīm bonoꝝ: nec alienis egens: sed sibi ipsi sufficiens. Tertio ostēdit idem de honoribꝰ dicēs. Num vo labitur sup. ab intētione summi boni: q̄ illud quod est optimū putant id etiā esse dignissimū cultu reuerētie. i. honoris ꝛ rñdet. Minime supple labūtur: neq̄ eni est vile ꝛ ptēnendū q̄ intētio oīm mortaliū laborat adipisci. ꝛ sic querētes honorem querebāt aliquid qđ est in summo bono eo q̄ summū bonum est honorabilissimū. Tūc ostendit idem de potētia dicens. An p nūquid in bonis. i. inter bona nō est numerāda potētia. q. d. sic. quid igitur est dicendū: nisi q̄ querētes potentiā etiā tendūt ad summū bonū: cum summū bonū sit potentissimū. Num eni istud est estimandū imbecillū, ꝛ sine viribus. i. sine potētia quod ꝯstat eē prestantius. i. potentius oībus rebus. Tunc ostēdit idem de gloria dicēs. An claritudo. i. gloria est nihili pdēdam ita vt q̄rētes gloriā non tendūt ad sūmū bonū. q. d. nō ē nihili pēdēda. sed neq̄t. i. nō pōt sequestrari. i. negari q̄n oīe qđ est excellentissimū: illud etiā videat eē pclarissimū. i. gloriosissimū. Tūc ondit idē de voluptate dicēs. Quid attinet dicere. q. d. de se manifestū est beatitudinē nō esse anxiam ꝛ tristem nec subiectā doloribus ꝛ molestiis: sed sup. magis est plena volūtate: et per ꝯñs q̄rētes voluptatē ꝛ leticiā tēdūt ad sūmū bonū. Qđ aūt iocūditas ꝛ voluptas sciud. it. i. sūmo bono probatur per locum a minori dicēs. Cū in minimis rebus scz appetētis patet q̄ aliquid appetitur quod delectat haberi ꝛ ipo frui. Hec igitur sunt que hoīes volūt adipisci ꝛ ea de causa desiderant id est cupiunt vel querūt diuitias: dignitates: regna: gloriā et voluptates; quia per hec credunt sibi

esse venturam:sufficientiā:reuerentiā:potentiam:celebritatē:ꝛ leticiā. Bonuz igitur est ꝙ homies appetit diuersis studijs.i.intēnonibus. ¶ Nota ꝙ ex tota ista lr̄a potest formari vna ratio. scilicet querētes predicta bona querūt beatitudinē. Ratio est ista. Illi tendūt ad beatitudinē qui tendunt ad sufficientiā:reuerentiā:potentiā:celebritatē:ꝛ leticias.sed appetētes predicta bona.s. diuitias dignitates:regna:gloriā:ꝛ voluptates tendūt ad sufficientiā:reuerentiā;ꝛ sic de alijs;ergo tendunt ad beatitudinē.

credunt esse venturā. Bonum est igitur quod tam diuersis studijs hoies petunt. ¶ In quo quāta sit nature vis facile mōstratur: cū lʒ sint varie dissidentesq̄ sentētie:tn̄ in diligēdo boni finem cōsentiunt.

Maior est nota: quia sufficiētia:reuerētia sunt cōditiones beatitudinis q̄ ꝯsecutiue reperiūtur in beatitudie que rentes:ergo ꝓprietates beatitudinis tēdūt ad beatitudinē. Minor patet ex lr̄a. ¶ Nota ꝙ q̄rentes diuitias ꝓpter sufficientiam ferebātur in summū boni naturali appetitu:q: in summo bono est vera sufficiētia:ꝛ in hoc nō errabāt. Silr querētes dignitates ꝓpter reuerētiam naturali intentione ferebātur in beatitudinē;eo ꝙ beatitudo est reuerēdissima:sed quia summā reuerentiam putabant sibi subuenire ꝑ dignitates tpales:ideo in hoc errabāt:ꝛ sic intelligit de alijs. ¶ In quo ꝗta sit. Hic ostēdit ꝓhia vnde hoc ꝓueniat:ꝙ quāuisq̄ intētio holm sit diuersa:tn̄ intēdit in beatitudinē.ꝛ ostendit ꝙ hoc ꝓuenit ex vi naturalis inclinatiōis qui nulli auferri potest:ꝛ dicit. In quo scilꝫ appetitu boni.vel beatitudinis facile mōstratur quāta sit vis nature:cū lʒ sint varie ꝛ dissidētes.i. discordātes sentētie holm de summo bono:tn̄ holes cōsentiūt.i.cōcordāt in diligendo.i. diligenter appetendo finē boni.i.beatitudinē. ¶ No.ꝙ fine exn̄te vno possunt diuersificari actiones tendētes in illum finē. Si em̄ ꝓpter diuersitatē actionū esset diuersitas finiū nō esset deuenire ad vnū finem sed pcederet in īfinitū in finibus.qḋ pꝫ falsum ex scḋo.Metha.ꝛ hoc verū de fine gratie cui9 omnia sunt ꝙ ille est vnus ꝛ nō de fine quo vt prius visum est.lʒ ergo sint diuerse sentētie ꝛ studia holm ꝫ tamen conueniūt in appetendo vnum finem scilicet beatitudinem.

¶ Ascensius.

Um desiro ꝛc. Id naturaliter fieri solet:vt volētes reminisci terram despiciant id est deorsum vidēdo inspiciant. volentes aūt noua inuenire celū aspiciāt. philosophia ꝗ volens vti rōnibus suis nō nouis:sed olim iam excogitatis:defixit oculos in augustam sedē sic legit interpres exponēs sic.i.nobilem:credens vt opinor augustum ab octauo augusto deductū:cū illius vocabuli longe antiquior sit vsus. Nam etiā his qui ante enee aduentū in italiā erant ꝟgilius ipm accōmodat. Dicit autē augustū ꝗcqd augurio est consecratū:ꝛ quia augurio cōsecrata solēt esse felicia:etiaꝫ quodāmodo ex consequēti felix dicit. Est autē mētis phie sedes augusta.i.prudenter ꝛ salubriter instituta. Sed tamen etiam angusta legere potes:q: locus angustus ꝛ secretus solet dici ad memorandū ꝛ ad inueniendū apt9 Unde Per. Scribim9 inclusi numeros ille:hic pede liber. Et Iuuen. Quid facis in parua sublimia carmina cella. ꝛ Hora.in de arte. Secreta petit loca balnea vitat. Est aūt angustū qḋ angit ꝛ ꝓmit Conātur adipisci.bene dicit conātur. Nam conari est cū difficultate ꝛ sepe sine effectu:hoc ē frustra anni. Sed vt dicit Iuue. Oībus in terris que sunt a gadibus vsq̄ ad aurorā ꝛ gāgem pauci dinoscere possunt. Uere bona:atq̄ illis multū diuersa remota. Erroris nebula. Adipisci cōponit ex ad ꝛ antiquo verbo adipiscor:cuius supinū est aptū.ꝛ participiū aptus ta.tum. Et compositum aliud indipiscor. Naturalr inserta cupiditas. Credo Boe.dixisse naturalit insita Si em̄ significatio magis quadrat. Insitum em̄ est qḋ est in medio alterius satum ꝛ illi conglutinatū. Insertū autē quod ꝑ mediū serit nec illi coheret. Deuius error:q: cōmentarius superior dicit hic esse figurez epitheton. Adduciturq̄ versiculū mēdosum:dicam peritoꝝ de hoc vocabulo sententiā. Epitheton dicit a nobis adiectiuum nomen impositum vel appositum substātiuo potissimum ꝓprie qualitatis ꝭm Dona. Dicitur autē ab epi quod hoc loco est in:ꝛ ethon positum corripit penultimā in carmine. Uñ q̄daꝫ nostri tēporis. Appositum ꝓprio mihi fertur epitheton esse. Qui vult etiam ꝓprio nomini appositum vocari:ꝛ hoc tribus modis. Ab animo:vt iustus imperator. Cōtemptor diuum mezētius. Pius eneas. A corpore:vt pulcher Iulius:formosus Appolo:ꝛ extrinsecus quorū multe sunt species. A loco:vt Ulixes ithacus. Ab actu:vt Eneia nutrix. Ab euentu:vt insula diues opum theneidos:et multis alijs modis. Et si verum est quod Donatus dicit. Epitheton nunq̄ sine ꝓprio nomie poni. Non erit hic epitheton deuius error. Uerum quia passim adiectiua cōsimiliter appellatiuis ꝛ proprijs apposita inuenim9:eaq̄ sine discrimine epitheta vocari. Addemus vnuꝫ. Epitheta tribus de causis apponi. Aut ꝓpter effectiuam virtutem enūciandam:ꝛ id fere a poetis:vt mors frigida:timor pallidus:amor secus:sitis arida:quia talia faciunt. Aut ꝓpter discrimen faciēdum:vt ida cretensis ad excludendā troianam.lana nigra ꝓpter alterius coloris lanam:luna pernox:febris quaterna:hylaris vultus ꝛc. Aut ꝓpter perpetuam rei naturam significandā:ꝛ id cum excellentia:qua seclusa viciosa ꝛ superflua videbitur appositio. Primi vt igni calidus. Alma ceres. Tristia bella:ꝛ celum profundum. Non quasi sit ignis qui non sit calidus:aut ceres que nō alat:aut bellum non triste:aut celum non ꝓfundū:sed quia talia excellēter appellari possunt. Exemplū secūdi. Si dicas hominē risibilem animal sensibile:aquam humidam ꝛc.ꝛ hic vltimus modus maxime vitandus

est: ⁊ magis licenter ⁊ figurate positus oratoriq; vitādus. Poetis aũt data est venia etiam licenter
vtendi: vt quādo ꝓpter futurum dātur: vt infelix dido: ꝓpter infelicitatem futuram nō presentē:
Sed vt ad institutū redeam si nullus est cēsendus error: ꝙ qui fiat cedendo de via: tūc verum erit
ꝙ omnis error: sit deuius. nec tamē supflue olno ponetur: quia peculiariter erit censendus deuius
Est autē error in morib⁹: ł doctrina: in opi. in factis: sed metaphorice ols quodāmodo a via seducit. Error; deuius.
Sed nō omnis error malus est: vt docet Aug. qui se errore ab hereticoꝝ insidijs liberatū dicit. Nec
ols dolus malus. vt medicoꝝ qui egrotantē dolo capiūt: sed non circūueniunt. Ideo ꝯuenienter a
iurisperitis dolus malus notatur. Ad significandū ergo errorem mallē additum est deuius. Nam
deuium in malū sonat: auiū priuationē pre se fert. Unde auius est homo qui sine via incedit: sicut Auius.
auis inde dicta. Deuius autē qui cōtra viam ingredit: sicut de docens nō qui nihil: sed qui ꝯtrariū Auia.
aut obliuisci docet. Legendū autē est abducit hoc est a vero bono ducit ad falsum. Ubi scies ꝑitos
dicendi ſm Seruium potius vti verbis de loco ꝙ ad locum significātibus etiam additis aduer- Uerba de
bijs aut nominbus ad locum: vt quo abis: quo ruis: quo me fugis. ¶ Adducti sunt romani ⁊c. Ha- loco
bes ante oculos propositam fere formam felicitatis. Non est legendum formam: sed fere. Et subin Fere
telligitur: vt Laurentius Uallen. docet que iam vniuersalitas: vt sit fere omnē. Respuit autē par-
ticularitatem. Non enī dices fere aliquam. Que quidem sola cōsiderans epicurus. ordo est: ꝗ sola
iam quinq; dicta. Epicurus cōsiderans: id est postꝙ considerauit ad voluptatem conducere: con- Epicurus
stituit voluptatem esse summū bonum. De qua re multa differit in vita eius Laertius ostendēs eū voluptas
sobriam vitam duxisse: et voluptatem non corporis potissimum: sed animi probasse. Quod etiam
patet ex verbis ipsius epicuri ad Herodotum. Quorum pauca hec sunt. Reputandum est concu-
piscentias partim esse naturales: partim inanes: atq; naturalium alias quidem necessarias: alias
vero tantum esse naturales. Necessarie vero que sunt partim ad felicitatem: partim ad corporis
tranquillitatem: partim ad vitam ipsam esse necessarias. Horum quippe sine errore speculatio est
vt nouerimus quid eligendum quid ve fugiendum sit ad bonam corporis tuendam valitudinem
corporisq; quietem. Hic enim finis bene beateq; viuendi. Huius enim gratia omnia aggerimus:
vt neq; doleamus: neq; perturbemur. Ubi vero id penitus consecuti erimus: soluitur omnis tem-
pestas animi: cum non possit animal tendere quasi minus ad aliquid: et aliud querere quo animi
corporisq; consumetur bonum. Tunc voluptate opus est: cum illam non adesse dolemus non eniā
voluptate indigemus. Quocirca voluptatem finem dicimus ac principium beate vite. Hanc enim
primum bonum atq; ingenitum nouimus: atq; ab hac electionem omnem ad deuiationem inchoa
mus atq; hanc occurrimus perturbationem tanꝙ norma bonum discernentes. Quoniam vero
primum istud et insitum bonum est: idcirco non omnem voluptatem eligimus: verum sepe ple-
rasq; transgredimur: quando ex his maior molestia sequitur doloresq; nonnullos voluptatibus
prestare arbitramur quando scilicet ex diutina toleratione dolorum maior nos voluptas sequitur
Omnis itaq; voluptas eo ꝙ naturam propriam habet. bonum est non tamen eligenda omnis. sicu
ti ⁊ dolor malum est. non tamē omnis repudiādus est dolor. Commensione itaq; ⁊ vtiliū ⁊ inutiliū
discretione diligendi hec omnia iudicare conuenit. Utimur enim bono per tempora ꝗdā vt malo
ita rursus malo tanꝙ bono. Frugalitatē preterea magnū estimamus bonum. nō vt semꝑ vtamur
modicis sed nisi multa habeam⁹ vtamur paucis. Hec ille inter multa alia. Diffiniuit aūt vt Arist.
gel. docet. Uoluptatē esse corpis constātē habitū. ꝙ vero mētis tranquillitatem precipuā volupta-
tem existimauit ꝯfiteẽ auctor noster dicēs iocūditatē aīo videant afferre. Hoc addā ꝓpẽ imperitos
qñ de auctore ipo et inuētore hui⁹ secte loquiẽ dicem⁹. Epicur⁹ idem sentit. Quādo vero de imita-
toribus eius. sic Epicurij ita sentiūt. Cetera huius prose vt satis nota aut declarata pertranseo. Sanctus Thomas.

¶ Metrum secundū libri tertij.

Uantas rerum flectat habenas
Natura potens: quibus immensum
Legibus orbem prouida seruet
Stringatq; ligans irresoluto
Singula nexu placet arguto
Fidibus lentis promere cantu

Uātas rerū flectat habenas. Hic incipit scdm metrū huius tertij: qd dicit pindaricū ab inuētore: anapesticū a pede ꝑdominante: ⁊ ē dimetrū qd cōstat ex ꝗttuor pedib⁹ quorum duo constituūt vt vnū metrū. In quo metro phia: q: supra dixerat ꝙ vis nature opaẽ ꝙ intentio homini semꝑ tendit in bonū: idō hic cōmēdat vim nature ostendēs ꝙ tāta est vis nature ꝙ quātūcūq; res adducaẽ assuefactione vl' violentia ad aliquid qd inest sibi preter naturā tamē sib ipsi derelicta semꝑ redit ad illud qd inest sibi ſm naturā: et premittit suam intētionē: secūdo manifestat ꝓpositū ibi. Quāuis primo dicit mihi philosophie placet promouere. i. manifestare cantu arguto. i. sonoro: lentis fidibus. i. chordis lente sonantibus quātas habenas: id est naturales inclinatiōes potens natura flectat. i. regat quib⁹ legib⁹ prouida natura seruet. i. conseruet immēsum orbē et quib⁹ legib⁹ natura stringat ligans singula irresoluto nexu. i. coniunctiōe in

dissolubili. ¶ Nota q triplex est natura. Natura naturãs sicut est deus a quo dependet celũ ꝛ tota natura. Alia natura naturans et naturata simul sicut celũ qd dicitur natura naturata quod depen-det a deo et dicit natura naturans inquantum influit naturis istorũ inferiorũ. Alia est natura natura-

Natura. ta tñ: quã btũs Aug. sic diffinit. Natura est quedã vis ꝛ ꝓtentia diuinit⁹ insita reb⁹ creatis q̃ vni-cuiqꝫ rei suũ esse tribuit: que cũ quisqꝫ male vtitur malus esse iudicat. in proposito dictum p hic po-

Quamuis peni pulchra leones
Uincula gestent: manibusqꝫ datas
Captent escas metuantqꝫ trucem
Soliti verbera ferre magistrum
Si cruor horrida tinxerit ora
Resides olim redeunt animi
Fremituqꝫ graui meminere sui
Laxant nodis colla solutis
Primusqꝫ lacer dente cruento
Domitor rabidas imbuit iras.
¶ Que canit altis garrula ramis
Ales: cauee clauditur antro
Huic licet illita pocula melle
Largitasqꝫ dapes dulci studio.
Ludens hominum cura ministret:
Si tamen alto saliens tecto
Nemorum gratas viderit vmbras
Sparsas pedibus proterit escas
Siluasqꝫ tantum mesta requirit.
Siluas dulci voce susurrat.
¶ Ualidis quondam viribus acta
Pronum flectit virga cacumen

test intelligi de natura. tertio mo-do dicta: lꝫ quidã exponãt p natu-ra primo mõ sumpta. Jtes leges nature hic vocat determinatiões vel ꝓprietates naturales cuiusli-bet rei a dõ sibi ꝯstitutas. ¶ Quã-uis peni pulchra. Hic pbia mani-festat ꝓpositũ p q̃tuor exẽpla. se-cũdo generaliter concludit sic̃ esse in omnibus aliis: ibi. Repetunt. Prima in q̃ttuor partes ꝫm q̃ttu-or exẽpla que patebũt. Primum est de quadrupedib⁹ sicut de leo-nib⁹: qui lꝫ ex quadã assuefactõe domant: ita vt mitescãt metuen-do suũ magistrũ: tñ si mulcũ offẽ-dant redit eorũ crudelitas natu-ralis: ita vt pmo lacerãt dẽtibus magistrũ suũ. Unde dr in littera. Quãuis leones peni. i. libici: ge-stent. i. portẽt pulchra vincl̃a. i. cathenas in collo ꝛ captent. i. re-cipiant escas datas. i. porrectas eis manib⁹ sui magistri. et quauis metuãt trucẽ. i. crudelẽ magistrũ leones inq̃ soliti ferre. id est pati verbera magistri: sed si cruor tin-xerit. i. madida uerit horrida ora id est colla leonũ p nimia hbera ꝛ tũc animi leonũ resides. i. quieti redeũt ad naturalẽ crudelitatẽ ꝛ leones meminere sui. i. sue na-ture graui fremitu. i. magno ru-gitu: ipsi laxant. i. solunt colla so-lutis nodis. i. ruptis vinculis: et pm⁹ su⁹ domitor. s. magr̃: ille im-buit. i. recipit lacer. i. laceratꝰ ra-bidas iras cruẽto dẽte. s. leonis. ¶ Nota ꝫm Jsidoꝝ scdo ethymo. Peni sunt homies carthaginen-ses. Est aũt carthago ciuitas li-bie ꝓpter quod leones libie vo-cantur leones peni: et huiusmõi leones libie facilius domantur. ¶ Nota quãtũcũqꝫ leones domã-tur ꝛ assuefactione ducant a sua crudelitate si tamen afficiãtur cruore vel sanguine redeunt ad naturalem crudelitatem. ¶ Que ca-nit. Hic ponit scdm exemplum quod est de volatilibus: ꝛ est tale Auicula capta que preter naturã domesticatur q̃tumcũqꝫ foueatur deliciis hominum tamen habita oportuni[illegible] redit ad siluestrei-tatem. Unde dicit in littera. Ales garrula que canit altis ramis: si illa capta clauditur in antro ca-uee. i. domũcula sup. vt ibi maneat ad solatiuꝫ hoĩm: licet ludens cura hoĩm. ministret huic aui po-cula illita id est linita melle: q pro ꝛ largas dapes ministret dulci studio: si tamen illa auis saliens ex alto tecto id est ex arta domũcula viderit gratas vmbras nemoꝛuꝫ ipa proterit pedib⁹ suis escas sparsas: ꝛ ipsa mesta: qꝛ ipsa fuit detenta requirit siluas ꝛ dulci voce susurrat id est cantat in siluis ¶ Nota natura non assuescit in contrarium si enim lapis centies milies proiciatur sursum: non assuescit ascendere sursum: licet enim aliqua consuetudine vel violentia natura possit ad tempus impediri: tamẽ semper inclinatur ad proprium opus. ¶ Ualidis quondam viribus acta. Hic ponit tertium exemplũ de vegetabilibus sicut de virga crescẽte: quod tale est. Licet virgula erecta per violentiam incuruetur tamen relicta proprie nature ipsa sursum erigitur. Unde dicit in littera. Uir

ga quondam acta.i.coacta validis viribus sup.hominis incuruantis eam. ipsa flectit pronum ca cumen: sed si dextra curuans remiserit hanc ipsa spectat.i.respicit celum vertice: quasi diceret depo sita violentia incuruantis virga redit ad naturalem rectitudinem. ¶ Nota q̄ licet natura reruʒ in animatarum non facile assuescat in contrarium tamen in hominibus rationabilibus multuʒ facit assuescendo vel consuescendo: quia licet aliquis sit male complexionatus: tamen per vsum et consuetudineʒ habilitatur. ⁊ complexio mutatur. Unde Seneca Consuetudo est altera natura.

Hanc si curuans dextra remisit
Recto spectat vertice celum
¶ Cadit hesperias phebus in vndas
Sed secreto tramite rursus
Currum solitos vertit ad ortus
¶ Repetunt proprios queq̄ recursus
Redituq̄ suo singula gaudent
Nec manet vlli traditus ordo
Nisi q̄ fini iunxerit ortum
Stabilemq̄ sui fecerit orbem.

¶ Cadit hesperias phebus in vndas. Hic ph̄ia probat intentuʒ suū ponendo quartum exemplū in corporibus celestib⁹ et est tale. Sol motus ab oriente in occidentem cadit in mare spericum: sed naturali inclinatione redit ad orientē sub nostro hemisperio. Unde dicit in littera. Phebus id est sol cadit in vndas hesperias.i.occidentales: sed secreto tramite.i.secreta via.s.sub terris rursus.i. iterū vertit cursum suū ad solitos ort⁹.i.ptes orientales. ¶ Nota q̄ Boe. hic loquit̄ more poetarū qui dicebant solē tēpore vespertino descēdere in mare occidentale vt ibi lauaret̄ a sordibus et puluere quo maculatus fuit existēs in nostro hemisperio sed hoc nō est verū: q2 sic apparet ruditati hoīm. Repetūt ꝓprios queq̄ recursus. Hic ph̄ia cōcludit idem esse in oībus aliis entibus: videlʒ q̄ oīa entia quocūq̄ mō p̱ violentiā seu assuefactionem a sua abducant̄ natura: tñ sibi derelicta semp̱ redeunt ad id qđ inest eis p̱ naturā; vñ dicit in lr̄a. Queq̄.i.q̄libet entia repetūt ꝓprios recursus.i.naturales mot⁹ ⁊ singl'a.i.oīa entia gaudēt suo reditu sup.redeūdo ad illud sup.qđ ꝯuenit eis ſm naturā. Nec vlli manet.i.adest traditus ordo nisi suo fini iunxerit ortū.i.pricipiū ⁊ fecerit stabilē orbē.i.circulationē sui ꝯiūgēdo finē principio. ¶ Nota q̄ orbis in ꝓposito est circulus vel linea circūducta rediēs ad idem pūctum a quo incepit equaliter distans a medio: facit aūt hō stabilē sui orbē ꝓcedēs a deo tanq̄ a suo principio trāsit per tpalia in q̄bus nō sistit̄ sʒ redit ad deū tanq̄ ad suū finē p̱ ꝯtemplationē mētis. Ascensius.

Quantas rerum. Carmē hoc pindaricū dici volūt. Est autē vni⁹ gñis ⁊ dimetrū.i.quattuor peduʒ duas mēsuras faciētiū: sed tāta est iter pedes differētia ⁊ mutatio: vt sine lege cōpositū putes. Est eñ primus pes nūc sponde⁹. Ut quātas rerū ⁊c. Nūc dactylus. Ut legibus vrbē. nūc anapestus: vt fidib⁹ lētis. Scđs sīlr nūc sponde⁹ vt quātas rerum. nūc anapest⁹: vt natura potēs. nūc dactylus: vt solin⁊ vbera. Similiter tertius nūc anapest⁹: nūc dactylus: nūc spōde⁹ nisi trāpositū putes: vt Largasq̄ dapes dulci studio p̱ studio dulci qđ pott⁹ credo. Itē quart⁹ pes sepe sponde⁹ aut trocheus est. sed ⁊ trib:achū ⁊ anapestū ibi inuenies. Ostēdit̄ aūt hoc carmine quomō natura dñat̄ arti ⁊ opinioni p̄ter naturam adhibitis. Fidibus lētis. hoc ad modestiā spectat. Laurēti⁹ vult cōtra priscianū vt chorda plectri dicat̄ hec fides nō hec fidis. scribit̄ autē chorda cū aspirato. ¶ Quāuis peni.pen⁹ na. nñ. deberet scribi per oe diptōgon que interdū mutat̄ in u: vt punic⁹ ca. cū. qđ p̱ eodē accipit̄: sicut a pena fit punio. dicuntur antē leones peni vel potius punici eo mō quo res solēt denoīari a loco in quo p̄stantiores sunt. Nam vt Plini⁹ docet lib. viij. c. xvi. naturalis historie in aphrica generosiores nascūtur leones iubati nisi a pardo gñati degenerēt: vbi natura ⁊ generositate leonum plurima dicit Aristotelem secutus. Docetq̄ Hannonem eos primum domuisse: qui fuit vir⁹ inter penos clarissimus. Uerbera potius sunt flagella ⁊ instrumenta verberandi q̄ ipse verberationes. Si cruor horrida tinxerit ora. Nō intelligo de cruore ipsoꝝ quē Plini⁹ attum vbicūq̄ vulnerati sint effluere docet. sʒ de cruore prede qu[illegible]ſtato rapiunt furore: ⁊ in domitorē suū primū si ꝓrim⁹ est irruūt. Statuis achileide. Achilem in[illegible]sum bellico furore visis armis sanguine cōspersis leoni cōparat. verba ei⁹ sunt. At ferus eacidēs radientem vt comminus orbem. Celatum pugnis seuis ⁊ forte rubentem. Bellorum maculis acliuē conspicit hastam. Infremuit. torsitq̄ genas ⁊ frōte relicta. Surrexere come nusq̄ mādata parētis. Nusq̄ occultus amor: totoq̄ in pectore troia est. Ut leo materno cū rapt⁹ ab vbere mores. Accepit: pectiq̄ iubas: hominēq̄ vereri. Edidicit nullasq̄ ruit: nisi iussus in iras. Si semel aduerso radiauit lumine ferrum. It iurata fides: domitorq̄ inimicus in illum. Prima fames timidoq̄ pudet seruire magistro. hec ibi. Euenit autem tpe Domitiani q̄ leo domitorē suum in spectaculo dilaniauit. Nō ergo dicas ora id est colla: sed reuera ora manducando sanguinolentas carnes: aut bibēdo sanguinē nature leonū sepe salubrē. Primusq̄ lacer ⁊c. Ordo ē. Et domitor lacer.i. laceratus dēte leonis cruentoꝝ q̄ cruorē gustauit inbuit.i.inchoat in se rabidas iras leonis. Est

Fides
Penus
Punicus.
Pena
Punio
Leo
Uerbera.

autem imbuere rei primā tincturā dare: ⁊ ideo trāsfert vt sit quasi incohoare: sꝫ fere adbibita tinctu ra quadā vel sanguis vel alteri⁹ liquoris. Nisi forte ad aīm trāsferat: quo pacto artib⁹ ⁊ sciētijs im-
Imbuo
butum dicim⁹ qui eas ībibit: cū velut tabulā rasam in qua nihil scriptum esset adhuc aīm haberet. Pronum acumē. i. summitatē in terram inclinatam. Cadit hesperias. i. occidētales ab hespero stel la vespertina que illic appareret. Loquitur autem fm opinionem vulgi sicut virg. in primo eneid. Quid tantum oceano properent se tingere soles hiberni ⁊c. ¶ Prosa tertia tertij libri.

¶ Prosa tertia libri tertij.

Os quoqꝫ o terrēa aīalia tenui lꝫ imagi ne: vestrū tū principiū somniatis. Verū qꝫ illū beatitudinis finē lꝫ minime pspi caci: qualicūqꝫ tū cognitione pspicitis coqꝫ vos ⁊ ad verꝫ bonū naturalis ducit intētio: ⁊ ab eo dē mltiplex error adducit. cōsidera nāqꝫ an p ea qb⁹ se hoies adepturos btitudinē putāt ad destinatū finē va leāt pueníre. Si em̄ vel pecunia vel honores ceteraqꝫ tale quid afferāt: cui nihil bonorū abesse videat qꝫ fa teamur fieri aliquos hoꝝ adeptiōe felices. Qd̄ si neqꝫ id valent efficere quod pmittūt bonisqꝫ plurib⁹ carēt. nōne liquido falsa in eis beatitudinis species dephen ditur. ¶ Primū igit teipm: q̄ pauloāte diuitijs afflue bas interrogo inter illas abūdātissimas opes nūq̄ ne animū tuū cōcepta ex qualibet iniuria cōfudit āxietas. Boe. Atqui inquā tam libero me fuisse animo: quin aliquid semper augeret reminisci queo. Phi. Nōne qꝛ aberat qd̄ abesse non velles. vel aderat quod adesse noluisses. Boe. Ita est inq̄. Ph. Illius igitur presen tiam huius absentiam desiderabas. Boe. Confiteor

Sanctus thomas.

Os qꝫ o terrēa aīa lia. Ista est tertia p sa hui⁹ tertij in qua et in alijs sequētib⁹ ōndit qꝫ vera felici tas nō cōsistit in ill que q̄dā putauerūt esse sūma bo na: sꝫ tm̄ est felicitas in ipis. et pri mo phia ea q̄ dicta sunt in metro adaptat spāliter ad hoies: ⁊ cum hoc pponit intentum suū. Scd̄o pbat suū intentū ibi. Primū igit. Dicit primo dictum est qꝫ omnia repetūt suū finē. vos quoqꝫ o ter rena aīalia. i. vos hoies qui estis dediti terrenis somniatis. i. impfecte cognoscitis vestrum princi piū lꝫ tenui imagine. i. tenui simili tudine: ⁊ prospicitis illū verū fi nē beatitudinis. lꝫ cognitione mi nime perspicaci: tm̄ qualicūqꝫ co gnitione coqꝫ. i. ideo naturalis in tentio ducit vos ad verum bonū ⁊ multiplex error ab eodem. vos abducit. Et tunc pponit intentū suū dī. Considera nāqꝫ o Boe. an hoies valeāt puenire ad destina tū finē. i. ad beatitudinē per ea q̄ bus putāt se adepturos beatitu dinē: si em̄ pecunia vel honores ⁊c. afferunt quid. i. aliq̄d tale cui nihil bonorū videat abesse: nos fateamur aliquos fieri felices ad eptione horum bonorꝫ: sed si non valeāt efficere. i. facere qd̄ pmitte tūt ⁊ carēt plurib⁹ bonis. nōne liq̄ do. i. manifeste falsa spēs beatitu dinis in eis dephendit. q. d. sic. ¶ Nota principium omniū rerum quod est deus est vera beatitudo vt postea patebit. Tale principiū quasi somniādo cognoscitur ⁊ dif ficulter ad ipm deuenit: nō em̄ p fecte in pñti statu ipꝫ cognoscim⁹ qꝛ intellect⁹ nr̄ hꝫ se ad ipꝫ sicut ocl's noctue ad lumē solis ex scd̄o metha. Etiā ad talē btitudinē cū difficultate puenit. vn̄ Alan⁹ i anticlaudiano de plāctu nature ⁊ scia dicit. Difficilisqꝫ access⁹ ad hāc facilisqꝫ recessus. Accessus paucis casus pꝫ oib⁹: in quā Vir aliqs trāsire valet: valet ois ab illa De clinare via: q̄ paucis quia mltis. Claudit arta nimis itrāti larga ruine. ¶ Primū igit teipꝫ. hic phia pbat intentū suū: qꝫ ista bona nō efficiūt qd̄ pmittūt ⁊ p ɔñs i eis est falsa btitudo: ⁊ prio ōndit hoc de diuitijs post idē de alijs bonis. Prio ergo pbat qꝫ diuitie nō ɔferūt sufficiētiā quā vident pmitte re: ⁊ ppt q̄ appetunt. Scd̄o pbat qꝫ diuitie ɔferūt indigētiā. Tertio pbat qꝫ idigētiā nō auferūt scd̄a ibi. Atq̄ inq̄ tā libero. tertia ibi. Quis aūt mod⁹. Prio intēdit talē rōeꝫ. in illis nō ɔsistit vera felicitas q̄ nō reddūt hoies sibi sufficiētē: sꝫ diuitie sunt hmōi: ergo ⁊c. Maior ē nota qꝛ felicitas ē bonū suffi cientissimū nulli⁹ egēs. Minorē declarat in lr̄a. Et pcedit phia more dyalogico. i. interrogādo et rn̄dēdo. ⁊ dicit sic. Primū igit teipꝫ Boe. Iterrogo: q̄ pauloāt diuitijs affluebas. i. abūdabas: nūq̄ ne anxietas. i. tristicia ɔcepta ex q̄libet iiuria ɔfudit animū tuū inter opes abūdātissimas: ⁊ rn̄dit Boe. Atq̄ p certe ego neq̄o reminisci me fuisse tā libero aīo quin semp augeret. i. offēderet aliq̄d dī. phia. Nōne tibi aliquid aberat quod abesse non velles: vel tibi aliq̄d aderat qd̄ adesse noluisses.

Rñdet Boe. Ita est inq̃. Tunc pħia concludit di. Ideo illius qd̃ aberat p̃sentiã desiderabas hui⁹ au tem qd̃ aderat desiderabas absentiã. Dicit Boe. Cõfiteor inq̃. Et pħia inquit. Eget vero .i. caret eo qd̃ quisq̃ desiderat di. Boe. eget et pħia. Qui vero eget aliquo nõ est vsquequaq̃ sibi sufficiens di. Boe. minime sup. est sufficiẽs. Et pħia tu itaq̃ hãc insufficientiã sustinebas plen⁹ opibus. Respõdet Boe. inquã .i. dico. quid ni .i. cur nõ sustinere sufficientiã etiã plenus opibus. Concludit ergo pħia

inq̃. P. Eget vero inq̃t eo qd̃ quisq̃ desiderat. Boe. Eget inq̃. Phi. Qui vero eget aliquo nõ ẽ vsquequaq̃ sibi ip̃e sufficiẽs. Boe. Minime inq̃. P. Tu itaq̃ hãc insufficientiã plen⁹ inq̃t opib⁹ sustinebas. Boe. Quid ni inq̃. Phi. Opes igit̃ nihilo indigentẽ sufficientẽq̃ sibi facere nequeũt: ⁊ hoc erat qd̃ pmittere videbãtur. ¶ Atq̃ hoc quoq̃ maxie cõsiderandũ puto: q̃ nihil habeat suapte natura pecunia: vt his quibus possidetur inuitis neq̃at auferri. Boe. Fateor inq̃. P. Quid ni inq̃t fatearc cũ eã quotidie valẽtior aliq̃s eripiat inuito. Vñ enĩ forẽses q̃rimonie nisi q̃ vel vi vel fraude a nolẽtib⁹ pecunie repertũtur erepte. Boe. Ita est inq̃. Phi. Egebit igit̃ inq̃t extrinsec⁹ petito p̃sidio quo suã pecuniã q̃sq̃ tueatur. Boe. Quis inq̃ neget. P. Atq̃ nõ egeret eo nisi possideret pecuniã quã possit amittere. Boe. Dubitari inq̃ neq̃t. P. In cõtrariũ igitur elapsa res ẽ. Nã q̃ sufficiẽtes sibi facere putabant̃ opes. alieno potius p̃sidio faciũt indigẽtes. ¶ Quis aũt modus est quo pellat̃ diuitiis indigentia. Num enĩ diuites esurire nequeũt: Num sitire nõ possunt: Num frigus hybernũ pecuniosoꝝ mẽbra nõ sentiunt: Sꝫ adest inq̃es opulẽtis quo famẽ sentiũt. quo sitim frigusq̃ repellãt.

ex concessis dicens. Igit̃ opes nequeũt facere nihilo indigentẽ ⁊ sibi sufficientẽ: ⁊ hoc erat qd̃ pmittere videbãtur. ¶ Nota q̃ omnis appetit⁹ est ratione carentie. Vnde illud qd̃ quis hꝫ pprie nõ desiderat: sed magis amat. Vñ Aug. ix. lib. de ciuita. dei. Itẽ appetit⁹ quo quis inhiat rei cognoscende fit amor rei cognite: ideo di. pħia. Eget vero quo quisq̃ desiderat. ¶ Nota pħia di. Qui eget non est sibi sufficiens. Cõtra hoc diceret aliq̃s sapiens eget: q2 indiget bonis exterioribus sine quib⁹ viuere non põt: et tñ sapiẽs est sibi sufficiens per Se ix. ep̃la qui dicit. Sapiens seipso cõtentus est. Ad hoc dicendũ q̃ sapiẽs indiget quibusdã ad viuendũ: sꝫ ad beate viuendũ nõ: sꝫ seipso cõtent⁹ est: ad viuendũ enĩ multis reb⁹ illi op⁹ est; sed ad bene viuendũ tantũ cõtentus est aĩo sano erecto ⁊ despiciente fortunaꝫ. ¶ Atq̃ hoc quoq̃ maxime. Hic pbat pħia q̃ diuitie conferunt indigentiã et per cõsequẽs nõ cõsistit in eis felicitas: cũ felicitas sit bonũ sine omni indigentia pbat aũt in littera q̃ pecunia confert indigentiã per hoc q2 pecunia facit vt hõ indigeat alieno p̃sidio quo pecuniã suam tueatur: ne per violentiã auferat̃. vnde subdit in littera. Atqui pro certe ego puto hoc maxime cõsiderãdum q̃ pecunia nihil habeat suapte natura .i. in sua natura vt nequeat auferri his inuitis .i. nolẽtibus a quib⁹ possidet̃. dicat Boe. Fateor inq̃. Et pħia q̃d ni fatearc. q. d. oportet vt fatearis: cum quotidie aliq̃s valẽtior .i. fortior eripiat eam inuito .i. nolenti. Vñ enim querimonie forẽses .i. iudiciales: nisi q̃ pecunie erepte vi vel

fraude reperiũtur in iudicio. Respondet Boe. ita est inq̃ et philosophia. Egebit igitur quis p̃ presidio .i. est auxilio extrinsec⁹ petito: quo tueatur suam pecuniam quam posset amittere: respondet Boetius. Dubitari nequit. Tunc philosophia concludit ex dictis dicens. Igitur res est elapsa: id est mutata in contrariũ. nam opes q̃ putabãtur sibi facere sufficientes: faciunt potius indigentes alieno presidio. ¶ Nota q̃ illud quod per violentiam acquiritur potest per violentiã auferri: sed pecunia per violentiã acquiritur: quia dicit Aristoteles primo ethicorũ. q̃ omnis pecuniosus est violentus: ergo violenter aufertur pecunia propter quam violentiam fiunt querimonie forenses. ¶ Vbi sciendum q̃ forum est locus rerum venalium: sed forus est locus exercendarum litium coram iudice. inde forensis idem est qd̃ iudicialis. ¶ Quis autem modus est. Hic philosophia probat q̃ diuitie non auferunt indigentiam: ⁊ sic per cõsequens nõ consistit in eis felicitas et dicit. quis est modus quo indigentia pellatur diuitijs. Nunquid diuites nequeunt esurire. q. d. sic. nũquid non possunt sitire. q. d. immo. Nunquid membra pecuniosorum non sentiũt frigus hybernum .i. hyemale q. d. sic. Sed tu inquies .i. dices opulentis; id est diuitibus .i. aliquid quo famem sentient et frigus

repellant. Respondet philosophia hoc modo indigentia potest consolari diuitijs: sed penit⁹ auferri non potest. Nā si hec. s. indigentia semp hyans. i. desiderans et poscens aliquid expletur opib⁹ necesse est tamen vt maneat indigentia que posset expleri: qz quātislicūq; sitis diuitijs vel fames mitigetur. adhuc diues post sitiet et esuriet: et qđ nature nimiū est auaricie nihil satis est: q̄re si opes nō possunt submouere: id est. repellere indigentiā: sed faciunt indigentiā. quid est: id est quomodo esse potest ꝙ credatis eas p̄stare id est dare sufficientiā. q. d. nullo modo debet credi. ¶ Nota ꝙ oīs indigentia vel est indigentia nature vel auaricie. Indigentia nature paucissimis suppleri pōt: eo ꝙ natura paucis minimisq; cōtēta est. Unde ppter naturam non oportet multū querere diuitias: nec per diuitias ingentia nature amoueri pōt sicut nec ipsa natura mutari pōt. Indigentia vero auaricie que ē nullo modo expleri potest et ita diuitie eam amouere non possunt: ideo plus augent qz dicitur auarus nō implebitur

Sed hoc modo consolari quidē diuitijs indigētia potest: sed auferri penit⁹ nō potest. Nā si hec hyans semper atq; aliquid poscens opibus expletur: maneat necesse ē que possit expleri. Taceo ꝙ nature minimū auaricie nihil satis est. Quare si opes nec submouere indigentiam possunt et ipse suam faciunt: quid est ꝙ eas sufficientiam prestare credatis.

pecunia. ¶ No. ꝙ diuitie non solum non inducunt sapientiam cum dicat Sene. Quid prosunt stulto multe diuitie dum per eas non possit fieri sapiens.

¶ Ascensius.

Os quoq; ꝛc. Pauca hic lucis egent. Uocat autē terrena animalia eo ꝙ rebus terrenis adhereant in illis finem constituētes. Efficere est plusq̄ facere. facere enim sepe contingit sine effectu: id est cōpletione operis quod fieri cepit. Eget vero. Ordo est. vero pro sed. quisquis eget: id est opus habet et indiget eo quod desiderat. Non aliter expones eget: id est caret quia multis caremus quibus nō egemus: vt vir plebeius

Egeo. caret censu equestri: et tamen non eget. Egemus enim quibus nobis opus est: et que

Careo. quodāmodo necesse est nos habere ad cōditionē vite nostre saluandā. Caremus omnibus que nō

Uaco. habemus: habere tamen velimus proprie. Nam vacamus malis vt pena et culpa. Desideramus

Desiderio autem quod abest et adesse velimus. vel quod non reperimus vbi sperabamus: cum iam desierit esse: vt mille viros in prelio desideratos: intelligimus interēptos et ob id cum quererentur a suis

Forū. non inuentos. Forum a phoro greco verbo quod significat fero et porto deductum volunt significatq; locus in quo tam res venales q̄ lites feruntur. Et pro vtroq; apud latinos neutri est generis

Forus. vnde dictum est forum iudiciale non iudicialis forus. Recentiores tamen: id est canoniste ad differentiam pro foro iudiciali masculine proferunt forus vt patet cap. forus. Legitur autem apud latinos fori forus pro tabulatis nauiū in quibus sedent remiges vt quarto Eneidos. Implessemq; foros. Consolari quidem diuitijs indigentia potest: auferri penitus non potest. Male legunt qui dicunt: sed auferri penitus non potest. Quia vt docet Ualla quotiens he coniunctiones: sed autē vero ponūtur: verbum non est repetendum: quod legitime reperitur illis ablatis vt indigentia pecunijs leuari quidem potest. auferri autem non: vel sic leuari potest: auferri non potest. Non tamen castigassem nisi sic quoq; scriptum reperissem. Non enim semper que Laurentius precepit etiam periti obseruant. Male etiam quidam legunt Taceoq; nature nimium. Legendum enim est minimum. Et est ordo. taceo ꝙ minimū est satis nature et nihil est satis auaricie qua propter satiari nō potest. dicit enim Sene. Tam deest auaro quod habet q̄ quod non habet: quia nescit eo quod habet frui. Et Iuuenalis. Crescit amor nummi quantū ipsa pecunia crescit.

Fori.

Sed autē ꝛc.

Thomas. Sanctus

Uamuis fluēte diues auri gurgite. Istud est tertiū metrum hui⁹ tertij qđ dicit archilochium ab inuētore iambico cum a pede dominante coniungitur metrum elegiacū: in quo metro philosophia inuehitur cōtra auaros quos in presenti vita sollicitudo diuitiarum affligit: et in morte derelinquit: et dicit. Quis diues auarus fluente: id est inundante auri gurgite: id est multitudine cogat: id est congreget opes non expleturas suam cupiditatem: et Quis diues oneret: id est premat colla sua baccis: id est gemmis preciosis rubri littoris: id est rubri maris: quia gemme colliguntur in littore rubri maris. et Quis scindat: id est diuidat arando rura opima: id est agros fecundos centeno boue: id est cum cētum bobus adhuc cura mordax: id est

¶ Metrum tertium tertij libri.

Uamuis fluente diues auri gurgite
Non expleturas cogat auarus opes
Oneretq; baccis colla rubri littoris
Ruraq; centeno scindat opima boue

sollicitudo non deserit ipsum superstitem id est viuentem ꝙ pro ⁊ leues opes que leuiter transeūt non comitantur ipm defunctum id est mortuum. ¶ Nota circa litteram ꝙ gurges ſm hug. ⁊ Isidorum in libro ethimo. est locus altus id est profundus in flumine ⁊ in proposito signat abundantē ꝫ affluentiam auri. Item ſm huguitionem bacca per duplex c inuenitur positum ꝓ fructu oliue vel auri pro quolibet fructu. aliquando autem inuenitur pro gemma preciosa et sic sumitur hic. Item Gurges. Bacca

Nec cura mordax deserit superstitem
Defunctumqꝫ leues non comitantur opes.

diues auarus duplici malo pūit in presenti vita semper sollicitat ⁊ post mortem nihil eum de diuitijs comitatur de quo diuite loq̄t alanus in lib. de planctu nature dicens. Ut loculis varia nummorum fercula donet. Imponit proprio diues ieiunia ventri. Item ioculatur ocellis diues in argento sed venter philosophari cogitur.

¶ Ascensius.

Uamuis fluente ⁊c. Cantus hic est dicolos distrophos: prior versus est archilochius trimeter iambicus senis pedibus constans inter quos predominatur iambus. Posterior est elegiacus penthameter de quo in primo carmine libri primi dictum est. Sensa verborum aperta sunt: verba ipsa non obscura. Attende tamen gurgitem proprie dici fluctum precipitē dīa ingurgitantē ⁊ secum rapientē. Potest autē loqui generaliter de quocūqꝫ gurgite. sunt eīn varij fluuij auriferi ⁊ habentes arenas auro insignes: vel loquit̄ specialiter de tago ⁊ paccolo fluuijs auriferis. de quorū priore sic inquit Iuuenalis. tanti tibi non sit opaci. Omnis arena tagi: quodqꝫ in mare voluitur aurum. Ut somno careas. De paccolo vide Ouidium in. xi. methamorphoseos. Quereretqꝫ baccis. Bacca c. duplici ⁊ sine aspiratione scriptum: significare potest omnem fructum minorem arborum et fructicum: proprie tamen Oliue Lauri Myrti Lentici Fabe Syriace et eiusmodi arborum: quarum fructus rariores veniunt et dispersius vt inquid Ualla. Nam qui densius nascuntur acini potius vocandi sunt: vt grana vue hedere et sambuci ebuli mali punici ⁊c. Sed nonnunꝙ confunduntur. Quia bacca generaliter accipitur: vt auctor est Seruius ad illud tertij Eneidos. Uictum infelicem baccas lapidosaqꝫ corna dant rami. Unde alibi pro acinis ebuli dicit Uirgilius. Sanguineis ebuli baccis minioqꝫ rubentem. Et quia vniōes baccarum rotunditatem ⁊ figuram habent: etiam bacce dicuntur vnde est primo Eneid. Colloqꝫ monile baccarum id est (inquit Seruius) ornatum margaritis. Dicitur autem hoc margaritum: et hec margarita: et hec margaris. Sunt qui separant gemmas et margaritas. Cicero. Nullam gemmam aut margaritam. Et gemmas dicunt diuersi coloris: margaritas vero albas: vel gemmas integras: margaritas pertusas. Hec Seruius. Quare autem vniones vocentur docet Plinius quoniam enim singule reperiuntur huiusmodi gemme ab vnitate vniones vocantur. Unde Solinus Lapis iste in aquis molis est: humo duratur exemptus: nunꝙ duo simul reperiuntur. Unde vnionibus nomen datur. Nascuntur autem vt docet Plinius. Bacce in mari indico sed precipue laudātur circa arabiam persico sinu maris rubri ⁊c. Inde hic dicitur rubri littoris. Bacca autem aspiratum sacerdos est bacchi sicut phebas phebi. Rura opima id est pinguia arua et fecunda. dicitur autem rus: quia rursum colendum est. Uirgilius in georgicis. Redit agricolis labor actus in orbē Atqꝫ in se sua per vestigia voluitur annus. Opimum autem fecundum ⁊ pingue dicitur ⁊ per trāslationem opulentum et pomposum. Unde opima spolia sunt que principi militie detracta Ioui olim dicebantur. Nec cura mordax. Assidue mordens dicitur cura eo ꝙ cor vrat. Est ergo misera diuitiarum possessio que neqꝫ hic sine anxietate possidentur: neqꝫ sine labore pariuntur: neqꝫ sine dolore derelinquuntur: cum tamen derelinqui debet antiqua non comitantur defunctum: nisi forte per elemosynas premiserit eas. Gurges Bacca Acinus Margarita. Gemma Uniones. Baccha. Rura. Opima Cura

¶ Prosa quarta tertij libri.

Ed dignitates honorabilē ꝫ reuerēdū ꝗ cui puenerint reddunt. ¶ Num est vis ea magistratibus: vt vtētium mentibus virtutes inserant: vitia depellant: Atqui

¶ Prosa quarta tertij libri.

Ed dignitates. ista est quarta p̄sa in ꝗ pbat phia ꝙ dignitates tēporales nō conferunt honores ⁊ reuerentiā quā ꝓmittere videnť ⁊ ꝑ cōsequens nō est in eis vera beatitudo. Et primo ꝓponit ꝙ dignitates faciunt honorabilem. Secundo improbat illud ibi. Num vis. Primo dicit. Sed dignitates reddūt hoīez honorabilē ⁊ reuerendū cui puenerint. ¶ No. honor est exhibitio reuerētie alicui in testimoniū ꝟtutis sicut accipit̄ ex quarto ethicoꝝ. vel aliter. Honor ē opinīōis benefactiue signū: vt dicit Aristoteles in lib. rethoꝝ. Quando eīn opinamur nobis posse benefieri ab aliquo ipm honoram⁹. Sed reuerentia est decens ac matura grauitas ſm Tul. Num est vis ea magistratibus. ¶ Hic philosophia improbat propositum quadruplici via scilicet ꝙ dignitates non conferunt honorē ⁊ reuerentiaꝫ. Primo qꝛ malis sepe eueniunt. Secundo qꝛ per dignitates vitia improborum innotescunt. Tertio qꝛ opinione hominum vilescunt. Quarto qꝛ temporum mutatione splendere desinunt. Secunda ibi. In Sanctus thomas. Honor Reuerētia

non fugare sed illustrare potius nequitiam solēt. Quo fit vt indignemur eas sepe nequissimis hominib⁹ cōtigisse. Unde catulus licet in curuli nonium sedentē strumam tamen appellat. Uides ne quātum dedecus malis adijciant dignitates. Atqui minus eorum patebit indignitas: si nullis honorib⁹ inclarescāt. Tu quoq₃ nū tandem tot periculis adduci potuisti: vt cum decorato magistratū gereres: cum in eo mētem nequissimi scurre delatorisq₃ respiceres. Num enī possumus ob honores reuerētia dignos iudicare: quos ipis honoribus iudicamus indignos. At si quem sapiētia preditum videres: num posses eum vel reuerentia vel ea qua preditus est sapiētia non dignū putare. Boe. Minime. Phi. Inest enim dignitas propria virtuti quam protinus in eos quibus fuerit adiūcta trāsfundit quod quia populares facere nequeūt honores: liquet eos propriam dignitatis pulchritudinē non habere. ¶ In quo illud est aduertendū magis. Nam si eo abiectior est quo magis a pluribus quisq₃ contēnitur cū reuerendos facere nequeat quos pluribus ostētat despectiores poti⁹ im-

quo. tertia ibi. Atq₃ vt agnoscas: quarta ibi. Sed hoc apud. Primo dicit. Num pro numquid ea vis id est talis virtus est magistratibus. i. dignitatibus vt inserant virtutes mentibus vtentium eis et depellant vitia quasi dicat non. Unde subdit. Atqui pro certe dignitates non solent fugare nequitiam: sed potius illustrare id est manifestare quo fit id est propter quod fit: vt nos indignemur eas sepissime contigisse hominibus nequissimis. Unde Catullus qui erat vir sapiens et virtuosus Nonium q erat homo vitiosus appellat strumam. i. licet viderit ipm sedētem in curuli. i. in sede dignitatis iudiciaria. Uides ne igit quātum dedecus dignitates abijciāt malis hoībus et manifestāt eos esse contēptibiles a bonis. Atq₃ p certe indignitas. i. malitia eorū min⁹ patebit si nullis honorib⁹ inclarescant. i. splendeāt. O Boe. nūqd tu potuisti tot periculis adduci. i. affligi vt cum decorato. i. tali viro magistratū gereres. cū in eo respiceres mentē nequissimi scurre et delatori: quasi dicat. Nūqd possumus iudicare dignos reuerentia ob honores. i. ppter dignitates quos iudicamus indignos ipsis honoribus. i. dignitatibus. q. d. non. Et si quem videres preditū sapiētia licet nō haberet dignitatem. nunqd posses eum nō putare dignum reuerentia vel sapientia qua predit⁹ eēt quasi dicat: nō posses eum iudicare indignus sapientia et virtute sua: quia ppria dignitas inest virtuti. quam virtus transfundit in eos quib⁹ fuerit adiuncta et quia populares honores hoc facere nequeūt. liquet id est manifestum est eos propriam pulchritudinē dignitatis nō habere. ¶ Nota ex littera potest formari talis ratio. Illud qđ adueniens alicui non confert honorem: illud non facit vere honorabilem: sed dignitates non conferunt honorem cui adueniunt nec tollunt si non adueniunt ergo et c. Minor probatur: quia honor seqtur virtutem: ex quarto ethicorū vnde vitiosus nullo honore dignū reputamus in quacūq₃ dignitate fuerit: sed solum virtuosum etiam si non sit in dignitate: cum igitur dignitates temporales non cōferant virtutes nec tollant vitia: manifestum est q honorabilem non faciunt. ¶ Nota q Catullus erat vir sapiens et virtuosus: qui Nonium sedentem in curuli ex animi indignatiōe vocabat strumā eoq₃ viro tam malitioso collata fuit dignitas. Est autem struma congeries humorum in collo. sub hac autem similitudine ipm appellat strumam: quia in pectore habuit congeriem vitiorum. ¶ Nota q rex theodoricus voluit quendā nomine decoratum violenter tendere in magistratum: vt vna cum Boe. rempublicam regeret: cuius nequitiam Boe. detestatus recusauit sibi associari propter quod Boe. multis iniurijs afflictus fuit a rege theodorico. ¶ Nota q scurra ꝛm hug. idem est quod leccator vel vaniloquus: proprie autem dicitur qui sequitur curias gratia cibi. ¶ Nota q virtus facit hominem reuerendum et nobilem nō dignitas: qr dicit. Seneca. xliiij. epla. Uirtus non accepit Platonem nobilem et reuerendum sed fecit: quis enī est generosus virtuosus et dignus nisi qui ad virtutem est bene dispositus. Non facit hominem nobilem atrium plenum famosis imaginibus et nummis: sed animus est virtus supra fortunam surgens. ¶ In quo illud est aduertendum magis. Hic phia probat scđa via q dignitates nō faciūt hoiem nobilē et honorabilē qr vitia iprobosū manifestat dicens i quo. s. q dignitas aduenit magis. illud est magis aduertendus q si aliqs eo est abiector. i. vilior quo. i. quanto magis contēnitur a plurib⁹: cū dignitas neqat facere improbos reue-

Scurra.
Uirtus.

rendos: sed ipsos facit despectiores quos pluribus ostendat. verum pro sed. hoc non est impune: id est dignitas non facit hec impunita: quia improbi parem vicem reddunt dignitatibus quas ipsi cōmaculant sua contagione. q. d. sicut dignitas maculat improbos quia eorum maliciam manifestat. sic ecōtra improbi maculant dignitates. ¶ Nota per dignitates vitia improborum innotescūt quia principatus virum ostendit. cum igitur faciat homines contemptibilem temporalis dignitas

probos dignitas facit verum non impune. Reddūt nā ꝙ improbi parem dignitatibus vicem: quas sua contagione cōmaculant. ¶ Atqui vt agnoscas veram illam reuerentiam per has vmbratiles dignitates non posse contingere sic collige. Si quis multiplici consulatu functus in barbaras natiões. fortune deuenerit: venerandū ne barbaris honor facit? Atqui si hoc naturale munus dignitatibus foret ab officio suo quoquo gentium nullomodo cessarent. Sicut ignis vbiq terrarum nunq̄ tamen calere desistit. Sed quoniā id eis non propria vis: sed hominū fallax annectit opinio: vanescunt ilico cum ad eos venerint: qui dignitates eas esse non estimant. ¶ Sed hoc apud exteras nationes. Inter eos vero apud quos orte sunt nō perpetuo perdurant. Atqui prefectura magna olim ptās nunc inane nomē et senatorij census grauis sarcina. Si qs quondā populi curasset annonā magnus habebatur: nunc ea prefectura quid abiectius? Ut enī pauloante diximus qd nihil habet proprij decoris opinione vtētium: nūc splendorem accipit nūc amittit. Si igit̄ reuerendos facere nequeūt dignitates: si vltro improborū contagione sordescūt: si mutatione tēporum splendere desinūt: si gētiū estimatiōe vilescūt: qd est quod in se expetende pulchritudinis habeant: nedū alijs prestent.

adueniens improbis facit eos despectiores. Unde Juuenalis poeta. Omne animi vitium tanto cōspectius in se crimē habet quanto qui peccat maior habetur. et Sene. loco ignominie apud indignū est dignitas. Atqui vt agnoscas. Hic phia probat tertia via ꝙ dignitates non faciunt reuerendū: quia opinione hominū vilescunt qui enim dignitatib' funguntur quauis a suis honorentur: tamē apud extraneos hoīes non curātur: vt ab illis qui sunt alteri' diocesis. vñ di. Atqui pro certe tu agnoscas verā reuerentiā que est beatitudo nō posse cōtingere alicui homini per has dignitates vmbratiles. i. transitorias admoduꝫ vmbre sic collige. si quis homo funct'. i. vsus multiplici cōsulatu. i. dignitate deuenerit forte in barbaras nationes. i. extraneas gētes facit ne honor cōsulatus ipsum venerandū barbaris. q. d. nō. Atqui pro certe si hoc scꝫ facere reuerendū barbaris est naturale mun' dignitatib' nullo modo cessarēt ab officio isto quo quo. i. quocūq loco gentiū: sicut ignis vbi terrarū nūq desistit calere. i. cremare. Sed quoniā. i. reuerendū facere eis annecti fallax opinio hominū et nō propria vis ilico: id est statim vanescūt cū ad eos venerint qui non estimāt eas esse dignitates: sicut sunt natiōes barbarice. i. extranee. ¶ Nota ꝙ res non destituitur a sua propria operatione cuꝫ enim operatio sit finis habētis operationē. secūdo celi et mundi. res destituta a sua opatiōe destrueret a suo fine: et sic esset frustra. Si ergo facere reuerendū esset naturalis operatio dignitatum vbiq gentium facerēt hominē reuerendū: sed videm' ꝙ dignitates que faciūt aliquem reuerendū apud suos: apud extraneos non faciunt ipsum reuerendum. ¶ Sꝫ hoc apud exteras nationes. Hic phia probat quarta via que sumit̄ ex hoc ꝙ dignitates tēporꝫ mutatione sordescunt qd enim olim magna fuit dignitas. moderno tēpore pro nihilo reputatur. Unde dicit. Sed hoc qd dixi verum est apud exteras nationes. i. extraneas sed inter eos quos dignitates orte sunt non perpetuo durāt. Atqui pro certe nam prefectura olim erat magna potestas apud romanos: sed nūc est inane nomē et census. i. preciositas senatorij nūc est grauis sarcina que olim erat magna dignitas et si quis quondā curasset annonā populi qui dicebat̄ prefectus annone: ille magnus habebat̄ nūc ea prefectura quid est abiectius. q. d. nihil. Ut enim pauloante diximus nihil enī habet pprij decoris qd opinione vtentiū nūc accipit splendorē nunc amittit. Et nūc epilogat dicēs. Igit̄ si dignitates nequeunt facere reuerendos vt ptꝫ ex prima via si sordescūt cōtagione. i. vitio improborū: vt ptꝫ ex se

Opera' io naturalis

cunda via si vilescunt estimatione gentium vt patet ex tertia via si desinunt splendere mutatione temporū vt docet quarta via. quid est ꝙ habeant in se expetende: id est desiderande pulchritudinis: nedum alijs prestent: quasi diceret nihil habent in se pulchritudinis: et ideo nec eam alijs prestare possunt. ¶ Nota ꝙ prefectura quōdam erat magna dignitas apud romanos. et dicitur ille prefectus qui ceteris magistratibus prefuit et omnes dignitates in ciuitate romana antecellebat. Sed postꝙ Julius cesar imperiū inuaserat talis dignitas ad imperatorem transferebat et diminuebat eius potestas ita ꝙ nomē illius dignitatis mansit sine re. Itē senatoria dignitas magna fuit apud romanos: qr officium senatorum prius fuit honestum scz vtiliter consulere reipublice: sed postea cōpulsi fuerunt senatores ad seruiendū voluntati principis in damnū reipublice.

¶ Ascensius.

Sed dignitates ꝛc. In hac parte ostēdit magistratū honores nō conferre verā felicitatem: nec honorē pprium esse dignitatibus. Textus est clarus. Primū obijcit sibi pbia. deinde respōdet: ac si dicat. Sed diceres forte ꝙ dignitates ꝛc. Num est ea vis magistratib᷒. i. nunqd magistratib᷒ hēt eā vim. q. d. nō. Nā hec pricula num negatiuā rñsionē petit. Illustrare nequitiā solent. vnde Juuenalis. Omne animi vitiū tanto conspecti᷒ in se crimē habet ꝙto qui peccat maior habet. Eādē rem horati᷒ prosequit lib. i. sermonū. sermone. vi. vbi ostendā magnā inuidiam incurrere qui sine infimo loco nati ad magnos deueniūt honores sollicitareq omniū animos ad inquirendū qui sint
et quo patre nati. Illustro est illustrē facio. Est aūt homo illustris cui vita aut vehemēter mala aut
Illustro. egregie bona lustrum et claritatē facit. sicut nobilis a multis notus et quē facile est noscere tā ppt
Illustris. vitia ꝙ ppter virtutē: vt nobilis meretrix nobilis miles. Similiter insignis aliquo facto pcipuo in
Nobilis. signitus: et quasi signū quo cognoscat habēs: vt insignis latro. Insignis orator. Strumā p emphasim dixit. Non eni satis fuit appellasse strumosum: sz vocauit strumā: sicut seniū p sene: scelus p celestor sapientiā pro sapiēte. Terentius ponit. Est autē struma (vt scribit celsus lib. v.) tumor in quo
Insignis. sim dixit.
Struma. subter concreta quedā ex pure ꝛ sanguine quasi glādule oriuntur que vel precipue fatigare medicos solent: qm̄ et febres mouēt nec vnꝙ facile maturescit et sine ferro sine medicamentis curant: plerūq iterū iuxta cicatrices ipsas resurgiūt multoq post medicamēto est opus quibus id quoq accidit. longo spacio detinēt. Nascūtur maxime in ceruice: sed etiā in alijs ꝛ inguinibus ꝛ in lateribus. In māmis quoq feminarū ꝛc. Est ergo struma apostema qd est pituita in collo presertim erūpit. vñ etiā nomen accipit. Nā ruma est pars gutturis. scrofulam vulgo appellāt. Januensis vult in pectore esse strumā: vbi aliqñ est: sed min᷒ pprie iuxta interpretationē iam dictam. Adducit autē auctoritatē. Juuenalis satyre. x. dicētis. Nec preterea rapuit. Nero loripidē vel strumosum: atq vtero pariter gibboq tumentē. Sed eo nō cōuincit Nā nō est ordo strumosum vtero: sed strumosum atq tumentē pariter vtero atq gibbo: vt sit strumosus in collo tumens in vtero ꝛ dorso. Verū parui facit ad institutū nostrū cū auctor noster hic p metaphorā vult catullū vocasse noniū vel vt quidam legūt noniū strumā. i. vas plenū putredinis ꝙuis in sella curuli sederet. Dico vel noniū: quia sunt qui velint. Boe. respexisse ad illud horatij satyra sexta iam allegata. At nonius collega gradu post me sedet vno: vbi fm quosdā noni᷒ dictus est quasi nouus hō qui iam primū ꝛ prim᷒ in familia sua magistratū adijt vt silr catull᷒ p quocūq seuero hic capiat: et nonius p indigno nouū magistrum ineunte. Silr quidē decoratū appellatiuū putāt vt sit quidā decorat᷒ fauore regio magistra
Decorat᷒ tu consulari cuius collegiū Boe. refugit. Dicūtq ppter legem de famosis libellis latā: et ne quis sub ppriⁱ nois expressione quēꝙ viuentiū etiā in satyra reprehendat. hic non decuisse ppriū nomē viuētis positū fuisse. Adduci autē nō recte exponit. i. affligi: sed ad pericula duci: ꝛ ad cōsensus duci: vt cū decorato gereres magistratū vel cū illo viro sic appellato vel cū quouis quē nominare nō vult ornato in exterioribus: sed intus turpi. vel ornato. i. candidato vt in comitijs solebāt. Scurra
Scurra. est qui non habitat ratione sue dignitatis iocularia et obscena tam in se ꝙ in alios dicta iacit. Dela
Delator. tor aūt qui occulta crimina ꝛ sepe ficticia ad principē clam defert. Per hoc ergo ꝙ scurra erat: aditum ad regem inuenit: vt postea delator fieret: et sepe inuenit vt idem scurra seu potius adulator et delator sit. Preditus ta. tū. est pre alijs. i. supra alios datus. i. a deo vel natura doratus vel orna
Preditus tus aliqua re que solet addi in ablatiuo: vt predit᷒ honorib᷒ virtute sapiētia ꝛc. inest eni dignitas propria virtuti. Unde valeri᷒ maxim᷒. Magna vbiq precio virtus estimat. ¶ Quo quo gentium: vel sublatū est verbū vitio scriptoris vel subaudiendū relictū. Plenū eni esset quocūq gentiū transferātur. Nec placet vt si quoquo. i. quocūq loco. potius eni dixit vbicūq. Silr nec illud. Sicut ignis vbicūq terrarū nunꝙ tamē calere desistit: plenū est: sed pficit sic. Sicut ignis vbicūq terrarum fuerit: tamē nunꝙ desinit calere. i. calidus esse vbi negligēter expositū. i. cremare. Ignis enim semp ex natura calet. i. calidus est: sed nō semper nec vbiq cremat: qr non vbiq habet cremabile seu combustibile. Nec vnꝙ sanctus Thomas ita exposuit cuiuscūq sit cōmentarij qui ipsi ascribuntur. Legitur etiam vbiq terrarū vt sit ignis est sup. vbiq terrarum ꝛc. Contagio contagionis est
Contagio macula et infectio que ex contactu nascitur. dicitur etiam contagium: sed plerūq in plurali hec cō
Contagia tagia: vt in Buccolicis. Nec mala vicini pecoris contagia ledent. Nedum alij prestēt. Nedum duo
Nedum. bus modis ponitur affirmatiue et negatiue. affirmatiue autem ei quod minoris ponderis est adheret: vt ego pro te sanguinem nedum pecuniā expenderem. Negatiue autem econtrario: vt nollem pro te pecuniam expendere nedum sanguinem. Quoniam autem in eiusmodi interrogatione figurata tacite includitur negatio (sensus enim est.) nihil est expetende pulchritudinis quod in se

habeāt. ideo maius subdit dicēs. Nedum alijs prestēt. Quia plus est alijs ꝑstare pulchritudinē ꝙ in se habere: cū nemo prestet qđ nō habet saltē ꝟtualiter: ⁊ multi habeāt qđ nō prestāt. Est autem nedum quasi nō solū. hoc differēs ab alijs tribus: nō solū: nō tantū: nō modo ꝙ ipa nunꝙ fere sine huiusmodi clausula subsequente ponitur veruetiam: sed etiā: sed vel: sed ⁊ aut simili sempꝙ ꝑponunt quod maius est: vt docet valla. Nedum autem sine illis ponitur.

Nedum.
Non solum
Non tantum
Nō modo

¶ Metrum quartum tertij libri.

Quāuis se tyrio superbus ostro
Comeret et niueis lapillis.
Inuisus tamen omnibus vigebat
Luxurie nero seuientis.
Sed quondam dabat improbus verendis
Patribus indecores curules.
Quis illos igitur putet beatos
Quos miseri tribuunt honores.

Quāuis se tyrio supbꝰ ostro. Hic īcipit ꝗrtū metrū huius tertij qđ dicit metrū valenticū ab inuētore: dactilicū a pede predominante. tetrametrū a numero pedum. In quo metro phia cōfirmat ꝑ exēplū ꝙ dignitates nō faciūt vere reuerendū: ⁊ per ꝯñs nō est beatitudo ꝗrenda in eis: qꝛ dignitates adueniebant Neroni q̄ pessimꝰ erat et ab eo alijs ꝯferebanť. Unde dicit in lr̄a. Quis supbus nero seuientis luxurie comeret id est ornaret se ostro tyrio. i. purpura tincta in sanguine tyri. ⁊ quis comeret se niueis lapillis. i. albis margaritis tū ipse viuebat olbus inuisus. i. odiosus. Nā improbus Nero dabat verēdis patribus. i. reuerēdis senatoribus curules. i. tales dignitates ꝓpter quas sedebant in curulibus indecores: quia ab indigno dabanť. Quis igiť putet. i. reputet illos honores beatos q̄s miseri. i. improbi ⁊ vitiosi tribuūt. q. d. nullus. ¶ Nota dicit neronē seuiētis luxurie: qꝛ eps linquon nomine Preculsus narrat ꝙ Nero oīa theatra italie ⁊ grecie perlustrās assumpto vario decore vestitꝰ cytharistas: tragedos: ⁊ aurigas sepe sugasse visus est. tante libidinis exagitatus: vt nec a matre: nec a sorore abstinuisse videbať reuerentia cōsanguinitatis virum in vxorem duxerat: ⁊ ipe a viro in vxores redactus est: ⁊ fuit luxurie tam ineffrenate: vt retibus aureis piscaretur que purpureis finibus extrahebantur: ⁊ lauabat ea frigidis ⁊ callidis vnguentis que nunꝙ minꝰ ꝙ mille talētis confecit: ⁊ nihilominus ipe nero tam vitiosus dignitatē imperialē adeptus est: immo etiā alijs dignitates largitus est.

Sanctus Thomas.

Nero

¶ Ascensius.

Quāuis se tyrio supbus ostro. Cantus est dicolos distrophos. Prior ꝟsus est phaletius pētāmeter endecassyllabus trochaicus. Phaletius a phalesco inuētore: pētāmeť a numero pedū. Sunt enī ꝗnꝗ. s. spōdeus dactylus ⁊ tres trochei: sed vltimꝰ pōt eē spōdeus endecassyllabus: qꝛ. xi. syllabis cōstat ⁊ trochaicꝰ a trocheo pede predominante. Scđs ꝟsus est archilochius ex duobꝰ dactilis ⁊ totidē trocheis. Nō auscultabis ꝗ̄ supioribꝰ cōmētarijs. Tyrio ostro. Laus a patria. Nā in tyro fiebat purpura dibapha. i. bis tincta in maximo ꝓcio habita. Solēt aūt ostri mures ⁊ purpura ꝑ eodē accipi. Lapillis niueis. i. vnionibꝰ. De luxuria neronis. Suetonius aliiꝗ satis dicūt: cū sit scitu indigna.

Ostrum

¶ Prosa quinta tertij libri.

An vero regna regūꝗ familiaritas efficere potentē valēt? Quid ni? qñ eorꝫ felicitas ꝑpetuo ꝑdurat? Atq̄ plena est exēploꝝ vetustas plēa etiā p̄ñs etas q̄ reges felicitatē calamitate mutauerit. O ꝑclara potētia que

An vero regna. Hec ē quīta prosa huius tertij in qua ostendit phia: ꝙ regnum ⁊ regni familiares nō cōferāt veram potentiā quā ꝑmittūt ⁊ propter quā appetunť. Et primo ostēdit verā potentiā nō esse in regnātibus. Scđo ꝙ nō in regū familiaribꝰ: ibi. Nā quid ego. qđ autē in regnātibus nō sit vera potentia: ⁊ ꝑ ꝯñs nec btitudo ꝓbat ꝗttuor vijs. Prima sumiť ex ꝑuitate durationis regnantiū. Scđa sumiť ex paruitate extēsionis. Tertia ex ānexione timoris. Quarta ex defectu securitatis. scđa ibi. Qđ si hec. tertia ibi. Expertus fortis: ꝗrta ibi. Atq̄ vellē. Primo ꝓponit intētū ꝑ modū q̄ōnis dicēs. An regna ⁊ regū familiaritas valēt efficere potentē. ⁊ rñdet hyronice. quid ni. i. quare nō efficerēt potentē qñ eoꝝ felicitas. i. ptās ꝑpetuo ꝑdurat qđ sup. nunꝙ cōtingit. vnde subdit. Atqui ꝑ certe vetustas plena est exēploꝝ: ⁊ etiā p̄ñs etas q̄ regē mutauerint suā felicitatem calamitate. ⁊ subdit. O ꝑclara est potentia loquēdo hyronice: q̄ nec inueniť satis efficax ad cōseruationē sui. ¶ Nota ꝙ nulla felicitas ꝑpetuo ꝑdurat saltē tpalis: hoc paruit ꝑus exēplo vetustatis

Sanctus Thomas.

posito de creso rege lydorum. hoc etiā patet exemplis eorum qui erāt tpe Boe. sicut de imperatoribus romanis qui crebro circa tpa sua mutabant nūc bellis: nūc insidijs oppressi vel alio modo obiecti. et idem testat Gaufredus in poetria di. Hoc vnū pscire potes ꝙ nulla ptās esse morosa potest: si vis exempla priores. Respice fortunas emercuit illa priorum. Florida posteritas minos sub uertit athenas rc. ¶ Quod si hec regnorum ptās. Hic ostēdit ꝙ ptās regia nō est vera potestas nec beatifica propter

nec ad conseruationē quidē sui satis efficax inuenitur.
¶ Quod si hec regnorum ptās beatitudis auctor ē: nōne si qua parte defuerit felicitatē minuat miseriā iportet. Sed quis late hūana tēdāt impia plēs necesse est gētes relinq̄ q̄bus regū q̄sq̄ nō iperet. Qua vero parte beatos faciēs desinit ptās hac ipotētia subintrat q̄ miseros facit. hoc igit modo maiorē regibus inesse necesse est miserie portionē. ¶ Expertus sortis sue periculorum tyrānus regni metus pendētis supra verticē gladij terrori simulauit. Que est igit hec ptās q̄ sollicitudinū morsus expellere: q̄ formidinū aculeos vitare neq̄t. Atqui vellēt ipsi vixisse securi sed nequeūt. Dehic de ptāte gloriant an tu potentē censes quē videas velle quod nō possit efficere. Potentem censes qui satellite latus ambit. Qui quos terret: ipse plus metuit. Qui vt potēs esse videatur in seruientiū manu situs est. ¶ Nā quid ego de regū familiaribus disseram: cum regna ista tāte imbecillitatis

paruitatē extēsionis eius di. ꝙ si hec ptās regnorum est auctor. id est causa beatitudinis i nōne si qua parte defuerit regia ptās ipsa minuat felicitatē iportet. i. indicat miseriā. q. d. sic. sed quis humana impia late tēdātur: tū necesse est plures gētes relinqui quibus quisq̄ regū nō imperet: nō enim potest esse ꝙ vnus oībus imperet. Qua vero parte beatos faciēs desinit ptās hac parte ac subintrat impotētia faciēs miseros. hoc ergo modo necesse est in regibus esse maiorē portionē miserie q̄ felicitatis: cū in maiori parte sint impotentes. ¶ Nota ꝙ si ptās regia efficit beatū: ergo vbi est defectus ptātis regie: ibi erit defectus beatitudinis. Cū igit plures sint gētes sup quas non est ptās vnius regis q̄ que subiaceat sue ptāti: sequit ꝙ rex in maiori parte erit miser et nō beatus: igitur in potestate regia nō consistit vera beatitudo. ¶ Expertus sortis sue periculorum. Hic ostēdit ꝙ in regnantibus nō sit vera ptās propter annexionē timoris p exemplū dicens. Quidā tyrānus. s. dionysius expertus sue sortis. i. fortune quantus esset anxia periculorum metus id ē timoris sui: ipse simulauit. i. similitudine demōstrauit terrore gladij supra verticē pendētis. Que est igit hec ptās q̄ neq̄t expellere morsus. i. corrosiones sollicitudinū: nec potest vitare aculeos. i. stimulos formidinū. i. timorum. q. d. exilis. i. parua est talis ptās. ¶ Nota ꝙ Dionysius fuit quidā rex qui cū requireret a quodā suo familiari quare semp tristaretur cum tū semp haberet vitā beatā. Iste Dionysius volēs sibi designare causam sue tristicie iussit eū poni inter epulas lautas et sibi supra verticē iussit suspendi gladiū acutum tenui filo. Iste viso gladio perterritus epulari neq̄ letari potuit. Cui dixit Dionysius. Talis enim est vita mea quā tu beatā putabas. semp enim mortē mihi imminētē preuideo. Considera ergo quō felix esse poterit qui timere nō desinit. ¶ At qui vellent ipsi. Hic philosophia ostendit idem quarta ratione que sumit ex defectu securitatis dicēs. Atqui p certe ipsi reges vellent vixisse securi: sed nequeunt. i nō possunt dehinc. i. ex quo sequit ꝙ securi esse nō possunt quō gloriantur de sua potestate quod non est faciendū. quod probat di. An. i. nūquid tu potentē censes. i. iudicas illum quem videas efficere. i. pficere velle quod nō potest. q. d. non est potens. An. i. nūquid illum censes potentē: quia ambit. i. circūdat latus suū satellite. i. multitudine qui plus metuit illos quos ipse terret qui vt videatur potens situs. i. locatus est in manu seruientiū. q. d. nō est potens. ¶ Nota ex littera pōt formari talis ratio. Illud quod nō facit hominē securum: hoc non facit vere beatū: sed potētia tēpalis est hmōi. igitur rc. consequentia est nota: quia quāto maior potētia: tāto minor securitas. ¶ Nota reges securi esse nō possunt: quia incōmoditates imminētes non possunt nō formidare. Narrat enim Vale. de dionysio supradicto ꝙ intantū timuit tonsores barbarū ꝙ filias suas docuit tōdere barbas. ipsis aūt senescētibus precepit vt barbam et capillos sibi adurerēt: et lectum cubicularem in lata fossa fecit in quē se ligneo ponte recepit: q̄a satellites et barbaros timuit. ¶ Nā quid ego de regū. Hic philosophia ostēdit ꝙ in familiaribus nō consistit vera potentia. Secūdo excludit quādam obiectionem ibi. An presidio. Probat enim ꝙ familiaritas regū non facit vere esse potentē: cū hmōi familiaritas non possit retineri ad nutum: et ipsa retenta frequenter vergit in nocumentum. Dicit ergo. Nam quid ego disseram, id est dicam de familiaribus regum: cum ipsa regna demonstrent esse

Dionysius.

tante imbecillitatis quos scilicet familiares regum: regia potestas incolumis: id est sana sepe prosternit: et ipsa regia potestas lapsa etiam prosternit ipsos. Quomō aūt regia potestas incolumis destruat suos familiares docet per exempla dicens Nero coegit Senecam familiarem suum preceptorem: id est magistrum ad arbitrium eligende mortis Anthonius imperator obiecit gladijs militum Papi. suum familiarem diu potentem inter aulicos. Atqui pro certe vterq̄ Seneca et Papini. voluerunt renunciare sue potentie propter crudelitatem principū et voluerūt se substrahere ab eis quorum duorum Seneca conat⁹ est opes suas tradere Neroni vt ipsum placaret et voluit se cōferre in ocium id est in vitam solitariā: sed dum ipsa moles. i. magnitudo potentie trahit ipsos ruituros. i. casuros neuter efficit qd voluit: que est ergo illa potentia quam habentes pertimescunt: quam cum habere velis non sis tutus: et cum deponere cupias vitare nō possis vt patuit de Sene. et Papiniano ¶ Nota nero fingebat se magistrū suum Senecam timere postq̄ imperator factus est sicut in puericia Unde mandauit sibi vt gen⁹ mortis eligeret: q2 viuere nō posset. Seneca cibo et potu satiatus aperire fecit venam: et bibens de anulo venenoso interijt. Antiqui enim potētes et nobiles sub gēma anulli venenum portabant. vt si quid aduersi eis cōtigisset ad mortem confugerent. Item Anthoni⁹ existens imperator in suos tyrannisauit: qui Papinianum familiarē suum diu inter aliquos potentē gladijs militū occidi fecit: ex quibus patet quod regia ptās incolumis sepe suos familiares prosternit. Quod regia ptās lapsa psternat suos familiares ex hoc ptz. Cū enim familiares imitent regiam potestatē necesse est vt ipsa deficiente etiam ipsi familiares deficiant. ¶ An presidio sunt. Hic phia excludit obiectionē. Posset enim aliquis dicere q̄ hō potest conseruari in sua potentia p amicos. vnde q̄ aliqui perdunt potestates est pp̄ter defectum amicorū. hoc excludit phia dicens q̄ hoc potest esse verū de amicis qui fortuna conciliātur. De amicis autem qui virtute conciliātur non est hic loquendū: cum non computentur inter bona fortune de quib⁹ hic loquitur. vnde dicit in littera. An p̄sidio. i. auxilio sunt amici quos non virtus sed fortuna conciliat: quasi dicat non: hoc probat per locum ab oppositis sic. Quē felicitas: id est fortuna facit amicum: illum infortunium faciet inimicum. que vero pestis efficacior est ad nocendum q̄ familiaris inimicus: quasi dicat nulla: q2 inimiciciam illius cauere nō possum⁹: cū ei constent secreta nostra propter familiaritatē. ¶ Nota de amicis sophisticis loquitur Sene. ix. epistolo. Qui vtilitatis causa assumptus fuerit: tādiu placebit q̄diu vtilis fuerit: amicorum turba florētes circūsedit: sed circa euersos solitudo est. Unde poeta. Nam precio quesitus amor cum munere cedit. Inquantum durat largitio durat amicus. Alter poeta. Dum fortuna tonat fugientes terret amicos. Nam quis amet quis non vera procella docet. Et alter poeta. Dum zephirus flabat multis comitabar amicis. Ast oēs aquilo turbine flante fugat. Et alter horrea formice nunq̄ sub inania tendūt. Null⁹ ad amissas ibit amicus opes. Qd autē familiaris inimicus multum noceat dicit poeta. Plus nocet vt nostis ad cūcta domesticus hostis. Et res ipsa docet qualiter ipse nocet.

tis plena demōstrem. Quos quidē regia potestas sepe incolumis: sepe aūt elapsa ꝓsternit. Nero Senecā familiarē p̄ceptorē q̄ suum ad eligēde mortis coegit arbitriuz Papinianū diu inter aulicos potentē militum gladijs anthoni⁹ obiecit. atq̄ vterq̄ potētie sue renūciare voluerūt: quoꝝ Sene. opes etiā suas tradere Neroni: seq̄ in ociū cōferre conat⁹ est. Sȝ dum ruituros moles ipa trahit: neuter qd voluit effecit. Que est igitur ista potētia quā pertimescūt habētes: quā nec cū habere velis tutus sis: et cū deponere cupias vitare nō possis? An presidio sunt amici quos nō virtus: sȝ fortuna conciliat. Sed quē felicitas amicū fecit: infortuniū faciet inimicū. Que vero pestis efficacior ad nocēdum q̄ familiaris inimicus?

Senece mors

amici sophistici

¶ Ascensius.

Nn vero regna et c. Hic regna nihil vere beatitudinis afferre ostendit. Nihil autem apme dubium occurrit. illic aūt. Que reges felicitatem et c. Scies qui reges elegantius dictum pro eo quod est regum qui. vt sit. Presens etas est plena exemploruȝ regum qui mutauerunt et c. Calamitas s̄m donatum a calamis. i. culmis segetum deducit: et est cum segetes in agro grandine prosternūtur. vnde agricolis magna iactura fit: et idcirco pro pauperie aut miseria vite accipi solet. Potestas auctor. Bene dicit. Nas auctor ab auctoritate cōmunis est generis. Non enī dicitur sic auctrix. Uirgiliana enī iuno de se dicit. Auctor ego audendi. Et Ouidiana sapho nisi legisses auctoris nomina saphus et c. Et licȝ multi velint sine c et th scribi: periciores tamen auctores scribi volunt: sicut illud verbale ab augeo deductum auctor quod masculinum est: quia eius femininū est auctrix. Est autem in hac parte auctor: q̄ auctoritatem dat et ratihabitionem. Nam solet interdum auctor dici factor alicuius operis: vt

Calamitas.

Auctor

actores scientiarū. aliquādo is qui rei facte auctoritatē. i. ratificationem ⁊ approbationē dat: vtpote qui fretus dignitate ⁊ potestate magna potest factum alterius approbare et ratum habere aut improbare ⁊ pro infecto habere. Unde apud Liuium sic sepe accipitur. Ut cum dicit. Decreuerunt enim vt cum populus regem iussissent id sic ratum esset si patres auctores fierēt. i. auctoritate sua cōprobarent. Et alibi. Maiores nostri nullā ne rem priuatam quidē agere feminas sine auctore voluerunt. Apud iuriscōsultos auctores pupillorū sunt hij sine quorū auctoritate ⁊ approbatione pupillorum actiones ⁊ facta irrita habētur: sed finē facio. O preclara potentia. O mb⁹ casibus iungit vocatiuo dū vocamus aut inuocamus. vt o regina nouā cui condere iupiter vrbem. Iusticiaqȝ dedit gentes frenare superbas. Cum accusatiuo quotiēs est vehemens indignatio: vt o impudentē hominem. O scelestum pmenonem. Si vero taceatur ⁊ ponatur accusatiuus minor intelligitur excandescētia: vt hominē impiū qui libros tuos oculis. Citra indignationem etiā: sed cum admiratiōe quadam et exclamatione ponitur: vt o fortunatos nimiū bona si sua norint Agricolas. Cū nominatiuo: vt o fortunati quorū iam menia surgunt. O patria o diuū domus ilion. Et hic per ironiam. o preclara potentia. Sed quis: late expone quis. i. quisquis: vel quūlibet late sicut sepe alibi: ⁊ erit apertior constructio. Maiorē portionem comparatiuū posuit pro absoluto seu positiuo: vt sit maiorem. i. maiusculā non sane magnam vel aliquātum magnaȝ. Expertus sortis sue periculorum tyrannus.

Tyrānus. Tyrānus olim quilibet rex dicebatur etiā bonus: vt apud Uirg. lib. vij. de enea pio dicitur pars mihi pacis erit dextrā tetigisse tyranni. Sed nūc fere accipitur pro occupatore ⁊ incubatore iniusto regni. Loquitur aūt hic vt satis visum est de dionysio tyrāno sicilie quā rem quia graphice recitat Macrobius super Ciceronem de somnio Scipionis repetendā duxi. dicit itaqȝ sic. Atrā silicem lapsuram semper a cadenti similem illorum capitibus imminere dicūt q̄ arduas ptātes ⁊ in faustam ambiūt tyrannidē: nunqȝ sine timore victuri ⁊ cogentes subiectum vulgus odisse dum metuat semper sibi

Dionysi⁹. Siculus. videntur exitium quod merentur excipere. Nec frustra hoc theologi suspicati sunt. Naȝ dionysius aule sicule inclementissimus incubator familiari quondā suo solam beatā extimanti vitā tyranni volens q̄ ppetuo metu misera: q̄ impendentium periculorum plena esset ostendere gladium vagina ereptum ⁊ capulo de filo tenui pendentem: mucrone demisso: iussit familiaris illius capiti inter epulas eminere. Cunqȝ ille siculas ⁊ tyrannicas copias presentis mortis periculo aspernaretur. Talis (inquit Dionysius) est vita quam beatam putabas: sic nobis semper mortem imminentem videmus. Existima ergo quādo felix esse poterit qui timere non desinit: hec Macrobius. Ordo autem est. Tyrannus. s. dionysius siculus expertus periculorum sue sortis simulauit. i. equiparauit ⁊ similes fecit metus regni sui. terrori gladij pendentis supra verticem. i. summitatem capitis cuiusdam familiaris sui. Et ita legendum esset terrori non terrore. Si quis autem terrore velit legere: sit terrore. i. per terrorem: sed nō recte accipiūt q̄ sic interpretantur: nec motus est genitiui casus sed accusatiui pluralis. Nec expones qui satellite latus ambit: id est multitudine. Satelles enim

Satelles est minister astans domino suo qui etiam apparitor quia cito apparet ⁊ presto est dici potest.

Ui se volet esse potentem. Hic incipit metrū q̄ntū huius tertij qd̄ dicitur paramānicū ab inuētore anapesticū a pede

Sanctus. Thomas. p̄dominātē: catbalecticū: q̄r vna syllaba deficit ad metri pfectōeȝ. In q̄ metro pbia ōndit quō vera potētia sit acq̄rēda dicēs q̄ vera potētia ꝯsistit i repmēdo vitiosos mot⁹ vel ꝯcupiscētias inordinatas: q̄r sine h̄ null⁹ est vere potēs q̄ntūcūqȝ dominetur. Dicit ergo. Ille qui volet eē potēteȝ domet animos feroces. i. crudeles: q̄r crudelitate homo assimilatur feris: nec summittat colla victa libidine. i. cōcupiscētia fedis habenis. i. vitiosis motib⁹: lȝ em̄ tellus indica id est terra in die tremiscat tua iura longe. i. lȝ potestas tua extendat se ad indiā: et lȝ tibi seruiat vltima tyle que est insula vltra britānam vbi sol facit solstitiū estiuum ⁊ vltra nō pgreditur: tamē non posse pellere atra curas. i. obscuras sollicitudines ⁊ fugare miseras querelas prouenientes ex aduersitate fortune nulla est potētia.

Metrum quintum tertij libri.

Ui se volet esse potentem
Animos domet ille feroces
Nec victa libidine colla
Fedis summittat habenis
Etenim licet indica longe
Tellus tua iura tremiscat
Et seruiet vltima thyle
Tamen atras pellere curas
Miserasqȝ fugare querelas
Non posse potentia non est.

Potens. ¶ Nota q̄ vere potens est qui sensualitatē subijcit rationi. Unde Sen. Si vis tibi omnia subijcere: subijce te rationi. Multos enim reges si ratio te rexerit. et Aristoteles tertio ethicorū dicit. Quēadmodum puerum oportet viuere s̄m precepta pedagogi: ita oportet concupiscibile consona

re rationi. Item Seneca magnum imperium regit qui sibi ipsi dominatur. Fortior est qui cupiditatem vincit q̄ qui hostē subijcit. Est eñ difficillimū vincere seipsum. Et salomon. Fortior est expugnator animi expugnatore vrbium.

¶ Ascensius.

Quis se volet esse potentem. Versus est monocolos constans tribus anapestis et syllaba abundante: qui si addatur syllaba fieret tetrameter. Est ergo catalecticus in sylla ba deficiens. In omni autem anapestico solet primus pes interdum poni spondeus sicut et in primo horum. Interdum etiam in secundo loco spondeum inuenies. Nihil ambiguitatis habet verborum series. Tractus est ille versus. Et seruiat vltima thyle ab illo virgiliano primo georgicorum. Tibi seruiat vltima thyle. De cuius vltime dictionis orthographia nonnulla cōtrouersia inter grammaticos est. Nam tortelius qui vult deductū esse απὸ τῆς θυλ id est longe vult, vt scribatur tile mutando grecum ita in i nostrum. Nestor vult scribi thyle quod mutando inquit y grecum in u quidam preferunt thule. Marcellus constanter docet legendum esse thule ad illud Iuuenalis satyra decimaquarta de conducendo loquitur. Iam rhetore thule: verba eius sunt. Apud strabonem dionysium atq; eustathium qui grece diligentissime orbis situm scripserunt thoyle id est thule legitur (ponunt enim greci oy vbi nos u) insula in vltima septētrionis parte. Thule inq; per th et u sequenter. Strabo autem sic ait. De thule item obscura est hystoria propter eius in vltima loca remotionem. hanc siquidem ad septētrionem expolitam locant. Solinus quoq; de britannia loquens ait. Multe etiã alie sunt circum britanniam insule e quibus thule vltima. Vltra thulem accepimus pigrum esse et concretum mare hec illi. Addit Solinus q; in ea estiuo solsticio sole de cancri sidere faciente transitum nox pene nulla est: brumali solsticio dies adeo conductus: vt ortus cōiunctus sit et occasus. Suidas vero. Thulis inquit rex egypti ad oceanum vsq; ac ex eis insulis vnam thulem nominauit etc. verior est ergo prolatio thule et vulgari vicinorum populorum magis conformis. Nec minor est deceptatio de re q̄ de ipso nomine: sed prolixiores sumus q̄ instituimus. Addam hoc: atras curas dici malas et nociuas. Nam nigra mala vocamus: et alba bona. Vnde Horatius primo libro sermonum. Hic niger est hunc tu romane caueto. Niger id est malus. vnde thraces dies in quibus mala patiebantur nigro lapillo notabant: et in quibus bona obtinebant albo: vt notum est.

Thyle
Thule

Album et nigrum

¶ Prosa sexta tertij libri.

Gloria vero q̄ fallax sepe q̄ turpis ē. Vñ nō iniuria tragicus exclamat. O gloria gloria milibus mortaliū nihil aliud facta: nisi auriū inflatio magna. Plures enī magnū sepe nomē falsis vulgi opinionibus abstulerunt: quo quid turpius excogitari potest: Nā qui falso predicantur suis ipsi necesse est laudibus erubescant. ¶ Que si etiā meritis cōquesita sint: qd tamē

¶ Prosa sexta tertij libri.

Gloria vero q̄ fallax. Ista est sexta prosa huius tertij in qua philosophia ostendit q; gloria mūdana nō spectat ad veram beatitudinem: nec facit vere beatū. Et primo ostendit hoc de gloria proprie virtutis. Secūdo de gloria que prouenit ex nobilitate sanguinis: ibi. Iam vero. Primo ostendit intentum de gloria que prouenit ex laude false virtutis. Secūdo de illa gloria que ex veris meritis procedit: ibi. Que si etiam. Primū ostendit tali ratione. Illud quod ē fallax nō spectat ad beatitudinē nec facit beatum: sed gloria false acquisita est fallax. igitur etc. vnde dicit in tra.

Sanctus Thomas.

Gloria vero q̄ fallax est et q̄ turpis supple satis patet. Q6 autem sit fallax probat auctoritate cuiusdam poete qui tragedias composuit dicens. Vnde quidam tragicus exclamat: et ponit auctoritatem eius in greco que tantum sonat in latino. O gloria: gloria in milibus mortalium nihil aliud facta supple es q̄ magna aurium inflatio. Quod manifestat dicens. Plures enim magnum nomē id est gloriam abstulerunt id est false receperunt falsis opinionibus vulgi. et ostendit q; huiusmodi gloria sit turpis dicens. Quo scilz iam dicto. scilz habere gloriam falsis opinionibus. quid turpius excogitari potest. quasi dicat nihil. Nam qui falso predicātur id est laudātur necesse est vt ipsi erubescant suis laudibus. ¶ Nota q; sm Tul. gloria est frequēs fama cum laude. et est duplex. vana et vera. Vana gloria est que nullo conficiente procedit in esse. Vera est que nullo conficiente nō procedit in esse. Fama autem est cognitio alicuius non solum in propinquo: sed etiã in remoto. ¶ Nota q; fama inducit falsam gloriam: falsa gloria erubescētiam. Nam erubescētia est crimen ingloriationis causatum ex aliquo turpi perpetrato. Cum autem aliquis se cognoscat false acquisisse gloriam: tunc hoc timet manifestari: ex cuius manifestatione incidit in ingloriationem et verecundiam. ¶ Que si etiam meritis conquesite. Hic philosophia probat q; gloria meritis acquisita nō spectat ad beatitudinem intendens talem rationem. Illud non spectat ad beatitudinem de quo nulla est cura sapienti: sed de gloria etiam meritis acquisita nulla est cura sapienti: ergo etc. Maior est nota, nam sapiens maxime curat beatitudinem: cum sit maxime felix. x. Ethicorum. Minorem ponit in

littera dicens. Que solꝫ laudes spectantes ad gloriam: iꝫ sint cōquesite meritis. quid tñ abiecerint conscientie sapientis: qui bonum suū metitur non rubore populari: sed veritate ꝯscientie: q̄si dicat nihil. Secūdo probat idem per locū ab oppositis dicēs: ꝙ si pulchꝛū est ꝑpagasse nomen: ergo miserum est nomen non ꝑpagasse: sed cum pro magna parte terrarū necesse sit nomen non esse ꝑpagatum: necesse est pro maiori parte miserum esse. Dicit ergo ꝙ si hoc pulchꝛū videtur scꝫ ꝑpagasse id est diuulgasse nomen. i. gloriā cōsequens est vt iudicetur fedus non extendisse nomen: sed sicut paulo ante disserui necesse est eē plures gentes ad q̄s fama vnius hominis nequeat ꝑuenire sit id ē contingit: vt pro maxima parte terrarum ille videatur inglorius quem tu estimas gloriosum. Et quia aliquis diceret. sufficit ad beatitudinem ꝙ homo sit gloriosus in populo suo habēdo fauorem populi. Dicit philosophia. inter hec bona que sunt in operatione virtuosa: nō puto gratiam popularem dignam cōmemoratiōe: quia nec iudicio recte rōnis ꝑuenit: nec vnq̄ firma perdurat. ¶ Nota ꝙ sapienti nō est cura de gloria: quia dicit Macro. Sapiens fructum in cōscientia ponit: stultus autem in gloria. ꝛ Sene. Conscientiam potius q̄ famam attende: sed pleriqꝫ famam: pauci cōscientiam verentur. ¶ Nota ꝙ

Fama popularis.

fama popularis nō ꝑuenit ex recto iudicio rationis. plus eñ populus sequitur inclinationē sensus q̄ iudiciuꝫ rationis. Nec etiā fama eorum perpetuo durat: q̄a ſm diuersas passiones vulgi variatur forma populi. vnde vulgares iudicant ſm cōcupiscentiam nō ſm rei veritatem ꝑ tāto siles sunt auibus quarū intuitum nox illuminat ꝛ dies cecat. ex. iiij. hu⁹ Pſa.

sapientis abiecerint cōscientie: qui bonum suū nō populari rumore: sed cōscientie veritate metit. Quod si hoc ipm ꝑpagasse nomen pulchꝛū videtur: cōsequēs est vt fedū nō extēdisse iudicetur. Sed cū vti pauloāte disserui plures gētes necesse sit eē: ad quas vni⁹ fama hois nequeat ꝑuenire: fit vt quē tu estimas gloriosuꝫ esse ꝑ maxima parte terrarū videatur inglori⁹. Inter hec vero popularē gr̄am nec cōmemoratione quidē dignā puto: que nec iudicio vero ꝑuenit nec vnq̄ firma ꝑdurat. ¶ Iam vero q̄ sit inane q̄ futile nobilitatis nomē q̄s nō videat: que si ad claritudinē refertur: aliena est. Videtur nanqꝫ esse nobilitas quedā de meritis veniens laus parētū: qd si claritudinē ꝑdicatio facit: illi sint clari necesse est q̄ ꝑdicātur. Quare splēdidū te si tuā non habes: aliena claritudo nō efficit. ¶ Quod si quidē in nobilitate bonū: id esse arbitror solū: vt īposita nobilib⁹ necessitudo videatur ne a maioꝝ virtute degenerēt.

¶ Iam vero q̄ sit inane q̄ futile. Hic ꝓbat ꝙ gl̄ia ꝑueniēs ex nobilitate sanguis etiā nō spectat ad verā beatitudinē. Et ꝑmo ostēdit vanitatē hmōi glorie. Secūdo ostēdit q̄d boni sit in nobilitate ibi. Quod si quid. Dicit ꝑmo. Iam vero quis nō videat q̄ inane q̄ futile id est labile sit nomē nobilitatis. q. d. manifestū est q̄ scꝫ nobilitas si referł ad claritudinē. i. ad gloriam aliena est ab illis qui se nobiles esse gloriantur. qd ꝓbat ꝑ diffinitionē nobilitatis dicēs. Nāqꝫ nobilitas videł esse quedā laus veniēs de meritis parentū. qd si ꝑdicatio. i. laus facit claritudinē: necesse est vt illi sint clari qui ꝑdicanł. i. laudanł. hmōi aūt sunt parētes nō tu: quare si nō habes tuā claritudinē que ex laude tua ꝑueniat: aliena claritudo nō efficit te splendidū. i. gloriosum. ¶ Nota ꝙ nobilitas sanguis est inane et futile nomen: qꝛ nihil vere nobilitat hoiem nisi v̄tus. vnde Ala. in libro de planctu nature ꝛ sciētia dicit. Quid tibi nobilitas: quid clarū nomē auoꝝ. Si fuus vitijs fact⁹ es ipse tuis. Iteꝫ. Nobilis est etenī quis v̄tute refulget. Degener est solus cui mala vita placet. Et pauper henri. Nō presigne genus: nō clarū nomē auorū. Sed ꝓbitas vera nobilitate viget. ꝛ Seneca. Nemo est melior altero: nisi q̄ recti⁹ ingeniū hꝫ altero ꝛ ad bonas artes aptius. ¶ Quod si quid est in nobilitate bonū. Hic ostendit cuiusmodi boni sit in nobilitate dicens. Si quid bonū est in nobilitate: illud solum esse arbitror: vt nobilibus videatur imposita necessitudo: ne a virtute maiorū. id est ꝓgenitoꝝ degenerent sup. per mores vitiosos. Melius est eñ a patre ignobili descendere ꝛ morigeratū esse: q̄ a nobili ꝛ per vitia degenerare. ¶ Nota ꝙ gloriandū nō est de nobilitate. qꝛ dicit Sen. Si pulcher es lauda naturam: si nobilis lauda parentes: si virtuosus et sapiens lauda teipsum: ꝛ si diues lauda fortunam: si potens expecta paulisper et nihil eris. ¶ Notandū ſm Tullium. optima hereditas a patribus traditur liberis omni patrimonio prestantior scilicꝫ gloria virtutum: ꝛ decor rerum gestarum.

¶ Ascensius.

loria vero q̄ fallax ꝛc. Quia tragici illius nomen hic non ponitur. Et verba greca nusq̄ reperire potuimus: neqꝫ in scriptis: neqꝫ impressis exemplis oportet credam⁹ ea id significare: quod latine hic illorum loco positum est. Est autem tragicus qui tragedias scribit

tragedus qui eas agit. Adde si vis illis descriptiunculis nobilitatis illud Iuuenalis. satyra. viij. Nobilitas est sola atque vnica virtus. In qua satyra tota fere ostēdit nihil nobis prodesse nobilitatē parentū si nos male vixerimus. vnde dicit statim in principio. Stemmata quid faciunt: quid prodest Pontice longo. Sanguine censeri: et paulopost. Si coram lepidis male viuitur effigies quo tot bellatorum. Et iterū incipit ipsorum contra testare parentum. Notabilitas &c. Et in eadē. Miserum est aliene incūbere fame. Et ad finē. Malo pater tibi sit thersites dūmodo tu sis. Eacide similis vulcaniaque arma capescas: ꝙ te thersite similē producat achilles. Malo inquit ꝙ tu sis filius thersite. i. vt Home. docet hominis vanissimi et nullius virtutis: sed in sola detractione et obmurmuratione potentis: et sis similis Eacide. i. achilli qui fuit nepos Eaci ꝙ ꝙ achilles pducat te similem thersite. ¶ Claritudo et claritas: sanctitudo et sanctitas idem sunt. Sed necessitudo et necessitas habent discrimē ita ꝙ necessitudo est necessariorū. i. consanguineorū necessaria coniunctio. Necessitas omnis eius quod necesse est hic: ergo necessitudo et necessitas confunduntur. Nobilitas. Necessitudo.

¶ Metrum sextum tertij libri.

Omne hominum genus in terris
Simili surgit ab ortu
Unus enim rerum pater est:
Unus cuncta ministrat
Ille dedit phebo radios:
Dedit et cornua lune:
Ille homines etiam terris
Dedit: et sydera celo:
Hic clausit membris animos
Celsa sede petitos
Mortales igitur cunctos
Edit nobile germen
Quid genus et prauos strepitis?
Si primordia vestra
Auctoremque deum spectes
Nullus degener extat
Ni vitijs peiora fouens
Proprium deserat ortum.

Omne genus homi nus. Illud est metrum sextum huius tertij quod dicitur alemanicum ab inuentore dactylicū a pede predominante. trimetrum a numero pedum: hypercatalecticum: quia vna syllaba superabundat. In quo metro philosophia probat omnes homines eē nobiles preter vitiosos dicens. Sanctus Thomas.

Omne genus hominum in terris cuiuscunque conditionis sit surgit ab ortu simili: quia sm animam omnes sunt ab vno creatore. vnus enim est pater rerum: id est vnus creator supple nobilis qui cūcta ministrat supple gubernanda. Ille vnus pater dedit phebo radios suos dedit lune cornua: dedit homines terris id est habitare in terris. dedit celo sidera propter ornatum eius. Hic pr̄ clausit animos membris supple corporis. animos inquā petitos: id est acceptos celsa sede: id est ī celo. Igitur nobile germen id ē nobile principium edit id est producit cunctos mortales id est homines. O homines quid id est propter quid strepitis id ē cum strepitu iactatis genus vestrum et prauos vestros. si enī tu spectes id est consideres auctorem deum et primordia vestra nullus extat degener: id est ignobilis nisi fouens id est operiens vel operans peiora vitijs deserat proprium ortum id est deum a quo processit. ¶ Nota ꝙ omnes homines ex ea parte qua sunt homines sunt eque nobiles cum enī nobilitas sit quedam excellentia contracta ab origine: nobilitas hominis precipue debet attendi ex ea parte qua est hō scilicet ex parte anime. Cum igit in omnibus hoībus sit eadem origo anime: quia omnes aīe sunt a deo: omnes homines sunt eque nobiles. Solum autem illi sunt ignobiles qui degenerant a sua origine que producta est a deo. ideo illi soli a nobilitate degenerant qui viciosis moribus similitudinem dei deturpant quam ex origine cōtraxerunt. ¶ Nota ꝙ dicit aīos celsa sede petitos. Hic loquitur more platonico qui voluit oēs aīas simul esse creatas in celo et postea mitterent in corpora: qd non est verum: sed aīe creātur in corporibus: ergo loquitur more Platonico. ꝙ deus aīas receptas in celo clausit membris corporeis et de hoc videbitur nono metro huius tertij. ¶ Nota ꝙ omnium hominum est vna origo quia a deo sunt creati quem patrem oēs vocamus: et oēs aīe sunt a deo: ergo nullus est nobilior alio sm creationem: licet sm ingenium bene: quia soli illi sunt ignobiles qui degenerant suam genealogiam cum discedunt a virtutibus: et adherent vitijs. Hominum nobilitas

¶ Ascensius.

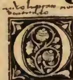

Omne hominum genus ꝛc. Carmen est dicolon distrophon. prior versus est alemanicus trimeter hypercataleticus dactylicus spondeum vbiq̄ recipiens. Secund⁹ est pherecratius anapestum quandoq̄ admittens. acataleticus id est neq̄ abundans neq̄ defficiens. Leges ergo primum versum sic. Omne hominum genus in terris. Non sic. Omne genus hominum. Et quartum sic. Un⁹ cuncta ministrat. Nō sic. vn⁹ qui cuncta ministrat: q2 faceres hypercataleticū sine ratione: ꝛ p̄ter a liorꝫ legē. hec monuisse satis sit. Animos celsa sede petitos. vn̄ Juue. Sensum a celesti demissum traximus arce. ꝛ est platonicorꝫ dogma: vt docet Macrobius in de somnio scipionis. sed a catholica veritate abhorrens dicit enim diu⁹. Augusti. ꝙ anima creando infunditur ꝛ infundēdo creatur: sed si velimus pie intelligere nihil esset hic in auctore nostro impium. Non enim dicit animos dimissos esse a celsa sed petitos ab eo qui in supꝛema residet sede hoc est a deo. Quod verum est. Cum etenim animas brutorum cum corporibus nasci et perire voluit animos humanos ipse

Animus. solus creat. Et ita petendi sunt a celesti potestate. Bene autem dicit animos: quia animus s̄m Juuenalem solius hominis est anima autem etiam brutorum. dicit enim satyra. xv. Separat hec nō a grege mutorum: atq̄ ideo venerabile sol. Sortiti ingenium diuinorumq̄ capaces. Atq̄ exercendis capiendisq̄ artibus apti. Sensum a celesti demissum traximus arce. Cur egent prona: ꝛ terras spectantia mundi. Principio indulsit communis conditor illis. Tantum animas nobis animuz ꝙ ꝛc. Cetera nota sunt.

Quid autē de corporis voluptatibus. Ista est p̄sa septia hui⁹ tertij libri in q̄ p̄hia ondit btitudines nō esse in voluptates: p̄io ondit hoc de voluptate generalit̄. Scdo de qdā voluptate specialr̄: scda ibi. Ho 3estissima qdeꝫ primū pbat dupl̄r s̄m ꝙ ponit duas rationes: secūda ibi. Que si beatos. Primo intēdit talem ratonē. In illis non consistit beatitudo ad que sequitur multe incōmoditates: sꝫ ad voluptates sequūtur multe incōmoditates: sicut declarat in littera: et dicit. Quid loquar de voluptatib⁹ corporis. i. delectatiōibus corporalib⁹: quarū appetentia. i. cupiditas plena est anxietatis: q2 homo anxiat̄ cum caret eo qđ cupit satietas ho. i. plenitudo voluptatum plena ē penitētie. i. pene. cū

Sanctus thomas

Prosa septima tertij libri.

Quid autē de corporis voluptatib⁹ loquar quarū appetenda quidē plena est anxietatis: satietas vero penitētie quantos illle morbos ꝙ intolerabiles dolores q̄si quendā fructū nequitie fruentiū solēt referre corpib⁹: quarū motus quid habeat iocūditatis ignoro. Tristes vo cē voluptatū exit⁹ quisquis reminisci libidinū suarū volet itelliget. Que si beatos explicare p̄nt: nihil cause est quin pecudes quoq̄ beate esse dicātur: quaꝝ omnis ad implendā corpaleꝫ lasciuiā festinat intētio.

Volu-ptas. igitur voluptatibus sit coniūcta anxietas et penitentia in eis non consistit beatitudo et addit quātos morbos ille voluptates et ꝙ intolerabiles dolores solēt afferre corporibus fruentiū eis: quasi quēdam fructum nequitie supple satis patet: quarum voluptatum motus: id est affectus quid habeat iocunditatis. i. voluptatis ignoro, quisquis aut volet reminisci suarū libidinū. i. voluptatum ipse intelliget. i. cognoscet. exitus. i. fines voluptatū esse tristes. ¶ Nota ꝙ duplex est voluptas: scꝫ intellectualis et corpalis: prima est p̄sequēda scilꝫ intellectualis. q2 consistit in speculatione aīam beatificās. secūda est fugienda: q2 cōsistit in delectatione sensuali corpus mortificans. vn̄ Sen. in. epistola di. Voluptates precipue exstirpa: que latronum more nos amplectūtur: vt strangulent. et Tullius. Voluptas impedit omne consilium: atq̄ vt si dicam oculos perstringit mētum ꝛ inimica est rationi: nulliū vult cum virtute habere cōmertium. ¶ Nota ꝙ voluptas plena est pnia. Narrat eīn Vale. ꝙ cū demosthenes p̄hs quereret amorē Thaidis meretricis ꝛ cōsensum ferret ei centū talenta perā. ꝛ Demosthenes aspiciēs in celū r̄ndit p̄ tanto p̄cio nō emā eīn pnie. sciebat eīn ꝙ voluptatē inseparabilr̄ sequit̄ penitētia. ¶ Nota ꝙ voluptates multos morbos afferūt. qa dicit Sene. in quadā ep̄la. Multos morbos multa fercula fecit. ꝛ vult Aristo. iij. Ethi. ꝙ laborātes in passioīb⁹ venereis ꝛ crapule maxime trāsmutant̄ s̄m corp⁹. crapula eīn plures occidit ꝙ gladi⁹. ¶ Que si beatos. Hic philosophia p̄bat cōclusionē prius positā alio modo deducēdo ad incōueniēs. ꝛ est rō ista si in voluptatibus cōsisteret beatitudo seq̄ret̄ pecudes essent beate: qđ est falsum. pecudes eīn laborant ad explendā corpis voluptatē. vn̄ dicit. Que voluptates si p̄nt explicare beatos nihil cause est. i. nihil impedit q̄n pecudes dicant̄. i. inducent̄ esse beate. quarū oīs intētio festinat ad explendā corporalē lasciuiā. i. ingluuiem ventris. ¶ Nota ꝙ cum felicitas sit boni nature rationalis nullas bestias felicitabit: q2 eīn gen⁹ hoīm viuit arte ꝛ rōne. ¶ No. ꝙ ad fugā bestialiū voluptatuꝫ hortat̄ Aristo. Alexā. in quadā ep̄la dicēs. O alexāder declina a conatib⁹ bestialiū voluptatuꝫ que

corruptibiles sunt. carnalis enim appetitus inclinat ad corporales virtutes que contristant intellectum: et subdit conatus voluptatum generat carnalem amorem: hic generat auaritiam: hec generat desiderium diuitiarum: que generat inuerecundiam: inuerecundia presumptionem: presumptio infidelitatem: infidelitas latrocinium: propter que mala vitanda est voluptas. ¶ Honestissima quidem coniugis foret. Hic philosophia ostendit quod beatitudo non consistit in quadam speciali voluptate. s. in matrimonio que licita est propter generationem prolis intendens talem rationem. In illa voluptate non consistit felicitas que habet anxietatem sibi annexam: sed voluptas matrimonii est huiusmodi sicut tangit litera: Unde dicit. Jocunditas coniugis et liberorum foret honestissima: sed nimis est extra naturam dictum quia natura abhorret id quod volo dicere: quia nescio id est taceo quem id est aliquem inuenisse id est habuisse filios tortores quorum filiorum quod sit mordax

¶ Honestissima quidem coniugis liberorumque foret iocunditas: sed nimis contra naturam dictum est nescio quem filios inuenisse tortores. Quorum quam sit mordax quecunque conditio: neque alios expertum neque nunc anxium necesse est ammonere. In quo Euripedis mei sententiam probo: qui carentem liberis infortunio dixit esse felicem.

id est anxia quecunque conditio siue bona siue mala. neque non necesse est te ammonere alios expertus est neque necesse est ammonere te nunc anxium in quo ego approbo sententiam Euripedis mei poete qui dicit carentem liberis infortunio felicem esse. ¶ Nota quod anxietas inest patribus propter maliciam filiorum. Narrat enim Europius in historiis romanorum quod demetrides in suos seuiens filios duos ex eis interfecit: et cum persequeretur tertium ille congregato exercitu obsedit patrem: pater autem videns se non posse euadere seipsum interfecit. Etiam pater anxiatur de bonis filiis propter intensam dilectionem eorum et promotionem quibus si aliquid aduersi contigerit pater reputat se infelicem. Ex quo patet quod voluptas coniugalis habet anxietatem sibi annexam. ¶ Ascensius.

Quid autem de corporis voluptatibus. De voluptate prius dictum est. Dictum autem illud demosthenis quod commentarius habet narrat Aulus gelius li. i. c. viii. Lais corinthia meretrix ob elegantiam venustatemque forme grandem pecuniam demerebat. ¶ Ad hanc demosthenes rhetor clanculum adiit et ut sui copiam faceret petit. At lais decem drachmarum milia poposcit. hoc facit nummi nostratis decem milia. Tali petulantia mulieris atque pecunie magnitudine ictus expauidusque demosthenes auertitur et discedens. Ego inquit penitere tanti non emo: vel non emo centum sestertiis penitere. hec ille. Satietas ergo voluptatis plena est penitentie. Quinadeo ut philosophus inquit. Omne animal post coitum tristatur: patet igitur error superioris commenti per demosthenem philosophum dicit qui rhetor fuerat: et taydem adiisse que lais erat. Quin pecudes quoque beate esse dicantur. Nam pecudes voluptati carnis maxime indulgent. Filios tortores. i. qui parentem more tortorum persequebantur: ut iupiter saturnum. Mordax quecunque conditio siue boni sint filii siue mali: magna est parentibus sollicitudo et cura. Unde petrarcha de remedio vtriusque fortu. lib. i. ca. lxx. Si boni (inquit) tibi filii sunt iugis erit pro illis timor: et si mali sempiternus dolor: interim solamen ambiguum. certa cura hec ille. Euripidus poete potius quam philosophi notatur dignum est verbum.

¶ Metrum septimum tertii libri.

Zais

¶ Metrum septimum tertii libri.

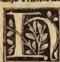
Habet hoc voluptas omnis
Stimulis agit fruentes
Apiumque par volantium
Ubi grata mella fudit
Fugit et nimis tenaci
Ferit icta corda morsu.

Habet hoc voluptas omnis. Istud est metrum septimum huius tertii quod dicitur anacreontium ab inuentore iambicum vel anapesticum a pede predominante: quia habet primum pedem anapestum et reliquos iambicos: et est dimetrum. i. quattuor pedum catalecticum: quia deficit syllaba. nam post tres pedes remanet vna syllaba de quarto pede. In quo metro philosophia ostendit quid mali consequitur omnem voluptatem. omnis enim voluptas propter anxietatem sibi annexam est transitoria: quod confirmat per quoddam exemplum dicens. Omnis voluptas habet quod dicitur: quia voluptas agit. i. vexat fruentes stimulis. i. punitionibus et est par. i. similis stimulis apium volantium. vbi postquam apis fudit grata mella fugit et ferit corda icta. i. percussa anxietate nimis tenaci morsu. q. d. iocunditas voluptaria nimis est transitoria: sed anxietas quam affert nimis est permansura. ¶ Notandum quod omnis voluptas corporalis primo delectet et postea pungat ad modum apium cum hoc maxime inuenitur in voluptate venerea ad cuius fugam Aristo. hortatur Alexandrum dicens. O clemens imperator noli te inuitum inclinare ad coitum: quia coitus est

Sanctus thomas.

quedam proprietas porcorū. Que igitur tibi gloria si exerceas vitium bestiarum⁊ actus brutorū. Crede mihi indubitanter ꝙ coitus est destructio corporis abbreuiatio vite: corruptio virtutū: legis transgressio et generat femineos mores. Qualiter autem sit fugienda delectatio venerea docet Alanus in libro de planctu nature ⁊ scientia di. Si venerem fugitare velis loca tempora vita. Nam locus ⁊ tempus pabula donat ei. Et pauper henricus loquens de amore dicit. Proscribas igitur gladijs ⁊ fustibus ipm. Et fugiendo fuga que sola fuga sola fugat. ¶ Ascensius.

Abet hoc voluptas omnis. Carmē hoc monocolō est cōstans tribus pedibus ⁊ syllaba abundante Anapesto ⁊ duobus iambis: sed tertius etiam sponde⁹ esse pōt. Legēdum est autem volantū. ⁊ econtrario apiū non apū ꝓpter legē carminis. Similitudo quam phia innuit in hoc stat ꝙ sicut apes melle dulcissimo per volatū amisso acerrimo doloris punguntur: ⁊ aculeo occursantes pungūt. ita fruētes rebus ꝓ voluptate sua quam tūc dulcē inuenerūt: cessante voluptate stimulis penitentie agitant. Ferit. i. concutit a ferio cuius ꝑteritum ꝓprium in vsu non est; vsurpatū percussi aut simile esse potest.

ℭ Prosa octaua libri tertij.

Nihil igitur dubium est quin he ad beatitudinē vie deuia quedā sint: nec perducere eo quenq̄ valeant ad quod se ꝑducturas esse promittunt. Quantis vero implicate malis sint breuissime mōstrabo. Quid enī pecuniaz ne cōgregare conaberis: sꝫ eripies habēti. dignitatib⁹ fulgere velis donāti supplicabis. et q̄ ꝑire ceteros honore cupis: poscēdi hūilitate vilesces. potētiā ne desideras subiectoꝝ isidijs obnoxi⁹ piclis subiacebis. Gliam petis: sꝫ ꝑ aspa q̄qꝫ distract⁹ secur⁹ eē desistis. voluptariā vitā degas: sꝫ q̄s nō spnat atqꝫ abijciat vilissime fragilissimeqꝫ rei corpis seruitiū. ℭ Iā vero q̄ bona pre se corpis ferūt: q̄ exigua q̄ fragili possessiōe nitūtur. Nūꝫ enī elephantes mole: thauros robore superare poteritis: Nū tygres velocitate ꝑibitis: Respicite celi spaciuꝫ firmitudinē: celeritatem: et aliq̄n desinite vilia mirari. Qd quidē celū non his ꝑpi⁹ est q̄ sua q̄ igit rōne mirā

¶ Prosa octaua tertij libri.

Sanctus thomas.

Nihil igit dubiū est. Ista ē octaua ꝓsa huius tertij in qua philosophia ondit quātis malis sunt iplicita bona in q̄bus aliq̄ posuerūt felicitatē. scdo ondit ꝙ exilia sunt corpis bona: ibi. Iā vero. Primo dicit nulli dubiū est ꝑdicta ꝯsiderāti quin he vie q̄bus nitunt hoies ad btitudinē ꝑuenire sint q̄dā deuia nec vale āt queq̄ ꝑducere eo. i. illō ad quod ꝓmittūt se esse ꝑducturas quātis vo malis sint iplicate breuissime mōstrabo. quid enī sup. istoꝝ est sine malo. q. d. nihil. vñ subdit pecuniā ꝯgregare ne conaberis. i. laborabis: sꝫ eripies. i. rapies habēti ⁊ ita iplicaberis malo violētie: vis fulgere dignitatib⁹ danti supplicabis ⁊ q̄ cupis ceteros p̄cire honore tu vilesces humilitate poscēdi. Potentiā ne desideras subiacebis piculis subiectoꝝ. Gliam petis sꝫ ꝑ aspera distract⁹ securus esse desistis voluptariā vitam degas: sed q̄s nō spnat atqꝫ abijciat tanq̄ contēptibilē seruū vilissime qꝫ. ꝑ ⁊ fragilissime rei. s. corporis. ¶ Notā. ꝙ hō querēs pecuniā icidit in manū violētia: qꝛ ois pecuniosus ē violēt⁹. i. etbi. Sꝫ q̄rens honores ⁊ dignitates humiliādo se alijs supplicabit. Sꝫ dicit Seneca in lib. de beneficijs. Molestū est v̄bū ⁊ onerosum demisso vultu dicere rogo. Querēs autez potētiā ⁊ gl'iam defendēdā ꝑsecuti͂oib⁹ iproboꝝ se obijciat: ⁊ sic secur⁹ esse desistit. Querēs aūt voluptuosā ops ꝙ corpori fuiat. sꝫ di. Sene. Maior sum ⁊ ad maiora genit⁹ sum q̄ sim mācipiū. i. fu⁹ copis mei. qd nō alit aspiciā q̄ aliqd viculū mee libertati circūdatū. ¶ Iā vo. Hic phi. ꝓbat in spāli ꝙ vilia sunt bona corpis que aliq̄ reputāt egregia bona. scdo breuiter recolligit supradicta ibi. Ex q̄bus oibus. ꝑmo ondit intētū de magnitudine: fortitudine: ⁊ corpis agilitate. scdo de pulchritudie ibi. Forme vo. Primo ondit ꝙ hō nō dꝫ mirari de magnitudine: fortitudie: ⁊ agilitate corpis qꝛ illa excellēti⁹ inueniunt in brutis q̄ in hoib⁹ di. Iā vo q̄ ferūt. i. cupiūt bona corpis pre se. i. gr̄a sui tanq̄ sint optima: q̄ exigua. i. valde vilia: q̄ fragili possessiōe nitunt. i. laborāt. nū enī elephantes mole. i. magnitudie supare. i. excedere poteris nec tauros robore. i. fortitudie. nū tygres ꝑibitis velocitate. Respice spaciū. i. magnitudinē celi firmitudinē. i. fortitudinē celi celeritatē. i. velocitatē ei⁹ ⁊ aliq̄n desinite. i. cessate mirari vilia. i. inferiora bona: qd q̄dē celū nō his ꝑdictis poti⁹ imo multo min⁹ mirādū ē q̄ sua rōe. i. itelligētia q̄ regit. sic sūt l hoie multomagis laudāda sunt bona rōis q̄ bona

corporis. ¶ Nota quod bona corporis sicut magnitudo fortitudo agilitas: non multum sunt miranda: quia dicit Sene. Non magnitudine et corporis velocitate magne res geruntur sed virtute. vnde Cato. Consilio pollet. Item Sene. Excellentia ingenij potest latere sub quacunque pelle. ¶ Nota secundum Isido. in lib. ethimol. Elephantem greci a magnitudine corporis putant dictum eo quod formam montis preferat. apud indos vero dicitur barrus eo quod vox eius barritus dicitur. dentes eius ebur. rostrum eius promoscide dicitur. ¶ Nota secundum Isido. Tigris est bestia varijs coloribus distincta: mirabilis velocitatis: ex cuius nomine quidam fluuius tigris appellatur: rapacissimus est omnium fluuiorum. Et est sciendum quod pro bestia dicitur hec tigris. in genitiuo tigris vel tigridis: sed pro fluuio dicitur tantum hic tigris. et in genitiuo huius tigris. Bona corporis. Elephas Tigris.

dum. Forme vero nitor vt rapidus est: vt velox: et vernalium florum mutabilitate fugatior. Quod si vt Ari. ait linceis oculis homines vterentur vt eorum visus obstantia penetraret: nonne introspectis visceribus illud Alcibiadis superficie pulcherrimum corpus turpissimum videretur? Igitur te pulchrum videri non tua natura: sed oculorum spectantium reddit infirmitas. Sed estimate quam vultis nimio corporis bona: dum sciatis hoc quodcunque miramini: triduane febris igniculo posse dissolui. Et quibus omnibus illud etiam in summam redigere licet quod hec que nec prestare que pollicentur bona possunt: nec omnium bonorum congregatione perfecta sunt ea: nec ad beatitudinem quasi quidam calles ferunt: nec beatos ipsa perficiunt.

¶ Forme vero nitor. Hic philosophia ostendit intentum de pulchritudine forme. scilicet quod sit exile bonum quia est transitoria et quia tantum est superficialis et dicit. vero pro sed nitor. id est pulchritudo forme. vt. id est quam rapidus est. vt. id est quam velox. id est velociter est transiens. et est fugatior id est mutabilior mutabilitate florum vernalium. q.d. satis est euidens. vnde si homines vterentur linceis oculis: vt ait Arist. ita vt eorum visus penetraret obstantia: scilicet corpora nonne illud corpus Alcibiadis superficie pulcherrimum introspectis visceribus turpissimum videretur. q.d. sic ex quo concludit philosophia. Igitur te pulchrum videri non reddit. id est facit tua natura. sed infirmitas oculorum spectantium. Et subdit. Sed estimate quam nimio vultis bona corporis dum sciatis hoc quodcunque fuerit corporis posse dissolui igniculo. id est calore febris triduane. febris enim acuta secundum medicos quasi tertio die perimit. Et tunc breuiter recolligit supradicta dicens. Ex quibus omnibus licet redigere in summam quod hec scilicet supradicta bona non possunt prestare ea que pollicentur. id est promittunt: nec perfecta sunt congregatione omnium bonorum: nec ad beatitudinem ferunt quasi quidam calles. id est vie. nec ipsa perficiunt beatos. ¶ Notandum quod pulchritudo corporis non est durabilis quia dicit Virg. O formose puer nimium ne crede colori. Alba ligustra cadunt: vacinia nigra leguntur. ¶ Notandum quod communiter dicitur quod visus linceus obstantia corpora penetrat: sed illud nec ab Arist. neque ab aliquo autentico inuenitur. vnde Isido. in lib. ethimo. loquens de lince dicit quod linx dictus est quia in luporum genere numeratur: bestia maculis distincta tergo vt pardus: sed similis lupo cuius vrinam conuertit in duriciem preciosi lapidis dicitur: qui ligurius appellatur. Nihil autem dicit Isido. de penetratione visus. ¶ Nota quod Alcibi. mulier pulcherrima quam videntes quidam discipuli Aristotelis duxerunt eam ad Aristotelem vt ipsam videret: qua visa dixit. Si homines linceos oculos haberent. vt queque obstantia penetrarent introspectis visceribus corpus quod apparet pulcherrimum turpissimum videretur.

¶ Ascensius.

Nihil igitur dubium est etc. Certe nihil etiam in verbis dubium est. Quid enim modus est interrogandi. Pecuniam ne etiam interrogando prefert. Ne pro an. Donanti supplicabis. id est caput et genua illi plicabis supplex. Seruitium duo significat videlicet tempore seruientem seu seruum et ministerium eius. Vnde apud Liuium frequenter seruitia pro ipsis seruis legens. Qui bona pre se corporis ferunt. Pre se ferre est quodam gestu corporis ac motu vultus animi qualitatem indicare: vt hic pre se fert probitatem. id est ex gestu et signis exterioribus indicat se esse probum. Hoc ergo loco qui pre se ferunt bona corporis. id est indicant se habere bona corporis aut qui ad ostentationem indicant quod preferunt bona corporis. quam. id est quantum fragili possessione nituntur. id est fulciuntur aut stabiliuntur seu fundantur. q.d. fragilima. Et aliquando desinite. id est saltem post longa tempora. Nescio quo errore scriptum repperi desinate pro desinite. Forme vero nitor vt rapidus est vt. id est quantum rapidus. q.d. rapidissimus. vnde notum verbum. Homo natus de muliere breui viuens tempore repletur multis miserijs. Qui quasi flos egreditur et conteritur et fugit velut vmbra etc. Et Virgilius in opusculo de rosa. Collige virgo rosas dum flos nouus et noua pubes. Et memor esto euum sic properare tuum. Formam perditam irreparabilem esse dolet. Tibullus his verbis. Crudeles diui: serpens nouus exuit annos. Forme. Seruitium. Pre se ferre. Forme fugacitas.

bon vllam fata dedere morā. Solis eterna est phebo bacchoq; iuuēta. Nam decet intonsus crinis vterūq; deū rc. Uernaliū florūq; verno tpe plurimi oriūtur. Linceis oculis. Sunt qui velint hic intelligi virum quendā dictū linceū qui incredibili videndi potentia preditus erat. de quo Horati' in epistolis. Nō possis oculo q̄tū cōtendere lynceus. Nō tn̄ idcirco cōtemnas lippus inungi. Sʒ melius huic loco quadra: vt de lynce aiali intelligam': qd̄ quidā inter lupos ceruarios numerāt. sʒ plinius qr distincte de verisq; agit distincta esse alalia satis indicat. Fuit vt ouidi' docet & Seruu' recitat. lin̄x rex scythie in hoc aial maculosum cōuersus: qd̄ plini'. lib. xxviij. ceteris quadrupedib' visu pstare docet. Perottus aūt dicit quosdā putare ipm̄ montiū cōnexa visu penetrare. vn̄ lyncei oculi q̄ acutissimi sunt dicanē: verū sunt qui sic verisile facere conātur vt dicāt species quasdā in aerem etiā altū diffundi a rebus post montē aut murū stantib': quas oculi nostri nō dep̄hendūt nisi diffusio illa directa fuerit: & ad eos vsq; puenerit: sed lynceos oculos etiā tenuissimas species dep̄hēdere. verū si textui nostro locus esset oporteret vt nō tm̄ sic sed etiā penetrādo res opacas perspiciāt lynces qd̄ lʒ verisimile nō est: nihil ppositū diminuit: qr satis est supponere q̄ ita sit. Dicit em̄ si q̄s haberet tales oculos quales lynces habere credūtur: tūc videret corpus foris pulcherrimū intus putredinis plenū esse. q̄ ergo obscenū nō videē formosissimā in superficie corp': non est qr tale nō sit: sed q̄ videre nō valeam'. Alcbiadis superficie pulcherrimū corpus. hic cōmentū fecisse superiorem auctorē nō dubito: qui qd̄ ex hystorijs reperire nō potuit cōmēt' est dicens. alcbiadem fuisse mulierē: cū ferčetis auctoribus cōstet fuisse virū longe indulgētissimū & formosissimū. Fuit aūt atheniensis cliniе filius. in quo teste emilio probo q̄d natura efficere possit videē experta. nihil em̄ eo fuit excellenti' vel in vitijs vel in virtutib'. Natus est em̄ in amplissima ciuitate & omniū etatis sue formosissim'. vsq; adeo vt a socrate p̄ceptore suo amari: sed caste mereret. Nā vt plato in Symposio auctor est nōnunq̄ apud socratē pernoctauit sʒ nō aliter ab eo surrexit: q̄ fili' a patre. Ceteras dotes eius docet Tortelli'. Nūc q̄tum ad formositatē eius satis est discernisse. ¶ Sʒ estimate q̄ vulnus hoc male scriptū repperi videlʒ q̄ vult' forte. qr male intellectū. Ordo aūt est. Sʒ estimate. i. appciamini bona corpis nimio sup. p̄cio q̄. i. q̄tū vultis dum. i. dūmodo sciatis hoc quocūq; miramini posse dissolui igniculo. i. paruo ardore triduane febris: que lʒ nō necat: formam tn̄ semp polluit.

Sanctus Thomas.

Eu heu q̄ miser. tramite deuio. Istud ē octauū metrū hui' tertij: cuius prim' versus dicitē metrū asclepiadiūʒ ab inuētore coriambicū a pede p̄dominānte. Secundus versus dicitē metrum archilochiū ab inuētore iābicuʒ a pede p̄dominānte. In quo metro phia deplangit errorē hominū qui in querēdo minima bona sunt prudētes: sed querendo summū bonum adducūtur ignorantia. p̄rio facit hoc. secūdo precatur vt hoīes tediat in falsis bonis redeāt ad verū bonū: secūda ibi. Quid dignū. Dicit ergo Heu ē interiectio dolētis et est dissyllabum pp̄ter metrū. que ignorātia abducit miseros deuio tramite: id est transuersa via supple a vero bono. vos homines non queritis aurū in viridi arbore. nec carpitis. i. desideratis gemmas vite vos non abditis: id est absconditis laqueos pro captura piscium in altis montib' vt ditetis dapes pisce et si vobis libeat sequi capreas non captatis: id est non acceditis vada thirrena: id est mare thirrenū quod est in italia. q̄n etiam p certe homines norūt: id est nouerunt ipsos recessus abditos: id est absconditos fluctibus equorum etiam homines norunt que vnda sit feracior: id est abūdantior niueis gemmis: id est margaritis vel que vnda sit feracior rubentis purpure. i. conchiliorum quorum sanguine fit purpura et homines norunt que littora prestant. i. abundant tenero pisce vel asperis echinis. i. talibus piscibus: sed quoniā; id est vbi lateat bonum. s. beatificum quod cupiunt

¶ Metrum octauum libri tertij.

Eu heu que miseros tramite deuio
Abducit ignorantia:
Non aurum in viridi queritis arbore:
Nec vite gemmas carpitis:
Non altis laqueos montibus abditis
Ut pisce ditetis dapes:
Nec vobis capreas si libeat sequi
Thirrena captatis vada:
Ipsos quinetiam fluctibus abditos
Norunt recessus equoris:
Que gemmis niueis vnda feracior:
Ad que rubentis purpure:
Necnon que tenero pisce vel asperis.
Prestant echinis littora
Sed quoniam lateat quod cupiunt bonum

nescire sustinēt ceci existētes: vt sup. illud bonū qđ abijt arans polum stelliferū: illud hoies diuersi cecitate ignorantie petijt tellure. i. querunt terra. ¶ Nota sm̄ Isidorū libro ethymologiarum. Caprea est aggrestis capra: que quia acutissime videt greci eam pondoidam appellauerūt. ¶ Nota sm̄ Isidorum. φ echinus est piscis paruus semipedalis qui adherendo videt retinere nauem. τ est piscis asperrimus admodum herici ad edendū satis suauis. ¶ Quid dignum stolidis mētibus imprecer.

Nescire ceci sustinent
Et quod stelliferum arans abijt polum
Tellure dimersi petunt
Quid dignum stolidis mentibus imprecer
Opes honoresq; ambiant
Et cum falsa graui molle parauerint
Tum vera cognoscant bona.

Hic pcat philosophia vt post tedium falsorum bonorū homines redeant ad verum bonū τ dicit: Quid dignū ego imp̄cer stolidis mentibus hominū: quasi diceret nihil aliud: nisi hoc φ hoies ambiant ipos honores τ opes τ cō parauerint. i. acq̄siuerint sibi falsa bona graui mole. i. tediosa sollicitudine: tandē tedio ducti cognoscant vera bona. ¶ No. φ ista deprecatio phie nō est ex maliuolentia: sed ex benignitate: et ideo non optat φ hoies p̄maneant in desiderio bonorum tempaliū: sed vt illud desideriū magis sit eis mediū p̄ducendi ad verū bonū: nec ipsa imp̄cat cupiditatē vel ambitionē bonoris ad esse: sed vt q̄bus adest p̄ hoc ad verum bonū deducantur. ¶ Ascensius.

Heu heu que miseros rc. Carmen est dicolon distrophon. p̄mus versus est asclepiadi⁹ constans spondeo dactylo. pēthimemeriq;. i. syllaba post duos pedes abundante: τ duobus dactylis. Secūdus est archilocius iābicus dimeter acatalectic⁹. recipiunt perichiū in fine vbi iambi potestatē habet. Legit autē p̄mus versus dupliciter. Nam quidā legunt φ miseros. vt sic heu heu. vel eheu φ. i. q̄ntum miseros abducit ignorātia. Alij legunt que: vt heu heu que. i. qualis ignorātia rc. Uult aūt ostēdere philosophia filios huius seculi esse prudētiores filijs lucis. Sciūt eñ oēs vbi bona terrena querāt τ pauci vbi celestia. Nec vite. i. in vite: vt sit hec vitis in nominatiuo: nō hec vita. Non ergo dices gēmas vite: sed gēmas carpitis vite. i. in vite vinifera. Non altis laq̄os mōtib⁹ abditis. nō abditis. i. abscōditis laqueos. i. retia vt pisce ditetis dapes. Caue ne scribas vt pisces rc. Capree sunt capre silluestres Thirrena vada. i. mare inferum in italia a thirreno duce lydorum appellato qui in ethruriam cōsedit. Que gēmis niueis vnda feratior: q: dictū est φ rubri maris in india: vel que rubentis purpure. Dictum eñ est aphrici maris iuxta tyrū. dicit rubētis p̄pter ferugineā hyspanie. Nec nō que tenero pisce. Credo ostreā intelligit: que ablatis testis tenerrima est: vel asperis p̄estāt echinis. De his duobus. Horati⁹ scđo sermonum. Ostrea circeis: miseno oriunt echini. Seru⁹ vult latine dici. hec ostrea ostree: q: latine nullū aialis nomen neutri generis reperit. sed ostreū neutro genere vult grece dictum censeri. Echinus est piscis calicē habēs echinatū. i. acutū spinis in morē castanee p̄pter quod echinus est dictus. Greci aūt echinū hirtū vocant spinas p̄ pedib⁹ habēs ingredi huic est in orbem volui. itaq; detritis sepe aculeis inuenit. Non est aūt is piscis de quo cōmētarius supior dicit φ naues remoret. vnde remora latine dr: sed ille dr hec echineis hui⁹ echineidos huic echineidi hāc echineida rc. sicut dict⁹ est piscis φ naues retineat. Echini eñ grece significat tenere. τ nays dr nauis. De hoc pisce dicit Lucan⁹. In medijs echineis aq̄s rc. Est echineis piscis admodū p̄uus in petris viuēs. qui adherēs carinis naues retardat: qđ p̄stanti fide cū Plinio multi alij tradūt. Quid dignū stolidis mētibus imprecer. Imp̄cari est p̄tra voluntatē alteri⁹ τ sepe p̄tra voluntatē ei⁹: vt aliquid eueniat p̄cari. Precat aūt hoc phia: vt sic mortales ambiāt. i. cū habitu accumulent opes: q; pro et honores: vt cum. i. postq; comparauerint graui mole. i. molestia vel magnitudine falsa supple bona; tum id est tunc cognoscant vera bona. iam contemnentes falsa

Ostrea
Echini

¶ Prosa nona tertij libri.

Hactenus mēdacis formā felicitatis ostendisse sufficiat quā si p̄spicaciter intueris ordo est deinceps q̄ sit vera monstrare. Boe. Atq; video inq̄: nec opibus suffi-

Hactenus mēdacis. Ista est nona prosa hui⁹ tertij libri: i qua philosophia vult ostēdere q̄ sit vera beatitudo. et p̄mo cōtinuat dicta dicēdis. Secūdo assignat cām false felicitat. Tertio oñdit q̄ sit vera felicitas. scđa ibi. Quod eñ. tertia ibi. Habes igit inq̄t τ formā. Primo dicit. Hactenus. i. hucusq; sufficiat ostēdisse formā mēdacis felicitatis. i. false quā si p̄spicaciter intueris. i. consideres: ordo est. i. rest at mōstrare. deinceps. i. postea que sit vera sup. felicitas. τ dicit Boe. ego video nec opib⁹ sufficientiā

Sanctus
Thomas.

posse 9stringere nec regnis potentiā: nec dignitatib⁹ reuerentiā: nec celebritati gloriam: nec leticiam voluptatibus: que tñ videntᷣ pmittere: ⁊ sic falsa felicitas est in eis. ⁊ dicit phia. Nūquid tu deprehēdisti causas cur illud ita sit. ⁊ dicit Boe. Ego videor intueri. i. cognoscere tenui rimula. q. d. nō plene sed imꝑfecte video illas causas: sed aptius cognoscere malim. i. magis velim ex te. ⁊ dicit philosophia. Atqui ꝓ certe ratio. i. causa false felicitatis prōptissima est. ¶ Nota ꝙ falsa felicitas dr̄ mēdax

Cognitio falsi

eo ꝙ nō adimplet qd̄ ꝓmittit. diuitie enī ꝓmittunt sufficientiam dignitates reuerentiam quā non conferūt sicut pꝫ ex ꝑdictis. ¶ Nota ꝙ cognitio false felicitatꝭ vtilis est: quia cognitio mali expediēs est ad cautelā ſm Ala. in lib. anticlaudiano de plāctu nature ⁊ sciētia qui malū non vitatᷣ nisi cognitum: quia noticia mali ducit in cognitionē boni. per oppositum igitᷣ vult phia ꝑmo assignare causas false felicitatis: ⁊ tūc ōndere que sit vera felicitas. ¶ Qd̄ enim simplex ē. Hic phia assignat causam false felicitatꝭ ⁊ declarans eā ostēdit ꝙ sufficiētia: potentia: reuerētia: gloria: ⁊ leticia sunt vnum in re. Scd̄o ostēdit hoīes ista separant ab inuicem. scd̄a ibi. Hoc igitur qd̄ est vnuꝫ. Primo dicit ꝙ causa false felicitatꝭ ē ꝙ error humanꝰ id qd̄ est simplex ꝙ ꝓ et indiuisum natura. i. de sua natura separat. i. diuidit: ⁊ error humanus traducit a vero bono et ꝑfecto: ad falsuꝫ ⁊ ad īꝑfectū bonuꝫ. ⁊ tunc declarat istā causam ostēdens ꝙ reuerētia ⁊ potētia ⁊ dia alia sunt vnū ⁊ idem in re. ⁊ ꝑmo ostēdit potentiā idē esse cū sufficientia ⁊ dicit. An tu arbitraris illd̄ quod nihilo indigeat illud egere potētia. ⁊ respondit Boeti⁹. Minime inquam. Philosophia probat di. Recte tu quidem respondes. nam si quid est quod sit valentie imbecillioris. id est potentie debilis in vlla. id est in aliqua re necesse est eē ꝙ hoc egeat alieno presidio. id est auxilio. et dicit Boetius. Ista inquam.

cientiā nec regnis potentiā: nec reuerentiā dignitatib⁹ nec celebritati gloriā: nec leticiā voluptatib⁹ posse 9stringere. Phi. An etiā causas cur ita sit dephēdisti? Bo. Tenui qdē veluti rimula nihil videor intueri: sed ex te cognoscere aptius malim. Phi. Atq̄ prōptissima rō ē. ¶ Qd̄ eniꝫ simplex est indiuisumq̄ natura: id error humanus sepat ⁊ a vero atq̄ ꝑfecto ad falsum impfectūq̄ traducit. An tu arbitraris hoc qd̄ nihilo idigeat egere potētia? Boc. Minime inq̄. Phi. Recte tu qdeꝫ. Nā si qd est qd̄ i nulla re ībecillioris valēne sit hoc ꝑsidio necesse est egeat alieno. Boc. Ita est inq̄. P. Igitᷣ sufficiētie potētieq̄ vna eadēq̄ est natura. Boc. si videtur. Phi. Qd̄ vo hmōi sit spernēdū ne esse cēses: an cōtra rerū oīm veneratōe dignissimū? Boc. At h inq̄ nec dubitari quidē potest. Phi. Addam⁹ igitur sufficientie potētieq̄ reuerētiā: vt hec tria vnū eē iudicem⁹. Boc. Addam⁹ siquidē vera volumus confiteri. Phi. ¶ Quid igitur inq̄t obscurū ne hoc atq̄ ignobile eē ces esse. An omnī celebritate clarissimū? Cōsidera vo qd̄ nihilo indigere qd̄ potētissimū: qd̄ honore dignissi-

Concludit ergo philosophia di. Igitur vna ⁊ eadem est natura sufficientie ꝙ ꝓ et potentie: et dicit Boetius. Si videtur. Tunc ostendit dignitatem esse eandem cum predictis dicens. Quod vero huiusmodi est sufficiens et potest: nunquid illud censes: id est iudicas spernendum tanq̄ indignum: an contrario omniū rerum temporalium non spernendum: sed dignissimum omni veneratione. Respondit Boetius. Non potest dubitari quin hoc sit dignissimum omni veneratione. Et Philosophia. Addamus igitur sufficientie et potentie reuerentiam: ꝙ hec tria vnū iudicem. Et dicit Boetius. Addamus ergo si volumus vera confiteri. ¶ Notandum ꝙ potentia idem est quod sufficientia. quod enim aliquid omnimodo sit sufficiens: itaꝙ nullus egeat. Et ꝙ careat potentia contradictionem includit: quia si careret potentia respectu alicuius possibilis: nō esset omnino sibi sufficiens. ¶ Notandum cuicunq̄ inest summa sufficientia: et summa potentia eidem inest et summa reuerentia. inquantum enim aliquid habet rationem principij intantum est dignum reuerentia cum filij reuerentur patres: quia sunt principium esse eorum et serui dominos: quia sunt principia seruorum in mandato mouentia eos per imperium et reueremur viros virtuosos: quia sunt principia gubernantia vitam politicam. Potentia autem dicit rationem principij. Unde illud est maxime principium quod est potentissimum: ⁊ ideo reuerendissimum. ¶ Quid igitur inquit. Hic ostendit predictis esse annexam gloriam et leticiam dicens. Quid vero censes id est iudicas illud quod est sufficientissimum: potentissimum: et ideo reuerendissimum. Est ne hoc obscurum et ignobile: vel est clarissimum omni celebritate: id est gloria. respōdet Boetius. Ego confi

teor illud esse celeberrimū.id est gloriosissimū sicut est. Tūc philosophia ꝯcludit di. Cōsequens est igitur vt fateamur claritudinē.id est gl'iam nihil differre a trib' superioribus:et di.Boe. Cōsequitur inq̄.ꝓ. Tūc ondit idē de leticia di. Illud qđ nulli' aliem egeat: et qđ cūcta suis virib' possit qđ est reuerendū et clarū:nōne hoc etiā cōstat esse letissimū. rn̄det Boe.nō possum cogitare. vn̄ tali vll' meror obrepat.i.intret. et tūc ꝯcludit phia di. Si superiora manebūt sup.vera necesse est illud plenum esse

nimū esse cōcessum est egere claritudinē: quā sibi pstare non possit:atq; ob id aliqua ex pte videatur abiectius. Boe. Nō possum inq̄ quin hoc vti est ita etiā celeberrimū esse cōfiteor. ꝓ. Cōsequēs igitur est claritudinem superiorib' trib' nihil differre fateamur. Boe. Cōsequitur inq̄. ꝓ. Qđ igitur nulli' egeat alieni qđ suis cūcta virib' possit.qđ si clarū atq; reuerendū:nōne hoc etiā cōstat esse letissimū: Boe. Sed vn̄ huic inq̄ tali meror vllus obrepat:nec cogitare quidē possum. Quare plenū eē leticie si quidē superiora manebūt necesse est cōfiteri. ꝓ. Atqui illud quoq; per eadē necessariū est sufficientie:potentie:claritudinis reuerētie:iocūditatis:noia quidem eē diuersa nullo vero modo discrepare substātiā. Boe. Necesse est inq̄ hoc. ꝓ. ¶ Hoc igitur qđ est vnum simplexq; natura prauitas hoim dispertit: et dū rei q̄ ptib' caret ptē conantur adipisci:nec portionem q̄ nulla est nec ipsam quā minime affectat assequitur. B. Quonā mō inq̄. ꝓ. Qui diuitias inq̄t petit penurie fuga de potētia nihil laborat vilis obscurusq; eē mauult:multas etiā sibi naturales q̄ subtrahit voluptates ne pecuniā quam pauit amittat. Sed hoc mō nec sufficientia q̄dē contigit ei quem valētia deserit quē molestia pungit quem vilitas abiicit:quem recondit obscuritas. Qui vero solum posse desiderat profligat opes: despicit voluptates:honoremq; potentia carentem: gloriamq; nihili-

leticie: et per eadē ꝯcessa necessariū est esse noia diuersa sufficiētie potētie:claritudis:reuerētie: et iocūditatis: sed substātia eorū nullo mō discrepare qđ ꝯcedēs Boe. dicit: Necesse est inq̄. ¶ Notādū q̄ oēs creature cōparantur ad deū sicut effect' ad suā cām: et q2 noticia cuiuslibet cause relucet i suo effectu necesse est ipi' dei hr̄e noticiā per effectū ad noticiā cū laude hui' defectus dei repńsentet ipm sub rōe bonitatis pfectōis q̄ est materia laudis. Cū igitur sit clara cū laude noticia:necesse est pricipiū oim rerū qđ est sufficiētissimū potētissimū reuerēdissimū etiā eē gl'iosissimū. ¶ Notādū q̄ sufficiētissimo nullū bonū deest et talis hz appetitū q̄etatū bono adepto: q̄ est aūt appetit' i bono adepto.i.leticia. ergo bonū sufficiētissimū etiā ē letissimū. ¶ Notā.q̄ oia ista sufficiētia: potētia:reuerētia:gl'ia: et leticia sunt vnū in substātia: nō aūt sunt vnū in substātia sicut aggregatū ex diuersis reb': tūc ei ibi esset cōpositio qđ repugnat potētissimo et dignissimo eo qđ simpliciora digniora sunt cōpositis:sed de hoc postea melius patebit. ¶ Hoc igitur quod est. hic philosophia ostēdit qualiter hoies illud qđ est vnum diuidūt. scđo mouet dubitationē ibi.quid igitur inq̄.p'o ondit quō hoies diuidūt illō qđ ē vnū: et di. illō qđ ē vnū q̄ ꝓ et simplex natura sup. illō dispartit.i.diuidit prauitas hūana.i.prau' error hoim q̄rēdo vnū sine alio. et dū hoies conantur.i.laborāt adipisci ptez rei q̄ ptib' caret bonū nec ꝓ non assequitur vllā portionē.i.partē nec ipas res integrā quā affectat. et querit Boe.quonāmodo diuidūt hoies ista di.phia qui petit.i.captat diuitias ppter fugā penurie cā sufficientie vel laborat de potētia: sz mauult.i.mag' vult eē vilis.i.idignus.q; ꝓ et obscur'.i.inglori' et ita nihil curat de dignitate et gl'ia talis etiā subtrahit sibi multas voluptates naturales ne amittat pecuniā quā parauit.i.lucrat' ēsz hoc mō nec sufficiētia ꝯtigit quē valētia.i.potētia deserit:quē modestia pūgit quē vilitas.i.reuerētia abiicit quē obscuritas.i.infamia recōdit.q.d.nō. Tūc ondit de potētia idē di. Qui vero solū desiderat posse.i.potētiā ille pfligat: id est dispgit opes despicit voluptates q; ꝓ et honorē carētē potētia et nihilipēdit gloriā sz videas q̄ multa huc deficiūt fit eīm aliqñ vt talis egeat necessarijs vt mordeatur anxietatib' et cū neq̄at hoc depellere etiā illud qđ maxie petebat desistit eē potēs. Silr lz ratiocinari de alijs trib'.s.de honorib' de gloria de voluptatib' sicut de predictis duob' nam cū vnūquodq; bonū perfecte acceptū sit idē qđ

Sufficientissimus.

pendit. Sz huic ꝙ ꝗmulta deficiāt videas. fit em̄ aliquādo vt necessarijs egeat: vt anxietatib⁹ mordeat. Cū ꝙ hec depellere nequeat: etiā id qḋ maxime petebat potens esse desistat. Sil'r ratiocinari de honorib⁹ gloria voluptatib⁹ licet. Nā cum vnūquodq̄ horū idē qḋ cetera sit: q̄squis horū aliq̄d sine ceteris petit: nec illud quidē qḋ desiderat apphēdit. Boc. ¶ Quid igit̄ inq̄. Ph. Si q̄s cūcta simul cupiat adipisci: summā quidem beatitudinis vellet sed nō in his eā reperiret q̄ demonstrauim⁹: id qḋ pollicent̄ non posse cōferre. Boc. Minime inq̄. Phi. In his igitur que singula quedā expetendorū prestare credūtur beatitudo nullo modo inuestiganda est. Boc. Fateor inquā: et hoc nihil veri⁹ dici potest. Phi. ¶ Habes igitur inquit et formā false felicitatis: et causas deflecte nunc in aduersum mētis intuitū. ibi em̄ verā quā pmisim⁹ statim videbis. Boc. Atqui hec inq̄ vel ceco pspicua est causasq̄ tu pauloante monstrasti: dū false cās apire conabaris. Nā nisi fallor ea vera ē et pfecta felicitas: q̄ sufficientē potētē reuerēdum celebrē letūq̄ pficiat. Atq̄ vt interi⁹ aiaduertisse cognoscas que vnū horum (quoniā idē cuncta sunt) ve

cetera (vt declaratum est) quisquis petit aliquid horū sine ceteris nō apprehendit illud qḋ desiderat. ¶ No. qui querit ptem rei indiuisibilis ptem nō inueniet nec ipsam rem cuius partē querit quia in rerum natura indiuisibile partē nō habet. cū igitur predicta quinq̄. i. sufficientia reuerētia etc. Ex parte rei sunt vnū et indiuisibilia lz differāt noibus qui querit vnū sine alio nō inueniet. ¶ Nota ꝙ ista q̄nq̄ put inueniūtur in rebus sensibilib⁹ in q̄b⁹ habētur eē in mō imꝑfecto et diminuto sic vnū inuenitur sine alio. inquantū aūt accipiuntur sm esse perfectum et summū prout inuenit̄ in beatitudine: sic sunt idem indiuisibiliter et vnū nō inuenit̄ sine alio: quia summa sufficiētia est beatitudo et sic de alijs. ¶ Nota ꝙ homo naturaliter desiderat beatitudinē tamē vnūquodq̄ pdictorū q̄nq̄ desiderat sz quod spectat ad beatitudinē. hoc aūt est sm pfectum inquātum eadem sunt beatitudini. Et quia beatitudo cū sit deus est indiuisibilis. oīa quinq̄ pdicta sunt. vnū indiuisibiliter. Ex quo patet ꝙ quia hoies querunt ista sm qḋ impfecta inquantum sunt in sensibilibus: et tamē desiderāt ea sm pfectionem: ideo homines nō assequūtur per ea que desiderant. ¶ Quid igit̄ inq̄. Hic philosophia mouet dubitationē: quia dictum est iam ꝙ homo querēdo singulum horū diuisim ipse frustratur beatitudine. Potest ergo dubitari verum querēdo omnia simul queratur beatitudo. Dicit ergo Boe. in littera. Quid igitur inq̄. q. d. lz nō queratur beatitudo querēdo vnūquodq̄ diuisim. q̄d igitur erit: si quis cūcta simul cupiat adipisci: nūquid ille sic vellet summā beatitudinis: nūquid eam scilz beatitudinē reperiat in his bonis que demonstrauimus nō posse cōferre quod pollicēt. i. pmittunt. Et rn̄det Boe. Minime inq̄. Concludit ergo phia di. In his ergo nullo modo inuestigāda est btitudo q̄ credunt̄ pstare singula expetendorū. i. desiderandorū qḋ Boe. concedit di. Qḋ fateor affirmo inq̄ ita esse et nihil verius dici potest. ¶ Notādū si aliquis querit omnia quinq̄ simul ille querit beatitudinē in vniuersali: sed errat in particulari querendo eam in istis tpalibus bonis in quibus nō inuenitur: nō em̄ summa sufficiētia nec potentia inuenitur in eis: et sic patet ꝙ querēs vnum illorū vel omnia simul: sm quod inueniuntur in reb⁹ sensibilibus cum habeant esse in eis mō impfecto nō cōsequitur beatitudinē. querens aūt vnum istorum sm esse pfectum cum oīa sint vnū indiuisibiliter: oīa querit: et querit btitudinē. ¶ Habes igitur inquit. Postq̄ phia assignauit causam false felicitatis. hic ostēdit que sit vera felicitas. Scdo ostēdit in quo cōstituta sit. Qm̄ igitur agnouisti. Primo dicit phia. Habes ne igitur iam cām et formā false felicitatis nūc deflecte intuitū mētis tue in aduersum. i. in cōtrarium false felicitatis. hoc est ad veram felicitatem ibi statim videbis verā felicitatem quā pmisimus. et dicit Boe. Atqui pcerte vera beatitudo pspicua. i. manifesta ex dictis homini etiā ceco. q. d. tam manifesta est vera btitudo ex dictis ꝙ etiam ceco si aliq̄d posset videre pateret: ꝙ p et tu pauloante mōstrasti eā sup. verā felicitatem dū conabaris apire. i. declarare cās false felicitatis. et di. Boe. nam nisi fallor ea est vera et pfecta felicitas que pficiat sufficiētem potētem et reuerēdum celebrem et letum: vt etiā tu phia cognoscas me Boe. interius id est plenius animaduertisse que sit vera felicitas ego sine ambiguitate cognosco hanc esse plenam beatitudinem; que vnum horum scilicet predictorum veraciter potest presta

Btitudo

re qm̄ idem: cuncta sunt. ⁊ dicit phīa quasi cōgratulando Boe. O alūne hac opinione te felicem cen seo. i. iudico: si quidem hoc adieceris sup. qḋ mō dicam. Et dicit Boe. Quidnā dicam. Dicit phi. Pu tas ne aliquid esse in his rebus mortalibus q̄ pr caducis. i. transitorijs quod possit afferre. i. dare hmōi statum. Rñdet Boe. Minime puto ⁊ illud ostensum est a te ⁊ nihil amplius desiderē beati tudine. Concludit ergo phi. di. Hec igitur. s. sufficiētia reuerētia ⁊c. que in rebus caducis inueniun tur: vel sunt ymagines id est simi litudies veri boni: ⁊ videnť dare mortalib⁹ q̄dam imꝑfecta bona: verum autē ⁊ ꝑfectū bonū ꝯferre non pñt: ⁊ di. Boe. assentior inq̄. ¶ No. sufficientia imꝑfecta q̄ cōsi derať in rebus tpalib⁹ non est vera sufficiētia sȝ tm̄ similitudinaria: suf ficiētia autem ꝑfecta includit oīa alia quattuor ⁊ singulū aliorū q̄t tuor ꝑfecte alia includit. ⁊ iḋ illḋ qḋ est vnū ꝑfectū dat oīa: sȝ illud qḋ dat oīa facit vere ꝑfectū: ḡ di cit Boe. illud qḋ pōt veraciter vnū cōferre illud cognosco esse beati tudinē. Itē assentio est verbū de ponentale: ⁊ idē significat cū vbo neutrali qḋ ē assentio. ¶ Quoniā igiť agnouisti q̄ vera. Hic ostēdit phi. in quo vera felicitas sit cōsti tuta. ⁊ primo tāgit ordinē hui⁹ ꝑ tis ad precedētia: ⁊ docet diuinū auxiliū esse implorādū vt cogno scať in quo sit vera bētitudo. scḋo inuocat diuinū auxiliū. tertio in tendit in quo sit illa vera beatitu do. scḋa ibi. O qui perpetua. tītia ibi. qm̄ igiť. Pṁo di. philosophia O Boe. qm̄ agnouisti q̄ sit vera btī tudo ⁊ agnouisti q̄ mentianť bea titudinē: nunc supest vt agnoscas vn̄ hāc verā beatitudinē petere possis. ⁊ di. Boe. Illud iādudū a te vehemēter expecto. et di. phīa Cū diuinū p̄sidiū. i. auxiliū in mi nimis reb⁹ debeat implorari: vti ꝑ sicut placet Platoni nr̄o in thi meo quid nūc cēses faciēdū sup. in tam arduo negocio vt merea mur reperire sedē illi⁹ summi bo ni. Rñdet Boe. Inuocandū sup. censeo patrē oīm rerū. s. deum sine quo nullū exordium rite fundať: quod approbat phi. di. recte tu inquit censes: ⁊ simul sine interuallo phi. ita modulata est. i. ꝓpo suit inuocationē dei metrica modulatione. ¶ Nota q̄ in oībus diuinū auxiliū est implorādū: q̄r de⁹ est qui diuitias sue sapientie instituit in aīas sapientiū tribuit studētib⁹ grām cognoscēdi: ⁊ cui nihil est difficile. ⁊ sine quo nihil possibile est possideri: ita scribitur in ca. de regimine principū: ⁊ oīe da tum optimū: ⁊ oē donū ꝑfectū desursum est descēdēs a patre luminū: vt dicit alia scriptura. Et dicit Aug. nemo tam erudit⁹: nemo tā doct⁹ quin supna illustratiōe nō indigeat. ⁊ btūs. Greg. Nisi intus sit qui doceat inanis lingua doctoris laborat: ideo philosophia volēs ondere in quo sit vera bea titudo inuocat diuinum auxiliū quo pretermisso nullū rite fundatur exordium.

raciter prestare pōt hanc esse plenā beatitudinem sine ambiguitate cognosco. Phi. O te alūne hac opiniōe felicē censeo: si quidē hoc inq̄t adieceris. Boe. Quid nā inquā? Phi. Esse ne aliq̄d in his mortalib⁹ caducis q̄ reb⁹ putas: qḋ hmōi statū possit afferre? Boe. Mi nime inq̄ puto atq̄ a te nihil vt ampli⁹ desiderē ostē sum est. Phi. Hec igitur vel imagines veri boni vel im perfecta quedā dare bona mortalibus videnť: verum aūt atq̄ perfectū bonū cōferre nō possunt. Boe. Assen tio: inq̄. Phi. Quō igitur agnouisti que vera illa sit: que aūt beatitudinē mentiantur nunc superest vt vn de verā hanc petere possis agnoscas. Boe. Id quidē inquā iādudū vehementer expecto. Phi. Sȝ cū vti in thimeo platoni inquit nostro placet in minimis q̄ re bus diuinū presidium debeat implorari. quid nunc fa ciendum censes vt illius summi boni sedē reperire me reamur. Boe. Inuocandū inquā rerum oīm patrem quo preter misso nullum rite fundatur exordiū. Phi. Recte inquit ac simul ita modulata est.

¶ Ascensius.

Hactenus mendacis ⁊c. Posse contingere. Contingit inquit donat⁹ qḋ cū difficultate euenit. Si ergo felicitas etiā difficulter cū talibus bonis euenire nulli pōt: ꝯñs est vt non sint summa bona. ¶ Ad hoc inq̄ ne dubitari quidem pōt. Ordo est. At ꝑ sed inq̄ id est dico hoc ne dubitari quidā pōt. Itaq̄ libētius legere. At q̄ ad licet posset ꝯstrui vt sit dubitari ad hoc. Inq̄ etiā q̄r verbum est deberet plene scribi nō sic inq̄. Ne dubi tari q̄dā meli⁹ dici puto q̄ nec dubitari q̄dē. Legēdū p̄terea est circa mediū quē mole stia pungit nō quē modestia. Item quē vilitas abijcit: nō quē vtilitas sicut scriptū reperi et ex eo sȝ sum vtilitas. i. reuerentia: cum sit vilitas. i. irreuerētia ac despectio ex prauitate p̄cħ ei⁹. Sed huic q̄ multa. i. q̄tum multa deficiāt. Cūq̄ hec depellere: ordo est ⁊ cū nequeat hec depellere desistat etiā id quod maxime patebat. s. desistat esse potens. Quid igiť inq̄: exponi pōt vt sit quid igiť vis dicā.

Cōtingit.

l

Addit philosophia. Si q̄s ꝛc. Irē añ finē si quidē hoc inquit adieceris. Duo notabis si quidē; duas esse dictiones ꝛ adieceris nō abieceris esse legendū. Ordo eni est ego censeo te hac opi. felicem quidem. i. certe si addideris. i. adieceris hoc. i. hanc sniam sequentē. Alumnus est tam qui alit ꝙ qui alitur. Assentio quidam magni cōtradicāt. Assentior inq̄ assentio actiue ꝛ ꝛ assentior deponētaliter ꝓ eodem leges. sed assentor assentaris magis adulationem accedit. Unde assentator dictus. Iādudum a te expecto. Dudum. modicum tp̄s significat fm tm̄ rei gerende ꝓportionem. quādo autem particula iā preponitur. tunc debet esse ꝑsistentia ꝛ continuatio in ipa actione verbi cui additur. Nō ergo vt docet valla: recte dixeris iādudum intraui nauem: quia iam non intras sed recte dicendum esset: ꝛ iādudum te expecto: ꝛ dudum. i. pauloante expectaui. Sic etiam hic iādudum id est iam eo tempore quo falsam felicitatem in his iādictis ostendisti: expecto vehementer cognoscere veram. Inuocandum inq̄ rerum oīm patrem. Aliter sentiunt poete: qui tūc tm̄ inuocāt qñ humanis opibus et humano ingenio res peragi non posset sine miraculo nouo. Unde horatius in de arte. Nec deus intersit nisi dignus vindice nodus inciderit. Uerum quia ea que ex natura habemus: etiam a deo accepimus: ideo in omnibus inuocandum est diuinum auxilium: sed maxime tunc quando ad cōmune bonum aut sane magnum intendimus.

Alumnus.
Assentio
Assentior.
Assentor.
Iādudū.

¶ Metrum nonum libri tertij.

Sanctus thomas.

O Qui perpetua mundum rōne gubernas. Istud est metrum nonū hui⁹ tertij qd̄ dicit homericū ab inuentore q2 homer⁹ ipm adinuenit: et dr̄ heroicū a materia q2 gesta heroum. i. virorum illustriū hoc metro describebant: ꝛ dr̄ dactylicū a pede predñante: hexametrum a numero pedū q2 ꝯstat ex sex pedibus in quo metro phia īuocat diuinum auxilium ad ostendendum in quo sit vera beatitudo ꝛ quomodo ad ipam perueniat. Pri° ergo philosophia captādo beniuolentiā dei ipm multipliciter cōmendat. Scdo petitionem suam exprimit ibi. Da pater. Circa primum sciendum ꝙ tria requiruntur ad petitionem. Primo requiritur potentia exaudiendi. Scdo volūtas. Tertio scientia. de primis duobus dr̄ in quarto huius. prosa scda. duo sunt in quibus omnis humanoꝝ actuū effectus cōstat volūtas ꝛ potestas: quoꝝ si alterū desit nihil est qd̄ explicari queat. De sciētia p3: q2 sine ea nihil rōnabiliter gerit: ꝛ volēs ḡ phia ostēdere ꝙ deus possit vel sciat exaudire suā petitionē: ostēdit ipm esse potentē ex mundi gubernatione ex celi ꝛ terre creatione: ex tp̄is ꝓductione. Scdo ostendit ipm volentē siue beniuolum ex sui bonitate ꝛ clementia: q2 ꝓducit cūcta. Tertio ostēdit ip3 esse sapiētē ex quorūdā effectuū ꝯpantiū ꝓductione. scda ibi. Quē nō externe. tertia ibi. Tu numeris. Primo dicit. O pater qui gubernas mundum perpetua rōe. i. ꝑpetua ꝓuidentia tua qui es sator. i. creator terrarū ꝛ celi qui iubes tp̄s ire. i. ꝓcedere ab euo. i. a perpetua tua duratiōe: tu manēs stabilis. i. immutabilis das. i. facis cūcta moueri.

¶ Metrum nonum libri tertij.

O Qui perpetua mundū ratione gubernas
Terrarū celiq3 sator: qui tempus ab euo,
Ire iubes: stabilisq3 manens das cuncta moueri.
¶ Quem non externe pepulerunt fingere cause

Petitio necessaria

Guberno

¶ Notandū ꝙ tota ista littera O qui ꝑpetua vsq3 ad illā partē. Da pater. d3 legi suspensiue ꝛ pōt O hic teneri vocatiue āmiratiue vel deꝓcatiue. ¶ Notan. ꝙ gubernare est res in debitū sui finē ordinare: qd̄ spectat ad diuinā bonitatē: regit aūt prima cā oēs reges ꝑter hoc qd̄ cōmisceat cū eis influendo sup eas virtutē vite ꝛ bonitatis fm auctorē in li. de cau. ¶ No. ꝙ mūdus fm Arist. in lib. de celo ꝛ mūdo. est ꝯstitutio ex celo ꝛ terra ꝛ naturis que in eis sunt quē mūdū de⁹ gubernat ꝑpetua rōe. i. sua ꝓuidētia ꝑpetua q̄ nō est trāsitoria sicut ꝓuidētia humana: sed ꝑmanet duratōe infinita. ¶ No. ꝙ sicut aliq̄s dr̄ sator q̄ semina plantaꝝ ꝛ arboꝝ ꝓijcit: sic de⁹ dr̄ sator inq̄tum celū ꝛ terrā creauit ꝛ ꝓducit ꝑ celū aūt ꝛ terrā etiā intelligunt elementa q̄ sunt in medio. dicit aūt terraꝝ ponēdo numerꝝ pluralē ꝓ singulari ꝑ anthitesim. ¶ No. ꝙ tp̄s est duratio successiua cū sit numerus mot⁹. i. mēsura motus fm prius ꝛ posterius ex. iiij. phisicoꝝ que duratio ꝓcedit ab euo. vbi notandū ꝙ euū est duratio ꝑmanēs tota simul nullā habens successionē vel mutabilem annexā ꝛ est idem ꝙ eternitas q̄ est propria duratio dei fm quam deus est causa temporis: sicut enim deus per suum esse est causa cuiuslibet esse ꝛ per suam bonitatem est causa cuiuslibet boni: ita per suam durationem est causa cuiuslibet durationis. ¶ Notandum deus est stabilis id est immutabilis: quia nulla specie motus mouetur non generatione et corruptione cum sit ingenerabilis ꝛ incorruptibilis nec augmentatione ꝛ diminutione cum non sit quantus. non alteratione nec loci mutatione: cum sit impartibilis et probat Aristoteles octauo phisicorum ex ordine mouentiū et mobilium necesse est deuenire ad aliquod primum omnino immobile et per se et per accidens. ¶ Nota ꝙ omnia primo sunt mutabilia vel fm esse: vel fm operationem. Sz fm esse hoc est dupliciter vel fm esse substantiale sicut etiam generabilia et corruptibilia. Uel secūdum esse accidentale sicut corpora celestia: que licet non mutentur generatione et corruptione: tamen mutantur secundum esse locale. Si autem est mutatio secundum operationem: ꝛ sic intelligentie sunt mutabiles quia in ipsis est successio intellectionum: licet ergo non mutantur quo ad esse tamen quo ad operationē. Aliter exponitur. Stabilisq3 manens das cuncta moueri: vel omnibus speciebus motuum: vel aliquibus speciebus mot⁹ accipiendo motum stricte vel large. Aliter exponitur. Stabilisq3 manens das cuncta moueri. non ꝙ

Tempus.
Euum
Deus
Mobilia

omnia moueantur: sed quicquid mouentur te dante mouentur: et simile genus locutionis habetur.
Joh. i. Illuminat omnē hominem venientem in hunc mundum: non q omnes simul illuminent: sed
omnes qui illuminātur a deo illuminātur. ¶ Ques non externe. Hic philosophia ostēdit deū esse be
niuolum ex bonitate clementie qua omnia producit z di. Quem scz deum externe. i. extrinsece cau
se non pepulerūt. i. non coegerūt fingere. i. cōponere opus. i. creaturā fluitantis materie que fluit

Materie fluitantis opus verum insita summi
Forma boni liuore carens tu cuncta superno
Ducis ab exemplo pulchrū pulcherrimus ipse
Mundum mente gerens similiqz ab imagine formās
Perfectas iubeas perfectum absoluere partes
¶ Tu numeris elemēta ligas vt frigida flammis
Arida conueniant liquidis: ne purior ignis
Euolet: aut mersas deducant pondera terras.
¶ Tu triplicis mediam nature cuncta mouentem

de esse ad nō esse. z econuerso de
nō esse ad esse forme. verū p sz in
sita. i. intrinseca forma summi bo
ni. i. summe tue bonitatis. s. pepu
lit te fingere opus fluitātis mate
rie. O pater tu ducis. i. producis
cuncta ab exēplo superno. i. exēpla
ri perpetuo tu ipse pulcherrimus
ab omni deformitate elongatus:
gerens mēte: id est memoria ple
num mundū seu pulchrū mundū
scz architipum et formans: id est
producēs ipsum mūdum sensibi
lem simili imagine sicut fuit in
mente tua: et tu iubeas mundus
perfectum: id est perfecte pducū
absoluere: id est absconditū tene
re sine defectu alicui: perfectas
partes. i. elementa que spectant
ad integritatem mundi. ¶ Notan
dum q omne qd necessitat a cau

Cause.

sa extrinseca necessitat ab efficiente vel a fine: qr nō sunt plures cause extrinsece. Efficiens autē ne
cessitat dupliciter vel violentiā inferendo: vt proiciens lapidē sursum vel aliquid conferendo quo
naturaliter moueat: sicut generās dās formā leuitatis mouet ignē sursum de necessitate nature. deus
autem nō necessitatur ab efficiēte primo modo. s. necessitate violētie cum nihil sit potentius eo ne
cessitate secūdo modo: qm nihil ab alio recipiat. nec etiā necessitat necessitate finis: qr non necessitat
ab alio tanq̄ a fine comparat ad ipm sicut imperfectū ad perfectū eo q finis est bonū et perfectio il
lius quod est ad finē. deus autem a nullo extrinseco perficitur. ¶ Notandū q sola bonitas diuina coe
git ipsum ad pducendum opus fluitantis materie non autē coegit ipsum necessitādo sed libere mo
nendo. ¶ Nota q inuidia facit q aliquis bonum alteri non cōmunicat: qr inuidia est tristitia de bo
no alterius: et qr talis inuidia in deo nō est: ideo summā bonitatē per creatorē alijs cōmunicat. vñ
dicit Plato in thimeo. ab optimo inuidia longe relegata est: et per cōsequens sibi similis prout na
turaliter cuiusqz capax beatitudinis esse poterat efficiqz voluerit. ¶ Nota q sicut in agentibus per
naturam forma rei producende preexistit sm esse reale: sic in agentibus sm intellectum forma rei
producende preexistit sm esse intellectuale. sicut artifex volens producere domum oportet formā
domus primo in mente preexistere tanq̄ exemplar ad cuius imitationem facit domum in materia
cum igitur deus sit agens intellectuale producens mundū: ipse prehabuit in mente sua exemplar
te diuina preexistens dicit archetipus ab archos quod est princeps et tipos similitudo cuius ima
go dicitur iste mūdus sensibilis. ¶ Tu numeris elementa ligas. Hic philosophia cōmendat deū ex
parte sapientie: quo ad specialē effectuum pductionē z primo ex productione elementorū. Secun
do ex pductione aie mūdi. Tertio ex pductione nostrarū aiarum: secūda ibi. Tu triplicis. tertia ibi.
Tu causis alas. et di. O pater tu ligas elementa numeris. i. pportionib numerabilib: vt elemēta
frigida cōueniant. i. concordent flammis. i. calidis elementis: vt arida. i. sicca elemēta cōueniāt liq
dis. i. humidis elemētis: ne ignis purior inter elementa euolet. i. exeat spheram suam magis ascen
dendo: et ne pondera. i. grauitates deducant. i. magis deorsum ducant terras mersas. i. depressas.
¶ Notandum q elementa hab ent proportionem numeralem inter se. sicut enim duo numeri qua
drati conueniūt in vno medio pportionali: sic duo elementa cōtraria in duab qualitatib conue
niunt in vno elemēto medio pportionali vtriqz: verbigratia. Numerus quadratus est qui constat
ductu suppsiua in seipsum dicendo bis duo: tertria bis duo in quaternariū: et tertria in nouenariū.
et accipe vnum numerū medium proportionalem. s. senarium qui sm eandem pportionalem exce
dit quattuor in qua exceditur a nouem. sicut eñi nouem continēt sex et mediam partem sex: ita sex
continent quattuor et mediam partē quattuor: sic similiter est in elementis. Nam ignis et aqua in
duabus qualitatibus cōtrariātur. Ignis enim est calidus et siccus: aqua frigida et humida: z que
col... vno medio sup. aere qui conuenit cum igne in caliditate et cum aqua in humiditate: simi
liter est de aere et terra respectu aque. Scdm hanc sententiam littera sic expomt. Tu ligas elemēta
nūeris. i. pportionib numerabilib: vt frigida. i. aque q frigide sunt cōueniant flammis. i. ignibus
qui calidi sunt p vnū elemētū mediū qd est aer: z arida. i. terre q aride sunt pueniūt liquidis. i. ptib
aeris q humide sunt per elementū mediū qd est aq. ¶ Tu triplicis mediā nature cūcta mouentem

Elemēta.

Connectens animam per consona membra resoluis
Que cum secta duos motum glomerauit in orbes
In semet reditura meat: mentemq̧ profundam
Circuit: et simili conuertit imagine celum.
Tu causis animas paribus vitasq̧ minores
Prouehis, et leuibus sublimes curribus aptans
In celum terramq̧ seris: quas lege benigna
Ad te conuersas reduci facis igne reuerti.
Da pater augustam menti conscendere sedem
Da fontem lustrare boni: da luce reperta
In te conspicuos animi defigere visus.
Dissice terrene nebulas et pondera molis
Atq̧ tuo splendore mica: tu nāq̧ serenum

Ala mūdi. Connectens animā per consona. Hic p̄hia ostēdit sapientiā ex anime mundi productione. Ubi scidum ꝙ ista littera cōiter exponit ad intentionē Platonis in thimeo: sʒ qz ista expositio est difficilima et modice vtilitatis: ego eam p̄termittā et ponam facilē expositionē que est de mente aristo. Ad cuius euidentiam est notandū ꝙ per alam mundi hic intelligit intelligētia mouens orbē que p motum virtutē suam influit inferiorib᷒: et hec intelligētia dicit media inter deū et animā humanā. Sicut enim in dignitate et perfectiōe excedit a deo sic ipsa excedit aīaʒ nostrā. ¶ Nota ꝙ intelligētia hui᷒ mundi dicit esse triplicis nature ꝑpter tres operationes quas hʒ scʒ mouere orbē. intelligere deum et intelligere seipsam. ¶ Notandū ꝙ orbes celestes dicūtur cōsona mēbra intelligētie: qz ꝑ ipsos tanꝗ per organa ꝛ instrumēta intelligentia influit inferiorib᷒. lʒ enim intelligētia prima intētione moueat ꝑpter se tñ scđa intentione mouet ꝑpter inferiora. his p̄missis littera plena erit: vñ dicas sic. Tu deus ꝯnectēs animā sup. mūdi q̄ est intelligētia mediam sup. inter deū ꝛ aīaʒ hūanā. triplicis nature i. triplicis opatiōis mouētē cūcta sup. inferiora per influxū illaʒ tu connectans resoluis. i. distinguis eam ꝑ cōsona mēbra. i. per cōuenientes orbes: que ala cum secta id est diuisa ꝗrum ad operationes glomerauit. i. impressit motuʒ in duos orbes. s. in orbem primi mobilis et in orbē planetarū ipsa reditura. i. reflexa meat. i. ꝓcedit in semetipsam sup. intelligēdo qđ est vna opatio ꝛ ipa circuit mentē ꝓfundā. i. mentē diuinā deū intelligēdo: que est alia opatio: ꝛ ipa cōuertit. i. mouet celū simili imagin. i. intellectiōe qđ ē tertia opatio ei᷒. ¶ Adhuc nota. Lʒ corpa celestia sint diuersa: tñ rōne vnitatis ordinis possunt dici vnuʒ corpus. Siliṫ intelligentie lʒ sint diuerse tñ p̄nt dici vna intelligentia ꝑpṫ vnitatē ordinis in opatione mouēdi. ergo di. in singulari alam ꝛ nō aias. ¶ Tu causis aias parib᷒ vitasq̧ minores. Hic p̄hia cōmendat sapientiā dei ex aiarū nostrarū creatione di. O pater tu ꝓuehis. i. ꝓducis aias hoim ꝛ minores vitas. i. aias brutoꝝ ꝛ plantarū parib᷒ causis ꝗbus aiaʒ mūdi ꝓduxisti. s. tu aptās sublimes id est aias rōnales hoim leuib᷒ currib᷒. i. celestib᷒ stellis. tu seris eas in celū ꝛ terram. i. in corpora terrena quas aias cōuersas reducis igne. i. charitate reducēte facis reuerti a te benigna lege. i. ordi-

Aiarum creatio. natione tua. ¶ Nota aie bestiarū ꝛ plātarū dicūtur minores vite respectu aie hois eo ꝙ non hñt tot nec ita ꝑfectas opationes sicut vite aie hoim. ¶ Nota ꝙ ꝑ leues currus s̄m intētionē Platonicoꝝ intelligit stellas cōpares currib᷒. Dixerūt enī platonici ꝙ de᷒ oēs aias simul creauit ꝛ seminauit eas in celo delegēdo eas stellis cōparib᷒ a quib᷒ postea dilabant in corpa: sed hec opinio non valet scʒ ꝙ omnes anime simul sint create immo om̄i die de nouo creant. quibus creatis corporib᷒ infundūtur. Dicūtur autē aie fieri in celū ꝑpter virtutē celestē: ex qua vnio aie ad corp᷒ contrahit suā periodum lʒ aia a deo ꝓducat in corpore: tñ vnio ex predispositionū corporaliū dependet a virtute celesti: ideo dicit ea a seri in celum ꝛ in terrā: qz aie non coaptant corpibus nisi mediante virtute celesti. vñ. ij. phi. hō enī hoiem generat ꝛ sol. ¶ No. ꝙ de᷒ aias creatas aptat leuib᷒ currib᷒. i. stellis cōparibus qđ sic pōt intelligi: qz aia creata cōparitatē ex silitudinē hʒ cum stella. Sicut enī stella est nobilior pars sui orbis et est ꝑpetua sic aia rōnalis ꝑpetua existens est nobilior ps hois. vel sic pōt intelligi ꝙ de᷒ aias creatas aptat: leuib᷒ curribus. i. rōni ꝛ intellectui q̄ dicūtur curr᷒ aie qz ducūt hominē in cognitionē rerū: quas aias serit in celū et terrā: qz aia rōne ꝛ intellectu habet cognitionem celestiū ꝛ terrestriū. ¶ Nota ꝙ ꝑ ignē reduci intelligit arborē charitatis q̄ hoiem auersum a deo vitijs fecit ipm redire virtutib᷒. nisi enī hō deū amet ipsuʒ nō querit nisi querat nō inueniet: nisi inueniat ad ipm nō reuertet. ¶ Da pater augustā. Postꝗ p̄hia captauit beniuolentiā dei ipm multipliciter cōmendādo hic exprimit suā petitionē di. O pater tu qui facis oīa p̄dicta da. i. concede menti humane ꝯscēdere augustā sedem. i. nobilē sedem summi boni. da lustrare. i. inuestigando inuenire fontem boni. i. deum qui est fons ois boni. da luce ꝑpetua. i. cognitione prehabilita in te defigere scʒ per amorem conspicuos visus. i. claros intuitus animi. i. rationis et intellectus. O pater tu dissice: id est disperge nebulas. i. obscuritates et pondera. i. grauitates terrene molis: id est dilectionis terrene. atq̧ mica: id est resplende tuo splēdore tu nāq̧ es serenum quo supple, omnia illustrantur

Tu es tranquilla requies pijs sup: mentibus te cernere id est videre ẽ finis sup. omniũ. Tu idez existens es principium: quia origo omnium rerum. Tu es vector: quia vehis nos per gratiaz quo pervenire non possumus per naturam. Tu es dux ducens ab errore ignorantie ad veritatem sapientie. Tu es semita cum sis via z veritas: z per te ad teipm pervenitur. Tu es terminus vltra quem nihil creditur: cum sis summum z perfectum bonum. ¶ Nota ꝙ sedes summi boni dicitur augusta id est nobilis quia nihil sibi comparari potest. Item deum vocat summi boni: sicut enim riuuli habent existere z fluere a fõte et ipse a nullo: sic a deo omne bonum habet esse ipse autez a nullo. ¶ Nota ad hoc

Tu requies tranquilla pijs te cernere finis.
Principium: vector: dux: semita: terminus idem.

ꝙ sedes summi boni conscendatur oportet ꝙ investigetur: z quia non sufficit investigare si non inveniatur nec invenire si non diligatur: ideo philosophia petit per amorem desingi visum animi. s. rationem z intellectum in summum bonum. ¶ Nota ꝙ quia intellectus z ratio impediuntur z obscurantur per affectionem desiderioꝝ terrenorum: quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam quando corpori est subiecta: ideo philosophia petit fugari nebulas terrene molis: z quia nõ sufficit fuga tenebrarum nisi adsit lux illuminans: ideo petit illuminationez dicens. Atq; tuo splẽdore mica. Item disijcio id est dispergo vel remoueo: et dicitur a dis prepositione inseparabili z a verbo iacio iacis: mutando a in i. vnde fit i duplex disijcio. ¶ Ascensius.

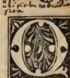
O Qui perpetua zc. Carmen est exametrum heroicum monocolon. de quo in primo carmine primi libri satis diximus. Congruit autem huic ardue invocationi. Quez non externe zc. Cum enim deus sit perfectus nulliusq; egens: nec ex creaturarum laudatione gloriosior: nec ex earuz negligentia minor: pro sua bonitate cuius creaturas participes esse voluit cuncta creauit. remotissimus ab omni inuidia: q̃ tunc nullum habet locum quando nulla apparet emulatio. vnde dicit. Liuore carens. vbi tamen sm vallam potius diceret Liuore vacans. Est autem liuor macula sub nigra generata ex compressione vel contactu alterius corporis. Ex compressione: vt apud Juuenales. Unaq; contacta liuorem ducit ab vna. Ex contactu. vt apud Tibullum. Tum succos herbasq; dedi quis liuor abiret quem facit impresso mutu a dente venus. Et quia in homine inuidioso qui seipm consumit solet liuidus color apparere. ideo liuor accipitur pro vehementi inuidia. Sicut cãdor pro pulchritudine animi ab omni inuidia abhorrentis. Superno exemplo quam platonici ideam vocant: hic exemplum vocat: quod etiam exemplar dici potest. Legendum est propter versus similiq; ab imagine formans. Nam imago primam corripit. Tu numeris elementa ligas. Quia omnia in numero pondere et mensura constituit deus. simul autez elementa contraria sed media elementa temperata sunt: vt frigida non consumantur a calidis: nec sicca ab humidis. Quin a deo preter naturam elementorum deus ad vtilitatem nostram contineri facit ignem pro parte in terris: et maria intra alueos suos: cum tamen locus naturalis ignis sit inter conuexum aeris z concauum lune: vbi etiam elementaris z immixtus est z quo hic noster tendit licet non euolet id est tot e conspectu nostro volet. Et locus naturalis aque est conuexum terre z concauum aque: z ita deberet terra propter grauitatem suam aquis tegi: nisi deus aliter ordinaret. Tu triplicis. Quis in superioribus commentis satis philosophatum sit: dicam tamen pauca que Macrobius in de somnio scipionis recitat. Sunt autem hec. Voluerunt mundum alij in elementa ter quaterna diuidere vt in primo ordine numerentur. Terra. aqua. aer. et ignis: que est pars liquidior aeris vicina lune. Supra hoc rursum totidem numero: sed nature purioris elementa: vt sit luna pro terra quam ethereã terram a phisicis diximus nominatam. Aqua sit sphera mercurij. Aer veneris ignis in sole. Tertius vero elementorum ordo ita ad nos conuersus habeatur vt terram vltimam faciat: z ceteris in medium relactis in terram desinat tam ima ꝙ summa postremitas. Igitur sphera martis ignis habeatur: aer iouis: saturni aqua: terra vero aplanes in qua elisios campos esse puris animis deputatos antiquitas nobis intelligendũ reliquit de his campis anima quum in corpus emittitur per tres elementorum ordines trina morte ad corpus vsq; descendit. hec est inter platonis de morte anime quum in corpus truditur secunda sententia. Ista Macrobius ex platonicorum dogmate. qui omnia id est totum vniuersum quasi in globum colligit. vt aplanem id est firmament. z terras propter firmitatem compareti saturnum aquis propter frigiditatem planete: et eo ꝙ eius genitalibus in aquam delapsis venus nata sit. Jouem aeri pro quo sepe ponitur: vt in Geor. Et iam maturis metuendus iupiter vuis. Martem autem igni. Est enim ardens et igneus igneiq; coloris planeta. Et hoc respiciens Boe. Ni fallor dixit triplicem naturam esse. Quod autem di. duos orbes postea spectat ad tertiam opinionem platonis. de qua ibidem Macrobius. Alij vero duas siquidem et ipsi partes sicut primi faciunt: sed non eisdem terminis diuidunt mundum. Hic enim celum quod aplanes sphera vocitatur partem vnam: septem vero spheras que vage vocantur et quod inter illas et terram est terramq; ipam alteram partem esse voluerunt zc. videt ꝙ Boe. hos secutus animam mundi inter duas iam dictas partes mediam dicere. Sed sm secundam opinionem platonicorum omnia inter se glomerari. In celum terramq; seris: potius dicam celum accipiendum esse aerem. sicut volucres celi dicuntur. Et a lucre. In hoc celo qui dicitur aer. vite enim mortalium sunt inter aerem et terram. Quod autez commentario dicitur ꝙ anime quotidie creantur

Liuor.

Ter eterna elemẽta.

quibus creatis infunduntur corporib⁹. Non debet intelligi ꝙ prius creantur ꝙ infundantur. Quia ſm Auguſti. creando infunduntur: et infundendo creantur: nec de potentia materie educuntur aut ex traduce: ſed hec theologi diſquirant. Reduc; igne id eſt inquit commētarius charitate: quod nō abſurdum eſt: quia cum ſingula vitia infernum mereantur: ſola charitas in celum ducit. Sed quia cetera platonice dicta ſunt. pōt ꝛ hoc platoniceītelligi. vt auctor ſub alijs ꝟbis dicat qḋ Uir. li. vi. Eneid. ſic dicit. Pricipio celū ac terras cāpoſqꝫ liquētes. Lucētēqꝫ globū lune titaniaqꝫ aſtra. Spūs ītus alit: totāqꝫ infuſa ꝑ art⁹. Mēs agitat molē ꝛ magno ſe corꝑe miſcet. Inde hoīm pecudūqꝫ gen⁹ viteqꝫ volantū. Et q̄ mai morꝫo fert mōſtra ſub equore pont⁹. Igne⁹ eſt ollis vigor ꝛ celeſtis origo Seminib⁹ q̄tū nō noxia corꝑa tardāt. Terreniqꝫ hebetāt art⁹: moribūdaqꝫ mēbra. Hinc metuūt ꝛc. Da pr̄ auguſtā ꝛc. Sicut ſupra oſtēdim⁹: q: interpres exponit auguſtā. i. nobilē ſedē nō dubiū eſt ipſ legiſſe auguſtā non anguſtā. ſed quid ſit auguſtum ſupra requires. ¶ Proſa decima tertij libri

¶ Proſa decima tertij libri.

Quoniā igitur que ſit imperfecti que etiā perfecti boni forma vidiſti: nunc demonſtrandū reor quonā hec felicitatis perfectio conſtituta ſit. In quo illud primum arbitror inquirendū. An aliquod huiuſmodi bonū quale paulo ante diffiniſti in rerū natura poſſit exiſtere: ne nos preter rei ſubiecte veritatē caſſa cogitationis imago decipiat: ſed quin exiſtat ſitqꝫ hoc veluti quidā oīm fons bonorum negari nequit. Omne enī quod imperfectum eſſe dicitur: id minutione perfecti imperfectum eſſe perhibet. Quo fit: vt ſi in quolibet genere imperfectū quid eſſe videat in eo perfectū quoqꝫ aliqd eſſe neceſſe ſit. Etenī pfectiōe ſublata: vn̄ illd quod impfectū ꝑhibet extiterit nec fingi qdē pōt. Neqꝫ enī a diminutis incōſummatiſqꝫ natura rerū cepit exordiū: ſed ab integris abſolutiſqꝫ ꝓcedēs in hec extrema atqꝫ effecta dilabit. Qḋ ſi vti paulo ātē mōſtrauim⁹ ē quedā boni fragilis impfecta felicitas: eſſe aliquā ſolidaꝫ pfectāqꝫ nō pōt dubitari. Boe. Firmiſſime inqꝫ veriſſime conclu-

Sanctus thomas.

Quoniam igit q̄ ſit impfecti. Iſta ē decima pſa hui⁹ tertij in qua pbia oſidit vbi vera btitudo ſit cōſtituta: et pſo ꝯtinuādo ꝓbat btitudinē pfectā eſſe in rerū natura. Scdo oſtēdit in q̄ ſit vera beatitudo ibi. Quo vero. Primo dicit. O Boe. qm vidiſti ī precedentib⁹ q̄ ſit forma impfecti boni ꝛ q̄ ſit forma pfecti boni nūc reor. i. opinor eſſe demōſtrandū: quonā. i. vbi hec pfectio felicitatis. i. pfecta felicitas. ſit cōſtituta in quo ſup. inueſtigando illud arbitror primū eſſe inquirendum. An aliqḋ hmōi bonum pfectum quale paulo ante. ſ. octaua proſa diffiniſti poſſit exiſtere in rerum natura. ne caſſa. i. vana imago: id eſt ſpecies cogitationis nos decipiant preter veritatem ſubiecte id eſt exiſtentis rei. Sed nequit negari exiſtet in rerum natura perfectum bonum et perfecta felicitas: et hoc bonum ſit veluti fons omnium bonorū: ꝛ tunc probat ipſm eſſe tali ratione. In quocūqꝫ genere eſt reperire imperfectum in eodem eſt reperire perfectum ſed in genere rerum eſt reperire ī perfectum bonum ꝛ imperfectaꝫ felicitatem. vt pꝫ et precedentibus: ergo in rerū natura erit dare perfectum bonum et pfectam felicitatem. Hanc rationem pertractat in littera et dicit. Omne quod dicitur eſſe imperfectum illud perhibetur imperfectum diminutione id eſt ex defectu perfecti quo fiet ſi in quolibet genere videatur eſſe quid: id eſt aliquid imperfectum: ī eo genere neceſſe ſit aliquid eſſe perfectum. ꝛ cum pro quia ſublata id eſt circūſcripta perfectione: nec fingi poteſt: vnde illud extiterit id eſt eſſe habeat: quod perhibetur imperfectum: neqꝫ enī natura cepit exordium a diminutis ꝛ incōſummatis. i. ab imperfectis. ſed natura procedens ab integris ꝛ abſolutis id eſt perfectis dilabitur in hec extrema id eſt inferiora atqꝫ effecta id eſt infructuoſa: ex hoc ergo accipitur maior ratio in quocūqꝫ reperitur aliqḋ impfectum in eodem reperitur perfectum. Tunc ſubiungit minorē di. vti ꝑ ſicut paulo ante monſtrauimus eſt quedam fragilis boni ꝛ imperfecta felicitas: ꝛ ponit concluſionem dicens: ergo dubitari non poteſt aliquam ſolidam: ꝙ pro et perfectam felicitatem eſſe: quod concedens Boe. di. firmiſſime ꝛ veriſſimile concluſum eſt. ¶ Notandum ꝙ in temporalibus ꝛ ſenſuabilib⁹ nō pōt eſſe ſummum ꝛ pfectū bonū ꝛ q: multi ſunt qui nō putant eſſe alia bona preter ſenſualia: ideo ne aliquis putet nullum eſſe pfectum bonū in rerū natura: pbia primo añqꝫ oſtēdat: vbi ſit ſitū pfe-

Summū boni eſſe

sum est. Phi. ¶ Quo vero inquit habitet ita cõsidera. Deũ rerũ oĩm principũ bonũ esse cõmunis humanorum conceptio probat animorũ. Nam cũ nihil deo melius excogitari queat: id quo melius nihil est bonũ esse quis dubitat? ¶ Ita vero bonũ esse deum ratio demonstrat: vt perfectum quoq; in eo bonum esse conuincat. Nam nisi tale sit rerum omniũ principiũ eẽ nõ poterit. Erit enĩ eo prestantius aliquid perfectum possidẽs bonũ: quod hoc prius atq; antiquius esse videatur. Omnia nãq; perfecta minus integris priora esse claruerunt. Quare ne in infinitum ratio procedat confitendum est summũ deũ: summi perfectiq; boni esse plenissimũ. Sed perfectũ bonum veram esse beatitudinem constituimus. Veram igitur beatitudinẽ in summo deo sitam esse necesse est. Boe. Accipio nec est quod cõtradici vllo modo queat. Philo. ¶ Sed queso inquit te vide q̃ id sancte atq; inuiolabiliter pro-

ctum bonum probat ipsum esse. ¶ Notandũ q̃ res subiecta est de qua habet sermo et cognitio: sz dũ cogitam⁹ de re que nõ est tunc est cogitatio cassa precisa preter veritatẽ subiecto rei decipiens nos ne autem talis cognitio videat esse summi boni: ideo primo pbat ipsum in rerũ esse natura. ¶ Nota q̃ imperfectũ nõ põt esse principiũ rerũ: qz perfectum prius est imperfecto: principio autẽ non est aliquid pri⁹ ex quo sequit q̃ vbi est imperfectũ ibi est reperire perfectũ. ¶ Nota q̃ ẽ deuenire ad aliqd perfectum a quo natura incipiẽs pgreditur ad posteriora imperfecta cuiusmodi sunt hec inferiora q̃ dicũtur extrema et effreta sunt vitia causatorũ nõ causa aliis inferioribus. ¶ Quo vero inquit. Hic phia ostendit in quo perfectũ bonũ siue vera felicitas sit sita. Secũdo cõcludit quoddã correlariũ. Tertio monet dubitationem: secũda ibi. Sup hec tertia ibi. Atqui hoc qz. Primo dicit vel ostdit perfectã felicitatẽ esse in deo cõstitutã. Secũdo ostendit per quem modum sit in deo: ibi. Sz queso. Primo ponit vnã ppositionẽ notã. Secundo ex ea pbat intentũ: ibi. Ita vo. Primo dicit. Iã pbatuz est qd est dare perfectũ bonũ. quo vero. i. in quo habitet. i. lateat illud perfectum bonuz ita cõsidera. Et tunc subiungit ppositionẽ. Oĩs conceptio cõis humanorũ animorũ probat. i. cõcedit deũ esse bonũ z principiũ omniũ rerum. Et quod de⁹ sit quoddã bonũ pbat per hoc: qz deo nihil meli⁹ excogitari queat: id est põt: et quis dubitat illud esse bonuz quo meli⁹ est nihil. q. d. nullus. ¶ Notandũ q̃ deũ eẽ principium omniũ rerũ oẽs cõcludũt sed qz pithagorici duo posuerunt esse principia rerũ: vnum bonũ: aliud malũ ne ergo aliquis occasione hui⁹ negaret deũ eẽ bonuz: ideo hoc pbat ex eo q̃ nihil põt melius excogitari deo. vnde dicit beatus Augusti. in lib. de doctrina xpiana. Omnes latine lingue scientes cum aure eorum sonus tetigerit quo profertur deus mouentur ad cogitandum excellentissimum quandam immortalez naturã: ita autẽ cogitatur deus vt aliquid quo nihil sit melius. ¶ Ita vero bonum esse deum ratio demonstrat zc. Hic probat intentũ q̃ beatitudo siue perfectum bonũ sit situm in deo tali ratione. Perfectum bonũ est vera beatitudo: sed deus est perfectum bonum: ergo deus vel in deo est vera beatitudo. vnde dicit in littera. Ratio ista demonstrat deum esse bonum vt conuincat: id est infallibiliter concludat in eo esse perfectum bonũ. nã nisi deus sit tale: scilz perfectũ bonũ non poterit esse principiũ omniũ rerum. si enim non sit perfectum bonũ erit aliquid prestantius eo possidens perfectũ bonum. nãq; pro quia omnia perfecta claruerũt. i. est manifesta sunt esse priora minus integris: id est imperfectis quare ne ratio procedat in infinitum confitendũ est summũ deum esse plenissimũ summi et perfecti boni: et sic patet minor rationis scz q̃ in deo est perfectũ bonum: nũc probat maiorem di. Sed concessimus: id est probauimus nona prosa perfectũ bonum esse veram beatitudinẽ igitur restat concludere q̃ necesse est verã beatitudinẽ sitam esse in summo deo. Cui Boe. consentiens di. Accipio. i. concedo mq̃ nec est quod vllo modo queat cõtradici. ¶ Nota q̃ si deus non esset perfectũ bonum: sed imperfectũ procederet in infinitũ sic arguendo. Deus vel est perfectũ bonum vel imperfectũ si perfectũ habet ppositũ si imperfectũ: ergo erit aliqd prius eo: cũ perfectũ sit prius imperfecto. Illud ergo prius vel est perfectũ bonũ vel imperfectũ si perfectum illud erit de⁹ z habet ppositũ. Si imperfectum est aliqd prius eo: cũ perfectũ sit prius imperfecto. Iterũ querit de illo priori. vel est perfectũ bonũ vel imperfectũ: et sic pcederet in infinitũ: vel dabitur deum esse perfectũ bonũ: et hoc innuit in littera cũ dicit. Quare ne in infinitum ratio procedat. ¶ Sz queso te inquit. Hic phia ostẽdit per quẽ modũ vera beatitudo sit in deo: quia non est in deo tanq̃ aliquid distinctũ ab ipso sicut accidens a subiecto. sed est idem cum ipso quod probat quattuor rationib⁹: scda ibi. Postremo. tertia ibi. Respice inqt. Primo pmittit intentũ suũ cũ quadã diuisiõe cui⁹ Deus;

bes q boni summi summū .i. deū pītim⁹ esse plenissimū3 Boe. Quonā inquit modo. Phi. Ne hunc rerū omnium patrē illud summū bonū quo plen⁹ esse perhibet: vel extrinsec⁹ accepisse: vel ita naturaliter habere psumas quasi habētis dei habiteqꝫ beatitudinis diuersam cogites eē substātiā. Nā si extrinsec⁹ acceptū putes: prestātius id qḋ dederit eo qḋ acceperit existimare possis: sed hūc esse rerū oīm pcellentissimū dignissime cōfitemur. Qḋ si natura quidem inest sꝫ rōne diuersum cum de rerū principe loquamur deo fingat quis pōt qs hec diuersa cōiunxerit. ¶ Postremo qḋ a qualibet re diuersum est: id nō est illud a quo intelligitur eē diuersū3. Quare qḋ a summo bono diuersum est sui natura: id summū bonu3 nō est qḋ nephas ē de deo cogitare quo nihil cōstat eē pstanti⁹. ¶ Omino enī nullius rei natura suo principio melior poterit existere: qre qḋ omniū principiū sit: id etiā sui substātia summū esse bonū verissima rōne cōcluserim. Boe. Rectissime inq̄. P. Sꝫ summū bonū btitudinē esse cōcessum ē. Boe. Ita est inq̄. P. Igit inq̄t deū3 esse ipsam btitudinē necesse est cōfiteri. Boe. Nec inq̄ ppositis prioribus refragari queo. Et ab illis hocillatū pñs esse prospicio. Philo.

mēbra improbat di. O Boe. queso te vide q̄ id sancte .i. firmiter ꝛ inuiolabilit pbes q diximꝰ summum deū esse plenissimū summi boni et dicit Boe. Quonā modo sup. hoc pbatur. tunc ponit pbia diuisionē dicens. Presumas .i. putes ne hunc patrē omniū rerū accepisse extrinsecus illud summū bonū quo perhibet esse plenus vel presumas ita naturaliter habere a se illud bonū: quasi cogites diuersam esse substantiā dei habētis: qꝫ p et beatitudinis habite et tūc improbat mēbra. Primo q deus non accepit summū bonu3 ab extrinseco di. Na3 si putes bonū qḋ in deo ē extrinsec⁹ acceptū tūc tu possis .i. potes estimare eē prestātiꝰ .i. melius illud bonū qḋ dederit eo qḋ acceperit .s. deo qḋ est falsum: q2 pfitemur hūc pcellētissimū oīm rerū. Tūc pbat q pfectum boni in deo nō est in ipo naturalit tā q̄ differēs substātia sua di. Qḋ si natura .i. p naturā inest deo summū bonū: sꝫ est diuersum ab ipo rōne quidditatiua fingat qs pōt quis hec diuersa cōiūxerit .s. deū et summū bonū. Quasi dicat nō est dare aliquē priorem ista diuersa piungentē. ¶ Notandū q ratio quā pbia pretendit ē ista. Summū bonū qḋ est in deo vel est acceptū ab extrinseco vel inest sibi naturalit. si ab extrinseco aliqd erit prestātiꝰ et nobilius deo: q2 dans summū bonū prestantius est recipiente ipsum. si aūt inest deo naturaliter: vel tanq̄ idē sibi vel tā q̄ diuersum ab ipo. si tanq̄ idem sibi habet ppositū. si tanq̄ diuersum ab ipso erit aliqd priꝰ q ista diuersa cōiunxit. tale aūt fingere est difficile. ¶ Postremo qḋ a qualibet. Hic pbia ponit scdam rōnem q summū boni in deo nō differt ab ipso: ꝛ est ratio talis. Illud qḋ est diuersum ab alio nō est illud a quo est diuersum. si ergo summū bonū esset diuersum a deo: deus nō esset summū bonū qḋ nephas est dicere. vñ di. in lra. Postremo illud qḋ est diuersum a qualibet re illud nō est illud a quo videtur esse diuersum: quare qḋ sui natura diuersum est a summo bono illud nō est summū bonu3. si igitur summū bonu3 ita sit in deo q pm naturā ē diuersu3 ab eo sequit q deꝰ nō sit summū bonū: quod nephas est cogitare de deo quo nihil pstat eē pstantiꝰ. ¶ Nota si aliquid esset in deo diuersu3 ab ipso deus esset cōpositus ꝛ nō essentie simplicitas: qḋ est falsum. Itē qḋ est in deo diuersum ab ipso vel est accidēs vel pars eius. nō accidēs: q2 nō deꝰ est subiectū alicuius accidētis. si est ps eiꝰ cū pars precedat totū aliquid erit priꝰ de deo qḋ est falsum. ¶ Omino enī nulliꝰ rei natura. Hic pbia ponit tertiā rationē que talis est. Illud qḋ est principiū oīm rerū formaliter ē summū bonū: q2 summo bono nō pōt esse principiū: sꝫ deꝰ ē pncipiū oīm rerū: ergo formalit est summū bonū: summū aūt bonū ē beatitudo: ergo deꝰ formaliter est summa btitudo. vñ di. in lra. Omino .i. generaliter nulliꝰ rei natura poterit existere .i. eē melior suo pncipio: qre qḋ oīm sit pncipiū sicut deꝰ illud etiā pcluserim verissima ratione summū esse bonū sui substātia .i. p sui substātiā. Cui assentiēs Boe. dicit rectissime inq̄ pclusum est: sꝫ summū bonū eē btitudinē pcessum ē. Dicit Boe. ꝛ ita ē inq̄. Cocludit ḡ pbia. Igit necesse est deum cōfiteri ipam beatitudinē. Dicit Boetius. nec queo refragari: id est resistere prioribus propositis: id est premissis: et ego perspicio hoc illarum esse consequens ab illis: id est ab illa. ¶ Nota
Principiū rerum, q principiū omniū rerum oportet esse summū bonū substātialiter; quia si aliquid aliud a principio

esset summũ bonum substantialr: sicut aliquid pncipatũ: sequit ꝙ pncipatũ sit nobilius suo principio. Nam bonũ substantialr nobilius est bono accidentalr. Item si principiũ nõ est bonũ substantialiter: sed accidentalr: cũ omne qd est tale ꝑ accidẽs reducat ad aliqd tale ꝑ se: tunc principiũ reduceret ad aliqd: ꝛ ꝑ ꝯns nõ eẽt principiũ. ¶ Respice inqt an hic. Hic ponit quartã ratõnẽ ꝙ beatitudo in deo nõ differt ab ipo: si beatitudo differret a deo: cũ vtrũqꝫ tam deꝰ ꝙ beatitudo sit summũ bonum essent duo summa bona: quorum vnũ nõ esset alterum: et cum vnũ desit alteri neutrũ erit pfectũ ꝛ summũ bonũ: qꝛ pfectus est cui nihil deest: ergo necesse est beatitudinẽ esse idem cũ deo. Unde dicit in lra. O Boe. respice an hic quod nõ dicã illud quod pbatũ est firmiꝰ approbet duo summa bona eẽ nõ possunt que sint a se diuersa. Etenim liqt. i. manifestum est ꝙ bona q discrepãt nõ esse alterũ sup. eoꝝ bonoꝝ qd sit alterũ quare cũ alterũ deest alterum. i. quare cũ desit alteꝝ alter neutrũ poterit esse pfectũ: cum pfectum sit cui nihil deest: sed manifestũ est illud nõ esse summũ bonũ qd non est pfectũ: igit nullo modo possunt esse diuersa ea que sunt summa bona. atqui ꝓ certe deus ꝛ beatitudinẽ collegimꝰ esse summũ bonũ: quare necesse est ipam naturã que sit diuinitas. i. naturam dei esse summã beatitudinẽ qd Boe approbãs dicit. Nihil verius est ipa re: nec rõcinatiõe ipa firmiꝰ nec deo dignꝰ cõcludi potest. ¶ Notandũ ex qrto topicorũ id qd ꝑ supabundantiã dicit vni soli cõuenit. Cum igit summũ bonũ dicatur ꝑ supabundantiã non erũt duo summa bona: itẽ si eẽnt duo summa bona vel eẽnt eiusdẽ speciei vl' differẽt specie: si eiusdẽ speciei erũt equalr pfecta ꝛ vnũ erit superfluũ. si differunt specie vnũ erit pfectius altero: qꝛ impossibile est duas spẽs esse equaliter pfectas: sed qd est impfectius nõ est summũ bonũ: ergo nõ sũt plura summa bona. ¶ Sup hec igit.

¶ Respice inqt an hic qꝫ idẽ firmius approbetur: ꝙ duo summa bona que a se diuersa sint esse nõ possunt. Etenim que discrepãt bona nõ esse alterũ qd sit alterum liquet: quare neutrũ poterit esse pfectũ cũ alterutri alterũ deest: sed qd pfectũ nõ sit id summũ nõ esse manifestũ est: nullo modo igit que summa sunt bona ea pñt esse diuersa. Atqꝫ et btitudinẽ ꝛ deũ summũ esse colligimus: qre ipam necesse est summã eẽ btitudinẽ q sit summa diuinitas. B. Nihil inqꝫ nec re ipa veriꝰ nec rõcinatione firmiꝰ nec deo dignꝰ cõcludi potest. P. ¶ Sup hec igitur inqt veluti geometre solẽt demõstratis ppositis aliqd inferre q porismata ipsi vocant. Ita ego qꝫ tibi veluti correlariũ dabo. Nã qm btitudis adeptõne fiũt hoies beati. Beatitudo vo est ipa diuinitas diuinitatis adeptiõe fieri beatos manifestũ est: sed vt iusticie adeptõe iusti: sapiẽtie sapiẽtes fiũt: ita diuinitatẽ adeptos deos fieri simili rõne necesse est. Ois igit beatꝰ deus: sed natura quidem vnus: participatiõe vo nihil prohibet esse qꝫplurimos. Boe. Et pulchꝝ inqꝫ hoc atqꝫ pciosũ siue porisma siue correlariũ vocari mauis inquit.

Hic philosophia cõcludit ex dictis quãdam cõclusionem correlariũ dicẽs. Super hec scilicet predicta ego tibi dabo correlariũ. i. cõclusionẽ correlariã: ita scꝫ sicut geometre aliqd solẽt demonstratis suis ppositis inferre q illata ipsi vocãt porismata. i. apriones. ꝛ tũc ponit correlariũ ꝙ omnis beatus est deus. qd sic infert: qꝛ adeptõe beatitudinis fiunt hoies beati. beatitudo vo est ipa diuinitas: vt pbatũ est. manifestũ est hoies beatos fieri adeptione diuinitatis: sed sicut adeptõe iusticie fiunt homines iusti: ꝛ adeptõne sapientie fiunt sapientes: ita necesse est adeptione diuinitatis esse beatos siue deos. Igit ois beatus est deus: sed natura quidẽ vnus deꝰ ẽ ꝛ nõ plures. pticipatione vo nihil pꝫhibet plures deos esse. Hanc cõclusionẽ cõmendans Boe. di. Et pulchrũ inqꝫ hoc scilꝫ qd modo cõclusisti atqꝫ preciosum siue porisma siue correlariũ mauis. i. magis velis ipm vocari. ¶ Notandum ꝙ omnis beatus est deus. Hoc probat ex littera sic. Hoies sunt beati adeptione beatitudinis: sed btitudo est diuinitas: ergo hoies fiunt beati adeptione diuinitatis: sed adeptione diuinitatis aliquis efficitur deus: ergo omnis beatus est deus. Uel potest sic argui. Adeptiõe diuinitatis aliquis efficitur deus: adeptione diuinitatis aliquis efficitur beatus: cum diuinitas sit idẽ cum beatitudine: ergo omnis beatus est deus. ¶ Nota sm Hugu. porus pori est subtile foramen in corpore per quod sudor emanat. Inde porisma porismatis id est apertio vel illuminatio sensus: dicũtur etiam porismata regule quas geometre proponũt ad aliquod ostendẽdum eo ꝙ aperiãt ꝛ illuminent mentem lectoris; et ipse allegat Boetium in hoc libro de hoc nomine porisma. ¶ Nota sm

Ois btũs est deus.

Porus

Coronarium

Mug. a corona venit coronarium quod est premiũ victorie vel premiũ belli vel certaminis scz coro na vel aliquid aliud vel coronarium est. vnde aliquis meret honorem vel adipiscit coronã: z etiaz allegat Boe. in hoc loco de nomie hoc coronariũ: sed cõiter ipm nolatur correlariũ. z est correlariũ conclusio sequẽs ex premissis. ¶ Nota aliquis diceret. Si ois beatus est deus cuz plures sint beati plures erunt dij. Respõdet Boe. q vnus est deus naturalr z essentialiter: sed pticipatiue. scz partici patione virtutis et immortalitatis possunt esse plures dij. Unde ps. Ego dixi dij estis z filij excelsi oẽs Item innuit phus. xij. Meth. vbi sic cõcludit. Non valz pluralitas principum sit ergo vnus pnceps sm naturã et essentiaz: ergo dicit Seneca. Uir speculatiuus est qsi deus in humano corpe hospitat⁹

Deus.

Pro quo vlterius notandum q deus est quadruplex. Aliquis est deus nũcupatiue: vt idoluz. Ali⁹ vsurpatiue: vt demones cultum dei sibi vsurpãtes vt dicit scriptu ra. Oẽs dij gentiũ demonia. Ter tius participatiue: vt hoĩes bea titudinẽ participãtes. Quartus deus natura habẽs essentie eter nitatem: immutabilitatẽ z cõmu nicabilitatem. Primis trib⁹ mo dis possunt bene esse plures dij: sed non quarto modo. ¶ Ultimo nota deitatẽ siue diuinitatez par ticipare nõ est nisi immortalita tem: impassibilitatẽ: subtilitatez z agilitatẽ adipisci. nam mortale aditum nobis separat nos a dijs vt dicit Por. Ergo adeptione im mortalitatis erimus dij ¶ Atqui hoc quoqz pulchrius. Hic philo sophia mouet circa predicta quã dam dubitationem. Secundo soluit eam sibi. Cui⁹ discretione. Primo dicit. Et q dicis hoc corre lariuz esse pulchrũ. Atqui certe hoc quod iam dicã nihil pulchri⁹ quod ratio persuadet esse annectãdum his scilicz supradictis: et dicit Boetius. Quid est pulchrum illud. Dicit philosophia. Cum beatitudo videatur etiã multa cõtinere: dubitatur vtruz hec omnia cõiungant id est constituãt veluti vnũ corpus beatitudinis quadam varietate partiuz: an sit aliqd eorum quod compleat substãtiam beatitudis ad quod cetera referãtur. Tunc Boetius petit hanc questionem magis elucidari dicens. Uellem inquit vt patefaceres illud quod queris cõmemora tione ipsarum rerum supple explicando: et philosophia cõdescendens. Boetius querit. Nõne cen semus beatitudinem esse bonum dicẽs. Boetius. Certe summũ bonum. cui philosophia: licet id ẽ licitum est addas hoc scilicz summũ omnibus his. nam beatitudo est summa sufficientia: eadez est summa potentia: z iudicatur esse summa reuerentia: claritas z voluptas dicit Boeti⁹. Quid igitur supple estimas esse dicẽdum. Respõdit philosophia. hecne. i. nunquid hec oĩa scilicz sufficientia potentia. q pro et cetera sunt veluti quedam mẽbra beatitudinis: an cuncta referũtur ad bonum veluti ad verticem. i. tanq̃ ad summã rationem appetẽdi omnia alia. Tunc Boe. fatetur se intelli gere questionẽ z prestolari eius solutionẽ dicens. ¶ Intelligo quid proponas inuestigãdũ: sed desi dero audire quid constituas. i. diffinias questionẽ dissoluendo. ¶ Notandum q questio quam phi losophia mouet est ista. Utrum predicta quinqz scilicz sufficientia: reuerentia zc. cõstituant beati tudinem: sicut diuersa membra vnũ corpus: vel vtrum omnia sint eadem z referãtur ad aliqd vnũ scz ad bonũ quod ratio sit appetendi omnia ista. ¶ Notandũ qz in beatitudine est summũ bonum: z in beatitudine est sufficientia: reuerentia: glorie: z iocunditas: ideo queritur an ista sint in beatitu dine tanq̃ diuersa aut vnũ relata scilz ad bonũ rõne cuius appetuntur. ¶ Nota ad primam partem questionis debet respõderi q non: quia mẽbra vnius corpus constituẽtia debẽt esse inter se diuersa vt statim probabitur in littera sequenti: sed illa quinqz sunt vnum vt probatum est: ergo non pos sunt esse partes beatitudinis constituentes ipsam: sicut membra vnum corpus: etiam si sic seque retur q beatitudo seu deus non esset omnino simplex; quod est impossibile. ¶ Cuius rei discre

Phi. Atqui hoc quoqz pulchrius nihil est qd his an nectendũ esse ratio persuadet. Boe. Quid inq̃. Phi. Cum inquit beatitudo multa continere videatur. vtrũ ne hec oia veluti vnũ corpus beatitudinis quadã par tium varietate cõiungant: an sit eoz aliqd beatitudis substantiã cõpleat: ad hoc vo cetera referantur. Boe. Uellem inq̃ id ipsarum rerũ cõmemoratione patefa ceres. Phi. Nõne inquit beatitudinẽ bonũ esse cense mus. Boe. Ac summũ quidez inq̃. Phi. Addas inq̃t hoc oibus licet. Nam eadẽ sufficientia summa est eadẽ summa potentia. Reuerẽtia quoqz claritas z voluptas beatitudo esse iudicat. Boe. Quid igitur. Phi. Hecci ne omnia bona sufficiẽtia: potentia ceteraqz veluti qdã beatitudinis mẽbra sunt an ad bonum veluti ad verti cem cuncta referũtur. Boe. intelligo inq̃ quid inuesti gandum proponas: sed quid constituas audire deside ro. Philosophia. Cuius rei discretionẽm sic accipe. Si

tionem. Hic phia soluit questionem: ⁊ primo ostendit ꝙ ista quinqȝ nō sunt partes ⁊ membra bea titudinis. Scđo ostēdit ꝙ oīa referātur ad bonum ibi. Ad bonum vero. Primo intēdit talem ratio nē. Mēbra constituētia aliquid vnum adinuicem debent esse diuersa: sed ista oīa quinqȝ sunt idem ergo non sunt mēbra et partes beatitudinis. Vñ dicit in littera. Cuius rei sup. posita in q̄stione sic accipe discretionez .i. discretam solutionem. Si hec oīa forent mēbra beatitudinis: tūc discreparēt

hec oīa beatitudinis membra forēt se quoqȝ inuicē discreparēt. Hec est enī partium natura vt vnum corpus diuersa cōponāt. Boe. Atqui hec oīa idez esse mōstrata sunt. Phi. Minime igitur mēbra sunt: alioquin ex vno mēbro beatitudo videbit̄ esse cōiūcta: qđ fieri nequit. Boe. Id quidez ꝗ̄ dubium nō est: sed id qđ restat expecto. Phi. ¶ Ad bonū vero cetera referri palam est. Idcirco enī sufficiētia petitur: q̄m bonum esse iudicatur idcirco potētia: quoniā id quoqȝ esse creditur bonum: idem de reuerētia claritudine iocūditate coniectare licet. Omniū igitur expetendorum summa atqȝ causa bonū est. Quod enī neqȝ re neqȝ similitudine vllum in se retinet bonum: id expeti nullo modo potest. Contraqȝ etiaz querebatur an bona non sint: tamē si esse videant̄ q̄si vera bona sint appetunt̄. Quo fit vt sūma cardo atqȝ causa expetēdorū oīz bonitas eē iure credatur. Cuiꝰ vero causa quid expetit̄: id maxime videtur optari. Veluti si salutis causa quispiā velit eq̄tare: non tā eq̄tandi motū desiderat ꝙ̄ salutis effectū. Cū igitur oīa boni gratia petant̄: non illa potiꝰ ꝙ̄ bonū ipsum desiderantur ab omnibus. Sed propter quod cetera optantur beatitudinez esse concessimus: quare sic quoqȝ

ad seinuicem. Hec enī est natura partiū: vt diuersa cōponant vnū corpus. Rñdet Boe. Atqui p certe hec oīa quinqȝ mōstrata sunt idem esse sup. in nona prosa. Infert phia. Igit̄ minime sunt membra beatitudinis: sed si in eis salueתur rō mēbri oīa erūt vnū membrū: ⁊ tūc sequit̄ btitudinē cōponi ex vno mēbro qđ est impossibile: ⁊ hoc est qđ dicit alioq̄n .i. si aliter dicat̄ qđ nō sunt mēbra: sȝ vnū mēbrū videbit̄ beatitudo esse cōiuncta ex vno mēbro qđ fieri nequit: et dicit Boe. Id q̄dē quomodo cōclusum est nō est dubiū: sȝ illud qđ restāt de veritate alterius partis q̄stionis expecto. ¶ No. ꝙ beatitudo ē diuinitas: vt priꝰ visuz est: ⁊ q: diuinitas est oīno simplex ⁊ indissolubilis ex nullo pōt esse ꝯstituta: cū enī cōstituens sit priꝰ constituto eēt aliq̄d priꝰ deitate qđ absurdū est: ꝰ̄ beatitudo nō pōt esse ꝯstituta ex pluribꝰ mēbris vel ex vno membro. ¶ Ad bonum vero ⁊c. Hic phia ostendit ꝙ omia referātur ad bonū tanq̄ ad causaz ꝓpter quā appetitur. Secundo ex dictis deducit quasdā conclusiones superiꝰ ꝓbatas vt melius itelligant̄: secūda ibi. Cuius vero causa. Primo dicit. Palam ē cetera .s. quinqȝ supradicta ad que oīa apparēda reducūtur ipsa referri ad bonū idcirco enim petitur .i. accipit̄ sufficiētia: quia bonū esse iudicat̄: idcirco potentia petitur: q: id etiā creditur esse bonū: idem lȝ coniectare .i. iudicare de reuerētia: claritudine .i. claritate et iocunditate. et sic vniuersaliter concludere ꝙ bonū est summa .i. perfectio et causa oīm expetendorū .i. desiderādorū quod declarat per signū dicens Illud enī qđ licet in re neqȝ in similitudine .i. appārētia vllum bonū retinet in se: illud nullo modo vt res expeti id est desiderari. ⁊ ꝑ contrariū illa que nō sunt bona natura .i. ex natura: tñ si videant̄ .i. appareant esse quasi vera bona sint appetūtur: quo fit vt bonitas iure credat̄ esse summa atqȝ causa omnium expetendorū. ¶ Notandū ꝙ bonū est cā oīm desiderādorū: q: deficiēte rōne boni in aliquo siue sit bonū ſm apparentiā siue existentiā tollit̄ rō appetibilis. posita ꝟo rōne boni in aliquo: siue ſm rem: siue ſm apparentiā ipm est appetibile. ꝓpter quod dicit Aristo. tertio de anima. Mouet enī appetibile hoc quidē bonū: hoc aūt apparens bonū. Cuius ꝟo causa. Hic ex dictis phia deducit quasdā conclusiones prius ꝓbatas: vt melius intelligātur ⁊ sunt due. Prima est ꝙ bonū ⁊ beatitudo sunt idem. Secūda ꝙ deum ⁊ bonum idem sunt. deducens ergo primā conclusionē dicit. Illud maxime videtur optari: cuius causa quidem aliquid expetitur .i. desideratur: vt sit causa salutis id ē sanitatis quispiam .i. aliquid velit equitare non tam .i. non tantū desiderat motum equitandi: ꝙ̄ .i. ꝙ̄tū desiderat effectum salutis .i. sanitatis. Cum igit̄ omia petantur: id est appetantur gratia boni: illa non potius desiderantur ab oībus ꝙ̄ ipsum bonum: sed nos concessimus beatitudinem esse pro- Bonum

pter quā cetera opeant̄: q̄re sola beatitudo tanq̄ finis oīm alioꝝ desideraẗ. Ex quo liquido .i. manifeste apparet esse vnā atq̄ eandē substantiā ipsius boni ꝛ beatitudinis. Boe. assentiēs isti deductiom dicit. Nihil video cur quispiā possit dissentire. ¶ Notandū quoꝫ ꝓprietas ꝑ se est eadē necesse est illa esse eadē. Cum igiẗ bonū ꝛ btitudo hēant vnā ꝛ eandē ꝑ se ꝓprietatē erūt eadē. Nam per se ꝓpriū est beatitudini q̄ oīa ꝓpter eam desideranẗ. Siīr illa ꝓprietas est boni q̄ oīa appetunẗ: qa

sola queritur beatitudo. Ex quo liq̄do apparet ipsius boni ꝛ beatitudinis vnā atq̄ eandē esse substantiam. Boe. nihil video cur dissentire quispiam possit. Phi. ¶ Sed deū verāq̄ beatitudinē idē esse mōstrauim⁹ Boe. Ita est inq̄. Phi. Secure igiẗ ꝯcludere lꝫ dei q̄ in ipso bono nec vsq̄ alio sitā esse substantiam.

bona: ergo bonū ꝛ beatitudo sūt idem. ¶ Notandū q̄ illud magis appetitur cui⁹ causa aliquid appetitur: quia illō ꝓpter quod aliquid appeteẗ ꝑus est in causādo motū desiderij q̄ illō qō appeteẗ ꝓpter aliud: q: cā p̄maria prius influit q̄ scd̄aria. ꝛ iō illud ꝓpter qō aliq̄d appeteẗ ꝑus influit desiderio q̄ illud qō appeteẗ ꝓpter aliud: sicut finis pl⁹ influit q̄ ordinata in fine. ꝛ hoc declarat per exemplū in lr̄a de sanitate q̄ plus appeteẗ q̄ actus eq̄tandi factus ꝓpter sanitatē. ¶ Sed deum. Hic philosophia ex cōclusione ꝑus ꝓbata deducit scd̄am scꝫ deū ꝛ bonum esse idem s̄m substantiam: ꝛ dicit. Sed mōstrauimus deum: q̄ ꝑ et verā beatitudinē esse idē atq̄ vnū dicit. Boe. Ita est inq̄. Ex q̄ cōcludit phia dicens. Igiẗ secure lꝫ cōcludere substātiaꝫ dei eē sitam in ip̄o bono nec vsq̄ alio .i. alibi. Nota q̄ ex p̄ma cōclusione inferẗ scd̄a accipiēdo primaꝫ conclusionē pro maiore arguēdo sic. Bonū ꝛ beatitudo sunt idē s̄m substantiā; sed deus est vera beatitudo: ergo deus ꝛ bonū sunt idem s̄m substantiam.

¶ Ascensius.

Quoniam igitur ꝛc. Qm̄ hec felicitatis perfectio. Satis insuetate ponitur quonam pro in quo. Nā quonā potius esset ad quid cui nō q̄ nadrat hec dictio constituta. Est ergo quonā .in quo. Sicut postea. Quo vero ꝛc. in quo: vt sit vero ꝑ sed quo .i. quo habitet ꝛc. Ne hunc rerum. Ne tribus modis accipi posse manifestū est. Aliq̄n enim valet certe ꝛ scribiẗ cū diptōgo: vt apō comicū. Ne ego infelix hō sum. ꝛ apud Per. Ne mihi

Ne. polydamas ꝛ troiades labeonē pretulerint. Aliq̄n est ꝓhibitiuū: ꝛ est vt nō cū optatiuo frequēter vt ne facias: vel accipitur pro non cum imperatiuo: vt ne nega: ne seu: ne pete. Ex his duobus preponitur. Tertio modo accipitur pro an: ꝛ tunc est subiunctiui ordinis: vt qui teneāt (nā inculta videt) homines ne fere ne. Quia ergo hic preponitur accipiend ū est secundo modo: nec ponit dubitationē in inter membra: sed prohibet ambo presumi. Est autem presumere rem tanq̄ no-

Presumo tā assumere. q. sit presupponere vel prius q̄ concedatur capere. In vulgari autē significatione: que est nimium sibi vendicare aut attribuere vix apud doctos reperies: q̄ dicere soliti sunt. Hic sibi mul-

Sumo ta sumit. Sum⁹ mus enim per nos nullo dante: accipimus ab alio. Ordo igitur est. Ne presumas:

Accipio. id est noli presumere: id est presupponere ꝛ tanq̄ probatum assumere hunc patrem omnium rerum vel accepisse extrinsecus: id est ab aliquo q̄ a se illud summum bonū in quo perhibetur esse plenus vel ipsum habere illud ita id est taliter naturaliter quasi cogites: id est putes substantiam dei ha-

Refragor bentis et beatitudinis habite esse diuersum. Refragari componitur a re et fragor quod non est frequens verbum. Est autem refragari dissentire: et non dare vocem aut assensum suum petenti: sicut

Suffrago econtrario. Suffragari est annuere: assensum dare et vocem in electione alicui⁹ aut illi quouis pa-

Suffragium. cto per fauorem consulere. vnde suffragiū dictum est quod etiā pro intercessione sanctorum; immo etiam pro precib⁹ quas pro suffragio eorū impetrando fundim⁹ nonnulli accipiunt.

Sanctus Thomas.

Huc oēs pariter venite capti. Istud ē metrum decimum huius tertij quod dicitur valenticū ab inuentore: ꝛ est endecasyllabū cōstās ex spondeo et dactylo et duabus vel tribus trocheis: quia vltimo loco potest poni sponde⁹ vel troche⁹ in quo metro philosophia postq̄ ostendit in quo sit summa beatitudo hortatur ad istam beatitudinem

¶ Metrū decimum tertij libri

Huc omnes pariter venite capti
Quos fallax ligat improbis cathenis
Terrenas habitās libido mentes.
Hic erit vobis requies laborum.

peruenire dicens. Omnes capti quos fallax libido .i. fallax delectatio habitās .i. possidēs terrenas mētes ligat improbis cathenis .i. vitiosis cupiditatib⁹. venite pariter huc: id est ad summum bonum quod est situm in deo. Tunc ostendit vtilitatem viuendi ad illud bonum dicens. Hic ꝛ id est in isto bono quod est deus erit vobis requies laborum cum ipse sit premium in hac vita laborantiū

hic est portus.i.securitas manēs placida quiete:hoc est asilum.i.domus refugij vnū.i.solum:quia tm̄ ad deum est refugiū patens.i.apertū miseris:tūc cōparat istud bonū ad bona tēpalia ostēdens bona tpalia esse dānosa:qz sui cupiditate obtenebrāt aiam di. Quicq̄d donat tagus fluui⁹ iste aureis suis arenis.quicq̄d donat hermus fluuius rutilante.i.splēdente sua ripa aut indus fluuius a quo dr̄ india ppinquus calido orbi:qz vicinus torride zone.indus inq̄ cōmiscēs lapillos virides.i.smaragdos cādidis.i.margarit̄ sup.oia illa nō illustrāt aciē supmētis:sed magis cōdunt.i.inuoluūt cecos aīos in suas tenebras id est ignorātias veri boni:hoc.s.bonū tpale quicq̄d.i.quodcunq̄ placet:q̄ p er excitat mentes ad cupiditatē illud tellus aluit infimis cauernis.i.pfundis:quia in pfundo terre gignitur metalla z gēme. Tūc ostēdit vtilitatez boni qđ est deus in quo est vera beatitudo di.Splēdor.i.bātitudo splēdens:quo splēdore regit̄ celum: ille vitat obscuras ruinas anime qz splēdor z obscuritas nō cōpatiūtur in eodē.quisq̄s ergo poterit notare.i.notā habere hāc lucē ipe negabit.i.nō curabit: candidos radios phebi.i.solis.¶ Nota pter lr̄am q̄ asilū s̄m Hug.dr̄ dom⁹ refugij quā romulus fecit ab a qđ est sine et silon qđ ē tact⁹ quasi sine tactu:qz nō erat phas ibi aliquē tangere vel offendere. ¶ Nota s̄m Isid.lib.ethymo. Tagus est fluui⁹ quem carthago hyspanie sic nūcupauit:ex quo pcedit copiositas in arenis aurificis et ab hoc pre ceteris fluuijs hyspanie est pclarus. ¶ Notandū s̄m Hug.q̄ hermus est fluui⁹ asye:qui cāpos smirneos secat fluctib⁹:z est plen⁹ aureis arenis. Indus aūt s̄m Isid.est fluui⁹ oriēns qui rubeo mari excipit̄ a q̄ india nūcupat̄ abūdans margaritis z smaragdis.

Hic portus placida manens quiete.
Hoc patens vnum miseris asilum
Non quicquid tagus aureis arenis
Donat aut hermus rutilante ripa
Aut indus calido propinquus orbi
Candidis miscens viridis lapillos
Illustrant aciem:magisq̄ cecos
In suas condunt animos tenebras:
Hoc quicquid placet excitatq̄ mentes
Infimis tellus aluit cauernis
Splendor quo regitur vigetq̄ celum
Vitat obscuras anime ruinas
Hanc quisquis poterit notare lucem
Candidos phebi radios negabit

¶ Ascensius.

Hac oēs.carminis hui⁹ legē supra vidistī:nō tn̄ putarē esse monocolon.i.vnius membri: sed dicolon:qz pter scđm v̄sum inuenies alternatim post v̄sum cōpositū ex spondeo dactilo z trib⁹ trocheis. Aliū cōpositū spōdeo trocheo dactilo z duob⁹ trocheis. Estq̄z prior versus phalericus.scđs saphicus:sed vterq̄ hendecassyllabus.i.vndecim syllabarum. Asilum.z docet Tortelius cū y greco z vnico l.scribit̄.z apud nos significat intemeratā

Asilum

Nam cōponit̄ ab a qđ est sine z syro traho:eo q̄ locus erat abs quo neminē p vim trahere licebat. fuit p̄mo athenis cōstructū:deinde etiā rome a romulo:vt plurimi auctores sunt. Tagus fluui⁹.est lusitanie toletū radēs.q̄ vt ait Plini⁹ ppe hyspaniā:carthaginē:z ob arenas auriferas ceteris eiusdē regionis oībus antefert̄. Herm⁹ fluui⁹ est lydie q̄ arenulas aureas ducit. Unde Virg georg.ij. Atq̄ auro turbidus herm⁹. Et teste Herodoto lib.p̄mo apud sardis fluit:q̄ ciuitas fuit in lydia:et cresi regia. Infimis tellus aluit.i.pduxit z educauit infimis cauernis suis:hoc de auro verum est et reliquis metallis non de lapillis:qui in terra semper nascuntur. Cetera nota sunt.

Tagus.

Hermus.

¶ Prosa vndecima tertij libri.

Assentior inq̄ cūcta cū firmissimis nexa rōnibus cōstant. Phi. Tum illa. Quāti inquit tu estimabis si bonū ipsum quid sit agnoueris. Boetius. In infiniti inq̄

Assentior inq̄ Ista est vndecima psa huius tertij i qua phia inducit Boe. in cognitionē quodā q̄ pus passus fuit ignorare scz q̄s sit finis omnium rerū z quib⁹ gubernaculis mūd⁹ regat̄. Primo ducit ipm in cognitionē primi. scđo in scđi i sequēti psa. Primo phia inuestigat diffinitionē boni. scđo ex hoc ostendit quid sit finis oīm rerū ibi. Et ille minimū. Primo p̄mittunt̄ quedā. Scđo phia aggredit̄ ppositum ibi, Nōne inq̄t. Primo Boe, assentiens dicit, Assentior inq̄ scz iam dictis, Cuncta eñ constant nexa

Sanctus Thomas.

siquidē nihil pariter deum q̄ꝫ qui bonū est contingat agnoscere. Phi. Atqui hec verissima inq̄t rōe patefiā manēāt modo q̄ pauloāte cōclusa sunt. Boe. Manebunt inq̄. Phi. ¶ Nōne inq̄t mōstrauimus ea que appetūtur a pluribꝰ: idcirco vera pfecta bona nō esse: qm̄ a seinuicē discreparēt. Cūq̄ꝫ alteri adesset alterum plenū absolutūq̄ꝫ bonū afferre nō posse. Tum aūt verū bonū fieri cū in vnā veluti formā atq̄ꝫ efficiētiā colliguntur vt q̄ sufficiētia est eadē sit potentia: reuerentia: claritas atq̄ꝫ iocūditas. Nisi vo vnū atq̄ꝫ idē oīa sint nihil habere quo inter expetēda numerent̄. Boe. Demōstratū est inq̄ nec dubitari vllo modo pōt. P. Que igitur cū discrepāt minime bona sunt: cū vo vnū esse ceperint bona fiunt: nōne hec vt bona sint vnitatis fieri adeptione cōtingit. Boe. Ita inq̄ videt̄. P. Sed omē qd̄ bonū ē: boni pticipatiōe bonū est cōcedis an mime. Boe. Ita est. P. Opꝫ igit̄ idē esse vnū atq̄ꝫ bonū: simili rōne cōcedas. Eadē nāq̄ꝫ substantia est eoꝝ quoꝝ naturaliter nō est diuersus effectus. Boe. Negare inq̄ nequeo. Phi. ¶ Nostī ne igit̄ inq̄t omne qd̄ est tandiu

firmissimis rōnibus: q̄z demōstrati^s. et phia inquit. Quāti scꝫ precij estimabis si agnoueris qd̄ sit ipsum bonum. Respōdet Boe. Infiniti scꝫ precij inq̄ estimabo. siquidē mihi pariter cōtingat agnoscere deum qui bonus est. dicit phia. Atqui pro certe hoc patefaciā verissima rōne maneāt. i. concedant̄: modo. i. tm̄modo que ɔclusa sunt pauloante. Et dicit Boe. manebūt sine omni cōtradictione in sui veritate. ¶ Notandum ꝙ ad pbandū aliquā cōclusionē opꝫ principia manere in sui veritate et ea concedi. si eīm negarentur non posset ex eis deduci cōclusio. volens ergo phia ex his q̄ conclusa sunt tanq̄ ex principijs ɔcludere quid sit bonū dicit hoc velle facere manētibus his que probata sunt. ꝛ dicit Boe. ꝙ manebunt in sui veritate. ¶ Nōne inq̄t mōstrauimus ea. Hic phia aggredit̄ intētum ostēdendo qd̄ sit bonū ꝛ intēdit probare istam conclusionē. Bonū est illud qd̄ oīa appetunt. quā pbat tali rōne. vnū ꝛ bonum sunt idē: sed oīa appetūt esse vnū ergo oīa appetūt bonum. Circa istam rōnem sic procedit. Primo probat maiorē. Scdo minorem. Tertio resumpta maiore ifert cōclusionē. scda ibi. Nosti ne igitur. tertia ibi. Est ne igit̄. Probat ergo maiorē ꝙ vnū ꝛ bonū sint idē p modū questionis. Et pmo q̄rit di. Nōne supra mōstrauimus in nona prosa ea que appetuntur a pluribus. scꝫ sufficiētia reuerētia potētia: idcirco nō esse vera bōa et pfecta: qm̄ discreparēt a se inuicem sup. eo modo quo appetūt̄ a pluribus: ꝛ cū alterū adesset alteri nō posse afferre plenū ꝛ absolutū bonū quod nullo indigeat. tūc sup. aū mōstrauimꝰ vnū verū bonū fieri cū colligūtur in vnam formā btitudinis atq̄ꝫ efficiētiam i. vnam causam efficientem scilꝫ deum: vt que sit sufficiētia eadeꝫ sit potētia: reuerētia: claritas: et iocūditas: nisi vo oīa sint vnum ꝛ idem monstratū est ea nihil habere quo numerent̄. i. cōputent̄ inter expetēda. i. desiderāda. Et dicit Boe. Demonstratuꝫ est inq̄ nec vllo modo dubitari potest. Ulterius querit philosophia. Illa que cuꝫ discrepant minime sunt bona: ꝛ cum ceperint esse vnum bona fiunt: nōne hoc contingit fieri bona adeptione vnitatis. dicit Boetius. Ita videtur eē inq̄. Et subdit philosophia. Sed omne quod est bonū participatione boni concedis esse bonum an minime. et dicit Boetius. Ita est. Tunc philosophia ex concessis concludit maiorem dicens. Igitur simili ratione oportet vt concedas vnum ꝛ bonum esse idem. Et confirmat illam cōclusionem per locum ab effectu dicens. Nam eadem est substantia eorum quorum non est naturaliter diuersus effectus: quia idem inquātum idem natum est facere idem. Boe. con-

Unū ꝛ bonum

cedens dicit. Negare inq̄ nequeo. ¶ Nota ex littera sic probatur ꝙ vnū ꝛ bonum idē sunt. Quecūq̄ꝫ non sunt bona nisi quia sunt vnū non sunt bona nisi adeptione vnitatis: sed omnia sunt bona adeptione vnitatis: ergo vnum ꝛ bonum idem sunt. Uel aliter arguitur sic. Omnia sunt bona adeptione bonitatis: omnia sunt bona adeptione vnitatis: ergo bonum ꝛ vnum idem sunt. Aliam rationē innuit in littera dicēs. Illa sunt vnū quoꝝ nō est diuersus effectus: quia idem inquātum idem non facit nisi idem: ex secūdo de generatione. sed vnius et boni non est diuersus effectus: quia effectus vtriusq̄ꝫ est bonum: ergo sunt idem. Et hec cōclusio patet ex quarto Metaphisice: vbi Aristoteles vult ꝙ bonum ꝛ vnum cōuertantur. ¶ Nosti ne igitur omne quod est. Hic philosophia probat minorem: scilicet ꝙ omnia appetunt esse vnum per talem rationem. Uniquodq̄ꝫ tandiu manet atq̄ꝫ subsistit q̄diu est vnum; sed omnia naturaliter appetunt permanere et subsistere; ergo omnia ap-

petunt esse vnum. Illi⁹ rationis primo declarat maiorē. secūdo minorē ibi. Est ne igitur. tertio resumpta maiore cōcludit intentū: ibi. Quod autem inquit. Primo ergo declarās maiorē q vnūquodq tādiu manet q̄diu est vnū dicit. Nosti O Boe. omne quod est tādiu manere atq subsistere q̄diu sit vnum cum desiterit esse vnum pariter contingit dissolui atq interire querit Boetius. Quonāmodo philosophia declarat in exemplo dicens in animalib⁹ hoc patet: cum anima et corpus in vnum

manere atq subsistere q̄diu sit vnū: sȝ interire atq dissolui pit̄er atq vnū esse destiterit. Boe. Quonāmō? Phi. Ut in aīalib⁹ inq̄t cum in vnū coeunt ac pmanēt aīa corp⁹ id aīal vocatur: cū vero hec vnitas vtriusq separatione dissoluit interire: nec iam esse aīal liquet. ipsū quoq corp⁹ cū in vna forma mēbrorū cōiunctiōe pmanet humana visitur spēs. At si distribute segregateq partes corporis distraxerint vnitatē: desinit esse qd̄ fuerat. Eoq mō pcurrenti cetera pculdubio patebit subsistere vnūquodq dū vnū est cū vero esse desinit interire. Boe. Consideranti inq̄ mihi plura minime aliud videtur. Phi. Est ne igitur inquit qd̄ inquātum naturaliter agat relicta subsistēdi appetētia venire ad interitū corruptionēq desideret. Boe. Si aīalia inq̄ cōsiderē q̄ hn̄t aliquā volēdi nolēdiq naturā nil inuenio qd̄ nullis extra cogētib⁹ abijciat manēdi intētionē: et ad interitū spōte festinēt. Omne nāq aīal tueri salutē laborat mortē vero perniciemq deuitat. Sed quid de herbis arboribusq: quid de inanimatis oīno consentiam in reb⁹ prorsus dubito. Ph. Atqui nō est q de hoc possis ambigere. cū herbas atq arbores intuearis primū sibi cōuenientibus innasci locis: vbi quātū earū natura

coeūt atq pmanent vnū illō vnū vocat aial. cū vero hec vnitas dissoluat separatione vtriusq sup. anime et corporis liquet. i. manifestum est animal interire et non iam esse animal. Ponit aliud exēplum. ipm etiā corpus humanū cū pmanet i vna forma cōiūctiōe membrorū: tūc visitur. i. videtur humana spēs: sed si ptes corporis distribute et segregate. i. separate ab inuicē distraxerint vnitatē corpus desinit esse qd̄ fuerat eodem modo pcurrēti cetera pculdubio patebit vnūquodq subsistere. i. pmanere dū est vnū: cum vero desinit esse vnū interire videt. et dicat Boe. Minime inq̄ videtur mihi aliud consideranti plura. ¶ Nota q aliquis diceret nō videt q esse et esse vnū sint eadē: q2 mali sunt et tñ nō sunt vnū pbatio vnum et bonū sunt idem: vt iam pbatum est: sed mali nō boni: ergo nō sūt vnus Ista ratio soluit ex quarto huius negando maiorem: quia phia quarto huius probat malos non solum non esse potētes sed simpliciter nō esse. Unde mali bene sunt mali: sed quod simpliciter dicantur esse non est verum: sicut homo mortuus simpliciter non est homo. Et de hoc videbit in quarto. ¶ Est ne igit. declarat minorē scȝ q oīa appetant esse et pmanere. Et pmo ostendit hoc. scd̄o probat q talis appetitus ē naturalis. secūda ibi. Neq nūc nos. Primo ostēdit intentuȝ in aīalibus. Scd̄o in vegetabilibus. Tertio in rebus inaīatis. secūda ibi. At qui nō est. tertia ibi. Ea etiā. Primo dicit phia. Est ne aliud quod inquātuȝ naturaliter agat desideret ad interituȝ: id est ad mortem: q pro et ad corruptionem relicta appetentia subsistendi. Respondet Boetius. Si considerem animalia que habēt naturam. id est appetitū volēdi. i. appetēdi et nolēdi. i. fugiēdi aliq̄d nihil inuenio qd̄ abijciat intētiōeȝ manēdi sup. in rex natura: et festinet spōte. i. volūtarie ad interitū nullis causis cogētib⁹ q2 oē aīal laborat tueri salutē et deuitat mortē et perniciē: sȝ ego prsus dubito q̄d de herbis et arborib⁹ q̄d de rebus inaīatis oīno cōsentiā supple alia appetant esse et pmanere. ¶ No. Boe. nō dubitat quī aīalia appetāt esse et pmanere. cuius rōnem innuit illud qd̄ laborat tueri salutem et vitare mortem hoc appetit esse et pmanere sed oē aīal est hmōi ḡ et c. Sȝ vtrū ita sit in vegetabilib⁹ et in rebus inaīatis de hoc dubitat: et potest esse rō dubitationis: q2 in talib⁹ non sunt opationes ita manifeste subseruientes appetitui naturali pmanēdi sicut in aīalibus q̄ mouent ad pcipiendū nutrimentū et alia q̄ ptinēt ad pseruationē vite. ¶ Atq̄ nō ē q de hoc possis. Hic phia pbat q vegetabilia sicut herbe et arbores appetāt esse et pmanere. Et hoc probat quattuor modis sicut patebit. Primo ex locorū q̄litate q2 in talib⁹ locis nascuntur vbi diutius possunt conseruare in esse vsi di. Atqui p certe Boe. nō est q possis ambigere. i. dubitare de hoc vtrum inaīata et vegetabilia appetēt esse primum. i. pri-

quecat cito exarescere atq; interire nō possunt. Nā3 alie quidē cāpis: alie montib⁹ oriuntur: alias fuerunt paludes: alie saxis herēt aliarū fecūde sunt steriles arene: quas si in alia quispiā loca trāsferre conat᷑ arescūt. Sed dat cuiq; natura qđ cōuenit: vt ne dum manere possunt interreāt elaborat. ¶ Quid dicā ꝙ oēs velut i terras ore demerso trahūt alimēta radicib⁹: ac ꝑ medullas robur corticēq; diffundūt: Quid qđ nobilissimū qđq; sicuti medulla est in interiori semꝑ sede recōdit᷑: extra vero quadā ligni firmitate vltimus aūt cortex aduersum celi intemperiem quasi mali patiēs defensor opponit᷑. Jā vero quanta est nature diligētia: vt cūcta semine multiplicato propagētur. quo oia non mō ad tempus manēdi verū generatim quoq; quasi in perpetuū ꝑmanēdi veluti quasdā machinas esse q̄s nesciat. ¶ Ea etiā3 q̄ inaīata esse credunt᷑: nōne qđ suū est quęq; simili rōe desiderāt. Cur eñ flāmas quidē sursum leuitas vehit: terras vo deorsū3 pondus deprimit: nisi ꝙ hec singulis loca motionesq; cōueniūt. Porro autē qđ cuiq; cōsentaneū est: id vnum qđq; conseruat: sicuti ea que sunt ini-

mo signo cum tu intuearis herbas atq; arbores innasci locis sibi conuenientibus. vbi quantum earum nature queat non possunt cito exarescere et interire. Nam alie campis oriuntur sicut oliue. alie montibus sicut cypressi. alias ferunt paludes sicut alnos salices alie herent saxis sicut herbe que dicitur capilli veneris ꝛ barba iouis. Aliarum herbarū sunt fecunde. i. abundantes steriles arene vt illius herbe que dicitur mericaqua. si quisq; conatur trāsferre in alia loca arescit. sed natura dat vnicuiq; qđ sibi cōuenit et elaborat ne intereāt ꝙ diu manere possunt. ¶ Nota loc⁹ est principiū generationis qꝛ seruat ꝛ ꝓseruat locatū: et ipso mediāte virt⁹ celestis inf.ui: ipsi locato. Cū igit᷑ vegetabilia sicut herbe ꝛ plāte requirāt determinata loca in quib⁹ saluantur ꝛ in aliis arescāt. ptꝫ: qꝛ ipsa appetāt esse ꝛ ꝑmanere. ¶ Quid dicam ꝙ oēs. Hic phia ꝓbat idem alio signo qđ sumitur ex mō situationis partiū ꝑm cōuenientiā ad attractionē alimēti quo ꝓseruatur esse eorū. Et dicit. Quid dicam ex hoc ꝙ oēs. s. herbe et arbores trahunt alimēta radicibus velut ore demerso in terras ꝛ diffundūt sibi alimētū ꝑ medullas: ꝑ robur q; ꝓ et corticē qđ nō est nisi ꝓpter appetitū permanēdi. Tunc ponit aliud signū qđ sumitur de dispositione partiū ad ꝓhibendū3 nocumētū extrinsecū di. quid dicam ex hoc ꝙ nobilissimū quodq; sicut ē medulla semꝑ recōdit᷑. i. locatur interiori sede. i. in medio plante: extra vero tueat᷑ quadā ligni firmitate. vltim⁹ aūt. i. exterior cortex arboris: quasi patiens mali. i. potens sustinere mala opponit᷑ defensor aduersum intemperiem celi. i. aeris tūc ponit aliud signum qđ sumitur ex ꝓpagatiōe seminis qđ ordinat᷑ ad cōseruationē nature in alio simili i specie cū nō possit manere idē in numero: ꝛ dicit. Jam vero quanta est diligētia nature: vt cuncta propagētur semine multiplicato supple cōsidera que omnia semina quis nesciat esse tanq; quasdā machinas. i. instrumenta manendi non modo: id est non tantū ad tēpus. verū etiam permanendi in perpetuū generatim. i. successiua generatione. q. d. nullus est cui hec nō pateāt. ¶ Notandū ꝙ radices plantarū ori similes sunt: cum habeāt eandē operationē sup. trahere alimentū. habent autē plante radices infixas terre: qꝛ ex terra humorē trahūt ꝛ alimētū: qđ ꝑmo diffūdit᷑ in medullā: deinde in robur: deinde in corticē. Est aūt medulla mollissimū qđ est in medio plante vel arboris non potens pati per intēperiē caloris ꝛ frigoris: ideo natura ipsam locauit in medio quā circūdat robur qđ est lignū arboris. robur aūt circūdat᷑ cortice exteriori tanq; defensore ab intēperie aeris. ¶ Notandū3 ꝙ qꝛ vegetabilia nō possunt idē numero manere: ideo natura ꝓducit in eis semina ꝑ quoꝝ ꝓpagationem ꝑmaneant idē in specie scꝫ in suo simili. ¶ Ea etiā que inanimata. Hic philosophia ꝓbat ꝙ etiā inanimata appetāt esse duobus signis. Primo ex inclinatione naturali eorum ad locum: et dicit sic. Ea etiam que creduntur esse inanimata: vt lapis: aer: ignis: nōne desiderant. i. appetūt queq;. i. omnia inanimatata quod est suū. i. sue nature consonū simili rōne ꝓpter conseruationē sui esse: quasi dicat sic. Cur enim leuitas vehit. i. mouet flammas sursum ꝛ pondus. i. grauitas deprimit terras deorsum non ꝓpter aliam causam nisi ꝙ hec loca: q; pro ꝛ motiones conueniūt singulis sup. ꝓ saluatiōe eorum esse. ꝛ subdit. Porro supple illud quod est cōsentaneum. id est cōueniens cuiq; illud supple conseruat in esse vnūquodq;: sicut ea que sunt inimica: id est cōtraria corrumpunt. Secūdo probat idem per aliud signum sumptum ex conseruatione naturalis proprietatis huiusmodi est cōtinui-

Radices.

tas quam quelibet res naturalis nititur conseruare. vñ dicit iã sup. ista vero que dura sunt vt lapides adherent tenacissimis. i. firmissimis suis partibus: ⁊ resistũt p suã duritiẽ ne de facili dissoluantur. que vero sunt liquẽtia. i. mollia sicut aer ⁊ aqua de facili cedunt diuidentibus. sed cito relabuntur. i. redeũt ad ea a quibus sunt abscissa sed ignis effugit omnem sectionẽ. ¶ Notandũ q̃ hoc vltimum quod dicit ignẽ fugere oẽs sectionẽ dupliciter exponit. Primo sic. Aliquid secat cũ partes ei⁹ abinuicẽ seperantur ita vt in nullo cõueniant: sed partes ignis sic nõ pñt secari quin semper in aliquo cõueniãt: vt maxime pz de igne qui est flãma. alio mõ exponit sic q̃ ignis refugit oẽs sectionẽ: qr propter vehementiã sue actiõis corrũpit ipm qđ vz secare: ⁊ ignificãs ipz in suã naturã puertit. ¶ Neq; nũc nos. Hic pbia ponit q̃ desideriũ essendi nõ est appetit⁹ volũtarius sed naturalis ⁊ di. Neq; nos tractam⁹ nũc de motibus volũtariis aĩe cognoscẽtis: sed naturali intẽtione sicuti naturale est q̃ trãsfigim⁹. i. digerim⁹ acceptas escas sine cogitatione: ⁊ q̃ in somno nescĩẽtes ducimus spũ. i. respiram⁹. Nã amor. i. appetitus manẽdi. i. subsistendi in aĩalibus nõ puenit ex volũtatibus anime. s. sup. sicut tu estimas: qr iã superius posuisti solum in animalibus esse appetitũ manẽdi: sed venit ex principiis nature: quia natura reperitur taz in aĩatis q̃ inaĩatis: q̃ autem appetit⁹ manendi non sit ex voluntate probat dupliciter. Primo probat hoc: qr voluntas sepe amplectit mortem quã natura reformidat. i. abhorret cogentibus causis. s. extrĩsecis: sicut patet de martyribus. Scđo probat idẽ ex hoc q̃ volũtas qñq; cohibet operationes cõseruatiuã esse specifici dicẽs. Cõtraq;. i. p cõtrarium illđ op⁹ gignendi quo solo durat diuturnitas. i. pmanentia rerũ mortaliũ qđ natura appetit interdũ coercet voluntas sicut pz in continẽtibus. ideo hec charitas. i. appetit⁹ sui sup. pmanendi nõ pcedit ex aĩali motiõe: sed ex naturali intẽtione quam deus indidit nature. Dedit enĩ prouidentia diuina reb⁹ creatis a se hanc maximã

mica corrũpũt. Jam vero que dura sunt vt lapides adherẽt tenacissimis ptib⁹ suis: ⁊ ne facile dissoluant resistunt. Que vero liquentia: vt aer atq; aqua facile q̃dem diuidentibus cedunt: sed cito in ea rursus a quibus sunt abscissa relabuntur. Ignis vero omnem refugit sectionem. ¶ Neq; nunc nos de voluntariis anime cognoscentis motibus: sed de naturali intentiõe tractamus. Sicuti est q̃ acceptas escas sine cogitatiõe transfigimus: q̃ in somno spiritum ducimus nescientes. nã ne in animalibus quidẽ manẽdi ex anime voluntatib⁹ verũ ex nature pricipiis venit. Nam sepe mortẽ cogentibus causis q̃ natura reformidat volũtas amplectitur. Contraq; illud quo solo mortalium rerum durat diuturnitas gignendi opus qđ natura semper appetit interdũ coercet volũtas: ideo hec sui charitas non ex aiali motione sed naturali intentiõe pcedit. Dedit enĩ prouidentia creatis a se rebus hanc diuinã maximam manendi causam: vt quoad possunt naturaliter pmanere desiderẽt. Quare nihil est quod vllo modo queas dubitare. cũcta que sunt appetere naturaliter constantiam permanẽdi: deuitare perniciẽ. Boe. Cõfiteor inq̃ nũc me indubitato cernere: q̃ dudũ incerta videbant. Phi.

cãm manendi vt desiderẽt pmanere naturaliter quoad. i. q̃diu pñt. Quare nihil est qđ vllo mõ queas. i. possis dubitare cũcta q̃ sunt naturaliter appetere cõstantiã pmanẽdi ⁊ deuitare pniciẽ. Quod Boe. pcedẽs dicit. Cõfiteor inq̃ nũc me cernere indubitato. i. sine dubitatiõe q̃ dudũ incerta videbant sup. q̃ vegetabilia ⁊ inaĩata naturaliter appetãt pmanẽtiaz essendi. ¶ Notãdũ q̃ duplex est appetitus. s. naturalis ⁊ aĩalis. Naturalis est qui cõsequitur formã naturalem: ⁊ qr prima pfectio illius qđ habet formã naturalẽ est esse: ideo appetitus cuiuslibet rei naturalis est ad suũ esse habẽdũ si careat vel ad conseruandũ si habeat. Appetitus aũt aĩalis est qui consequitur formã apprehẽsam ⁊ si est apprehẽsa p sensus sic est appetitus sensitiu⁹ q̃ semp tendit in cõuenẽtia nature. si autem est forma apphensa p intellectũ tũc semp inclinatio ptinẽs est appetit⁹ rõnalis q̃ est voluntas: ⁊ qr illud qđ fm se est discõueniẽs nature sicut est mors illud hõ apprehẽdit qñq; tan q̃ cõueniẽs propter aliud annexũ. s. propter pmiũ eterne vite: iõ volũtas sepe amplectit mortẽ quaz natura refutat. Ex quo pz q̃ appetit⁹ essendi nõ est primo ⁊ principaliter ex appetitu intellectiuo: sed ex appetitu naturali: nam appetit⁹ intellectiuus non inuenitur in oĩbus in quibus inuenit appetitus naturalis.

Ignis

Appetit⁹ duplex

❡ Quod autē subsistere inquit. Hic ph̄ia resumpta maiore cōcludit intentum di. Qd autē appetit subsistere ac permanere: illud desiderat esse vnū: hoc em̄ sublato nō p̄manebit cuiq̄ rei suū esse di. Boe. verum est. Cōcludit ḡ ph̄ia. Oia igit̄ esse desiderant. ⁊ Boe. cōsentiens di. consensi ⁊ tūc maiorem principalis syllogismi resumit vt concludat diffinitionē boni dicens. Sed nos monstrauimus vnum esse ip̄m qd bonū est di. Boe. Ita quidem. Tūc ph̄ia cōcludit intētū formādo diffinitionez boni di. Igit cuncta bonū petit: qd bonū l3. i. licitū est: vt describas. Bonū est qd desideratur ab oībus ⁊ di. Boe. nihil veri⁹ cogitari pōt q2 vel ad nihilū cūcta referunt̄ et destituta vno vertice. i. principio cūcta fluitabūt sine rectore aut si q̄d est ad qd vniuersa festinēt. illd erit summū aliorū bonorū. ❡ No. q̄ oē qd est vel appetit p̄fici vel i sua p̄fectione saluari. Cum igit̄ p̄fici ⁊ in p̄fectione saluari sit bonū oia appetūt bonū. ❡ Nota cū dr̄ oia appetūt bonū: ibi nō accipit̄ bonū precise p̄ bono naturali: sed p̄ bono cōiter accepto: qd bonū cōiter acceptū est esse essentiale vel accidētale cōueniēs rei vt perficiat̄ vel in sua p̄fectione saluet̄. ❡ Et illa nimiū inquit. Hic philosophia ex dictis reducit Boe. i cognitionē cuiusdā qd supia se ignorare confessus est. s. quis sit finis oīm rerum: ⁊ primo cōmendat dictum Boe. di. O alūne nimium letor qi tu fixisti. i. attigisti notam. i. cognitionem in mente medie veritatis idest perfecte veritatis q̄ est in medio sed hoc patuit tibi dicebas te⁹ ignorare pauloāte sup. in primo lib. vi. p̄sa. et q̄rit Boe. quid inq̄ sup. est illud dicit philosophia quid sit finis oīū rez: ⁊ sub dit. is em̄ est finis oīm rez quod desideratur ab oībus: qd q2 bonum esse collegimus vt patet ex diffinitione boni: op3 vt fateatur bonum esse finem omnium rerum. ❡ Notandum q̄ per noticiam medie veritatis intelligit noticiā diuinam sicut enī3 punctum est medium circuli a quo omnes linee ducuntur: sic deus est medium veritatis a quo omnis veritas procedit. ❡ Notandū q̄ oia appetūt suū finē cum finis sit p̄fectio rei ⁊ res destituta suo fine frustratur: cum igit̄ de ratione finis sit esse bonum qi auferentes finem auferunt naturam et secundo metha. ideo finis omnium rerum est bonum.

❡ Quod autē inquit subsistere ac p̄manere appetit. id esse vnū desiderat. Hoc em̄ sublato nec esse q̄dē cuiq̄ permanebit. Boc. Verū est inq̄. Phi. Omnia igitur inquit vnum desiderant. Boc. cōsensi. Phi. Sed vnū idipsum monstrauimus esse quod bonum est. Boc. Ita quidem. Phi. Cuncta igitur bonū petunt. quod quidem ita describas licet ipsum bonum esse quod desideretur ab omnibus. Boc. Nihil inq̄ verius excogitari potest. Nam vel ad nihilum cuncta referuntur: et vno veluti vertice destituta sine rectore fluitabūt. aut si quid est ad quod vniuersa festinēt id erit omnium summū bonorum. Phi. ❡ Et illa nimiū inquit. O alūne letor: ipsam em̄ medie veritatis notam mente fixisti. Sz in hoc patuit tibi quod ignorare te pauloante dicebas. Boc. Quid inq̄. Phi. Quis esset inquit rerū omniū finis. Is est enim profecto quod desideratur ab oībus quod q2 bonum esse colligimus: oportet rerum omnium finem bonum esse fateamur.

❡ Ascensius.

Assentior inq̄ ⁊c. Marcus varro li. viij. ad Ciceronē de lingua latina. Sentio inquit nemo dicit ⁊ id per se nihil est Assentior tñ fere oēs dicunt. Sisenna vnꝰ assentio in senatu dicebat ⁊ eum postea multi secuti sunt non tñ vincere cōsuetudinē potuerūt: hec gelius. Quāti estimabis Estimo cōpositū est vt docet Valla: ab es eris ⁊ time grece qd ē p̄ciū latine ⁊ significat vt sit taxare ⁊ p̄ciū eris aut alteriꝰ statuere oia aūt v̄ba ad precii spectātia regūt ablatiū p̄ter q̄tuor gtōs tāti q̄ti pluris ⁊ minoris cū eoz cōpositis ⁊ hoc qñ tā simplicia q̄ cōposita sine substātiuo ponunt̄. Nā cū substātiuo etiā in ablrō poni volūt. Nō ḡ expones sicut cōmētatorꝰ supior. Quāti estimabis. i. q̄ti p̄cij s3 q̄to p̄cio. vez occurrit illa rō sīo auctoris dicēti ī finiti sup. estimarē. p̄ q̄ op3 dicere plura cū bis v̄bis l gtō cōstrui. Aut corruptum esse textū in quo scriptū erat ī finito. Vident̄ aūt id q̄dā ī finiti velle legere. qi dicūt interrogatiuū ⁊ rñsiuū in eodē casu poni debēt: qd vniuersalit̄ vez nō est s3 tūc tñ qñ dictio regēs regit oia vocabula in eodē casu l3 l diuersis casibꝰ diuersa regat oia q̄ l eodē casu ponēda erāt vt copulata p̄ cōiunctiōes copulatiuā ⁊ interrogatiuū ⁊ rñsiuū ponent̄ in diuersis casibꝰ. Cuiꝰ rei exēpla mīta sunt. p̄mū vt lr̄e incise sūt l es ⁊ l auro. Nō dices ēere nec l aur3 vt docet Val. Scdz tu accusaberis furti vl̄ sacrilegij ⁊ nō vtroq̄ nō dices ⁊ nō vtriusq̄. tertiū vēdā tribꝰ solidis ⁊ nō pluris vel non minoris. q̄rtū liber est tuꝰ ⁊ petri nō tui ⁊ petri sic interrogādo cuiꝰ ē domꝰ. rñdebis mea. ⁊ q̄ti emisti rñdebis tribꝰ aureis nō triū aureoz. Querenti igit̄ q̄ti estimares potuit dixisse infinito ⁊ nescio an ita dixerit. Sunt

Bonum

Finis

Assentior

Estimo

Verba p̄e c h

tamē qui p auctoritate inter recētiores grāmaticos huic loco adducāt ad pbādū nō solū iam dictos quattuor genitiuos cū verbis ad precū spectātib⁹ ɔstrui. Qđ de his verbis estimorfacio pēdo ⁊ curo manifestū est. Nā dicim⁹ paruifacio paruipendo paruicuro. Sed hec videāt grāmatici. Si q̄des mihi ⁊c. Si quidē due sunt dictiones. Nā si vna esset dicerē non contingat sed contingeret. Arbores inueant primū sibi cōuenientibus innasci locis. Sic virgi. in georgi. Ne vero terre ferre oēs ola psit ⁊c. Ignis omnē refugit sectionē: nō secari: aut diuidi nō posse: sed dicit q̄ refugit. i. naturaliter recusset secari ⁊ manifestius q̄ aqua aut aer. Nā illa psit sic secari q̄ partes maneāt immobiles vt pts de aqua aut aere stante et plus in aqua q̄ in aere qui plus ad ignē accedit: sed ignis diuisus contineri non potest quin reluctetur et vnionē sui petat sursum tendendo. Ignis a ci uitas,

¶ Metrū vndecimū tertij libri.

Quisquis profunda mēte vestigat verum
Cupit q3 nullis ille deuijs falli
In se reuoluat intimi lucem visus
Longosq3 in orbē cogat inflectēs mot⁹
Animumq3 doceat quicquid extra molitur:
Suis retrusum possidere thesauris
Dudu3 quod atra texit erroris nubes
Lucebit ipso perspicatius phebo
¶ Non omne nanq3 mente depulit lumen
Obliuiosam corpus inuehens molem:
Heret profecto semen introrsū3 veri:
Quod excitatur ventilante doctrina:
Nam cur rogati sponte recta censetis
Ni mersus alto viueret fomes corde
Quod si platonis musa personat verum
Quod quisq3 discit immemor recordatur:

Quisq3 pfunda mē te ⁊c. Istud ē vndecimū metrū huius tertij qđ dicit glyconicū ab inuētore sic dictū a pede pdñante in quo metro pbia ostēdit quo modo possum⁹ cognoscere bonū ⁊ verū ⁊ puenire ad cognitionem verū ex quo Boe. pri⁹ cōfessus est se modo scire qđ pri⁹ ignorabat. Prio ergo ostēdit modū quo possumus deuenire in cognitionē veritatis. Scđo assignat causa3 eius: ibi. Non omne nāq3. dicit primo. Quisquis vestigat. i. inuestigare vult verū pfundū mente. s. subtiliq3 p ⁊ ille nō cupit falli vlli deuijs id est falsis opinionib⁹ q̄ faciūt a vero deuiare ille reuoluat in se. i. exercitet ītra se lucē. i. speculationes intimi visus. i. rōnis ⁊ intellectus interioris: et ipse cogat. i. reducat longos mot⁹. i. operatiōes anime pcedētes ab aīa inflectēs eos motus in orbē. i. in circulum redeundo ad aīam ⁊ quicq̄d aīm doceat molitur. i. laborat speculādo extra. i. circa res exteriores ille doceat animū retrusum. i. ad se reuersu3 possidere suis thesauris. i. potētijs qui sunt memoria ⁊ intellect⁹: ⁊ tunc illud quod atra nubes. i. obscuritas ignorātie dudum texit. i. occultauit illud lucebit. i. apparebit perspicatius: id est euidentius ipso phebo. i. sole. q. d. quod lōgo tēpore fuit obscurū: lucidū apparebit intellectui. ¶ Notandū q̄ qui vult cognoscere verū dirigat rationē et intellectū ad ipsam rem extra et ad rerum pprietates: ⁊ si aliquid cognoscit ex his non statim indicet: sed in se reuertatur deliberando an ita sit vel nō sit q2 sepe videtur bonū esse qđ non est et non esse qđ est. Sine enim deliberatione nō est iudicandū quod non est longa deliberatione probatum: ideo dicit pbia reuoluat in se lucem intimi visus. ¶ Notandū q̄ orbis est linea circūducta rediens ad idem inflectere: ergo ad lōgos motus in orbem est cum virtus anime ab anima vsq3 ad ipsam rem diuertitur et ad animā reuertitur deliberando an ita sit vel non sit s̄m qđ cognouit. ¶ Non oē nanq3 mente depulit lumen ⁊c. Hic pbia assignat causam eius qđ dictū est. s. quare possum⁹ cognoscere verum di. Nam corpus inuehens. i. inducēs obliuiosam molem. i. grauitatem qua homo fit obliuiosus non depulit omne lumē: id est cognitionem veritatis mente. i. demente quia habitus principiorū manet in mente: ⁊ subdit pfecto. i. p certo semen. i. principium veri: id est veritatis. heret. i. manet introrsum. i. intrinsecus in anima qđ excitatur ventilante. i. exercente doctrina: q̄ autē semen veri sit in anima probat per hoc q̄ puer ignarus qñ recte respondet ad interrogata vt verū qualitas sit numer⁹ par vel impar. vnde dicitur. Nā cur rogati: id est interrogati. censetis: id est iudicatis vel respondetis recta sponte: id est voluntarie ni: id est nisi. fomes: id est radix veritatis mersus: id est latēs. viueret alto corde: id est profundamēte et subdit q̄ si musa: id est sapientia Platonis personat verum: illud quod quisq3 discit recordatur immemor: id est oblitus. ¶ Notandum q̄ Platoni imponitur q̄ voluerit animas omnia sciuisse anteq̄ coniungerentur corporibus: sed adiuncte corporibus omnia tradidisse obliuioni: sed per

Sanctus Thomas.

studium et exercitū sapientiā recuperasse: ergo voluit q̄ scire non est aliud nisi quoddā antiquorū reminisci: ad quā intentionē videtur hic loqui philosophia. sed nō est dicendū q̄ scire fiat per reminiscentiam: sed scientia de nouo acquirit̄ per inuentionē vel doctrinā verūz est q̄ intellectus noster naturaliter habet se in cognitionē principiorum per que virtute intellectus agentis et per doctrinam deuenitur in cognitionē principiatorū. vn̄ Linconēsis primo posteriorū di. Non solum vox doctoris exterius sonans: nec littera visa docet: sed hec duo mouēt et excitāt docentem: sed ille verus doctor est qui mentē interius illuminat et veritatē ostendit. ¶ Notandū q̄ sicut sanitas qn̄q̄ causatur a principio intrinseco. s. a corde: qn̄q̄ a principio interiori et exteriori puta a medico et corde: sz

Scientia

nunq̄ causat̄ a principio exteriori sine interiori. sic sciētia quādoq̄ acq̄rit̄ a principio interiori: puta ab intellectu agente sicut patet in habēntib⁹ scientiā p inuētionē qn̄q̄ accipit̄ ab interiori ⁊ exteriori simul sicut a doctore et intellectu agente nunq̄ aūt acquiritur a principio exteriori sine interiori.

¶ Ascensius.

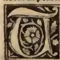
Quisquis profunda ⁊c. Carmē monocolon est: et potius archilochiū iambicū trimetrū acatalecticū q̄ glonicū censendū: habet tamē varios pedes vt prz mētiēti. Qd̄ si platonis musa. i. diuina inuētio ⁊ hn̄ dicēdi copia ꝑsonat verū. Non dicit verū eē qd̄ platonē dixisse etiam aristo. asserit: q̄ nostrū videlz addiscere non esset nisi quoddā reminisci: sed si verū inquit ꝑsonat musa. q. poeticum innuat ad aliud intelligendum per hoc: vel licentiose dictum. Et ita philosophia non accedit opinioni nisi q̄tum ad hoc q̄ anima rationalis habeat in se quedam principia sciendi per que ad sciētiam in actu tanq̄ a prioris in principijs ad nota iam actu veniat. Nihil hic obscurum est.

¶ Prosa duodecima libri tertij. Boe.

Tum ego platoni inq̄ vehementer assentior. nā me horū iam secūdo cōmemoras. Primū q̄ memoriā corporea cōtagione dehinc cū meroris mole pressus amisi. Phi. Tum illa si priora inquit cōcessa respicias ne illud quidā longius abierit quin recorderis quod te dudum nescire cōfessus es. Boe. Quid inq̄. Phi Quib⁹ ait illa gubernaculis mūdus regatur. Boe. Memini inq̄ me inscitiam meam fuisse confessum. Sz quid afferas licet iam prospiciam: planius tamē ex te audire desidero. Phi. ¶ Mundū hunc inquit deo regi pauloante minime dubitanduz putabas. Boe. Nec nunc

Sanctus Thomas.

Tum ego platoni i q̄. Ista ē duodecima p̄sa ⁊ vltia huius tertij in q̄ p̄hia reducit Boe. in cognitionē alteri⁹ cuius ignorātiā pri⁹ ꝯfessus ē. s. quibus gubernaculis mūdus regat̄: p̄io facit h̄. sc̄do Boe. mouet quādā q̄stionē p̄hi: sc̄da ibi. Ludis ne me. p̄io ostēdit p̄hia q̄ de⁹ oīa gubernat sua bonitate. sc̄do ostēdit modū quo oīa gubernat ibi. Sed qd̄ dicā: tertio ex his cōcludit malū nihil esse: ibi. Sz vis ne primo Boe. assenti dictis platonis i metro ostēdit philosophia ip̄m posse reduci in cognitionē cuiusdā cui⁹ ignorātiā ꝯfessus ē. sc̄do p̄hia reducit ip̄m in cognitionē illi⁹: sc̄da ibi. Mūdū hūc. P̄io di. Tunc ego Boe. inq̄ vehemēter assentior. i. cōsentio Platoni: nam me o p̄hia hoz. s. q̄ de⁹ sit finis oīz rez ⁊ summū sc̄do commemoras. i. recordari facis. primū qd̄ amisi memoriā. i. qd̄ erat in memoria corporea cōtagiōe. i. corpis grauedine. dehinc. i. sc̄do cōmemoro bonū cū amisi memoriā pressus mole. i. pōdere meroris. Hic p̄hia ostēdit q̄ nō tm̄ hoz recordabit̄ ꝓpter dicta: sz cuiusdā alteri⁹ qd̄ ignorare se dicebat: dicēs si illa priora concessa respicias nō abierit lōgi⁹. s. a memoria tua q̄n facile recorderis qd̄ dudū cōfessus es te nescire. i. ignorare in p̄io libro ⁊ querit Boe. q̄d inq̄: di. p̄hia. Quib⁹ gubernaculis regat̄ mūd⁹. et dicit Boe. memini inq̄ me fuisse cōfessum insciciam. i. ignorantiā meā: et lz iam ꝓspiciā. i. cognoscā tn̄ desidero prius audire ex te quid afferas. i. quid de hoc dicas. ¶ Nota q̄ Boe. dicit secūdo cōmemoratum predictorū q̄ deus sit finis rerum et q̄ sit summū bonū. primo postq̄ mole corporis oppressus est amisit memoriā eorū et postea per studium recordatus est. secūdo q: merore et tristitia affectus in ignorantiā eorū lapsus est: sz postea per instructionē p̄hie ad memoriā reducit. ¶ Mundum hunc inquit deo regi. Hic philosophia vult ostendere intentū: et primo admonet Boe. de quodam prius concesso. et Boe. illud fatetur et rationem cōfirmat. secūdo philosophia ostendit quibus gubernaculis regat̄ mūdus: ibi. Tum illa inquit. primo di. o Boe. tu pauloante in primo li. putabas minime dubitandū hūc mundū regi a deo di. Boe. Minime arbitror dubitādū: nec vnq̄ putabo et ego breuiter exponā quibus rōnibus accedā ad hoc ꝓbandū ⁊ innuit. Boe. rōnes suas di. hic mundus minime cōuenisset in vnā formā ex tā diuersis ⁊ cōtrarijs ꝑtibus nisi esset vn⁹ qui tā diuersa cōiungeret sup. q̄ es de⁹: ⁊ ip̄a diuersitas naturā huius mūdi discors inuicē dissociaret atq̄ diuelleret

coniūcta:nisi esset qui contineret.i.cōseruaret:qd' nectit.i.cōiunxit qd' sup.est deus. Ordo vero na ture tam certus non pcederet nec explicaret tā dispositos motus.i.ordinatos motus locis tpibus efficientia spacijs qualitatibus nisi esset vnus q̄ ipe manēs.s.imobiliter disponeret has varietatē mutationes:quicq̄d asit hoc est quo condita.i.creata manēt agitanř.i.mouenř illud visitato cūctis vocabulo noīo deum. ¶ No.q̄ Boe.innuit tres rōnes q̄ mūdus regař a deo. Prima sumitur ex di-

quidē arbitror inq̄ nec vnq̄ dubitandū putabā. Qui-
busq̄ ad hoc rōnib⁹ accedā breuiter exponā. Mund⁹
ex tā diuersis cōtrarijsq̄ partib⁹ in vnā formā minime
cōuenisset nisi vn⁹ esset q̄ taȝ diuersa cōiungeret. pūcta
vero naturarū ipa diuersitas inuicē discors dissociaret
atq̄ diuelleret:nisi esset vn⁹ q̄ qd' nectit cōtineret. Nō
tā vo cert⁹ nature ordo pcederet: nec tā dispositos mo
tus locis tpib⁹ efficiētia spacijs qualitatib⁹ explicaret:
nisi vn⁹ esset q̄ has mutationū varietates manēs ipe di
sponeret. hoc q̄cq̄d est quo cōdita manēt atq̄ agitanř.
visitato cūctis vocabulo deū nomino. Phi. ¶ Tū illa
Cū hec inq̄t ita sentias paruā mihi restare opam puto
vt felicitatis cōpos patriā sospes reuisas: sed que ppo
suimus intueamur. Nōne in beatitudine sufficiētiā nu
merauimus: deūq̄ beatitudinē ipam esse cōcessimus:
Boe. Ita est quidē. Phi. Et ad mundū igitur inquit
regendū nullis extrinsecis adminiculis indigebit: alio
quin si aliquo egeat plenā sufficientiam non habebit.
Boe. Id inq̄ ita est necessarium. Phi. Per se igiř so-
lum cūcta disponit. Boe. Negari inq̄ inquit. Phi. At
qui deus ipm bonum esse mōstratus est. Boe. Memi
ni inq̄. Phi. Per bonū igiř cūcta disponit. Si quidem
per se regit omnia que bonum esse consensimus: ⁊ hic
ē veluti q̄dā clau⁹ atq̄ gubernaculū quo mūdana ma
chīna stabilis atq̄ incorrupta seruař. Boe. Vehemē-

uersarum rerum ɔiunctione que talis est. Diuersa et contraria non vniunř inuicē p se cū igiř mund⁹ vnitus sit ex partibus contrarijs vt ex elementis:opȝ vt aliquis sit vniens eas:hoc autē est de⁹ ergo regitur a deo. Hanc rōnem tāgit ibi. Mundus hic. Scda ratio sumiř ex ɔtrariorū simul ɔiūctorū cō seruatione q̄ talis est diuersa ⁊ cō traria ex proprietate sue nature dissociantur abinuiceȝ nisi ab ali quo cōseruenř:sed partes mundi sunt diuerse et contrarie:ergo ⁊c. hanc rōnem tāgit ibi. Cōiūcta ve ro. Tertia rō sumitur ex ordinata motuuȝ dispositiōe q̄ talis ē nihil certitudinaliter ⁊ regulariter mo ueř ſm dispositionē loci tpis effi cientie spacij et qualitatis nisi sit vnū rectificans ⁊ regulās sed mo tus eorū q̄ sunt in mūdo fiunt re gulariter ſm predicta q̄nq̄:ḡ ne cesse est ponere rectificātē ⁊ regu lantē qd' est de⁹:ḡ mūdus regitur a deo. Hāc rōnem trahit ibi. Non tā vero cert⁹. ¶ Notandū q̄ regu lares mot⁹ fiūt in mūdo locis q̄ tum ad primationē et elongatio nem solis in obliquo circulo: fiūt etiā tpibus q̄tū ad variationem diei ac noctis fiūt efficentia:q: lu na efficit augmentationē ⁊ dimi nutionē humidorū ſm sui crescē tiam ⁊ decrescētiā: et efficit fluxū et refluxū maris. fiūt etiā ordina ti mot⁹ spacijs q: luna et alij pla nete maiori et minori spacio q̄nq̄ distant a sole ⁊ abinuicē etiā fiunt qualitatib⁹:q: in estate causař ca lor in hyeme frigus. ¶ Tum illa. cuȝ hec inq̄t ita. Hic philosophia supposito q̄ mūd⁹ regatur a deo pbat q̄ regař ab ipso p suā boni tatem:⁊ di. O Boe. cū hec ita sen tias q̄ mundus regiř a deo:puto mihi restare paruā operā.i.puuȝ laborē: vt tu cōpos.i.potens feli citatis:sospes.i.san⁹ reuisas pa triā.i.cognoscas btitudinē. Tunc pbat q̄ de⁹ regat munduȝ sua bo

nitate dicēs. Intueamur que pposuimus nōne numerauim⁹ supra in nona psa in beatitudine esse sufficientiā ⁊ cōcessimus deuȝ esse ipam beatitudinē. dicit Boe. Ita est quidē. Ex hoc cōcludit phia deū nullo indigere ad regendū mūduȝ di. ergo ad mundum regendū deus nullis extrinsecis admi niculis indigebit: alioquin si ita esset q̄ aliquo egeat nō habebit plenam sufficiētiā ⁊ di. Boe. Illud inq̄ est necessariū ideo cōcludit phia. Deus cūcta disponit.i.regit p se solū di. Boe. Negari nequit: sed deus monstrat⁹ est esse ipm bonū. memini inq̄ di. Boe. ḡ p bonū de⁹ cūcta disponit: si quidem p se regit oīa q̄ consensimus esse bonū ⁊ hic est de⁹ veluti q̄dam clauus atq̄ gubernaculū quo machi na mundana seruař stabilis ⁊ incorrupta di. Boe. vehementer.i. valde assentior ⁊ illud te dicturaȝ

pauloante prosperi:is tenui suspitione. Dicit phia. Credo inquit φ hec puidisti.iã em̄ vt arbitror vigilanti⁹ φ pri⁹ deducis oculos ad vera cernēda. ¶ Notandū φ ex littera accipiunt due rōnes ad probandū intentū. Prima rō pbat φ de⁹ p se regit oīa ⁊ taliter. In btitudine est summa sufficiētia: sed de⁹ est btitudo:ergo in deo est summa sufficiētia:tale autē nō indiget extrinsecis gubernaculis ergo deus p se regit oīa. Scđa ratio pbat φ deus p suā bonitatē que nō distinguit a deo regit oīa: sicut de⁹ p se regit oīa vt visum ē sed de⁹ est ipm̄ bonum:ergo p bonū regit oīa vt pz de se q2 sua bonitate et clementia. ¶ Sed qđ dicā. Hic ponit p quē modus de⁹ omnia gubernat. Et primo ondit φ omnia gubernat suauiter quia oīa sibi obediūt. scđo φ gubernat oīa fortiter: q2 ipi nihil resistere pōt. Scđa ibi. Quid si conet. Primo di. Illud qđ dicaz non minus pz ad cōtuendū. i. ad considerandum:et di. Boe. Quid inq̄. Et dicit philosophia. cū de⁹ iure credatur oīa gubernare clauo bonitatis suē oīa festinēt naturali intētiōe ad bonū sicuti docui prius in prosa vndecima. Num p nūquid pōt dubitari quin volūtarie regantur sponte: et cōuertant se ad nutum disponētis veluti conuenientia. i. obediētia: ⁊ tēperata. i. coaptata suo rectori di. Boe. Ita inq̄ necesse est: quia non videret btm̄ esse regimē dei si foret iugū detractantium. i. recusantiū: sicut bos lasciuus recusat iugū: et si nō esset salus obtēperantium. i. obediētium ꝫ dicit phia. Nihil est qđ naturaz seruās conet. i. laboret contra ire deo di. Boe. Nihil inq̄. ¶ Nota φ cuz gubernare nihil aliud sit nisi in finē ordinare: nec aliud est deū p bonitatez gubernare φ p bonitatē in finē dirigere: et cū oīa naturaliter tendāt ad bonū tanφ in finē: manifestū est φ oīa spōte in finem dirigunt: et ita naturaliter omnia spōte obediūt gubernāti: et p consequēs deus regit omnia suauiter. ¶ Nota φ volūtariū sm pfectā sui rōnem tm̄ iuenit in habentibus voluntatē: sed extendēdo voluntarium ad oēm appetitū nō coactū sic pōt reperiri in oībus ⁊ sic accipitur hic. ¶ No. φ nihil seruās naturā repugnat deo: lz em̄ peccator videat deo repugnare ipe nō seruat naturam: q2 peccatum diminuit: ⁊ deprauat naturā. etiā Boe. loquit hic de appetitu nature: vt pz et superiorib⁹. ¶ Quid si conet ⁊c. Hic ostēdit phi. φ deus regit oīa fortiter q2 nihil est quod possit ei resistere. Secundo cōfirmat hoc p quandaz fabulā ibi. Accepisti. Primo di. Si quid conetur resistere deo nunquid aliquid proficit aduersus eum qua cōcessimus esse potētissimum iure beatitudinis. i. ex eo φ est beatitudo di. Boe. Prorsus nihil valeret sup. resistere igit di. philosophia nō est aliqđ qđ huic summo bono vel velit vł possit obsistere di. Boe. nō arbitror ideo di. phi. summū bonū est quod regit cuncta fortiter suauiterφ disponit di. Boe. φ. i. φtū me ea summa rationum que modo conclusa est non modo id est non tantummodo me delectat verum pro sed hec ipsa verba quibus vteris multomagis delectāt merito vt stulticiam id est me stultum lacerantem id est male reprehendētem magna que tangunt diuinam gubernationem pudeat sui. tunc confirmat per fabulā φ nihil potest resistere deo que talis est. Gigātes volentes expellere deos de celo posuerunt montē super montem vt ascenderent quod videns iupiter ipos fulmine deiecit et montibus depressit hoc in primo methamor. Unde di. O Boe. Accepisti id est didicisti in fabulis gi

Guberno

volũtariũ

Gigãtes

ter assentior inq̄ ⁊ id te pauloāte dicturā tenui licet suspitione pspexi. Phi. Credo inq̄t. iā ei vt arbitror vigilāti⁹ ad cernēda vera oculos deducis. ¶ Sz qđ dicā nōminus ad cōtuendū pz. Boe. Quid inq̄. Phi. Cū de⁹ inquit oīa bonitatis clauo gubernare iure credat eadēφ oīa sicuti docui ad bonū naturali intētiōe festinēt. Num dubitari pōt quin volūtarie regant seφ ad disponētis nutū veluti cōueniētia contēperataφ rectori spōte cōuertāt. Boe. Ita inq̄ necesse ē: nec beatū regimē esse videret: siqdez detractāntū iugū foret nō obtēperātium salus. Phi. Nihil est igitur quod naturā seruans deo cōtra ire conetur. Boe. nihil inq̄. Phi. ¶ Quid si conet ait: nū tandem pficiet quicφ aduersus eū quē iure potētissimū btitudinis esse cōcessim⁹. Boe. Prorsus inq̄ nihil valeret. Phi. Nō ē igit aliqđ qđ summo huic bono vł velit vel possit obsistere. Boe. Nō inq̄ arbitror. Phi. est igitur summū bonū inqt qđ regit cūcta fortiter suauiterφ disponit. Boe. Tum ego φ me non mō ea q̄ cōclusa est summa rationū verū multo magis hec ipa quib⁹ vteris verba delectāt: vt tandē aliquādo stultitiā magna lacerantem sui pudeat. Phi. Accepisti

gantes lacessantes.i.lacerare volētes celū: sed fortitudo benigna.s.dei illos disposuit.i.deposuit vti condignū fuit. ¶ Nota phia hic alludit verbis sacre scripture que dicit. Attingit ergo a fine vsq3 ad finem fortiter et disponit omnia suauiter: ideo dicit Boe. se non tantū delectari in istis rationib⁹ quantū in suis verbis. ¶ Sed vis ne rationes ipsas inuicem. Hic phia concludit ex dictis q malū nihil sit. Prio petit assensum Boe. di. vis ne ipsas rationes.i.propositiones ratione pbatas inuicē

inquit in fabulis lacessantes celum gigantes: sed illos quoq3 vti condignū fuit benigna fortitudo disposuit. ¶ Sed vis ne rationes ipsas inuicē collidam⁹? forsitan ex huiusmodi cōflictione pulchra quedā veritatis scintilla dissiliat? Boe. Tuo inq̄ arbitratu. Phi. Deū inquit esse oipotentez nemo dubitauerit. Boe. Quid quidem inq̄ mente consistat nullus prorsus ambigat. Phi. Qui vero est inquit omnipotens nihil est qd ille non possit. Boe. Nihil inq̄. Phi. Num igitur de⁹ facere malū potest. Boe. Minime inq̄. Phi. Malū igitur inquit nihil est cum id facere ille non possit qui nihil nō potest. Boe. ¶ Ludis ne inq̄ me inextricabilē labyrinthū rationib⁹ texens quo ne quidē qua egrediaris introeas. nūc vero quo introieris egrediare: admirabilē quandā diuine simplicitatis orbem complicas. Etenim pauloante a beatitudine incipiēs eam summū bonū esse dicebas quā in summo deo sitam loquebare ipsum quoq3 deū summū esse bonū plenāq3 beatitudinem disserebas ex quo neminē beatum fore: nisi qui pariter deus esse quasi munusculū dabas. Rursus ipsam boni formā dei ā beatitudinis loquebaris esse substantiam ipsumq3 vnū idipsum esse bonū dicebas qd ad omniū rerū naturā peteret. Deū quoq3 bonitatis

collidam⁹.i.componam⁹. forsitā ex conflictatione huiusmodi dissiliat.i.procedat quedam pulchra scintilla veritatis. et dicit Boet⁹ Fiat inq̄ tuo arbitratu.i.tua volūtate. Tūc ponit ppositionē manifestā dicēs. Nemo dubitauerit deū esse oipotētē. Dicit Boe. Nullus prorsus ambigat. qui mente cōsistat.i.qui sane mētis est. Tunc assumit aliā ppōnem dicēs. Qui vero est oipotens nihil est qd ille non possit. Dicit Boe nihil inq̄. Tūc ponit aliā ppositionē. Deus non pōt facere malū: et dicit Boe. Minime inq̄ igit̄ cōcludit phia. Malū nihil est cū illud facere nō possit ille qui nihil nō pōt facere id est oia facere. ¶ Nota sicut de⁹ est causa efficiēs oim ita est finis oim vñ quicquid fit ab eo ordinatur ad ipsū tanq̄ ad finē si ergo de⁹ faceret malū ordinaretur ad ipm tanq̄ ad finē: et cū ipse sit bonum malū ordinaret̄ ad bonū: ergo de⁹ non pōt facere malū tanq̄ aliquid p se intentū: est ergo ɔclusio quā phia infert q malū nihil est. Ratio cōclusionis est. de⁹ pōt facere omne qd est cū sit oipotēs sed de⁹ nō pōt facere malū: ergo malum nihil est. Et si diceres si malū nihil est cū bō dānet̄ p malo dānatur p nihilo dicendū q malum dicit defectū boni nō negatiue sz priuatiue: et ideo malū est defect⁹ boni qd deberet habere. in ptāte enī hois est illud habere et si non habeat illud bonū cū deberet habere: ideo dānatur et ponit̄ exemplum. Aliq̄s tenet̄ soluere centum libras et si non soluat incarcerabitur: certū est q nō soluere non est aliquid: sed nihil nō tñ simpliciter dicit̄ aliq̄s incarcerari p nihilo: sz iō q̄ nihil erat qd debuit aliquid esse. ¶ Ludis ne inq̄. Hic Boe. mouet q̄stionē philosophie.

Malū nihil eē sūt.

Scdo phia soluit: ibi. Tum illa. Prio Boe. admirās de cōnexione et ɔuolutione rationū quib⁹ phia vsa est. Querit vtrū ista cōnexio rationū fit ex deuolutione phie vel proueniat ex natura rei: et breuiter illas rōnes recolligit et dicit. O phia ludis: id est deludis ne me texens.i.formās labyrinthū id est laborem difficilem rationib⁹ faciendo rationes circulares eo: quo.s. labyrintho egrediaris ea parte qua introieras et egrediare eo loco quo introieris. tu cōplicas quidem orbē admirabilē diuine simplicitatis: id est facis mirabilē circulationem rationis in diuina simplicitate: et tunc breuiter recolligit rationes dicens. Tu pauloante incipiens a beatitudine dicebas eam esse summum bonum quam beatitudinē tu loquebare esse sitam in summo deo et disserebas deū esse summū bonū et plenā beatitudinē ex quo dabas.i.inferebas: quasi munusculū.i.correlariū: neminē esse beatū nisi esset de⁹ rursum tu loq̄baris formā boni esse substātiam dei et beatitudinis et dicebas ipm esse vnū idipsū quod bonū et illud bonū dicebas esse quod peteret̄ a natura omniū rerū, et tu disputa-

bas.i.dubitando probabas deū regere vniuersitatē gubernaculis bonitatis: et cuncta volentia parere:id est obedire deo: nec vllam esse naturā mali et hec omnia explicabas nullis rōnibus sumptis extrinsecus.i.non accipiendo principia extrinseca: sed insitis.i.intrinsecis: et domesticis: id est propriis et couenientibus pbationib' rei de qua agebatur altero assumpto trahente fidem.i.certitudi-

Labyrinthus. nem ex altero. ¶ Nota labyrinthus dicebat dom' dedali: quā cū aliqs intendebat intrare exiuit et exeūdo intrauit. et cōsueuit depingi circularib' pttractionib' et trāsumitur hic ad designādum circulares et reuolutiones rationū. ¶ Nota q circūlocutio et cōnexio rationum quib' phia vsa est non est sic circularis q vna et eadē ppositio sit principiū et cōclusio respectu eiusdē q sic nō pstringit demōstrare circulo: vt pz.i. Posteriorum. sed dicit nexio circularis: q rationes et se inuicē depēdent: ita q propositio cōclusa in vna sit pricipiū alteri' cōclusionis in alia nec propter istas diuersas cōclusiones ē aliqua diuersitas in deo: sed oia sunt idem simpliciter. ¶ Cum illa minime inquit. Hic phia respondet Boe. ad questionem et dicit. Minime ludim' sed nos exigim' id est pfecim' munere dei quē dudum depcabamur rem maximā oim rerū ea eīn.i.talis forma: id est dispositio diuine substātie: vt neq i externa.i.exteriora dilabatur.i.cadat ne ipsa suscipiat aliquid externū.i.extrīsecū in se qd probat auctoritate Permenidis quā primo ponit in greco. deinde sensum eius subiungit in latino dicens. Sed sicuti Permenides ait de ea.s.substātia diuina q diuina substātia rerum orbē mobilem rotat.i.mutat res circulatione generationis et corruptionis et mutando res ipsa non mutatur sed se immobilem conseruat. O Boeti. si nos agitauimus: id est cognouimus rationes non extras: id est non ab extrinseco petitas.i.sumptas: sed collocatas intra rei ambitum; quam scilicet rem tractabamus: nihil est quod de hoc ammirere. cum: id est ex quo tu didiceris Platone sanciente et id est pfirmāte sermones oportere esse cognatos: id est proprios conuenientes rebus quibus sup. rebus loquūtur. ¶ Nota q sermones accipiendi sunt sm materiam subiectam quia certitudo non est simpliciter querendo rōnibus ex.i.ethi. vbi dicit q disciplinati est tm inquirere certitudinē sm vnum quodq gen': qtum natura rei patit. Cum igitur deus sic regat oia preter hoc cōmisceatur cū eis. ex libro de causis. sermones de diuina substantia accipiēdi sunt sm intranea diuine substantie et nō sm extranea cum non cōmisceatur cum eis.

gubernaculis vniuersitatē regere disputabas volentia q cūcta parere illi nec vllā mali esse naturam atq hec nullis extrinsec' sumptis sz altero ex altero fidē trahente insitis: domesticisq pbatiōibus explicabas. Phi. Tum illa minime inqt ludim' remq oim maximā dei munere quē dudū depcabamur exegim'. Ea est enī diuine forma substātie vt neq in externa dilabat nec in se externū aliqd ipsa suscipiat. Sz sicut de ea. Permenides ait oēm tu circulo adducis sponte multitudinem id est rerū orbē mobilē rotat dū se imobilē ipsa conseruat. Qd si rōnes q nō extra petitas sed intra rei quaz tractabim' ambitū collocatas agitauim' nihil est qd ammirere cum Platone sanciente didiceris cognatos de quibus loquūtur rebus oportere esse sermones.

¶ Ascensius.

Um ego &c. Queri potest quomodo Boe. phia non refragante dicat se assentire platoni et eius dicto: q nostrū discere nō sit nisi quoddā reminisci. Nūquid etiā Boe. sentiat sicut Macro. platonicos sensisse docet. Animas priusq in corpora descenderēt in celo fuisse omniū scientiarū peritas: quarū obliuionē per corporis indispositionē imbiberēt. et rursus per studiū amouerent: et ita nihil noui discerēt: sed notorū pri' post obliuionē depellerēt. Dicēs Boetius non totum illud dictū platonis: sed quoddam simile in se repertū approbare. Cum enim quedā prius sciret et eorum' postea obliuisceret: iterūq per phiam ad oblitorū cognitionē redire coactus est sentire q illa apphensio non esset nisi quedam reminiscētia prius cognitorū. hoc aūt totum fingit vt ostendat hominē per merorē in obliuionem cadere. Quibusq ad hoc rōnibus &c. Quidā male inseruerūt hic personā phie. Nā vt etiam in cōmentariis superiorib' patet: ab eo loco. Nec nūc quidem: vsq ad illū. Tum illa. verba sunt Boe.

Clauus. Clauus multa significat. interdū id vti vulgo loqmur quo res diuerse cōnectūtur. Figendi aūt claui cōsuetudinē Liui' sepe ponit: eiusq rōnem vā annalis Clau' appellat q figebat: vt inquit Fest' in parietib' sacrarū ediū p singulos annos vt p clauos numer' colliget annorū. Est etiā clau' vt Doba. inquit militis comica indumentū. Lat' aūt clauus est senatoria vestis sed sic non accipit hoc loco. Est item vt Serui. docet. Clauus fustis gubernaculi genus. vnde Virg. Clauumq ad littora torquent. Et Cicero in catone maiore seu de senectute. Ille autem clauum tenens quietus sedebat in puppi. hoc ergo loco bonitatis clauo: id est gubernaculo interpretandum est. Fabula gigantum

primo methamorph. habet: vbi sic Ouid. Neue foret terris securior arduus ether. Affectasse ferūt regnum celeste gygantes. Altaq; congestos struxisse ad sidera montes ɿc. Dicunt autem gygantes fuisse vastissimoꝝ corpoꝝ homies terre filij ob id vocati: qui deos expellere celo conati ab ioue fulminati sunt. Quā fabulā Macro. explicans ait. Quid aliud gygantes fuisse credēdū est ꝙ hominū quādam impiam gentē deos negantē: ɿ ideo estimatā deum pellere de celesti sede voluisse. Sed in uicem collidamus .i. comprimamus. A con ɿ ledo. Dedalus patria athenięsis nobilis architectus fabricam materiā primus inuenit: ɿ ea in serram: asciam: perpēdiculum: terebram: glutinum: lithocolam. Is ab ariopagitis expulsus in cretam nauigauit: ɿ ibi primū bouem ligneā fabricauit ī qua pasiphae minois regis vxor tauro supposita memorat: deinde labyrinthū in quo minotaur' includeretur. Portentissimū hoc humani ingenij opus fuit: itinerum ambages occursus ac recursus inexplicabiles continens crebris foribus ad fallandos exitus redeundūq; in errores eosdem. Quattuor labyrinthos fuisse tradunt: sed ad institutum nostrum satis est ostendere propter viarum implicationes et inextricabiles errores eius qui in creta factus est: hic similitudinez factam esse. Verbū permenidis hoc sonare dicunt. omnē tu circulo adducis sponte multitudinem: vbi ordo est. o deus vel o domina substantia tu adducis sponte omnē multitudinem. i. totum vniuersum: circulo id est ad circulum vel in orbem. Hec autem de hac prosa satis est annotasse.

Gygātes.

Labyrinthus

¶ Metrum duodecimū tertij libri.

Elix qui potuit boni
Fontem visere lucidum
Felix qui potuit grauis
Terre soluere vincula
¶ Quondam funera coniugis
Vates threicius gemens
Postq̄ flebilibus modis
Siluas currere mobiles
Amnes stare cogeret
Iunxitq; intrepidum latus
Seuis cerua leonibus

Elix qui potuit boni. Istud est duodecimū metruz ɿ vltimū huius tertij qđ dicit gliconicuz ab inuentore: coriābicum a pede predominante. Primo enī ponit spondeus dicendo. Felix. Secundo coriābus dicendo. Qui potuit. Tertio pyrrichi' vel trocheus. In quo metro postq̄ philosophia ostēdit que sit vera beatitudo ɿ vbi sit sita. hortatur nūc ad preseruandū in contēplatione illius beatitudinis. Et primo ponit illum esse felicē qui relictis terrenis vacat diuine cōtēplationi. Secūdo ońdit quid huiusmodi cōtemplationem impediat. Tertio illud impedimentuz vitare docet. Scđa ibi. Quōdā. Tertia ibi. Vos hoc fabula. Primo dicit. Felix supple est qui potuit visere. id ē desiderabiliter videre lucidum fontē boni. i. deum qui est fons oīs boni. ɿ felix est q̄ potuit soluere vincula. i. affectiones grauis terre. i. terrenoꝝ que sua grauitate trahūt homies deorsuz. ¶ Notandū ꝙ felix est qui speculat fontem boni ɿ qui cōtemnit delectationes terrenas. vñ in libro de ponto et morte. Aristo. scribitur. Beata est aīa que nō est infecta prauis operationibus hui' mūdi et intellexit suū creatorem: ipa est que reuertetur in locum suū in delitijs magnis. Ve autez anime que nō habet posse redeūdi ad patriam suā. turpia enī opera ɿ delectationes corpales impediūt ascensum eius sursum. ¶ Quōdam funera cōiugis vates. Hic ostēdit quid impediat cōtēplationez diuinoꝝ: quia affectus terrenoꝝ. quod declarat per quādam fabulā que talis est. Orpheus filius Calliope fuit cytharista qui tanta dulcedine cythare resonabat ꝙ non tm̄ homies: sed etiam bruta allexit: ɿ intantū ea demulsit ꝙ impetus suos naturales dimittebant siluas currere: flumina stare fecit. Hic habuit vxorē dictam Euridicem: quam cum pastor Aristeus adamare vellet: ipa fugiens per prata calcato quodam serpente interijt: ɿ ad inferos descēdit: quā Orpheus volens ab inferis reducere: deos supernos sua cythara placare cepit: sed cū non proficeret ad infernū descendit: ɿ intantum deos infernales deliniuit ꝙ et cōcessa est ei vxor tali conditione ꝙ anteq̄ exiret infernū nō flecteret retro aspectum vxorez respiciendo. Cum aūt iam prope exiuisset. Orpheus amore allect' retrospexit: ɿ sic vxorem perdidit. Circa istam famulā sic pcedit. Primo ostendit quō Orpheus ad iferos descēdēs pro vxore rogauit. Secūdo modo monstra infernalia placuit. Tertio ostendit quō vxor ei concessa fuit ɿ eam perdidit. Secūda ibi. Stupet. Tertia ibi. Tandē. Dicit pmo vates threicius. i. orphe' de thracia prouincia oriūdus dictus vates. i. sapiens a multis ille quōdam gemens i. deplorans: funera id est mortem cōiugis postq̄ coegeret amnes id ē fluuios stare: siluas currere mobiles post ipsum: flebilibus modis: id est modulationibus cythare quas flando formauit. et postq̄ cerua iunxit intrepidum latus seuis leonibus: quia cerua cum leonibus incedebat sequēdo modulationem Orphei, nec lupus timuit: canem visum iam placidum. i. placatum: cantu. i. sono

Sanctus Thomas.

Orpheus

cythare. quia canis et lepus simul sequebātur ipm. Cum autē feruor .i. amor flagrantior .i. ardētior ureret intima .i. interiora pectoris Orphei: cum modi .i. modulationes: qui cūcta subegerāt .i. subiecerant: non mulcerēt .i. non placarent dñm .i. orpheum: ipse querēs superos .i. deos. immitteris: qr placari non poterat adiit domos infernas .i. infernales illic temperās blanda carmina sonantibus chordis: ipse deflet .i. flebiliter decātat in cythara quicqd hauserat ex pcipuis fontibus matris: scz dee calliope: et ipse deflet qd luct⁹ impotēs qui facit hoiem impotē tem sibi dabat .i. concessit: et deflet illud qd dabat sibi amor geminans luctum: quādo commouens trenara .i. inferna: et rogat dños umbrarū id est infernales: dulci prece veniam .i. relaxatiōēs sue uxoris. ¶ Nota scdm Aristo. ij. Metha. et cōmentatorē. iij. celi. et mūdi. Non oēs accipiūt veritatem per eūdem modum. tum pPter diuersam ɔsuetudinē. tum pPter diuersam naturā. tum pPter paucitatem instructōis in logica. Unū quidā recipiūt veritatē p modum demōstrationis: quidā p modum auctoritatū: quidam per modum fabularū. vt ergo philosophia talibus satisfaciat: aliquādo demōstrationibus: aliqñ auctoritatib⁹ vtitur: aliqñ fabulas interserit: sicut in pposito. ¶ Notandū qꝫ orpheus dicit vates: quia carmina composuit. dicit autē vates a vi mentis: vel video. ¶ Notandū qꝫ tenera dicunt quasi lamētabilia a trenus treni qd est lamentatio et trenarus in singulari numero ē nomen cuiusdā mōtis in quo dicitur esse via ad infernū in plurali numero trenara significat loca infernalia: sicut dicit Hug. Communiter aūt inuenitur istud nomen scriptum sine r in prima syllaba. et dicit tenara vel tenarus: sicut in doctrinali. Tenarus infernus. tamē Hug. scribit totus per r vt trenarus et trenara. Unū forsan a vitio scriptorū qñqꝫ subtrahitur r. ¶ Stupet tergemin⁹ nouo. Hic ostēdit quō orphe⁹ monstra īferni placauit di. Janitor inferni qui dr cerberus qsi vorator carniū ille tergeminus id est hñs tria capita canina capt⁹ fuit nouo carmine .i. melodia sue inauditate stupet .i. admiratur. Tūc ostendit quō alia mōstra placauerit dicens qꝫ tres furie infernales thesiphone. Allecto. Megera que sunt vltrices scelerū inferentes metum peccatoribus. iste lachrymabant pPter dulcedinem cythare. vnde dicit dee .i. furie vltrices scelerū .i. peccatorū: q dee agitant .i. vexant sontes .i. petōres: metu: timore: iste meste iam madēt .i. fluūt lachrymis. Tūc tangit remissionē pene quorsidā in inferno: et pmo Ixionis. Ubi sciendū qꝫ Ixion voluit cōcubere cum Junone. Cum aūt Juno interponeret nubem. Ixion piecit semen in nubem ex quo nati sunt cētauri. Ipse aūt adiudicatus in inferno ɔtinuo voluitur in rota que rota stetit Orpheo modulate. vnde dicit. velox rota non pcipitat .i. non deiecit caput Ixionū .i. Ixionis sup. Orpheo canēte. Tūc tangit remissionē pene tantali. Ubi nota qꝫ tantalus dr lacerasse proprium filium dans eū diis ad comedendū pro quo damnatus fuit. Dicit autem in inferno habere aquā vsqꝫ ad mētum et poma pēdentia ante

Veritas

Trenara legēdū est thenara

Ixion

Nec visum timuit lepus
In cantu placidum canem
Cum flagrantior intima
Feruor pectoris ureret
Nec qui cuncta subegerant
Mulcerent dominum modi
Immitteris superos querens
Infernas adiit domos
Illic blanda sonantibus
Chordis carmina temperans
Quicquid precipuis dee
Matris fontibus hauserat
Quod luctus dabat impotens
Quod luctum geminans amor
Deflet tenara commouens
Et dulci veniam prece
Umbrarum dominos rogat.
¶ Stupet tergeminus nouo
Captus carmine ianitor
Que sontes agitant metu
Ultrices scelerum dee
Jam meste lachrymis madent
Non Ixionium caput
Velox precipitat rota

do:et tamē deficere siti et fame. Cū em̄ vult sumere aquā vel pomū fugiūt ab eo iste. Tātalus spernit flumina Orpheo canēte. Vñ dicit Tantalus pdit⁹.i.cōsumpt⁹ longa.i.magna siti.spernit flumina. Tūc ōndit remissionē pene titij. Unde sciendū est ꝙ Titi⁹ voluit cōcubere cū Latona matre apollinis quē apollo interfecit ⁊ in inferno relegauit cuius iecur vultur deuorat. Orpheo aūt canēte vultur cessauit laniare iecur eius. vñ dicit. Dū vultur est satur modis.i.modulationib⁹ orphei nō traxit Tantalus Titius.

Et longa siti perditus
Spernit flumina tantalus
Uultur dum satur est modis
Non traxit titij iecur
Tandem vincimur arbiter
Umbrarum miserans ait:
Donamus comitem viro
Emptam carmine coniugem
Sed lex dona coerceat
Ne dum tartara liquerit
Phas sit lumina flectere
Quis legem dat amantibus
Maior lex amor est sibi
Heu noctis prope terminos
Orpheus euridicem suam
Uidit perdidit occidit.
¶ Uos hec fabula respicit
Quicunq; in superum diem
Mentem ducere queritis
Nam qui tartareum in specus
Uictus lumina flexerit
Quicquid precipuum trahit
Perdit dum videt inferos.

id est nō laniauit iecur titij. ¶ Tandem vincimur arbiter. Hic ostendit quō orpheo vxor sua cōcessa fuit ⁊ quō eam pdidit dicens. tandem arbiter.i.iudex vmbrarum iste miserans.i.misericordiā hñs ait. nos vincimur: donamus.id ē restituimus viro. scʒ orpheo comitem cōiugem emptā.i.cōparatam carmine suo: sed lex.i.conditio coerceat ista dona: ne phas sit tibi deducēti vxorē flectere lumina.i.oculos respiciēdo vxorē donec liquerit.i.reliquerit tartara. Et tunc exclamat di. Quis dat: id est imponit legem amātibus: quasi dicat amor nō debʒ coerceri lege quia amor maior lex est sibi: id ē amor maior ē lege ⁊ subdit. Heu ppe terminos noctis.i. inferni. Orpheus. Eurudicem vxorē suā vidit respiciēdo a tergo: eam pdidit ab inferis nō ducēdo: occidit in inferno eam relinquēdo. ¶ Notandū ꝙ apud inferos arbiter.i. iudex vmbrarū de rhadamāthus qui cogit animas ad fatendū peccata cōmissa: ⁊ vnicuiq; ſm merita sua penam distribuit. Iste rhadamāthus dixit. Donemus viro cōiugem. ¶ Notandū ꝙ amor nō potest lege coerceri. nam ex intēso amore homo sepi⁹ transgredit legem: ⁊ amor fortior est ad aliq̄d implendū q̄ lex ad coercendum: ideo dicit. Quis dat legem amantibus: maior lex est sibi. q.d. ppt q̄d lex daf amātib⁹: cū p se lex dura sit amare. ¶ Uos hec fabula respicit. Hic phia applicando fabulas ad ppositum hortatur nos vitare impedimentū cōtemplationis summi boni et dicit. O homines quicūq; queritis.i. vultis ducere mētes.i.mentis cōtemplationem in supernū diem.i.in supernam claritatem. hec fabula iam dicta respicit vos: quia ad vestrā informationem inducta est. Nam qui victus affectu terrenorum flexerit lumina id est oculos rōis ⁊ intellectus in tartareum specus.i. in trenara que ducunt ad terrenam profunditatē. Quicq̄d precipuum.i. boni trahit laborando illud pdidit dum videt inferos.i.dū intendit terrenis ⁊ tpalib⁹ q̄ sunt infima. ¶ Nota ꝙ concupiscentia ⁊ affectus terrenorū impedit cōtemplationē summi boni. Vñ Boe. in tractatu de summo bono di. Inordinata cōcupiscētia multos impedit a summo bono. Quosdā em̄ pigritiā sequi videmus quosdā em̄ delectatiōes sensuales. quosdā em̄ desideria auri et argēti exceptis paucis viris honorādis phia q̄ contēnūt sensus desideria. ⁊ sequūtur desideria intellectus. Et ppe finē eiusdē tractat⁹ di. phs maxime delectat in primo pricipio in cōtēplatione sue bonitatis: et hec sola recta est delectatio. Hec em̄ est vita phorū sine q̄ nemo viuit vita recta. Et subdit. Phm aūt voco oēm hoiem viuentē ordine nature tendentē in alta ⁊ finientem vitā qui acquirit vltimū finē ⁊ optimum vite humane q̄ est deus gloriosus benedictus in secula seculorum. Amen.

¶Ascensius.

Felix que potuit boni. Carmen est glyconicum dactylum trimendum constat enim spondeo ⁊ duobus dactylis licet vltima syllaba sit cōmunis ⁊ sepe longa. Estq; monocolon id est vnius membri seu vni⁹ generis. Vates threicius id est orpheus theologus sacerdos et vates, immo prisce theologie princeps. Mercurij primus sectator. fuit autem ex thraicia oriundus ⁊ vt quidam dicunt Oeagri fluuij filius: vt alij apollinis: ex musa calliope: hic teste diodo. siculo lib. histori. quinto. doctrina modulatuq; ac poesi excessit omnes quorum extet memoria ⁊ suauitate cātus pre ceteris fuit. Idem cithară ab apolline patre accepisse dicitur a poetis: quam nuper ad similitudinē testitudinis. Mercurius confecerat. ⁊ Apollini dono dederat. Cuius modulatu ⁊ dulcedine: nō solum homines: sed etiam lapides ⁊ siluas se in numerum. i. fm modulamē cantus mouere cogebat
Quō sylvas mouit dicente Ouidio i tertio de arte. Saxa ferasq; lyra mouit rhodopeius. Orpheus Tartareosq; lacus ter geminūq; canē. Et Vir. in bucco. dameta. Orpheaq; in medio posuit: siluasq; sequentes. Quem rem hor. in de arte poetica sic interpretatur. vt per feras ⁊ siluas stolidos ⁊ feroces hoies suauita
Cur sacer dictus. te eloquentie ad mitiorem cultum reuocasse intelligatur: vnde di. Siluestres hoies sacer interpsq; deorum. Cedibus et victu fedo deterruit Orpheus Dictus ab hoc lenire tigres rabidosq; leones. Vocat eum sacrum: quia dixi theologus fuit etiam Augu. in de ciuitate dei nō refragrante. Et multa sacra instituit: et precipue orgia: id est bacchi sacra ab egyptijs accepta ad grecos transtulit: que ab eo orphica dicta sunt: ⁊ fretus obscuritate antiquitatis: oia que de baccho thebeo et thabe egyptiaca ferebantur: quoniā cadmeis amicus esset ad bacchum thebanū ex boetia transtulit. Extāt preterea hymni eius profundo prime theologie doctrina referti: ⁊ in ita suauitate grauitateq; insignes. Habentur etiam argonāutica: sed non huius orphei ea dixit Arist. esse fertur tamen vnus ex argonautis fuisse: ⁊ atrocē tempestatē in quā inciderent suis sacris auertisse et voluisse citheronem boetie montē: q̄m ibi in sacris sepius caneret a sua cithara nomē sumpsisse. Scri. Plini⁹ auguria q̄
Cōiūx ei⁹ euridice. prius ex auib⁹ tm̄ sumerent: ex reliquis quoq; animātib⁹ sumi posse Orpheū demōstrasse. Duxerat cōiugem euridicem noie. de cui⁹ morte ⁊ ab inferis reuocatione presens locus est sumptus fere per omnia a Virg. in. iiij. georgi. fine. Cui⁹ fabulā aut historiā supra in priore cōmento vidisti. Interpretamentū aūt eius ponit Landinus ibidē di. Euridice est hūana aia que dicit̄ euridice. i. latū iudicium habēs ppterea q̄ rōnalis est. hec nubit orpheo quum corpi coniūgitur: ⁊ amat̄ ab aristeo. i. ab optimo. Illa aūt corporeis voluptatib⁹ irretita (id em̄ sunt flores ⁊ herbe que sunt terre pulchritudo) optimū qđ est virt⁹ p illa fugit atq; a serpēte. i. a peccato quod inter illas voluptates latet interemitur: ⁊ ad inferos demergit̄. Sed cōcedit orpheo vt illā sono cythare. i. actionū optima cōpositione (que maxima harmonia est vnde virt⁹ exorit̄) ab inferis reuocet. i. a vitijs liberet: sed ea lege ne respiciat. i. ne in vitio relabatur. nam relapsū habitum facit. Idē in sexto eneid. ad illud si potuit manes accessere coniugis orphe⁹ Threicia fretus cithara fidibusq; canoris: dicit sic. Orphei fabulam sic interpretat̄ Boe. Euridicē que interp̄tatur lata iusticia. i. oēm virtutē amat vir excellens: quam si quis amat cithara. i. bonis artib⁹ et actionib⁹ recuperat. Qđ si iterū ab eo labatur difficile est re
Orphei mors. uocare. De morte autē orphei varie dicitur. Nā quidā dicunt q̄ cum in thraicia instituisset: vt in sacris bacchi viri a mulierib⁹ abstinerēt. ille rate in suam cōtemptū esse institutū facto agmine hominem nil tale timentē inuaserunt atq; lacerauerunt. Alij dicunt q̄ cycones mulieres thraicie ab illo sprete cum eum in virum habere vellent inter orgia bacchi que ille idem instituerat eum penitus dilacerauerunt. Cuius caput cum in earum fluuium proiectum esset vna cum cithara lesbum peruenit: quod cum serpens manducare vellet ab appolline in saxum conuersus est. Laertius autem diogenes pro vera hystoria dixit illum non a mulieribus discerptum: sed fulmine deperisse. Itaq;
Vates. epigramma in macedonia scriptum ostendere vbi a musis sepultus dicit̄. Epigramma autē latine versum est. Orphea chrysolyram hic posuere poetam. Fulmine quem strauit iupiter alta regens: hec quātum ad fabulam ⁊ hystoriam. Quātum vo ad vocabula. Vates dicitur a vaticinādo: quia futura predicit: quod poete nōnulli solebant: et omnia fere vaticinia carminibus more poematis
Thracia constabant. Unde Horatius in de arte dicte per carmina sortes. Et Plinius heroicum carmen ab
Thrace oraculo inuentū dicit. Thracia regio est que ⁊ thrace huius thraces ⁊ hec thraca huius thrace dicta
Thraca legitur. Nec dicitur ab eo quod est trux: vt volunt quidam: sed a greco thrasys qđ temerariū significat. Statius lib. iij. Nam nec mihi barbara thrace. Nec libie natale solum. Et Virgi. in duodecimo. Gemit vltima pulsu. Thraca pedum. Inde fit thrax ⁊ thracis nomē gentile: ⁊ Thracius et thracēsis nomen patrium. Similiter Thraicius ⁊ in feminino genere dicit̄ thrassa. sed quia etiam Thrax gre
Threx ce scribitur. Thraicius inde ortum puto: sicut et thraissa interdum per diuisionem diptōgi. Item
Threissa quia Iones trix seu trex dicūt: ideo reperitur thressa: et threissa. Unde Virg. in primo Eneydos. vel
Threicius qualis equos Threissa fatigat harpalice. et threicus et threicius: sicut apud Virgilium libro sexto.
Verba ad sensuz ptinēria chorda calliope. Threicia fretus cythara: quapropter possumus hic legere vates threicius. aspiratur autes semper prima syllaba. Hic blanda sonantibus id est blande aduerbium pro nomine. sicut Seruius sepe exponit. hoc tamē scies. verba ad sensum pertinentia lz absoluta sint tales accusatiuos regere apō poetas. Cuius sunt. Transuersa tuētibus hircis: vel hirquis. Nec vox hominē sonat. ⁊ alibi. Rauca sonans. Item sapit artem: redolet antiquitatem sepe dictum legimus. Sonātibus chordis. Chor
Tenarus tenara. da quando fidem significat: id est neruum cythare aspiratur. ⁊ est prime declinatōnis. Hec matris scz calliopes. declinatur em̄ hec calliope huius calliopes; et interpretatur bona vox. Nam callon

bonum dicitur et ops vox: preestq̧ heroico carmini. Unde Uirgi. Calliope libris heroica carmina
mandat. Deflet tenera: sic leges non thenara nec threnara. Est autē tenarus grecum vocabulū. Nā
tenaros dicitur grece ꝛ scribitur taineros. Et est in singulari masculini generis ꝛ in plurali neutri si-
gnificatq̧ promōtorium laconie teste Seruio circa finez molee: vbi dicit̄ esse inferorum descensus.
Neq̧ a threnos quod est lamētum deriuatur: vt Cato ꝛ Huguitio volunt: nec a teneo i tenes iq: gre
cum est vocabulum. Stupet tergeminus. Alij legunt heret tergeminus. Nolētes iambū p spōdeo Cerberus
ponere. Tergeminus aūt ianitor inferni dicit̄. Cerberus canis infernalis habens tria capita. vnde
iiij. geor. Uirg. Tenuitq̧ inhians tria cerberus ora. Que sontes agitant metu vltrices. dicit eumeni
des seu furias infernales. De quibus ibidem Uirg. Ceruleosq̧ amplexe crinib⁹ angues eumenides Eumeni
Dicunt̄ autē eumenides furie a cōtrario sensu: ab eu qd̄ est bonum: quia minime bone sunt. Et po- des.
nuntur tres furie a lecto mergera: et thesiphone: quas acherontis ꝛ noctis filias dicunt. Que apud Furie.
Uirgilium ponitur etiam vltrices in sexto vbi de vna dicit. Cōtinuo sontes vltrix accincta flagello
Thesiphone quatit insultās toruosq̧ sinistra. Intētans angues vocat agmina seua sororū. Sontes Sontes
dicitur nocētes ꝛ culpabiles. Non trionium caput. Ixioniū leges non ixionū. Ixion lapitarū dn̄s ꝛ Ixion
ioui amicissimus phlegie filius interpellauit iunonē de stupro: que illū ridere volens effinxit nu-
bem sui similē cum qua coijt ixion: que cum postea se de iunonis stupro iactaret ab irato ioue ad in
feros trusus est: ꝛ illic relegatus ad rotam circūfusam serpentibus. Tantalus aūt rex corinthiorum Tantalus
amicus numinibus fuit. qui cum frequēter deos deasq̧ susciperet ꝛ quodam tempe defuissent epu
le: filium suū pelopem occidit: ꝛ eis epulandū apposuit. Tunc abstinētibus cūctis ceres humerum
eius excedit: ꝛ cum eū dij per mercuriū ad superos reuocare vellent: eburneus est ei humerus resti
tutus: sicut ait Uirg. Humeroq̧ pelops insignis eburno. Ideo aūt inquit (Seruius) Sola ceres dr̄
comedisse: quia ipa est terra que corpus soluit per mercuriū autez fingitur reuocatus: quia ipse est
deus prudentie per quā philosophi dep̄henderūt transformationē aut regenerationē rerū. Tātal⁹
aūt apud inferos hac lege dicit̄ esse dānatus. vt in eridiano inferoꝝ stans nec vndis presentib⁹: nec
vicinis eius pomarijs perfruat̄. Per hoc autem auaricia significat̄. Unde Hora. in primo sermone
Tantalus a labris sitiens fugientia captat. Flumina quid rides mutato nomine: de te fabula nar-
ratur. Non tracit titij iecur. De hoc Uirgi. in. vi. Necnon ꝛ tition terre olpotentis alūnum. Cernere
erat: cui tota nouē per iugera corpus. Porrigit̄. rostroq̧ immanis vultur adūco. Immortale iecur
tondens fecūdaq̧ penis. Uiscera rimaturq̧ epulis: habitatq̧ sub alto pectore: nec fibris requies Titius.
datur vlla renatis. Ubi Seruius. Titius s̄m aliquos: filius terre fuit: s̄m alios a terra nutritus. vn̄
Uirgi. Elegit sermonem quo vtrūq̧ significaret. Nam alūnum dixit: hic amauit Latonez. propt̄ qd̄
Appollinis telis confixus est: ꝛ damnatus hac lege apud inferos vt eius iecur vultur excedat: q̄ꝫ ꝑ
Homerus vicissim dicat suos vultures sibi in eius penam succedere. Sane vultur in vsu est. licet
Cice. vulturis dixerit. ꝛ Plancus vulturius vt in curculione. Iacit vulturios quattuor: qd̄ q̄dem Uultur
potest esse deriuatiuum. Ennius etiā vulturis dixit in nominatiuo: ꝛ homonem in accusatiuo sibi. vulturis
Uulturis in siluis miserum mandebat homonem. Declinatur autē titios titijs: sicut delos deli. Ex vulturius
cre. De his que de titio dicitur rōnem assignat dicens titio amorem esse hoc libidinē que s̄m phisi
cos in iecore est: vt risus in splene: iracūdia in felle: vnde etiā exesuz a vulture dicit̄ in penā renasci
Etenī libidini nō satisfit semel peracta: sed recrudescit semp. Unde ait Hora. Incōtinentis aut titij
iecur. Declinat̄ aūt hoc iecur huius iecoris: sed olim huius iecinoris. Arbiter vmbrarū. i. iudex ve-
rex. s. rex Plut o dicendus est qui ꝛ dijs dicit̄. Si iudex tres credūtur iudices apud inferos. Rhada- Iudices
mant⁹. Minos: Eacus: quorum officia ls confuse legūtur. Quid ī tamē discerni volūt: ita ꝙ Rhada inferorū.
manthus faciat questiones quas vulgo dicūt informationes seu inquisitiones. Unde Uirg. i sexto
Gnosius hec rhadamanthus habet durissima regna. Castigatq̧ auditq̧ dolos: cogitq̧ fateri. Que
quis apud superos furto letatus inani. Distulit in seras cōmissa pocula mortē. Minos iudicet. vn̄
Hora. in carminibus. Et de te splendida minos feceris arbitria. Eacus autem puniat. vnde Iuue.
in prima satyra. Quas torqueat vmbras eacus ꝛc. Fuerūt autē reges cretenses: et ob iusticias filij
iouis dicti. ob seueritatem aūt etiā apud inferos iudices estimati. Quia v̄o in textu arbiter dicitur
potius de plutone accipiendū est. Nam iudex iudicat s̄m allegata ꝛ iura: arbiter s̄m voluntatem ꝛ
qualiter reges ꝛ principes: ideo aūt iudices ordinarij. Fas sit lumina flectere: tangit qd̄ dictum est
a diuo petro. ij. Pe. ij. Canis reuersus ad suū vomitū ꝛ sus lota ī volutabro luti. Quia vt dicit̄ alibi
Nemo mittens manū ad aratrum ꝛ respiciens retro aptus est regno dei ꝛc. Non ergo recidendum
est in pristinū peccatum ne fiat error posterior peior priore. Quis leges det amantibus bona excla
matio. q. d. frustra fieret: quia sub lege amare est operā dare: vt dicit comicus vt cū rōne insanias.
Unde in. iiij. Eneid. Uirg. Heu vatum ignare mētes: quid vota furentem. Quid delubra iuuant est
mollis flamma medullas. Interea et tacitum viuit sub pectore vulnus. Et quarto geor. Cū subita
incantum demētia cepit amētem. Ignoscēda quidem scirent si cognoscere manes. Erudicem suam
subaudi cōiugem. ꝛ declinat̄ hec erudice huius erudices. vnde accusatiuus est hanc erudicem. Ui-
dit perdidit occidit. Sic in buccolicis: vt vidi: vt perij ꝛc. Occidit enī est media breui legendū id est
interijt vel perijt. dolor simul vt vidit ꝛ perdidit cōiugem suam. Quicūq̧ in superum diem versus
non paritur legi in supernum diem. Tartareum in specus: hic neutri generis est. Sicut in septimo
Eneidos. Hic specus horrendum: ꝛ seui spicula dicis. vbi etiam horrendus legitur ab hijs qui more
re antiquo consumi dicunt. Et hec de tertio libro.

¶ Explicit liber tertius de consolatione phie. ¶ Incipit quartus.

Sanctus thomas.

Ec cum philosophia dignitate vultus. Hic incipit liber quartus de cōsolatione philosophie: cuius hec est prosa prima. in quo philosophia assignat causas quare mala cōcedantur in regno dei: cum omniū rerum rector bonus existat scz deus: ꝛ pbat bonos sp esse potentes ꝛ malos impotētes: ꝛ ꝙ sicut vitia nunꝗ sunt sine pena: ita virtutes nunꝗ sunt sine premio. Probat etiam ꝙ omnis fortuna tam prospera ꝙ aduersa bonis est ad pfectum: malis autē ad interitum. Etiam probat ꝙ oīa que fiunt a deo recte fiunt et alia plura sicut patebit. Et diuidit iste liber in q̈ttuordecim partes: quia septem sunt prose et septē metra huius q̈rti de quibus patebit in pcessu. Primo ergo ostēdit Boe. quō intentionem philosophie adhuc parātis plura dicere interrupit ppo nendo causas sui doloris. Scdo philosophia pmittit sibi pfectam curam. Tertio dat moduz curādi ipsum. Secūda ibi. Tum illa cēt. Tertia ibi. Et quoniā. Et psequit intentionē ipm curādo in sequēti prosa ibi. Tum ego. Primo ondit quō interrupit intētionē phie volentē plura loq. Scdo pbat cāe sui doloris. secunda ibi. Sed ea ipsa ē. Primo dicit. Cū phia cecinisset. i. decātasset: hec scz predicta fuata lenit. i. delectabilit: ꝙ ꝑ et suauiter. i. dulciter fuata dignitate. i. reuerentia vultus. scilicet sui et grauitate oris. i. sermonis supple sui. Tum id ē post hoc. scz Boeti⁹ nōdum id est adhuc oblitus id est immemor: penitus id ē omnino: insiti meroris: id est inti infeci doloris. Ego Boetius abrupi: id est interrupi: intentionem id est propositum philosophie parantis: id est intendentis dicere adhuc aliquid: et inquā id est dico: preuia id est preambula: veri luminis: id est perfecte cognitionis: scilicet illa que tua oratio id est tuus sermo subdit: id est locutus est: hucusꝗ id est ad istum librum quartum: patuerunt id est manifesta fuerunt: iuncta id est insolubilia. tum id est aliquādo diuina speculatione id est sancta contemplatione: tum id est aliqñ sui scilicz ipsius: tum id est aliquādo tuis rationibus id est demōstrationibus: sed ea id est illa predicta: et si pro ꝗuis oblita mihi: nuper id est aliquādo ob dolorem iniurie supple quam perpessus sum a Theodorico rege gottorum: non tamen dixisti prorsus: id est omnino hec scilicz predicta ignorata id est ignota: ante hac id est hucusꝗ. ¶ Nota ꝙ dignitas est honesta et imperiosa auctoritas. Dicitur autem philosophia habere dignitatem vultus propter sui honestatem; quia sm Tullium. Sola sapientia est que meretur honores: et propter sui auctoritatem que digna est imitatione. Et etiam philosophia dicitur esse grauis ore: id est stabilis sermone; quia sermones philosophi firmitate rationum sunt stabili. ¶ Nota ꝙ cum philosophia ostendisset quid sit summum bonum et in quo situm sit: et fecisset exhortationem ad illud querendum intendebat ostendere modum quo ad illud peruenitur: sed anteꝙ expleret illam intentionem Boe. velut auidus ad sciendum quedam quorum ignorantia detinebat ipsum in merore interrupit intentionem philosophi volentis plura dicere. ¶ Nota ꝙ philosophia dicitur preuia veri luminis: quia ipsa clarificat animā ꝛ extrahit eam ab obscuritate ignorantie ad lucem sapientie ꝛ ad claritatē intellectus ex libro de pomo Aristotel. Uel ideo dicitur preuia veri luminis: quia per ipsam tanꝙ per viam homo peruenit ad cognitōem veri luminis quod est deus: quia scribitur in libro de pomo. ꝙ per philosophiam homo cognoscit suum creatorem qui de nihilo fecit omnia: qui est inceptor omniū inceptorum et omniū principiorum principium. Et ibidem scribitur. Oportuit vt philosophia mitteretur ad instruendum ignorātes et eos qui non cognouerunt suum creatorem. ¶ Sed ea ipsa est vel maxima. Hic Boetius proponit causas sui meroris dicens. Sed ea ipsa est causa nostri meroris: et maxima causa ꝙ cum rector rerum: scilicet deus bonus existat vel eē mala omnino possent vel pretereant impunita: quod saltem si nullum aliud inconueniens sequeretur: considera quanta sit dignum ammiratione: atꝗ pro sed huic adiungitur id est additur aliud maius supple ammirādum. nam pro quia imperante id est precipiente ꝛ florente id est vigente nequitia id est nequitiosis hominibus: virtus id est homo

Phia.

¶ Liber quartus. Prosa prima. Boe.

Ec cum philosophia dignitate vultus ꝛ oris grauitate seruata leniter suauiterꝙ cecinisset. Tum ego nōdum penit⁹ insiti meroris oblitus: intētionem dicere adhuc aliquid parātis abrupi: ꝛ inq̄ veri preuia luminis que hucusꝙ tua fudit oratio: tum sui speculatōe diuina tum tuis rōnibus inuicta patuerūt. Eaꝙ mihi ꝛ si ob iniurie dolorē nuper oblita: non tamē ante hac prorsus ignorata dixisti. ¶ Sed ea ipsa vel maxima nostri causa meroris: ꝙ cū rerū bonus rector existat vel esse oīno mala possint vel ipunita ptereāt. Qd solū quāta dignū sit āmiratione pfecto cōsidera: atꝙ huic aliud maius adiūgitur. Nā imperāte florēteꝙ nequitia virtus non

virtuosus non solum: id est non tantum caret premijs. verum etiam ipsa virtus subiecta: id est subdi ta calcatur pedibus: id est potentijs sceleratorum id est malorum: et ipsa virtus luit id est patitur supplicia id est penas in locum facinorum id est viciosorum loco: que scilicet predicta fieri id est per mitti in regno id est in mundo scientis omnia scilicet dei et potentis omnia: sed volentis et intenden tis tantummodo bona nemo satis nec ammirari nec conqueri potest: id est querimoniam facere.

solū premijs caret: verū etiā sceleratorū pedibus subiecta calcatur: et in locū facinorū supplicia luit q̄ fieri in regno scientis oīa: potentis oīa: sed bona tm̄modo volentis dei: nemo satis pōt nec ām̄irari nec cōqueri. Ph̄ī. Tū illa: et esset inq̄t infiniti stuporis oībus horribilius mon- stris si veluti tu estimas: in tanti velut prīfamilias dispo sitissima domo vilia vasa colerētur p̄ciosa sordescerēt. Sed nō ita est. Nā si ea q̄ paulo ante cōclusa sunt incō uulsa seruātur: ipso de cuius nunc regno loq̄mur auctore cognosces semp quidē potentes bonos esse: malos vero abiectos semp atq̄ imbecilles: nec sine pena vnq̄ esse vicia: nec sine p̄mio virtutes. bonis felicia: malis semp infortunata cōtingere. Multaq̄ id genus que sopitis q̄relis firma te soliditate corroborēt. Et qm̄ vere formā beatitudis me dudū mōstrante vidisti. quo etiā sita sit agnouisti: decursis omnibus que pretermittere necessariū puto: viā tibi q̄ te domū reuehat ostendam. Pēnas etiā tue menti quibus se in altū tollere possit affigā vt perturbatione depulsa sospes in patriam meo ductu: me semita: meis etiā vehiculis reuertaris

¶ Nota q̄ mala sunt in mundo patet: quia ratio semper depreca tur ad bonum cum ergo mali nō regantur iudicio recte rationis: sed vincantur passionibus ire et cōcu piscentie: ideo deficiunt a bono. Item superabundantia et defectus sunt de genere malorū cum virtus consistat in medio: cum igitur in pluribus sit superabundantia et defectus. patet q̄ mala sunt in mun do. Cum autē oīa dependentia a deo celum et tota natura et deus essentialiter sit bonus. Mirabile est quomō mala esse possunt vel saltē permaneāt impunita. ¶ No ta q̄ qui boni attingūt finem rerū scilicet summū bonum: ideo sunt po tētes mali autem q: hoc ipm atti gere non possunt impotētes: et q: Boe. in primo libro sexta prosa di cit se ignorare quid sit finis omni um rerū ideo putabat bonos esse impotētes: malos aūt potētes: et de hoc Boe. ammiratur: vt patet in ista et ista est vna cū sui doloris. ¶ Tū illa et esset inquit. Hic phīa promit tit Boe. perfectam curam q̄ cōsistit in tractatione huius materie di. O Boe. et esset infiniti stuporis. i. am mirationis et esset horribilius oībus mōstris. i. difformitatibus si in di spositissima. i. ordinatissima domo scilicet in mūdo tanti patrisfamilias: scilicet dei colerentur. i. honorarētur vilia vasa. i. mali homines. et si p̄cio sa vasa. i. boni homines sordescerent id est vilescerēt sicut tu estimas sed nō est ita: nā si ea q̄ paulo ante cō clusa sunt seruantur inconuulsa id est integra in sui veritate. tu au ctore: id est doctore ipo deo de cu ius regno nunc loquimur cognosces semper bonos esse potētes malos vero impotentes. nec vnq̄ vicia sine pena: nec sine premio esse virtutes: et cognosces bonis semper contingere felicia et malis infortunata: et cognosces multa id genus. i. huius generis que corroborēt te firma soliditate sed contra aduersitatē fortune querelis tuis sopitis. i. remissis. ¶ Notandū sicut postea patebit omnia fiūt re cte a deo: cū igitur ordo iusticie requirat vitia puniri virtutes remunerari: si mali manerēt impuni ti et boni irremunerati: esset sic peruersus ordo in domo dei. s. in mūdo qd̄ est horribilius oībus mon stris. ¶ Et quoniā vere form. Hic philosophia dat modū curādi ipsum Boe. di. quoniā dudū. s. in tertio libro vidisti formam vere beatitudinis me monstrante. i. docēte omnibus decursis. i. pertrā sitis que puto necessarium pretermittere ostendam tibi viam que reuehat. i. reducat domū: id est ad cognitionē vere beatitudinis: et ego affigam. i. apponam tue menti: pennas. i. rationes quibus mens possit se tollere in altum: vt depulsa perturbatione contingente ex affectu bonorū tempora lium reuertaris sospes in patriam meo ductu: mea semita meis vehiculis: id est meis rationibus et demonstrationibus. ¶ Nota q̄ per pennas quas philosophia promittit affigere menti Boetij intel ligitur speculatio rationis et intellectus: virtus et sapientia. sicut enim auis volando in altum de ducitur auxilio pennarū: sic mens humana speculatione rationis et intellectus virtute et sapientia erigitur in contemplationem summi boni.

Uñ mala.

¶ Ascensij in quartum librum lucubrationes.

Ec cum phia dignitate vultus et oris grauitate seruata leniter suauiterq͂ cecinisset. Hic ostendit Boe. q aulus geli⁹ pulchre docet multū interesse quo vultu qua ve grauitate verba dicant vsq͂ adeo vt si diuersi eadem dicant. hi phi illi mimi aut hystriones censeātur. Quāuis ergo phia poetica figmēta cecinit non tn̄ ad vanitatē: q2 aliter ipsa musarū poeticarū mun⁹ obiret quas prius meretriculas. dixit vsq͂ in exitiū dulces: sed ad bonā frugē poetica dicta cōuertendo: ita cecinit leniter non leuiter vt quidam male hic legunt.

Antehac, Antehac vna est dictio: et est ante hoc temp⁹ sicut posthac posthoc tēpus. sic et post illa sup. tēpora legitur in eunucho Terentij quod autem dicit oblita passiue accipitur: sicut in Bucco. Nunc oblita mihi tot carmina. Deponentalii enim accusatiuū regentium participia preteriti tēporis cōmunis fere significationis reperiūtur. Reliqua quia nota sunt transeo.

Metrum primū libri quarti.

Unt etenim penne volucres mihi
Que celsa conscendant poli
Quas sibi cum velox mens induit
Terras perosa despicit
Aeris immensi superat globum
Nubesq͂ post tergum videt
Quiq͂ agili motu calet etheris
Transcendit ignis verticem
Donec in astriferas surgat domos
Pheboq͂ coniungat vias
Aut comitetur iter gelidi senis
Miles chorusci syderis
Uel quocunq͂ micans nox pingitur
Recurrat astri circulum
Atq͂ vbi iam exhaustum fuerit satis
Polum relinquat extimum
Dorsaq͂ velocis premat etheris
Compos verendi luminis
Hic regum sceptrum dominus tenet
Orbisq͂ habenas temperat
Et volucrem currum stabilis regit
Rerum choruscus arbiter.

Sanctus Thomas,

Unt etenim penne volucres mihi. Istud est primū metrum huius quarti: cui⁹ pmus versus dicit metrū alemanicū ab inuentore dactylicum a pede predominante. scd̄s versus dicitur metrū archilochiū ab inuentore: iambicū a pede predominante. In quo metro phia ostēdit viam per quas puenitur ad cognitiōes summi boni: et est p cōsideratōes creaturarū q̄ gradatim sūt trāscēdēde quousq͂ inueniat aliq̄d qd̄ preemineat omni creature. et istā viā tradit sub similitudine auis volantis. Primo ergo tradit vias q̄ mēs pueniat ad cognitiōnē summi boni. Scd̄o ostēdit quid mēs iudicabit cū illic puenerit. secūda ibi. Huc te. Prio dicit. Dixi q assigam pēnas menti tue. Sunt etenim mihi penne volucres id est veloces scz v̄tus et sapiētia que cōscēdāt. i. penetrēt celsa. i. alta poli. Quas scz pennas cū mēs velox sibi induit. i. assumit ipsa perosa id est odio habēs terras despicit eas querendo vlterius creatorē et mens superat globum. i. sphericum corpus immensi aeris cognoscēdo q vltra aerem est creator. Nubes videt post tergum: q2 vltra nubes querit cognitionem summi boni et trāscēdit verticem id est summitatem ignis: q̄ ignis calet ex agili. i. veloci motu etheris. i. celi: et vlterius pcedit mens inuestigando donec surgat. i. eleuetur in domos astriferas id est

Radices, orbem planetarū: et piūgat vias suas phebo. i. soli: inuestigando q sol nō est deus: donec continetur iter gelidi senis. i. saturni qui est supra soles. mens inq̄ existēs miles chorusci syderis. i. dei qui est splēdidū syd⁹: et vlteri⁹ ascēdit sup̄ orbes planetarū donec recurrat. i. perāseat circulū astri. i. celū stellatū quo. s. astro pingit. i. ornat micās nox: q2 nox stellis firmamēti illuminat vbi. i. postq̄ satis fuerit exhaustū. i. speculatiōe euacuatū q nulla stellarū est de⁹ mens vlteri⁹ trāscēdit: donec relinq̄t extremū polū. i. vltimū celū: q͂ p et p̄mat dorsa velocis etheris. i. firmamēti. s. cōpos. i. potēs verēdi luminis scz dei hic supra vltimū polum dn̄s regum tenet sceptrum. i. imperiū: et temperat. i. moderatur habenas. i. regimina orbis et sup. manēs stabilis in se regit volucrem. i. velocem currum. i. circularē motum corporum celestium: deus existens choruscus arbiter. i. splendidus iudex rerum. ¶ Notan

dum ꝙ dicit ignem calere motu celi ex quo videtur ꝙ calor nõ sit ꝓpria ⁊ per se qualitas ignis cum sibi debeatur ꝑ motum celi. Sed dicendũ ꝙ locus non solũ est causa conseruatiua locati sed omniũ accidentiũ naturaliter consequentiũ. vñ qꝛ celũ nõ solũ est locus ignis: sed etiam ipsius caloris ignẽ consequentis: et qꝛ ꝓpria dispositio celi fm̃ quã hꝫ caliditatẽ sup oĩa est mot⁹ eius: ideo dicit ignẽ calere motu celi: non excludens ꝑ hoc quin calor ꝑ se sit qualitas ignis. ¶ Notandum ꝙ saturnum vocat gelidum senẽ non ꝙ sit gelidus formaliter sed effectiue. Est enim effectiuus gelu ⁊ frigoris: ꝙ dꝛ senes: qꝛ motus ei⁹ tardus est ad modum senis nã cursum suum cõplet pluri tempe ꝙ sol vel luna. — Calor ignis.

¶ Huc te si reducem ferat via,
Quam nunc requiris immemor
Hec dices: memini patria est mihi:
Hinc ortus: hic sistam gradum
Quod si terrarum placeat tibi
Noctem relictam visere
Quos miseri toruos populi timent
Cernes tyrannos exules.

¶ Huc te si reduces. Hic ostendit philosophia quid mẽs iudicabit cum transcendit creaturas ⁊ puenit in cognitionẽ dei dicẽs. oẽs si via referat. i. ducat te reducẽ. i. reuertẽtem a temporalibus duc. id est ad cognitionẽ dei: quã viã nũc imemor reqris. tu dices. Ego memini q ob nubilata fui affectu' tpalium. Hic. s. in cõtemplatione dei est mihi patria. hinc. s. a deo ẽ ortus meus: qꝛ ad eius imaginẽ creatus. Hic sistã. i. in contẽplatione dei figã gradũ. i. ponã finalem quietẽ. Quod si placeat tibi existenti in cognitione dei visere. i. cũ desiderio videre noctẽ terrarum relictam: tu cernes. i. videbis toruos tyrãnos. i. crudeles principes quos miseri populi timẽt: illos toruos esse exules a vera patria sua. ¶ Notandum fm̃ apostolũ. Non habemus hic manentem patriam: sed futurã inquirim⁹. hec enim est vera patria a qua aĩa rationalis ꝑ creatorẽ a deo exiuit ad quam si reuertatur: et. ã qđ a deo accepit affectione terrenorum deturbata prorsus amittit. ꝓpter quod di. in. iij. metro tertij libri. Repetunt proprios queqꝫ recursus. Reditu suo singula gaudent. Nec manet vlli traditus ordo Nisi quod fini iunxerit ortum. Stabilemqꝫ sui fecit orbem.

¶ Ascensius.

Unt etẽim pẽne volucres mihi. Carmen hoc dicolon distrophon. cuius primum membrum. i. primũ quodqꝫ carmẽ est alemaniũ ab inuẽtore dactylicũ a pede prediãte tetrametrũ a quattuor pedũ mensura: quorũ prim⁹ et duo vltimi fere sunt dactili: secũdus spondeus: lꝫ primus etiã spondeus esse possit: ⁊ est acatalecticus qꝛ nihil deest neqꝫ abũdat. Scdꝫ est archilochium ab inuentore: dimetrum a mẽsura pedũ: qꝛ due sunt mensure numerãdo binos pedes ꝑ mẽsura. Iãbicũ a pede prediãte: qꝛ scđs ⁊ quartus fere sunt iãbi reliqui spõdei esse pñt sed etiã iambi ⁊ est etiã acatalecticũ. In hoc aũt carmine sane diserto nihil ambiguitatis puto. di. cũ diuo augustino nihil aĩaꝫ humanã pter deũ posse explere: itaqꝫ ille solus ⁊ potissimũ requirendus est. Polum extimũ. i. remotissimũ a nobis: sicut e diuerso. Cicero globum lune citimũ. i. primũ nobis inter planetas vocat: dꝛ autem ab extra exterior extimus ⁊ a citra citerior citimus. Redux reducis media correpta (sicut dux ducis primaꝫ corripit) est qui vel que reducitur, radius qui vel que reducit. Patria nõ est idem qđ regio: sed suus cuiusqꝫ natiuus locus. Ui sere non est cum desiderio videre: sed ad videndum ire. vt Ualla docet. Toruos: truces ⁊ feroces tractu m a taurina fronte que torua fere est. — — Redux — Patria

¶ Prosa secunda quarti libri.

Um ego pape inq̃ vt magna ꝓmittis: nec dubito quin possis efficere: tu modo quẽ excitaueris ne moreris. P. ¶ Primum igitur inquit bonis semper adesse

¶ Prosa secunda quarti libri.

Um ego pape inq̃. Hic incipit scđa psa hui⁹ quarti. Circa quã sciendũ ꝙ phia in pso li. sexta ꝓsa inuestigando cãꝫ ⁊ radicẽ infirmitatis Boe. cognouit ꝙ Boe. ex ignorantia finis rez malos hoĩes potẽtes: bonos vero ĩpotẽtes putabat. Itẽ ꝙ ignorabat q̃busdã gubernaculis mũdus regaẽ: fortuitaꝫ rez vices estimabat fluitare sine rectore: qꝛ hoc phi. iã ondit q̃d sit finis rez: a q̃b⁹ gubernaculis mũd' regaẽ. Nũc phi. vult adhibere Boe. pfectã curã remouẽdo dolores in quos Boe. incidit ex ignorãtia rerũ pmissaꝝ. Et primo Boe. hoc petit ⁊ phi. secũdo illđ ꝓsequiẽ ibi. Primũ igiẽ. Dicit ꝓlo. Tũ igiẽ. s. finito sermone phie. Ego Boe. inq̃. Pape ẽ admirãtis. O phia tu ꝓmittis: nec dubito quin possis efficere. i. in effectũ ꝓducere: tu modo ne moreris. i. nõ ꝓtrahas me quẽ excitaueris. s. ad audiẽdũ. ¶ Notandũ ꝙ sapiẽs nihil ꝓmittit qđ adimplere nõ possit: qꝛ opus sapientis est non mentiri: ergo dicit Boe. phie. Sicut magnas ꝓmittis non dubito quin efficere possis. ¶ Primum igitur inquit. — Sanctus thomas

Hic phia psequit intentum: z primo pbat bonos semper esse potentes z malos impotentes: cuius oppositum putabat Boe. z tangit primo modū per quē vult hoc ostendere. Scdo ostendit z pbat intentum suū rōnibus: ibi. Duo sunt. Primo dicit. O Boe. Primū licebit vt agnoscas bonis semper adesse potentiam: z malos esse desertos id est priuatos cūctis viribus: quorum alterū. s. bonis semp adesse potentiā demonstratur: ex altero. s. ex hoc q mali sunt viribus deserti. z huius cām subdit di-
cēs. Nā cum bonū z malū sunt cō traria: si bonū esse potens cōstite rit: liquet id est manifesta fuerit i becillitas. i. impotētia mali. at si fragilitas clarescat mali: firmi tas boni nota est. Sz vti pro sicut abūdantior sit fides nostre sentē tie alterutro calle. i. vtraq via p cedam confirmans pposita nunc hinc. s. ex firmitate boni: nunc in de ex fragilitate mali. ¶ Notādū q phia dictū suū pbat: q si boni s sit potentes mali sunt impotentes fundat super consideratione topi caz: si ppositū in pposito: z oppo situm in opposito: vt si sanitas ē bona: egritudo est mala. Dicit q velit pcedere vtraq via ex potē tia bonoz pbando impotentiam maloz: z ex impotētia maloz po tentiā bonoz: q: si tm vnuz istoz pbaret: et ex hoc reliquū conclu dere p locum a cōtrarijs esset ar gumentum verisimile z nō neces sarium: et ideo vtrāq ptē vult p bare z ex vtraq reliquum conclu dere. ¶ Duo sunt quibus oīa hu manoū actuum [illegible] stat effectus Hic philosop[illegible] at intentum rōnibus. Sc[illegible] cludit quandā dubitationē: ibi. Sz possunt. Ter tio confirmat principale intentū auctoritate Platonis: ibi. Ex qui bus oib⁹. Primo probat bonos semper esse potentes; malos im potētes duabus rationibus. Se cundo ad idez ostendendum coa ceruat breues rationes: ibi. Sed q̄ñ re. Prima in duo ƀm duas ra

potentiam: malos cunctis viribus esse desertos agno scas licebit quorum quidem alterum demōstrantur al tero. Naz cum bonū malumq contraria sint: si bonū potēs esse constiterit. liquet imbecillitas mali: at si fra gilitas: clarescat mali: boni firmitas nota est: sed vti no stre sententie fides abūdantior sit alterutro calle pcedā nūc hinc tūc inde pposita confirmās. ¶ Duo sunt q bus omnis humanoꝝ actuum constat effectus volū tas scilicet ac potestas: quorum si alterum desit nihil ē quod explicari queat: deficiente enim volūtate nec ag greditur quidez quisq quod nonvult at si potestas ab sit volūtas frustra sit quo fit vt si quē videas velle adi pisci qđ minime adipiscat: huic obtinendi quod volue rit defuisse valentiam dubitare non possis. Boe. Per spicuum est inq̄ nec vllo modo negari potest. Philo. Quem vero effecisse quod voluerit videas. num etiam potuisse dubitabis. Boe. Minime. Philo. Quod ve ro quisq potest in eo valid⁹ quod vero non pōt in hoc imbecillis esse censendus est. Boe. Fateor inq̄. Phi.

tiones. Scđa ibi. Rursus inquit. Primo pmittit duo necessaria ad primā rationē. Secūdo ex his arguit ibi. Omnes igit homines. Primo premittit vnū necessarium. Secūdo aliud: ibi. Meministi igitur. Primo dicit. duo sunt principia quibus constat. i. permanet omnis effectus humanorum ac tuum. s. voluntas ac p z potestas quorum si alterum desit nihil est quod queat effectu explicari. i. fieri quod declarat. deficiente em̄ voluntate nullus effectus pducitur q: nullus aggreditur quod non vult ac si potestas absit voluntas frustra fit quo fit. i. ex quo sequitur: vt si videas quem id est aliquem velle adipisci quod minime adipiscatur non possis dubitare huic defuisse valentiam id ē potentiam obtinendi quod voluerit: z ideo dicit Boe. perspicuum est necvllo modo negari potest. z subdit phia. Quem vero videas effecisse quod voluerit. num. i. nunquid. q. d. non dubitabis eū licet potuisse non habuisse potentiam. Et dicit Boe. Minime. Tunc phia cōcludit tanq̄ manifestū ex dictis dicens. Illud quod quisq potest in eo est validus. i. potens. quod vero non potest in hoc est censendus. i. iudicandus imbecillis. i. impotens esse: z dicit Boe. Fateor inq̄. ¶ Nota q phia di cit nullus aggreditur quod non vult. Contra aliquis nolens interficit hominem vel ledit hominē: ergo aliquis aggreditur quod non vult. Item aliquis cogitur facere aliquid contra voluntatē suā z sic aggreditur quod nonvult. Dicitur q philo. loquitur hic de effectu spontaneo qui ex intentione procedit non de eo qui casu contingit. Unde dicendum ad primum q voluntas potest comparari vel ad ipsam actionem quam aliquis primo aggredit z sic nō deficit voluntas vel potest cōparari ad cōsequens illam actionem z sic potest deficere voluntas: vt si aliquis nolens hominem interfi cit. Ad scđm dicendū illō quod q̄s coact⁹ facit est voluntariū mixtū: tn̄ simpliciter est inuolūtarius. aliq̄s em̄ coact⁹ magis vult hoc facere q̄ sustinere penā vel pdere vitā: z ita respectu talis defect⁹

non deest volūtas: sed quantū ad actum interiorē voluntas semꝑ libera est et cogi nō potest. ¶ Meministi igitur inquid. Hic p̄hia premittit scd̄m vtile ad rōnem: et est resumptio quorundā prius dictorum dicens. Meministi ne esse collectū. i. conclusum superioribus rationibus omnē intentionē humane voluntatis estimare. i. tendere ad beatitudinē que voluntas agitur: id est ducitur in diuersis studijs. Rn̄det Boe. Minime inq̄ illud esse monstratū. Itē querit p̄hia. Nūquid recordaris beatitudinē esse ip̄m bonū: q̄ꝑ et eo modo desiderari bonū ab oībus cuȝ beatitudo ꝑtit. i. desiderat. Rn̄det Boe. Minime recordor et q̄m q: illud teneo fixū. i. stabilitū memorie. ¶ Notandū q̄ recordari est aliquid reducere ad memoriā qd̄ ꝑ obliuionē est elapsum a memoria et q: beatitudinē eē ip̄m summū bonū nō exciderat a mente. Boe. semꝑ remanebat in habitu: iō dicit se nō recordari de hoc sȝ in memoria tanq̄ fixuȝ tenere.

¶ Meministi igit̄ inq̄t supiorib⁹ rationib⁹ esse collectuȝ intētionē omnē volūtatis humane que diuersis studiis agitur ad beatitudinē festinare. Boe. Memini inq̄ id quodq̄ demonstratū. Philo. Num recordaris beatitudinē ipsum esse bonū: eoq̄ modo cū beatitudo petitur ab oībus desiderari bonū. Boe. Minime inq̄ recordor: qm̄ id memorie fixū teneo. Phi. ¶ Oēs igitur hoīes boni pariter ac mali indiscreta intentione ad bonū ꝑuenire nitūtur. Boe. Itaq̄ inq̄ cōsequēs est. Phi. Sȝ certū est adeptiōe boni fieri bon⁹. Boe. Certū. Philo. Adipiscūtur igitur boni quod appetūt. Boe Sic videt̄. Phi. Mali vero si adipiscerentur qd̄ appetūt bonū mali eē nō possent. Boe. Ita est. Phi. Cū igitur vtriq̄ bonū petant sibi quidē adipiscūtur illi vo minime nō dubiū est bonos q̄dē potes esse: q̄ vo mali sunt imbecilles. Boe. Quisquis inq̄ dubitat nec rerum naturā nec cōsequētiā pōt considerare rationū. Phi. ¶ Rursus inquit si duo sunt quibus idem ſm naturā ꝑpositū sit eorūq̄ vn⁹ naturali officio idipsuȝ agat atq̄ ꝑficiat alter vero naturale illud officiū minime administrare queat: alio vo mō q̄ nature ꝯuenit nō quidē impleat ꝑpositū suū: sȝ imitetur implentē quē naȝ horū valētiorē esse decernis? Boe. Et si cōiecto inq̄ qd̄ velis: pleni⁹ tamē audire desidero. Phi. Ambulādi inquit motum ſm naturā esse hominib⁹ num negabis?

¶ Oēs igit̄ hoīes. Hic p̄hia arguit ex dictis ꝓbās bonos eē potētes et malos ipotētes tali rōne. Quicūq̄ adipiscūtur qd̄ volūt sunt potentes et q̄ nō adipiscūtur qd̄ volunt sunt impotētes ex primo p̄ambulo: sȝ boni adipiscunt̄ qd̄ volūt scȝ summū bonū: mali lȝ velint nō adipiscūtur ip̄m: q: si mali adipiscerent̄ summū bonū nō eēnt mali: ergo boni sunt potētes mali impotētes. Vñ dicit in littera. Oēs hoīes boni parit̄ et mali nitūtur ꝑuenire ad bonū indiscreta intentiōe. i. idiuisa intētiōe dī. Boe. ita q̄ inq̄ ꝯñs est. Subdit p̄hia. Certū est bonos fieri adeptiōe boni. Certū est dī. Boe. Igitur ꝯcludit p̄hia boni adipiscūtur qd̄ appetunt. i. volūt. Dicit Boe. sic videt̄. Et dicit p̄hia. si mali adipiscerent̄ bonū qd̄ appetūt nō possent esse mali. ita est dicit Boe. igit̄ cōcludit p̄hia. Cū vtriq̄ petant bonum sibi. scȝ. boni illud adipiscant̄ illi vero mali minime: nō est dubiuȝ bonos eē potētes: q̄ vo mali sunt imbecilles. i. impotentes. Rn̄det Boe. Quisquis. i. q̄cunq̄ dubitat de hoc nō pōt ꝯsiderare naturam rerū nec ꝯsequētiā rationū. ¶ Notandū q̄ veritas ꝑpositionū fundatur suꝑ naturā rerū quā qui negat veritatē propositionū nō potest considerare consequentiā rationū: q: consequētia rationū supra veritatē ꝑpositionū fundat̄ ideo dicit Boe. Qui dubitat de p̄missis nō pōt ꝯsiderare naturā rerum: nec ꝯsequentiā rationū. ¶ Rursus inquit. Hic p̄hia ponit scd̄am rōnem dicēs. Si sint duo quibus sit idē ꝑpositū. i. eadeȝ intētio faciendi aliq̄d ſm naturā: et vn⁹ eorum agat idipsuȝ. et perficiat ipsuȝ naturali officio: id est naturali organo: alter vero minime queat administrare: id est adimplere illud officiū naturale: vero pro sed alio modo q̄ nature conuenit: non impleat propositum: sed imitetur implentē: quē horum duorū decernis. i. iudicas esse valentiorē. i. potentioreȝ dī. Boe. et si pro q̄uis coniecto. i. considero quid velis: tn̄ ego desidero plenius audire de te. Tunc p̄hia declarat sibi in exemplo dicens. Num. i. non negabis motū ambulandi hominibus inesse ſm naturā dī.

Recordari.

Boc. Minime inq̄. Phi. Eiusq̄ rei pedū officiuʒ esse naturale nō dubitas? Boc. Nec hoc quidē inq̄. Phi. Si q̄s igif pedibus incedere valens ābulet: aliusq̄ cui hoc naturale pedum desit officiū manib⁹ nitēs ābulare conef: q̄s iure horū valētior estimari pōt? Boc. Cōtexe inq̄ cetera: nā q̄ naturalis officij potēs eo q̄ idē nequeat valētior sit null⁹ ābigat. Phi. Sʒ summū bonū quidē eque malis bonisq̄ ꝓpositū boni quidē naturali officio v̄tutū petūt: mali v̄o variā p cupiditatē quod adipiscēdi boni naturale officiū non est idip̄m conātur adipisci. An tu aliter existimas? Boc. minime inq̄. Nā etiā qd̄ est cōsequēs patet. Ex his eñi q̄ cōcesserim bonos quidē potētes: malos vero vsse necesse est imbecilles. Phi. Recte inquit p̄curris. Idq̄ vti medici sperare solent iudicium est erecte iam resistentisq̄ nature. ¶ Sʒ qm̄ te ad intelligēdū p̄ōptissimū esse cōspicio: crebras coaceruabo rōnes. Uideo enim quāta vitiorum hoim pateat infirmitas: q̄ nec adhoc quidē puenire queūt ad quod eos naturalis ducit ac pene cōpellit intentio. Et quid si hoc tam magno ac pene inuicto precurrētis nature deserenf auxilio. ¶ Cōsidera vero quāta sceleratos hoies habeat impotētia: neq̄ eñi leuia aut ludicra p̄mia petūt que cōsequi atq̄ obtinere nō possunt: sed circa ipsam rerum summā verticemq̄

Boe. Minime inq̄. Et pħia etiam nō dubitas eius rei.s. actus ambulandi esse officiū naturale pedum dicit Boe. Nec ego dubito. Et pħia. Si quis igif ambulet valens incedere pedibus: alius autē cui hoc officiū desit manib⁹ nitēs.i. laborans ambulare conef quis hoꝝ pōt existimari valētior dī. Boe. cōtexe cetera. q.d. ꝓcede in ratione tua: q: nullus ambigit quin potens naturalis officij sit valentior eo qui nequeat.i. nō pōt in idē officiuʒ. Tūc pħia isti ꝓpositioni p̄misse tanq̄ maiori adiungit vnam minorē dī. Sed summū bonū qd̄ eque bonis ꝛ malis est propositū: boni quidē petūt.i. adipiscuntur officio naturali.s. virtute mali v̄o conanf adipisci ip̄m per variā cupiditatē rerū tpalium qd̄ nō est officiū naturale adipiscēdi boni. An tu. Boe. existimas aliter. Cui Boe. Minime inq̄. ꝛ Boe. quasi percurrēdo cōcludit principale intentū dī. Naʒ etiā illud qd̄ est ꝯñs patʒ mihi. ex his eñi que cōcesserim necesse est bonos eē potentes. malos vero imbecilles.i. impotētes. Et pħia applaudens Boe. dī. Recte inquit p̄curris: ꝛ illud est signū sicut medici solēt sperare iudiciū.i. signū erecte nature et nature resistentis sup. ip̄i morbo. ¶ Notandū q̄ ex littera formatur talis rō. qñ duo intēdūt aliqd̄ ꝓpositū naturale qd̄ id ꝓpositū ꝯsequitur officio naturali est potens ꝛ qd̄ nō sequif illud propositum naturale est impotēs: sʒ tam boni q̄ mali naturaliter tēdūt ad beatitudinē ꝛ boni ip̄am cōsequūtur naturali officio.s. virtute. mali autē nō: ergo boni sunt potētes mali vero impotētes. ¶ Notādūʒ circa vltimū q̄ medici solent accipere signa p̄nostica sanitatis ex egro qñ patiēs erigit se ꝛ p se nititur fortiori remedio. sic in Boetio signū erat cōualescentie et sanitatis q̄ ip̄e rōnem pħie remediantem quasi p̄currēs p se cōpleuit. ¶ Sʒ qm̄ te. Hic pħia coaceruat quasdā alias rōnes breues ad ꝓpositū ostendendū ꝛ sunt quattuor rōnes. Secūda ibi. Considera vero. tertia ibi. In quare. quarta ibi. Cur eniʒ. Primo dī. Sʒ qm̄ te cōspicio p̄ōptissimū ad intelligēdum. ego coaceruabo.i. cōponā crebras rōnes. vides eñi quanta pateat infirmitas vitiosorum hominū qui nec ad hoc queunt puenire ad qd̄ ducit et compellit eos naturalis intentio: et q̄d esset de istis malis censandū si desererenf hoc auxilio nature precētis tam magno ac pene inuicto. q.d. nihil aliud censendum est nisi q̄ impotētie eorū hic ascriberenf. ¶ Notandū q̄ tam boni q̄ mali vniuersaliter tendūt ad bonū: ꝛ mali deficiunt ab eo qd̄ cōpetit eis s̄m naturam. Ex hoc arguitur sic. Maxima impotētia est deficere ab eo quo natura tēdit: sed hoc faciūt mali: ergo mali sunt impotētes. ¶ Notādū q̄ dicit pene inuicto q̄ appetit⁹ naturalis boni non hʒ cōtrariū repugnās quo vincatur sʒ tamē p ignorantiā et errorē vitiorū peruertif: ꝛ ita aliquo modo vincif: lʒ nō directe. ¶ Cōsidera vero quāta. Hic pħia ponit scd̄am rōnem: et dī. Considera ex his que dicā q̄ta impotentia habeat sceleratos homines. Neq̄ eñi petunt p̄mia leuia ꝛ ludicra.i. iocosa que ꝯsequi atq̄ obtinere nō pñt id est nequeūt: sʒ ip̄i deficiūt circa ip̄arū reꝝ summā.i. ꝑfectionē atq̄ verticē. Nec ꝯtigit ip̄is miseris

Medici.

effectus boni in eo. i. pp̄ter hoc ꝙ ipi moliuntur. i. laborāt acq̄rere dies: q̄ꝫ p̄ ⁊ noctes. i. transitoria et tp̄alia bona. ¶ No. ex littera formaᵗ talis rō quātomagis ē illud a quo aliq̄s deficit. tāto maior est suus defectus ⁊ in maiorem impotentiā cadit: sed illud a quo mali deficiūt nō est q̄d vile ⁊ modicum: sed est summū bonū: ergo malor maxima est impotētia. ¶ In qua re bonoꝝ. Hic pħia ponit tertiam rōēꝫ pbādo bonos maxime esse potētes ꝑtractādo exemplū supra positū: ⁊ ex hoc concludit malos maxime esse impotentes

deficiūt: nec in eo miseris cōtingit effectus quod solum dies noctesq̄ꝫ moliuntur. ¶ In qua re bonorū vires eminēt. Sicut enī cū qui pedibꝰ incedens ad eum locū vsq̄ꝫ peruenire potuisset quo nihil vlterius peruiū iaceret incessui ambulādi potentissimum esse cēseres: ita eū q̄ expetendorum finē quo nihil vltra est apprehēdit potētissimuꝫ necesse esse iudices: ex quo fit quod huic obiacet: vt iidē scelesti viribus omnibus videātur esse deserti. Cur enī relicta virtute vitia sectātur inscitia ne bonorū: sed quid eneruatius ignorātie cecitate? An sectāda nouerūt sed transuersos eos libido precipitat? Sic quoq̄ꝫ intēperātia fragiles sunt: qui obluctari vicio nequeunt. An scientes volētesq̄ꝫ bonū deserūt: ⁊ ad vitia deflectuntur: sed hoc modo nō solum potētes esse: sed oīno esse desinunt. Nam qui cōmunem oīm que sunt finē relinquunt pariter quoq̄ꝫ esse desistūt. ¶ Quod q̄dē cuipiā mirū forte videatur: vt malos qui plures hominū sunt eosdē nō dicamꝰ: sed ita sese res habet. Nam q̄ mali sunt eos malos esse nō abnuo: sed eosdē esse pu-

⁊ di. in qua re. s. assuetudine boni desiderati eminent vires bonorū sup. et vires malorum. Sicut enī censeres id est iudicares esse ambulandi potentissimum qui pedibus incedēs potuisset peruenire vsq̄ꝫ ad eum locum quo. vlterius nihil peruiū. i. manifestuꝫ iaceret incessui ita necesse est hq̄ eum iudices potentissimum q̄ apprehendit finē expetendorꝫ quo nihil amplius est vltra: tales aūt sunt boni ex quo fit. i. sequiᵗ qȝ huic obiacet. i. ꝯtrariū est vt iidē scelesti. i. mali videanᵗ deserti oībꝰ viribꝰ ¶ Notādum ꝙ sicut viator aliq̄s dicitur potens cū ambulat ad eū locū vbi nihil ampliꝰ restat devia sic boni q̄n ꝑueniūt ad finem ⁊ ad bonū qȝ transcēdi non pōt dicuntur potentes mali autē q̄ ipsꝫ attigere non p̄ñt dicunᵗ impotentes ¶ Cur enī relicta virtute. Hic philosophia ponit quartā rōēꝫ. scd̄o excludit quandā dubitationē ibi: Quod quidēꝫ. Ratio quā intēdit in summa est ista. Mali quando relicta virtute declinant ad vitia aut sciūt bonuꝫ esse adherere virtuti: aut nesciūt. si nesciūt peccāt ꝑ ignorantiā. Nihil autē est impotentius ignorantia: ergo mali peccātes ignorantia sunt impotentes. Si autēꝫ sciant bonū esse adherere virtuti et declināt ad vitia. aut volētes derelinquunt bonuꝫ: aut non: si nō volētes sed attracti libidine passionum cōuertunᵗ ad vi-

tia sequitur ꝙ sunt impotētes q̄ maxima impotētia est nō posse resistere passionibus: si aūt scientes ⁊ volētes relinquūt bonū seq̄tur ꝙ nō sunt tm̄ impotentes: sed etiā ꝙ oīno nō sunt. Cū enī oīs natura inquātum hmōi habeat ordinem ad finē: inquātum aliq̄d desistit ab ordine ad finē intentū deficit a natura: ⁊ per ꝯñs ab esse ipius nature. istā rōnem pretēdit in littera di. Cur enī relicta virtute mali sectantur vitia: ne ꝓ nūquid hoc est ex inscitia. i. ignorantia bonoꝝ: sed q̄d eneruatiꝰ. i. debilius cecitate ignorātie. q. d. nihil. An ipi nouerunt sectanda bona sed eos trāsuersos libido. i. cōcupiscentia precipitat in vitia: ⁊ si ipi fragiles intēperātia. i. pp̄ter intēperātiā libidinis nequeūt. i. nō possunt vitio obluctari. i. resistere. An sciētes ⁊ volētes deserūt bonū ⁊ deflectunᵗ ad vitia volūtate ⁊ scientia: sed hoc mō non solū potētes esse desinūt: sed oīno desinūt esse cuiꝰ assignat rōnēꝫ: nā qui relinquūt cōem finem oīm. s. deum q̄ est ipm̄ esse pariter esse desistunt. ¶ Nota ꝙ primū ens verissime habet esse ipm̄ enī est causa esse oībus vt finē vt pꝫ ꝑ cōmētatorē. ij. metha. ⁊ primo celi et mun. Ab hoc ente deriuatum est singulis esse ⁊ viuere. quāto ergo magis ꝑ vitia recedūt a primo esse tantomagis desinūt esse. Unū beatꝰ Grego. in lib. moraliū loquens de diabolo inquit: ꝙ diabolus bene dicitur nō esse: q̄ a summa essentia recessit. ⁊ ꝑ hoc quotidie excrescēte defectu tēdit ad nō eē. q̄ñ ab eo qui verum est cecidit. ¶ Nota pħia tres assignat causas ex q̄bus oē peccatum procedit. Omnis enī peccās vel peccat ex ignorātia: ⁊ hunc modū primo tāgit. vel peccat ex ipotētia resistēdi et istum scd̄o tangit. vel ex voluntate ⁊ malicia ⁊ illum modum q̄ grauiorē vltimo ponit. ¶ Quod quidem cuipiā. Hic pħia excludit dubitationem. aliq̄s enī dubitaret quō aliq̄s posset esse malus ⁊ tm̄ dici non esse. hoc excludit pħia di. Mirum forte videaᵗ cuipiā. i. alicui vt malos q̄ plures sunt hominū dicamus eosdē nō esse; sed ita res sese hꝫ q̄uis mirum videaᵗ. Nā q̄ sunt mali eos esse ma

Ens p̄mū

Cause peccati

los nõ abnuo.i.nego.sed simpliciter ⁊ pure eosdem esse nego. Nã vti ꝑ sicut cadauer hoiem mortu um dixeris simpliciter autem hoiem appellare nõ possis: ita viciosos malos esse cõcesserim sed ne queã confiteri ipos absolute esse sine determinatione distrahente: ⁊ replicat cãm prius dictam di. Solũ enĩ est illud qꝺ ordinem retinet.seruatqꝫ naturã quod autẽ ab hac natura ⁊ ab ordine deficit etiam esse qꝺ in sui natura situ͂ est derelinquid. ¶ Notandum ꝙ malũ est determinatio distrahẽs si cut ⁊ mortuũ. Vñ sicut conceden dum est cadauer hominis esse ho minem mortuum: nõ tamen sim pliciter concedendu͡ʒ est cadauer esse hominem. sic quẽcunqꝫ malũ concedendum est esse malum: nõ tamen simpliciter concedendum est ipꝫ esse: vnde sicut patebit ter tia prosa homines cõuersi in ma linam humanam amiserunt na turam: ergo per maliciam homi nes desinunt esse quod fuerant. ¶ Sed psũt inq̃s mali. Hic phia excludit dubitationes contingen tẽ circa principale ꝓpositũ. Ostẽ sum enĩ est ꝙ mali sunt impoten tes. Aliquis dubitaret quomodo hoc verũ sit: cum tñ consuetuꝫ sit dicere ꝙ mali possunt hoc soluit phia. Scdo ostẽdit ꝙ potẽtia ma loꝝ nulla sit: ibi. Naꝫ sicuti di. pri mo. O Boe. tu inquies obijcien do contra ꝑdicta ꝙ mali possunt ꝭm consuetuꝫ modum loquendi. Respondet phia ego non quideꝫ negauerim quin mali possunt sꝫ hec potentia eorum nõ descendit a viribus: sed ab imbecillitate.i. a fragilitate quod declarat: quia mali possunt quidam mala que minime valerent.i.possent: si po tuissent manere in efficiẽtia eorũ bonorum.i.si efficiẽtia malorum esset talis qualis illa quaꝫ habẽt boni que potissima est vt patet ex dictis. Que possibilitas malo rum qua possunt mala demõstrat eos euidentius nihil posse. ¶ No tandũ ꝙ dicit malos minime pos se mala si permaneant in efficien tia bonorum. Ex quo videtur ꝙ boni non possunt facere malum nec ꝑ cõsequẽs peccare: qꝺ falsuꝫ est cũ iustus septies in die cadat: ⁊ fortior resurgit ꝭm scripturã.

re atqꝫ simpliciter nego. Nã vti cadauer hoiem mortu uꝫ dixeris: simpliciter vero hoiem appellare nõ possis ita vitiosos malos q̃dẽ esse concesserim: sed esse absolu te nequeã cõfiteri. Est enĩ qꝺ ordinem retinet seruatqꝫ naturã. Quod vero ab hac deficit: esse etiã qꝺ i sui natu ra situ͂ est derelinquit. ¶ Sed possunt inq̃s mali: ne ego quidẽ negauerim: sed hec quidẽ coruꝫ potentia nõ a viribus sed imbecillitate descẽdit. Possunt enĩ mala que minime valerent si in bonoꝝ efficientia manere po tuissent. Que possibilitas eos euidenti⁹ nihil posse de mõstrat. Nã sicuti pauloante collegimus malũ nihil ẽ cũ mala tñmodo possint nihil posse iprobos liq̃t. Boe. Perspicuũ ẽ. Phi. ¶ Atqꝫ vt intelligas q̃nã sit hui⁹ potẽtie vis: summo bono nihil potẽti⁹ eẽ pauloañ diffi niuim⁹. Boe. Ita est inq̃. Phi. Sed idẽ inquit facere malũ neq̃t. Boe. Minime. Phi. Est igit̃ inquit aliq̃s qui oĩa posse hoies putet: Boe. Nisi q̃ insaniat nemo Phi. At q̃ idem psũt mala: Boe. Vtinã quidẽ inq̃ nõ possent. Phi. Cũ igit̃ bonorum tantũmodo potẽs pos sit omnia: nõ vero queant omnia potentes etiam malo rum eosdeꝫ qui mala possunt minus posse manifestũ ẽ

Ad hoc dicendũ ꝙ boni nõ possunt facere malũ ex electione recte ra tionis que semꝑ deprecat̃ ad optima: licet de potẽtia absoluta possunt facere malũ inq̃tũ tñ potẽ tia eoꝝ ꝯstigit̃ volũtati ⁊ electioni: q: eligũt bonũ ⁊ nõ malũ: sic dicunt̃ non posse facere malũ. ¶ Nã sicuti pauloante. Hic probat ꝙ potentia malorum nulla sit tripliciter. Secũda ibi. Atqꝫ vt intelli gas. Tertia ibi. Huc accedit. Primo di. vti ꝑ sicut collegimus pauloante malum nihil est ⁊ mali tã tum possunt mala ex hoc liquet improbos nihil posse. ⁊ di. Boe. ꝑspicuũ est. ¶ Notandum ꝙ ratio sic formatur posse malũ est posse nihil cum malum nihil sit: sed mali tantum possunt: ergo possunt nihil: ⁊ per consequens nulla eorum est potentia. ¶ Notandum de hoc ꝙ malum nihil sit vt visum est prius ⁊ dicit beatus Aug. Cum vniuerse nature ꝑ verbũ dei facte sint: iniq̃tas ꝑ ipꝫ facta nõ est quia iniq̃tas nulla substantia: ⁊ peccatũ nõ est natura: sꝫ vitiũ nature: appetẽtis illud quod nõ est sui ordinis. ¶ Atqꝫ vt intelligas quenã sit hui⁹. Hic probat idẽ alio mõ dicens. O boe. quenã sit vis huius potẽtie qua mali dicunt̃ posse: sic cõsidera ex dicẽdis nos pauloañ diffinuim⁹ nihil esse potẽ tius summo bono.s.deo. Ita est di. Boe. ⁊ Philo. Sed idem.s.summũ bonum nequit.i.non potest facere malum. Minime dicit Boetius ⁊ philosophia est igitur aliquis qui putet homines omnia posse. Nemo dicit Boeti. nisi qui insaniat ⁊ idem homines possunt mala facere vtinam quidem nõ

possent dī. Boe. igitur pbia arguit. Cum igitur tantūmodo potens bonorū possit oīa non aūt queant. s. possint oīa potētes malorū. manifestū est eosdē min⁹ posse qui mala possunt. ¶ Nota q̃ posse mala magis arguit impotentiā q̃ potentiā: q2 si argueret potentiā. tūc deberet omni potentissimo. s. deo q̄d falsum est. Unde potest argui ex littera sic. Deus potest omnia ⁊ non potest malū: mali non possunt oīa et possunt malū: ergo posse malū magis arguit impotētiā q̃ potentiā. ¶ Huc accedit. Hic probat idē tertio modo dicens.

¶ Huc accedit q̃ omnem potentiam inter expetenda numerandā omniaq; expetenda referri ab bonum velut ad quoddam nature sue cacumen ostendimus: sed patrandi sceleris possibilitas referri ad bonum nō potest. Expetenda igitur nō est: omnis potētia expetēda est. Liquet igitur malorū possibilitatē non esse potētiam. ¶ Ex quibus omnibus bonorū quidem potentiam malorum vero minime dubitabilis apparet infirmitas. Veramq; illa in platonis esse sentētiam liquet: solos quod desiderant posse facere sapientes: improbos vero explere quidē quod libeat: q̄d vero desiderāt explere non posse faciunt enim quelibet dū per ea quibus delectanť id bonum quod desiderāt se adepturos putant: sed minime adipiscuntur quoniam ad beatitudinem probra non veniunt.

Huc accedit q̃ oēm potētiā esse numerandā inter expetenda et oīa expetenda. i. desideranda referri ad bonū velut ad quoddā acumē. i. pfectionē sue nature sed possibilitas. i. potentia patrādi sceleris. i. faciendi malū nō potest referri ad bonū: igitur expetēda non est. oīs autē potētia expetenda est. liquet igiť possibilitatē id est valentiā siue potentiā malorū non esse potentiā. ¶ Notandū q̃ ratio sic potest formari ex littera. Oīs potētia que est potētia naturaliť ē appetēda ⁊ referť ad bonū: ergo potentia mali non est potentia. Ex q̄bus oīb⁹ bonorum. Hic ex dictis cōcludit cōclusionem principalē confirmādo eā auctoritate Platonis dicens. Ex quib⁹ iā declaratis apparet minime dubitabilis potentia bonorū ⁊ infirmitas malorū: q; per et liquet verā esse illā sentētiam Platonis solos sapientes posse facere q̄d desiderāt. Improbos vero explere posse q̄d libeat. i. quod libidini placeat q̄d vero desiderant rationali appetitu malos explere non posse faciunt eū sup. mali q. s. libido liber. i. experit dum putant se adepturos bonū quod desiderant per ea quibus delectātur. Sed minime adipiscūtur: qm̄ probra. i. vitia vel hoīes viciosi non veniūt ad beatitudinē. ¶ Notandū q̃ desideriū est appetit⁹ rationalis. libidō aūt spectat ad appetitū sensualē: licz ergo mali affectent beatitudinē appetitu rationali tamē q2 faciūt quodlibet sequētes appetitū sensitiuū: ideo ad beatitudinē non perueniūt. Sapiētes autem qui contemnūt delectationes sensuales et utūtur intellectualib⁹ ipsi sunt qui perficiūt animam suam scientia sui creatoris qui de nihilo fecit eos vt scribitur in libro de po. Anima non tristabitur neq; turbabitur cum recedit a corpore: vt scribitur in eodem libro.

¶ Ascensius.

Um ego Pape inq; ⁊c. Usq; adeo nota sunt omnia vt verear immorari: scio tamen lector ibi. Sed vti nostre sentētie ⁊c. Uti non accipi pro sicut similitudinis: sed p vt optancī: q2 sensus est: sed vti. i. vt vel ad finē vt abundantior fides firtid est habeat nostre sententie procedā alterutro calle. Callis est via trita. et que pedib⁹ quasi callum: id est duriciem cutis incusserit. Quem nam horum valentiorem. Quia de duobus loquiť bene vtitur cōparatiuo: sed dicebat etiā vti proprio interrogatiuo dicēdo vtrum horum potius quem nam horum: sed quis etiam ab alijs de duobus questituum poniť. Ludicra premia. Laurentius de valla docet ludicrum: ⁊ non ludicre facere in plurali ludicra. Uult enim q̃ sit tantūmodo secūde declinationis in masculino ⁊ neutro: vt declinetur hic ludicras hec ludicra hoc ludicrū: et non hic et hec ludicris et hoc ludicre: vt Priscianus voluit. Est autem ludicrus iocularis leuis ludenti similis. Peruius peruia peruiū nō significat manifestum sed per cuius medium pandiur via: quasi sit peruium pertransibile. Ad argumentum factum de bonis qui cadūt septies in die: et tū boni manent dicere liceret q̃ q̄rtū cadūt tantū desinunt esse boni: sz q2 quo ad alia cadunt et quo ad alia stant: ideo boni censenť quo ad statum non quo ad casum: et nō quia cadūt sed quia resurgunt. In fine huius prose poniť differentia inter libidinē et desideriū. Nam libido fere in malam partem accipitur dico fere quia Salustius etiam p bona voluntate accepit. Sed desiderium est frequētius rei bone et honeste quam mali desiderare quidem possunt: sed manētes mali non quibunt impetrare: vt dicit diuinus vates desiderium peccatorum peribit.

Ludicra.

Peruius.

Libido.

Desideriū

¶ Metrum secundum quarti libri.

Sanctus Thomas.

Uos vides sedere celso. Istud est metrum scdm huius quarti et est metrū mixtū. Primū dicit alemanicū ab inuētore trochaicū a pede pdominante. scdz dicit ferecratiū ab inuētore spondaicū a pede pdñante. In quo metro phia ostēdit quō potētia malorū sit consideranda: in quib' maxime videt eē sicut sunt reges ꝛ principes. Et dicit incipiēdo cōstructionē in septio vsu. Si qs detrahit. i. remoueat p ꝯsiderationē ꝛ intellectū tegmina. i. tegimina vani cult' exterioris supbis regibus quos reges vides sedere celso culmine. i. altitudie solij: id est cathedre quos vides claros purpure nitēte septos. i. circūdatos armis tristib'. i. ꝯtristantib'. Reges inqꝫ cōminātes. i. minas īpotētes miseris toruo ore. i. crudeli aspectu ābelos. i. cupidos vl' festinos rabie cordis. i. crudelitate mortis. Iā videbit dños tales ferre int'. i. in aīa artas cathenas id est vīcula vitioꝝ qd manifestat subdēs. Hic eni. i. ex vna pte libido. i. cōcupiscētia vsat. i. pcipitat corda taliū tyrānoꝝ auidis venenis. Hic. i. alia pte ira turbida flagellat. i. punit mētē ipoꝝ. ira inqꝫ tollēs. i. excitās fluct'. i. disturbia aut captos īfortunio aliquo meror ipos fatigat: aut spes lubrica: id est vana torquet. Cū ḡ cernas vnū caput. i. vnū pncipē. ferre. i. sustinere tot tyrānos. i. passiōes tyrānisantes ipe pssus inqt dñis. i. vitijs dñantib' nō facit qd optat. ¶ No. q intētio phie est dicere. si qs visu posset penetrare corda pncipū qs videt sedere ī altis solijs ornatos claris indumētis hñtes arma terrētia toruo vultu respiciētes miseros statim visu cognosceret ipos ligatos multis cathenis īsolubilib' passionib' ire spei timoris: ꝛ sic ligati passiōib' non faciūt qd optāt ꝛ p ꝯñs sunt impotētes. ¶ Notandū q dī. q hō pressus iniqs dñis. i. vitijs dñantibus nō facit qd optat dicit btūs Aug. in li. de ciuita. dei. Bon' etiā si seruiat liber est. malus autem si regnat seruus est. Nec vnius hoīs: sꝫ quot grauius ē tot dñoꝝ seru' ē quot vitioꝝ.

¶ Metrum secundū libri quarti.

Uos vides sedere celso
Solij culmine reges
Purpura claros nitente
Septos tristibus armis
Ore toruo comminantes
Rabie cordis anhelos
Detrahit si quis superbis
Uani tegmina cultus
Iam videbit intus artas
Dominos ferre cathenas:
Hinc enim libido versat
Auidis corda venenis:
Hinc flagellat ira mentem
Fluctus turbida tollens:
Meror aut captos fatigat:
Aut spes lubrica torquet.
Ergo cum caput tot vnum
Cernas ferre tyrannos.

¶ Ascēsius.

Uos vides ꝛc. Carmē est dicolon distrophon. prior versus est alemanic' dimeter trochaic' acatalectic'. Cōstās qttuor pedib' q pñt esse qttuor trochei: sꝫ spōdeū recipit. Posterior est pherecrati' ab inuētore. spondaic' a pede pdñante. tres eni sunt pedes quoꝝ prim' ꝛ vltim' pñt esse spōdei: medi' aūt dactyl': sꝫ prim' etiā anapest' eē pōt. Soliū dr ex eo q fiat ex solido. i. integra materia: ne quis reges adoriatur: id est ex insidijs ledat. Dños ferre cathenas. Pulchra declaratio. i. qui se dños putant cathenas ferunt. Sed ne hic quidē expositionis agētia video.

Solium

Sanctus Thomas.

Ides ne igit. Ista ē prosa tertia huius quarti in qua philosophia ōndit malis nūqꝫ deesse supplicia et bonis nunqꝫ deesse premia. Et primo philosophia continuando se ad precedentia. Primo premittit intentum suū. Secundo prosequitur intentū ibi. Rerū etenī. Prio di. sic. Ui

¶ Prosa tertia libri quarti.

Ides ne igitur quāto in cœno pbra voluātur: vides q̄ pbitas luce resplendeat? In quo perspicuū est nunq̄ bonis premia: nunq̄ sua sceleribꝫ deesse supplica

des ne igit. O Boe. in quāto sceno. i. in quāta vilitate impotētie voluātur probra. i. boies pbrosi ꝛ vitiosi. vides etiā qua luce. i. qua claritate potētie splēdeat probitas vitiosoꝝ boim in quo sicut in suo aīcedente perspicuū: hoc est ꝯñs scꝫ nunq̄ bonis p̄mia: nunq̄ sceleribus. i. boibus scelaratis deesse sua supplicia. ¶ Nota q̄ mali dicunt volui in sceno: q̄a mali ꝛ maxime libidinosi suibus assimilant sicut postea patebit: q̄ꝛ voluitur in illo. s̄m illud. Sus magis in sceno gaudetq̄ꝫ fonte sereno.

¶ Rerum etenī que gerunt illud ꝑpter qḋ vnaqueq̄ꝫ res geritur eiusdē rei premiū esse nō iniuria videri potest vti currēti in stadio: ꝑpter quā curritur iacet p̄miū corona. Sed beatitudinē eē idip̄m bonū: ꝑpter quod oīa geruntur ostēdimus. Est igit humanis actib' ip̄m bonū veluti premiū cōmune ꝑpositū: atqui hoc a bonis nō potest separari: neq̄ꝫ enī bonus vltra iure vocabitur q̄ careat bono: quare ꝓbos mores sua p̄mia nō relinquūt. Quātūlibet igit seuiā mali: sapiēti tn̄ corona nō decidet: nō arescet. Neq̄ꝫ enī ꝓbis animis ꝓpriū decus aliena decerpit improbitas: q̄ si extrīnsecus accepto letaret poterat hoc vel alius quispiā vel ip̄e etiā qui contulisset auferre: sed qm̄ id sua vnicuiq̄ꝫ ꝓbitas cōfert: tunc suo premio carebit cum ꝓbus esse desierit. ¶ Postremo cum omne premiuꝫ idcirco appetatur qm̄ bonū esse creditur: quis boni compotē premij iudicet expertē? ¶ At cuius premij omniū pulcherrimi

De quib' dicit scriptura. Perierūt iumēta in stercore suo. pbi asīt luce resplēdēt: quia virtus ꝛ ꝓbitas vltra humanā naturā hominem ꝓuebit et dijs assimilat. ¶ Rerum etenī que gerūtur. Hic p̄bia ꝓsequitur intentū. Et ꝓbat p̄mo q̄ bonis nunq̄ desint p̄mia. Secūdo ostēdit quid sit illud premiū: ibi. At cuius premij. Primū ꝓbat duabus rōnibus. Scḋam ponit ibi. Postremo. Prima ratō talis est. Oīs res ꝑpter quaꝫ geritur est premiū illius rei q̄ geritur: sed ꝑpter bonū oīa sunt ꝛ gerunt: ergo bonū ꝛ premiū omniuꝫ que geruntur. sed bonū a bonis separari nō potest: quia iam nō essent boni: ergo bonis nūq̄ desunt sua premia. Unde dicit in lr̄a. Reruꝫ que gerūtur. i. fiunt illud ꝛ ꝑpter quod vnaqueq̄ꝫ res geritur. i. fit illud videri potest nō iniuria esse premiū illius rei. hoc declaratur exēplariter vt currēti in stadio. i. in aliquo spacio corona ꝓpt quā currit est premiū: sed ostēdimus prius beatitudinē esse idip̄m bonum: ꝑpter quod oīa reguntur: ergo ip̄m bonū est veluti cōmune premiū actibus humanis ꝓpositū: sed hoc bonū nō potest separari a bonis. Non enī iure vocabitur bonus qui careat bono: quia ꝓbos mores. i. boies bene morigeratos nō relinquūt sua premia. Quātumlibet ergo seuiāt mali contra bonos: tn̄ sapienti nō decidet. i. deorsum e capite cadet corona. i. premiū nec arescet. i. minuet: quia aliena improbitas nō decerpit. i. nō aufert propriū decus ꝓbis animis: q̄ si boni accepto p̄mio extrinsecus letarent: poterat hoc aliq̄s auferre ab eis: vel saltem ille qui cōtulisset: sed qm̄ ꝓ quia illud premiū sua ꝓbitas vnicuiq̄ꝫ confert: tum. i. tūc quilibet carebit suo p̄mio cū desierit esse ꝓbus. ¶ Notandū q̄ cōsuetudo fuerat apud romanos currere i stadiū. i. in aliquo spacio qḋ vocabat stadiū: ꝛ qui citius venit ad metā sustulit premiū scilꝫ coronam vel aliquid aliud: sicut dicit Ap. Nescitis q̄ hi qui in stadio currūt: oēs quidē currūt: sed vn' accipit brauiū: sic currite vt apphendatis: ergo hoc ꝑpter qḋ currit est p̄miū currentiū. ¶ No. q̄ bonus non potest carere p̄mio: q̄ꝛ illud a quo homo denolatur bon' est v̄tus vel opatio v̄tuosa: q̄ꝛ s̄m Aristo. ij. Ethi. Oīs v̄tus est: vtiq̄ꝫ habit' ex quo homo fit bonus: ꝑpter quod dignitas v̄tutis est premiū v̄tuose operantiū: sed operās v̄tuose nō pōt priuari v̄tute: ergo nō pōt carere suo p̄mio. ¶ Notandū q̄ quātūcunq̄ꝫ mali seuiāt tn̄ sapiēti nō decidet corona: q̄ꝛ s̄m Sen. xij. ep̄la ad Lucilliū. Nunq̄ inualescet ad tm̄ malicia: neq̄ꝫ ad tm̄ excedit ꝯtra v̄tutes: vt nō nomen ꝓbitatis sacrū ꝛ venerabile permaneat. Et silr̄ est de malis ꝛ stultis respectu bonoꝝ ꝛ sapientū. ¶ Postremo cū omne premiū. Hic ponit scḋam rōnem que talis est. Premiū omne habet rōnem boni: sed bonus est cōpos boni: ergo et ē cōpos p̄mij. Dicit ergo in littera. Postremo cum oīne premiū idcirco appetat: q̄ꝛ credat esse bonū: quis iudicet compotem boni expertem esse premij. q. d. nullus. ¶ Nota q̄ argumentū ꝓbie sile est isti ac si arguat homo nō habet rōnem boni nisi q̄ꝛ rōnalis. quicūq̄ꝫ igit est rōnalis est homo: sic silr̄ premiū non appetit: nisi q̄ꝛ bonū: qui ergo est cōpos boni est cōpos p̄mij. sed bon' est compos boni: ergo nō deest sibi premiū. ¶ At cuius premij. Hic ostēdit quid sit illud premiū quod boni assequūt scꝫ maximuꝫ ꝛ optimū quod est fieri deos. Unde dicit. At cuius premij sꝫ boni non sunt expertes. i. carentes. Respondit philosophia. Omniū pulcherrimi ꝛ maximi premij: quod probat ex quodam correlario supra declarato dicens. Memento illius correlarij quod precipuum pauloante dedi: ac

et sic collige.i.ex illo correlario c3clude cu3 ipm bonum sit beatitudo liquet omnes bonos eo ipso q boni sunt fieri beatos:sed qui beati sunt eos cõuenit esse deos:igit pmiũ bonorum est fieri deos: quod premiũ bonoꝝ nullus dies deterat.i.cõsumit:nullius potestas minuet:nullius improbitas fuscet.i.obscuret. ¶ Nota q in ista deductione phia nõ accipit beatitudinẽ p statu quẽ boni habituri sunt post hanc vitam:sed pro statu beatitudinis qualis in hac vita haberi potest:que3 hõ cõsequit per virtutes. Unde qui essentialiter est bonꝰ:essentialr est btũs:et deus.et qui nõ est essentialr bonꝰ sed participatiue:hic etiã est participatione beatꝰ et deus. ¶ Que cũ ita sint. Hic ostẽdit phia q malis nũq desunt sua supplicia. Secũdo ostẽdit quale sit illõ supplicium:ibi. Uides aũt. Prima diuiditur in duas fm duas rõnes.secũda ibi. Jam vero. Primo di. Que cũ ita sit sc3 q boni nunq carent premijs.sequit q sapiens neqat i.nõ possit dubitare de inseparabili pena maloꝝ. Nam cum bonũ et malũ pena.atq p et pmiũ aduersa fronte dissideãt.i.opponãtur adinuicẽ:necesse est q̃ in boni premio videmus accidere eadem necesse est q rñdeant ɔtria parte in pena mali:sicut igitur pbis.i.bonis ipa pbitas sit premiũ:ita neqtia ipa est improbis supplicium. ¶ Notandũ quãdocũq subiectis ɔtrijs insunt ɔtrie passiones si vni subiectoꝝ ostendit inesse sua passio:tunc per locum a contrarijs reliquo subiecto assignat inesse: silr sua passio. Cum igit bonus et malũ sunt diuersa subiecta:pmiũ et suppliciũ sint diuerse passiões si ostendit bonis nõ deesse pmia ostẽsum est malis nõ deesse supplicia. ¶ Jam vero quisq. Hic ponit scdãm rões q̃ talis est. Pena nõ habet rõnẽ pene:nisi ex hoc q est quoddã malũ:ergo q̃ est affectus malo ipe est affectus pena: sed mali sunt affecti imo infecti malo:ergo sunt affecti pena.et p ɔñs supplicio. vnde dicit i littera Jam vero quisquis afficitur pena malo non dubitet se esse effectu3 cum sua pena nõ habeat rationẽ pene:nisi quia mala:igitur si ipsi mali sese.i.seipsos estiare velint possunt ne sibi videri expertes supplicij:quos malos oim maloꝝ extrema nequitia.i.maxima in genere mali nõ modo.i.nõ tantũmodo nõ afficit:verũ pro sed etiã vehemẽter inficit quasi dicat non. ¶ Nota q sicut argumentũ tenet sub hac forma:homo nõ est homo:nisi quia est rõnalis et homo:g qui est rõnalis est homo:sic arguit in pposito.pena nõ habet rõnem pene:nisi qz malũ est quoddã ergo qui est affectꝰ malo est affectus pena:sed mali sunt affecti malo:ergo malũ nõ deest malis:et p cõsequẽs nec suppliciũ. ¶ Uide autem. Hic philosophia ostẽdit quale sit premiũ malorum: scilicet transformatio in bestialitatẽ. Secũdo ostendit quõ per diuersa vitia hoies transformant in diuersas bestias:ibi. Auaricia. Primo dicit. Uide o Boe. que pena comitet improbos ex aduersa pte bonorum.i.per contrariũ ad bonos. didicisti enĩ paulo ante in tertio libro. omne quod existit esse vnũ didicisti vnum esse bonum:cui cõsequens est: vt omne quod sit etiam videatur esse bonum: igitur quicquid deficit a bono desistit esse:quo fit vt mali designant esse quod fuerant:sed ipa reliqua species humani corporis adhuc manens in eis ostentat malos fuisse homines. Quare versi in maliciam amisere humanam naturam; sed cum sola probitas possit quenq hominem prouehere vltra

maximique. Memẽto enĩ illius correlarij qđ pauloãte precipuũ dedi ac si collige. Cu3 ipm bonu3 beatitudo sit:bonos oẽs eoipso q boni sunt fieri beatos liquet. Sed qui beati sunt deos eẽ cõuenit. Est igitur premiũ bonoꝝ quod nullꝰ deterat dies:nullꝰ minuat potestas nullꝰ fuscet improbitas deos fieri. ¶ Que cũ ita sint de maloꝝ quoq inseparabili pena dubitare sapiẽs nequeat. Nã cũ bonũ malũq:itẽ pena atq pmiũ aduersa fronte dissideãt:q̃ in boni pmio videmꝰ accidere eadem necesse eẽ est in mali pena cõtraria parte rñdeãt. Sicuti igit probis probitas ipa sit premiũ:ita improbis neqtia ipa suppliciũ est. ¶ Jam vero quisq afficit pena malo se affectũ esse nõ dubitat. Si igitur sese ipsi estimare velint:possunt ne sibi supplicij expertes videri: Quos oim maloꝝ extrema neqtia nõ afficit mõ: verũ etiã vehemẽter inficit. ¶ Uide aũt ex aduersa parte bonoꝝ q̃ improbitas pena comitet. Omẽ nanq qđ sit vnũ esse:ipmq vnũ bonũ esse pauloante didicisti. Cui cõsequẽs est vt omẽ qđ sit:id etiã bonũ eẽ videat. Hoc igit modo q̃cquid a bono deficit:eẽ desistit: quo fit vt mali desinãt esse qđ fuerãt. Sed fuisse homies adhuc ipa humani corpis reliqua specie ostẽtat:qre versi i ma-

homines. scȝ in naturam diuinã: necesse est vt quos improbitas ab humana cõditione deiecit ipsa detrudat hominẽ infra meritum. i. dignitatẽ hominis in naturã bestialitatis igitur euenit vt non possis estimare hominẽ: sed bestiam quem videas vitijs transformatũ. ¶ Notandũ ꝙ cum grad⁹ entiũ distinguantur ſm nobilitatem ꝛ ignobilitatẽ: quia non potest accipere duas species eque ꝑfectas: sed vna est dignior alia: ideo opȝ ꝙ omne ens quod nõ est hõ sit supra hoĩem: vel infra hominem.

liciam humanam quoqȝ amisere naturam. Sed cũ vl tra homines quẽquã prouehere sola ꝓbitas possit ne cesse est vt quos ab humana cõditione deiecit infra ho minis meritum detrudat improbitas. Euenit igitur vt quem transformatũ vicijs videas: hominem estimare non possis. ¶ Auaricia feruet alienaꝝ opum violent⁹ ereptor. similẽ lupi dixeris. Ferox atqȝ inquiet⁹ lingua litigijs exercet cani comparabilis. Insidiator occult⁹ surripuisse fraudib⁹ gaudet. vulpeculis exequet. Ire in tẽperans fremit: leonis aĩm gestare credat. Pauid⁹ ac fugax nõ metuẽda formidat: ceruis similis habeat. se gnis ac stupid⁹ torpet asinũ viuit. Leuis ac incõstãs stu dia ꝑmutat: nil ab auib⁹ differt. Fedis imũdisqȝ libidi nibus imergit: sordide suis voluptate detinet. Ita fit vt qui probitate deserta homo esse desierit. cũ in diuinaȝ conditionem transire non possit: vertatur in beluam.

mali aũt vt ꝓbatum est ꝑ maliciã desinit esse homies: ergo necesse est malos esse supra hoies: vl infra. Cũ autẽ sola probitas vehat hoiem supra naturã humanã: scȝ ad naturã deorũ: sequit ꝙ malicia deicit malos infra naturã humanã scȝ ad naturã bestialitatis ¶ Auaricia feruet alienarum. Hic phia ostendit qualiter hoies per diuersa vitia transformant in diuersas bestias dicens: ꝙ si qs hõ feruet auaricia: scȝ violentus ereptor id est ablator alienarũ opũ talem dixeris similẽ lupi: sed homo ferox ꝛ inquietus qui exercet linguã litigijs: talis comparabilis est cani. Homo occultus insidiator q̃ gaudet surripuisse aliena fraudibus: talis exequetur. i. compareretur vulpeculis: sed homo intẽperans. id ẽ intẽperatus supple ire fremit talis credat gestare animũ leonis: sed homo pauidus: ac pro et fugax qui formidat habeatur similis ceruis: homo aũt segnis ꝛ stupidus ille tor det: i. tardus est: ꝛ talis viuit asinum. i. asinine. homo autẽ leuis ꝛ inconstãs qui permutat studia sua. i. opera nihil differt ab auibus: sȝ homo q̃ imergit fedis: qȝ ꝑ ꝛ imũd⁹ libidinib⁹ ille detinetur voluptate sordide suis. i. comparatur suibus: ꝛ sic de ceteris vitijs contigit loqui. Unde cõcludit philosophia di. Ita fit vt q̃ deserta probitate desierit ꝛ se homo cum nõ possit transire in conditionẽ diuinã vertatur in beluam: id est bestiam. ¶ Notandũ ꝙ in nobis est duplex virtus cognoscitiua scȝ intellectus ꝛ sensus. Intellect⁹ ẽ quid diuinum in nobis per quem ad superiora ascendimus. et deo similes sumus. Sensus autem inquantum non obedit rationi est quid brutale in nobis: per quem infra naturam humanam redigimur: et bestijs similes efficimur. Ideo di. Boe. in tractatu de summo bono. Ue vobis hominibus q̃ de numero bestiarum computari estis diuinum hoc quod in vobis est non cognoscentes: propter qd ad supiora ascẽditis ꝛ deo siles estis. Diuinũ aũt hoiem vocat itellectũ et rõnẽ.

¶ Ascensius.

Uideo ne igitur ꝛc. Sua supplicia. i. propria et iusta seu debita. Res enim que geruntur. Gestitur ꝓprie res publice vnde gesta dicitur agũtur etiã priuate. Iacet corona id est medium ꝓposita est ante pedes eoꝝ qui concurrere parant. Decerpit ꝓprium decies decerpere est tenuiter cadẽdo ꝛ paulatim carpẽdo detrahere. Cõpositũ a de et carpo. Poterat quis contulisset auferre. Unde Iuuenalis. Miserũ est aliene incũbere fame. Ne collapsa ruant subductis tecta columnis. Tum suo premio carebit. tum id est tunc caue ne dicas tamẽ sicut offendi in quibusdã. Et paulopost ne legas premijs expertis: sȝ expertem. i. non participem vel extra partem vel non habentem partẽ. Componitur enĩ ab extra ꝛ pars. et declinatur hic et hec et hoc expers huius expertis. Lupi similẽ dixeris. Bene dixit lupi non lupo. Nam ad mores refertur et tunc similis regit genitiuũ. Uulpecula est parua vulpes calidum et fraudulentum animal. Asinum viuit. i. asinine. Sicut apud Iuuenalẽ. Qui curios simulãt et baccanalia viuunt. Est satis poetice dictũ ꝛ transsumptiue. Sordide suis. i. porce immũde: ꝛ qȝ communis dicitur est sexus femininus in porcis dixit sordide suis. Horatius. Et amica lutosus. Belua trissyllabũ sepius ꝙ bestia reperitur sed vtrunqȝ dici potest. In omnib⁹ autẽ huiusmodi locutionibus. Auaricia feruet ꝛc. subauditur hec clausula. Quisquis vel si quis existẽs. Est autem expositio futuri carminis. Nam hoc pretendit fabula de Circes mutationibus; id est quas circe facere fingitur.

Sanctus Thomas.

[V]ela naricij ducis. Istud est metrũ tertium hui⁹ quarti quod dicit glyconicũ ab inuento re: coriambicum a pede pdominante. In quo pħia ostendit transformationē hominũ in bestias per quandã fabulã. Secũdo ostēdit transformationē mētis per vitia esse priorē transformatione corpis: ibi. O leuem. Fabula quã intendit est de trãsformatione sociorũ Ulyxis: ⁊ est talis. Ulyxes post bellũ troianũ redeũdo ad ppria diu errasset i mari puenit in quãdã insulã quã inhabitabat quedã dea noīe Circe: filia solis: q̃ p gramina et potiones psueuit hospites suos mutare in diuersas bestias: q̃ etiã socios vlyxis q̃ ad ipsã puenerãt p suas potiones mutabit. Sʒ mercuri⁹ dedit Ulyxi albũ florem: p quã vitauit transformationē ⁊ potionē venificã. Quis aũt sociĳ sui essent mutati in bestias q̄tuʒ ad figurã corporis tñ in eis mēs integra remãsit exclusa omni bestiali feuicia. Uñ dicit in littera. Eur⁹ vent⁹ talis appulit vela ducis Naricij. i. Ulixis: qui denoiatur naritius a loco vel a regione de qua oriūd⁹ erat. ⁊ appulit vagas rates. i. naue: pelago. i. mari cuidam insule qua. i. qua isula residēs pulchra dea. Circe edita. i. geminata ex semie solis illa miscet nobis hospitib⁹. i. sociĳs Ulixis pocula tecta: carmine. i. incãtatione: quos scʒ hospites: vt. i. postq̃ man⁹ Circe herbipotēs. i. potēs herbariũ vertit. i. mutat socios vlixis i varios modos. i. i varias figuras bestiarum hunc. i. vnũ tegit facies apri ille. i. alius marmaricus leo ⁊ affricanus leo factus crescit dēte et vnguib⁹. Hic. i. alius nup lupis addit⁹. i. cōiūctus dum parat flere pp̄ter suã trãsformationē: ipse vlulat ille. i. alius obambulat. i. circuit tacta. i. domos mitis: vt indica trigis. i. tigris indie. Sed lʒ numen. i. deitas archadis. i. mercurij q̃ colit in archadia qui dicit ales: eo quod fingitur habere alas in pedibus ad designãdum velocitatem sui motus: ille mercurius miserans ducem. i. vlixem: obsitum. i. circũdatum varĳs malis: ipse soluerit. i. liberauit eum a peste hospitis. Circes: tamen remiges id est sociĳ vlixis iam traxerant id est liberant mala pocula ore: et iam sues effecti verterant id est mutaue rant pabula: id est cerealia nutrimenta panis qui panis est cibus hominũ glande: id est in glandes qui est cibus suis ⁊ nihil manet integrum scilicet de figura humana ipsis perditis: id est mutatis voce et corpore. sola autem mens stabilis manēs gemit supra monstra id est supra transformationē corporis quam patitur.

Metrum tertiũ quarti libri.

[V]ela naricij ducis
Et vagas pelago rates
Eurus appulit insule
Pulchra qua residens dea.
Solis edita semine
Miscet hospitib⁹ nouis
Tacta carmine pocula
Quos vt i varios modos
Uertit herbipotēs manu⁹
Hunc apri facies tegit.
Ille marmaricus leo
Dēte crescit et vnguib⁹
Hic lupis nuper additus
Flere dum parat vlulat
Ille tigris vt indica
Tecta mitis obambulat
Sed licet varĳs malis
Numē archadis alitis.
Obsitũ miseras ducem
Peste soluerit hospitis
Jam tñ mala remiges
Ore pocula traxerunt
Jam sues cerealia
Glande pabula verterant
Et nihil manet integrum
Uoce corpore perditis
Sola mens stabilis super
Monstraq̃ patitur gemit

Transformatio

¶ Notãdũ q̄ trãsformatio hominis in bestiam remanente anima rationabili nō est possibilis ẜm rem: quia si esset possibilis vel esset possibilis ẜm transformationem substantialem vel accidentalem. Non ẜm substantialem: quia p talem introducitur noua forma substãtialis: ⁊ sic due forme substãtiales specifice differentes: vt forma lupi ⁊ hois simul informarent idē corpus qδ falsum est. Nec est possibilis ẜm accidentia ppria q̃ disponũt materiã ad determinatã formã: q: īpossibile est materiã ẜm vnã ⁊ eandeʒ dispositionem pportionari diuersis formis. Uñ oīno est impossibile aiam intellectiuã vniri materie disposite ad formam lupi: ergo trãsmutatio de qua hic loq̄tur si est possibilis erit solum ẜm accidentia indiuidui procedētia ab exteriorib⁹ causis quẽadmodũ videtur cōtingisse de rege Nabuchodonosor.

Nabuchodonosor.

de quo legitur in Daniele q̄ ex hoībus eiectus est: ⁊ fenũ comedit vt bos: ⁊ rore celi corp⁹ eius infectum est donec capilli eius crescerent in similitudinē aquilar: ⁊ vngues ei⁹ quasi vngues auium. Et q: trãsmutatio ẜm alia accidentia ducit ad explãam repñtationē spēi hũane pp̄ter difformitatem figure: ideo vt sic p̄t dici trãsmutatiōes esse factã in bestiã aĩa remanēte. Aliĳ dicit q̄ hmōi trãsmutatio nō sit possibilis ẜm rem: sed ẜm quãdam apparitionē fantasticam. Uñ nō videt rōnabile q̄ Nabucho. trãstulerit se ad iumēta comedēs fenũ nisi q̄ quadã ignauia ⁊ apparitōe fãtastica agitat⁹ seipm reputabat iumentũ aut bestiã pp̄ter qδ a psortio hoīm eiect⁹ est: ⁊ cũ feris habitabat

¶ O levem nimiū manum. Hic ostendit transformationem mentis per vitia esse deteriorē transformatione corporis: eo ꝙ mens est nobilior toto corpore: et dicit. Ego dico manum circes id est potestatem esse nimiū levem: id est imbecillem: nec dico gramina eius esse potentia: quia licet valeant vertere membra scʒ corporis: non tamē vellent vertere corda: quia intus est vigor hominū cōditus id est absconditus. sed hec dira venena: id est vitia potentius detrahūt hominē sibi que vitia penitus meant id est pertranseunt et non nocentia corpori seviunt id ē sevire faciunt hominem vulnere mentis. ¶ Notandū ꝙ anima nobilior et excellentior est corpore transmutatio facta in anima de virtutibus ad vitia stante corpore humano: ipsa est deterior ꝙ fctā transmutatione corporis humani in speciem bestie: anima remanente intrāsmutata: quia anima intrāsmutata dato ꝙ corpus trāsmutetur: adhuc homo dicitur homo ratione anime: sed remanēte corpore humano ꝛ anima transmutata iam homo nō dicitur nisi equivoce; ergo transmutatiō anime peior est transmutatione corporis anima remanēte intrāsmutata.

O levē nimiū manū
Nec potentia gramina
Membra q̄ valeāt licet
Corda vertere nō valent
Intus est hoim vigor
Arce conditus abdita
Hec venena potentius
Detrahunt hoieʒ sibi
Dira quo penit⁹ meant
Nec nocentia corpori
Mentis vulnere seviūt

¶ Ascensius.

Vela naratij ducis. Carmen est monocolon. Est enim versus glyconicus trimeter acatalecticus: hoc a ceteris differens: ꝙ primus pes eius est trocheus qui in reliquis solet esse spondeus. Reliqui duo pedes hic sicut alibi sunt duo dactyli: aut coriambus cum pyrricheo. Pro materia autem huius carminis que ab oībus fere poetis pertractatur plenius intelligēda sex et ordine prosequar. Primo ea que de Ulixe occurrent. Secūdo que de circe. Tertio que de mercurio. Quarto que de flore moly. Quinto q̄ de hac fabula. Et sexto de eius intellectu allegorico. ¶ Quātum ad primum Ulixes qui grece dicitur Odysseus fm nōnullos fuit filius Sisyphi: qui Sisyphus vt Homerus libro sexto. Iliados tradit eoli regis ventorum filius: et istmon. id est stricturam illam terre que inter mare ionium ꝛ egeum consistit latrocinijs occupabat: ita vt Autholiam autholij filiam laerte desponsatam quum ad maritum duceretur vt quidam dicunt: vt alij asserunt quum ad ad oraculum appollinis consultura accederet latrocinio ceperit. et vt multi crediderūt gravidam effecit: ex qua tunc natum vlixem volūt: quod aiax illi exprobat apud Ovidiū libro. xiij. Metbamorphoseos dicēs. Quid sanguine cretus Sisypho: furtisqꝫ ꝛ fraude similim⁹ illi. Inceris eacides aliene nomina gētis. Alij vt Homerus ꝛ plerūqꝫ eū sequētes dicunt fuisse filiū laerte regis ithace et autholia iam dicta eius cōiuge. A quo interdū laertius dicitur: et a patria ithacus ꝛ ithacēsis: sicut a dulichia insula dulichius: ꝛ a naricia insula in mari egeo que erat pars regni eius naricius: vt hic vela naritij ducis. Et apud Ovidiū in primo de tristibus pro duce naritio docti mala nostra poete Scribere naritio: nam mala plura tuli. Fuit autem vir acri ingenio preditus ꝛ admirāda eloquētia qui ne ad bellum iret troianum furorem simulabat arando terram animalibus disparibus et diversi generis ad iugum missis: quā fraudem deprehēsam dicunt proiecto ante aratrum filio abs quo ne suppeditaretur iumenta cōtinuit. Coactus ergo ad troianum bellum cum in aulide grecis cōiurantibus ꝛ exercitum lustrātibus Achillem in vestitu muliebri matris sue thetidis astu occultabatur: ꝛ vbi pyrrhum ex deidamia regis filia genuerat: ꝛ armis inter muliebria dona positis: cū ea magis admiretur achille agnovit ꝛ troiam adduxit: deinde audiens palladium in arce troiana haberi: nec eam capi posse donec illic haberetur: dolo et hastu sustulit: equi ignei preterea non artifex: sed inuētor fuit frumētationis sepe auctor ꝛ belli gerendi: tum ingenio: tum facūdia magnus adiutor vsqꝫ adeo vt eversor asie: ꝛ destructor troie compellari meruerit. Post excidium autē troianum decem annos per varia maria ꝛ varias terras oberravit: ꝛ inter cetera ad circem aductus est: de q̄ scdō loco dicere constitui. ¶ Circe quoqꝫ cuius filia sit ambigit. ¶ Nam pleriqꝫ ex antiquis filiam solis fingunt: ꝛ sororem oeta collocorum regis: quā quidem ipse sol ex oceani filia: vt placet Homero: vel vt Ciceroni ex asterie sorore lathone genuit hoc. Virgilius approbat dicens de ea in septimo. Dives in accessos vbi solis filia lucos ꝛc. Diodorus aūt siculus sic ait. Soli fuisse duos filios Oetem ꝛ Perseum: ꝛ oetam colchorum: perseum xo thaurice regionis regem extitisse: vtrūqꝫ crudelitate insignem. Perseum aūt hecatam filiam habuisse que paternā crudelitatem superauit. Nam cum venatione delectaretur hoies pro feris arcu vulnerabat: ꝛ venenis pestiferis operā oās id invenit quod aconiton nominnāt. In hospitibus autē venena experiebatur. Demū dum patrem suum veneno extinxisset: regnum occupavit: ꝛ templū diane cui hospites immolarentur condidit: Concepit eñi cum oete patruo suo: ꝛ ex eo concepit Circem et medeam filias: filiumqꝫ Egialum. Circe aūt ꝛ arte materna ꝛ sua industria oēs mortales in venenis comparādis superauit: ita adeo omniū herbarū vim conspicata est: vt nihil inveniēdum posteris reliquerit. Adinvenit etiā pharmacū quod ad consiliādam beniuolētiam valeret. Nupsit preterea scythe sarmatharū regi; eoqꝫ venenis

Ulixes
Sisyph⁹
Naritia
Circe.

Sanctus Thomas.

Ela naricij ducis. Istud est metrū tertium hui⁹ quarti quod dicit glyconicū ab inuento re: coriambicum a pede pdominante. In quo pⁱᵐᵒ ostendit transformationē hominū in bestias per quandā fabulā. Secūdo ostēdit transformationē mētis per vitia esse priorē transformatione corporis: ibi. O leuem. Fabula quā intendit est de trāsformatione sociorū Ulyxis: et est talis. Ulyxes post bellū troianū: cū rededūdo ad ppria diu errasset i mari puenit in quādā insulā quā inhabitabat quedā dea noīe Circe: filia solis: q̄ p gramina et potiones psueuit hospites suos mutare in diuersas bestias: q̄ etiā socios vlyxis q̄ ad ipsaz puenerāt p suas potiones mutabit. Sz mercuri⁹ dedit Ulyxi albū florem: p quā vitauit transformationē et potionē venificā. Quis aūt socij sui essent mutati in bestias q̄tus ad figurā corporis tñ in eis mēs integra remāsit exclusa omni bestiali seuicia. Uñ dicit in littera. Eur⁹ vent⁹ talis appulit vela ducis Naricij. i. Ulixis: qui denoīatur naritius a loco vel a regione de qua oriūd⁹ erat. et appulit vagas rates. i. naue: pelago. i. mari cuidam insule qua. i. qua isula residēs pulchra dea. Circe edita. i. geminata ex semie solis illa miscet nobis hospitib⁹. i. socijs Ulixis pocula tecta: carmine. i. incātatione: quos scz hospites: vt. i. postq̄ man⁹ Circe herbipotēs. i. potēs herbarū vertit. i. mutat socios vlixis i varios modos. i. i varias figuras bestiarum hunc. i. vnū tegit facies apri ille. i. alius marmaricus leo et affricanus leo factus crescit dēte et vnguib⁹. Hic. i. alius nup lupis addit⁹. i. cōiūctus dum parat flere pp̄ter suā trāsformationē: ipse vlulat ille. i. alius obambulat. i. circuit tecta. i. domos mitis vt indica tigris. i. tigris indie. Sed lz numen. i. deitas archadis. i. mercurij q̄ colit in archadia qui dicit ales: eo quod fingitur habere alas in pedibus ad designādum velocitatem sui motus: ille mercurius miserans ducem. i. vlixem: obsitum. i. circūdatum varijs malis: ipse soluerit. i. liberauit eum a peste hospitis. Circes: tamen remiges id est socij vlixis iam traxerant id est liberant mala pocula ore: et iam sues effecti verterant id est mutaue rant pabula: id est cerealia nutrimenta panis qui panis est cibus hominū glande: id est in glandes qui est cibus suis et nihil manet integrum scilicet de figura humana ipsis perditis: id est mutatis voce et corpore. sola autem mens stabilis manēs gemit supra monstra id est supra transformationē corporis quam patitur.

Metrum tertiū quarti libri.

Vela naricij ducis
Et vagas pelago rates
Eurus appulit insule
Pulchra qua residens dea.
Solis edita semine
Miscet hospitib⁹ nouis
Tacta carmine pocula
Quos vt i varios modos
Uertit herbipotēs man⁹
Hunc apri facies tegit.
Ille marmaricus leo
Dēte crescit et vnguib⁹
Hic lupis nuper additus
Flere dum parat vlulat
Ille tigris vt indica
Tecta mitis obambulat
Sed licet varijs malis
Numē archadis alitis
Obsitū miseras ducem
Peste soluerit hospitis
Jam tñ mala remiges
Ore pocula traxerunt
Jam sues cerealia
Glande pabula verterant
Et nihil manet integrum
Uoce corpore perditis
Sola mens stabilis super
Monstra q̄ patitur gemit

Transformatio

¶ Notādū q̄ trāsformatio hominis in bestiam remanente anima rationabili nō est possibilis f̄m rem: quia si esset possibilis vel esset possibilis f̄m transformationem substantialem vel accidentalem. Non f̄m substantialem: quia p talem introducitur noua forma substātialis: et sic due forme substātiales specifice differentes: vt forma lupi et hoīs simul informarent idē corpus qđ falsum est. Nec est possibilis f̄m accidentia ppria q̄ disponūt materiā ad determinatā formā: q: ipossibile est materiā f̄m vnā et eandez dispositionem pportionari diuersis formis. Uñ oīno est impossibile alam intellectiuā vniri materie disposite ad formam lupi: ergo trāsmutatio de qua hic loq̄tur si est possibilis erit solum f̄m accidentia indiuidui procedētia ab exteriorib⁹ causis quēadmodū videtur cōtingisse de rege Nabucho

Nabuchodonosor.

donosor. de quo legitur in Daniele q̄ ex hoībus eiectus est: et fenū comedit vt bos: et rore celi corp⁹ eius infectum est donec capilli eius crescerent in similitudinē aquilaz: et vngues ei⁹ quasi vngues auium. Et q: trāsmutatio f̄m alia accidentia ducit ad expssam repn̄tationē spēi hūane pp̄ter difformitatem figure: ideo vt sic p̄t dici trāsmutatōēz esse factā in bestiā aīa remanēte. Aliū dicūt q̄ hmōi trāsmutatio nō sit possibilis f̄m rem: sed f̄m quādam apparitionē fantasticam. Uñ nō videt rōnabile q̄ Nabucho. trāstulerit se ad iumēta comedēs fenū nisi q̄ quadā ignauia et apparitōe fātastica agitat⁹ seipm reputabat iumentū aut bestiā pp̄ter qđ a psortio hoīm eiect⁹ est: et cū feris habitabat

¶ O levem nimiū manum. Hic ostendit transformationem mentis per vitia esse deteriorē transformatione corporis: eo q mens est nobilior toto corpore: et dicit. Ego dico manum circes id est potestatem esse nimiū levem: id est imbecillem: nec dico gramina eius esse potentia: quia licet valeant vertere membra scz corporis: non tamē vellent vertere corda: quia intus est vigor hominū cōditus id est absconditus. sed hec dira venena: id est vitia potentius detrahūt hominē sibi que vitia penitus meant id est pertranseunt et non nocentia corpori seviunt id ē seuire faciunt hominem vulnere mentis. ¶ Notandū q anima nobilior et excellentior est corpore transumtatio facta in anima de virtutibus ad vitia stante corpore humano: ipsa est deterior q sctā transmutatione corporis humani in speciem bestie: anima remanente intrāsmutata: quia anima intrāsmutata dato q corpus trāsmutetur: adhuc homo dicitur homo ratione anime: sed remanēte corpore humano et anima transmutata iam homo nō dicitur nisi equivoce: ergo transmutatiō anime peior est transmutatione corporis anima remanēte intrāsmutata.

O levē nimiū manū
Nec potentia gramina
Membra q valeāt licet
Corda vertere nō valent
Intus est hoim vigor
Arce conditus abdita

Hec venena potentius
Detrahunt hoiez sibi
Dira quo penit' meant
Nec nocentia corpori
Mentis vulnere seviūt

¶ Ascensius.

Ela narati} ducis. Carmen est monocolon. Est enim versus glyconicus trimeter acatalecticus: hoc a ceteris differens: q primus pes eius est trocheus qui in reliquis solet esse spondeus. Reliqui duo pedes hic sicut alibi sunt duo dactyli: aut coriambus cum pyrricheo. Pro materia autem huius carminis que ab omnibus fere poetis pertractatur plenius intelligēda sex ex ordine prosequar. Primo ea que de Ulixe occurrent. Secūdo que de circe. Tertio que de mercurio. Quarto que de flore moly. Quinto q de hac fabula. Et sexto de eius intellectu allegorico. ¶ Quātum ad primum Ulixes qui grece dicitur Odysseus sm nōnullos fuit filius Sisyphi: qui Sisyphus ut Homerus libro sexto. Iliados tradit eoli regis ventorum filius: et isthmon. id est stricturam illam terre que inter mare ionium et egeum consistit latrocinijs occupabat: ita ut Antholiam autholij filiam laerte desponsatam quum ad maritum duceretur ut quidam dicunt: ut alij asserunt quum ad ad oraculum appollinis consultura accederet latrocinio ceperit. et ut multi crediderūt gravidam effecit: ex qua tunc natum ulixem voluit: quod aiax illi exprobat apud Ovidiū libro. xiij. Methamorphoseos dicēs. Quid sanguine cretus Sisypho: furtisq et fraude simillim' illi. Inseris eacides aliene nomina gētis. Alij ut Homerus et plerīq eū sequētes dicunt fuisse filiū laerte regis ithace ex autholia iam dicta eius cōiuge. A quo interdū laertius dicitur: et a patria ithacus et ithacēsis: sicut a dulichia insula dulichius: et a naricia insula in mari egeo que erat pars regni eius naritius: ut hic vela naritij ducis. Et apud Ovidiū in primo de tristibus pro duce naritio docti mala nostra poete Scribere naritio: nam mala plura tuli. Fuit autem vir acri ingenio preditus et admirāda eloquētia qui ne ad bellum iret troianum furorem simulabat arando terram animalibus disparibus et diversi generis ad iugum missis: quā fraudem deprehēsam dicunt proiecto ante aratrum filio absquo ne suppeditaretur iumenta cōtinuit. Coactus ergo ad troianum bellum cum in aulide grecis cōiurantibus et exercitum lustrātibus Achillem in vestitu muliebri matris sue thetidis astu occultabatur: et ubi pyrrhum ex deidamia regis filia genuerat: et armis inter muliebria dona positis: cū ea magis admiretur achille agnovit et troiam adduxit: deinde audiens palladium in arce troiana haberi: nec eam capi posse donec illic haberetur: dolo et hastu sustulit: equi ignei preterea non artifex: sed inuētor fuit frumētationis sepe auctor et belli gerendi: tum ingenio: tum facūdia magnus adiutor usq adeo ut eversor asie: et destructor troie compellari meruerit. Post excidium autē troianum decem annos per varia maria et varias terras oberravit: et inter cetera ad circem aduectus est: de q scdo loco dicere constitui. ¶ Circe quoq cuius filia sit ambigit. ¶ Nam plerīq ex antiquis filiam solis fingunt: et sororem oeta collocorum regis: quā quidem ipse sol ex oceani filia: ut placet Homero: vel ut Ciceroni ex asterie sorore lathone genuit hoc. Virgilius approbat dicens de ea in septimo. Dives in accessos ubi solis filia lucos zc. Diodorus aūt siculus sic ait. Soli fuisse duos filios Oetem et Perseum: et oetam colchorum: perseum vo thaurice regionis regem extitisse: utrūq crudelitate insignem. Perseum aūt hecatam filiam habuisse que paternā crudelitatem superavit. Nam cum venatione delectaretur hoies pro feris arcu vulnerabat: et venenis pestiferis operā oīs id invenit quod aconiton nominnāt. In hospitibus autē venena experiebatur. Demū dum patrem suum veneno extinxisset: regnum occupauit: et templū diane cui hospites immolarentur condidit. Concubuit eū cum oete patruo suo: et ex eo concepit Circem et medeam filias: filiumq Egialum. Circe aūt et arte materna et sua industria oēs mortales in venenis comparādis superavit: adeo omniū herbarū vim conspicata est: ut nihil inveniēdum posteris reliquerit. Adinuenit etiā pharmacū quod ad conciliādam beniuolētiam valeret. Nupsit preterea sythe sarmatharū regi; coq venenis

Ulixes
Sisyph'
Naritia
Circe.

sublato regnũ occupauit: ex quo tãdem ob crudelitatem pulsa: inde ad oceanum s̄m aliquos pro-
uecta in insula deserta sibi comitibusq; fuge presidiũ posuit. Alij dicunt in italiam deuectã promon
torium quod inde Circeum dixit tenuisse. Hec Diodorus. Homerus scribit eam insulam quã circe
Eeus inhabitabat eam dictum fuisse. et vt Seruius inquit etiã mons Eeus dictus erat abhorrere trãseũ
tium quo hoies mutabãtur in feras. Addit idem Seruius. In summo huius montis oppidũ fuit
Circeus quod et circeum dictum est a circe: et circei. Nam vtrũq; Liuius dicit. Fuit autẽ mons circeus prius
Circeum in insula que paludibus a cõtinenti segregabat quas exclusit limus de albanis montibus fluens.
Circei Homerus autẽ dicit insulam fuisse immẽso mari circũdatam. Sane circeus est nomen montis. cir-
ceum nomen oppidi. circei in plurali nomen populi. Sed populorũ nomina etiã pro ciuitatib' po-
nuntur: vt veij: gabij: parisq;. et Circeo nũc pro oppido: nũc pro insula: nũc pro mari vicino: nunc pro
campis vicinis legimus. Circe aũt siue neptis: siue filia solis est: et declinatur hec circe huius circes
sicut penelope: hec cate et c. Circeum aũt inquit. Strabo ciuitas littoralis est post antiũ stadijs du-
centis et nonaginta. Mons mari et paludibus septus instar habẽs insule: et castellum et circes sacel-
lum et minerue aram. vbi etiã quandam vlyxis pateram monstrãt. ¶ De mercurio autem hec habe.
Mercuri' Mercurius filius iouis est ex Maia athlantis filia quam Iuno pre omnibus pellicibus adamauit
ita vt illum mox natum teste marciano capella suis vberibus allactauerit: sic diuino lacte pfusus
licet ex mortali matre natus: immortalis tamẽ effectus est: dictusq; deus facũdie mercatorũ: palestre
furtorum: nūciusq; et interpres deo. Eũdem dicunt ex sorore venere hermophroditum: et ex licaone
didalionis filia authbolium genuisse. Item precibus iunonis martem e duris carceribus liberauit
in quos ipsum cõiecerat aleus. vt scribit Homerus libro quĩto Iliã. Itẽ argum interemit. Prome-
theum in caucaso relegauit: multaq; alia s̄m poetas gessit. Item lyram septẽ chordam cõperit: ha-
betq; pro insigni virgam caduceam et talaria alata hoc fere Tortelius qui dicit Mercurium latine
dici a mercibus. nã grece hermes dicit. Unde Lãdinus prĩmus cardi. Horatij o de illa mercuri fa-
cunde et c. Quem inquit greci hermem quasi interpretem appellãt latine mercurius dicitur: quasi me-
Sex mercurij dius currens. Sermo enĩ et ipsa eloquentia medium sese et internũcium inter homines prebet. Sex
autem fuerunt apud priscos mercurij. Primus primi iouis ex Cyllene filius qui interpres nũtiusq;
deorum habetur. Secũdus bacchi filius et proserpine: qui appollini homines furatus est. Tertius
ex celo patre et die matre. Aiunt autem hystoriam hanc ex filia sua proserpina philonem archades
progenuisse. Illam enim cum nudam vidisset nepharie adamauerat mox ad occultandũ facinus
filium exponere voluit: sed oraculo admonitus illum diuinũ interpretemq; futurũ et nutriri iussit
et hermem vocari voluit. Qui cum adoleuisset patriam ob ignominiam fugiens in egyptũ perije
vbi mirificus in arithmetica: geometria: et astrologia euasit: fuitq; in medicina excellentissimus. et
sacris deorum deditissimus: seq; ex celo et die natum asseruit. Quartus mercurius nili filius habi-
tus est. et huius quarti. Quintus mercurius filius est. Sextus demũ natus est ex ioue et maia athlã
tis filia. verum poete hec omnia sepe admiscent tanq̃ vnus sit mercurius: et ab eo omnia gesta.
Tres mercurij Diodorus autem siculus in suis mytologijs tres maxime commemorat. Primũ egyptium quem
dicit multa adiumenta vite humane attulisse: litterasq; et deorum sacra inuenisse. primumq; astro
rum ordinem et vocum hermoniam obseruasse. Primum palestram docuisse: et lyre inuentorem
(quam trichordam fecit) fuisse: in quia imitatus tria anni tempora est: ab estate acutam: ab hyeme
grauem: et a vere mediam assumens. Et quia grecos ea que ad interpretationem pertinent edo-
cuit. ab illis hermes: id est interpres est dictus. Secũdũ in creta natum scribit ex ioue: et caducea
toriam: inducias et federa: quibus in bello vtimur inuenisse vult: et vt inuiolabiles eẽnt caducea-
tores qui aliquid mandatorũ ferrent. Quod ideo obseruabant: quia mercurius medius vtriq; ho
sti putabatur. Nostris autem tempestatibus tubicines caduceatorum loco in castris habentur. di
cunt eum etiam inuenisse pondera ac mensuras: et mercature questus excogitasse: et vehementer
prestigijs valuisse in alienis clanculum peculandis. Inuenit etiam palestrom et appollinis lyram
de testudine meditatus est. Tertium athlantici suum esse dicunt. natumq; ex ioue et maia: cui que
de cretensi egyptioq; diximus omnia fere tribuunt. Eusebius autem de preparatione eu angelica.
Sancumathonis qui ante tempora in troiana in phenitia floruit testimonio fretus ait mercurium
apud phenices Tonantum: apud egyptios Toyth: apud alexandrenses Thothoy vocari: et primum
omniũ litteras adinuenisse: et ea que de dijs fabulose dici videantur: vel allegorice ad naturam:
vel tropologice ad mores reducere studuisse. Et fabulas fabularumq; allegorias excogitasse que
tantam ministerijs obscuritatem afferunt: vt difficile sit verum inuenire. Alio autem loco oratio-
nis et facultatis interpretandi symbolum mercurium priscos posuisse scribit: et mercurij cupidinẽ
filium dici: quia amandi virtus orationi quoq; attribuatur. Sec hec fabulose mysticeq; potius q̃
hystorice scripta sunt. Aurelius autem Augustinus refert quo tempore Moyses natus est floruis-
Hermes Trimegistos se athlantem astrologum promethei phisice fratrem ac maternum auum maioris mercurij: cuius
nepos fuerit mercurius ille qui grece hermes trimegistos: id est mercurius seu interpres ter maxi-
mus dicit: sed priorem illum puto quem nili filiũ fabulãtur. hunc vero scdm afferunt occidisse ar-
gum egyptijsq; prefuisse: eisq; leges ac litteras tradidisse: sed litterarum caracteres animalium ar
horumq; figuras habuisse. Hunc adeo venerati sunt: vt in deorum numerum referrent templaq;
ponerent. Non autẽ phas erat eius nomen vulgo temere proferre. Sed et primũ anni mensem ab
eo cognominarunt. Condidit vrbem quam greci hermopolim: id est mercurij vrbem dicunt. Tri-
megistum Hor id est ter maximum nuncuparunt: q̃ philosophus maximus: maximusq; sacerdos:

et maximus rex fuisset. Mos enim erat egyptijs: vt plato scribit et philosophorū numero sacerdo
tes: et ex sacerdotum cetu eligere regem. Ergo vt philosophos sapientia excelluerat: ita religione
sacerdotes: ac mox ipsa administratione superiores omnes reges vicit. Hic primus a phisicis ma-
thematicisq; ad diuinorum contemplationem se contulit: primusq; de maiestate dei. de demonum
ordine. de animarū mutationibus sapientissime disputauit. vnde primus theologie appellatus
est auctor. Hunc secutus orpheus secundas theologie assecutus est partes cuius sacris initiat⁹ est
aglaophemus: cui in philosophia successit pithagoras: quem philolaus sectatus est: diui platoni
preceptor. Ergo priscam theologiam mercurius inuenit. plato absoluit: sed mercurius libros plu
rimos scripsit quibus diuinarum rerum cognitionem traderet: quibus archana misteria: ac stupen
da pādūtur oracula. Nam vt philosophus tantum: sed vt propheta loquitur sepe futura predi-
cens. Itaq; ruinam vidit prisce regionis: ortum noue fidei. Aduētum xpi. futurum iudicium. resur-
rectionem seculi bonorum gloriam: tormenta nocētum. Que res aureliū dubitare cogit: an obser
uatione syderum: an reuelantibus demonibus multa protulerit. Lactantius eum sybilis prophe-
tisq; annumerat. Uerum ex plurimis eius libris duo precipui extant quos ego quidem (inquit lan
dinus) viderim alter de voluntate diuina: alter de volūtate ⁊ sapientia dei. Ille asclepius quē apu
leius platonicus latinum superioribus tpibus fecit. hic pimāder: sed ⁊ nūc nuper p nostrum marsi-
lium ficinum ex ea familia pōm nobilissimum ad latinos migrasse videtur. Atq; hec siue de fabulo
sis dijs inquirimus: siue de tanto viro inuestigamus: nobis hoc tempore nō narranda (nam id rei
lociq; ratio minime patitur) sed ex plurimis libris in vnum coartāda duximus. Deinceps aute; qđ
ad mercurij sidus ptinet eadem breuitate pstringemus. Mercurius vt refert Mysael planeta est
temperatus nocturnus modo masculinus: modo femininus: ⁊ propter suum tēperamentum cito se Mercurij
vertit ad eius cui adheserit naturam. Ergo cum benignis benignus. cu; malignis malignus: ac de sydus
mum mediocris cum mediocribus. Scđm Ptholomeum influit mortalibus sapientiam et eloquē
tiam quapropter deus eloquentie apud poetas habetur. Disponit ad arithmeticam et ad merca-
turam inducit palestritas: item prestigiatores: id est illos qui habilitate manuum et gestibus suis
perstringunt oculos intuentium. Et si in genisi malignus est producit fures ac fraudulentos. pro-
ptereaq; furtum boum illi attribuitur. Raro videtur quoniā plerūq; temporis sub radijs solarib⁹
occultatur neq; ab illo vnq̄ vltra triginta abest et propter phebi caloris vim fuscus pingitur. Eue
nit autem vt ex assuetudine combustionem solis cum minori detrimēto q̄ alij planete ferat. Habe
tur nuncius deorum: quia nihil ex sua: sed ex illorum quibus adheret natura facit: sicut nuncij non
que sua sunt: sed que ab alijs acceperint referunt eius domicilia gemini et virgo sunt. Moratur in
singulis signis vigenis atq; octenis diebus atq; senis horis. Itaq; in trecentis atq; triginta octo die
bus totum zodiacum perficit. Datur huic deo galerus: vt ostendatur semper fere radijs solarib⁹ es-
se subiectus. Datur virga inuoluta serpentibus: vt ostendatur eloquētie vis que mortales regat: ⁊
quocūq; velit impellat. per serpentes autē significatur vim dicendi a prudentia que per serpentes
significatur nunq̄ abesse oportere. Hac virga et animas ad infernū impellit: et rursus ab inferis re
uocat: quoniā eloquentia malos supplicijs subijcimus ⁊ morti et bonos ex infinitis calamitatibus
educimus. Preterea vt ait Maro. dat somnos adimitq; quia vis eloquētie nimis incitatos cōmo
tosq; sedat ac rursus inertia languentes ad agendū impellit. Nam ventos agere quid aliud credide
rim nisi in summos animorū motus ipsa eloquētia excitari. Hec igitur ex varijs locis eruta in vnū
cogenda et in promptu his quibus vsus esset ponenda duxi. hec Landinus. Cetera in expositione
huius carminis dicemus. Uerum q̄tum ad quartum sciendum ꝙ moly ex sententia Homeri sic a
Plinio lib. xxv. c. iiij. describitur. Laudatissima herbarum est Homero teste quas vocari ab dijs pu Moly.
tat moly. Ad inuētionem eius mercurio assignat contraq; summa beneficia demōstrat. Nasci eam
hodie circa pheneum ⁊ in celene archadie tradunt specie illa homerica radice rotunda nigraq; ma
gnitudine cepe: folia sylle: effodi autē difficulter. Greci auctores florem eius luteum pinxere: cum
homerus candidum scripserit. Inueni ⁊ peritis herbarum medicis qui in italia eam nasci dicerent
afferriq; mihi e campania aliquot diebus effossam inter difficultates saxeas radicis. xxx. pedes lō
ge ac. ne siquidem solide: sed abrupte. Nunc quātum ad fabule narrationē circe siue filia siue nept Fabule
solis preter beneficiorum notam: etiam amorum infamiam incurrerat. Nam multoru; amoribus narratio
turbiter efflagrauit. Quod illius cōtigisse seruius autumat ob iram veneris. que hoc sole succēsuit
ꝙ eius cum marte incestum vulcano detegerat: ob qđ etiā pasiphaem nephandis amoribus sub-
iecit. Ad circem autē in circeis habitantē post varia exilia: venit post multos quoq; errores Ulixes
sed territus monstris visis non ipse primus accessit. sed vt recitat Oui. lib. xiiij. Metamor. Suos
premisit qui oēs in porcos versi sunt: vno dempto qui eurylochus vocabatur. is eni; solus pocula
vitauit: ⁊ nūcium tristem ad vlixem pertulit. Ulixi aūt dederat mercurius iam dictu; florem moly
quo munitus cōtra beneficia ⁊ amatoria ad circem veniens eam coegit socios in pristinas figuras
reuocare. Uerba Ouidij sunt. Uidimus euriloch ū solus data pocula fugit. Que nisi vitasse; pecoris
pars vna maneret. Nūc quoq; setigeri: nec tante cladis ab illo. Certior ad circes vltor venisset Uli-
xes. Pacifer huic dederas florem cyllenius album. Moly vocant superi: nigra radice tenetur. Tu-
tus eo monitisq; simul celestibus intrat. Ille domum circes: et ad insidiosa vocatus. Pocula co-
namem virga mulcere capillos. Repulit ⁊ stricto pauidem deterruit ense. Inde fides dextereq; da
te thalamoq; receptus. Coniugij dotem sociorum corpora poscit. Spargimur ignote succis me-
lioribus herbis. Percutimurq; caput conuerse verbere virgo. verbaq; dicuntur dictis contraria

verbis. Quo magis illa canit: magis hoc tellure leuari. Erigimur seteque cadunt &c. Eneas autem apud Virg. in. vij. Audiuit quidem ferarum a circe ex hominibus factarum voces: sed non peruenit ad eam. Verba eius sunt. Proxima circe raduntur littora terre. Diues in accessos vbi solus filia lucos. Assiduo resonat cantu tectisque superbis. Arguto tenues percurrens pectine telas. Hinc exaudiri gemitus ireque leonum. Vincla recusantum: et sera sub nocte rudentum. Setigerique sues: atque in presepibus vrsi. Seuire ac forme magnorum vlulare luporum. Quos hominum ex facie dea seua potentibus herbis. Induerat circe in vultus ac terga ferarum. Que ne monstra pij paterentur talia troes. Delati in portus neu littora dira subirent. Neptunus ventis impleuit vela secundis &c. Sensum autem allegoricum satis indicat Hora. in primo lib. epistolarum. vbi dicit. Rursus quid virtus et quid sapientia possit. Vtile proposuit nobis exemplar vlixem. Qui domitor troie: multorum prouidus vrbes. Et mores hominum inspexit lacumque pequor. Dum sibi dum socijs reditum parat aspera multa. Pertulit: aduersis rerum immersabilis vndis. Sirenum voces: et circes pocula nosti. Que si cum socijs stultus cupidusque bibisset. Sub domina meretrice fuisset turpis et excors. Vixisset canis immundus vel amica lutosus &c. Quibus innuit fabulam hanc ab Homero decantatam ad significandum quod homo prudens blandicias meretricus euadere potest. Sed vnum mirabile est quod omnes dicit animos in monstra versorum non mutatos fuisse cum e diuerso versibilius videatur animos in ferinas passiones quam corpora in ferinas figuras verti. Quocirca dicendum: videtur hoc ideo poetas cauisse ne si animos versos in dictarum ferarum affectiones dicant non fabulam sed allegorice moralia tractent. Vnde bene dicit hic auctor noster quod viciorum maior est potestas: que etiam animos vertit in monstra quam herbe circes: que sola corpora vertebant. vnde di. Ouid. lib. xiiij. iam dicto. Mille lupi mixtique lupis vrsique leeque. Occursu facere metum: sed nulla timenda. Nullaque erat nostro factura in corpore vulnus. Quinetiam blandas mouere per aera caudas. Nostrasque adulantes comitent vestigia donec excipiant famule &c. Ut ergo non allegoricam sed veram putemus mutationem corporum non animorum mutationem poete factam dicunt. Nunc ad expositionem paucorum tandem veniamus Eurus. i. quicunque ventus species pro genere appulit insule. i. ad insulam circeam vela id est naues a parte totum. Ducis naritij. i. vlixis: et rates eius vagas. i. que iam diu vagate erant pelago per pelagus. Bene dicit apulit vela. Est enim actiuum verbum requirens accusatiuum casum. Non enim recte dixeris. Nauis mea vel amica mea apulit heri vel applicuit ad me: sed apulsa est vel applicata est vel deus aut ventus applicuit vel apulit eam. Est autem appellere pellendo obstantia ad aliquid agere et impellere: vt nauem contra maris procellas ad portum aut littus. Est preterea in hac significatione tertie coniugationis appello sicut et compello que si fiant prime spectabunt ad loquelam vt compellare appellare interpellare &c. Pulchra dea. Circe solis filia aut neptis: quam Virgi. auream vocat id est valde pulchram. Solis edita semine. Verum est siue neptis siue filia: sed filia immediate neptis mediate. In varios modos in varias figuras corporum. Hic lupis nuper additus. i. aggregatus lupis: quia formam illorum induerat. Tecta mitis queretur forte si indica sit tigris quomodo ergo mitis dices quod indica erat quo ad figuram corporis: sed animo quem adhuc humanum habebat mitis erat. Numen archadis alitis id est mercurij de quo satis dictum est. Remiges id est remos agentes id est impellentes. componitur enim remes a nomine remus remi et verbo ago agis. vnde facit huius remigis. Mentis vulnere seuiunt. Solus hic versus spondeum habet in primo loco.

Remes

Sanctus Thomas.

Prosa quarta libri quarti.

Tum ego fateor inquam nec iniuria dici video vitiosos tametsi humani corporis speciem seruant in beluas tamen animorum qualitate mutari. Sed quorum atrox scelerataque mens bonorum pernicie seuit idipsum eis licere noluissem. Phi. Nec licet inquit vti conuenienti monstrabitur loco: sed tamen si id ipsum quod ei licere creditur auferatur magna ex parte sceleratorum hominum pena releuatur. Etenim quod incredibile cuiquam forte videatur infeli

Tum ego fateor inquam. Ista est quarta prosa huius quarti in qua principaliter tria probat. Primo probat malos esse inferiores si sint impuniti quam si sint puniti. Tertio ostendit illos esse miseriores qui faciunt iniuriam quam illi qui patiuntur. secunda ibi. Nam hoc quod. tertia ibi. Nam ne illud. Primo Boe. consentiens predictis facit quoddam votum et philosophia sibi respondet. Secundo philosophia prosequitur principale intentum ibi. Etenim. Primo dicit. Tum ego boe. finito carmine inquam: id est dixi. Ego fateor. i. concedo verum esse quod dictum est: nec iniuria. i. non iniuste video dici vitiosos mutari in beluas. i. bestias qualitate. i. vitio animorum tametsi per quantitatem (?) seruant speciem humani corporis: tunc Boe. facit votum dicens. Sed eis quorum mens atrox. i. crudelis seuit pernicie bonorum idipsum noluissem eis licere. s. seuiant mali in bonos. Respondet philosophia nec licet inquit vti monstrabitur conuenienti loco tamen si idipsum quod creditur eis licere si hoc auferatur a malis releuatur pena sceleratorum hominum ex magna parte. Illo tandem quod licet credatur malis licere quod seuiant contra bonos. non tamen in rei veritate licet: quia in sexta prosa huius quarti ostendet philosophia nihil licere malis contra bonos nisi quantum permittitur ex ordinatione diuine prouidentie ad vtilitatem bonorum. Etenim quod incredibile. Hic philosophia prosequitur principale intentum probando quod

improbi sunt miseriores qui cupita ꝑficiūt ꝙ̄ qui ꝑficere non pñt. Scḋo ostēdit ꝙ̄ in hac vita nihil est diuturnum in cōparatione ad vitā eternā. Tertio ponit ammirationē Boe. sup quoddā sc̄ḋa ibi. Neqꝫ eñ. Tertia ibi. Tum ego. Primo dicit. Necesse est malos esse miseriores cuꝫ ꝑfecerit cupita ꝙ̄ si nō pñt implere qḋ forte videaẗ cuiꝙ̄. i. alicui incredibile cuius ꝓbatio est. Nam si miserum est voluisse praua miserius est potuisse sine quo. s. posse langueret. i. deficeret effect⁹ misere voluntatis

ciores esse necesse est malos cū cupita perfecerunt: ꝙ̄ si ea que cupiunt implere non pñt. Nam si miserum est voluisse praua potuisse miserius est: sine quo volūtatis misere langueret effectus. Itaqꝫ cum singulis miseria sua sit triplici infortunio necesse est vrgeātur quos videas scelus velle ⁊ posse perficere. Boe. Accedo inq̄: sꝫ vti hoc infortunio cito careāt patrandi sceleris possibilitate deserti vehemēter exopto. Phi. Carebūt inquit ocius ꝙ̄ vel tu forsitan velis vel illi sese estimēt esse carituros. ¶ Neqꝫ eñ est aliq̄d in tam breuibus vite metis ita serū qḋ expectare longū immortalis presertim animus putet quorum magna spes ⁊ excelsa facinorū machina repētino atqꝫ insperato sepe fine destruiẗ. Qḋ quidem illis miserie modum statuit. Nā si nequitia miseros facit miserior sit necesse est diuturnior neq̄. quos infelicissimos esse iudicarē si nō eorum maliciā mors extrema finiret. Etenī si de prauitatis infortunio vera cō clusimus tāto est maius quāto est diuturnius infinitā liquet esse miseriā quam esse constāt eternam. Boeti. ¶ Tum ego mira quidē inq̄ ⁊ concessu difficillis illatio: sed his ea que prius concessa sunt nimium cōueni

itaqꝫ cum singulis tribus scilicet volūtati potētie et effectui sit sua miseria necesse est vt illi vrgeanẗ triplici infortunio. i. malo quos videas scelus velle: scelus posse: scelus ꝑficere. Dicit Boe. Accedo inq̄ id est consentio sed ego vehemēter exopto vt mali deserti possibilitate patrādi sceleris cito careant hoc fortunio. et dicit phia. Carebunt inquit oci⁹. i. citius ꝙ̄ si tu forsitaꝫ velis. i. velle doleas vel ꝙ̄ illi existiment sese. i. seipsos carituros. ¶ Nota ꝙ phia dicit ꝙ posse maluꝫ sit peius ꝙ̄ velle malum. hoc videtur falsum: q̄ posse peccare non est malum: sed velle peccare. Unde sꝫ Senecā oē peccatuꝫ in actiōe est: oīs actio ē voluntaria ergo oē peccatum est voluntariuꝫ ꝓ tāto etiā dicit Augu. Tolle voluntatē et infern⁹ nō erit ergo pei⁹ est velle maluꝫ ꝙ̄ posse malū: cui⁹ contrariū hic dicit. Ad hoc dicendū ꝙ si posse ⁊ velle sm se et absolute cōsideranẗ tunc peius est velle malum ꝙ̄ posse. Si autē accipiẗ posse vt sequens malā voluntatē ⁊ subseruiēs eidē vt volūtas mala ꝑficiaẗ in exteriori opere: sic peius est posse ꝙ̄ velle: q̄ sine tali posse langueret volūtatis effect⁹. i. non ꝑficereẗ opus eius extra: sicut autē dico modo peius est posse malum ꝙ̄ velle sic peius est perficere malū ꝙ̄ posse ita ꝙ vnūquodqꝫ istorum trium velle: posse: perficere aliquid mali addit supra precedens. ¶ Neqꝫ eñ est aliquid. Hic philosophia q̄ Boe. malos optauit citius carere potentia patrandi sceleris ꝓbat ꝙ in hac vita nihil est diuturnum vel duraturum in compara

Posse malum.

tione ad perpetuam vitam dicens. Neqꝫ eñ est aliquid serum. i. tardum vel durabile in tam breuibus metis. i. terminis presentis vite quod immortalis animus putet per longum tempus expectare id est manere quorum malorum magna spes quam habent de longanimitate vite ⁊ excelsa machina id est potentia facinorum sepe destruitur fine. i. morte: fine inq̄ insperato ⁊ repentino quod scilicet finiri morte statuit ipsis malis modum. i. terminum sue miserie quod probat per hoc. Nam si nequitia facit miseros vt patet ex dictis necesse est vt diuturnior neq̄ sit miserior: quos malos iudicarem infelicissimos si non extrema mors eorum malitiam finiret. Si enim conclusimus vera de infortunio prauitatis: quod infortunium id est malum tanto est maius q̄to est diuturnius: liquet miseriam eorum esse infinitam quam constat esse eternam. Esset autem miseria malorum eterna si morte non finiretur. ¶ Notandum ꝙ de oppositis opposito modo iudicandum est cum oppositorū opposite sunt cause. Sicut ergo in bonis illud quod est diuturnius est melius sic in malis quod est diuturnius est peius. Cum igiẗ malicia facit miseros malos: infinita esset eorū miseria si ꝑpetuo perdurarent in vita. Sꝫ q̄ mors terminat eorū maliciam: ideo eorū miseriam ⁊ infelicitatem diminuit. ¶ Tum ego mira quidem. Hic phia ponit admirationem Boe. sup deductione phie dicens. O phia mira est illatio tua ⁊ concessu. i. ad concedendū difficilis: quia ꝓbatur miseria malorum diminui p

re cognosco. Phi. Recte inq̄t estimas: sꝫ q̄d cōclusioni accedere durū putat: equū est vel falsum aliq̄d ꝓcessisse demōstret vel collationē ꝓportionū nō esse efficacē necessarie cōclusiōis ostēdat. alioquin cōcessis precedētib⁹ nihil prorsus est ꝙ de illatione causet. Nā hoc q̄ꝫ qd̄ dicaꝫ non mirū videatur. sꝫ ex his q̄ sumpta sunt eque est necessariū. Boe. Quid inq̄. Phi. Feliciores inquit eē improbos supplicia luentes: q̄ si eos nulla iusticie pena coerceat. Neqꝫ id nūc molior ꝙ cuiuis veniat in mētem corrigi vltione prauos mores ꝛ ad rectū supplicij terrore deduci. Ceteris quoqꝫ exēplum esse fugiēdi culpāda: sed alio quodāmodo feliciores esse improbos arbitror punitos tāetsi nulla ratio correctiōis: nullus respect⁹ habeat exempli. Boe. Et quis erit inq̄ ꝑter hos ali⁹ modus. Phi. Et illa. Bonos inq̄t esse felices malos vero miseros nōne cōcessim⁹. Boe. Ita ē inq̄. Phi. Si igitur inquit miserie cuiuspiam bonū aliqd̄ addat nōne felicior est eo cui⁹ pura ac solitaria sine cuiusq̄ boni admixtiōe misera ē. Boe. Sic inq̄ videtur. Philo. Quid si idē misero qui cunctis careat bonis preter ea q̄bus miser est malū aliqd̄ fuerit ānexū: nōne multo infelicior eo cēsend⁹ est cuius infortuniū boni ꝑticipatiōe reuelatur. Boe. Quid ni inq̄. Phi. Habent igitur im

mortem: sed cognosco eā nimiū cōuenire his quo cōcessa sunt pri⁹ di. phia. Recte inquit estimas. s. ꝙ ꝓdicte illationi difficile creditur: sed quid durū. i. difficile putat accedere cōclusioni in ip̄aꝫ cōcedēdo. equū est vt ip̄e demonstret aliquid falsum ꝓcessisse in premissis. vel ostēdat collationē ꝓpositionuꝫ necessarie conclusionis nō esse efficacē: alioqn̄ cōcessis ꝓcedentibus nihil est ꝙ causet. i. conqueratur de illatione vñ necessariū est eñ cōcedere quantūcunqꝫ videatur durū. ¶ No. ꝙ si nō consentitur conclusioni hoc est vel ꝓpter peccatum in materia vt si aliqua premissarum sit falsa ꝓpter peccatum in forma vt si non sit debita cōnexio propositionuꝫ respectu conclusionis incidēre aliqua falsa. Si autem nihil istorum accidit necessario sequitur cōclusio ex ꝓmissis. ¶ Nam hoc quoqꝫ. Hic phia probat malos esse miseriores si non puniantur quasi si puniātur. scd̄o soluit quoddam dubium. tertio ponit quēdam epilogum predictorum. scd̄a ibi. Sed queso. tertia ibi. Id vero hacten⁹ Primo premittit cōclusionē quā probare intēdit excludendo quosdaꝫ modos probationis quibus conclusio probari posset. scd̄o ponit alium modum ꝓbationis ab istis ibi. Et illa. Primo dicit. Hoc quoqꝫ qd̄ dicaꝫ nō minus videat mirū sed eque necessariū videat cōcludit ex his que sumpta sunt et querit Boe. Quidnaꝫ hoc dicit phia ego dico improbos esse feliciores luentes supplicia q̄ si nulla pena iusticie eos coerceat id ē puniat sed ego non molior. i. non intendo nūc. ꝙ cuiuis. i. alicui veniat in mentem prauos mores. i. hoīes praue morigeratos corrigi vltione. i. pena ꝛ terrore supplicij ip̄os deduci ad rectum ꝛ non intēdo ceteris hominibus penā malorū esse exemplū fugiēdi culpanda. i. mala: sed preter istas duas causas ē alia a predictis qua arbitror ip̄robos esse feliciores punitos. tāetsi pro q̄uis nulla ratio correctionis et nullus respectus exēpli habeat: et querit Boe. q̄s erit preter hos ali⁹ modus. ¶ Notandum ꝙ due sunt cause ꝓpter quas videt meli⁹ malos esse punitos q̄ impunitos vna est quia ꝑ penas mali corrigunt et resipiscunt malo. scd̄a causa est q: alij timore pene maloruꝫ declinant a malo: ꝛ sic pena malorum est exemplum alijs fugiendi malum licet iste due cause sint vere: tamen philosophia de eis non intendit: sed vult assignare aliam causam preter istas. ¶ Et illa. Hic philosophia ponit alium modum preter predictos probando malos impunitos esse miseriores q̄ punitos. Secundo declarat quoddam assumptum in ꝓbatione ibi. Sed puniri. Primo resumit quod supra ꝓbatum est tertia ꝓsa di. Nōne cōcessimus bonos esse felices: malos vero miseros: di. Boe. Ita est inq̄ ꝛ phia. Si miserie alicuius addatur aliquod bonū: nonne ip̄e est felicior eo cuius miseria est pura ac ꝑ ꝛ solitaria sine admixtione alicuius boni di. Boe. Sic inq̄ videtur. Ulterius querit phia. Sic eidem misero q̄ cunctis careat bonis aliud malū fuerit annexū nōne cēsendus est multo infelicior eo: cuius infortunium. i. malum reuelat. i. temperat ꝑticipatione boni di. Boe. Quid ni inq̄. i. quare non. Igitur di. phia cū mali puniunt habent aliq̄d boni annexū. s. penā q̄ rōne iusticie

bona est:et cum ijdem improbi caret supplicio.i.pena inest ei aliquid alterius mali.s.ipsa impuni tas quā merito idem iure iniquitatis confessus es eē malū ●i. Boe.negare non possuz. Igitur ɔclu dit pħia ꝙ improbi multo sunt infeliciores ●ōnati.i.●otati ⁊ affecti i iusta impunitate ꝙ puniri iu sta vltione.i.pena. ¶ Notandū ꝙ ratio quā pħia intēdit est ista.cuiuscūꝗ hoīs malicie additᷣ aliqd boni:ipe felicior est eo cuiꝰ malicie nihil boni additᷣ sꝫ cū malꝰ homo punitᷣ sue malicie additᷣ aliqd

probi cū puniūtur quidē boni aliqd annexū.penā ipaꝫ scꝫ que ratione iusticie bona est:ijdēꝗ cuꝫ supplicio ca rent eis inest aliqd alterius mali ipsa impunitas quaꝫ iniqtatis merito malū esse cōfessus ē. Boe. Negare nō possum. Phi. Multo igitᷣ infeliciores improbi sunt in iusta impunitate donati:ꝙ iusta vltione puniri. ¶ Sꝫ puniri improbos iustū.impunitos vero elabi iniquuꝫ eē manifestū est. Boe. Quis id neget: Phi Sꝫ ait nec illud quidē quisꝗ negabit bonum esse oē qđ iustū est: cōtraꝗ qđ iniustum ē malū liquet esse: Boe. Tū ego ista quidē cōsequētia sunt eis que pauloante conclusa sunt. ¶ Sꝫ queso inquā te nulla ne animarū supplicia post defunctū morte corpus relinquis. P. Et mala quidē inquit quorū alia penali acerbitate.alia vō purgatoria clemētia exerceri puto:sed nūc de his disserere cōsiliū nō est. ¶ Id vō hactenꝰ egimꝰ vt que indignissima tibi videbatᷣ maloꝝ ptās eā nullā eē cognosceres quosꝗ ipunitos qrebare videras nūꝙ iprobitatis sue carere supplicijs. Licētiā quā cito finiri pcabaris:nec longā eē diceres: infelicioremꝗ fore si diuturnio infelicissimā vō si esset eterna. Post hoc miseriores eē iprobos iiusta impunitate demissos:ꝙ iusta vltione puni-

boni.s.pena:q rōne iusticie est bona cū aūt nō punitᷣ eiꝰ malicie additur aliqd mali.s.impunitas q mala est:ergo malꝰ punitꝰ felicior est malo impunito. ¶ Sꝫ puniri iprobos iustū. Hic pħia declarat quoddā assumptū in pbatiōe scꝫ ꝙ pena maloꝝ sit bona⁊ ꝙ impunitas sit mala●i.manifestū est ꝙ puniri improbos est iustum:⁊ impunitos iniquos elabi.i.euadere ⁊ iniquū eē.i.iniustū manifestū est ●i. Boe. qs neget id.i.illud subiūgit pħia.nec p ⁊ neret ne illud qdē qđ dictura sup.sum q ꝙ id est qcūꝗ vel aliqs negabit oē qđ est iustū eē bonū:⁊ ecōtra.i.p ɔtrū qđ iniustū est liquet.i.manifestū est illud esse malū:ergo Boe. dixi ista iā dicta ɔsia sunt eis que paulo cōclusa sunt. ¶ No. ꝙ pħia innuit duplicē rōnem. Pria talis est.pena maloꝝ est iusta:sꝫ iustuꝫ est bonū:ergo pena maloꝝ ē bona. Scđa rō est. Impunitas malorum ē iniusta:sꝫ iniustū ē maluꝫ ergo impunitas maloꝝ est mala. ¶ Sꝫ qso inqꝫ. Hic boe.soluit dubium. Querit enī boe.pħia qso te inqt.nūquid nulla aiarum supplicia post corpꝰ defunctū morte relinqs: Rñdet pħia. Et.i.etiā mala relinquo sup.post corpꝰ defunctuꝫ morte quoꝝ malorū alia ego puto exerceri:id est puniri penali acerbitate sicut mala dānatoruꝫ. alia vō exerceri.i.puniri purgatoria clemētia.i.igne purgatorio:sꝫ disserere.i.disputare đ his penis que debētur aiabus post morteꝫ nūc nō est cōsilium. ¶ Nota ꝙ peccatū qnꝗ est tale ꝙ per ipm habituatur volūtas ad malū cuiusmodi est mortale pctm̄. Peccātes ergo mortaliter in tali pctō decedētes puniuntur eterna pena post mortem. Nam sm beatū Grego. ad magnā iusticiam dei iudicantis pertinet vt nunꝙ careat supplicio qui nunꝙ carere voluit peccato. Quādoꝗ autē peccatū est tale qđ constat cū voluntate habituata ad bonū sicut est pctm̄ veniale. Tale non punitur eternaliter post morem:sedquia ad iusticiā dei pertinet:vt nullum peccatum maneat impunitum:ideo oportet vt homo puniatur ad tempus pro peccato veniali. Et quia per talem penam anima purgatᷣ ad receptionē plem premij:ideo illa pena dicitᷣ pena purgatoria. Id vero hactenꝰ egimus. Hic philosophia ponit quendā epilogus supradictorū. Secūdo ostēdit Boe.opi. vulgi esse cōtrariā opinioni pħie ●i. Tuꝫ ego. Primo dicit. Id egimꝰ.i.pertractauimꝰ. hactenus.i. hucusꝗ vt ptās malorū que tibi videbatᷣ indignissima nullā eā esse cognosceres sicut ostēdimꝰ in scđa ɔsa ⁊ vt illos malos quos tu querebare impunitos tu nūꝙ videres carere supplicijs sue improbitatis sicut ostēsum est tertia ɔsa. Et nos etiā egimꝰ vt licētiā seuiēdi cōtra bonos quā tu precabaris cito finiri diceres eam nō esse longā ⁊ infeliciorē esse potentiam ad malū si esset diuturnio ⁊ infelicissimā esse si esset eterna sicut in ista prosa ostensus est. Post hec probatum est eadē prosa improbos esse miseriores dimissos:id est relictos iniusta impunita-

Peccatuꝫ duplex.

te:ꝙ punitos iusta vltione. Cui co nsequens est vt tum. i. tunc demū cum creditur esse impuniti vrgeamur grauioribus supplicijs. ¶ Notandū circa predicta cum dicitur illū esse miseriores ꝙ peccat impune ꝙ qui punit̃ ꝑ peccato. Hoc est intelligendus de miseria presentis vite vtrobiqȝ vt sit conformis cōparatio. Accipiēdo em̄ miseriā p̄ntis vite et ex vna parte miseriā que est post mortē esset difformis cōparatio et esset extra ꝓpositum q: nō loquitur de miseria que est post mortem. ¶ Cum ego. Hic Boe. ostēdit opinionem vulgi esse cōtrariā opinioni p̄hie. Secūdo ondit p̄hia nō esse cōsentiendū opinioni vulgari. Secūda ibi. Quid igitur. Primo dicit. O p̄hia cum ego considero tuas rationes. i. inquisitiones: puto nil verius dici sup. illis: sed si reuertar ad iudicia hoim vulgariū supple aliter videtur. Quis em̄ est ille cui hec sup. dicta tua nō modo id est non tm̄ videantur nō credēda: sed saltē ꝑ etiā non audiēda. Dicit p̄hia. Ita ē vulgares nequeunt oculos rōnis et intellect⁹ assuetos: id est assuefactos tenebris passionū attollere. i. erigere ad lucē ꝑspicue veritatis sup. verum videant iudicio recte ratiōis etsi sunt siles auibus. s. noctuis et bubonib⁹ quarū intuitū. i. visum nox illuminat et dies cecat. Dum em̄ vulgares non intuunt̃ ordinē rerum: qui habet se ad modū lucis: sed intuūtur suos affectus. i. desideria que h̄nt se ad modū tenebrarū ipsi putant felicē esse impunitatē scelerū. i. malorū vel licentiā sup. seruiendi ↄtra bonos qd̄ tn̄ non est. Uide aut quid sanciat. i. statuat eterna lex. i. diuina prouidētia. si conformaueris animū tuū melioribus. i. virtutib⁹ nihil est tibi opus iudice exteriori deferēte premiū: q: tu teipsuz addidisti excellētiorib⁹. i. virtutib⁹: et per ↄñs fact⁹ es deus. Si autē studiū deflexeris ad peiora. i. ad vitia. ne pro non quesieris extra vltorē. i. vīdicē: q: tu te detrusisti in deteriora: ꝛ ꝑ ↄñs factus es belua. hoc declarat i simili veluti si respicias humum et celum vicibus: id est vicissim nunc celum: nunc terram cunctis supple iudicijs extra cessantibus. tunc tuipse sola ratione cernendi videaris nunc interesse sceno: id est terre nunc syderibus: id est celo supple eodem modo cunctis extra cessantibus ipsa sola ratione operandi bene vel male assequeris premiū vel supplicium diuina iusticia hec ordinante. at pro sed vulgus ista non respicit propter predictam causam. ¶ Nota quia natura visus requirit medium illuminatum: ideo ſm cōmunem naturam visus noctue et bubones melius deberent videre in die ꝙ in nocte cu ius tamen contrarium accidit eis. Uel propter debilitatem naturalem visus sicut in noctuis. De quibus dicit Isido. ꝙ orto splendore solis visus noctue hebetabatur vel propter consuetudinem ad tenebras sicut creditur esse de bubone. Cum enim bubo habeat alias aues sibi inimicas: ideo de die in cauernis latitat et alijs auibus quiescentibus: propter necessitatem victus de nocte volat. ¶ Nota ꝙ dicit vide quid eterna lex sanciat vt dicit beatus Augustin⁹ in lib. de libero arbitrio. Lex eterna est qua iustum est vt omnia sint ordinata: et ideo ſm ordinē eius nunꝙ iustus destituitur premijs nec malus supplicio. ¶ Quid igitur his ne accedamus. Hic ostendit philosophia non esse consentiendum opinioni vulgari dicens. O Boe. quid igitur dicis nunquid debemus accedere per concessum his vulgaribus quos monstrauimus similes esse beluis: id est bestijs quasi dicat non. Et hoc manifestat per exemplum dicens quid dicis si quis homo amisso penitus visu obliuisceretur etiam seipsum habuisse intuitum: id est visuz et arbitraretur nihil deesse sibi ad perfectio

tos. Cui sentētie cōsequens est vt tum demū grauioribus supplicijs vrgeātur cū impuniti eē credunt̃. Boe. ¶ Cum ego cū tuas inq̄ rōnes cōsidero: nil dici veri⁹ puto. At si ad iudicia hominuz reuertatur quis ille est cui hec nō modo non credenda saltē non audienda videātur. Phi. Ita est inq̄t illa. Nequeūt em̄ oculos tenebris assuetos ad lucē ꝑspicue veritatis attollere: similesqȝ auibus sunt quarū intuitū nox illuminat dies cecat. Dum em̄ nō reruz ordinē: sed suos intuūtur affectus: vel licentiā vel impunitatē scelerū putant esse felicem. Uide aūt quid eterna lex sanciat. Meliorib⁹ animū si conformaueris nihil opus est iudice premiū deferente: tu teipse excellentiorib⁹ addidisti. Si studiū ad peiora deflexeris: extra ne quesieris vltorē tu teipse deteriora detrusisti veluti si vicibus sordidā humūqȝ celūqȝ respicias. cūctis extra cessantib⁹ ipsa cernēdi ratione nunc sceno: nunc syderib⁹ interesse videaris. At vulgus ista nō respicit. ¶ Quid igitur his ne accedam⁹ quos beluis similes eē mōstrauim⁹ quid si quis amissos penitus visu ipm etiā se habuisse obliuisceret̃ intui

nem humanam. Nū. i. nūquid hoīes vidētes. i. iu dicātes eadē cum ceco putaremus esse cecos: q̄si dicat: imo sup. Silr si vulgares dicerent se recte iudicare ⁊ se nō esse beluas adhuc nō esset eis consentiendū. ¶ Notandū φ vulgares ⁊ imperiti iudicāt tanq̄ longe distātes a veritate: quia iudicant ſm cōcupiscentiam nō ſm rei veritatē: ꝓpter quod nō est standū eoꝝ iudicio. Unde Sene. in de remedijs fortuitoꝝ dicit. Male opinātur hoīes de te sed mali: moueret aūt si sapiētes hoc loq̄rentur

tum nihilq̄ sibi humanā perfectionem deesse arbitraretur non vidētes eadem cum ceco cecos putaremus? ¶ Nōne illud quidē acquiescerēt quod eque validis rationū nitūtur firmamētis infeliciores esse eos qui faciunt q̄ qui patiātur iniuriā. Boeci⁹. Uellem inq̄ has ipsas audire rationes. Phi. Omnē inquit improbum nō supplicio dignū negas. Boe. Minime. Phi. Infelices ꝟo esse qui sunt improbi multiplicit̄ liquet. Boe. Ita est inq̄. Phi. Qui igitur supplicio digni sunt miseros esse non dubitas. Boe. Cōuenit inq̄. Phi. Si igitur cognitor ait resideres cui suppliciū inferendū putares: ei ne qui fecisset: an q̄ ꝑtulisset iniuriā? Boe. Nec ambigo inq̄ quin ꝑpesso satisfacerē: dolore facientis. Phi. Miserior igitur iniurie illator q̄ acceptor esse videtur. Boe. Cōsequitur inq̄. Hac igit̄ alijsq̄ de causis ea radice nitentib⁹ φ turpitudo suapte natura miseros faciat apparet cuilibet illatā iniuriā nō esse accipiētis: sed inferētis miseriā. Phi. Atqui nūc ait cōtra faciūt oratores pro his eni qui graue: quid acerbum perpessi

nūc autē displicere est laudabile. Male de te loquūtur mouerer: si ꝯ iudicio facerēt nunc aūt morbo ignorantie faciunt. Male de te loquunt̄: q2 bn̄ nesciūt loq̄. ¶ Nōne illū q̄dē acq̄escerēt. Hic phīa p̄mo ostēdit illos eē miseriores q̄ faciūt iniuriā q̄ qui patiūtur. Secūdo ex hoc cōcludit φ iniuria non est ipsius patiētis sed inferētis. Tertio inuehit̄ cōtra oratores. Scđa ibi. Hinc igit̄. Tertia ibi. At q̄ nūc Primo dicit. ¶ Nōne pro nūquid vulgares nō acquiescerēt. i. crederent illud quod nitit̄ eque validis firmamētis rationū scꝫ inferiores esse eos qui faciūt iniuriaꝫ q̄ qui patiūtur dicit Boe. Uelleꝫ inquā audire has ipas rationes tūc philosophia inducit duos syllogismos ad ꝓbandum intentū. Quoꝝ primus est. Oīs iprobus est miser: sꝫ oīs dignus supplicio est improb⁹: ergo oīs dign⁹ supplicio est miser. ⁊ per cōsequens quāto dignior est supplicio: tāto est miserior. Scđs syllogism⁹ est q̄to aliq̄s ē dignior supplicio tāto ē miserior: sed faciēs iniuriā dignior ē supplicio q̄ patiēs: ergo faciens iniuriā miserior est q̄ iniuriam patiēs. Primo innuit primū syllogismū dicens. Nunquid negas oēm improbū esse dignuꝫ supplicio. Boe. dicit. Mime supple nego. Et phīa dicit. Et multipliciter liquet eos infelices q̄ sūt improbi: ita est dicit Boe. Igitur dicit philosophia. Qui digni sūt supplicio nō dubitas eos eē miseros. dicit Boe. Conuenit inq̄ supple predictis. Tunc philosophia innuit secundū syllogismū per modum interrogationis dicens. O Boe. si tu resideres cognitor. id est iudex causarum cui putares inferēdum supplicium: vel ei qui fecisset iniuriam: vel ei qui pertulisset iniuriā. dicit Boe. Non ābigo. i. non dubito quin ego satisfacerem perpesso iniuriam dolore. i. cum supplicio faciētis iniuriā. Igitur dicit philosophia. illator iniurie tibi videtur esse miserior q̄ acceptor iniurie. dicit Boe. consequitur inq̄ sup. predicta. ¶ Notandū φ ad eādem cōclusionem sic potest argui. Quicūq̄ opatur malum ex ꝓposito magis peccat ⁊ miserior est q̄ ipsum sustinēs sine proposito ⁊ voluntate: sed inferens iniuriam operatur malum ex proposito ⁊ sustinens patitur malum sine proposito ⁊ voluntate: ergo inferens iniuriam peior est ⁊ miserior patiente iniuriam. ¶ Hac igit̄ alijsq̄ de causis. Hic philosophia concludit ex dictis φ quelibet iniuria nō est miseria patientis: sed inferētis dicēs. Hac igitur de causis: quia inferens iniuriam miserior est patiente: ⁊ ex alijs de causis: ea radice. i. fundamento nitentibus hoc scꝫ fundamento φ turpitudo faciat homies miseros suapte natura. id ē sua propria natura. Ex hoc apparet iniuriam cuilibet illatam non esse miseriam accipientis. i. patiētis eā: sed inferētis. ¶ Nota φ ex littera sic pōt argui. Turpitudo natura sua ꝓpria facit hoīem miserū: sed turpitudo est in inferente iniuriam ⁊ non in patiente: ergo inferens iniuriam est turpis ⁊ miser et per cōsequens iniuria nō est miseria patientis: sed eam inferentis. ¶ Atqui nūc ait. Hic philosophia inuehitur contra oratores. Secūdo cōcludit ex dictis φ odium nō habet locum apud sapientes ibi. Quo fit. Primo inuehitur cōtra oratores qui inducūt iudices ad miserandum patienti iniuriam; cum tamen potius miserandū sit facienti iniuriā: ⁊ oratores. i. causidici; quorum officio est

sunt: miserationē iudicium excitare conātur. Cum magis ad miserātibus iustior miseratio debeatur: quos non ab iratis sed a propicijs potius miserantibusq; accusatoribus ad iudiciū veluti egros ad medicū duci oportebat: vt culpe morbos supplicio resecarēt: quo pacto defensorum opa vel tota frigeret: vel si prodesse hominibus mallēt accusationis habitū verteretur. Ipsi quoq; improbi si eis aliqua rimula virtutē relictā phas esset aspicere: viciorūq; sordes penarū cruciatibus se deposituros viderent cōpensatione adipiscende ꝓbitatis: nec hoc cruciatus esse dicerēt defensorūq; operā repudiarent: ac se totos accusatoribus iudicibusq; ꝓmitterēt. Quo fit vt apud sapiētes null⁹ prorsus odio locus relinquatur. Nā bonos quis nisi stultissimus oderit: malos vero odisse rōne caret. Nā sicuti corporum languor: ita viciositas est morbus animorū. Cum egros corpore minime dignos odio: sed potius miseratione iudicemus: multomagis non insequendi: sed miserandi sunt quorū mētes omni languore atrocior vrget improbitas.

persuadere iudici: isti faciunt nūc cōtrarium: quia ipsi conātur excitare miserationē iudicū pro eis qui perpessi sunt graue acerbum quid cū magis iustior miseratio debeatur admittētib⁹.i. facientib⁹ malum quos iniuriātes oportebat duci ad iudiciū veluti egros ad medicū nō ab iratis accusatoribus: sed a ꝓpitijs: quoq; pro & miserātibus vt resecarent morbos culpe supplicio.i. pena. Quo supple ordine pacto: si hoīes mouerētur misericordia erga facientes iniuriā; opera.i. diligētia: defensorū.i. defendere volentiū ipos: illa tota frigeret.i. cessaret vel si mallēt ꝓdesse hoībus iniuriantib⁹: tunc defensio eorum verteret in habitus accusatōis: ita ꝙ ille qui fuit defensor fieret accusator. Ipsi quoq; improbi si esset eis phas aspicere virtutem relictam aliqua rimula.i. cognitione ipsi viderēt se deposituros sordes viciorū cruciatib⁹ penarū cōpensatione.i. causa adipiscende ꝓbitatis: nec ipsi dicerent.i. reputarēt cruciatus: sꝫ ipi repudiarent.i. spernerēt operā: id est diligentiā defensorum: ac pro & se totos ꝓmitterēt accusatoribus & iudicibus. ¶ Notandū ꝙ misericordia & miseratio est virtus sm quā aliquis compatitur aliene miserie. Cui ergo inest maior miseria: ei debetur maior misericordia. sꝫ declaratū est maiorē esse miseriam inferētis iniuriā quā patiētis: ergo ad miserandū eis maxime debēt induci iudices: cuius cōtrariū faciūt oratores: qui includūt iudices ad miserandū patiētibus iniuriam. ¶ Nota ꝙ facientes iniuriā accusandi sunt nō ex ira: sed ex cōpassione & misericordia p penali remedio morbus culpe eorū auferatur: sicut enim egris nō est insultandū sed potius ꝯdolēdū: sic & istis qui morbo viciorum affecti sunt. & potius sunt accusandi quā defendēdi vt penali acerbitate eorum malicia minuatur etiā si mali ꝑpenderent sordes viciorum & dignitates virtutū non reputarent cruciatus: sed se accusatoribus et iudicibus volūtarie offerēt puniendos. ¶ Quo fit. Hic phīa ex dictis cōcludit ꝙ odium nō habet locum apud sapientes & dicit. Quo fit.i. ex dictis sequitur: vt apud sapiētes nullus locus relinquatur odio. Nam quis oderit bonos nisi stultissimus: malos vero odisse caret ratione.i. rationabile. Nā sicut languor est morbus corporum: ita viciositas est morbus animorum. Cum ergo egros corpore mime iudicemus dignos odio: sed potius miseratione: multomagis nō insequendi sunt odio: sed potius miserandi: quorum mētes vrget improbitas.i. malicia existens atrocior.i. crudelior omni languore corporali. ¶ Notandū ꝙ sapiētes non debēt odire malos, quia dicit Seneca ad Luciliū. Hūc affectum sapientes habeant aduersus malos quem habet medicus aduersus suos egros qui eos non odio: sed remedio studet cōtractare: qui nec reliquias egrorum: necnon effusa dedignatur intueri.

Misericordia

¶ Ascensius.

Um ego fateor: inquit. Hoc textu nihil apertius putem si modo sine mendis legatur. Legendum enim est. Sed quorum atrox scelerataq; mens vbi scriptum erat scelerataq; mens. In cōmentario autē erat particula scelerata omissa. & scriptum ꝙ Boe. faceret notum pro eo quod est votum.i. optatio. facit itaq; votum.i. optat vt malis nō liceat seuire in bonos. Preterea vbi scriptum est sceleratorum hoīm pena releuatur scribendum puto eleuatur.i. diminuitur. Nam vt valla docet eleuare est diminuere. tractūq; est a trutina in qua quod minoris ponderis & imminutior est eleuatur. Unde Persius. Nec si quid turbida roma eleuet accedas. Potuisse miserias est. Non absurdū est dicere: vt in cōmētarijs quod posse

Eleuo

Posse

malũ simplr est min⁹ ꝙ velle: quia volũtas nõ potẽtia punieꝛ: sed posse fit et velle nimirũ grauius est ꝙ velle dũtaxat. Neq; hoc videtur pretendere Boe. si ingenium eius noui: quid enim opus erat rem manifestissimã intulisse: de qua nemo dubitet. Sed hoc videtur dicere ꝙ posse malum efficit prauos inferiores ꝙ velle. Uelle siquidẽ omnibus cõmune est: q2 per liberũ arbitriũ quilibet potest velle malũ: sed posse paucis datur. qui reuera ideo miseriores sunt: q2 possunt. Nam diuus Augustinus ostendit deũ ex hoc esse potentissimũ ⁊ pfectissimũ: q2 peccare et mala que mala maneãt facere non potest. Si autem qui mala volunt ꝙuis per hoc miseri sunt non possent essent minus miseri: q2 maior iniuria infertur per posse ꝙ per velle. Nam volens malũ sibi soli nocet si non potest. Sed potens etiã nolẽs: põt alteri nocere: cuius casus est. si quis per potentiã faciat quod malum est: sꝫ nescit esse malũ: ⁊ si sciret esse malum nõ faceret: is nõ per voluntatẽ: sed per ignorantiã peccat: aut si ille excusabilis est nõ peccat: ⁊ tñ malũ facit p potentiã qḋ in alium redũdat: vt si pceptũ fuerit militi strennuo ab imperatore occidere pcul visum quẽ turcham vterq; credit cum sit xpian⁹ in vestitu turche. talis potẽtia malum facit xpiano: sed non volũtate deliberata: sed ad alia progrediendũ est. Uoluntatis miserie langueret effect⁹: hec pbatio ostendit Boe. intelligere fm mentem superioris cõmentarij. legendum est aũt misere non miserie. Itaq; cum singulis miserie sua. i. propria. Item patrandi sceleris non parandi legendum est. Possibilitate deserti. i. destituti. venit possibilitas nomine possibilis quod in idoneis auctorib⁹ veterib⁹ precipue nõ inuenitur. Non eñ dicunt si est possibile: sed si fieri potest. Qḋ quidẽ illis nõ leges quosquidẽ. Repperi etiaꝫ ablata esse in hoc textu in quibusdã exẽplarib⁹ hanc clausulã: ꝙ tãto est malus ꝙto est diuturni⁹: quã alibi repertam inserui⁹. Cõclusioni accedere. i. assensum prebere. Nam etiã pedib⁹ in sententiã olim ibatur dum eñ diuersarũ sentẽtiarũ auctores erant ꝙrentes multitudinis assensum discedebant in diuersas partes et assentientes ibant ad sue quisq; sententie auctorẽ: ⁊ ita pedibus assensum suũ iudicabant. vnde in sententiã ire dicun⁹: eo qui assentiũtur. Et ad eum modũ dicit hic accedere cõclusioni. i. assensum pbere. Accedo eñ dum significat adire accusatiuũ regit: vt pmo Enei. penitusq; sonãtes. Accestis scopulos: sed dũ significat addi aut adiũgi aut assentiri datiuũ regit. Nã op⁹ est dicere efficacẽ nõ efficassem. scribendũ est eñ accusatiuus a nominatiuo efficax hui⁹ efficacis: et tñ sepe male scribiꝛ. Legendũ est etiã ibi. Neq; id nũc molior ꝙ cuiuis veniat in mentẽ: cuiusnõ cuius. Est autẽ moliri cũ mole. i. difficultate aliquid cõniti. Item legendũ est ibi pterea quibus miser est ⁊c. vt preterea sint due dictiones. Nam ordo est: si malũ aliquod pter. i. vltra ea sup. mala quibus miser est fuerit annexũ ⁊c. Et iterũ consulerẽ vt legas eleuaꝛ: vbi tñ frequẽtius reperitur releuaꝛ. Leges preterea. Qui ni in ꝙ. Non: quid ni ꝙ. Item legendũ est ⁊ scribendũ ijdemq; per duplex. ij. est enim pluralis numeri ibi. Idemq; cũ supplicio carẽt. Cõtraq;. i. ⁊ ecõtrario nõ dicas ecõtra. Inueni hic glossemata superiora mẽdis referta: immo mutilata in plerisq; locis: vt patebit cõferenti hec cum aliis. Id vo hactenus egim⁹: vt que indignissima tibi videbaꝛ maloꝝ pcãs eã nullã esse cognosceres. Latina ⁊ elegãs est elocutio magis ꝙ grãmatica. Nã grãmatice relatiuũ ⁊ ãtecedẽs nõ reguntꝛ ab vno vbo semel posito: sꝫ frequẽter latine loquẽtes ita faciũt pposito relatiuo. Diceret ergo hic grãmaticus: vt maloꝝ pcãtem quem indignissima tibi videbaꝛ: nullãq; esse cognosceres. Et paulopost leges sic quis ille est cui hec nõ modo nõ credẽda: vel sic cui hec nõ: nõ credẽda modo ⁊c. Nã si semel dũtaxat poniꝛ nõ: nõ stat sentẽtia. Sancio supius dixi p c. scribendũ: ꝙuis in pterito faciat interdũ sanxi. Nil opus est iudice premiũ deferẽte. Sic in nono Eneiđ. Pulcherrima pmũ dij moresq; dabũt vestri. Pulcherrima inqt pmia dabũt dij ⁊ sui cuiusq; mores. Extra me ꝙsiueris. Sic Persius. Nec te quesiueris extra quantũ ad iudiciũ. quãtũ aũt ad tormentũ idẽ Persius ostẽdit nullũ esse grauius ꝙ morsus assiduos cõscientie: verba eius sunt satyra tertia. Magne pater diuũ sceuos punire tyrãnnos. Haud alia ratione velis cum dira libido mouerit ingenium feruenti tincta veneno. Uirtutẽ vt videant intabescantq; relicta. An ne magis siculi gemuerunt era iuuenti. Et magis auratis pendens laquearibus ensis. Purpureas subter ceruices terruit: imus. Imus precipites ꝙ sibi dicat: et intus palleat infelix quod proxima nesciat vxor. Illud aquiescerent noue dictum. Nam aquiesco illi dicimus: transumptiue ergo posuit: vt sic acquiescerent id est acquiescentes approbarent satisfacerent dolore facientes. caue ne rursus scribas dolorem. Apparet cuilibet illata iniuriã. Hic omissuꝫ puto illud quod addidi. Non esse accipientis sed inferentis miseriam. Quo pacto vulgo dicitur pro eo quod est quo modo: quia modus pactuꝫ facit. Opera non est sola diligentia sed operatio ipsa: vel interdum operans ipse. Apud sapientes nullus prorsus odio locus reliquatur vt pulchre dictum in buccolico. Inuidit stultus amintas quasi inuidus omnis stultus dicatur.

Possibilis.

Ire in sententiam.

Accedo

¶ Metrum quartum libri quarti.

Uid tantos iuuat excitare motus
Et propria fatum sollicitare manu
Si mortem petitis propinquat ipsa
Spõte sua volucres nec remoraꝛ equos

Uid tantos iuuat excitare motus. Hic incipit quartũ metruꝫ hui⁹ quarti quod dicitur valenticuꝫ ab inuentore. Secũdũ dicitur penthametrum siue elegiacum. In quo metro philosophia exclamat contra homines qui bellicis motibus ex odio semetipsos ad morteꝫ de

Sanctus thomas.

ducunt dicens. Quid iuuat r.i. que vtilitas est excitare tantos motus. s. odij et quid iuuat sollicitare. i. sollicite exquirere fatum. i. mortem ppria manu. quasi diceret nulla est vtilitas. Est aut rō: qr si mortem petitis. i. desideratis: siue vestram siue alioꝝ ppinquat sponte sua nec remoratur. i. retardat volucres. i. veloces equos. Mirandū est etiam q homines quos leo tigris vrsus aper dente petunt. i. inuadunt: q ijdem homines petunt. i. inuadunt se ense. vt se mutuo interficiant. i. interserit phia. Nunquid homines mouent iniustas acies et fera bella et volunt perire alterius telis. i. mutuis sagittis: ideo qr mores eoꝝ distant. q pter dissidentes id est discordant. Certe ista ratio seuitie nō ē satis iusta vis ꝗ referre. i. reportare aptā vices. i. vicissitudines meritis tam boni q mali dilige bonos et miserescse malis. ¶ No. q di. mortē non tardare suos equos. p equos mortis intelligunt partiales dispositiões periodi p quas hō ad mortem tendit. Quilibet enim hō hꝫ certam et determinatā periodum sue vite: eo q forme oim rerum sunt in terminis. i. in corporibus celestib' virtualiter vt pꝫ secundo de generatione. ¶ Notandum q philosophia hic non excludit licentiam gerendi iustum bellum: sed iniustum quia dicit iniustas acies bellum enim iustum conceditur: et ideo geritur vt aliquis nitens contra iusticiam ad iusticiam reducatur.

Quos serpens leo tigris vrsus aper
Dente petunt: ijdem se tamen ense petunt
An distant quia dissidentq3 mores
Iniusta acies et fera bella mouent
Alternisq3 volunt perire telis?
Non est iusta satis seuitie ratio.
Vis aptam meritis vicem referre?
Dilige iure bonos et miserescse malis.

¶ Ascensius.

Quid tantos r. c. Carmen est dicolon distrophon. Est autē prim' versus Phaletius ab inuētore penthameter a numero pedū qui quinq3 sunt spondeus dactylus et tres trochei hendecasyllabus a numero syllabarū que vndecim sunt et trochaicus a trocheo predñante. Secundus est penthameter elegiac' de quo in primo carmine primi libri satis dictū est. Vocant aūt nōnulli valenticū qd phaletiū vocare debent. Quia in superiore prosa cōclusum est malis potius cōdolendum q insultandū esse: nunc cōqueritur phia seuitiā hoim qui fatum. i. mortem fataliter etiā si nō inferatur ab eis miseris imminētes sollicitāt. i. sollicite pperare faciunt ijdem se tñ ense petunt. scribendū est iterū ijdem per duplex. ij. qr etiam hic plurale est. Offendi etiā se tamē esse petunt cū nemo sanus dubitet legēdū esse: se tñ ense petunt. i. gladio mucrone se inuadunt et in se impetum faciunt: sicut in Buccoli. Malo me galathea petit r. c. Alternis telis. telum dicitur omne genus armoꝝ quo inuadimus precipue de longe. Nam telon grece dicitur longum: sꝫ etiā gladius a ꝟgilio telum vocatur. Non est iusta satis seuitie ratio. Minus cōcinn' est versus: qr trissyllaba dictiōe claudit miserescse malis. Aduerte grāmatice dicim' miseror te: misereor tui: rarissime aūt vel nunq̄ nisi in ecclesiasticis misereor tibi: sꝫ tñ miseresco tibi: vt scdo eneid. His lachrymis vitā dam' et miserescim'. venit autē miseresco nunc a misereor: et est psonale: nūc a miseret impsonali cui' pteritū est misertū: est vel fuit: et tūc est etiā impsonale miserescit: et regit accusatiuū cū gtō sicut miseret: vt sicut dicit. miseret me tui. ita miserescit me tui.

Telum.
Miseror.
Misereor.
Miseresco
Miseret.
Sanctus Thomas.

Hinc ego video r. c. Ista est quinta psa huius quarti i qua quia Boe. primus conquerebatur bonis mala et malis bona cōtingere. pter qd etiam reputabat istarū fortunaꝝ vices non ex ordine diuine prouidētie: sed ex casu prouenire: adeo philosophia super hoc cōsolatur Boe. assignando causas: quare bonis mala et malis bona contingunt. Et primo Boe. exprimit suum dolorem in hoc qd vices fortunarū videatur confuse et inordinate disponi. Secūdo assignat philosophia causam huius apparentie. Tertio ipm consolatur assignādo causas predictorū. Secūda ibi. Nec mirum. Tertia in sequēti prosa habetur ibi. Ita inquit. Primo Boe. premittit quedam. Scdo exprimit causam sui doloris ibi. Cum presertim. Primo dicit. Ego video hinc. id ē ex dictis que felicitas sit constituta in meritis proborum scilicet deos fieri: et que sit miseria constituta in ipsis meritis improboꝝ: scilicꝫ transformari in belua: sed ego perpendo. id est iudico: nō nihil id est aliquid boni: vel pro vel mali esse: in hac fortuna populari. id est in prosperitate fortuita; qd probat. Neq3

¶ Prosa quinta libri quarti.

Hinc ego video inq̄ q̄ sit vel felicitas vel miseria in ipsis proboꝝ atq3 improboꝝ meritis cōstituta. Sed in hac ipa fortuna populari nō nihil boni mali: vel inesse ppēdo. Neq3 enī sapientū quisq̄ exul inops ignominiosusq3 esse

enim quisq̄ sapientum malit. i. magis vult esse exul inops ignominiosus. s. infamis potius ꝙ pollens opibus ꝙ reuerendus honore ⁊ validus potentia: ⁊ in sua vrbe permanens florere: sic enim per huiusmodi bona fortune officium sapientis tractatur clarius: ⁊ pro ⁊ testatius id est cum maiori testimonio: quia talibus plus creditur: cuius beatitudo regentium transfunditur id est dilatatur in populos contingentes id est vicinos. ¶ Notandum ꝙ in bonis fortuitis est aliquid boni: quia per ipsa sapiēs expeditius tractat officium gubernandi subditos. Qui enim diuitijs potentia et fama precellūt alios aptiores sunt ad subueniendum oppressis ⁊ ad deprimendum malos: ad protegendum bonos ad expugnandum inimicos et ita sapienti qui tractat negocium reipublice necessaria est potentia et diuitiarum abundantia: sed sapienti qui vacat contemplatiōi diuitie sunt onerose: quia nimiam inde gerit sollicitudines. ¶ Cum presertim carcer lex cetera ꝗ legalium tormenta. Hic Boe. exprimit causam sui doloris ⁊ admirationis dicens. Cum lex ⁊ carcer et cetera tormenta legalium penarum debeantur perniciosis id est malis ciuibus ꝑpter quos constituta sunt: ego vehementer admiror cur hec tormēta viceuersa id est contrario modo mutentur ita vt supplicia scelerum id est malorum premant bonos ⁊ mali rapiant premia virtutum id est virtuosorum: ⁊ ego desidero o philosophia scire ex te que videatur esse ratio id est causa tam iniuste confusionis minus etenim mirarer si crederem omnia misceri fortuitis casibus. Nunc autem deus rector omnium exagerat id est augmentat stuporem meum: qui deus cum sepe bonis iocunda malis aspera tribuat: ⁊ pro et contrarium bonis dura malis optata concedat nisi deprehendatur. i. cognoscatur causa huius quid est ꝙ hoc videatur differre a fortuitis casibus. q. dicat nihil ¶ Notandū ꝙ tormenta legalia sicut carcer membrorū mutilatio flagella ⁊ hm̄oi sint inuenta propter malos ⁊ ista sepius videntur infligi bonis malis euadentibus super hoc admiratur Boe. cum tamen deus debeat punire malos ⁊ remunerare bonos: ⁊ nisi huius ratio cognoscatur quare hoc cōtingat nihil est quin talia videantur cōtingere a casu ⁊ fortuna ⁊ nō subiacere regimini prouidētie diuine qđ absurdū est. ¶ Nec mirū inquit si qđ ordinis. Hic philosophia assignat cām apparētis talis cōfusionis: q: sic videtur esse ꝑpter ignorātiā cause ⁊ dicit. Nec mirum si quid credatur cōfusum ⁊ temerariū. i. casuale in istis inferioribus ignorata ratiōe ordinis diuine prouidentie. Sed quamuis tu ignoras causam tante dispositionis diuine tamen bonus rector. s. deus temperat mundum sua bonitate. ideo nō dubites cūcta recte fieri. ¶ Nota ꝙ mirum est cuius causa nescitur ꝑ tanto enim multi mirantur de eclipsi solis: q: cām ignorant. Et quia Boe. ignorabat cām huius cōclusionis quare bonis mala ⁊ malis bona contingant. ideo hoc āmirabatur ⁊ causa ammirationis eius fuit ignorantia dispositionis diuine prouidentie.

malit potiusq̄ pollēs opibus honore reuerendus potētia validus in sua permanens vrbe florere. Sic enī clarius testatiusq̄ tractatu officium sapientis cum in contingentes populos regentiū quodammodo beatitudo trāsfundiatur. ¶ Cū presertim carcer lex ceteraq̄ legalium tormenta penarum perniciosis potius ciuib9 propter quos etiam constituta sunt debeātur. Cur hec igitur versa vice mutentur: scelerūq̄ supplicia bonos premāt premia virtutum mali rapiant vehementer ammiror: queq̄ tam iniuste cōfusionis ratio videatur ex te scire desidero. Minus etenī mirarer si misceri omnia fortuitis casibus crederē. Nunc stuporem meum deus rector exagerat qui cū sepe bonis iocūda: malis aspera: cōtraq̄ bonis dura tribuat: malis optata concedat nisi causa deprehendatur: qđ est ꝙ a fortuitis casib9 differre videatur. Philo. ¶ Nec mirum inquit si quid ordinis ignorata ratione temerariū cōfusumq̄ credatur sed tu quamuis causam tante dispositionis ignores. tamē quoniam bonus mundū rector tēperat: recte fieri cūcta ne dubites

¶ Metrum quintum libri quarti.

¶ Ascensius

Hinc ego video inquam. In prosa omnia facillima sunt. Perpendo est percipio ex pensitatione. Sic etenim clarius. Non leges sicut enim. quia non sequitur sic vel ita. Nūc stuporem deus rector exagerat id est quia scio omnia a deo regi et gubernari: ideo magis miror. vnde hec confusio nascatur potissimum iniusta: vt nunc videtur Boetio.

¶ Metrum quintum libri quarti.

Sanctus thomas.

Si quis arcturi sydera nescit. Istud est quintum metrum huius quarti quod dicitur alemanicum ab inuentore dactylicum a pede predominante tetrametrum. i. quattuor pedum. Hypercataleticum id est habundans in vna syllaba: in quo metro philosophia declarat quomodo ea quorum cause non apparent videntur mira. Scdo ostendit quomodo cognita causa cessat ammiratio: ibi. Nemo mirat flamina. Primo ostendit ꝙ ꝓpter latentē causam hoies miranť: ⁊ īducit de hoc exēpla. Primus est de eo quod accidit in stellis iuxta polum septentrionalem: qz ille stelle ceteris stellis remotioribus tardius mouentur: et tamen velocius oriuntur: qui autem ignorat causam huius illi videtur hoc mirum: vnde di. Si quis nescit sydera arcturi id est maioris vrse labi id est volui propinqua summo cardine id est cardini ponendo ablatiuū ꝓ datō cā metri. i. polo septentrionali. ille stupebit i. ammirabiť legē alti etheris. i. firmamenti. cur bootes. i. stella tardus legat. i. ptrāseat plaustra. i. stella plaustri. i. s. maioris vrse et mergat seras flāmas equore. loquēs more poetico. Qui sequentes iudicium vulgi dicunt stellas tingi in mari qn̄ occidūt Et dr̄ bootes mergere seras. flāmas. i. lumina sua tarda: qz nunꝙ ea mergit: ⁊ est modus loquēdi id quod nūꝙ fit dicere ꝙ tarde fit: cum tū bootes explicet ortus nimis celeres eo ꝙ in principio noctis nob statim apparet. Scōm exēplum est de eclipsi lune ꝙ nesciētes cāz adeo aliq̄ admiranť ꝙ putant eius eclipsim ꝯtingere ꝑ incātationes: ⁊ volētes auxiliari lune ⁊ impedire ne audiāt incantationē concutiunt oīa vasa erea et sonora tpē eclipsis. Vnō dicit in littera. Cornua plene lune paleāt: qz incipiēte eclipsi lune incipit appere corniculata cornua infecta metis. i. terminis opace noctis. i. vmbre terre.

Si quis arcturi sydera nescit
Propinqua summo cardine labi.
Cur legat tardus plaustra bootes
Mergatq; seras equore flammas
Cum nimis celeres explicet ortus
Legem stupebit etheris alti
Palleant plene cornua lune
Infecta metis noctis opace
Queq; fulgenti texerat ore
Confusa phebe detegat ore
Commouet gentes publicus error
Lassentq; crebris pulsibus era.
Nemo miratur flamina cori
Litus frementi tondere fluctu
Nec nimis duram frigore molem.
Feruente phebi soluier estu
Hic enim causas cernere promptum
Illic latentes pectora turbant

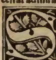
⁊ phebe. i. luna ꝯfusa ꝑuatiōe luminis detegat. i. appere faciat astra immora: q̄ texerat. i. latere fecerat fulgētiore. i. abūdātia sui fulgoris. tūc public⁹ error quo putat luna incātari ꝯmouet gētes. ⁊ lassant. i. fatigant era. i. vasa erea vel cāpanas crebris pulsibus. ¶ Notandū ꝙ arctur⁹ dr̄ ab arcos qd̄ ē vrsa q̄ est quoddā signū iuxta polū septētrionalē qd̄ nos vulgariter plaustrū nolam⁹. Et sic accepit beat⁹ Greg. sup Job di. Arctur⁹ septez stellis maxime lucet.

Arcturus

semꝑ mouetur ⁊ nunꝙ mergitur. ¶ Nota ꝙ stelle circa polū arcticū more sicut arcturus ⁊ alie stelle mouenť tardi⁹ aliis stellis remotiorib⁹ a polo arctico: qz minorē circulū suo motu describūt: ⁊ stelle remotiores maiorem. Vñ stelle remotiores in equali tempore pertranseant maiorem circulum in quo stelle propinquiores minorē. qz ambo circūuoluunť semel in die naturali patet per diffinitionē velocitatis ⁊ tardi⁹ ꝙ stelle ꝓpinq̄ores polo tardi⁹ mouenť: ⁊ remotiores veloci⁹. Illō eñ mouť tarde qd̄ in equali tpē ptrāsit min⁹ spaciū. Et illō moueť velociter qd̄ in equali tpe ptransit maius spaciū. ¶ Notandū ꝙ luna recipit lumē suū a sole: si ḡ corp⁹ opacū interponiť īpediēs ne lumen solis perueniat ad lunam vel in toto vel in parte necesse est lumen lune deficere vel in toto vel in parte. ⁊ hoc est lunam eclipsari. ¶ Nemo mirať flamina. Hic ostēdit ꝙ cognita causa cessat admiratio di. Nemo mirať flamina cori: talis vēti tūdere. i. ꝑcutere littus fremēti fluctu. s. maris ⁊ hoc di. ꝓ tāto: qz vēto flāte aqua maris cedit ⁊ ad litt⁹ resistēs repcutiť: nec etiā aliq̄s mirať molē. i. magnitudinē nimis frigore durā. i. ꝯgelatā soluier. i. solui. Et hic ē ꝑagoge. i. additio syllabe ad finē dictionis ꝓpť necessitatē metri ḡ poniť soluier ꝓ solui feruēte estu phebi. i. solis. Heñ. i. i istis exēplis promptū est sup. cernere cās q̄re ventus īpellit mare q̄re sol liq̄facit niuē: sz illic in ꝑorib⁹ exēplis latētes cāe turbāt pectora sup. ꝑ admiratōez ⁊ mobile vulg⁹ stupet. i. mirať subdiť. i. de subitaneis euētib⁹

et stupet cuncta que puebit. i. pducit. rara etas. i. que raro eueniũt: sed si vis cessare admirationem nubilus error inscitie. i. ignorãtie causarũ cedat. i. recedat ⁊ accedat notitiã causarũ pfecto. i. p certo tũc cessant videri mira pri⁹ stante ignorãtia videbãtur mira. ¶ Nota ꝙ sacerdotes in egypto ppter admirari iceperũt pbari. vidẽtes eñi eclipses solis et lune ignorãtes causas mirabant: causas earũ inqrẽtes: qb⁹ inuẽtis habuerũt sciam earũ eclipsum: eo ꝙ scire est cãm rei cognoscere. Cognita ꝗ causa cognoscit res et p ꝯñs cessat admiratio. ¶ Ascẽsius.

Cuncta que rara prouehit etas
Stupetqꝫ subitis mobile vulgus
Cedat inscitie nubilis error
Cessant profecto mira videri.

Si qs arcturi sidera nescit. Carmẽ ẽ monocolõ si tñ ad vno pede discrimen ducas poteris dicere dicolõ distrophõ. Nã prim⁹ qlqꝫ ꝟsus primũ pedez trocheũ ⁊ scõs spõdeũ. Scõs aũt primũ pedẽ iãbum hꝫ aut spõdeũ. Põt ergo prim⁹ pes eẽ spõde⁹ aut iãbus aut trochẽ⁹. ⁊ scõs spondeus aut iamb⁹ cũ syllaba abũdante. deinde semp sequit dactil⁹ cũ spondeo vel trocheo. Ostendit aũt in toto carmine ignorãtiã esse cãm admirationis. Arctur⁹ stella est quã vrse caudã interpͣtari lꝫ eo ꝙ in cauda ipsi⁹ vrse locata dicat. Nã arctos dicit vrsa et vra cauda. Bootes aũt dicit boũ actor qui ⁊ arctophylax dicit. Scribit aũt p duplex oo. Phebe et luna sicut phebus sol. Lassantqꝫ crebris pulsib⁹ era. Sic Tibul⁹. Cant⁹ et e curru lunã deducere tentat. et faceret si non era repulsa sonent. Et Iuuena. Iam nemo tubas atqꝫ era fatiget. Una laborãti poterit succurrere lune. Et Uir. in bucolicis. Carmia vel celo pñt deducere lunã. Creditũ eñi est gẽtib⁹ pcipue thessalie nisi lune eclipsis patiẽti tinnitu eris. i. peluiũ ⁊ tubarũ subueniat: ꝙ posset de celo deduci. Flamina cori. Corus prĩa longa ⁊ nõ aspirata dr vẽt⁹ q ⁊ caurus: mutat eñi au diphthõg⁹ in o longũ. Cedat inscitie ⁊c. si sic legat versus exlex erit: qꝛ due syllabe vacabũt cũ eñi inscitia sit scõa lõga non põt ibi dactylũ facere: voluit ergo quidã legere. Inscio cedat nubil⁹ error: vt si cedat vulgo inscio. Alij sic cedat inscitis ⁊c.

Arcturus bootes.

Lune ecli psis ere impedire.

¶ Prosa sexta libri quarti.

Ita est inq̃ sed cum tui muneris sit latentium rerũ causas euoluere velatasqꝫ caligine explicare rõnes queso vt hinc discernas et quoniã hoc me miraculũ maxime perturbat edisseras. Phi. Tum illa paulisper arridens ad rem me inquit oĩm quesitu maximã vocas cui vix exhausti quicq̃ satis est. Talis nanqꝫ materia est vt vna dubitatione succisa innumerabiles alie velut hydre capita succrescant nec vllus fuerit modus: nisi eas quis viuacissimo mentis igne coerceat. In hac enim de prouidentie simplicitate: de fati serie: de repentinis casibus de cognitione ac predestinatione diuina de arbitrij libertate queri solet. Que quanti oneris

Ita est inq̃. Hic incipit psa sexta huius quarti in q̃ prosa phia cõsolando Boe. assignat causas pdictorũ que vidẽtur mira in diuina gubernatione propter ignorantiã cause: ⁊ primo Boe. petit sibi explicari istas causas. et primo tangit difficultatem explicationis earũ. secũdo pmittit se velle assignare causas: ⁊ tertio eas assignat. secunda ibi. Sed quoniã. tertia ibi. Oĩum generatio. Primo Boe. concedit qđ dictũ est de ammiratiõe hominũ pter ignorantiã causarũ dĩ. Ita est inq̃. Tunc petit explicari causas admiratiõis eorꝫ q̃ contingũt in diuina puidẽtia et dispositiõe dĩ. O phia cũ euoluere. i. elucidare causas latentiũ rerũ sit tui muneris. i. tue gratie: et explicare rationes velatas caligine. i. ratiões obscuras ⁊ difficiles. queso vt hic id est õ ista difficultate discernas id est iudices: et edisseras. i. disputes: quoniã hoc miraculũ maxime me perturbat quare malis bona et bonis mala eueniant et philosophia paulisper arridens Boe. inquit ad rem maximã omniũ quesitu. i. maximã questionẽ vocas id est incitas me cũ vix q̃cq̃ exhausti satis est ei. ad quã exhauriẽdã ⁊ soluendã vix aliq̃d sufficit. Talis nãqꝫ est materia quã petis declarari vt vna dubitatione succisa. i. soluta innumerabiles alie succrescãt velut capita hydre quorũ vno ablato tria succrescebãt nec fuerit mod⁹. i. termin⁹ dubitationũ. ille sup. qui eas. s. dubitatiões nisi coerceat viuacissimo igne. i. ardẽti inuestigatiõe mẽtis. In hac eñi materia q̃ri solet de puidentie simplicitate. de serie fati: de repẽtinis casib⁹: de pdestinatiõe diuiña de libertate arbitrij: q̃ oĩa q̃ti oneris. i. difficultatis sint ad deterlandũ tuipe ppẽdis. ¶ Notã.

Sanctus Thomas.

ꝙ sapientis est scire oīa vt cōtingit ex prohemio metaphi. ⁊ cū scire sit per causas. i. posteriorū sapiētie est euoluere causas rerū latentiū: ideo di. Boe. ad ꝑhiaz. Cui mūeris est euoluere causas. ¶ No. ꝙ di. phiam paulisper sibi arrisisse: ꝑ hoc phia innuit moiē ⁊ habitū ꝑhorūq̄ audita simplicitate imperitorū arridēt eis cōgratulādo ꝙ ipsi cū auiditate sapiētiā q̄rūt. ¶ No. ſm fabulas hydra fuit serpens in lerna palude hñs plura capita quorū vno succiso tria excrescebāt quē cū Hercules sagittis

fiunt tuipse ꝑpēdis. ¶ Sz qm̄ hec ꝙ te nosse q̄dā medicine tue portio ē q̄q̄ āgusto limite tpis septi aliq̄d tñ deliberare conabimur ꝙ si te musici carmis oblectamēta delectāt: hāc opꝫ paulisper differas voluptatē dū nexas sibi ordie ptexo rōnes. B. Ut libet inq̄. P. Tuz velut ab alio orsa principio ita disseruit. ¶ Oim gñatio rerū cūctorūq̄ mutabiliū naturā ꝑgress⁹: ⁊ q̄cq̄d aliquo moueť mō cās ordinū formas ex diuie mētꝫ stabilitate sortiť hec ī sue simplicitatꝫ arce cōposita mltiplicē reb⁹ gerēdis modū statuit q̄ mod⁹ cū ipa diuie itelligētie puritate cōspiciť ꝑuidētia noiať cū vo ad ea q̄ mouet atq̄ disponit referť fatū a veteribus appellatū est.

interficere nō posset greco igne ipsum cōsumpsit. ¶ Sz qm̄ hec. Hic phia pmittit velle assignare cās di. Qm̄ hoc nosse te eē q̄dā portio id est ps tue medicine ꝙ ꝙ tm⁹ septi. i. cōclusi angusto. i. breui limite tēporis: tñ aliq̄d deliberare conabimur sꝫ si delectāt oblectamēta. i. suauitates musici carminis id est metri opꝫ ꝙ differas paulisper. i. modicū hāc voluptatem donec ptexo. i. formabo rōnes sibi nexas. i. coniunctas ordine di. Boe. vt libet inquā. i. tibi placet. Tūc phia orsa. i. incipiēs loqui velut vt ab alio pncipio ita disseruit id est disputauit. ¶ No. ꝑ h̄ ꝙ di. Nos septi āgusto limite tpis innuit phia psētem materiā adeo esse difficilē ꝙ totū tp̄s pñtis vite qđ breue ē vix sufficit ad pdicta plenarie declarāda. ¶ No. ꝙ di. phia orsam fuisse ab alio pncipio illa q̄ phia pri⁹ ꝑbauit deducunť ex hoc principio ꝙ de⁹ est ꝑfectū bonuꝫ. vltim⁹ finis oīum que autē nunc vult demonstrare deducitur ex h̄ principio ꝙ deus est principiū effectiuū omniū vt patebit. ¶ Oim generatio rerū cūctorūq̄ mutabiliū naturarum ꝑgressus ⁊c. Hic phia ꝓsequiť intentū volens assignare causas quare bonis mala et malis bona ꝯtingāt. et pmo declarat q̄dā ad suā determinationē necessaria. Secūdo ponit suam determinationē. secūda ibi. Que vero inq̄s. Primo phia determiat de ꝑuidētia diuina ⁊ de fato. Secūdo ostēdit q̄ sunt ea q̄ fato disponūtur. secūda ibi. Ea series. Primo oñdit quid noiētur diuina ꝑuidentia. ⁊ quid fatū. Secūdo tangit differentiā inter ea assignādo diffinitiōes vtriusq̄. Tertio ponit diuersas opiniones circa fatū. Quarto infert quandā ꝯclusionē circa fatū et ꝑuidentiā. scđa ibi. Que lꝫ diuersa. tertia ibi. Siue igiť. quarta ibi. Quo fit. Pmo dicit generatio oīm rerū cūctorūq̄ progressus naturarū mutabiliū ⁊ quicq̄d aliquo moueť modo illud sortitur cām gñationis et mutationis ⁊ ordinē gñationis ⁊ mutationis ⁊ formas quib⁹ generať vel moueť substātiales vel accidētales oīa ista sortiť ex stabilitate diuine mentis. Hec enī mens diuina cōposita. i. stabilita in arce. i. in altitudine sue simplicitatis statuat rebus gerēdis. i. fiēdis multiplicē modū qui mod⁹ cum cōcupiscitur. i. considerať in ipsa puritate diuine intelligētie. i. ſm esse qđ habet in intellectu diuino noiať ꝑuidētia. Cū vero iste mod⁹ referť ad ea que mouet ⁊ disponit a veterib⁹. i. ab antiquis fatum appellatū est. ¶ No. ꝙ oīa a primo sunt mutabilia. Aliqua mouētur ſm substātiā: vt generabilia ⁊ corruptibilia: q̄tū ad illa di. Oim gñatio rerū. Alia aūt sunt mutabilia ſm locū et nō ſm substantiā vt corpa celestia: q̄tū ad illa di. Cūctorūq̄ mutabiliū naturarū ꝑgressus. Alia sunt mutabilia solum ſm opationē. s. ſm intelligere nō ſm substantiā nec ſm vbi ꝓpzie sicut intelligētie q̄tū ad illa di. Et q̄cquid aliquo moueť modo. Aliter exponiť ꝙ in reb⁹ mutabilib⁹ triplex est dispositio. vna est q̄ trāseunt de nō esse ad esse ꝑ gñationē q̄tū ad hoc di. Oim gñatio rerū. Aut res ꝑmanēt in existētia ꝑ aliquod tp̄s postq̄ generate sunt q̄tū ad illas dicit. Cūctorūq̄ mutabiliū naturarū ꝑgressus. Aut res procedūt de esse ad nō eē ꝑ corruptionē q̄tū ad illas di. Et quicq̄d aliquo moueť modo. ¶ Notandū ꝙ quidā dicūt fatuꝫ esse quādā dispositionē derelictā in reb⁹ inferiorib⁹ ex actione corporū celestium ſm quā inferiora necessitanť et cōstringūtur ad immobiles effectus. Et sic beatus Grego. in homelia epyphanie improbat fatū di. Absit a fideliū cordibus vt fatū aliq̄d esse dicamus sup. necessitās inferiora: q̄ omia venirent ex necessitate. Alio modo accipiť fatum pro dispositione reruꝫ ſm quā res dependēt ex diuina volūtate et potestate et sic fatum conceditur aliquid esse. Est ergo prouidētia diuina ordinatio siue dispositio existens in mente diuina qua cuncta inferiora sunt prouisa ſm statum sue nature. Fatum autē est dispositio diuina existens in rebus mobilibus que singula suis annectūtur ordinibus vt magis patebit. Que diuersa esse facile liquebit. Hic ponit differentiā inter prouidentiā et fatum assignando diffinitiones vtriusq̄. Secundo ostendit ꝙ vnum illorum dependet ex altero ibi. Que licet diuersa. Primo dicit. Que duo scilicet fatum et prouidentia diuina

Mutabilia.

Que diuersa eē facile liq̄bit si q̄s vtriusq̄ vi mēte cōspe
perit. Nā ꝓuidētia ē ip̄a illa diuina rō in sūmo oim̄ pri
cipe cōstituta q̄ cūcta disponit. Fatū vero inherēs reb⁹
mobilibus dispositio p quā ꝓuidētia suis q̄q̄ nectit or
dinib⁹ ꝓuidētia nāq̄ cūcta pariter q̄uis diuersas q̄uis
infinita cōplectit. Fatū vero singula digerit in motu lo
cis formis ac tpib⁹ distributa vt hec tpalis ordinis ex
plicatio in diuine mētis adunata ꝓspectu ꝓuidētia fit.
Eadē vero adunatio digesta atq̄ explicata tpib⁹ fatū
vocet. ¶ Que lȝ diuersa sint alterū tn̄ depēdet ex alte
ro. Ordo nāq̄ fatalis ex ꝓuidētie simplicitate ꝓcedit.
Sicut ei artifex faciēde rei formā mēte ꝑcipiēs mouet
opis effectū ꝛ qd̄ simplr p̄ntarieq̄ ꝓspexerat p tpales
ordies ducit ita de⁹ ꝓuidētia q̄dē singulariter stabiliter
q̄ faciēda disponit fato vo hec ip̄a q̄ disponit multipli
citer ac tpaliter administrat ¶ Siue igit famulātib⁹
quibusdā ꝓuidētie diuine spiritibus fatū exerceat: seu
aia seu tota inseruiēte natura seu celestib⁹ syder̄ motí
bus seu āgelica virtute: seu demonū varia solertia: seu
aliquibus hoꝝ seu oibus fatalis series texitur illd̄ certe

liquebit id est patebit diuersa si quis mente conspexerit. i. considerauit vtriusq̄ vim: id est naturā ꝛ essentiam ꝛ diffiniens ꝓuidētia di. Prouidētia est ip̄a diuina rō q̄ est in summo principe oim̄ rex constituta: que. s. rō cūcta disponit. Tunc diffiniēs fatū di. Fatū est dispositio inherēs rebus mobilibus. i. tpalibus p quā dispositionē ꝓuidētia nectit queq̄ suis ordinib⁹. Tunc declarat istas diffinitiones ex proprietatib⁹ vtriusq̄. intendēs ꝙ ꝓuidētia cōplectit oia simul: sed manifestū est ꝙ oia nusq̄ sunt simul nisi in mente diuina ergo oportet ꝙ prouidentia sit ratio existens in mente diuina ad fatum vero spectat vt ea que fato subdūtur distribuantur per locuȝ ꝛ tēpora ita ꝙ ordo fatalis quādā successionē tpaleȝ īportat talis autē successio non est nisi in ip̄is reb⁹ mobilibus quare opȝ ꝙ fatū sit in reb⁹ mobilibus. Vn̄ dicit in lr̄a. Prouidētia nāq̄ cuncta cōplectit pariter q̄uis et infinita fatū vero digerit. i. diuidit singula distributa i motu locis formis ac p ꝛ tēporibus ita. s. vt hec temporalis explicatio q̄ ad fatum ptinet adunata in conspectu diuine mentis fit ꝓuidētia. Eadem vero adunatio digesta. i. diuisa ꝛ explicata tpibus que successioneȝ importāt vocet fatū. ¶ Notā. q2 prius dixit ꝙ diffinitio rerū faciendarum vt est in intellectu diuino dr̄ ꝓuidentia vt autē refertur ad res mobiles dr̄ fatū. Posset alicui videri ꝙ fatū et ꝓuidētia significat eandē rē sub diuersis rōnib⁹: ꝛ ideo pħia hoc excludēs ondit ea realiter distingui ponēs diffinitionem vtriusq̄. ¶ Notanduȝ ꝙ cognitio dei hȝ se ad res sicut cognitio artificis ad artificia. Sicut ergo oia artificia subdunt ordini ꝛ rationi artificis: sic necesse est oēs res subdi rationi ꝛ ordini diuine ꝓuidentie: ꝓpter qd̄ ostēdit ꝙ prouidētia est diuina rō q̄ cuncta dispo nit. ¶ Notan. ꝙ dispositio q̄ ponitur in diffinitione fati accipit pro ordine. Et dr̄ iste ordo inherēs rebus mobilib⁹ ad differētiā ordis qui est in ip̄a ratione diuina: quē iaȝ vocam⁹ ꝓuidētiā fm̄ quē ordinē ꝓuidētia diuina ānectit queq̄ suis ordinibus. s. vt illa eueniāt illo tp̄e ꝛ alia alio tp̄e: hec prius illa posterius. ¶ Que licet diuersa sint. Hic ondit ꝙ lȝ fatū ꝛ ꝓuidētia differāt tn̄ vnū depēdet ex altero di. Que lȝ sint diuersa: tamē alterū dependet ab altero. s. fatū depēdet ex ꝓuidētia nam ordo fatalis ꝓcedit ex simplicitate ꝓuidētie sicut declarat in fiñ di. Sicut eīn artifex puta edificator formam faciēdi rei sicut domus mente percipiēs. i. ꝓspiciēs mouet. i. ꝓducit effectū opis: et qd̄ simpliciter ꝛ p̄ntarie ꝓspexerat mēte. s. formam dom⁹ cū suis ꝑtibus simul ducit p tpales ordines sup. ad effectū: primo fundamentū postea parietes. vltimo tectū. Ita deus ꝓuidētia sua singulariter. i. simplicit ꝛ stabiliter disponit oia faciēda: sed fato. i. p fatū ea q̄ disponit tpaliter administrat. ¶ Notā. ꝙ ꝓuidētia diuina hȝ esse in prīa cā fatū vero in reb⁹ causatis. Itē ꝓuidētia diuina hȝ modū vnicū: q2 est in vno simplici. s. in mēte diuina. fatū autē hȝ modū pluralitatis q2 in plurib⁹ causatis hȝ eē. Itē fatū depēdet a ꝓuidētia diuina sicut effectus a sua cā: sed nō ecōuerso. Sicut eīn forma rei artificialis dependet a forma preexistēte in mente artificis ꝛ nō ecōuerso sic fatū dependet a ꝓuidētia diuina non autē ecōuerso. ¶ Siue igit famulantibus. Hic ponit diuersas opiniones circa fatū ꝛ dicit. Siue fatum exerceat quibusdaȝ spiritibus famulātibus diuine ꝓuidētie siue fatū. s. exerceat aia siue tota natura inseruiēte: siue exerceatur motibus celestib⁹ syderū. i. corporū celestiū siue angelica virtute siue demonū solertia: siue aliquibus hoꝝ vel oibus hoc est incertū tn̄ istud est certe manifestū ꝓuidētiā diuinā esse imobilē ꝛ simplicē formā rerū gerendarū. i. fiendarū; sed fatū esse mobilē nexū. i. dispositionē ꝛ ordinē tpaleȝ

Cognitio dei.

dispositio

ꝓuidētia diuina.

rorum q̃ diuina simplicitas disponit esse gerenda.i.ꝓducẽda. ¶ No.ꝙ fatũ est tp̃alis dispositio rerũ in q̃tum ea q̃ ꝓuisa sunt a deo ꝓducunt̃ ad effectũ mediantib⁹ causis scd̃is aministrãtibus. De quibus causis diuerse fuerũt opiniones quas Boe. tangit in lr̃a: sed nullã earũ affirmat. Nã quidam antiquorum dicebãt fatũ exerceri mediantib⁹ diuinis spiritibus deo famulãtibus. Alij dicebãt ipsũ exerceri ab aĩa mũdana sicut Platonici qḋ alij exponũt de aĩa humana quia ꝑ ipam tanq̃ ꝑ cãm secũdã exercentur actus liberi arbitrij qui sub diuina ꝓuidentia cadunt. Alij dixerũt fatum exerceri tota natura inseruiente intelligẽtes per totam naturam complexionem oĩm elementorũ. Alij dicunt fatum exerceri motibus corporum celestium sicut astrologi. Alij ꝑ variã solertiã demonũ. Et dicunt̃ demones in ꝓposito spiritus habitantes circa humectam ptẽ aeris ſm doctrinã quorũdam Platonicoꝝ qui dicuntur cacodemones.i.malũ scientes. Alij dicũt fatum exerceri angelica virtute. ¶ Ubi notandũ ꝙ ĩ prima opinione fatũ dr̃ exerceri mediantib⁹ spiritibus deo famulantibus. qḋ est intelligendũ de spiritibus oĩa disponentibus sed imobiliter ꝑmanẽtibus. Qḋ autẽ dr̃ in q̃nta opinione fatũ exerceri virtute angelica intelligendũ est de angelis siue spiritibus applicantibus se diuersis locis missis ĩ ministeriũ. Angelus enim nuncius interpretat̃ et est nomẽ officij non nature ſm beatum Grego. ¶ Quo fit vt oĩa. Hic infert quãdam cõclusionem circa fatũ et ꝓuidentiã. Secundo declarat eã in exẽplo ibi. Nã vt orbium. Primo di. ex quo dictũ est fatũ depẽdere a ꝓuidẽtia diuina quo fit.i. ex quo sequit̃ vt omnia que subsunt.i. subiacẽt fato etiam ꝓuidẽtie sint subiecta cui etiam ꝓuidẽtie ipm̃ fatũ subiacet licet non ecõuerso quia quedam que locata sunt sub prouidẽtia superant seriẽ fati scilicet ea que immediate per deum administrantur sicut creatio rerum ⁊ glorificatio creaturarum rationalium. Ea vero que sunt propinqua prime diuinitati stabiliter fixa.i. imobilia: hec excedũt ordinem fatalis mobilitatis.i. mutabilitatis. ¶ Nota ꝙ q: fatũ depẽdet a ꝓuidentia sicut effect⁹ a sua causa necesse est illa q̃ dependat a fato etiã a ꝓuidentia depẽdere. Nõ aũt ecõuerso q: effect⁹ nõ adequatur cause. Prouidentia aũt ad diuinũ intellectũ spectat. Fatũ vero ad ea que in creaturis gerũtur. ¶ Nam vt orbiũ. Hic declarat illã cõclusionẽ ꝑ exemplũ di. quõ quedã subiacent fato magis quedã minus ⁊ quedam totaliter excedũt fatũ. Secundo ex dictis cõcludit habitudinem fati ad ꝓuidẽtiã per quedã similia ibi. Igitur vbi est. Dicit primo nã sicut orbiũ.i. circuloꝝ vertẽtiũ.i. mouentiũ sese circa eandẽ cardinẽ.i. axem ille qui est intimus.i. vicinior siue proximior axi accedit ad simplicitatẽ medietatis id est axis vel centri: q: tardiori motu mouetur: ⁊ ideo magis accedit ad immobilitatẽ axis ⁊ iste circulus respectu exterioris habet se ad modum centri circa quod exterior versatur. Unde subdit ꝙ est velut quidam cardo id est centrum ceterorumq̃ orbium extra locatorum circa quẽ versentur. Sicut mediolus in rota adheret axi ⁊ est sicut cardo quidam circa quem voluuntur cãti ⁊ radij. Extimus vero.i. vltimus orbis exterior rotatus id est motus maiore ambitu tanto explicatur amplioribus spacijs q̃to discedit a media indiuiduitate puncti.i. centri. Si quid vero illi medio se cõnectat: illud cogitur.i. cõpellitur in simplicitatem.i. mobilitatem axis ⁊ cessat diffundi ⁊ diffluere ꝑ magnũ spaciũ. Simili rõne illud quod longius a prima mente discedit sicut creature corruptibiles maioribus nexibus fati implicãtur ⁊ tantomagis aliquid est liberum a fato quanto vicinius petit.i. accedit illum cardinem rerum.s. deum qḋ si firmitati superne mẽtis heserit supergredit̃ necessitatẽ fati. ¶ No. quãtomagis entia sunt ꝓpinqua prĩo causato min⁹ sunt mutabilia et q̃to remotiora tantomagis mutabilia qḋ declarat pħs exemplo diuersorũ circuloꝝ ab eodẽ cen

Fatum

Angelus.

manifestũ est imobilẽ simplicẽq̃ gerẽdarũ formã rerũ esse ꝓuidẽtiã fatũ vero eorũ q̃ diuina simplicitas gerẽda eẽ disponit mobilẽ nexũ atq̃ ordinẽ tp̃alẽ. ¶ Quo fit vt oĩa q̃ fato subsunt ꝓuidẽtie quoq̃ subiecta sint: cui etiã ipm̃ subiacet fatũ. Quedã vero que sub ꝓuidẽtia locata sunt fati seriẽ superẽt. Ea ꝟo sunt q̃ prime ꝓpiqua diuinitati stabiliter fixa fatalis ordinẽ mobilitatis excedũt. ¶ Nã vt orbiũ circa eũdẽ cardinẽ sese ꝟtẽtiũ q̃ ẽ intim⁹ ad simplicitatẽ medietatis accedit. Ceterorũq̃ extra locatorum veluti cardo quidã circa quẽ versentur existit extimus vero maiore ambitu rotatus quanto a puncti media indiuiduitate discedit tãto amplioribus spacijs explicatur. Si quid vero illi se medio connectat ⁊ societ in simplicitatẽ cogit̃ diffundiq̃ ac diffluere cessat. Simili ratõe quod longius a prima mẽte discedit maiorib⁹ fati nexib⁹ implicat̃ ac tãtomagis aliq̃d fato liberũ est quãto illũ rerũ cardinẽ vicini⁹ petit. Quod si supne mẽtis hꝫserit firmitati motu carẽtis

tro ductorū in quib⁹ circulus remotior a cētro est maior ⁊ velocius mouet: qꝛ maius spaciū pertrāsit in equali tēpore. Qui aūt est vicinior centro minor est et tardius mouet min⁹ spaciū ptranseundo. circuli vero medij medio modo se hñt et est optima cōparatio cētri circuli ad creatorē. sicut eñ centrū est indiuisibile ⁊ ab ipo possent plures circuli pcedere. ita creator vn⁹ est indiuisibilis etiā infinita creat ⁊ gubernat. Igit vti ē. Hic pħia cōcludit habitudinē fati ad puidentiā diuinā p qdam

fati quoque supgredit necessitatē. ¶ Igitur vti ē ad intellectū rōcinatio: ad id qd ē id qd gignit ad eternitatē tēpus: ad punctū mediū circul⁹ ita est fati series mobilis ad puidētie stabilē simplicitatē. ¶ Ea series celū ac sydera mouet elemēta in se inuicē tēperat: ⁊ alterna cōmutatiōe trāsformat. Eadē nascētia occidētiaque oia p siles fetuū seminūque renouat pgress⁹. Hec act⁹ etiā fortunas que hoim indissolubili causarū cōnectiōe cōstringit. q. cū ab imobilib⁹ puidētie pficiscant exordijs ipas que imutabiles necesse ē eē. Ita eñ res optie regūtur si manēs in diuina mēte simplicitatis ideclinabilē causarū ordinē pmat. Hic vero ordo res mutabiles ⁊ alioquin temere fluituras ppa icōmutabilitate coerceat ¶ Quo fit vt tāetsi vobis hūc ordinē minime considerare valētibus cōfusa oia pturbataque videant nihilo minus tñ suus mod⁹ ad bonū dirigēs cūcta disponit. Nihil est eñ quod mali causa nec ab ipis quidē improbis fiat quos vt vberrime demōstratū est bonū querentes prauus error euertit nedum ordo de summi boni cardine proficiscens a suo quemque deflectat exordio.

similia ⁊ di. series fati ita est. i. ita se hꝫ ad stabilē simplicitatē diuine puidētie. vti p sicut rōcinatio se hꝫ ad intellectū. ¶ Ubi sciēdū q illud qd intellect⁹ simplici vitate intelligit rōcinatio p modū discursus ⁊ successiue apphēdit. etiā fatum se hꝫ ad puidētiā sicut illud qd gignit hꝫ se ad illud qd ē. Uñ sciēdū q illud qd gignit ē in qdam fluxibilitate ⁊ motu qd vo actu ē genitū ē in quadā pmanētia: etiā se hꝫ fatū ad puidētiā sicut tps ad eternitatē. Ubi sciendū q in tpe ē successio partiū tpis pūtis pteriti ⁊ futuri. Eternitas aūt ē sine successione tota simul eẽns. Itē fatū hꝫ se ad puidentiā sicut circul⁹ ad mediū pūctū. Ubi sciēdū q circulus distēdit ⁊ p ptes distēdit et p ptes diuidit mobilis eẽns. pūctū aūt est imobile ⁊ indiuisibile: qꝛ ex pⁱo euclidis. Pūctū est cui⁹ ps nō est. ¶ Ea series celū ac sidera. Hic pħia ōndit q sint illa q fato disponitur. Scdo scludit q ista q intellectui cōfusa vident i diuina gubernatiōe sunt rōnabilit ordinata ibi. Quo fit. Pⁱo di. ea series fata de q dictū ē mouet celū. ac p et sydera: tēperat elemēta in se inuicē: ne totaliter se corrūpāt ⁊ trāsformāt ipa alterna cōmutatione ita q ex aq fiat aer ⁊ ecōuerso: ⁊ eadem series fati renouat oia nascētia et occidētia. i. mouētia p siles pgressus fetuū quo ad aīalia: et seminū quo ad vegetabilia ⁊ hec series. i. fati etiā cstringit indissolubili cnexiōe causarū act⁹. i. opationes ⁊ fortunas hoim q oēs res cū pficiscant. i. pcedant ab exordijs diuine puidētie: necesse est ipas eē imutabiles. Ita eñ res optime regūtur. i. gubernant. si simplicitas manēs in diuina mēte pmat. i. explicet indeclinabilē ordinē causarū. Hic aūt ordo diuine puidentie coerceat ppria incōmutabilitate res mirabiles ⁊ alioquin temere. i. casualiter fluituras. ¶ No. q fatū cōsiderat dupliciter. Uno mō vt est in causis scđis quarū ordo ⁊ dispositio dicit fatū ⁊ sic fatū est mobile ⁊ res fato subiacētes sunt mobiles. Alio mō cōsiderat fatū fm q dependet a puidentia diuina q oino immobilis est. et sic fatū sortit immobilitatē et sic etiā res fatales. ⁊ sic fm substātiam sunt imobiles. ¶ Notandū q si aliqd posset declinare ab ordine diuine puidentie tūc puidentia diuina deficeret a suo effectu: hoc redūdat in impotētia regētis. Et si dicis oia subiacent puidētie diuine: ergo oia eueniūt ex necessitate. Dicendū q nō: qꝛ de⁹ puidet res sicut sunt future. quedā puidet necessario euenire ⁊ quedā cōtingenter. ⁊ de hoc videt magis in qnto hui⁹. ¶ Quo fit. Hic pħia ōndit q ea q apparēt in reb⁹ cōfusa in diuina gubernatione sunt ordinata di. Quo fit. i. ex hoc q diuina puidētia ineuitabilē ordinē reb⁹ cōstituit: sequit vt tāetsi. i. qūuis vobis minime valētibus considerare hunc ordinē rerum videātur oia confusa ⁊ perturbata nihilomin⁹ tamen modus suus. i. ordo pprius diuine puidentie disponit cūcta dirigens ea ad bonū. nihil eñ est qd fiat causa mali nec etiam ab ipsis improbis quos bonū querētes prauus error euertit vt prius demonstratum est. nedū. i. multomin⁹ ordo fatalis proficiscēs de cardine summi boni. i. ab ipso deo deflectat a suo exordio. i. a deo qui est finis ⁊ pncipiū oim. ¶ No. q di. malos nihil facere causa mali: cui⁹ op- Malum.

¶ Que vero inquies potest illa iniquior esse cõfusio. quam vt bonis tum aduersa tum prospera: malis etiam: tum optata: tum odiosa contingant. Num igitur ea mentis integritate homines degunt vt quos probos improbosue censuerint: eos quoq3 vti estimant esse necesse sit. Atqui in hoc hominum iudicia depugnant vt quos alij premio alij supplicio dignos arbitrantur. Sz concedamus vt aliquis possit bonos malosue discernere. Num igitur poterit intueri illam intimam temperiem velut in corporibus dici solet animorum. ¶ Nõ enim dissimile est miraculum nescienti cur sanis corporibus his quod dulcia: illis vero amara conueniãt cur egri etiam quidem leuibus: quidem vero acribus adiuuantur. Ad hoc medicus que sanctitatis ipsius atq3 egritudinis modum temperamentumq3 dignoscit minime miratur. Quid vero animorum aliud salus videtur esse quam probitas: quid egritudo quam vitia. Quis enim alius vel seruator bonorum vel malorũ depulsor quam rector ad mediator mentiũ deus: Qui cũ ex alta prouidẽtie specula respicit qđ vnicuiq3 cõueniat agnosci & qđ cõuenire nouit accõmodat. hic iã fit illđ fatalis ordinis insigne mi-

positum patet. multi enim mali seipsos interimunt. dicendũ quod nullus operatur respiciens ad malũ: quia oĩa bonũ appetũt. Si quis autẽ malum operatur hoc contingit sub fantasia boni. Nam aliquis in magna anxietate existens estimat esse bonũ fugere anxietatẽ et nihil aliud ipse considerans sequitur hãc estimationẽ seipm interficiens et talis priuans se bono ducitur fantasia boni. quia pro tunc putat bonum esse effugere anxietatẽ priuatione vite. ¶ Que vero inquies potest vlla iniquior esse confusio. Hic philosophia soluit q̃stionem quare bona malis: et mala bonis contingant. Et primo hoc ostẽdit in generali. Secundo magis in speciali: ibi. Sed si aliquis. Primo assignat causam predicti accidentis ex defectuoso iudicio hominũ. secundo ex contrario iudicio dei & hominum ibi. Nam vt pauca. Primo facit quod dictum est. Secũdo declarat se per simile ibi. Non enim dissimile. Primo dicit o Boe. tu inq̃es que potest esse vlla iniquior cõfusio quam vt bonis aliquando prospera: aliquãdo aduersa eueniant cum semper bonis deberent prospera euenire et malis per contrarium: aliquãdo contingat optata: aliquãdo odiosa cum semper malis deberẽt odiosa euenire di. philosophia. Nunquid homines. degũt. i. viuũt ea itegritate in itegro iudicio mẽtis vt necesse sit eos esse probos vel improbos quos ipsi censuerint id est iudicant esse tales. At qui pro certo in hoc depugnant: id est contrariãtur iudicia hominum vt quos alij supple iudicãt dignos premio. alij arbitrantur dignos supplicio: sed concedamus vt aliq̃s possit discernere bonos vere vel malos. Num pro nunquid ipse poterit intueri illam intimam temperiem. i. anteriorem conditionem et qualitatẽ animorum veluti solet dici in corporibus quasi dicat. Ego loquor de animis secundum quod homines consueuerunt loqui de corporibus. ¶ Notandum quod propter defectuosum iudicium hominũ contingit quod iudicãt eos eẽ bonos qui mali sunt et econuerso. si ergo iudicant malos esse bonos et si illis eueniant mala putant bonis euenire mala. et si bonis quos iudicãt malos eueniãt bona: putãt malis euenire bona. Et ideo etiam sepe putant bonos deprimi cũ mali deprimũtur iudicantes malos esse bonos: et putant malos extolli cum boni extolluntur. quia iudicant bonos esse malos. ¶ Non enim dissimile est miraculum nescienti cur sanis corporibus &c. Hic philosophia declarat se per simile dicẽs. Istud miraculũ nõ est dissimile: immo est valde simile ad propositũ nescienti alicui cur sanis corporibus: his conueniãt dulcia: his amara etiã nesciẽti alicui cur quidam egri adiuuantur leuibus quidam acerbis licet hoc videatur mirum nesciẽti tamẽ medicus de hoc minime miratur qui dignoscit modũ & temperamentũ sanitatis ipsius egri et causam egritudinis. sic similiter licet homo ignoret quid conueniat bonis et malis. tamen deus qui est seruator ordium ista cognoscit videns quod bonis aliquãdo cõueniũt aduersa malis quãdoq3 prospera: ideo sic eis distribuit. hoc est quod subdit applicando similitudinem ad animũ dicit. Quid enim aliud videtur id est apparet esse salus animorũ quam probitas. quid alius est egritudo animorũ quam vitia. Et quis alius seruator est bonorũ & depulsor malorũ quam deus rector & medicator mentiũ. Qui cum respicit ex alta specula prouidentie ipse cognoscit quid vnicuiq3 cõueniat et qđ iam nouit conuenire hoc accõmodat. hinc id est ex quo qđ dictum est fit insigne miraculum ordinis fatalis. i. fit illud qđ admirantur homines

in ordine fatali: cum a sciente. i. a deo illud geritur. i. fit: qd ignorantes stupeant: id est admirentur. ¶ Notandū q est bona cōparatio sanitatis z egritudinis corpalis ad medicū zpbitatē z vitia aiorū ad deificat eū medicus cognoscēs causas sanitatē z egritudinis scit qd cōueniat sano z egro aliis ignorātibus z mirātibus. Sic deus cognoscēs qualitatatē animoꝝ scit qd bonis conueniat et quid malis pspera bonis aduersa: de quo stupēt ignorātes. ¶ Nota q specula dicit locus altus apt' ad Specula.

raculum cū a sciente geritur quod stupeāt ignorātes. ¶ Nā vt pauca q̄ videlz rō humana de diuina pfun ditate accipe pstringā de hoc quē tu iustissimū z q̄ sua tissimū putas oia scienti puidentie diuersum videt et victricē qdē causam diis. Victam vo Catoni placuisse familiaris nr lucan' amonuit. Hic igit qcqd citra spez videas geri reb' qdē rect' ordo ē opioni vo tue puersa cōfusio. ¶ Sed sit aliquis ita bn̄ morat': vt de eo diuinū iudiciū pariter humanūq cōsentiat: sz est animi virib' infirm': cui si quid eueniat aduersi desinet colere forsitan innocētiā: p quā nō potuit retinere fortunam. Parcit itaq sapiens dispēsatio ei quē deteriorē facere possit aduersitas: ne cui nō cōuenit laborare patiatur. ¶ Est alicui' cūctis virtutib' absolut' sctūsq ac deo pxim'. Hūc ptingit qbuslibet aduersis nephas puidē tia iudicat adeo vt nec corpeis qdē morbis agitari sinat

circūspiciendū. z quia deus p puidentiā oia circūspicit ideo ti'tu dinarie ipa puidentia dr specl'a. ¶ No. q qz hoies ignorāt q̄ sūt boni vl mali ignorāt etiā qd vnicuiq cōueniat iō aliq credūt puenire bonis q̄ sm iudiciū dei eis nō cōueniūt. z iō hoies mirāt: q̄re de' eis nō attribuat que videntur eis attribuēda. ideo dicit pbia. Ex quo ctis ptingit hoc miraculū q igno rantes stupēt q̄ fiunt a deo sciēte ¶ Nam vt pauca. Hic pbia oñdit q bonis mala z malis bona contingūt ex ptrario iudicio dei z ho minū di. Ut ego pauca pstringas que humana rō videlz accipe de diuia pfunditate illud sup. decla rabo. O Boe. de hoc sup. homine quē tu putas esse iustissimū z ser uantissimū eq. i. eqtatis diuersus videt: taliter videt puidentie sci enti oia diuersum: qd confirmat auctoritate lucani que describēs bellū inter Pompeiū z Juliū cesa rem cū quereret ab eo cui' causa essent iustior dixit. Uictrix cā diis placuit: sed victa catoni. vñ dicit victricē causam scilz Julii cesaris placuisse diis. victā vo causaz scz Pompeii placuisse catoni ammo nuit Lucanus nr familiaris. Ex q̄ cōcludit ea q̄ cōtra spem hominū veniūt esse cōfusionez in opiniōe hoim nō tñ in re di. Quicqd igit videas geri. i. fieri vel euenire cōtra spez hois causam ignorātis hic i. in rebus est rect' ordo: sed opinioni tue est puersa cōfusio. ¶ Notandū q cato vticensis ppter suā sapientiā z vtutē maxime fuerat auctus in pplo. Cū aūt Julius pugnaret cōtra Pōpeiū cato iudica uit Pompeiū esse iustū attribuētes sibi causam victricē. Alii aūt iudicabant Juliū cesarē esse iustus attribuētes sibi causam victricē. Ex quo pz q de eodē cōtrario modo iudicabāt dii z hoies sapiētes qui catonē sequebant. ¶ Sed sit aliqs. Hic pbia assignat causas spāles quare bonis z malis indif ferenter eueniūt nūc pspera nūc aduersa. Scdo excusat se de ampliori ptractatione hmōi causarū. Scda ibi. Neq eñ pbas. Primo declarat intentū suū de bonis. Scdo de malis ibi. Nā id q. Primo Angelus assignat causam quare aliqbus bonis nō eueniūt mala. Scdo quare aliqñ cōtingunt eis mala ibi. Aliis mixta. Primo ostēdit quare bonis nō ptingant mala. Scdo quare cōtingant eis qñq bōa ibi Sit aūt. Primo assignat duas causas quare bonis nō eueniāt mala. Scda ibi. Est alius. Prima cā est infirmitas animi alicui' boni cui si adueniret aduersitas ipe deteriorarent. Unde dicit in littera. Sed sit. i. ponamus q aliquis sit ita bene moratus. i. morigeratus q diuinū z humanū iudiciū cō sentiāt: de eo forsan ipe est infirmus virib' animi non potens resistere aduersitatib'. Cui si eueniat quid. i. aliquid aduersi forsitan desinet colere innocentiā. i. exercere virtutē p quā non potuit id est nequiuit retinere fortunā: qz imputabit sue innocētie q psperitas sua recessit: quēadmodum legit de Job cui vxor improperabat di. Adhuc pmanēs in simplicitate tua benedic deo z morere parcit itaq illi sapiens dispēsatio. i. puidentia dei quē aduersitas possit facere deteriorē nec patitur eum laborare aduersitate cui nō conuenit. ¶ Nota q quidā boni sunt ita imbecilles animi q ex modica tētatione aduersitat mutarent. qd videns deus parcit ipsis ne eos aduersitate deficiat. Unde apo stolus. Fidelis deus qui nō patitur vos tētari vltra id qd potestis. ¶ Est alius cūctis virtutib' ab solutus. Hic assignat aliā causam quare quibusdā bonis nō adueniāt mala di. Est ali' homo abso lutus. i. pfectus cūctis vtutibus z sanct' z pximus deo hunc hoiem cōtingit. i. tangit quibuslibz ad uersis puidentia sup. diuina iudicat nephas adeo. i. intantū vt nec sinat ipm agitari morbis corpo reis quod confirmat auctoritate cuiusdā philosophi dicent. Nam vt ait quidam philosophus ex

Nam vt quidā me ꝗ̄ excellētioꝛ ait. Uir autē sacerdotalis verus nō laboꝛat: sctī viri corpa aūt sua edifica uerūt virtutes. ¶ Fit aūt sepe vtī bonis summa rerū gerenda deferaꝛ: vt exuberās retūdaꝛ improbitas. Aliīs mixta qdā ꝓ aīoꝝ q̄litate distribuit. Quosdā remoꝛdet ne lōga felicitate luxuriēt. Alios duris agitari vt virtutes animi sapiētie vsu atqꝫ exercitatione cōfirmēt. Aliī plus equo metuūt qꝺ ferre possūt. Aliī plus equo despiciūt qꝺ ferre non possunt: hos in experimentū sui tristib⁹ ducit. Nōnulli venerādū secli nomen glo oſe precio mortis emerūt quidā suppliciīs inexpugnabiles exēplū ceteris ꝓtulerūt inuictā malis esse virtutē. Que ꝗ̄ recte atqꝫ disposite ⁊ ex eorū bono qbus accidere videtur fiāt nulla dubitatio est. ¶ Nā illud quoqꝫ qꝺ iꝓbis nūc tristicia: nūc optata ꝓueniūt ex eisdē ducit causis. Ac de tristib⁹ qdē nemo miratur. ꝙ eos malo meritos oēs existimāt: qrū qdē supplicia: tū ceteros scelerib⁹ deterrēt: tū ipos qb⁹ inuehūtur emēdāt. ¶ Leta vero magnū bonis argumētū loquūtur quid de hmōi felicitatē debeāt iudicare: quā familiari

cellentioꝛ me: cuius auctorem ponit in greco qui tm̄ sonat in latino. Corpa sua viri sancti. i. sacri edificauerunt virtutes sup. preseruādo ipa ab aduersis. Autem pro sed verus vir sacerdotalis nō laborat sup. in ꝓsperis. ¶ Nota ꝙ scḋa causa quare aliquibus nō aduenit aduersa est excellēs sanctitas ipsoꝝ: sicut eñ deus excellēter malos nō tm̄ punit in futuro: ł3 etiā in presenti: sic aliquos excellent bonos nō tm̄ ꝓmiat in futuro: sed etiā in psñti ab aduersitate custodit. ¶ Nota quare pħia dicat qdā excellētioꝛ me di. cū nullus sit excellentioꝛ pħia. dicendū ꝙ lr̄a debet sic exponi. Nam quidam pħs excellētioꝛ aliīs pħis me. i. ꝑ me pħiam di. ¶ Fit autem sepe. Hic ostēdit quare bonis sepe contingant bona di. Fit aūt. i. contingit sepe vt summa rerū gerēda id est ꝓncipatus gerendi res deferatur. i. cōcedatur bonis. i. probis non tm̄ ꝓpter vtilitatē bonorū hoim sed vt improbitas exuberans. i. abūdans maloꝝ retūdatur. i. cōpescatur vel reprimaꝛ. Tunc assignat causaꝫ quare bonis qñqꝫ cōtingāt mala di. Aliīs. i. bonis de⁹ distribuit quedā mixta. i. nūc bona nūc mala ꝑ qualitate animoꝝ quosdā eñ bonos de⁹ remoꝛdet aduersitatib⁹ ne luxuriēt. i. supbiant lōga felicitate. i. ꝓsperitate Alios bonos patiꝛ agitari. i. vexari duris aduersitatibus. vt ipa dura cōfirmāt vtutes animi tēꝑoꝝ vsu ⁊ exercitatione patiētie: vt patet in Job. Aliī plus eq̄ metuūt ꝗ̄ ferre possīt: sicut thomas formidauit ingressuꝫ indie dicēs. Dn̄e mitte me quo vis: preter ꝗ̄ ad indos. Aliī plus eq̄ despiciūt qꝺ ferre nō possunt: q2 quasi ꝓsumēdo despiciūt tētationes q̄s tñ ferre non possunt: vt sctūs Petr⁹ dicit. Et si opoꝛtuerit me mori tecū nō te negabo. qui ad tētatōes ⁊ accusationē ancille xp̄m negauit hos vtroqꝫ duci. i. tētat tristibus. i. aduersitatib⁹ in experimētū sui. i. in recognitiōeꝫ sui vt sciant qd possint ⁊ qd non possint ⁊ nōnulli. i. aliqui emerunt precio mortis venerandū nomen seculi sicut martyres. Quidā inexpugnabiles suppliciīs ꝓtulerūt ceteris exemplū vtutē esse inuictā a malis que oīa ꝗ̄ recte ⁊ disposite fiāt ex eoꝝ bono qbus accedere videnꝛ nulla est dubitatio. ¶ Nota ꝙ quidā plus timēt ꝗ̄ timere deberēt aliquā aduersitatē: de quib⁹ dr̄ in psal. Trepidauerunt timore vbi nō erat timoꝛ. Talib⁹ deus īmittit aduersitates quibus resistūt vt cognoscāt se gratia dei posse resistere ei quod timebāt. Aliī aūt ꝓsumētes de ꝓpriīs virib⁹ despiciūt tētationes q̄s potētes resistere. Illis deus tētationes īmittit ⁊ ꝑmittit eos succūbere: vt cognoscāt ꝗ̄ fragilis sit humana natura siue diuina gratia. ¶ Nam illud ꝗ̄. Hic assignat causas quare malis qñqꝫ bona qñqꝫ mala ꝯtingāt. Primo ostēdit quare malis cōtingāt mala. Scḋo quare bona ibi. Leta vo. Primo dicit. Ex eisdem causis duciꝛ. i. probaꝛ ꝙ improbis nūc ꝓueniūt tristia: nūc optata. Sed de tristib⁹ que malis eueniūt nemo miraꝛ: qa oēs estimāt eos scꝫ malos esse meritos. i. dignos malo. quoꝝ maloꝝ supplicia ceteros deterrēt: errore retrahūt a scelerib⁹ ⁊ ipos scꝫ malos emendāt quibus inuehūtur supplicia. ¶ Notandū ꝙ philosophia innuit tres causas quare malis eueniāt mala. Prima est. quia oēs homines estimāt eos dignos malo. Secūdo quia ꝑ supplicia malorum aliī a malo retrahunꝛ. Tertia causa: quia mali suppliciīs emēdantur. ¶ Leta vero magnuꝫ. Hic assignat causas quare malis bona eueniant. Secūdo soluit tacitam obiectionem ibi. Nam vt probis. Primo dicit. Leta vero id est prospera que malis eueniunt loquuntur: id est iudicant bonis magnum argumentum quid iudicare debeant de huiusmodi felicitate quā sepe cernāt familiari improbis, habent eñ probi ex hoc

sepe iprobis cernāt. In qua re illud etiā dispēsari credo: q forsitā alicui⁹ tā pceps atq3 iportuna natura est: vt eū in scelera potius exacerbare possit rei familiaris inopia. Hui⁹ morbo puidētia collate pcunie remedio medetur. Hic fedatā pbris cōsciam spectās ⁊ secū fortunā suā cōparās: forsitā ptimescit ne cui⁹ ei iocundus vsus est fiat tristis amissio. Mutabit igit̄ mores ac dū fortunā metuit amittere neqtiā derelinqt. Alios i cladē meritā pcipitauit indigno aucta felicitas: qbusdam pmissum puniēdi ius vt exercitij bonis et malis cāt cā supplicij. Nā vt pbis ⁊ iprobis nullū fedus est: ita ipsi iter se iprobi nequeūt cōuenire. Quid ni cū a semetipsis discrepātib⁹ cōsciam vitijs qq3 dissentiāt: faciantq3 sepe q̄ gesserint nō fuisse gerēda decernāt. ¶ Ex quo sepe illa summa puidētia ptulit insigne miraculum vt malos mali bonos facerēt. Nā dū iniqua sibi a pessimis qdē ppeti videntur noxioꝝ odio flagrātes ad virtutis frugē rediere: dū se eis dissimiles studēt esse qs oderāt: sola est enī diuina vis cui mala q3 bona sunt: cum eis cōpetenter vtēdo alicui⁹ boni elicit effectum ordo

certissimum argumentum: q illa non est vera felicitas que malis aduenit: sed falsa deceptio. Tunc assignat primā causam quare deus malis cōcedit bona ⁊ pspera: qui quidē mali per pspera preseruantur a peioribus sceleribus ne fiant fures vel raptores. ⁊ dicit. In qua re malis eueniāt prospa illud credo dispensari. i. dispēsatione ordinari q forsitan natura alicui⁹ mali tā pceps est ad malum ⁊ importuna vt inopia rei familiaris. i. paupertas possit eum exacerbare. i. puocare in scelera sc3 ad furtū ⁊ ad rapinā. Huius morbo diuia puidētia medetur remedio collate pecunie. Tūc assignat secundā causam talem: q iō malis eueniunt pspera vt prosperitate emendent vitam quasi timentes ne ppter maliciam amittant prosperitatem. vnde dicit. Hic id est aliqs malus spectans. i. conside rans sciam suam fedatā. i. maculatam probris. i. vicijs ⁊ ipse cōparans secum fortunā. i. prosperitatem suā forsitan ptimescit ne cui⁹ rei. s. prosperitatis iocūdus est ei vsus: illius fiat tristis amissio: et dū3 metuit amittere fortunā mutabit mores et derelinquet nequitiam. Tunc ponit tertiam cām di. Alijs malis aduenit prosptas vt incidāt in maiorem miseriā aduersitatis q2 sicut dictū fuit. ij. li. psa iiij. In omni aduersitate fortune infelicissimum gen⁹ infortunij est fuisse felicem. vñ dicit in lr̄a q felicitas indigno aucta. Alia lr̄a habet acta. i. ducta alios malos pcipitauit in meritā cladem. i. miseria ⁊ addit q quibusdam malis pmissum est. i. concessum ius puniēdi. i. potestas vt sit bonis cā exercitij in virtutib⁹ patiētia malis sit causa supplicij. ¶ No. q felicitas quosdā pcipitat in cladē aduersitatis. Vñ Samaricū. Promouet iniustos fortuna volubil'. vt quos Scandere pcipites fecit ad yma rotet. Nā3 grauiore ruit turris ruinefacta ruina. Et graui⁹ pulsat alta cypssus humū. ¶ Et notandū. q boni p aduersitates in virtutibus ⁊ patiētia exercent. vñ idem paup Henri. Aspa ferre decet maturant aspera mentem. Et bene natura plen⁹ vna facit. Per nimios estus gelidas trāsit ad vndas Sicq3 p oppositū dulcia querit hō. ¶ Nā vt pbis atq3 improbis. Hic soluit quādā obiectionē. scdo infert conclusionē ibi. Ex quo sepe. Primo di. Aliquis diceret. dixisti q malis est concessum ius puniendi vt fuit causa supplicij alijs malis hoc non videtur verum: q2 malus non punit malum cum sint similes. hoc pha soluit di. Sicut probis ⁊ improbis nullum est fedus. i. concordia quia semper inuicem contrariātur: ita ipsi improbi nequeūt inter se cōuenire. Quid ni. i. q̄re non esset ita cū quiq3: id est qlibet mali dissentiāt a semetipsis vitijs decerpētibus. i. distrahentibus conscientiam ipsorum. et sepe malis faciant que cum gesserint: id est fecerint decernant: id est iudicent non fuisse gerenda: id est facienda. ¶ Notandū q intantū aliquis est bonus inq̄ntum seruat ordinem in vltimū finem: qui finis est summū bonum. et quia illum ordinē in vltimū finem omnes boni seruāt: ideo omnes boni in eo q boni inuicem sunt concordant. mali autem quia hunc ordinem non seruant ⁊ a semetipsis discordant sibi mutuo concordare nō possūt ⁊c. ¶ Ex quo sepe summa illa. Hic infert quādam cōclusionē di. Ex quo mali puniūt malos. ex hoc illa summa puidentia. i. diuina protulit insigne miraculum. s. vt mali facerēt malos bonos qd declarat. Nā dum quidē mali videntur ppeti iniqua a pessimis flagrātes. i. ardētes odio noxiorum. i. damnatorū suorū sup. mali rediere. i. redierūt ad frugem virtutis. i. ad vtilitatē. dum tales student se esse dissimiles illis malis quos oderāt ⁊ addit sola diuina vis talis est: cui mala sunt bona. i. cedūt in bonū sicut cum malus facit bonum malū

cū q̄dē cūcta cōplectit̄: vt qđ ab assignata ordinis rōne decesserit. hoc lȝ in aliū tn̄ ordinē relabat̄: ne q̄d i regno puidētie liceat temeritati Fortissimꝰ in mūdo deꝰ cūcta peregit cū oīa secula puidet ac pspicit. Neq; em̄ phas ē hoi cūctas diuine ope machinas ingenio cōprehēdere vl' explicare s̄mone: hoc tn̄ pspexisse sufficiat qđ naturarū oīū pditor deꝰ idē ad bonū dirigēs cūcta disponat: dūq; ea q̄ ptulit in sui silitudine retinere festinat. Malū oē dei reipublice sue terminis p fatalis seriē necessitatis eliminat quo fit vt q̄ in terris abūdare credūtur. si disponētē puidētiā spectes: nihil vsq; malorū esse ppēdas. Sed video iam dudū te ꝛ pondere questionis oneratū: ꝛ orationis plixitate fatigatum aliquā carminis expectare dulcedinē. Accipe igit̄ haustum qui refectus firmior in vlteriora contendas.

vnde subdit. Cum deus vtendo cōpetenter eis. s. malis elicit effectū alicuius boni. Ordo em̄ fatalis cūcta cōplectit̄. vt qđ discesserit ab assignata ratiōe ordinis. s. mali: hoc tn̄ lȝ relabat̄ in aliū ordinē. s. boni: ne in regno puidētie dei liceat q̄d. i. aliq̄d temeritati. i. inordinationi. et ponit auctoritatē in greco que tn̄ sonat fortissimꝰ in mūdo deꝰ cūcta peregit. ¶ Notandū q̄ bonū puenies ex malicia improborū nō est imputandū ip̄is improbis: sȝ tamē diuine virtuti q̄ nouit ex malis efficere bona ꝛ lȝ deꝰ malū dirigat ad bonū sua intentione ꝛ ptāte: nō tn̄ bō: īō non extra culpā. q̄ illud malū agit mala intētione. ¶ Notandū q̄ aliꝰ est

Ordo. ordo naturalis: alius ordo a deo puisus. Ordo naturalis ē vt deū et primū diligamꝰ ordo puisus ē tpalis rerū dispositio que fatū vocatur: et lȝ ordinē naturalē sepe dimittamꝰ aliq̄d plus deo diligēdo ꝛ primū odiendo: tn̄ ordinem prouisuȝ a deo nusq̄ effugies: q̄r nunq̄ aliter prouenit q̄ deus puidet vt si aliq̄d recedit ab ordine naturali relabit̄ in aliū vt si aliq̄d est malū quo ad materiā ipsum ē bonū in cōparatione ad iusticiaȝ ita q̄ in regno diuine puidētie nihil relinquit̄ temeritati. i. inordinationi. ¶ Neq; em̄ est phas dolt. Hic phia excusat se de ampliori indagatione causarū di. ¶ Neq; em̄ est phas homini ingenio comprehēdere vel s̄mone explicare cunctas machinas. i. causas vl' dispositiones diuini opis: hoc tn̄ sufficiat respexisse q̄ deus pditor. i. pductor naturarū disponat cuncta dirigēs ad bonū. Et dū idem pductor sup. festinat retinere ea que ptulit. i. pduxit in silitudine sui sup. eliminat. i. proijcit p seriē id est per ordinē fatalis necessitatis omne malū de terminis sue publice rei. i. mūdi quo fit vt mala q̄ credūtur abūdare in terris si spectes. i. cōsideres puidentiā disponētem nihil ppēdas vsq; esse mali Tunc inuocat Boe. ad cōsolationem metricā di. Uideo te esse oneratū pondere questionis q̄ difficilis est ꝛ fatigatū prolixitate orationis expectare aliquā dulcedinē carminis: igitur accipe haustum dulcedinis metrice quo refectus. i. recreatus firmiter cōtendas in vlteriora. ¶ Nota q̄ dicit malum

Malum nusq; esse in cōparatione ad diuinā puidētiam: quia malū nō est aliqua natura nec aliqua res. oīs em̄ natura ꝛ res appetit suā pfectionē. Cum aūt appetibile habeat rationē boni si malū esset natura ꝛ res appetens pfectionē malū esset bonū. ¶ Notandū q̄ nullū est malū simplr̄ ꝛ totalr̄ in mundo quin in cōparatione ad diuinā puidentiā habeat rōnem boni: vnde expedit multos defectꝰ contingere in vniuerso ne multa bona tollātur. Si em̄ nō corrūperetur aer: ignis nō cōseruaretur: ꝛ nec vita leonis cōseruaretur: nisi occideretur agnus vel asinus: neq; laudaret̄ iusticia nec paciētia: si nō esset iniquitas: ex quo pȝ q̄ multa in cōparatione ad nos sunt mala q̄ in cōparatione ad diuinam

puidentiam oīa disponentē s̄m q̄ melius cōpetunt vniuerso bona sunt. ¶ Ascensius.

Ta est inq̄ ꝛc. Oīa ea dūtaxat dicere institui que aut neglecta aut non satis diligēter dicta sunt in alijs cōmētarijs: ideo ne hic q̄deȝ lōgus ero. Tui muneris. i. tui hoc est publici officij est. Nā officiū ptes. munia ꝛ munera ꝛ etiā munꝰ p eadeȝ re fere: sȝ diuersis

Officium Partes. de causis accipi solent. Officiū em̄ dr̄ qn̄ quis id facit ob qđ faciēdū ipse factꝰ aut institutus videt̄. Sicut officiū cātoris est cātare. phia cās latētes rerum inuestigare. Partes aūt dicitur q̄ cuiq; spāliter agēda sunt. tractūq; est a comedis. i. comediaꝝ auctoribus q̄ inter se pticipāt actionē totā. vn̄ cū dico aliq̄d esse meaꝝ partiū significo illđ officio meo spāliter assignatū. Munia olim vn̄ ꝛ municeps ꝛ municipia: et nūc munera dicebant̄ q̄ singulis agenda aut gerenda dr̄tur: sic qđ munus quoddam aut prestāt aut accipiūt ita faciēdo. Queso vti hinc vti. i. vt hinc. i. de his rebus. discernas. i. seorsum iudices ꝛ dispute. Ad reȝ me inquit oīm quesitu maximā quesitu. i. ad quirendū vel vt inquirat̄ maximā. i. difficilimā. Est em̄ ly q̄situ h̄ posteriꝰ supinū. Posteriora autem supina vt docet valla nō ꝯstruūtur cū verbis vel pricipijs motū de loco significantibus: imo nec cū q̄buscūq; alijs: nec casuȝ regūt: sȝ absolute ponūtur in significatione passiua: ꝛ id cum oībus noībus adiectiuis sine prepositione vt pulchrum aspectu; obscenū visu difficile

Munia Munera

Supia iv

factu &c. Cui vix exhausti qui. ꝙ satis est. exhausti est hic genitiui casus a nominatiuo exhaustũ: male Exhausti.
enim scribũt plurimi: sed imperitissimi exhausisti. Nã sensus est cui sup. rei. i. ad quã rem vix quicꝙ. i.
aliquid exhausti. i. exhauriendo impẽsi laboris sat est. Ubi animaduerteres sepe passiua significatiõe
maxime vbi substantiã significant participia eiusmodi poni. vbi quidã pro verbalibus posita cẽsent
vt apud comicũ. Quid hoc ornatu pro eo dicũt quod est q̃d hoc ornatus: sed possit intelligi q̃d hoc
ornati. i. rei ornate. Exhaurimus aũt ea que cum difficultate facimus. Unde in quarto Enei. Que
bella exhausta canebat: sed maxime dicit̃ de aqua que hauriendo extrahit̃ nõ sine labore. vnde cõ-
uenienter sumit similitudinẽ a capitibus hydrie pullulantibus ꝗ fabulam detegamus q̃ talis est. Hydra
Hercules inter ceteros labores suos hydriam serpentẽ aquatilem (nam hydor vnde hydrus & hy-
dra serpentũ nomina: a qua dicit̃) occidisse dicit̃ quilernam archadie paludem incolebat & q̃ centũ
capita habebat ea viuacitate: vt vno reciso duo ꝓximiũ subnascerẽtur. Qd animaduertens hercules
eam igni tandẽ domuit: & capita simul excussit. Quam Uirg. lib. vi apud inferos esse dicit his v̈bis
Quinquaginta atris immanis hiatibus hydra. Senior intus habet sedem vbi q̃nquaginta capitus
dicit. Sed Ouid. de trãsformatis lib. ix. centũ habuisse di. loquẽte hercule ad achiloũ. Pars quota
lerne serpens eris vnus echidue. Uulneribus fecũda suis erat illa: nec vllũ de centũ numero caput
est impune recisum. Quin gremio ceruix herede valẽtior esset. Hanc ego ramosam natis e cede co-
lubris. Crescentẽꝗ malo domui: domitãꝗ reduxi. Quid fore te credis. Uolũt autem paludem fuisse
multis fontibus & amniculis abundantẽ: quorũ vno obstructo bini nascebãtur donec materia com-
bustili iniecta & igne immisso tota exusta esset loci humiditas qua ĩ fertilitas magna secuta est. Est
ergo similitudo in hoc ꝙ sicut herculi vnũ caput hydre amputati bina succrescebãt: ita philosophie discu-
tienti & quasi absoluenti vnam dubitationẽ Boe. in ea materia bine succrescerent. Fatũ casus pde- Fatum
stinatio: ita a quibusdã distinguũtur ꝙ fatum a celo dependeat. casus a fortuna: pdestinatio a deo
Nam vt Cice. inquit. Fatum est cõnexio rerum per eternitatẽ se inuicẽ tenẽs que suo ordine vt lege
variantur: ita tamen vt ipsa varietas habeat eternitatẽ. Sed vt inquit nonius. Fatum aliter quoꝗ
accipitur. Significat enim decretum & volũtatem. vt. vij. Eneid. Heu stirpem inuisam & fatis con-
traria nostris. Fata phrigum. Et in eodem. Filius hunc fato diuum proles virilis. Nulla fuit. Est
etiam nutus. Uirg. alibi. Fatis iunonis inique. Dicit̃ autẽ a phando: eo ꝙ quicquid dij verici fant̃.
ineuitabile sit. Unde Marcus varro. Ab hoc tẽpore ꝙ cum pueris cõstituant parce fando dictum
est fatum & res fatales. Iuxta Ciceronem autem videtur fatum a celo trahi: quod nobis fata dei an
nunciat: sed nõ sic quin fatorum conditor ea mutare possit. Casus aũt a cadendo: quoniam preter Casus.
opinionẽ aut prescientiã nostram aliquid accidit: & cuius causam ignoramus. Predestinatio autẽ Predesti-
est dei aliquam rem ad certam finẽ ab eterno destinantis: sed fere in bonã partem accipit̃. Nam ad natio
penã addicti: presciti vocari solent. Quanꝙ angusto limite tẽporis septi: vel ad totum temp⁹ vite
cuiuslibz hois respicit: vel ad illud quod te Boe. adhuc victurũ sperauit. Si primo modo accipim⁹
simile erit illi Uirgiliano quarto Georgi. Uerum hec ipse quidem spacijs exclusis iniquis pretereo:
atꝗ alijs post cõmemoranda relinquo. Que verba tamẽ Seruius de angustia carminis nõ cui in-
telligit. Qui modus &c. Fatum a veteribus appellatum est. Modus est Titi liuij & aliorum latine
loquẽtium. Adiectiuum etiam participiale viciniori substantiuo cõformare: iuxta quem dicit q̃ mo-
dus fatum appellatus est: sed appellatum est: si tamẽ preposuisset dixisset. Qui modus appella-
tus est fatum. De fato: aũt quomodo a gentilibus acceptum est iam diximus. Multa autẽ hic per-
transeo: quia aut nota aut bene declarata sunt. Illud autem participium fluituras non est forma-
tum ad eo supino quod nũc in vsu est. Nam a fluxum fluxu fieret fluxurus fluxura fluxurum: sed ob Fluituras
eo quod sm cõmunẽ regulam fieret fluitum fluitu fluiturus fluitura fluiturum. Sicut nasciturus
legitur pro naturus. A suo quoꝗ deflectat exordio: si legis quoꝗ. i. in quẽcũꝗ locum aut in quãcũꝗ
partem: tunc deflectat ponitur absolute vel subaudit̃ se: sicut secũdo Eneid. Etiam nox humida ce
lo precipitat subaudi se: vel precipitat. i. cadit: vel precipitatur. Si ho legis quicꝗ aut quenꝗ faci
lis est cõstructio. Et equi. i. equitatis seruãtissimus: imitatio est virgiliana in secũdo Eneid. vbi ad
similem sentẽtiam eisdem verbis vtitur dicens. Cadit & ripheus iustissimus vnus qui fuit ĩ teucris Lucanus
et seruãtissimus equi dijs aliter visum. Familiaris noster Lucanus. Ideo Lucanus familiaris phi
losophie dicit̃ ꝙ fabulas inanes & figmenta poetica nõ habet: sed veram hystoriam contexit: inter
serens multa phica ad phisicam & astrologiam pertinẽtia: quare vt Seruius dicit inter poetas nõ
annumeratur. Unde etiam Marcialis facit eum de se ita loquẽtem. Sunt quidam qui me dicunt
non esse poetam: sed qui me vendit bibliopola putat. Ut quidam me quoꝗ excellentior: quia hec
verba in persona non Boetij: sed philosophie proferũtur. recte dubitatur quis philosophorũ: ipsa
philosophia sit excellentior. Non quadrat vt dicamus me. id est per me: sed reuera me: id est ꝙ ego
Dicendũ ergo est ꝙ philosophia hic habet rationem philosophie naturalis quam quis per naturã
adipiscitur. verbum autem illud videtur diuinitus inspiratum: vel ab oraculo acceptum & dictum
a viro plane diuino: ita vt philosophiam cõmunem excellat. quis autem sit non dicit. creditur aũt
hermes trimegistus quem deum effectum fabulantur gẽtilitas. Seculi nomẽ gloriose precio mor
tis emerunt. Non dicit hoc de martyribus id est testibus christiane veritatis: qui seculi nomen non
emerunt: sed cõtempserunt verum de his qui pro patria mortui sunt: vt gloriosum nomẽ obtineãt
cuiusmodi multi leguntur romani: vt decij: fabij: cu..ij &c. Etiam gete vitam cõtemnũt vt laudẽtur.
Unde Uirg. Mortem cõtemnũt laudato vulnere gete. Quietã vt in nauali certamine vincãt. qui-
dam vitam exponere parati erant, de quibus quinto Eneidos. Uitam volunt pro laude pacisci. Ut

que in terris abundare creditur ꝛc. Nihil vsꝙ malorum esse perpēdas. Si legatur. Nihil vsꝙ mali non stat grāmatica. Nam ordo esset: vt perpendas nihil mali esse in terris abundare creduntur ꝛ ita vt relatiuum ꝛ antecedēs discōuenirent in numero. Legendū est ergo. Nihil vsꝙ malorum: que scilicꝫ mala ꝛc. vel nulla vsꝙ mala. Uel omittendo ly mali aut malorum. Nihil vsꝙ esse perpēdas: ꝛ ita accipietur ly nihil pro non aliter nimis figurata erit locutio.

Metrum sextum quarti libri.

I vis celsi iura tonantis
Pura solers cernere mente
Aspice summi culmina celi
Illic iusto federe rerum
Ueterem seruant sydera pacem
Non sol rutilo concitus igne
Gelidum phebes impedit axem
Nec que summo vertice mundi
Flectit rapidos vrsa meatus
Nunꝙ occiduo lota profundo
Cetera cernens sydera mergi.
Cupit oceano tingere flammas
Semper vicibus temporis equis
Uesper seras nunciat vmbras
Reuehitꝙ diem lucifer almum
Sic eternos reficit cursus
Alternus amor sic astrigeris
Bellum discors exulatoris.
Hec concordia temperat equis
Elementa modis: vt pugnantia

Sanctus Thomas. Si vis celsi iura tonantis. Istud est sextū metrum huius quarti: sm quosdam adonicum: sm quosdam archilocum: ab inuētore tetrametrū: dactylicum a pede predominante. In quo metro philosophia commendat diuinam prouidētiam in dispositione rerum. Et primo ex parte rerum: que diuina dispositiōe regunt. Secūdo ex parte rei gerentis: ibi: Sed ꝛ interea. Primo cōmendat diuinam prouidētiam in regimine corporum celestium. Secūdo in regimīe elemētorum. Tertio in regimine tēporis. Quarto in regimine generabilium ꝛ corruptibiliū. Secunda ibi. Hec cōcordia temperat. Tertia ibi. Hisdem de causis. Quarta ibi. Hec temperies. Primo dicit. Si tu solers. i. sapiēs vis pura mente cernere iura id est regimina quibus mūdus regit: celsi tonantis. i. dei aspice culmina. i. altitudines summi celi. Illic sydera seruant veterē pacem: id est antiquā cōcordiam quam eis diuina prouidētia indidit iusto federe rerum: quia sol concitus. i. cōmotus: rutilo igne. i. calore nō impedit gelidum axem: phebes id est lune: nec vrsa q̄ flectit rapidos meatus. i. motus circa polū septētrionalem: nunꝙ lota occiduo pfundo. i. mari occidentali: cupit tingere. i. mergere flāmas: occeano. i. mari cernēs cetera sydera mergi in mare. Et loquitur more vulgari. credit eī vulgus stellas quādo occidūt descēdere in mare: ꝛ vesper. i. venus semp equis vicibus tēpis nūciat serus vmbras noctis: ꝛ eadem venus existens lucifer reuehit diem almum. i. clarum. Sic alternus amor prouenieus ex diuina prouidētia reficit alternos cursus syderum sic. i. per talem mutuā cōcordiā bellum discors exulat id ē expellitur ab oris astrigeris. i. a regionibus celestibus que gerunt astra. ¶ Nota de hac dictione solers que sm Isidoꝝ interp̄tatur quasi sollicitus in arte vel vtilis: ꝛ sic debet scribi per duplex l. sed sm Hugui. dicit a solum quod est totum vel multū ꝛ ars artis quasi totus vel multus in arte: ꝛ sic debet scribi per simplex l. ¶ Nota ꝙ deus magis denominat tonās a tempestate: quia maior horror per eam incurrit mētibus hominū ꝙ per aliam. Unde per tempestates tonandi holes magis inducitur ad recogitandū diuinam potentiā. ¶ Nota ꝙ vrsa habens septem stellas circa polum septētrionalem mota nunꝙ occidit: sed semper nobis apparet: lꝫ alie stelle nobis oriantur ꝫ occidant. De venere autē que de nocte sequit solem: ꝛ de mane lucifer dicta precedit solem: visum fuit in libro secūdo primo metro. ¶ Hec concordia temperat equis. Hic philosophia commendat regimen diuine prouidentie in elementis dicens. Hec concordia proueniens ex diuina prouidentia temperat elementa equis modis et humida elementa pugnantia: id est contraria cedant siccis vicibus. i. viceuersa ꝙ quādoꝙ preualeant humida: quādoꝙ siccā: ꝛ quod frigora: id est elementa frigida: iūgant fidem id est cōcordiam; flammis id est calidis elementis: ne vnū aliud

Tonans

totaliter corrumpat: ⁊ hoc concordia facit vt pendulus ignis surgat in altum id est moueatur sursum ⁊ terre graues pondere sidant id est deorsum resideant. Tunc commendat regimen dei circa tē pora dicens. Hisdē causis id est similibus causis per diuinam prouidentiam ordinatis annus florifer id est in quo abūdant flores spirant odores ipso vere id est tempore veris tepenti id est incalescente estas feruida siccat id est maturat cerere id est fruges. Autūnus remeat id est reuertitur grauis: id est onerosus pomis imber defluus irrigat hyemem. Tūc cōmendat regimen dei circa generabilia dī.

Uicibus cedant humida siccis
Iungans fidem frigora flammis
Pendulus ignis surgat in altum
Terreqꝫ graues pondere sidant
Hisdem cause vere tepenti.
Spirat florifer annus odores
Estas cererem feruida siccat
Remeat pomis grauis autumnus
Hyemem defluus irrigat ymber
Hec temperies alit ac profert
Quicquid vitam spirat in orbe
Eadem rapiens condit et aufert
Obitu mergens orta supremo
Sedet interea conditor altus
Rerumqꝫ regens flectit habenas
Rex ⁊ dominus fons ⁊ origo
Lex ⁊ sapiens arbiter equi.
Et que cum motu concitat ire
Sistit retrahens: ac vaga firmat
Nam nisi rectos reuocans ictus
Flexos iterum cogat in orbes.
Que nunc stabilis continet ordo
Dissepta suo fonte fatiscant
Hic est cunctis communis amor
Repetuntqꝫ boni fine teneri.
Quia non aliter durare queunt.

Hec temperies: id est tēperata dispositio prouidētie diuine alit ⁊ profert quicquid in orbe spirat vitam: id est quid viuit et eadem tēperies rapiēs ea que fecit cōdit. i. abscondit ⁊ aufert scilꝫ abesse mergēs orta. i. pducta supremo obitu: id est vltia morte. ¶ Notandū ſm cōmētatores. viij. phisi. Primuꝫ antiquū nihil facit sine secundo antiquo: id est celo: ergo prima causa generationē et corruptionē elementorū et oīum in mundo et tēporū distinctioneꝫ operatur mediātib⁹ corporib⁹ celestibus. vñ in libro de pomo Aristo. scribitur ꝙ creator omniū sua sapiētia preparauit spheras ⁊ in qualibet sphera stellas lucidas ⁊ dedit ipsis virtutē dominandi in hoc mūdo faciendi bonū et malū mortē ⁊ vitā si incedunt stelle ſm virtutē ipsius a creatore datā ſm desideriuꝫ et voluntatem eius in ascendendo ⁊ descendendo: nunc de oriēte ad occidentē: nūc de occidēte in orientē sine cōtradictione. Et omnes stelle sunt sicut serui dño obediētes et cursus ⁊ motus earū nō est a seipsis nec virtute earū sꝫ est creatoris ꝗ facit eas moueri. ¶ Sedet interea cōditor altus. Hic cōmendat diuinā prouidentiā ex parte regentis dicēs. Interea duꝫ res sic geruntᷣ altus cōditor. i. summ⁹ creator rerū de⁹ sedet. i. in se immutabiliᷣ manet regens oīa flectit. i. moderatᷣ habenas rerū. i. frena existens rex per sapientiā gubernatiōis: dñs per potentiā creatōnis: fons oīs bonitatis ⁊ origo omniū: ⁊ ipse a nullo lex oīa ligans: ⁊ sapiens arbiter. i. iudex: equi. i. eꝗtatis omnibus tribuēs ſm iusticiā: qui scꝫ deus oīa regens cōcitat. i. excitat entia ire. i. pcedere ad esse motu id est per motū: ⁊ sistit. i. permanere facit ad tēpus in esse retrahens oīa ad non esse ⁊ ipse firmat per grām: vaga. i. instabilia p naturam. Nā nisi deus reuocās rectos ictus. i. rectum pgressum: qui est ab esse ad non esse cogat iterum. i. reducat etiam flexos orbes. i. in quasdam circulationes: ea que stabilis ordo diuine prouidentie continet ipsa dissepta. i. separata a suo fonte. i. a suo pncipio quod est deus fatiscant. i. deficiant ⁊ ad nihilum deuenitᷣ. Hic fons est cōis amor cūctis entibus: ⁊ cuncta repetit teneri. i. cōseruari fine boni. i. propter finem boni: qꝛ res aliter nō queūt. i. nō possunt durare. i. in esse perpetuari

nisi ecõuerso more refluant .i. redeat cause .i. ad causam primas que dedit eis esse per creationem. ❡ Notandũ ꝙ etiã reguntur a deo per quãdam circulationẽ secundum quã quodãmodo perpetuatur in esse. verbi gratia. Deus disposuit sic res vt ex semine proueniat herba ⁊ ecõuerso ex herba producatur semen sic in generatione elementorum fit quidã circulus dũ ex aere generatur ignis: ⁊ iterum ex igne aer. Item in creaturis rõnalibus que progrediuntur a deo productione nature: fit iterum reflexio ad ipm deum per reductionẽ gratie vt sic nihil permaneat in rebus ens ⁊ perfectum nisi per quãdam circulationem: et hoc innuit philosophia in littera ❡ Notandũ ꝙ finis ad quẽ oĩa naturali appetitu tendit est ipm summũ bonũ qd est deus. hũc finẽ subsequitur rõnabiles creature per operationẽ intellectus ⁊ voluntatis. sed irrõnabiles creature consequuntur ipm solũ per hoc ꝙ ipm representant per quãdam participationẽ essendi: ⁊ ideo eodem appetitu tendit in vltimũ finem: ⁊ hoc innuit in lrã cum dicat. Hic est cunctis cõmunis amor.

Nisi conuerso rursus amore
Refluant cause que dedit esse.

❡ Ascensius.

I vis celum ⁊c. Carmen monocolon est: sed potius spondaicum appelles. Nam solus tertius debet esse dactylus: nec tñ semper est. reliqui aũt possunt esse spõdei. Sed primus potest etiã esse dactylus ⁊ anapestus. Secũdus aũt et vltim⁹ regulr̃ essent spondei: sed alij etiã pedes admittũtur. Nunq̃ assiduo loca profundo. Credit vulgus sidera defessa in mare oceanũ se mergere refrigerij grã: sed q̃ sunt iuxta polum arcticũ: quẽ nos semp sublimẽ videm⁹ mergi nõ pñt. Et q̃ celũ mouetur ab oriẽte in occidẽtẽ poli q̃ sunt in septentrione ⁊ in opposita parte meridionali. s. nõ pñt terram circuire: et sidera vicina mouentur circum polos. non aũt circũ terrã: ⁊ ita datus est locus fabule. q̃ talis est. Calisto lycaonis regis archadie filia longe pulcherrima venatrix fuit: cuius excellenti pulchritudine iupiter captus. vbi blanditijs ea potiri non posse: sed dianã esse finxit. cuius calisto fidissima semper comes fuerat: ⁊ ea arte virginem compressit ⁊ archadẽ genuit. qd vbi resciuit iuno eam in vrsam mutauit postq̃ filiũ enixa est: ⁊ ita in siluis diu oberrauit donec filius iam adultus in venatione eam ferire vellet. tunc enim miseratione iouis ambo in sidera fuerunt trãslati ac iuxta polum qui ab ipsis arctibus cognominatus fuit collocati. Quod cum iuno aia aduertisset. Tethyn nutricẽ rogauit ne vnq̃ permitteret eos in mare descendere idcoq̃ septentriones nunq̃ occidere dicuntur. Hec late decantat ouidi⁹ in scdo metbamor. vbi verba iunonis sunt. At vos si lese tangit contemptus alumne. Surgite ceruleo septem probibite triones. Syderaq̃ in celum stupri mercede recepta. Pellite: ne puro tingatur in equore pellex. Dij maris annumerant ⁊c. Cetera huius carminis nota existimo.

Calisto
Ursa.

Sanctus
thomas.

Iam ne igitur vides. Ista ẽ septima ⁊ vltima psa hui⁹ quarti in qua phia deducit quandã pclusiones ex pmissis. Et primo facit hoc. scdo subiũgit quãdã exhortationẽ. scda ibi. quare i quit. Primo ponit pclusionẽ intẽtã Scdo pparat eã ad opinionẽ vulgi scda ibi Sz eã. Primo di. Uides ne tu o Boe. qd psequatur hec oĩa q̃ dicim⁹. Dicit Boe. qd inq̃. Et phia. Oẽm fortunã prorsus esse bonam di. Boe. Et q̃nam inq̃ .i. quõ hõ põt fieri. Cui phia. Attẽde inqt cũ oĩs fortuna siue iocũda siue aspa deferatur causa remunerãdi vel exercendi bonos vel causa puniẽdi vel corrigẽdi improbos. Patet ꝙ oĩs fortuna ẽ bona quã vel constat esse iustã: sicut illa q̃ punit malos ⁊ premiat bonos vel constat esse vtilem sicut que exercet bonos et corrigit malos dicit Boe. nimis: id est valde vera est ratio et si puidentiã quã pauloante docuisti et fatũ cõsiderẽ: tunc sententia est nixa .i. firmata firmis virib⁹ .i. rationib⁹. ❡ Nota ꝙ ex quo secundum diuinã puidẽtiã bonis et malis: nũc prospera nunc aduersa eueniũt bonis propter remunerationẽ prospera et propter exercitationẽ in virtutibus aduersa. preter ꝙ prospera fortuna remunerãs et aduersa exercitans est bona. Item cum prospera fortuna malos emẽdet: vt visum est prius et aduersa ipsos corrigat et iuste puniat patet eam ipsam esse bonã. ❡ Sed eã si placet. Hic cõparat hãc cõclusionẽ ad opinionem vulgi: ostẽdens eam vulgo esse inopinabilẽ et inquirit qui vulgus sentiat de qualibet fortuna. Secũdo ex opinione vulgi pcludit quoddã cõtrariũ ipsi vulgo ibi. Uide igitur. Dicit ergo. O phia si placet eam opinionẽ ꝙ omnis

❡ Prosa septima libri quarti.

Iam ne igitur vides qd hec oĩa q̃ diximus consequatur. Boe. Quid nã inq̃. P. Oẽm inqt bonã prorsus eẽ fortunã. Bo. Et q̃nã fieri põt. P. Attẽde inqt cũ oĩs fortuna vel iocũda vel aspa: tũ remunerãdi exercẽdi ve bonos: tũ puniẽdi corrigẽdiq̃ iprobos cã deferatur. oĩs bona ẽ quã vel iustã cõstat eẽ vel vtilẽ. Boe. Nimis qdem inq̃ vera rõ. Et si quã pauloãte docuisti puidẽtiã fatum ve cõsiderẽ firmis virib⁹ nexa snia ❡ Sz eã si placet i

fortuna sit bona numeremus inter eas opiniones quas paulo ante posuisti inopinabiles. Di. phia q̃d id est ppter q̃d Boe. dicit q: cōis sermo hoim istud vsurpat. i. in vsum capit quorūdā fortunam esse malam quorūdā bonā. Et dicit phia. Uis ne o Boe. accedamus paulisper sermonibus vulgi ne nimium videamur recessisse ab vsu humanitatis. i. hoim dicit Boe. vt placet. ⁊ phia. Nōne cēses bonum q̃d pdest: dicit Boe. Ita est inq̃. Phia. Fortuna que aut exercet: aut corrigit pdest. dicit Boe.

ter quos inopinabiles paulo ante posuisti numerem? Phi. Et qui inq̃t. Boe. Quia id hoiꝫ sermo cōis vsurpat: ⁊ quidem crebro quorūdam malam esse fortunā. Phi. Uis ne igitur inq̃t paulisper vulgi sermonibus accedam? Ne nimiū velut ab humanitatis vsu recessisse videamur. Boe. Ut placet inq̃. Phi. Nonne igitur bonum censes esse quod prodest. Boe. Ita. inq̃. Phi. Que vero aut exercet aut corrigit pdest. Boe. Fateor inq̃. Phi. Bona igitur. Boe. Qui ni: Phi. Sed hec coꝝ est qui virtute positi contra aspera bellū gerūt vel a vicijs declinātes virtutis iter arripiunt. Boe. negare inq̃ nequeo. Phi. Quid vero iocunda que in premiū tribuitur bonis: num vulgus malam esse decernit: Boe. Nequaq̃ verū vti est ita quoq̃ esse optimam censet. Phi. Quid reliqua que cū sit aspera ⁊ iusto supplicio malos coercet num bonam populus putat. Boe. Immo oīm q̃ cogitari possunt iudicat eē miserrimā. Phi. ¶ Uide igit ne opinionē populi sequentes quoddā valde inopinabile cōfecerimus. Boe. Quia inq̃. Phi. Ex his enī ait que concessa sunt euenit coꝝ quidē qui vel sunt in perfectione vel in pfectu vel in adeptiōe virtutis omnem quecunq̃ sit bonam. in improbitate vero manentibus omnem pessimā esse fortunā. Boe. Hoc inq̃ verum est tametsi nemo audeat confiteri. Philo.

Fateor inq̃: et ideo cōcludit phia Omnis fortuna bona est que exercet ⁊ corrigit di. Boe. quid ni. i. quare non et addit philosophia hec fortuna que exercet est eorꝫ hoim qui positi in virtute gerunt bella ⁊ ecōtra aspera sed fortuna que corrigit est eorum hoim qui declinātes a vitijs arripiunt iter virtutis dicit Boe. Negare nequeo. Querit Philosophia. Quid est de fortuna iocūda que tribuitur bonis in premiū. Num id est num q̃d vulgus decernit. i. iudicat eā esse malam. Dicit Boe. Nequaq̃ verū pro sed censet. i. iudicat eam esse optimam sicut est. Querit vlterius phia. quid de reliqua fortuna q̃ punit que cum sit aspera ⁊ coercet malos iusto supplicio. Nuꝫ. i. numquid populus. i. vulgꝰ putat eam esse bonā. Dicit Boe. Immo iudicat esse miserrimam oīm que excogitari pnt. ¶ Notā. ꝙ oīs fortuna vel est ad exercendū bonos et corrigēdum malos hoies vel ē ad remunerandū bonos ⁊ puniēduꝫ malos: fortuna que est ad exercendū bonos ⁊ corrigendū malos hoies vtraq̃ est bona etiam ſm opinionem vulgi quod pbat phia. Illud q̃d pdest est bonū: ſꝫ fortuna que exercet bonos hoies prodest bonis: et que corrigit malos prodest malis: ergo vtraq̃ est bona. Fortuna auteꝫ que exercet est bonorum qui gerunt bellū cōtra vitia: fortuna que corrigit est malorum qui declinant ad virtutes fortuna auteꝫ que remunerat bonos bona est etiam ſm vulgares sed que punit malos oīm pessima est ſm vulgares ⁊ hanc opinionem vulgi de vtraq̃ fortuna phia tangit in littera. ¶ Uide igit ne opiniones. Hic phia ex ꝯcessis a vulgo concludit quoddaꝫ inopinabile ⁊ cōtrariū vulgo. s. malam esse fortunā tm̄ maloꝝ cuꝫ tn̄ opinetur vulgus vt plurimū esse malā fortunā euenire bonis ⁊ dicit. Uide ne nos sequentes opinionē populi id est vulgi cōfecerimus. i. concluserimus quoddaꝫ valde inopinabile apud vulgus. Quid inq̃ di. Boe. Ex his enim que cōcessa sunt ſm opinionē vulgarē euenit ꝙ eorū que sunt in perfecta possessione virtutis vel in pfectu vel in adeptione virtutis omnem fortunā esse bonā siue sit pspera siue aduersa: manentibus aūt improbitate oēm fortunā esse pessimā: ⁊ di. Boe. hoc verū est ſm vulgares. tāetsi pro q̃uis nemo audeat confiteri ſm veritatem q: in rei veritate omnis fortuna bona est tam bonorū q̃ maloꝝ vt probasti. ¶ Notandū ꝙ oīs fortuna vel est remunerās vel exercens vel corrigens fortuna remunerās est coꝝ qui sunt in possessione virtutis. fortuna exercēs est coꝝ q̃ sunt in prospectu virtutis. fortuna corrigens est eoruꝫ qui incipiunt esse virtuosi. Ex quo relinquitꝰ ꝙ eorum qui ꝑmanēt in malicia sit fortuna pessima ⁊ hec est verū ſm opiniones vulgares. ¶ Nota

¶ Quare inq̄t ita vir sapiēs ferre moleste non debet quotiens in fortune certam adducitur ⁊ virū fortē non decet indignari quotiēs increpuit bellic⁹ tumult⁹ vtrū q̄ enī hinc quidem glorie ꝑpagāde: illi vero confirmā de sapiētie difficultas ipa materia est. Ex quo ⁊ cū vir tus vocatur quod suis viribus nitēs non superetur ad uersis neq̄ enī vos in profectu positi virtutis diffluere delitijs ⁊ emarcescere voluptate venistis prelium cum omni fortuna nimis acre conseritis. Ne vos aut tristis opprimat aut iocunda corrumpat firmis medium viri bus occupate. Quicquid aut infra subsistit aut vltra ꝓ greditur habet ⁊ cōtemptum felicitatis non habet p̄ mium laboris. In vestra est enim situm manu quales vobis fortunam formare malitis. Omnis enim que vi detur aspera nisi exerceat aut corrigit punit.

q̄ quelibet fortuna pōt dupliciter considerari. Uno modo in cōparatiōe ad cāz vniuersalē q̄ oia re git ⁊ disponit ordinādo singula in finē eis cōuenientem: sic oīs fortuna est bona vt ꝓbatum est vel pōt cōparari fortuna ad illum cui euenit ⁊ sic solū illa dicit̄ bona q̄ aliquod bonū cōfert illi cui ad uenit ⁊ illa mala que nihil boni confert. ¶ Quare inquit. Hic facit quandā exhortationem dicēs. Ex quo omnis fortuna est bona sapiens vir nō dꝫ moleste ferre quotiēs adducit̄ in certamē fortune.i. cum fortuna ⁊ nō decet fortem vi rum indignari id est turbari quo tiens increpuit id est insonuit bel licus tumultus.i. strepitus. Nā ipa difficultas bellandi ⁊ resisten di fortune est vtricumq̄ viro forti ⁊ virtuoso materia id est causa glo rie propagande. exercitius enim bellicū est causa glorie viro forti. Illi vero.s. viro virtuoso resisten tia fortune est materia.i. cā cōfir mande sapiētie.i. virtutis ex quo i. ex qua victoria talis difficultas virt⁹ vocat̄. Dicit̄ enī virt⁹ ex eo q̄ suis viribus nitens nō superet̄ aduersis: et subdit. Neq̄ enī vos positi in ꝑfectu.i. in via virtutis venistis in mundum defluere de licijs et emarcescere voluptate p̄ lium nimis ac recenseritis.i. iudi cabitis fieri cum oī fortuna ne tri stis fortuna vos opprimat eijciē do in desperationes aut iocunda corrūpat alliciēdo ad voluptates occupate.i. tenere ergo medium virtutis firmis virib⁹ q̄ quicq̄d infra subsistit a medio virtutis de ficiēdo aut vltra ꝓgredit̄ medium virtutis excedēdo. illud hꝫ conte ptum felicitatis.i. virtutis ⁊ non hꝫ premiū laboris ⁊ in vestra ma nu id est ꝑtāte situ est qualē fortu nam veluti bonis formare.s. bonas vel malam. Oīs enī fortuna que videtur aspera aut exercet bo nos aut punit malos: ⁊ sic est bona. ¶ Nota q̄ phīa hortatur sapientem ad magnanimitatē cuz di. Sapiens nō debet moleste ferre fortunam. Nā sm Ari. in etbi. Sapiens bene scit ferre fortunas: q̄ habet se sine vituperio sicut tetragonum quocūq̄ proijcitur firmiter stat ⁊ magnanimus est qui cō tra difformes insultus fortune vnanimitate mentis cōstantia militat. ¶ Notandū q̄ virtus cōsistit in medio inter duo vitia extrema: ad quorum vnū impellit ꝓspera fortuna: ad aliud aduersa. Ubi q̄ñ aduersitas impellit ad desperationem ⁊ timiditatē: ꝓsperitas autem ad presumptionem ⁊ auda tiam inter que consistit medium virtutis: cuius excessus vel defectus est viciosus: ⁊ hoc innuit phi losophia ī littera. ¶ No. q̄ ī potestate hoīs est facere fortunā qualē vult.s. bonā vel malā quod de clarat phīa in aduersa fortuna: q̄ si eam accipimus bono animo ꝓ exercitio et correptione ipsa est bona. Si autem eam toleramus inuiti etiam pro pena ipa est mala. ¶ Ascensius.

Qui ⁊ q̄d — Iam en igitur vides ⁊c. Et qui nāȝ fieri potest. Caue ne legas. Et quid fieri potest. Nō enī solicitatur id est que res fieri potest: q̄ hoc iā philosophia dixerat. sed querit qui. i. quo modo vel qua re seu quo medio fieri potest. Peccāt autem multi in hac dictio ne nam audientes ab eo qui dicit. Rex veniet querunt quid scis. ⁊ iam ille dixerat q̄d sciat: vtpote regem venturum: deberent ergo querere qui scis: sicut apud Teren. legi tur. Qui scis eos discordare ⁊c. Similiter paulopost legendum est. Et qui inquit vel ad quid inquit. non et quid inquit. Que vero aut exercet ⁊c. subaudi fortuna vt sit vero pro sed for tuna que exercet aut corrigit ꝓdest. Et subaudi̇tur omnis aut fortuna est huiusmodi igitur bona. Ex quo ⁊ cum virtus vocatur q̄ suis viribus nitens. Dicitur enim virtus sm varronem a nomine

Uirtus — vir: ⁊ a vir virib⁹ quibus ad bona peragenda valet ⁊ malis resistit. Estq̄ vt nonius attestatur pro prie fortitudo: sed quia fortitudinē ad omnem habitum laudabilem opus est generaliter accipit̄. Et in medio duorum viciorum consistit. Unde horatius in epistolis. Uirtus est medium viciorum vtrinq̄ reductum. Quicquid aut infra ⁊c. Horatius in primo sermone. Est modus in rebus sunt certi deniq̄ fines. Quos vltra citra ꝗ nequit consistere rectū. In vestra est enī situm manu ⁊c. Sic iu uenalis. Nullum numē habes si sit prudētia: sed ⁊c. Nos facimus fortunam deam; celoq̄ locamus.

¶ Metrum septimum quarti libri.

Bella bis quinis operatus annis. Hic incipit septimū metrū et vltimū metrū huius quarti qđ dicit saphicum ab inuētrice: trochaicū a pede predominante in quo phia confirmat suā exhortationē exēplo viroꝝ fortiū qui spretis voluptatibꝰ magnos subierūt labores spe laudis et glorie. Et primo ponit plura exēpla. Secūdo hortatur nos ad imitationes eorū ibi. Ite nūc forte s. Prima pars posset diuidi in tot partes quot exēpla ponit que patebūt. Primū exēplū est tale. (Sanctus Thomas.)

Paris filiꝰ priami regis troianoꝝ greciā pfectꝰ rapuit helenā vxorem Menelai et duxit eam in phrigiam regionē. Menelaus aūt cōquestꝰ fratri suo Agamenoni hoc factū. Menelaus cōuocatis principibꝰ grecoꝝ trāsfretauit in phrigiam et obsedit troiam decem annis quā tandē destruxit: et maioribus interfectis populū captiuauit. Cū autē agamenō pficiscerē versus troiam p quandā insulam vbi factꝰ est ei ventꝰ contrarius: requisiuit vates quid esset faciendū. qui dixerūt q̄ non haberet ventū pspeꝝ nisi placaret dianam sacrificando ei suā filiā. Cui ꝫ hoc videreť durū pp̄ter pietatem paternā tñ suadēte vlixe spe laudis et glīe sup victoria obtinēda cōsensit vt eā immolaret: quo facto obtinuit ventum pspeꝝ ad voluntates. Dicit ḡ in lr̄a atrides id est Agamenon atride filiꝰ existēs vltor opatꝰ bella bis q̄nis. i. decē ānis piauit. i. purgauit vlciscēdo amissos thalamos. i. vxorē ɔtentam in thalamo fratris menelai ruinis. i. destructiōibꝰ phrygie. i. troie que sita fuit in phrigia dūā ille Agamenon optat dare. i. exponere vela grate classi. i. naui. greca: et dū redimit ventos cruore filie sue: ipse exuit. i. disposuit patrem. i. pietatē paternā et sacerdos tristis exñs federat. i. in federe sacrificat miserū iugulū. i. collū vl' guttur nate. i. filie Agamenonis. fm Hug. em̄ iugulū idem est q̄ guttur vel gutturis incisio.

Metrum septimum quarti libri.

Bella bis quinis operatus annis
Vltor atrides phrigie ruinis
Fratris amissos thalamos piauit
Ille dum graie dare vela classi
Optat et ventos redimit cruore
Exuit patrem miserumq; tristis ∴
Federat nate iugulum sacerdos
Fleuit amissos ithacus sodales
Quos ferus vasto recubans in antro ∴
Mersit immani poliphemus aluo:
Sed tamen ceco furibundus ore
Gaudium mestis lachrymis rependit ∴
Herculem duri celebrant labores
Ille centhauros domuit superbos
Abstulit seuo spolium leoni. ∴
Fixit et certis volucres sagittis.

¶ Fleuit amissos ythacus sodales. Hic phia ponit scđm exēplum in quo declarat fortia acta ipsius vlixis intendēs talē fabulā. Ulixes rediens de bello troiano decē annis errauit in mari sustinēs multa aduersa tandē casualiter venit ad antrū poliphemi qui erat maximꝰ gigas hñs vnicū oculū in frōte: qui socios vlixis occidit et vorauit sup quo vlixes ɔtristatꝰ sustinuit vsq; dum p̄dictꝰ gigas cibo repletꝰ obdormiret quo dormiente oculū quē in fronte habuit eruit. Qui euigilās furibundꝰ q̄siuit vlixē: sed excecatꝰ eū inuenire nō potuit. di. ḡ in lr̄a ythacꝰ. i. vlixes ab ythaca regiōe vel ab auo suo ythaco sic dictꝰ ille, fleuit. i. defleuit amissos sodales quos ferꝰ poliphemꝰ recubās. i. morās in vasto ātro mersit immani aluo. i. magno vētre: sꝫ tñ vlixes furibūdus rependit. i. restituit gaudiū mestis lachrymis. i. suis tristitijs ore id est facie poliphemo ceco. i. excecato. (Ulixes.)

¶ Herculē. Hic ponit aliud exēplū in quo describit acta Herculis et laborēs eiꝰ q̄bꝰ fingiť meruisse celū di. duri labores assumpti celebrāt. i. celebrē reddūt herculē. Cuiꝰ ponit primū laborē. s. domationē cētauroꝝ di. Iste hercu. domuit supbos cētauros q̄ eū cōtempserit. Ubi notandū q̄ centauri mōstra q̄dā dicta sunt: sunt ex medietate thauri quos poete fingūt genitos ex semine Ixionis qđ piecit in nubē qua iuno circūdederat se fugiēs a facie eiꝰ volētis cū eo cōcubere: hos centauros hercules domuit. cū em̄ cōuenisset ad ludū palestine in monte solor hercules congressus cum eis ipsos vsq; ad effusionē sanguinis prostrauit. (Hercules)

¶ Abstulit seuo. Hic ponit secūdum laborē herculis di. Hercules abstulit spoliū. i. pellem saeuo leoni. ¶ Ubi notandum q̄ in silua nemea fuit quidam leo crudelissimꝰ qui homines totius regionis inuasit quem aggressus hercules pro liberatione patrie ipsum interemit et excorians ipm̄ pellem p spolio abstulit. ¶ Fixit et certis. Hic ponit tertiū laborē dicēs. Hercules fixit volucres. i. harpyas certis sagittis. ¶ Ubi nota q̄ rex Phineus suos filios excecauit qui nouercam suā de stupro accusauerant propter quod inuidia deorum ipse est excecatus et opposite sunt ei harpye: id est volucres virginei vultus rapiē

tes cibum de mensa eius quas hercules sagittis suis fixit et fugauit. ¶ Poma cernenti rapuit dracho ni. Aureo leua. Hic tangit quartū laborē di. Hercules rapuit poma drachoni cernenti. i. custodien ti illa rapuit aureo metallo. i. cum claua aurea. Hercules inquam fact⁹ grauior. i. fortior leua. i. manu. ¶ Ubi no. q septē fuerunt filie athlantis habētes ortū aureū cū pomis aureis que dracho custodie bat. Hercules aūt fugueniēs drachoni poma aurea abstulit. ¶ Cerberū traxit. Hic ponit quintū la borē di. Hercules cerberū. i. canē infernalez traxit ab inferis tripli ci cathena. ¶ Ubi no. q Pirrithō⁹ volēs sibi desponsare reginā infer ni. Herculē et Theseū et alios ho mines fortes assumpsit. quib⁹ ve nientib⁹ ad infernū. Cerber⁹ iani tor inferni ipsos latratu suo impe diuit. Hercules aūt ipm trib⁹ ca thenis vincit. vel fm alios ipsuz traxit de inferno triplici cathena: qz dicitur habere tria canina ca pita triplici cathena victa. ¶ Ui ctor immitē. Hic ponit sextū labo rem di. Uictor. s. hercules fert po suisse immitē dnm. s. Diomedē in pabulū seuis quadrigis. i. equis quadrigā trahentib⁹. ¶ Ubi nota q Diomedes fuit rex tracie quo equos suos pauit humana carne quē herculē interfectuz dedit suis proprijs equis deuorandū. ¶ Hy dra cōbusto. Hic ponit septimuz laborē di. hydra. i. serpens perijt combusto veneno suo. ¶ Ubi no tandū q in lerna palude fuit qui dam serpens habens plura capi ta: quorū vno preciso succrescebāt tria: quem hercules aggressus sa gittādo cū non videret se pficere congerie lignorum ipsum combussit. ¶ Fronte turbatus. Achelous amnis. ¶ Ora demersit. Hic po nit octauum laborem hercu. Ubi sciendū q cum hercules vellet deducere filiam cuiusdam regis que dicebatur Deianira fluuius achelous quam debebat transire mutauit se in diuersas formas re pugnando contra herculem. Cum autem vltimo mutasset se in speciem thauri: hercules ipso deie cto abstulit sibi vnum cornu quod sacrificauit copie: id est dee fortune propter quod achelous ve recundia confusus fugit et in aquis latuit. Unde dicit in littera. Achelous amnis: id est fluui⁹ fron te turbatus propter ablationem cornu: ipse mersit in ripis ora pudibunda: quia latuit pre pudore in ripis. ¶ Strauit antheum. Hic ponit nonum laborem di. hercu. strauit: id est occidit antheum il lum gigantem arenis lybicis: id est in arenis lybie regionis. ¶ Ubi no. q antheus erat gigas de ter ra progenitus: cuius erat talis virtus q si aliquando ex sagittatione fatigaretur: tactu terre statim recuperabat vires. Qui cum exerceret tyrannidem in lybia aduenit Hercules. et congressus cum eo diu simul luctabantur. Cum autem Antheus sentiret se debilitari sponte cecidit in terram: et sic sumpsit vires quod hercules cognoscens ipsum a terra eleuauit et supra pectus suum tenendo op pressit quousque spiritū exalaret. ¶ Cacus euandri. Hic ponit decimū laborem. Ubi notandum q ca cus fuit monstrum euomēs ignem per os: cuius pater fuit vulcanus: manebat autem cacus in mō te auentino spolians et occidens boies et furto plurimū insistens. Cū autē hercules veniret de hy spania ducens secum multos boues: cacus quosdaz boues herculis furabatur et traxit eos in an trum suum retrorsum per caudas ne furtum pateret. cum autem hercules quereret boues per mu gitum vnius bouis peruenit ad antruz caci quo extracto ipsum interfecit: cuius morte placata est ira euandri quam idem cacus multum offenderat. vnde dicit. Cacus supple morte sua quam pas sus est ab hercule satiauit: id est compescuit iras euandri quem cacus multū offenderat. ¶ Quosque pressurus. Hic ponit vndecimū laborē hercu. Ubi notādū q in archadia erat quidā aper deuastās totam regionem: quem cum hercules agitaret aper sibi insultans humeros hercu. spuma macula uit quem aprum tandem interfecit. vnde di. Setiger. i. aper gerens setas notauit. i. maculauit hu meros hercu. sup. spuma vel saliua: quos humeros altus orbis foret. i. erat pressurus quia vt sta tim patebit hercu. humeris suis celum sustulit. ¶ Ultimus celum. Hic ponit duodecimū et vltimū laborem eius. Ubi notandū q athlas fingit fuisse quidā gigas sup. portās celum humeris suis hic fatigatus rogauit herculem vt celum supportaret quousque ipse respiraret qd et hercu. fecit et per hoc celū meruit. vnde dicit. Ultim⁹ labor herculis fuit q sustulit. i. supportauit celuz collo irreflexo

¶ Poma cernenti rapuit drachoni
Aureo leua grauior metallo
Cerberum traxit triplici cathena
Uictor immitem posuisse fertur.
Pabulum seuis dominum quadrigis
¶ Hydra combusto perijt veneno
Fronte turbatus achelous amnis
Ora demersit pudibunda ripis
Strauit antheum libicis arenis.
Cacus euandri satiauit iras.
Quosque pressurus foret altus orbis
Setiger spumis humeros notauit
Ultimus celum labor irreflexo
Sustulit collo. preciumque rursus

Achelo⁹.
Antheus.
Cacus.

id est non inclinato ⁊ rursus meruit celum tanq̄ precium vltimi sui laboris. ¶ Ite nūc fortes vbi celsa magni. Hic hortatur philosophia ad imitationem predictorum virorum di. Ite nunc fortes resistentes aduersitatibus: ite illuc vbi ducit via celsa. i. ardua magni herculis que est via virtutum et via magni exempli ad egrediendum fortia. nūc inuehitur contra tardos ⁊ viciosos di. Cur vos inertes id est homines sine arte sicut hoies desidiosi, cur nudatis tergo id est dorsa vestra fugiēdo labores ⁊ aduersa nam tellus id est terrena concupiscentia superata donat homini sydera id est celū quia supata terrena cōcupiscētia efficit homo dign⁹ celo qd̄ est loc⁹ deorum ⁊ spirituū. Nam scḋm Ari. ij. de ce. ⁊ mun. Omnes eum locū qui sursū est deo attribuit ⁊ barbari ⁊ greci quicunq̄ putāt deos esse de quo loco di. Pla. in fedrione. Uiri speculationi viuentes ⁊ vitam contemplatiuam celestes sedes recipiunt in quibus felicitate deorū potiuntur qua felicitate nos faciat participes iesus christus qui est deus super omnia benedictus in secula seculorum. Amen.

Ultimi celum meruit laboris.
¶ Ite nunc fortes vbi celsa magni
Ducit exempli via: cur inertes
Terga nudatis: superata tellus
Sydera donat.

¶ Ascensius.

Bella bis quinis ⁊c. Carmen saphicum ab inuētrice hendecasyllabū a numero vndecim syllabarum monocolon preterq̄ in fine. vbi versus adoni⁹ ponit̄ q̄ post tertium quēq̄ poni consueuit. Cōstat autem saphicus vt prius dictū est quinq̄ pedib⁹. Trocheo spondeo dactylo ⁊ duobus trocheis. Adonius dimeter est dactylo ⁊ spondeo cōstans. In toto autem carmine ostenditur virtus ⁊ cōstantia virorū fortiū: qua freti ad optatū finē deuenerūt: vt cōsimili cōstantia celū mereamur. Ponit aūt principaliter tria exēpla agamenonis vlixis ⁊ herculis que lꝫ satis apte in superioribus cōmētarijs explicentur. tamen vt plenius quis historias ac fabulas cognoscat altius repetemus. Fuerunt itaq̄ vt seruius recitat Atreus ⁊ thyestes fratres inter se seui vsq̄ adeo vt Thyestes cum europe fratris vxore concumberet: quod dolens atreus liberos ei epulendos apposuit. Cuius facinoris cum thyestes exq̄reret vltionem a dijs. Respondit illi Appolo posse alio scelere eius vindicem nasci scꝫ si cum pelopea filia concūberet: quo facto natus est egisthus qui atreum interfecit et agamenonem similiter a bello redeuntem interemit factus adulter: ⁊ violator clytennestre vxoris eius. helena autem Menelai vxore rapta ab alexandro; seu paride atride id est agamenon ⁊ menelaus filij putatiui atrei cum scḋm Seruium essent filij plisthonis mouerunt totam fere graciam in vltionem cum autē essent in aulide ibiq̄ exercitum recenserent agamenon Diane ceruum ignarus occidit. deo vero irata flatum ventorum remouit. Cum igitur nec nauigare possent: ⁊ pestilentiam sustinerent oracula consulta deam agamenonio sanguine placandam duxerunt. Ergo cum ab vlixe per nuptiarum simulationem adducta iphigenia agamenonis filia ad eum locum vēisset vt immolaretur (scḋm Seruium) numinis miseratione subrepta est: et cerua pro cesa. Ipsa autem in thauricam, regionem ad regē thoantem translata sacerdosq̄ Dyane dyctime facta cum deam scḋm mortem sanguine humano placaret agnouit Horestem fratrem que curandi furoris gratia cum amico pylade colchos petierat. et cum his occiso thoante simulachrum sustulit absconditum fasce lignorum; vnde ⁊ fascellis dicitur hec et plura. Seruius libro. ij. eneiđ. ad illud. Sanguine placastis ventos ⁊ virgine cesa. Cum primum iliacas danai venistis ad oras. Ubi dicit virgine cesa: non vere sed vt videbatur verum. Horatius Iuuenalis ⁊ multi alij dicunt eam re vera cesam sicut ⁊ auctor noster hic. vltor atrides id est agamenon filius atrei putatiuus. Optat ⁊ ventos redimit cruore Iphigenie scilicet legendū est in presenti tempore redimit non redemit in preterito quia versus non staret; ⁊ etiam esset deformitas ⁊ mutatio temporis. Optat enim manifeste presentis est temporis. Unde etiam sequentia exuit id est in fenus dat presentis sunt temporis Ithacus id est vlixes ithacensis posuit enim sicut Uirgilius principale pro deriuatiuo scḋm Seruium. non enī fuit ithacus id est ex ithaca insula sed ithacensis rex. Nec dicitur ithacus a patre. Nam laertes pater eius vocabatur vt prius de vlixe satis dictum est. Poliphemus autem erat vnus cyclopum qui iuxta ethnam montem sicilie incubare solebant: immanissimi pastores vnum oculum per modum cycli in fronte habentes vt dicit Uirgilius Argolici clypei aut phebe lampadis instar. vnde nomen sumptuꝫ. Homerus autem tradit vlixem ex lothophagis in siciliam venisse in eam partem vbi duo fratres erant ciclops ⁊ lestricon qui inhumane eum exceperunt. ⁊ nisi fuisset filiorum benignitas cum socijs perijsset vlixes. Ciclopis autem filius erat antiphates lestrigonis aūt poliphemus. de quo Uirgilius dicit sic. iij. eneiđ. Achimenides comes infelicis vlixi. Uidi egomet duo de numero cum corpora nostro. Pensa manu magna medio resupinus in antro. Frangeret ad saxum saniēq̄ aspera natarent. Limina vidi atro cum membra fluentia tabo. Mandaret ⁊ trepidi tremerent sub dentibus artus ⁊c. Cum vero somno et vino sepultus esset vlixes stipite siculo euulsit oculum eius et cum se ante hostium teneret nec sineret exire socios aut vlixem consilio inito posuerunt se sub ventre arietum quorum ille terga palpitans emisit eos in pascua et sic euaserunt. Sed tamen ceco furibundus orbe melius sic puto

Ithacus

poliphe.

ꝙ ore vt sit ordo. Sed polyphemus furibundus orbe id est rotundo ⁊ amplo oculo ceco id est exce
Hercules cato: rependit id est persoluit mestis lachrymis vlixis ⁊ sociorum eius gaudium id est leticiam de
vindicta. Herculem duci ⁊c. hic potissimum per labores fertur celum meruisse: et dicitur hercules
quasi heros id est iunonis cleos id est gloria. quia iunone persequente magnam gloriam consecu
tus est. Dicitur autem a poetis omnibus Iouis ex almena amphitrionis coniuge filius apud thrin
thiam vrbem natus ⁊ educatus. et vt Macrobius in saturnalibus. Nō existimes almene apud the
bas boetias. natum solum vel primum herculem nuncupatum: immo post multos atque postremos
ille hac appellatione dignatus est honoratus hoc nomine. ꝙ multa fortitudine nomen dei prome
ruit. Varro etiam cum nominasset quadraginta tres hercules: adiecit postea ꝙ omnes qui aliquid
fortiter fecissent hercules velut appellatiuo nomine dicti fuerunt. Sed huic qui iouis filius dic⁹
fuit cuncta poete absque aliorum tribuunt. Itaque eius laudes ⁊ duros mille labores. Virgilius lib.
octauo prosequitur sic: vt prima nouerce. Monstra manu geminosque premens eliserit angues. vt
bello egregias idem disiecerit vrbes. Troiamque ebaliamque. ⁊ subdit. Tu nubigenas inuicte bimem
bres. Heleum pholumque manu: tu cresia mactas prodigia et vastum nemee sub rupe leonem ⁊c.
Martialis autem libro quarto sic. Si cupis alcide cognoscere facta prioris. Disce: lybin domuit
aurea poma tulit. Peltarum scythico discussit amazona dono. et reliqua. Vide cornucopie peroti
cum marciale. Virgilius autem de erūnis herculis ita opusculum fecit. Prima clionei tolerata erū
na leonis. Proxima lerneam ferro ⁊ face contulit hydram. Mox erimantheum vix tertia pertulit
aprum. Aeripidis quarto tulit aurea cornua cerui. Stimphalidas pepulit volucres discrimine qui
to. Threiciam sexto spoliauit amazona baltheo. Septima in argeis stabulis impensa laboris. Oc
tauo expulsa numeratur adorea tauro. In diomedeis victoria nona quadrigis. Gerione extincto
decimam dat hyberia palmam. Undecimum mala hesperidum distracta triumphum. Cerberus
extremi suprema est meta laboris. In textu autem nostro alius ponitur laborum ordo de quibus
quia satis in aliis cōmētariis dicta sunt paucissima subiungemus. Ille centauros. Centauri popu
Centauri li thessalie iuxta pelion montem. semine qui dicti: ꝙ primi in equis visi a longe inferiores partes
equinas superiores humanas habere crediti sunt. hi. cum pirithoi sponsam hippodamiam rapuis
sent ab hercule postea occisi sunt. De leone satis prius narratum est. Fixit et certis id est ineuita
bilibus sagittis volucres stymphalidas: vt dicit Virgilius et etiam marcialis. Perottus dicit de la
boribus herculis. Tum stymphalides aues ab ipsis nubibus sagittis petijt euectasque deiecit. Se
Volucres stympha. lidas neca. Menali pernix fera multo decorum perferens auro caput deprehensa cursu. est idem. Soli
tasque pennis condere obductis diem petit ab ipsis nubibus stymphalidas. Mar. Aeripidem siluis
ceruam stymphalidas vndis: abstulit. Stymphalidas quidam parum docti harpias esse existima
runt. sed id falsum esse si quis tragediam senece legerit deprehenderit. Erāt autem stymphalides
aues aquatice in stymphalo palude tante magnitudinis vt solis radios obumbrare dicerētur: om
nem archadiam deuastantes quas hercules e nubibus deiecit. Erat ergo superior quoque commē
tarius qui arpias interpretatur esse de quibus nos prius satis diximus. Poma cernenti ⁊c. Ordo
Poma hesperidū melior est. hercules grauior id est aliquanto plus ꝙ conueniret vel multum grauatus aureo metal
lo qd erat in pomis aureis leuaad est in sinistra manu qua ea tenuit: rapuit poma id est mala he
speridum drachoni cernenti id est puigili. Fuerunt itaque hesperides athlātis filie nymphe que hor
tum sm fabulas habuerunt in quo erāt aurea mala veneri consecrata que hercules missus ab euri
stheo argiuorum rege occiso puigili drachone sustulit. Reuera inquit Seruius fuerunt nobiles puel
le quarum greges abegit hercules occiso eorum custode. Unde fingitur mala sustulisse id est oues
nam grece mela ⁊ mala ⁊ oues significant vnde melonomeo ouium pastor dicitur. Vocantur autē
huiusmodi puelle que septem fuerūt a patre athlātes ⁊ a matre hesperides ⁊ nūc in celo pleiades
sunt stelle notissime. quia ⁊ dracho in celum translatus ē. Pomum ne te latet genus est ad omnes
fructus mollem corticem habentes sicut nux ad durum corticem habētes. Pomi autem species sunt
malum quod vulgo pomum vocant. ⁊ pirum ⁊c. Cerberum traxit triplici cathena. Cerberus canis
Cerberus infernalis triceps est qui peritoum interemit: capto theseo quem hercules liberum cerberum ad
superas auras traxit qui inter cotes mingens venenum quod aconitum vocant generauit. Quid
hystorica fides habet in. vi. Eneid. commentarij docent: ideo autem dicit triplici cathena: qr tria ca
pita habuit. Victor immitem ⁊c. de diomede loquitur non de eo qui fuit rex etolie thidei ⁊ deiphile
filius sed de rege tracie. Nam hercules diomedem regem tracie durum ⁊ sanguinarium hominem qui
equos suos aduenarum carne in tyrida tracie opido pascebat occidit: cumque iumentis suis. epulā
dum dedit. Seneca. Quid stabula memorem diri bistonij regis. Bistones enim tracie populi sunt
Hydra combusto. De hac prius dixim⁹ ⁊ de acheloo ⁊ de cornucopie require per tabulam in fine po
diomedes Anteus sitam. De anteo licet non male locutus sit superior. hoc habe hercules cum audiret anteū terre fili
um magno ac procero corpore in lybia esse apud lixū opidum a flumine mauritanie eiusdem noīa
tū vocatum qui locus antei regia dicitur: robore ac fortitudine nemini cedentem ad eū quorum do
mandū precit. Erat anteus aspectu roboreque terribilis habitabat in spelūca excisas vndique rupes
habente ⁊ leonū carne vescebat. Cubile ei terra erat. Nullis herbis: aut paleis aut ferarum tergorib⁹
strata: sed simplex ac nuda. Palestra omnes superabat quotiens autem mēbra eius labore defecta
essent tactu matris: hoc est terre recreabātur ac vires resumebant. Erat vniuerse prouincie infe
stus ⁊ quoscunque terra mari ve eo aduentasse cognouisset impie trucidabat. Cum eo igitur congres
sus hercules depositis ab ipso cleonei ab illo libie leonis tergoribus ⁊ vnctis ꝓ more palestre atque

herena sparsis corporibus fessum tandem luctando et quasi seminecem anteum terre prostrauit: sed cum mox cõfirmatis tactu terre viribus surrexisset et acrius ꝙ ante certare videret: stupefactꝰ tanto robore hercules rursus illi brachia iniecit. verum anteus non expectatis amplius hostis viribus sponte cadebat plus continuo viriũ ex ipso casu accipiens. Quare tandem intellecta fraudũ est tibi o antee hercules inquit nõ sterneris amplius: nec terre: sed pectori nostro fixus heredis que cum dixisset iuuenẽ alte sublatũ ac telluri sternere se conantem: arctissimo nexum vinculo intra vlnas suas expirare coegit. Cacus euandri de hac vide liuium in primo ab vrbe condita. et Uirg. in viij. Eneid. Aut perottũ vbi supra satis etiam in cõmentarijs vidisti. De apro etiam notissima ẽ narratio. Ultimus celum. vel hoc fingitur propter fabulam in cõmentarijs superioribus recitatã vel quia colũnas in occidente fixit super quas celum incũbere videtur. Narrantur plures labores herculis ꝙ iam dicti ab alijs: sed omnes volunt ꝙ per labores et virtutẽ hercules celum meruisse dicitur. Unde xenophon in eo libello quem de dictis et factis Socratis memoratu dignis composuit: dicit iam in infantia suprema voluptatem et virtutem habitu muliebri oblatas: qui cum vtriusqꝫ cohortationem audiuisset virtutisqꝫ arduum iter optatum receptaculum ⁊ letum finem habere dixisset contraqꝫ voluptatis aditum valde facilem sed finẽ sane amarũ: grauibus verbis voluptatem et nequitiam asper natus virtutem per labores et sudores in dexteras insecutus est. Unde et Cicero in officijs. Naqꝫ herculem prodicus dicit vt est apud Xenophontem cum primũ pubesceret (quod xp̃s a natura ad diligendũ quam quisqꝫ viuendi sit ingressurus datum est) exisse in solitudinem atqꝫ ibi sedentem diu secum multũqꝫ dubitasse cum duas cerneret vias vnam voluptatis alteram virtutis vtram ingredi melius esset. Hec Cicero. Et hoc pretendit auctor noster dicens. Ite nunc fortes ⁊c. Celsa via sic Uirg. in littera pithagore. Nam via virtutis dextrũ petit ardua callẽ. Difficilẽqꝫ aditum primũ spectãtibus offert. Sed requiẽ prebet fessis in vertice summo. Ubi hoc loco significat postꝙ. nã si significaret in quo loco nõ recte dixisset vbi ducit. sed quo ducit. sicut apud Horatiũ. Damna tamẽ celeres reparant celestia lune. Nos vbi decidimꝰ. Ordo igitur et sensus hic est. Ite nũc fortes cur vos inertes nudatis terga vbi. i. postꝙ ita est ꝙ celsa. i. ardua et sublimis via magni exempli ducit: id est ducis agit partes. Et est locutio sumpta a militibus quibus turpe est nudare terga fuge vbi bonum habent ducem qui resistat ⁊ resistẽdi exemplũ prebeat. Est preterea alia ratio cur turpe sit fugere: qꝛ ingens victoribus merces ꝓposita est: qꝛ tellus superata dona celum. Quod autem dicit nudatis terga non paruĩ momẽti est: significat enim ꝙ nemo in hac pugna que contra vitia et contra mundum geritur superatur nisi qui terga per inertiam nudauerit: id est arma que sunt virtutes abiecerit. Fidelis enim inquit apostolus deus; quia non sinit vos tentari vltra id quod potestis. Ubi.

¶ Finis cõmentariorũ Ascensij in quartum librum.

¶ Sequuntur in quintum eiusdem explanatiuncule.

¶ Libri quinti Prosa prima. Boe.

Ixerat orationisqꝫ cursum ad alia quedam tractanda et expedienda vertebat. Tum ego recta quidẽ exhortatio: tuaqꝫ prorsus auctoritate dignissima: sꝫ quod tu pridem de prouidentia questionem pluribus alijs

Ixerat orationisqꝫ cursuz. Hic incipit quintꝰ liber Boe. de cõsolatione philosophie cuius hec est prima prosa in qua philosophia studet soluere quedam dubia suam determinationẽ cõsequẽtia de fato et prouidẽtia videtur eniz ex dictis ꝙ casus nõ sit: quia omnia sint prouisa: ita ꝙ nihil eueniat preter ordinez diuine prouidẽtie videtur ꝙ nihil casualiter eueniat: qꝛ casus importat euentum inopinatũ. Itẽ videtur ex dictis ꝙ liberum arbitriũ non sit: qꝛ omnia disponũtur ſm ordinẽ fatalis necessitatis. liberũ autem arbitriũ necessitatem excludit. Uidetur ergo si ponitur ꝓuidentia et fatum ꝙ omnino excludatur liberũ arbitrium. Philosophia ergo in presenti libro inquirit vtrum casus sit: et quid sit: ⁊ inquirit vtrũ liberũ arbitriũ sit ponendũ: argumẽta quibus liberum arbitriũ cuz prouidentia diuina nõ videtur stare. post hoc ponit falsam solutionez quorũdam quam improbat et ponit propriã quam in rationibus confirmat et de eternitate determinat et alia plura sicut patebit. Et diuiditur iste liber in vndecim partes: quia sex sunt prose et quinqꝫ metra: eiusqꝫ partes et que in ipsis determinãtur patebunt in processu libri. In prima prosa determinat de casu: et primo Boe. tangit actã philosophie commendans eius exhortationem factam: et mouet questionem de casu. Secundo philosophia excusat se ab eius determinatione. et Boe. illam excusationẽ remouet. Tertio philosophia determinat de casu. secunda ibi. Tum illa festino. Tertia ibi. Tum illa morem. Primo di. philosophia dixerat hec predicta et vertebat cursum orationis: id est sermonis attractanda quedam alia atqꝫ expedienda. tũc ego Boe. inqꝫ. O philosophia recta est exhortatio tua et prorsus est dignissima auctoritate Sanctus Thomas.

implicatã esse dixisti experior. Quero enĩ an esse aliqd oĩno: ⁊ qdnã cẽ casuz arbitrere. P. Tũ illa. Festino inqt debitũ pmissionis absoluere: viamqꝫ tibi qua patriaz reueharis aperire. hec aũt etsi perutilia cognitu tñ a ꝓposit nostri tramite paulisper auersa sunt. Uerẽdũqꝫ est ne deuijs fatigat⁹ ad emetiendũ rectuz iter sufficere non possis. Boc. Ne id inqꝫ prorsus vereare. Nã quietis mihi loco fuerit ea quibus maxime delector agnoscere simul: cũ omne disputationis tue lat⁹ indubitata fide constiterit: nihil de sequẽtibus ambigatur. Phi. Tum illa morẽ inqt gerã tibi: simulqꝫ sic exorsa est: si quidẽ inqt aliqs euentũ temerario motu nullaqꝫ causarũ cõnexione ꝓductũ casum esse diffiniat nihil oĩno casum cẽ cõfirmo: ⁊ ꝓter subiecte rei significationẽ inanẽ prorsus esse vocẽ decerno. Quis enim coercente in ordinẽ cũcta deo locus esse vllus temeritati reliqꝫ

sed quod tu dudũ dixisti sexta ꝓsa. iiij. libri. questionẽ de ꝓuidẽtia implicatã esse pluribus alijs scꝫ questionib⁹: ergo experior re. i. realiter. quero eniz an arbitrere. i. arbitreris casum oĩo aliqd sup. in rerũ natura. et quidnã arbitreris esse casum sup. in rerũ natura. ¶ No. ꝑ hoc ꝙ di. Boe. dixerat in nuit phia iam expediuisse que ad sui speculationẽ spectabant: et ita determinasse principalẽ huius libri intentionẽ. et phia vertebat cursum orationis. i. orationẽ currentẽ: qꝛ oratio phie nõ impediebatur ignorantia docẽtis: nec tarditate discentis: hãc orationẽ vertebat ad quedã alia tractanda q̃ aũt fuerunt illa. Boe. nõ exprimit qꝛ forsitã sua opiniõe nimis erãt desiderãda: vel forsitã q̃rtũ ad ꝓpositũ extranea. ¶ No. ꝙ dicit exhortationẽ phie fuisse rectã: quia phia hortat̃ ad v̾tutes ⁊ ad ꝯtemptuz fortuitoꝝ. talis aũt exhortatio q̃ fit ad bonũ ꝓsequendũ ⁊ ad malũ fugiendũ recta est. ⁊ dicit exhortationẽ phie esse dignissimaz auctoritate: qꝛ qd a sapiẽtib⁹ dicitur auctoritate sapiẽtie dignũ reputat̃. ¶ Tum illa festino inquit. Hic phia excusat se de dub⁹ opinionis vel q̃stionis determinandẽ. ⁊ Boe. illã excusationẽ remouet di. phia inqt. Ego festino absoluere id est ꝑficere debitũ ꝓmissionis ⁊ aperire tibi viã qua reueharis ad patriã. hec aũt q̃ tu queris de casu etsi pro q̃uis sunt perutilia cognitu. i. cognitiõe tñ paulisꝑ auersa sunt tramite. i. a via nostri ꝓpositi et di. paulisꝑ: qꝛ nõ sunt totaliter auersa: sꝫ aliquãtulũ incidũt ꝓmissa ⁊ est verendũ. i. timenduz ne tu fatigat⁹ deuijs. i. questiõib⁹ extraneis non possis sufficere ad emetiendũ. i. trãseũduz rectũ iter di. Boe. phia ne illud vereare: id est ne timeas: qꝛ hoc fuerit mihi loco quietis agnoscere ea quib⁹ maxime delector: ⁊ cũ omne latus. i. oĩa cõstãtia tue disputationis mihi cõstiterit fide indubitata. nihil est qd ambigat̃ de sequẽtibus. ¶ Notan. ꝙ dicit qua via reueharis patriã. hic patriã vocat beatitudinẽ quã prius inuenire docuit. illa aũt per que hõ perueniet ad ipsam sunt virtutes de quibus Boe. intendebat agere: non in hoc libro sed in vltimis libris musice sue agendo de musica humana: intentionẽ aũt suam nõ cõpleuit: qꝛ a rege Theodorico morte preuentus fuit. ¶ Tum illa morem inquit. Hic phia determinat de casu soluẽdo premissas causas et questiones. Primo soluit primã. An casus sit. Secundo secundaz. Quid sit casus ibi. Licet igit̃. Primo ostendit quid significetur per nomen casus ponendo opinionẽ quorundam: secũdo improbat illam opinionem ibi. Quis enim. Primo dicit. o Boe. ego geram tibi morem. i. confirmabo me voluntate tue et simul sic est exorsa. i. sic incepit. si aliquis diffinat quo ad nomen dicens casuz esse euentum productuz motu temerario: id est improuiso: et nulla connexione causarũ. Ego phia confirmo casum sic omnino nihil esse. et decerno. i. iudico vocẽ casus prorsus esse inanem preter significationẽ rei subiecte: sicut hec vox chimera inania est. ¶ No. ꝙ q̃uis questio si est precedit quid est fm ꝙ questio quid est querit de quidditate rei: et quid est rei nulli debetur nisi enti. tamen questio quid est querẽs de quod q̃diest nois est prima cognitio: et ideo et quo quid est nominis oportet scire de aliquo si est. Propter hoc phia ad querendũ de casu vtrũ sit vel nõ. accipit quod quid est: qd significat ꝑ nomen et dicit. Si aliqui dicit casum esse euentũ temerariũ sine omni causa productum ego video vocem casus esse inanẽ tanq̃ sibi nihil correspondeat in re. ¶ Quis enim coercente. Hic phia improbat opinionẽ istam ostendens casum nihil esse fm eam. secũdo soluit fm rei veritatem ibi. Aristo. meus. Primo ponit vnã rationẽ. secũdo aliam ibi. Nam nihil. Antiqui dicebant ꝙ casus est euentus temerarius. i. improuisus. econtra hoc arguit phia sic. Ubicũqꝫ omnia sunt prouisa ibi nihil est temerarium: sed omnia que sunt. prouisa sunt a deo: ergo inter ea que sunt nihil est temerarium. Hanc rationẽ breuiter innuit in littera di. Quis enim locus vllus põt esse reliquus: id est relictus temeritati. i. improuisioni deo coercente cũcta in ordinẽ. s. prouisum: quasi diceret nullus.

Deus. ¶ Notãdũ ꝙ oĩa a deo sunt prouisa cuius ratio est. Quocũqꝫ deus est causa: oĩa talia prouisa sunt

a deo. sed deus est causa omnis entis: ergo oīa entia a deo sunt prouisa. Qḋ aūt deus sit cā omnis entis pꝫ: qꝛ ab ipo depēdet celū ꝛ tota natura: vt pꝫ ex .xij. Metħ. ¶ Nā nihil ex nihilo existere. Hic ōndit aliam rōnē ꝓbantē ꝙ casus nō potest esse sine omni cā ꝓductus: sicut dicebāt antiq̄: et arguit sic. Qḋ est ex nihilo nihil est: sꝫ qḋ est ex nulla cā ex nihilo est: ergo qḋ ex nulla causa est nihil est: ſꝫ ſm antiquos casus est ex nulla causa: qꝛ est productus sine omni connexione causaꝝ: ergo casus nihil est. Unde dicit in lra. Uera sententia est cui nemo vnq̄ veterꝫ

potest. ¶ Nā nihil ex nihilo existere vera snīa est: cui nemo vnq̄ veterū refragat᷑ est q̄q̄ id illi nō de operāte ꝓncipio: sꝫ de materiali subiecto: hoc est de oīm natura rōnū: q̄si quoddā fundamentū iecerint. At si nullis ex causis aliq̄d oriat᷑: id de nihilo ortū esse videt᷑. ꝙ si hoc fieri nequit: nec casum quidē hmōi esse possibile ē q̄lez paulo āte diffiniuimus. Boe. Quid igit᷑ inq̄: Nihil ne est qḋ vel casus vel fortuitū iure appellari q̄at: An est aliq̄d tametsi vulg⁹ lateat: cui ista vocabula ꝯueniūt. Phi. ¶ Aristoteles meus inquit in phisicis ꝛ breui ꝛ veris ꝓpinqua rōne diffiniuit. Boe. Quonā inq̄ mo do. Phi. Quotiēs ait aliq̄d cuiuspiā rei grā geritur: aliudq̄ q̄busdā de causis q̄ qḋ intēdebat᷑ obtingit casus vocatur vt si q̄s colēdi agri cā fodiēs humū defossum auri pondus inueniat: hoc igit᷑ fortuito quidē creditur accidisse: verum nō de nihilo est. Nā ꝓprias causas habet quarū improuisus inopinatusq̄ ꝯcursus casum videt᷑ operatus. Nā nisi cultor agri humū foderet: nisi eo loci pecuniā suā depositor obruisset aurū non esset inuentum. ¶ Hec sunt igitur fortuiti cause compen-

refragat⁹ est. i. ꝯtradixerit scilꝫ ex nihilo nihil existere: q̄q̄ illi antiq̄ illā ꝓpōnem ex nihilo nihil existere iecerint. i. posuerint q̄si quoddam fundamētū nō de operante principio scꝫ deo creatore: qꝛ ille ex nihilo aliq̄d fecit: sed intellexerunt de hoc materiali subiecto. i. de tota natura fundata in materia: ꝛ exponit seipsum di. Hoc est de natura oīꝫ rōnū. i. de materia que est subiectū formarū naturaliuꝫ. Sed si aliq̄d oriat᷑ ex nullis causis id videt᷑ esse ortū ex nihilo sꝫ hoc fieri neq̄t vt aliq̄d oriatur ex nihilo: ergo nō ē possibile casū esse: huiusmodi. i. talē qualē paulo ante diffiniuim⁹ ſm antiquos: ꝙ sit euētus temerari⁹ sine ꝯnexione causarū. Quid ergo dicendum est casu q̄rit Boe. Est ne nihil in reruꝫ natura qḋ iure possit appellari casus vel fortuituꝫ vel est aliq̄d tametsi pro q̄uis lateat vulgus cui ista vocabula conueniant. ¶ Notandū ꝙ hec ꝓpositio ex nihilo nihil existere est vera in ꝯparatione ad cām particularē que in sua actiōe ꝓsupponit materiā: tñ in ꝯparatiōe ad causam vniuersalem q̄ est cā totius entis nō est vera. vnde dicim⁹ deū oīa creasse ex nihilo ꝛ fidē tenem⁹. Sꝫ antiq̄ de isto modo ꝓductiōis ꝑ creationē nō loq̄bant᷑: sed primo modo. vnde Arist. ꝑmo phisicoꝝ Impossibile est aliq̄d fieri ex his que nō sunt. in hac em̄ opinione ꝯuenerūt oēs q̄ de natura senserūt. ¶ Aristoteles me⁹ inq̄t in phisi cꝭ.

Ex nihilo nihil fieri

Hic phia soluit questionē de casu. Et ꝑmo ostēdit eā esse solutā ab Arist. ꝛ ōndit modū eius. Scḋo declarat ꝙ casus lꝫ nō habeat causas ꝑ se: habet tñ causas ꝑ accidēs ibi. Hec sunt igit᷑. Primo dicit Arist. meus. i. doctrina mea nutrit⁹ ꝛ editus diffiniuit casum in phisicis. i. in scḋo phisicoꝝ breui rōne. ꝛ ꝓpinqua veris. i. veritati. Et querit Boe. Quonā inq̄ modo. Dicit phia. Quotiēs aliq̄d geritur. i. fit grā cuiuspiā rei. i. alicui⁹ rei: ꝛ aliud obtingit q̄busdā de causis q̄ qḋ intēdebat᷑ illḋ vocabatur casus: vt si aliquis cā colendi agri fodiēs humū inueniat pōdus auri defossum. hec inuentio auri credit᷑ fortuito. i. a casu accidisse. verū ꝑ sed: talis euētus casualis nō est de nihilo. i. de nulla cā sicut dicebat diffinitio antiquoꝝ. Nā euētus casualis hꝫ ꝓprias causas quarū ꝯcursus ꝛ inopinat⁹ ꝛ improuisus supple ab eo qui aliquid fecit causa alteri⁹ rei videbit᷑ operatus esse casum: nisi em̄ cultor agri foderet humū: que supple fossio est vna causa inuētiōis auri: ꝛ nisi eo loci. i. loco depositor obruisset. i. abscōdisset pecuniā suā que est alia causa inuētionis auri: aurū non esset inuentū. ¶ Nota ꝙ casus ſm Arist. est qñ aliquid fit ꝓpter aliquē finēꝫ: vt fossio agri ꝓpter seminationē si aliquid aliud euenit ex quibusdā causis ꝓter hoc qḋ intēdebat᷑ hoc est casus: ꝛ vt inuētio thesauri casualis ē que nō intēdebatur a fossore agri. Ex quo pꝫ ꝙ inuētio thesauri est casualis: nō ideo qḋ nō est preuisa a deo: sed qꝛ nō est preuisa ab hoīe: ꝛ ita casus nihil est quo ad deum: sed est aliquid quo ad hominem preter cuius intentionē ꝛ preuisionē euenit. ¶ Hec sunt igitur fortuitui cause ꝯpendij. Hic ostendit philosophia ꝙ casus nō habet causas per se: sed per accidēs di. Hec igitur sunt cause for-

Casus

tuiti compendij.i.fortuiti euētus qḋ fortuitū cōpendiū euenit ex causis obuijs ⁊ cōfluētibus nō ex intētione gerētis. Non em̄ ille qui aurū obruit: vel qui agrū exercuit.i.fodit intēdit vt ea pecunia reperiret: sed vt dixi p̄tēdit gerētis intētionē euenit hūc fodere quo ille obruit pecuniam: ⁊ occurrit sup. inuētio pecunie. Nota q̄ causa efficiens nō agit nisi moueat a fine. finis aūt nō mouet nisi fm q̄ est in intētione: ⁊ ideo respectu illi⁹ effectus q̄ est in intētione agēs est cā p se si aliq̄d contingat in actōne p̄ter intentionē agent̄ ill⁹ agēs est cā p accidēs: et sic casus q: cōtingit p̄ter intentionē agent̄ nō habet causam agentē p se: sed p accidēs. Licet igitur diffinire. Hic p̄hia soluit scd̄am questionē ostēdendo q̄d sit casus. Cōcludit ergo diffinitionē ei⁹ ex iam dictis dicens. Licet igit̄ diffinire casum esse euentū inopinatum ex causis cōfluētibus in his q̄ geruntur ob aliq̄d aliud. Tūc ostēdit quō effectus casualis cadit ab ordine p̄uidentie. Dictū est em̄ q̄ casus p̄uenit ex causis cōfluētib⁹. Quod aūt cause cōfluant: hoc p̄uenit ex ordine p̄uidentie. vn̄ dicit. Causas vo cōcurrere ⁊ cōfluere facit iste ordo sup. fatalis p̄cedēs ineuitabili cōnexione scʒ causarum q̄ descendēs sup. ordo de fonte p̄uidentie cuncta disponit suis tēporib⁹ ⁊ locis. ¶ Nota q̄ diffinitio casus est bona: q: per eam casus distinguit̄ ab alijs: per hoc q̄ casus est euētus inopinatus excludit̄ effectus necessario euenīēs vel vt frequēter: sicut sol em̄ oriri vel hoīem nasci cum quiqʒ digitis in vna manu: talia nō eueniūt casualiter ⁊ inopinate per hoc qḋ d̄r ex cōfluētibus causis excludit̄ casus p̄mo modo dictus: qui fm antiquos ponebatur produci ex nulla cōnexione causarū. per hoc autē quod dicit̄ in his que geruntur ob aliquid aliud. per hoc excludit̄ a casu casualitas per sensus em̄ ⁊ fortuna sunt cause per accidēs ⁊ fiunt preter intentionem agentis.

dij qḋ ex obuijs sibi cōfluētibus causis nō ex gerētis intētione p̄uenit. Neqʒ em̄ vel qui aurū obruit vel qui agrū exercuit vt ea pecunia reperiret intēdit: sed vti dixi q̄ ille obruit hūc fodisse cōuenit atqʒ cōcurrit. ¶ Licet igitur diffinire casum esse inopinatū: ⁊ ex cōfluētib⁹ causis in his q̄ ob aliquid gerūtur euētum. Cōcurrere vero atqʒ cōfluere causas facit ordo ille ineuitabili connexione p̄cedens qui est de p̄uidentie fonte descēdēs cunctas suis locis temporibusqʒ disponit.

¶ Ascensius.

Ixerat orationisqʒ cursum ad alia quedam tractāda ⁊ expedienda vertebat. dixerat recte dicit: quia qui perorāt.i.finē orationis faciūt dicunt in fine dixi: quia ergo philosophia materiā acceptam quodāmodo finierat sese ad alia vertens: bene dicit auctor ex persona sua. Dixerat supple philosophia: ⁊ cursum orationis: hoc quoqʒ recte dicit: quia debet oratio nō lente ingredi neqʒ volare: sed currere.i. medio modo se inter p̄sam.i. locutionē prorsus solutā ⁊ metrū poemati habere. ¶ Implicatam esse se-

Morem gerere.

pius implicitatem leges q̄ multiplicatam: sed neutrum caret auctoritate. Morem gerat: id est voti is tuis anniuam. Etenim is moriger ⁊ morem gerit: qui ⁊ institutum vite sic gerit vt alteri placeat. Simulqʒ sic exorsa est: id est incepit loqui: venit enim ab exordio. non itaqʒ legendum exorta vt exhorta: vt scriptum in quibusdam inueni. Cetera dilucida sunt.

Sanctus Thomas.

Upis achemenie scopulis. Istud est primum metrū istius quinti qḋ d̄r metrum elegiacū. Et primū metrum est dactylicum hexametrū. Secundū ē anapesticū penthametrū: vel dactylicū pēthametrū. In quo philosophia ostēdit quomodo euentus casualis se habet ad p̄uidētiam diuinā. ¶ Est aūt materia exēplificata q̄ Tigris et Eufrates sunt duo fluuij ab eodem fonte p̄cedentes qui postea ab inuicem diuidūtur. et si iterum cōcurrant necesse est naues ⁊ alia que per ista fluuia deferūtur cōcurrere: quiquidē concursus prouenit inquātum regūtur de cursu istorū fluuiorum: ⁊ tamē est preter intētionem istorum qui regūt naues. Eodem modo cōcursus causarum casualis q̄uis sit preter intentionē ipsorum agentium: tamē cōcurrūt fm defluxum ordinis fatalis ex regimine p̄uidētie. ⁊ q̄uis nobis ignorantib⁹ ordinem prouidentie videatur aliquid casuale ⁊ fortuitum: tamen in comparatione ad deum sunt omnia ordinata ⁊ prouisa. Unde dicit in littera. Tigris ⁊ Eufrates resoluūt sese vno fonte scopulis .i. concauitatibus rupis achemenie.i. montis parthie: vbi scʒ in parthia fugax pugna versa spicula id est sagittas figit pectoribus sequētium. Est enim consuetudo parthorum q̄ fugiendo pugnant

¶ Metrum primū quinti libri.

Upis achemenie scopul' vbi versa sequētis
Pectorib⁹ figit spicula pugna fugax.
Tigris ⁊ eufrates vno se fonte resoluūt:
Et mox adiunctis dissociantur aquis.

sagittando a tergo contra insequentes ꝛ mox id est post paruum spacium tigris ꝛ eufrates dissocia tur adiunctis aquis supple al ꝗs: ꝛ si dicti fluuij iterum coeant id est conueniant ꝛ reuocentur in vnū cursum confluat id est oportet confluere aliud quod vnda alterni vadi id est vtriusqꝫ fluminis trabit id est secum ducit ꝛ conueniant puppes ꝛ trunci vulsi.i.eradicati flumine.i. per flumen: et vnda mixta id est confluens implicet.i.implicabit fortuitos modos; qꝛ vnda faciet ꝯcurrere fortuitu naues ꝛ truncos. quos tamen vagos casus id ē casualis euentus regit ipsa decliuia terre id est depressio terre dās viam fluuio: ꝛ defluus ordo lapsi gurgitis id est currētis aque regit illos vagos cursus: et ita est de euentu casuali respectu prouidentie. vnde dicit. Fors id ē casus vel fortuna que videt̄ fluitare permissis habenis id est sine regimine ulla patitur frenos id est regimina ꝛ meat id est transit ipsa lege id est ꝑ ipsam legem diuine ꝓuidentie. ¶ Nota ꝙ scribit̄ in Genesi. Tigris ꝛ eufrates sunt flumina quorum ort⁹ est in paradiso. Sꝫ hieronim⁹ auctoritate Salust. ꝙ ortus tigris ꝛ eufratis demōstratur in armenia.i. in parthia: cui videtur Boe. consentire. beatus aūt Augu. sup genesim ad litteram suam cōtrarietatem cōcordat di. Illud ꝯtingit. in istis fluminibus qđ in alijs experimur.s. ꝙ aliqn̄ absorbentur a terra: ꝛ iterum oriūtur: ꝛ qꝛ hec sepe possunt cōtingere: ideo de ortu ipoꝝ fluuioꝝ diuersa possunt dici. qn̄ enī Moyses dicit in genesi ꝙ oriūtur in paradiso; pōt intelligi dē prima origine eorum: sed ꝙ dī ab alijs ꝙ alibi oriūtur: pōt intelligi de ortu eoꝝ secūdario. ¶ Notandum ꝙ parthia est regio quedam que alio noīe dicit̄ armenia. Unde dicūtur hoīes parthi qui vincūt hostes suos fugiēdo sagittas a tergo mittendo: et sic amor vincend⁹ est fugiendo. Unde poeta dicit. Qua specie martis cedit victoria parthis. Cipris ea parte simul quoqꝫ vincitur arte. Cipris.i. venus que colebatur in cipro. Et pauper henricus. Proscribas igitur gladijs et fustib⁹ ipm sup. amorē. Et fugiendo fuga que fuga sola fugat.

Tigris | Parthia.

Si coeant cursumqꝫ iterum reuocentur in vnum.

Confluat alterni quod trahit vnda vadi

Conueniant puppes ꝛ vulsi flumine trunci

Mixtaqꝫ fortuitos implicet vnda modos:

Quos tamen ipsa vagos terre decliuia casus

Gurgitis ꝛ lapsi defluus ordo regit

Sic que permissis fluitare videtur habenis

Fors patitur frenos ipsaqꝫ lege meat.

¶ Ascensius.

Rupis achemenie ꝛc. Carmen est elegiacum sicut primum primi libri. Cuius sententie satis bene in superiori commento enodate sunt Achemenes fuit teste herodoto libro hystoriarū quarto. Primus persarū rex a quo postea reges omnes persie vsqꝫ ad darium descenderunt. Dicitur ergo hic achemenia rupes: id est partica que est in persia vel in perside. Nam et persis et pertia parthorum regio denominatur et perthia. Quod autem eum modū fugiendi et per fugam simulatā hostem insequentes sagittis petendi habeāt multi docēt. Uñ Uirg. tertie georgicoꝝ. Fidentēqꝫ fuga parthū versisqꝫ sagittis ꝛc. Ad cuius imitationē hic dicit versa spicula. Nam ly versa non recte adijcietur ly pugna. vitiosum enī esset dicere. Pugna fugat versa. Duo enī adiectiua plena non patitur latina lingua sine coniunctione media. Ordo igit̄ est. Tigris et eufrates resoluūt se vno fonte in scopulos rupis achemenie.i. parthice: vbi pugna fugax.s. parthoꝝ figit spicula versa.i. obuersa in pectoribus sequentum.i. insequētium hostium. Dicitur aūt parthi ipoꝝ lingua: vt docet iustin⁹ exules: quia exules veniebant ex scithia oriētali: habentēqꝫ sermonē mixtum ex scythico ꝛ medo. Oēs equitare ꝛ sagittare magna industria docent liberos suos. Auri autem ꝛ argenti nullus ipsis olim vsus erat: nisi in armis. habent plures vxores: ꝛ nulla delicta aut peccata grauius puniūt ꝙ adulteria. Habent ꝛ alia instituta que nihil ad presens faciunt. Tigris a velocitate seu a sagitta dictus fluuius est armenie: sed sepe in lacus recipitur: et nōnunꝙ occultatur. Unde Seneca in troade. Et qui renatus prorsus excipiens diem. Templum rubente tigrum immiscet freto. Quos autem apud parthos sit ostendit illud Buccolicum. Aut ararim parthus bibet aut germania tigrum. Terre decliuia: id est decliuitas Sors patitur frenos. Legitur et quidem melius fors: id est fortuna vel casus.

Achemenes. | Parthi. | Tigris

¶ Prosa secūda quinti libri.

Animaduerto inquā idqꝫ vti tu dicis ita esse cōsentio. Sed in hac herentiū sibi serie causarū ē ne vlla nr̄i arbitrij libertas an ipos qꝫ humanoꝝ motus aioꝝ fatalis

Animaduerto inq̄. Hic incipit secūda prosa huius quinti in qua incipit determinare de ꝯueniētia liberi arbitrij ad ꝓuidētiā diuinā. Et pmo qrit an liberū arbitrium possit stare cum ꝓuidentia diuina. Et philosophia probat liberū arbitrium esse. Secūdo ostendit quomodo

Sanctus Thomas.

cathena cōstringit. Phi. Est inq̄t neq̨ eñ fuerit vlla rōnabilis creatura q̄ n eidē libertas assit arbitrij. Nam qd rō vti naturalr' pōt: id hʒ iudiciū q̄ q̄q̨ discernat p se igit fugiēda optādaue dignoscit. Qd vo q̄s optādū iudicat esse petit refugit vo qd estimat esse fugiendum. Quare quib' inest rō: illis etiā inest volendi nolendiq̨ libertas. ¶ Sed hāc nō in oib' equā esse constituo. Nā supnis diuinisq̨ substātijs et pspicax iudicium et incorrupta voluntas et efficax optatoꝝ presto est ptās. Humanas vero aias liberiores quidē esse necesse ē cū in mētis diuine speculatōe se cōseruāt: min' vero cū dilabūtur ad corpa minusq̨ etiā cū terrenis artub' colligant: extrema vero est seruit' cū vitijs dedite rationis ppric possessiōe ceciderint. Nā vbi oculos a summe luce veritatis ad inferiora et tenebrosa deiecerint mox inscitie nube caligātur: pniciosis turbāt affectib'. Quib' accedēdo cōsentiēdoq̨ quam inuexere sibi adiuuant seruitutē. et sunt quodāmodo ppria libertate captiue.

diuersificat in diuersis. Et tertio ostēdit actus liberi arbitrij cadere sub puidentia diuina. Secūda ibi. Sed hanc. Tertia ibi. Que tñ. Primo dicit. Aiaduerto inq̄. i. cognosco quō casus stat cū prouidentia: ita cōsentio sicut dixisti. Et querit Boe. Est ne vlla libertas arbitrij in hac serie causarū sibi herentiū: aut fatalis cathena. i. fatalis necessitas cōstringit motus. i. affect' hūanoꝝ aioꝝ. Tūc pbia pbat liberū arbitriū eē di. Libertas arbitrij est nō obstāte pdicta cōnexione causarū: neq̨ eñ fuerit i. esse poterit vlla rōnalis creatura q̄n libertas arbitrij eidē assit et accipit natura large p oīm illo qd hʒ cognitiōes itellectiuā. pbat aūt q oī nature rōnali insit liberū arbitriū di. Istud qd potest naturaliter vti rōne hoc habet iudiciū quo discernat. vnūquodq̨ igitur p se dignoscit. i. discernit fugiēda et optāda. Qd aūt q̄s iudicat optandum id petit id est psequitur et refugit illō quod estimat esse fugiendū: q̄re q̄b' inest rō illis inest libertas volendi et nolēdi pōt q̄ rō sic formari. Oīne qd pōt vti rōne habet iudicium cognoscēdi fugiēda et optanda sed quod q̄sq̨ iudicat optandū prosequit: et qd iudicat fugiendū hoc refugit. ergo oē qd pōt vti ratione hʒ libertatem volēdi et nolendi. ¶ Nota. q dicit illud qd vtit rōne hʒ iudiciū quo discernat vnūquodq̨ hoc dicit ad differentiaʒ iudicij naturalis qd est brutis: quo nō iudicat vnūqdq̨ agendū sed aliqd pticulare: sicut ouis non iudicat de quolibet fugiēdo: sʒ tm̄ de lupo: et apes nō habent industriā ad faciendū aliquod opus: nisi ad fauos mellis sed iudicium rōnis est de quolibʒ que agūtur. ¶ No. q dicit habēs rōnis iudicium p se iudicat prosequendum vel fugiendum. lʒ eñ bruta quodāmodo cognoscāt fugiēda vel psequēda nō tñ p se: qz nō sunt cā iudicij. hō autem nō solum cognoscit finem et ordinata in finem: sed cognoscit ea vniuersaliter vel per modum collationis: vel p modū sillogisticum etiam homo suum iudiciū iudicat et discernit: puta intellectus est virtus conuersa supra se. ¶ Sed hanc. Hic ostendit pbia quō liberum arbitriū diuersificatur in diuersis scʒ in angelis et hoibus dicēs hāc scʒ libertatem arbitrij non constituo esse equam. i. equalem in omnibus: qz maior est in substātijs diuinis q in hominibus. Nam supnis et diuinis substātijs inest pspicax iudicium. i. infallibile iudiciuʒ et: inest eis incorrupta volūtas. i. inflexibilis ad malū et in eis est presto. i. parata efficax potestas optatorū: qz non est in eis impedimētum executionis. humanas vero aias necesse est eē liberiores quādo conseruāt se in speculatione diuine mētis. minus vero libere sunt cum dilabūtur ad corpora. i. ad curam rerum corpaliū: et adhuc minus libere sunt cum colligātur terrenis artubus. i. affectibus quibus minus resistere possunt passionibus insurgentibus. Extrema vero: id est maxima est seruitus animarū q̄n dedite vitijs ceciderint a possessione ppriе rationis qua regi. i. dirigi debeant in agēdo. Nam vbi. i. postq̄ anime deiecerint oculos rōnis intellectus a luce summe veritatis ad inferiora et tenebrosa. i. ad terrena et carnalia mox colligātur. id est obscurātur nube inscitie. i. ignorantie et turbātur pniciosis affectib'. i. passionib': quibus accedēdo et cōsentiendo adiuuāt. i. augmentāt seruitutē quā sibi inuexere. i. induxerūt: et anime viciosoruʒ sunt quodāmodo captiue ppria libertate. ¶ Notandū q liberū arbitriū est libertas iudicādi et exequēdi res vel fm Boe. super primo periarmenias. liberū arbitriū est de volūtate iudiciū animi nullo extrinseco aut violenter cogente aut violenter impediente: nullo cogente ad faciendū quod displicet: nullo impediente non fiat quod placet. ¶ Notandū q liberum arbitriū in duobus cōsistit: et in libertate iudicandi et in libertate exequendi iudicata. Primum scilicet libertatem iudicandi impedit ignorātia: sed libertatem exequēdi impedit impotētia executionis et corruptio volūtatis: q̄q̨ enim possumus bonuʒ

Liberū arbitrium.

perficere: tamen volūtate corrupta vitio nō pficimus. In substātijs aūt separatis nō est ignorantia iudicandi nec impotētia pficiendi nec corruptio volūtatis: ergo in eis est maxima libertas arbitrij. Intelligentie enī in nullo fallūtur: ergo habent perspicax iudiciū: ⁊ nunꝙ volunt nisi bonum: ergo inest eis incorrupta volūtas ⁊ possunt perficere quicquid desiderāt: ergo in eis est efficax potestas optatorū. ¶ Notandū ꝙ quidā dixerūt fuisse de intētione platonis aīas humanas simꝉ esse creatas in celo et postea descēdere in corpora ⁊ ī eis detineri tanꝙ in vinculis ſm illos gradus libertatis animarū humanarū quas ponit in lr̄a sic distinguiꝉ. scꝫ ꝙ aīe cum sint in celo create in cōtēplatōne diuine mētis sunt maxime libere cum aūt iam sint colligate corporibus adhuc sunt minus libere: sed minima libertas est in eis qn̄ subduntꝉ vitijs.

¶ Que tamen ille ab eterno cuncta prospiciēs prouidentie cernit intuitus ⁊ suis queqꝫ meritis predestinata disponit id est omnia videt et omnia audit.

Ista tn̄ expositio nō tenet ſm veritatē: ideo aliter exponiꝉ ꝙ illas aīas necesse est eē liberiores que cōtemplationi diuine seruiūt: vt anime v̄tuosoꝝ cōtēplatiuoꝝ: quoꝝ conuersatio in celis est. Ille aūt sunt minus libere que dilabunꝉ ad tp̄alia. i. q̄ descendūt ad curā rerū temporaliū sicut sunt practici qui negociant circa bona tp̄alia ad cōem vtilitatē dispēsando: adhuc minꝰ libere sunt aīe que terrenis artibus colligant. i. que descendūt ad curandū ꝓpriū corpus ⁊ ꝓpriā vtilitatē: minime aūt libere sunt que subdite vitijs rōnem admittūt. vitiosus enī nō vnius tn̄ dn̄i est seruus sed tot dn̄oꝝ quot vitioꝝ. ſm Aug. ¶ Que tn̄ ille. Hic ostendit pħia quō actus liberi arbitrij cadunt sub ꝓuidentia diuina: qꝛ ꝓpter hoc quod diuina cognitio se extēdit ad oīa dicta: que oīa dicta q̄ ad diuersos gradus libertatis: ⁊ quo ad oēs actus inde ꝓueniētes cernit ille intuitꝰ ꝓuidentie diuine cūcta ꝓspiciens ⁊ queqꝫ ꝑdestinata disponit suis meritis reddēdo bonis bona ⁊ malis mala: et hoc cōfirmat auctoritate greca q̄ sonat in latino. Oīa videt deus ⁊ oīa audit: vel ſm alios sonat. Deus illustrat oīa clarius ꝙ sol. ¶ Notandū ꝙ licꝫ diuina ꝓuidentia ab eterno oīa ꝓspexit: non tn̄ ꝓpter hoc necessitatur liberum arbitriū ad faciendū bonū vel malum: quia ſm Aristote. iij. Ethicorum. Homo est dn̄s suarum operationū a principio vsqꝫ ad finem. Et ergo ſm merita operationū liberi arbitrij recipit penam vel premium. ¶ Ascensius.

Animaduerto inqꝫ ⁊c. Aduerto. i. ꝯsidero quasi aīm ad id verto ⁊ applico. Sꝫ in hac herentiū. De libertate arbitrij nō solū apud theologos nr̄os: sed etiam apud veteres pħos magna semꝑ fuit disputatio. Unde Aulius gelius li. vi. c. ij. Fatum inqꝫ Chrisippus stoice ꝑnceps pħie sic diffinit. Fatum est sempit̄na quedā ⁊ indeclinabilis series rerum ⁊ catena voluēs semetipsa sese ⁊ implicans ꝑ eternos ꝯsequētie ordines ex q̄bus apta cōnexaqꝫ est. Aliarū autem opinionum disciplinarūqꝫ auctores huic diffinitioni ita obstrepunt. Si chrisippus inquiūt fato putat oīa moueri: ac regi nec declinari transcēdiqꝫ posse agmina fati ⁊ volumina pctā quoqꝫ hoīm ⁊ delicta nō subsistēda neqꝫ cōdicenda sunt ipsis voluntatibusqꝫ eoꝝ: sed necessitati cuidā ⁊ instantie que oritur ex fato: oīmqꝫ reꝝ dn̄a ⁊ arbitra ꝑ quam necesse sit fieri quicq̄d futurū est. Et ꝓpterea nocentiū penas legibus inique cōstitutas si hoīes ad maleficia nō sponte veniūt: sed fato trahunꝉ. Cōtra ea Chrisippꝰ tenuit multa ⁊ argute differit que sup ea scripsit: sententia hmōi est. Quanꝙ ita sit inqꝫ vt rōne ꝑncipali quadaꝫ necessario coacta atqꝫ cōnexa sint fato oīa: ingenia tn̄ ip̄a mentiū nostrarū ꝑinde sunt fato obnoxia: vt ꝓprietas eoꝝ est ipsa ⁊ qualitas. Nam si sunt ꝑ naturam primitus salubriter vtiliterqꝫ ficta oēm illā vim q̄ de facto extrinsecus ingruit inoffensius tractabiliusqꝫ transmittūt. Si v̄o sunt aspa ⁊ inscita ⁊ ruda nullisqꝫ artiū bonarū adminiculis fulta: ⁊ si paruo siue nullo fatalis incōmodi cōflictu vrgeanꝉ: sua tn̄ leuitate ⁊ voluntario impetu in assidua delicta ⁊ in errores ruūt. Idqꝫ ip̄m vt ea rōne fiat naturalis illa ⁊ necessaria rerum cōsequētia efficit que fatum vocaꝉ. Est enī in genere ip̄o quasi fatale ⁊ ꝯsequēs vt mala ingenia pctīs ⁊ erroribus nō vacēt. Huius deinde rei exēplo nō hercule nimis aliene neqꝫ illepide vtitur. Sicut inqꝫ lapidē cylindrū si per spacia terre prona atqꝫ dirruta iacies: cām quidem ei ⁊ initiū ꝑcipitātie feceris: mox tn̄ ille ꝑces volutꝉ: nō quia id iam facis: sed qm̄ ita sese modus eiꝰ et forme volubilitas habet. Sic ordo ⁊ rō ⁊ necessitas fati genera ipsa ⁊ ꝑncipia causarum mouet: impetus v̄o consilioꝝ mentiūqꝫ nostrarū actionesqꝫ ip̄as: volūtas cuiusqꝫ ꝓpria ⁊ animoꝝ ingenia moderanꝉ. Infert deinde verba hec his q̄ dixi ꝯgruētia. Quāobrem a pythagoreis sic dicaꝉ. Nosces hoīes spōtaneas haurire calamitates: quasi detrimēta singulis a seipsis fiant ex suo impetu delinquant ⁊ incōmoda ruant sua volūtate atqꝫ ꝓposito. Propterea negat oportere ferri audiriqꝫ hoīes aut neqꝫ aut ignauos ⁊ nocentes ⁊ audaces: qui quum in culpa ⁊ maleficio reuicti sunt perfugiunt ad fati necessitatē tanꝙ inqꝫ in aliquod fani asylum ⁊ que pessime fecerūt ea non sue temeritati: sꝫ fato esse attribuēda dicūt. Primus aūt homo ⁊ sapiētissimus ⁊ antiquissimus poetarū dixit in hysce versibus: hei mihi quid damnāt mortales numina celi. Esse aūt ex eis per nos mala: cum tamē ipsis. Uecordi preter fatum sint mēte dolores. Itaqꝫ. M. Cicero in libro quem de fato scripsit quū questionē istam diceret obscurissimā esse ⁊ implicatissimaꝫ. Chrisippum quoqꝫ pħm non expedisse se in ea refert his verbis. Chrisippus estuans laboransqꝫ quonam pacto explicet et fato omnia fieri et esse aliquid in nobis intricatur hoc modo ⁊c. A. gelius vbi supra. Sed ad auctorem reuertor.

Fatum

Arbitrij libertas

Est ne inquit. Melius respōsiue legas sic. Est inquit. Neq; rc. Quo quicq; discernat. Scq; legendū est non quoq;. Non eī additur substantiuū: sed quoq; adiectiuū est sicut quod aliquod et similia: ⁊ ita substantiuum desiderant. quicq; autem quid aliquid ⁊ similia sine substantiuo ponuntur aut substantiuū in genitiuo regunt. Supplent eī vicem substantiuorū. Artubus a nominatiuo artus per u. scribitur: quia artibus a nominatiuo artes declinatur. Cetera patent.

Qō et qd.

Sanctus Thomas.

Uro clarū lumine phebum. Istud est metrū scdm huius quīti quod dicitur archiloicū ab inuētore: dactylicum a pede predominante. In quo phia cōmendat excellentiā diuine cognitionis in cōparatione ad solē materialē di. homer⁹ oris melliflui. i. dulcis eloquētie canit. id ē describit phebū. i. solem clarum puro lumine. forsan eī homer⁹ fecit librū de claritate solis: q̄ scz sol non valet prorūpere. i. penetrare intima viscera. i. pfunda terre: ⁊ pelagi. i. maris infirma. i. debili luce radiorū. haud sic. i. nō sic habet se cōditor magni orbis: scz deus: sed ipse sua cognitiōe penetrat oīa cum nihil possit ipm latere huic scz cōditori tuēti. i. respicienti cuncta ex alto. i. celo terre sibi resistūt nulla mole. i. magnitudine: sicut obsistunt radij solis nec etiam nox obscura obstat sibi atris nubibus: immo in vno ictu mentis. i. in vno mentali intuitu cernit que sunt quātum ad psentia: que fuerunt quātum ad preterita que veniūt quātum ad futura quē scz cōditorē respicit oīa solus: tu possis dicere verū solem.

Metrum secūdū quinti libri.

Uro clarum lumine phebum
Melliflui canit oris homerus:
Qui tamen intima viscera terre
Non valet aut radiorum
Infirma prorumpere luce:
Haud sic magni conditor orbis
Huic ex alto cuncta tuenti
Nulla terre mole resistunt
Non nox atris nubibus obstat:
Que sint que fuerint veniantq;
Uno mentis cernit in ictu:
Quem quia respicit omnia solus
Uerum possis dicere solem.

Notandū lz deus oīa cognoscēdo preuideat etiā illa que fiūt ex libero arbitrio. voluit tñ quasdam creaturas esse liberi arbitrij: qz hoc magis decet diuinā bonitatē. sicut eī meli⁹ ⁊ nobili⁹ est regnum in quo nō tantū seruit regi a huis: sed etiā a liberis q̄ vbi tantū seruit a huis: sic melius erit regnus dei ⁊ decētius ex hoc qō sunt alique creature libere seruiētes: sicut homo et angelus q̄ si essent sole creature seruiliter operātes cuiusmodi sunt oēs creature preter hoiem ⁊ angelū: que ex determinatione nature necessitātur ad sua opera.

Ascensius.

Uro clarum rc. Carmen iam sepe descriptum est. vult autē ostendere deum dici proprie solem. Cum enim sol interpretetur solus omnia lustrans: ⁊ multa sint que naturalis sol non penetret: lz dicatur quarto Eneidos Sol qui terrarum flāmis opera omnia lustras. cōsequens est solum deum cui nihil est absconditum ⁊ qui solus omnia lustrat vere verum solem dici. Quiletiam Plinius et Macrobius solem solum deū esse putant et ei omnia numina contribui: sed nihil ad presens negocium facit: cū satis sit ostendisse deum solum cuncta videre non solem naturalem.

Deus sol

Sanctus Thomas.

Um ego en inq̄ difficiliori rursus. Hic incipit tertia prosa huius in qua Boe. obijcit ptra pdicta ostendēs nō posse simul stare puidentiā et liberum arbitriū. Et pmo pmittit q̄ dicta possunt habere dubitationē. Secūdo ponit rōnes dubitatōis ibi. Nimiū inq̄. Primo dicit. Tum pro tūc sumitur. Dicit phia. Ego Boe. inq̄. O philosophia rursus ego confundor difficiliori ambiguitate: ⁊ querit philosophia. Quenam est ista ambiguitas. iam eī cōiecto. i. iudico quibus tu cōturbare. i. perturbaris. Notandū q̄ cōiectare est ex aliquibus signis aliquid putare. Et sic philosophia cōiectat per locū a cōiter accidētibus dubitationem Boe. quia cōmuniter quicūq; loquebātur de prouidētia et libero arbitrio dubitāt de compossibilitate eorum.

Prosa tertia quinti libri.

Um ego en inq̄ difficiliori rursus ambiguitate cōfundor. Phi. Quenā inquit est ista: iam eī quibus cōturbare cōiec

Cōiectare

¶ Nimiū inq̄. Hic Boe. exprimit suā dubitationē ostēdens puidentiā ⁊ liberū arbitriū esse incōpossibilia. Primo facit hoc. Scḋo excludit quasdā vias quib⁹ aliqui conabātur defendere puidētiam ibi. Quid igit. Ad pbandū ergo impossibilitatē pdictoꝝ ponit tres rōnes. Scḋa ibi. Ad hec. Tertia ibi. Postremo. Primo ponit primā rōnem. Scḋo excludit quandā solutionē eius ibi. Neq; enī vl' factum est aliud. Primo dicit. Nimiū videt aduersari ⁊ repugnare deū prenoscere vniuersa et esse vllum libertatis arbitriū. qḋ autē repugnat pbat. Nam si deus pspicit cūcta neq; vllo modo falli potest necesse est euenire illḋ qḋ puidentia puiderit esse futurum quod si nō eueniret falleret puidentia: quare si ab eterno nō modo. i. non tm̄ facta hoīm: sed etiā consilia ⁊ volūtates pnoscit nulla erit libertas arbitrij: sed oīa euenirent ex necessitate. Qḋ aūt deus sua puidentia oīa pnoscat declarat. Neq; enī poterit existere aliquod factum vel aliqua volūtas nisi quā presenserit. i. psciuerit puidentia diuina nescia. i. nō potēs falli: nec possunt aliter euenire q̄ preuisa sunt. nam si valent detorqueri aliorsum. scꝫ vt aliter eueniant q̄ preuisa sūt nō erit iā firma prescientia dei: sed potꝰ erit incerta opinio qḋ iudico nephas credere de deo. ¶ Nota q̄ ex littera sic format ratio. Illa que puidentur infallibilit' de necessitate eueniūt: sed oīa puident a deo infallibilit': ergo oīa de necessitate eueniunt: ⁊ sic perit libertas arbitrij. ¶ No. q̄ scientia dei nō est opinio q: opinio est eoꝝ que sic ⁊ aliter se possunt habere ex pmo posterioꝝ. Sciētia aūt dei est eoꝝ que nō possunt se aliter habere: ergo scientia dei nō est dicēda opinio. ¶ Neq; enī illam pbo ratōes. Hic pbia excludit quādam rñsionem que posset dari ad pdictā rōnem ⁊ primo ponit eā. scḋo eam excludit ibi. Quasi vero. Primo dicit. Neq; el pbo. i. approbo illā rōeꝫ id est rñsionem qua quidam credunt posse dissoluere nodum: id est difficltatē questiōis. Aiūt enī nō ideo qḋ venturū qm̄ puidētia pspexerit illud esse futurū. i. venturum sed potius ecōtrario. i. ecōuerso qm̄ qḋ futurum est illḋ non posse latere prouidentiam diuinam quasi dicat euentus rei est causa prescientie ⁊ non ecōuerso: ⁊ ideo ex euentu debet concludi necessitas prescientie non ecōuerso sm̄ eos: ⁊ isto modo necessarium est hoc quod cōcludit de euētu relabi in contrariam ptem. s. qḋ concluditur de euentu hoc concludat. de prescientia. Neq; enim necesse est contingere que puidentur sm̄ eos: sed ea que futura sunt necesse est prouideri. ¶ Notandum q̄ prior ratio pretendebat q̄ omnia futura de necessitate eueniunt q: deus futura infallibiliter preuidet. respōsio autē quorundā dicit cōtrarium. Dicit enī nō ideo q: deus preuidet futura necessario eueniunt: sed quia futura sunt iō deus ea preuidet. ¶ Quasi vero q̄ cuiusq; rei causa sit prescientia. Hic excludit istam respōsionē di. ista rñsio pcedit quasi laboraret q̄rendo cuius rei causa sit prescientia: vtrum sit causa necessitatis futuroꝝ vel verū necessitas futuroꝝ sit cā puidētie: sed non nitamur. i. laboramus hoc demonstrare. s. necessarium esse euentum rerū pscitarū quoquo mō. i. quocūq; modo se habeat ordo causaꝝ. Et si p quis prescientia non videatur inferre necessitatem

cto. Boe. ¶ Nimiū inq̄ aduersari ac repugnare videtur pnoscere vniuersum deū: ⁊ esse vllū libertatis arbitriū. Nā si cūcta pspicit deus neq; falli vllo modo potest: euenire necesse est qḋ puidētia futurū esse preuiderit. Quare si ab eterno nō facta hoīm modo: sꝫ etiā cōsilia volūtatesq; prenoscit: nulla erit arbitrij libertas. Neq; enī vel factū aliud vllū vel qḋlibet existere poterit voluntas: nisi quam nescia falli puidētia diuina presenserit. Nā si aliorsum q̄ preuisa sunt detorqueri valēt: nō iam erit futurū firma prescientia: sꝫ opinio potius incerta: qḋ de deo credere nephas iudico. Neq; enī illā pbo rationē qua se quidā credunt hūc q̄stionis nodū posse dissoluere. Aiūt enī non ideo quid esse euenturū: qm̄ id puidentia futurū esse pspexerit: sed ecōtrario potiꝰ: qm̄ qḋ futurū est id diuinā puidentiā latere nō posse eoq; modo necessariū est hoc in cōtrariā relabi partē. Neq; enī necesse ē cōtingere q̄ puidētur: sed necesse est que futura sunt puideri. ¶ Quasi vo q̄ cuiusq; rei causa sit prescientia ne futuroꝝ necessitas sit an futuroꝝ necessitas causa puidentie laboretur: ac non illud demonstrare nitamur quoquo modo se habeat ordo causarū: necessariū esse euentum prescitarū rerū. Et si prescientia futuris rebus eueniendi necessitatē nō videat inferre etenī

si quispiā sedeat opinionē q̄ eū sedere cōiectat verā esse necesse ē. atq̧ cōuerso rursus si de quopiā vera sit opinio qm̄ sedet eū sedere necesse ē. In vtroq̧ igit̄ necessitas inest. In hoc q̄dē sedēdi: at vo in altero vitatis. Sed nō idcirco q̄sq̧ sedet qm̄ vera est opinio sȝ hec pot⁹ vera est qm̄ quēpiaȝ sedere p̄cessit. Ita cū causa veritatis ex altera pte procedat inest tm̄ cōmunis i vtraq̧ necessitas. Similia de prouidētia futurisq̧ reb⁹ rōcinari prȝ. Nā etsi idcirco qm̄ futura sunt ꝓuident̄ nō vo idō qm̄ prouident̄ eueniūt nihilomin⁹ tn̄ a deo vel vētura prouideri vel ꝓuisa euenire necesse ē: qd̄ ad perimendā arbitrij libertatē solū satis ē. Iā vero q̄ ꝑposterū est vt eterne prescientie tpaliū rez euentus causa esse dicat̄. Quid est autē aliud arbitrari ideo deum futura qm̄ sunt euētura prouidere q̄ putare q̄ olim acciderūt cām summe illius esse ꝓuidētie. ¶ Ad hec sicuti cū q̄d esse scio ip̄ȝ esse necesse ē ita cū quid futurū noui; idip̄m futurū esse necesse ē. sic fit igitur vt euētus prescite rei neq̄at euitari. ¶ Postremo si q̄d aliq̄s aliorsuȝ q̄ sese res hȝ existimet id nō mō scia nō ē: sȝ opinio fallax a sciētie veritate longe diuersa. Quare si quid ita futurum est vt eius certus ac necessarius nō sit euētus id euenturū esse presci

eueniendi rebus futuris: quod declarat exēplo di. Si aliq̄s sedeat necesse est opinionem esse verā que cōiectat eū sedere ꝫ ecōuerso si de aliquo vera sit opinio: quia sedet necesse est eū sedere igitur in vtroq̧. s. in opinione ꝫ sedēte est necessitas in hoc. s. in sedēte est necessitas sedendi: in altero. s. in opinione est necessitas veritatis. sed nō idcirco q̄sq̧ sedeat sup. casualiter: qm̄ vera est opinio. q2 veritas opinionis nō est causa sessionis; sed hec. s. opinio potius ē vera qm̄ p̄cessit quempiā. i. aliquē sedere: et ita cum causa veritatis ex altera pte p̄cedit tm̄ in vtroq̧ ē cōis necessitas ꝫ eodē modo contingit arguere de ꝓuidentia et de his q̄ ꝓuidentur. Unde di. patet. i. manifestū est rōcinari de ꝓuidētia et de rebus futuris. Nā etsi ꝓ q̄uis idcirco ꝓuident̄ qm̄ futura sunt: non tn̄ ideo eueniūt qm̄ ꝓuident̄ nihilominus tn̄ necesse est a deo vel ventura prouideri vl' prouisa euenire: ita q̄ vtriq̧ parti inest necessitas q̄uis alteri casualitas: qd̄ solum satis est. i. sufficit ad perimēdā libertatē arbitrij. ¶ Notandū q̄ respōsio ista qu ā innuit in littera videt̄ fuisse ipsi⁹ Origenis: q̄ supra ep̄l'am ad Romanos sic dicit. Nō ꝓpterea aliquid erit q2 illud de⁹ scit futurū: sed q2 futurum est: ideo scitur a deo anteq̄ fiat qd̄ tn̄ pōt intelligi dupliciter. Uno modo q̄ euētus rei sit causa p̄scientie s'm rōnem ꝯñe: ꝫ sic responsio est vera. Alio mō pōt intelligi q̄ euētus rei sit causa p̄sciētie s'm existētiaȝ et sic est falsa: et hoc modo improbat̄ hic a Boe. Primo ergo ostēdit Boe. q̄ ista responsio non est ad ꝓpositū. Scdo ostendit q̄ includit veritatem ibi. Iam vero q̄ ꝑposterū est. Hic ꝓbia ostēdit q̄ ista rn̄sio includit falsitateȝ q2 ponit q̄ aliqd̄ tpale sit causa eterni. dicit etiā q̄ res future sint causa ꝑmissionis eterne. Unde dicit. Iam vero ꝑposterū. i. ꝯuersuȝ est; vt euētus rerū tpaliū dicat̄ eē causa eterne prescientie qd̄ dicit̄ in ista responsione. Unde subdit. Quid est aliud arbitrari deum: id ꝓuidere futura: qm̄ sunt euētura q̄ putare q̄ olim acciderūt. i. ipsa futura esse causam summe ꝓuidētie: quasi dicat nihil est aliud dicere. ¶ Notandū q̄ nullum temporale est causa eterni: sed potius ecōuerso. Indignius enī non est cā dignioris: eo q̄ causa dignior est effectu. temporale autē est indignum eterno: sicut corruptibile incorruptibili: ergo ꝛc. ¶ Ad hec sicuti cuȝ quid. Hic ponit scd̄am responsionē ad probandū scd̄ā conclusionem dicens. Ad hec supple predicta addenda est hec ratio: sicuti cum scio esse quid: id est aliquid necesse est ipsum esse: ita cum noui quid futurum necesse est idipsum esse futuruȝ: sic igitur fit: id est contingit vt euentus rei prescite nequeat euitari. ¶ Notandum q̄ ratio sic potest formari sicut se habet scientia respectu scibilis presentis: sic prescientia respectu effectus futuri: sed cū scio in presenti aliquid esse necesse est ipsum esse: ergo cum prescitur aliquid futurum esse necesse est ipsum esse sed deus prescit omnia futura: ergo necessario eueniūt: et sic iterum tollitur libertas arbitrij. Postremo si quid aliquis. Hic ponit tertiam rationem ad idem dicens. Si quis existimet aliquid esse aliorsum: id est aliter q̄ res se habeat. illud non modo: id est non tantum non est scientia: sed est fallax opinio longe diuersa a veritate scientie. Quare si aliquid ita futurum est vt eius euētus non sit certus ꝫ necessarius quomodo illud poterit presciri euēturum: quasi dicat nullo modo. Cuius rationem assignat dicens. Sicut ipsa scientia est impermixta falsitati: sic illud

quod cõcipitur ab ea non põt aliter ꝙ concipitur. quia si posset aliter se habere tunc sciẽtia posset esse falsa. Unde subdit ista est causa quare scientia careat mendacio qr necesse est vnamquãq; rem ita se habere sicut scientia cõprehendit eã se habere. ¶ Notandũ ꝙ ratio quam intẽdit est ista. Quicũq; estimat rem aliter esse ꝙ est: eius estimatio est falsa et non est scientia sed fallax opinio: ergo si deus prescit aliquid futurũ esse: et si ipm non necessario euenit sicut ꝓsciuit: ꝓsciẽtia dei nõ erit scientia sed fallax opinio: ergo futura a deo ꝓuisa necessario eueniũt et sic perit liberum arbitriũ. ¶ Quid igitur. hic philosophia improbat modos; quibus aliqui nituntur saluare prouidentiã. Et primo querit quomodo possit saluari prouidentia diuina improbando duos modos quibus aliqui conabãtur ipam saluare. Scdo ponit tertiũ modum similiter ipm improbando scdõs ibi. Quod si apd. Primo dicit. Quid igitur sup. dicemus. Quonãmodo dici potest ꝙ deus prenoscat hec futura incerta. Primus modus est dicatur deum ea que prouidet iudicare infallibiliter: ꝙuis possint non euenire sed incõueniens est: quia tunc falleretur sua prouidentia. Unde di. Nã si deus censet. i. iudicat euenire infallibiliter: que etiã possibile est nõ euenire fallit sup. deus quod non mõ. i. non tm nephas est sentire de deo: sed etiam nephas est voce proferre. Scdus modus est vt dicat deũ ꝓuidere futura indeterminate sicut futura sunt: sz isto modo prouidentia dei nõ est certa. vnde di. At. i. sed si deus decernit ista futura esse ꝓuidens indeterminate sicut sunt: vt scilicet cognoscat ea eque. i. equaliter posse fieri vel nõ fieri: que est ista prescientia que nihil certum nihil stabile cõprehendit. q. d. talis prouidẽtia nulla est et quid hec ꝓscientia differt ab illo vaticinio ridiculoso Tiresie: qui dicebat quicqd dicam hoc erit vel non erit. Quo etiam id est in quo diuina prouidentia prestiterit. i. preualebit humana opinione si iudicat incerta: sicut homines ea quorum euẽtus est incertus. q. d. in nullo differt. ¶ Notandũ ꝙ cũ Tiresias vidisset duos serpentes simul coire proiecto baculo ipos separauit adinuicem: ꝓmutatus fuit in mulierẽ: post septenium iterũ serpẽtes coeuntes baculo separauit: et mutatus fuit in virum. Cũ aũt orta fuisset dissentio inter Iouem et Iunonem an maior esset delectatio in coitu viri ꝙ mulieris elect⁹ fuit. Tiresias in iudicem: q expertus erat fortem vtriusq; sexus. Cũ autẽ diceret maiorez esse delectationẽ mulieris. Iuno cõmota excecauit ipm. Iupiter autez sui misert⁹ in recõpensam amissi visus dedit sibi spm vaticinandi. Fuit aũt hec sua vaticinatio quicquid dicã erit vel nõ erit. Si ḡ de⁹ non aliter ꝓsciret futura indeterminata nisi quia erũt vel nõ erũt: nõ differret sua ꝓsciẽtia a ꝓsciẽtia Tiresie qđ est ridiculosum. Qđ si apd illum. Hic ponit tertiũ modum conantiũ saluare ꝓuidentiaz. Et est vt ponamus oia euenire de necessitate: et auferamus liberũ arbitriũ. Primo ḡ mõ ponit istum modũ. Scdo ostẽdit que incõuenientia sequanẗ ad ipm. ibi. Quo semel. Primo ergo concludit istũ modũ di. ꝙ si apud illũ certissimũ fontem oim rerũ nihil põt esse incertũ. certus est euẽtus eorum q ipe firmiter ꝓsciuerit futura: quare nulla libertas humanis consiliis et actionibus quas diuina mens sine errore falsitatis cuncta ꝓspiciens alligat et constringit ad vnũ euentũ. ¶ No. ꝙ nulla mutatio cadit circa fontẽ oim rerũ: quia cognitio eius põt esse incerta etiã si esset incerta esset imperfecta nec diuina si ergo est certa respectu futurorum: necesse est vt oia futura prescita a deo necessario eueniãt. ¶ Quo semel recepto. Hic ponit incõuenientia que sequunẗ si auferaẗ liberũ arbitriũ. Et pmo ostẽdit que incõueniẽtia sequunẗ ex pte ho-

ri quomodo poterit? sicut enim sciẽtia ipsa impermixta ẽ falsitati: ita id quod ab ea cõcipitur esse aliter ꝙ concipitur nequit. Ea namq; causa est cur mendacio sciẽtia careat: ꝙ se ita rem quamq; habere necesse est. vti eam sese habere scia cõprehendit. ¶ Quid igitur Quonã modo deus hec incerta futura prenoscit? Nã si ineuitabiliter ventura censet que etiã euenire possibile est fallit: quod non sentire modo nephas est sed etiam voce proferre. At si ita vti sut ita ea futura esse decernit: vt eque vel fieri ea vel non fieri posse cognoscat: que est hec presciẽtia que nihil certum nihil stabile comprehẽdit? aut qd hoc refert vaticinio illo ridiculoso tiresie? quicquid dicã aut erit aut non. Quõ etiam diuina ꝓuidentia humana opinione ꝓstiterit: si vti homines incerta iudicat quorum est incertus euẽtus. ¶ Quod si apud illũ rerũ oim certissimũ fontem nihil incerti esse potest: cert⁹ eorũ est euentus que futura firmiter ille ꝓscierit. Quare nulla est humanis cõsiliis actionibusq; libertas: quã mens sine falsitatis errore cuncta prospiciẽs: ad vnũ alligat et cõstrigit euentũ. ¶ Quo semel recepto quã-

minū. Scḋo q̄ ex pte dei. Tertio que ex pte cōiunctiōis ad deū. scḋa ibi. Quo nihil. tertia ibi. Igitur nec sperandi. Incōueniētia ex pte hoīm sunt. si nō sit liberū arbitriū frustra ꝓponuntur hoībus pene vel premia. ⁊ iniuste puniunt mali et p̄miant boni nec erūt vitia nec virtutes hoībus sicut nec in alijs que agunt necessitate nature ⁊ non libertate animi vnde di. Quo semel recepto. i. posito scʒ vt negetur liberum arbitriū liquet. i. manifestū est quātus occasus. i. quanta destructio humanarum rerū consequat. Frustra eīm ꝓponent bonis p̄emia: ⁊ malis pene: ita statuta et leges humane erūt inutiles q̄ penas ⁊ p̄mia statuunt que nullus mot⁹ aīoꝝ liber ac volūtari⁹ meruit. Et illḋ videbit̄ iniquissimū oīm qḋ nūc iudicat̄ eq̄ssimū. s. puniri ip̄robos ⁊ remunerari bonos: quos ad alterutrū. i. ad ꝓbitatē vel iprobitatē nō mittit ꝓpria volūtas sed cogit certa necessitas futuri igit̄ virtutes et vicia non fuerūt quicq̄ sʒ potius erit mixta ⁊ indiscreta cōfusio oīʒ meritoꝝ: s. bonoꝝ et maloꝝ. ¶ Nota q̄ oēs v̄tutes et vicia oriunt̄ ex libera electione boni et mali sit̄r punitio ⁊ remuneratio fiūt ꝓpter liberā actionē boni vel mali. Si ḡ tollit̄ libertas arbitriū nō erit libera electio: nec nisi libera actio bona vel mala est: et ꝑ ꝯñs nulla erit virt⁹: nullum viciū: et iniuste malus punit̄ cum ex necessitate malū operet̄: et iniuste bon⁹ p̄miabit̄: cū ex necessitate operet̄ bonū qḋ est absurduʒ dicere. ¶ Quo nihil scelerati⁹. Hic ostendit incōueniēs qḋ sequit̄ ex pte dei. s. q̄ de⁹ erit auctor maloꝝ: vñ di. Cū oīs ordo rerū ducat̄ ex puidentia diuina: et si nihil liceat habere fieri ex humanis consilijs: fit id est seq̄tur vt vicia nostra referantur in auctorē oīm. s. deū: quo nihil scelerati⁹ excogitare pōt q̄. s. deus dicere auctorē malorum: qḋ tñ necessariū ē ablata libertate. ¶ Notandū q̄ defect⁹ in opatione q̄ defect⁹ nō est i ptāte rei vt euitet necessario est ab agēte et a ꝓducēte si ḡ actio volūtatis nr̄e nō ē libera: defect⁹ actiōis sm̄ volūtatē reducet̄ in deū: ⁊ sic de⁹ erit causans defectū nr̄m qḋ ē absurdū. ¶ Igit̄ nec sperandi aliq̄d. Hic ponit incōueniētia q̄ sequunt̄ ex coniunctiōe hoīs ad deū q: tolleret̄ act⁹ dep̄cecandi ⁊ act⁹ sperādi: q̄b⁹ maxime cōiungunt̄ deo: vñ di. Igit̄ si tollit̄ liberū arbitriū nec vlla rō est sperādi aliq̄d nec dep̄candi inter deū ⁊ hoīes. Quid eīm q̄sq̄ dep̄cetur vel speret: si series inde flexa cōnectit oīa optāda. q. d. frustra fieret. Utroq̄ igitur aufert̄ illud vnicū cōmertiū. s. sperādi et dep̄cādi inter deū ⁊ hoīes vocat aūt spē ⁊ dep̄cationē cōmertiū: q: istis mercamur oīa beneficia: vnde subdit siquidē p̄cio iuste humilitatis nos hoīes ꝓmeremur inestimabilem vicē. i. retributōeʒ diuine gratie: q̄ modus dep̄cādi solus est quo hoīes videātur posse alloq̄ cū deo ⁊ ꝯiūgi inaccessibili luci. s. deo priusq̄ hoīes ip̄etrēt qḋ petūt: prius eīm p̄ces porrigim⁹ q̄ effectū nostre petitionis consequamur: que spes ⁊ dep̄catio si nihil credātur habere viriū recepta. i. cōcessa necessitate futurorum: q̄d erit quo cōnecti. i. coniungi atq̄ adhereri possemus illi summo principi rerum. q. d. nihil quare necesse erit genus humanum dissep̄tum id est dissipatum atq̄ disiunctum suo fonte id est a suo principio supple adeo fatiscere id est deficere vti paulo āte cantabas in sexto metro quarti libri.

tus occasus humanarū reꝝ cōsequat̄ liquet. Frustra eīm bonis malisq̄ p̄mia pene ve ꝓponūtur: que nullus meruit liber ac volūtari⁹ motus aīoꝝ. Idq̄ oīm videbit̄ iniq̄ssimū qḋ nūc equissimū iudicat̄ vel puniri iprobos vel remunerari ꝓbos: quos ad alterutrū nō ꝓpria mittit volūtas: sʒ futuri cogit certa necessitas. Nec vicia igitur nec v̄tutes quicq̄ fuerint: sʒ oīm meritoꝝ pot⁹ mixta atq̄ indiscreta cōfusio. ¶ Quo nihil scelerati⁹ excogitari pōt: cū ex ꝓuidētia reꝝ oīs ordo ducat̄: nihilq̄ fieri liceat cōsilijs humanis: fit vt vicia quoq̄ nr̄a ad bonoꝝ oīʒ referant̄ auctorē. ¶ Igit̄ nec sperādi aliq̄d nec dep̄candi vlla ratio est. Quid eīm vel speret quisq̄ vel etiā dep̄cetur q̄n optāda oīa inflexa series ꝯnectit. Auferet̄ igitur vnicū illud inter hoīes deūq̄ cōmertiū sperandi scʒ ⁊ dep̄candi: siquideʒ iuste humilitatis precio inestimabilem vicem diuine gratie promeremur: q̄ solus modus est. quo cum deo colloqui hoīes posse videātur illiq̄ inaccessibili luci prius quoq̄ q̄ impetrēt ip̄a supplicādi ratione coniungi: que si recepta futurorum necessitate nihil virium habere credantur: q̄d erit quo summo illi reꝝ principi connecti atq̄ herere possimus: Quare necesse erit humanum genus vti paulo āte cātabas dissep̄tū atq̄ disiunctum suo fonte fatiscere

Oratio.

¶ Notandū ꝙ actus deprecandi spectat ad intellectū et est oratio ſm Johannē damasce. ascēsus intellect⁹ ad deum vel in deū quo quidē actu insinuam⁹ deo indigentiā nostrā non ꝙ deo per insinuationē nostrā aliqͣd innotescat qḋ pri⁹ ignorauerit: sed vt nos ipsa insinuatione videndo consideremꝰ in his esse recurrendū ad diuinū auxiliū. Actus autē sperādi pertinet ad volūtatē: qꝛ eius obiectum est bonum futurū per istum actum adheremus deo tanꝗ perfecto principio bonitatis nitētes ei⁹ auxilio ad consequendum bonum quo indigemus: sed si huiusmodi bonuz necessario eueniret vel impossibile esset euenire vterqꝫ actus tam deprecandi ꝗ sperandi esset inutilis.

¶ Ascensius.

Tum ego an inquam ꝛc. En et ecce tunc dicitur quādo inopinate et preter solitum aliquid obuenisse narratur sicut ibi. Ecce virgo concipiet et pariet filium. Diuinaꝫ prouidentiā latere nō posse. Lateo actiue sumitur significatqꝫ fere qḋ fugio nescior. vnde primo eneid. Nec latuere doli fratrem iunonis. Reperitur etiam cū datiuo vt tu mihi causa lates. i. occult⁹ es et absconderis mihi. Quasi vero ꝛc. illud qḋ sequitur ac non illud demonstrare nitamur ꝑ quo in glosa ponit: sed nos nitamur debet sic ordinari. Quasi vero labore. i. in acquirēdo labor fiat que sit causa cuiusqꝫ. i. cuiuslibet rei. i. ne pro an. an scꝫ ꝑscientia; supple dei sit necessitas futurorū. i. sit causa necessaria vt futura fiant; an necessitas futurorū sit causa ꝓuidentie. i. quare deus de eis habeat certā prouidentiam ac ꝑ et quasi sup. non nitamur: id est non conemur et studeamus demonstrare euentuꝫ rerum prescitaruꝫ a deo sup. esse necessariū sup. quoquo. i. quocūqꝫ modo ordo causarū se habeat id est siue res sit causa ꝑscientie: siue prescientia causa rei. Hic aduerte duo. pmū ꝙ hec particula quasi vero tunc poni solet qñ per ironiā loqͣmur. et significam⁹ nō esse vt a quibusdam credit. nec dicit q̄si aūt nec neqꝫ aūt saltē tam frequēter et decēter ſm vllā sicut q̄si vero: neqꝫ vo. Scḋo ex Prisciano quotiens dictiones relatiue aut infinite et eis equalentes geminant possum⁹ posteriorem partem mutare in cūqꝫ vt qualisqualis qualiscūqꝫ vtut vtcūqꝫ: vbiubi vbicūqꝫ: quoquot quocūqꝫ: qꝛ tñ ly cūqꝫ nō iungit cum q̄s ꝛ qḋ: sed cū qui ꝛ qḋ nō resolues q̄squis: in quiscūqꝫ: sed in quicunqꝫ et quicqͣd nō in quidcūqꝫ: sed in quodcūqꝫ. ¶ Jam vero ꝙ ꝑposterū ꝛc. ꝙ. i. ꝙtū ꝑpoſterū. i. inordine peruersuꝫ quū illud preponit qḋ postponi debeat aut ecōuerso preposterū dixim⁹. Sane meminisse debes lector oīa verba huius ꝓse sequētia ꝛ etiā sequētis carminis attribui Boe. non ergo dices cū cōmentario superiore. Hic philosophia ostendit: sed hic Boe. ostendit. ¶ Ad hec dixi poti⁹ legendum esse ad hoc. i. preterea quod frequēter reperitur require per tabulā vbi dictū sit. ¶ Quid igitur ꝛc. Adhuc sunt verba Boe. non phie. Aut quid hoc refert. i. distat interest a suo vaticinio tiresie. Preterea que iam de tiresia vidisti adde deum vatem thebanū fuisse: et multa etiam post mortem ſm homerum vlixi predixisse apud inferos. Unde etiam Horatius libro secūdo sermonū. Hoc quoqꝫ tiresia preter narrata petenti. Respōde. Et quia cecus effectus erat dicit Juuenalis nec surdum nec tiresiam quēꝗ esse deorū. Quod ait in feminā mutatus sit: id fabulosum putatur. Plini⁹ tamē in septimo naturalis hystorie fieri potuisse ostendit docens re vera sexum nonnullos mutasse. De vaticinio aūt in textu hoc posito dicit ꝙ iussus oraculum certū enunciare dixerit hoc pro oraculo certo habete: ꝙ q̄cqͣd dixero aut dictur⁹ sum aut erit: aut nō erit: q̄si veritas ei⁹ dicti ex futuro dependeat cū iam necessaria sit. Unde merito ridiculū dicitur si aliud non pretenderit. ¶ Humana opinione prestiterit. vide si non potius legendum est humane opinioni. Nam Terentius in eunucho. ita locutus est homo quid homini prestat. Et non dubito si hoc loco dixisset quid etiam diuina prouidentia quin addidisse humane opinioni: non humana opinione prestiterit. Construitur autē multis modis hoc verbū. aliqñ enī significat cum prestantia et eminentia exhibere: et sic accusatiuum regit vt apud Uirgiliū. Iho animis contra vel magnū prestat achilem. aliquādo significat fere idem addito datiuo cui sit prelatio vt in dicto exēplo. homo q̄d homini prestat. aliqñ absolute q̄si impersonaliter ponit vt prestat trinacrie metas lustrare pachinni. i. melius et eligibilius est. Heries inflexa. i. que nunꝗ fuit flexa: vel potius inflexibilis. Nam sepe participia preteriti temporis ponitur loco verbaliū in bilis que aptitudinē sonāt vt apud Uirgi. aut illaudati nescit busiridis aras. Illaudati. i. illaudabilis ſm Seruiuꝫ. Et ibi hoc est septimo eneiḋ. Diues inaccessos vbi solis filia lucos. inaccessos lucos dicit non quos nemo accessit: sed inaccessibiles. i. quos nemo debeat accedere. Fatiscere est affatim. i. abunde hiscere. sicut primo eneiḋ. Omnes accipiunt inimicū imbrem rimisqꝫ fatiscunt. Disseptum venit a dis et sepio. ꝛ est quod sepem amisit: id est compagē. Uti pauloante cantabas. Et hic patēt verba hec ex persona Boethij dici.

Tiresia.

prestare.

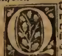
Participi.

amphoie

¶ Metrum tertium libri quinti.

Quenam discors federa rerum
Causa resoluit quis tanta deus
Ueris statuit bella duobus
Ut que carptim singula constant

Quenaꝫ discors federa rerū. Hic incipit tertium metruꝫ huius quinti quod dicitur adonicū vl ſm alios ar. biloicū ab inuentore dactylicum a pede predominante. vnde facit exclamationē sup incōpossibilitate q̄ apparet inter prouidentiam et liberuꝫ arbitriuꝫ. Et primo quare sint in

Sanctus Thomas.

compossibilia cum per se considerata sint possibilia. Secūdo ponit responsionē ad hoc. Tertio cōtra responsionē obijcit. quarto obiectionē soluit. secūda ibi. An nulla. tertia ibi. Sed cur tāto. quarta ibi. An cum mentem. Primo dicit. Quenam discors causa resoluit. i. separat federa. i. cōcordias rerum scʒ prouidentie diuine et liberi arbitrij ne compatiant̄ se simul aut quis deus tāta bella statuit duobus veris et singula vera que carptim. i. singulatim vel diuisim accepta constant. i. permanent. eadē tamē mixta. i. cōiuncta nolunt iugari. i. copulari seinuicē cōpatiendo. Tūc ponit responsionē di. ꝙ istis duobus veris. s. puidentie ꝛ liberꝑ arbitrio nulla est discordia: sed apparentia discordie puenit ex debilitate nostri intellect⁹. vnde dicit. An est nota solutionis nulla est discordia veris si semꝑ certa coherēt sibi: sʒ mēs nostra obruta. i. oppressa membris cecis. i. cecātib⁹ animā illa nequit igne splendore. i. oppressi luminis. s. intellect⁹ noscere tenues id est subtiles nexus: id est coniūctiones rerū que videntur discordare. ¶ Nota si cōsideremus prouidentiam diuinā per se possibile est eam esse si consideremus liberum arbitriū per se etiam possibile est eum esse: vt patet ex dictis. Sed si consideremus vtrūqꝫ simul: tunc videntur incompassibilia: sicut patet ex ratiōibus superioribus ꝭm veritatē autē se bene cōpatiuntur et sunt compassibilia sed nobis non apparet qꝛ intellectus noster oppressus mole corporis non potest se eleuare in huiusmodi cognitionē: nā ꝭm sapiētem corpus quod corrūpitur aggrauat animā et terrena habitatio opprimit sensuum multā cognitionē. ¶ Sed cur tanto flagrat amore. Hic philosophia obijcit ꝯ solutionem. Si enim anima ignoret istas subtiles coniunctiones. vnde est ꝙ desiderat eas scire cū nihil ignotū possit desiderari. vñ dicit. Sed cur aīa flagrat. i. ardet tanto amore. i. desiderio reperire notas tectas. i. notificationes latentes veri. i. veritatis. Scit ne mens illud ipsa anxia. i. sollicita appetit nosse: q̄si dicat non: qꝛ nemo appetit scire illud quod scit ꝛ hoc est quod dicit. Quis laborat scire nota: quasi dicat nullus. Oportet igitur dicere ꝙ nesciat: ꝛ tunc sequitur aliud incōueniēs scilicet ꝙ aīa desideret illud qꝺ nescit. Unde dicit. Si nescit illud quod petit quid petit. i. desiderat mens ceca: id est ignorans. Quis enī nescius optet: id est desideret quicqꝫ. An quis potest sequi nescita: aut quis nescius potest noscere quo inueniat sup. illud quod querit: ꝛ quis ignotus. i. nescius queat: id est potest noscere formā repertam: quasi dicat nullus. ¶ Nota ꝙ dictū est in respōsione ꝙ anima ignorat compassibilitatē prouidentie et liberi arbitrij: sed desiderat eam scire. Contra hoc arguit sic. Nullus appetit scire quod scit. Si anima desiderat scire aliquid vel ignorat illud vel scit si scit: ergo non desiderat ipsum scire quod scit: quia nullus appetit scire quod scit: cū omnis appetitus sit ratione carentie. Si autem ignorat quod desiderat quomodo ignotū desideratur cum voluntas non querit incognitum: ideo si ignorat nunqꝫ cognoscet. ¶ Quis enim ignotuʒ inueniet. Si enim paterfamilias quereret seruum fugitiuum quem ignoraret posset sibi multotiens occurrere ꝙ ipsum non inueniret sicut dicit Linconiensis super primo posteriorum. ¶ An cum mentem cerneret altam. Hic soluit obiectionem. ¶ Ubi notandum est ꝙ Plato posuit animas esse in celo creatas et habere cognitionem omnium perfectam: sed per lapsum ad corpora eam obliuisci cognitionem rerum in particulari et retinere eam in vniuersali et postea per exercitiuʒ recuperare cognitionem rerum in particulari. vnde dicit sic. An est nota solutionis cum anima cerneretur: id est specularetur altam mentē. i. profundā mentē dei ipsa pariter et simul norat. i. nouerat summā. i. vniuersalem cognitionē et singula. i. singularē cognitionē rerū: sed nūc ipsa ꝯdita. i. tecta nube mēbroꝝ nō

Eadem noluit mixta iugari
An nulla est discordia veris
Semperqꝫ sibi certa coherent
Sed mens cecis obruta membris
Nequit oppressi luminis igne
Rerum tenues noscere nexus.
¶ Sed cur tanto flagrat amore.
Veri tectas reperire notas:
Scit ne quod appetit anxia nosse:
Sed quis nota scire laborat:
Et si nescit quid ceca petit:
¶ Quis enim quicqꝫ nescius optet:
An quis valeat nescita sequi:
Quoue inueniat quis repertam:
Queat ignotus noscere formam:
¶ An cum mentem cerneret altam
Pariter summam singula[illegible]at:
Nunc membrorum condita nube

est oblita sui in totum. i. totaliter: sed ipsa tenet summã id est cognitionem vniuersalez rerum pdẽs singula. id est singularem cognitionem. igitur quisquis requirit: id est inuestigat cognoscere vera: talis est neutro habitu supple vt perfecte cognoscat: vel ꝙ oĩno ignorat. Unde dicit. Nam neqȝ nouit scȝ in speciali ꝛ perfecte illud quod requirit: nec penitus nescit oĩa: sed ipse meminit. i. in memoria habet summã. i. vniuersalẽ cognitionem quam retinẽs cõsulit sup. actuali cõsideratione retractã. i. reuocãs ꝑ studiũ arte. id ẽ subtilr visa. i. ꝑus in spãli cognita: vt ipe q̃at addere oblitas partes partib' suatis sup. in memoria. ❡ Nota ꝙ ẜm istã viã Platonis absolueret ratio prius tacta Uel aĩa scit qđ desiderat: vl' nescit Dico ꝙ nescit in speciali ꝛ in ꝓpa forma: sȝ scit in vniuersali. Et cuȝ dicit nullus desiderat ignotum. Uerũ est vt scilȝ ignotũ in vniuersali: tñ desiderat ipm vt est ignotũ in speciali. Et cuȝ dicit si ignoret nunq̃ inueniet. Uerum est si ignorat tã in generali q̃ in spãli et si ignorat in potẽtia ꝛ in actu: si tñ sit in potẽtia ꝛ in vniuersali: et ignorat actu in propria forma potest inuenire ꝛ addiscere.

Non in totum est oblita sui.
Summamqȝ tenet singula perdens ∴
Igitur quisquis vera requirit
Neutro est habitu. nam neqȝ nouit ∴
Nec penitus tamen omnia nescit:
Sed quam retinens meminit summam
Consulit alte visa retractans
Ut seruat is queat oblitas ∴
Addere partes.

❡ Ascensius.

Uenam discors ꝛc. Carminis huius legem prius habuimus. Loquitur adhuc Boe. admirans apparentem repugnãtiam inter duo vera: cum dici soleat: ꝙ omne verum alteri vero consonet. verum aũt est deum infallibiliter omnia prescire. verũ etiam est arbitrium nostrum esse liberum quod diuine ꝓuidentie sicut pretactum est repugnare videtur ꝛ ecõtrario. Nihil autem obscuritatis hic est nisi in carmine. Nam in fine. Consulit arte vel alte legi potest: non aũt consuluit. Sequẽs autem carmen, duos pedes vltra mẽsuram iustam habere reperi. Sic enĩ scriptum erat. vt seruatis queat oblitas addere partes: sed opinor illud adonium per se in principio ponẽdum esse: ꝛ sic posui.

❡ Prosa quarta quinti libri. Phi.

Um illa vetus inq̃t hec est de ꝓuidentia q̃rela: a marcoqȝ tullio cũ diuinationem distribuit vehemẽter agitata tibiqȝ ipsi res diu prorsus multũ quesita: sȝ haud quaq̃ ab vllo vestrũ hacten' satis diligẽter ac firmiter expedita: cui' caliginis causa est ꝙ hũane rõcinatiõis mot' ad diuine prescĩẽtie simplicitatẽ nõ potest admo' ueri: q̃ si vllo modo cogitari queat: nihil prorsus relinqueur ambigui qđ ita demũ patefacere atqȝ expedi' re tẽtabo: si pri' ea qb' mouearis expãdero. ❡ Quero enĩ cur illam soluẽtium rõnem minus efficacẽ putes q̃

Sanctus Thomas.

Um illa vetus inquit. Hec est quarta prosa hui' quinti in qua pħia incipit dissoluere q̃stionẽ de cõpassibilitate ꝓuidentie liberi arbitrij. Et ꝑmo tangit difficultatẽ hui' q̃stionis ꝛ cãm difficultatis: ꝛ tangit modum ꝓcedendi circa eius solutionem. Scđo dissoluit eã ibi. Quero enĩ Primo dicit hec q̃rela. i. questio hec de ꝓuidentia est vetus et est vehemẽter agitata. i. ptractata a Marco Tullio: cum distribuit. i. diuidit diuinationẽ in libro diuinationũ: vbi diuidit diuinationẽ in suas spẽs. nõ solũ hoc: sed sibi ipsi est res multũ diu q̃sita. Sed haud quaq̃. i. nõ alicubi ab vllo vestruȝ satis diligẽter ꝛ firmiter expedita: cui' caliginis. i. difficultatis cã est ꝙ motus. i. actus humane rõcinationis nõ põt admoueri. i. applicari ad simplicitatẽ diuie prescĩẽtie. i. ꝓuidẽtie que si vllo mõ q̃at excogitari: nihil relinquet prorsus ãbigui qđ scȝ rõnẽ ꝛ cãm difficultat: ita demũ patefacere ꝛ expedire tẽtabo si ꝑus expãdero. i. declarauẽro ea quib' tu moueris. ❡ Nota ꝙ q̃stio de ꝓuidẽtia diuia ꝛ libero arbitrio est oĩm q̃stionũ difficillima: de q̃ multi antiquoꝝ dubitabãt et nõnulli modernoꝝ ꝓpter difficultatẽ lapsi sunt. quã Tul. in lib. diuinationũ ptractat ꝛ nõ valẽs dissoluere ei' difficultatẽ negat penit' ꝓuidẽtiã ꝛ ꝑscientiã futuroꝝ a deo. i ꝑdicto li. diuinationũ. ❡ Quero enĩ.

Hic phia accedit ad solutionē q̄stionis. Et primo discutit motiua Boe. Scdo soluit dubitationē siue questionē: ibi. Quē igit. Circa primū sciendū q duo fuerūt motiua Boe. pncipalia circa hāc q̄stionē Primū quia videtur necessariū si deus preuidet futura q necessario eueniāt. Scdm motiuū q futura quoꝝ euētus est incertus: sicut sunt futura cōtingentia nō possunt a deo certa puideri. Primo ergo pertractat primū motiuū. Scdo scdm ibi. Sed hoc inquis. Primo ostēdit q si deus preuidet futura non ppter hoc necessario eueniūt Scdo mouet dubitatōes ibi. Sz qui fieri potest. Primo ostēdit q ex presciētia dei nō infert necessitas libero arbitrio. Scdo ostēdit q pscia dei nō sit signū necessitatis futuroꝝ: ibi. Sed prescientia. Circa primū sciendū q prius ip̄e ꝓbauit quādam respōsionem qua quidē nitebant impedire rōnem ostēdentē nō esse liberū arbitriū ppter prescientiā diuinā: quam respōsionē hic resumit ostendēs eam aliquo modo esse bonā: q̄a sufficiēter impedit intentionē aduersarij. Nā aduersari⁹ ex nullo alio ꝓbat necessitatē futuroꝝ: nisi quia sunt prescita a deo. Cū igitur ex respōsione habeatur q presciētia nullā causalitatē habz super futura videt sufficiēter ostēsum esse q ea que ꝓcedūt ex libero arbitrio nō sūt necessaria. Primo ergo ponit istam respōsionē resumēdo ei⁹ solutionem dicens. Quero enī cur illam rōnem soluētium putes minus esse efficacē que putat libertatem arbitrij nō impediri a prescientia: quia estimat pscientiā nō esse causam necessitatis futuroꝝ. Q̄ autē per istam rñsionem impediat illatio necessitatis futuroꝝ patet ex hoc quia nō trahis aliūde argumētū necessitatis futuroꝝ: nisi q ea q̄ presciūtur nō possunt nō euenire Si igit ꝑnotio. i. presciētia futuroꝝ nullā adijcit. i. imponit necessitatē reb⁹ futuris: vt dicit respōsio vt tu etiā fatebare paulo ante quid est id quod eē poterit q voluntarij exitus cogātur ad certū euentū rerū. Et ita p istā rñsionē excludit necessitas futuroꝝ ꝛ manifestat se in exēplo di. Ut aduertas q̄d ꝯsequat grā positionis. i. exempli: statuam⁹. i. ponamus p impossibile nullā esse pscientiā futuroꝝ: igit hoc posito q̄tum ad hoc. i. q̄tū ad istā illationē qua ex presciētia cōcludit necessitas futuroꝝ ex ea q̄ eueniūt ex arbitrio cogūtur ne ad necessitatē di. Boe. Minime. ꝛ phia. Statuam⁹ iterū esse puidētiā: sed nihil necessitat iniūgere reb⁹ futuris: manebit vt opinor eadē libertas volūtat integra ꝛ absoluta ab oī necessitate. ¶ Nota q prior solutio improbata fuit bona ꝛ mala. in hoc fuit bona: q2 posuit pscientiā non esse causam necessitat futuroꝝ. Dicit enī. Ideo futura eueniūt: nō q2 deus ea puidet: sz in hoc fuit mala: q̄a posuit futura eē cām presciētie dei. dixit enī q2 futura sunt: iō de⁹ ea puidet. Patet ergo ex rñsione antiquoꝝ q pscientia nō est cā necessitat reb⁹ futuris. ¶ Sed pscientia inq̄es. Hic ondit phia q pscientia diuina nō sit signū necessitat reb⁹ futuris. Scdo ondit q modus ꝓbandi ex signo non est efficax ibi. Jam vo. Primo dicit. Tu inq̄es. i. dicere poteris: tamētsi diuina presciētia nō sit necessaria eueniendi reb⁹ futuris: tñ est signū ea necessario esse vētura: ꝛ ita pscientia potest inferri necessitas futuroꝝ tanq̄ ex signo. Hoc igit modo ponēdo presciētiā esse signū necessitat futuroꝝ constaret exitus. i. euentus futuroꝝ esse necessarios etiam si non fuisset precognitio: quod probat ex natura signi dicens. Omne nanq̄ signum tm̄ ostendit quid sit. i. manifestat illud cuius est signum: sed non efficit qd̄ signat. quare vt premotionē. i. puidentiam appareat esse signum necessitatis futuroꝝ demonstrandū erat prius nihil cōtingere nō ex necessitate. i. oīa euenire necessario: alioq̄n si hec necessitas futuroꝝ nulla est: nec illa presciētia poterit esse signū eius rei que nō est: ꝛ ita nō valet arguere ne

quia presciētiā nō esse futuris causam necessitatis existimat nō impediri presciētia arbitrij libertatē putat: nō enī tu aliūde argumētū futuroꝝ necessitas trahis: nisi q ea q̄ psciūtur nō euenire nō possunt: si igitur prenotio nullā futuris reb⁹ adijcit necessitatē: qd̄ tu etiam paulo ante fatebare. q̄d est qd̄ volūtarij exitus rerum ad certū cogātur euentū: Etenim positionis gratia: vt quid cōseq̄tur aduertas: statuam⁹ nullā esse psciētiā. Num igitur quātū ad hoc attinet q̄ ex arbitrio eueniūt ad necessitatē cogūtur: Boe. Minime. Phi. Statuam⁹ iterū esse: sed nihil rebus necessitatis iniūgere: manebit vt opinor eadē volūtatis integra atq̄ absoluta libertas.

¶ Sed psciētia inq̄es tamētsi futuris eueniēdi necessitas nō ē signū tamē ē necessario ea esse vētura. hoc igitur modo etiā si pcognitio nō fuisset: necessarios futuroꝝ exit⁹ esse cōstaret. Omne etenim signū q̄d sit ondit: nō vo efficit qd̄ designat q̄re demōstrādū prius est nō nihil ex necessitate cōtingere vt pnotionē signū eē necessitatis appareat alioq̄n si hec nulla est: nec illa quidē eius rei

signu poterit esse que no est. ℭ Jam vo pbationem firmat rone subnixam costat: no ex signis neq petitis extrinsecus argumetis: sed ex couenientib9 necessarijs causis esse ducedam. ℭ Sed q fieri potest: vt ea non proueniat q futura esse puidentur. Quasi vo no ea q puidetia futura esse puoscit no euetura credam9: ac no illud potius arbitremur ls eueniat: nihil tn vt euenirent sui natura necessitatis habuisse. Qd hinc facile ppendas licebit. Plura eni dum fiunt subiecta oculis intuemur: vt ea q in quadrigis moderandis atq flectendis facere spectantur aurige: atq ad hunc modum &c. Num igitur quicq illoz ita fieri necessitas vlla copellit. Boe. Minime. Frustra enim esset artis effectus si oia coacta mouerentur. Phi. Que igitur cu fiunt carent existendi necessitate eadem priusq fiant sine necessitate futura sunt. Quare sunt queda euetura quoz exitus ab oi necessitate absolut9 sit. Nam illud quide nullu arbitror ee dicturu: q que nunc fiunt priusq fierent euetura non fuerint. Hec etiam igitur precognita liberos habent euentus. Nam sicut scia pntiu rez nihil his que fiunt: ita pscientia futuroru nihil his que ventura necessitatis importat.

cessitatem futurorum ex prescietia tanq ex signo. ℭ Nota q signum non est causa eius cuius est signu: sed tn manifestat signatu esse: vt circulus non est causa venditionis vini, sed tn est signu venditionis. Si ergo prescietia esset signum necessitatis futuroz presupponeret futura esse necessaria et sic ad ostendendu prescietiam esse signum necessitatis futuroz oporteret prius ostendere futura necessario esse futura tanq prescietia esset signu necessitatis futuroz: alias prescietia esset signu alicui9 rei que non est: qd est absurdum. ℭ Jam vo. Hic ondit modu pbandi ex signo no esse efficacem et dicit. Constat id est manifestum est rationem subnixam .i. firmam pbatione .i. demostratione eam non esse ducedam ex signis: neq ex argumetis extrinsecis: petitis id est acceptis: sed firmam rones esse ducendam ex couenientibus id est ex proprijs necessarijs causis. Cum ergo predicta ratio processerit ex signo non est efficax et demonstratiua cu sit a posteriori. Demonstratio autem que est potissima probationum ipsa e a priori cum sit ex causis perse immediatis prioribus et notioribus et pro tanto etiam demonstratio est syllogismus faciens scire efficax ad probandum ex primo posterioz. ℭ Sed q fieri potest. Hic phia mouet quanda dubitationem et soluit ea. videtur sequi q aliqu pnt preferri que tn no necessario eueniunt: si autem necessario eueniunt possunt non euenire: et sic sequitur q aliqd prescitu a deo no eueniat. Primo ergo phia dubitando de hoc querit dicens. Et quo ita est q ea q sunt pscita non sunt necessaria: sed pnt non euenire qui .i. quo fieri pot vt ea que puidentur futura esse non pueniant. Tunc soluit dubitationem di. q non negat q prescita non eueniant: immo ops dicere q prescita eueniant: sed tn no eueniat de necessitate. vnd di. quasi vo. q.d. Ista dubitatio pcedit quasi non credamus ea q puidentia precognoscit no esse euentura sed hoc non est veru ac quasi non potius arbitremur illud scilicet q ls futura eueniant: nihil tn necessitas habuisse in sui natura: vt euenirent id manifestat in exemplo quo aliqd certe coprehenditur: qd tn no est necessariu dicedo: q aliqd cognitum eueniat et tn non necessario licebit q tu hoc ppenda huic .i. ex tali exeplo intueamur eni plura subiecta oculis dum fiut .i. dum sunt in fieri sicut ea que videtur aurige facere in moderandis et flectendis quadrigas &c. Videmus adhunc modu vt que fiunt in alijs actibus volutarijs nuquid vlla necessitas copellit aliquod illoru ita fieri sicut oculis videtur. et di. Boe. Minime. et assignat ronem frustra enim esset effectus artis si oia mouerentur coacta et frustra esset ars flectenti quadrigas si necessario flecterentur: igitur illa que cum fiunt carent necessitate existendi eade sunt futura sine necessitate priusq fiant. Ex quo concludit q quedam sunt euentura quorum exitus id est euetus est absolutus ab omni necessitate: et forsan aliquis diceret. nam ea que nunc fiunt non erant futura priusq essent. hoc concludit di. nullum arbitror esse dicturu q que nunc fiunt euentura non fuerunt: hoc enim esset nimis irrationabile: ideo necessario concluditur q hec etiam precognita habent euentus liberos quia sicut scientia presentium nihil importat necessitatis his rebus que fiunt in presenti sicut patet in exemplo predicto de regimine quadrigaru ita prescietia futuroru nihil importat necessitatis his que ventura sunt. ℭ Nota q ls futura in comparatione ad diuinam puidentiam sint necessaria necessitate conditionata: non tamen omnia sunt necessaria necessitate absoluta. Mul-

Signum.

cathena cõstringit. Phi. Est inq̃t neq; eñ fuerit vlla rõnabilis creatura q̃n eidẽ libertas assit arbitrij. Nam qd̾ rõe vti naturalr̾ põt: id hȝ iudiciũ q̃ q̃q; discernat p se igit fugiẽda optãdaq; dignoscit. Qd̾ ꝯo q̃s optãdũ iudicat esse petit refugit ꝯo qd̾ estimat esse fugiendum. Quare quib' inest rõ: illis etiã inest volendi nolendiq; libertas. ¶ Sed hãc nõ in oib' equã esse constituo. Nã supnis diuinisq; substãtijs et pspicax iudicium et incorrupta voluntas ⁊ efficax optatoꝝ presto est ptãs. Humanas vero aias liberiores quidẽ esse necesse ẽ cũ in mẽtis diuine speculatõe se cõseruãt: min' vero cũ dilabũtur ad corpa minusq; etiã cũ terrenis artub' colligant: extrema vero est seruit' cũ vitijs dedite rationis ꝓprie possessiõe ceciderint. Nã vbi oculos a summe lu ce veritatis ad inferiora ⁊ tenebrosa deiecerint mox in scitie nube caligãtur: pniciosis turbãt affectib'. Quib' accedẽdo cõsentiẽdoq; quam inuexere sibi adiuuant seruitutẽ. ⁊ sunt quodãmodo ꝓpria libertate captiue.

diuersificat in diuersis. Et tertio ostẽdit actus liberi arbitrij cadere sub ꝓuidentia diuina. Secũda ibi. Sed hanc. Tertia ibi. Que tñ. Primo dicit. Aiaduerto inq̃. i. cognosco quõ casus stat cũ prouidentia: ita cõsentio sicut dixisti. Et querit Boe. Est ne vlla libertas arbitrij in hac serie causarũ sibi herentiũ: aut fatalis cathena. i. fatalis necessitas cõstringit motꝰ. i. affectꝰ hũanoꝝ aioꝝ. Tũc phia pbat liberꝝ arbitriũ eẽ di. Libertas arbitrij est nõ obstãte pdicta cõnexione causarũ: neq; eñ fuerit i. esse poterit vlla rõnalis creatura q̃n libertas arbitrij eidẽ assit ⁊ accipit natura large p omni illo qd̾ hȝ cognitiõeȝ itellectiuã. pbat aũt q oi nature rõnali insit liberꝝ arbitriũ di. Istud qd̾ potest naturaliter vti rõne hoc habet iudiciũ quo discernat. vnũquodq; igitur p se dignoscit. i. discernit fugiẽda ⁊ optãda. Qd̾ aũt q̃s iudicat optandum id petit id est ꝓsequitur ⁊ refugit illd̾ quod estimat esse fugiendũ: q̃re q̃b' inest rõ illis inest libertas volendi ⁊ nolẽdi põt sic rõ sic formari. Omne qd̾ põt vti rõne habet iudicium cognoscẽdi fugiẽda ⁊ optanda sed quod q̃sq; iudicat optandũ prosequit: ⁊ qd̾ iudicat fugiendũ hoc refugit. ergo oẽ qd̾ põt vti ratione hȝ libertatem volẽdi ⁊ nolendi. ¶ Nota. q dicit illud qd̾ vtit rõne hȝ iudiciũ quo discernat vnũquodq; hoc dicit ad differentiaȝ iudicij naturalis qd̾ est brutis: quo nõ iudicat vnũqd̾q; agendũ sed aliqd̾ pticulare: sicut ouis non iudicat de quolibet fugiẽdo: sȝ tñ de lupo: ⁊ apes nõ habent industriã ad faciendũ aliquod opus: nisi ad fauos mellis sed iudicium rõnis est de quolibȝ que agitur. ¶ No. q dicit habẽs rõnis iudicium p se iudicat prosequendum vel fugiendum. lȝ eñ bruta quodãmodo cognoscãt fugiẽda vel ꝓsequẽda nõ tñ p se: q2 nõ sunt cã iudicij. hõ autem nõ solum cognoscit finem et ordinata in finem: sed cognoscit ea vniuersaliter vel per modum collationis: vel p modũ sillogisticum etiam homo suum iudiciũ iudicat et discernit: puta intellectus est virtus conuersa supra se. ¶ Sed hanc. Hic ostendit phia quõ liberum arbitriũ diuersificatur in diuersis scȝ in angelis ⁊ hoĩbus dicẽs hãc scȝ libertateȝ arbitrij non constituo esse equam. i. equalem in omnibus: q2 maior est ĩ substãtijs diuinis q̃ in hominibus. Nam supnis ⁊ diuinis substãtijs inest pspicax iudicium. i. infallibile iudiciũ et: inest eis incorrupta volũtas. i. inflexibilis ad malũ et in eis est presto. i. parata efficax potestas optatoꝝ: q2 non est in eis impedimẽtum executionis. humanas vero aias necesse est eẽ liberiores quãdo conseruãt se in speculatiõe diuine mẽtis. minus vero libere sunt cum dilabũtur ad corpora. i. ad curam rerum corpaliũm: et adhuc minus libere sunt cum colligãtur terrenis artubus. i. affectibus quibus minus resistere possunt passionibus insurgentibus. Extrema vero: id est maxima est seruitus animarũ q̃ñ dedite vitijs ceciderint a possessione ꝓprie rationis qua regi. i. dirigi debeant in agẽdo. Nam vbi. i. postq̃ anime deiecerint oculos rõnis intellectus a luce summe veritatis ad inferiora et tenebrosa. i. ad terrena et carnalia mox colligãtur. id est obscurãtur nube inscitie. i. ignorantie ⁊ turbãtur pniciosis affectib'. i. passionib': quibus accedẽdo ⁊ cõsentiendo adiuuãt. i. augmentãt seruitutẽ quã sibi inuexere. i. induxerunt: et anime vitiosoꝝ sunt quodãmodo captiue ꝓpria libertate. ¶ Notandũ q liberũ arbitriũ est libertas iudicãdi et exequẽdi res vel sm̃ Boe. super primo periarmenias. liberũ arbitriũ est de volũtate iudiciũ animi nullo extrinseco aut violenter cogente aut violenter impediente: nullo cogente ad faciendũ quod displicet: nullo impediente non fiat quod placet. ¶ Notandũ q liberum arbitriũ in duobus cõsistit: et in libertate iudicandi et in libertate exequendi iudicata. Primum scilicet libertatem iudicandi impedit ignorãtia: sed libertatem exequẽdi impedit impotẽtia executionis et corruptio volũtatis: q̃ñ enim possumus bonũ

Liberũ arbitrium.

perficere: tamen volūtate corrupta vicio nō pficimus. In substātijs aūt separatis nō est ignorantia iudicandi nec impotētia pficiendi nec corruptio volūtatis: ergo in eis est maxima libertas arbitrij. Intelligentie enī in nullo fallūtur: ergo habent perspicax iudiciū: ⁊ nunq̄ volunt nisi bonum: ergo inest eis incorrupta volūtas ⁊ possunt perficere quicquid desiderāt: ergo in eis est efficax potestas optatorū. ¶ Notandū q̄ quidā dixerūt fuisse de intētione platonis aīas humanas simul esse creatas in celo et postea descēdere in corpora ⁊ ī eis detineri tanq̄ in vinculis sm̄ illos gradus libertatis animarū humanarū quas ponit in lr̄a sic distinguit. scȝ q̄ aīe cum sint in celo create in cōtēplatōne diuine mētis sunt maxime libere cum aūt iam sint colligate corporibus adhuc sunt minus libere: sed minima libertas est in eis qñ

¶ Que tamen ille ab eterno cuncta prospiciēs prouidentie cernit intuitus ⁊ suis queq̄ meritis predestinata disponit id est omnia videt et omnia audit.

subdunt vicijs. Ista tñ expositio nō tenet sm̄ veritatē: ideo aliter exponit q̄ illas aīas necesse est eē liberiores que cōtemplationi diuine seruiūt: vt anime v̄tuosoꝝ cōtēplatiuoꝝ: quoꝝ conuersatio in celis est. Ille aūt sunt minus libere que dillabunt ad t̄palia. i. q̄ descendūt ad curā rerū temporaliū sicut sunt practici qui negociant circa bona t̄palia ad cōem vtilitatē dispēsando: adhuc minꝰ libere sunt aīe que terrenis artibus colligant. i. que descendūt ad curandū ꝓpriū corpus ⁊ ꝓpriā vtilitatē minime aūt libere sunt que subdite vicijs rōnem admittūt. vitiosus enī nō vnius tm̄ dn̄i est seruus sed tot dn̄oꝝ quot vitioꝝ. sm̄ Aug. ¶ Que tñ ille. Hic ostendit pħia quod actus liberi arbitrij cadunt sub ꝓuidentia diuina: qꝛ ꝓpter hoc quod diuina cognitio se extēdit ad oīa dicta: que oīa dicta q̄ ad diuersos gradus libertatis: ⁊ quo ad oēs actus inde ꝓuenientes cernit ille intuitꝰ ꝓuidentie diuine cūcta ꝓspiciens ⁊ queq̄ ꝑdestinata disponit suis meritis reddēdo bonis bona ⁊ malis mala: et hoc cōfirmat auctoritate greca q̄ sonat in latino. Oīa videt deus ⁊ oīa audit: vel sm̄ alios sonat. Deus illustrat oīa clarius q̄ sol. ¶ Notandū q̄ licȝ diuina ꝓuidentia ab eterno oīa ꝓspexit: non tñ ꝓpter hoc necessitatur liberum arbitriū ad faciendū bonū vel malum: quia sm̄ Aristote. iij. Ethicorum. Homo est dn̄s suarum operationū a principio vsq̄ ad finem. Et ergo sm̄ merita operationū liberi arbitrij recipit penam vel premium. ¶ Ascensius.

Animaduerto inq̄ ⁊c. Aduerto. i. cōsidero quasi aīm ad id verto ⁊ applico. Sȝ in hac herentiū. De libertate arbitrij nō solū apud theologos nr̄os: sed etiam apud veteres pħos magna semꝑ fuit disputatio. Unde Aulius gelius li. vi. c. ij. Fatum inq̄t Chrisippus stoice ꝑnceps pħie sic diffinit. Fatum est sempiterna quedā ⁊ indeclinabilis series rerum ⁊ catena voluēs semetipsa sese ⁊ implicans ꝑ eternos ꝯsequētie ordines ex q̄bus apta cōnexaq̄ est. Aliarū autem opinionum disciplinarūq̄ auctores huic diffinitioni ita obstrepunt. Si chrisippus inquiūt fato putat oīa moueri: ac regi nec declinari transcēdiq̄ posse agmina fati ⁊ volumina pctā quoq̄ hoīm ⁊ delicta nō subsistēda neq̄ cōdicenda sunt ipsis volūtatibusq̄ eoꝛ: sed necessitati cuidā ⁊ instantie que oritur ex fato: olmq̄ rex dn̄a ⁊ arbitra ꝑ quam necesse sit fieri quicq̄d futurū est. Et ꝓpterea nocentiū penas legibus inique cōstitutas si hoīes ad maleficia nō sponte veniūt: sed fato trahunt. Cōtra ea Chrisippꝰ tenuit multa ⁊ argute disserit que suꝑ ea scripsit: sentētia hmōi est. Quanq̄ ita sit inq̄t vt rōne ꝑncipali quadaȝ necessario coacta atq̄ cōnexa sint fato oīa: ingenia tñ ipa mentiū nostrarū ꝑinde sunt fato obnoxia: vt ꝓprietas eoꝛuȝ est ipsa ⁊ qualitas. Nam si sunt ꝑ naturam primitus salubriter vtiliterq̄ ficta oēm illā vim q̄ de facto extrinsecus ingruit inoffensius tractabiliusq̄ transmittūt. Si v̄o sunt asꝑa ⁊ inscita ⁊ ruda nullisq̄ artiū bonarū adminiculis fulta: ⁊ si paruo siue nullo fatalis incōmodi cōflictu vrgeant: sua tñ leuitate ⁊ voluntario impetu in assidua delicta ⁊ in errores ruūt. Idq̄ ipm̄ vt ea rōne fiat naturalis illa ⁊ necessaria rerum cōsequētia efficit que fatum vocat. Est enī in genere ip̄o quasi fatale ⁊ ꝯsequēs vt mala ingenia pctīs ⁊ erroribus nō vacēt. Huius deinde rei exēplo nō hercule nimis aliene neq̄ illepide vtitur. Sicut inq̄t lapidē cylindrū si per spacia terre prona atq̄ diruta iacies: cām quidem ei ⁊ initiū ꝑcipitātie feceris: mox tñ ille ꝑceps voluit: nō quia id iam facis: sed qm̄ ita sese modus eiꝰ et forme volubilitas habet. Sic ordo ⁊ rō ⁊ necessitas fati genera ipsa ⁊ ꝑncipia causarum mouet: impetus v̄o consilioꝝ mentiūq̄ nostrarū actionesq̄ ipas: volūtas cuiusq̄ ꝓpria ⁊ animoꝝ ingenia moderant. Infert deinde verba hec his q̄ dixi ꝯgruētia. Quāobrem a pythagoreis sic dicit. Nosces hoīes spōtaneas haurire calamitates: quasi detrimēta singulis a seipsis fiant ex suo impetu delinquant ⁊ incōmoda ruant sua volūtate atq̄ ꝓposito. Propterea negat oportere ferri audiriq̄ hoīes qui neq̄ aut ignauos ⁊ nocentes ⁊ audaces: qui quum in culpa ⁊ maleficio reuicti sunt perfugiunt ad fati necessitatē tanq̄ inq̄ in aliquod fani asylum ⁊ que pessime fecerūt ea non sue temeritati: sȝ fato esse attribuēda dicūt. Primus aūt homo ⁊ sapiētissimus ⁊ antiquissimus poetarū dixit in hysce versibus: hei mihi quid damnāt mortales numina celi. Esse aūt etenī per nos mala: cum tamē ipsis. Uecordi preter fatum sint mēte dolores. Itaq̄. M. Cicero in libro quem de fato scripsit quū questionē istam diceret obscurissimā esse ⁊ implicatissimaȝ. Chrisippum quoq̄ pħm non expedisse se in ea refert his verbis. Chrisippus estuans laboransq̄ quonam pacto explicet et fato omnia fieri: et esse aliquid in nobis intricatur hoc modo ⁊c. A. gelius vbi supra. Sed ad auctorem reuertor.

Fatum

Arbitrij libertas

Est ne inquit. Melius respōsiue legas sic. Est inquit. Neqꝫ tc. Quo quicqꝫ discernat. Quicqꝫ legendū est non quoqꝫ. Non em̄ additur substantiuū: sed quoqꝫ adiectiuū est sicut quod aliquod et similiar ‹Qd̄ et q̄d.› ꝛ ita substantiuum desiderant. quicqꝫ autem quid aliquid ꝛ similia sine substantiuo ponuntur aut substantiuū in genitiuo regunt. Supplent em̄ vicem substantiuorū. Artubus a nominatiuo artus per u. scribitur: quia artibus a nominatiuo artes declinatur. Cetera patent.

Metrum secundū quinti libri.

Puro clarum lumine phebum
Mellifluí canit oris homerus:
Qui tamen intima viscera terre
Non valet aut radiorum
Infirma prorumpere luce:
Haud sic magni conditor orbis
Huic ex alto cuncta tuenti
Nulla terre mole resistunt
Non nox atris nubibus obstat.
Que sint que fuerint veniantqꝫ
Uno mentis cernit in ictu:
Quem quia respicit omnia solus
Uerum possis dicere solem.

Sanctus Thomas.

Puro claruꝫ lumine phebum. Istud est metrū scdm̄ huius quīti quod dicitur archilocicū ab inuētore: dactylicum a pede predominate. In quo p̄hia cōmendat excellentiā diuine cognitionis in cōparatione ad solē materialē di. homer⁹ oris mellifluí. i. dulcis eloquētie canit. id ē describit phebū. i. solem clarum puro lumine. forsan em̄ homer⁹ fecit librū de claritate solis: q̄ scꝫ sol non valet prorūpere. i. penetrare intima viscera. i. p̄funda terre: ꝛ pelagi. i. maris infirma. i. debili luce radiorꝫ. haud sic. i. nō sic habet se cōditor magni orbis: scꝫ deus: sed ip̄e sua cognitiōe penetrat oīa cum nihil possit ip̄m latere huic scꝫ cōditori tuēti. i. respicienti cuncta ex alto. i. celo terre sibi resistūt nulla mole. i. magnitudine: sicut obsistunt radij solis nec etiam nox obscura obstat sibi atris nubibus: immo in vno ictu mentis. i. in vno mentali intuitu cernit que sunt quātum ad p̄sentia: que fuerunt quātum ad preterita que veniūt quātum ad futura quē scꝫ cōditorē respicit oīa solus tu possis dicere verū solem. ¶ Notandū ꝙ deus q̄a cognoscēdo preuideat etiā illa que fiūt ex libero arbitrio. voluit tñ quasdas creaturas esse liberi arbitrij: qꝛ hoc magis decet diuinā bonitatē. sicut em̄ meli⁹ ꝛ nobili⁹ est regnus in quo nō tantū seruit regi a seruis: sed etiā a liberis ꝙ vbi tantū seruit a seruis: sic melius erit regnus dei ꝛ decētius ex hoc q̄ sunt alique creature libere seruiētes: sicut homo et angelus ꝙ si essent sole creature seruiliter operātes cuiusmodi sunt oēs creature preter hoiem ꝛ angelū: que ex determinatione nature necessitātur ad sua opera.

¶ Ascensius.

Puro clarum ꝛc. Carmen iam sepe descriptum est. vult autē ostendere deum dici proprie solem. Cum enim sol interp̄tetur solus omnia lustrans: ꝛ multa sint que natura‑lis sol non penetret: lꝫ dicatur quarto Eneidos Sol qui terrarum flāmis opera omnia lustras. cōsequens est solum deum cui nihil est absconditum ꝛ qui solus omnia lu‑strat vere verum solem dici. ‹Deus sol› Quietiam Plinius et Macrobius solem solum deū esse putant et ei omnia numina contribui: sed nihil ad presens negocium facit: cui satꝭ sit ostendisse deum solum cuncta videre non solem naturalem.

¶ Prosa tertia quinti libri.

Tum ego en inq̄ difficiliori rursus ābiguitate cōfundor. Phi. Quenā inquit est ista: iam em̄ quibus cōturbare cōiec‑

Sanctus Thomas.

Tum ego en inq̄ difficiliori rursus. Hic incipit tertia prosa huius in qua Boe. obiicit cōtra p̄dicta ostendēs nō posse simul stare p̄uidentiā et liberum arbitriū. Et p̄mo p̄mittit ꝙ dicta possunt habere dubitationē. Secūdo ponit rōnes dubitatōis ibi. Nimiū inq̄. Primo dicit. Tum pro tūc sumitur. Dicit p̄hia. Ego Boe. inq̄. O philosophia rursus ego confundor difficiliori ambiguitate: ꝛ querit philosophia. Quenam est ista ambiguitas. iam em̄ cō‑ ‹Cōiectare› iecto. i. iudico quibus tu cōturbare. i. perturbaris. ¶ Notandū ꝙ cōiectare est ex aliquibus signis aliquid putare. Et sic philosophia cōiectat per locū a cōtter a ccidētibus dubitationem Boe. quia cōmuniter quicūqꝫ loquebātur de prouidētia et libero arbitrio dubitāt de compossibilitate eorum.

¶ Nimiū inq̄. Hic Boe. exprimit suā dubitationē ostēdens ꝓuidentiā ⁊ liberū arbitriū esse incōpossibilia. Primo facit hoc. Scdo excludit quasdā vias quib⁹ aliqui conabātur defendere ꝓuidētiam ibi. Quid igit. Ad ꝓbandū ergo impossibilitatē ꝑdictoꝝ ponit tres rōnes. Scdā ibi. Ad hec. Tertia ibi. Postremo. Primo ponit primā rōnem. Scdo excludit quandā solutionē eius ibi. Neq̧ eīn vel factum est aliud. Primo dicit. Nimiū videt̃ aduersari ⁊ repugnare deū p̄noscere vniuersa et esse vllum libertatis arbitrii. qd̄ autē repugnat ꝓbat. Nam si deus ꝓspicit cūcta neq̧ vllo modo falli potest necesse est euenire illō qd̄ ꝓuidentia ꝓuiderit esse futurum quod si nō eueniret falleret̃ ꝓuidentia: quare si ab eterno nō modo. i. non eīn facta hoīm: sed etiā consilia ⁊ volūtates p̄noscit nulla erit libertas arbitrij: sed oīa euenirent ex necessitate. Qd̄ aūt de⁹ sua ꝓuidentia oīa p̄noscat declarat. Neq̧ eīn poterit existere aliquod factum vel aliqua volūtas nisi quā p̄senserit. i. p̄sciuerit ꝓuidentia diuina nescia. i. nō potēs falli: nec possunt aliter euenire q̄ preuisa sunt. nam si valent detorqueri aliorsum. scꝫ vt aliter eueniant q̄ preuisa sūt nō erit tā firma prescientia dei: sed potꝰ erit incerta opinio qd̄ iudico nephas credere de deo. ¶ Nota q̄ ex littera sic format̃ ratio. Illa que ꝓuidentur infallibilit̃ de necessitate eueniūt: sed oīa ꝓuident̃ a deo infallibilit̃: ergo oīa de necessitate eueniunt: ⁊ sic perit libertas arbitrij. ¶ No. q̄ scientia dei nō est opinio q̄ opinio est eorū que sic ⁊ aliter se possunt habere ex p̄mo posterioꝝ. Sciētia aūt dei est eorū que nō possunt se aliter habere: ergo scientia dei nō est dicēda opinio. ¶ Neq̧ eīn illam ꝓbo ratōēs. Hic ꝓbia excludit quidam rūsionem que posset dari ad ꝑdictā rōnem ⁊ primo ponit eā. scdo eam excludit ibi. Quasi vero. Primo dicit. Neq̧ eī ꝓbo. i. approbo illā rōēꝫ id est rūsionem qua quidam credunt posse dissoluere nodum: id est difficltatē questiōis. Aiūt eīn nō ideo q̄d venturū q̄m ꝓuidētia ꝓspexerit illud esse futurū. i. venturum sed potius ecōtrario. i. ecōuerso q̄m qd̄ futurum est illō non posse latere prouidentiam diuinam quasi dicat euentus rei est causa prescientie ⁊ non econuerso: ⁊ ideo ex euentu debet concludi necessitas prescientie non econuerso s̄m eos: ⁊ isto modo necessarium est hoc quod cōcludit de euētu relabi in contrariam ptem. s. qd̄ concluditur de euentu hoc conclud at̃ de prescientia. Neq̧ enim necesse est contingere que ꝓuidentur s̄m eos: sed ea que futura sunt necesse est prouideri. ¶ Notandum q̄ prior ratio pretendebat q̄ omnia futura de necessitate eueniunt q̄ deus: futura infallibiliter preuidet. respōsio autē quorundā dicit cōtrarium. Dicit eīn nō ideo q̄ deus preuidet futura necessario eueniunt: sed quia futura sunt iō deus ea preuidet. ¶ Quasi vero q̄ cuiusq̧ rei causa sit prescietia. Hic excludit istam respōsionē di. ista rūsio ꝓcedit quasi laboraret̃ q̄rendo cuius rei causa sit prescietia: vtrum sit causa necessitatis futuroꝝ vel verū necessitas futuroꝝ sit cā ꝓuidētie: sed nos nitamur. i. laboramus hoc demonstrare. s. necessarium esse euentum reꝝ p̄sciatarū quoquo mō. i. quocūq̧ modo se habeat ordo causaꝝ. Et si ꝑ quis prescientia non videatur inferre necessitatem

cto. Boe. ¶ Nimiū inq̄ aduersari ac repugnare videtur p̄noscere vniuersum deū: ⁊ esse vllū libertatis arbitriū. Nā si cūcta ꝓspicit deus neq̧ falli vllo modo potest: euenire necesse est qd̄ ꝓuidētia futurū esse preuiderit. Quare si ab eterno nō facta hoīm modo: sꝫ etiā cōsilia volūtatesq̧ prenoscit: nulla erit arbitrij libertas. Neq̧ eīn vel factū aliud vllū vel q̄libet existere poterit voluntas: nisi quam nescia falli ꝓuidētia diuina presenserit. Nā si aliorsum q̄ preuisa sunt detorqueri valēt: nō iam erit futurū firma prescīētia: sꝫ opinio potius incerta: qd̄ de deo credere nephas iudico. Neq̧ eīn illā ꝓbo rationē qua se quidā credunt hūc q̄stionis nodū posse dissoluere. Aiūt eīn non ideo quid esse euenturū: q̄m id ꝓuidentia futurū esse ꝓspexerit: sed cōtrario potꝰ: q̄m qd̄ futurū est id diuinā ꝓuidentiā latere nō posse eoq̧ modo necessariū est hoc in cōtrariā relabi partē. Neq̧ eīn necesse ē cōtingere q̄ ꝓuidētur: sed necesse est que futura sunt ꝓuideri. ¶ Quasi vero q̄ cuiusq̧ rei causa sit prescīētia ne futuroꝝ necessitas sit an futuroꝝ necessitas: causa ꝓuidentie laboret̃: ac non illud demonstrare nitamur quoquo modo se habeat ordo causarū: necessariū esse euētum presciatarū rerū. Et si prescientia futuris rebus eueniendi necessitatē nō videat̃ inferre etenī

euenjendi rebus futuris: quod declarat exēplo di. Si aliq̄s sedeat necesse est opinionem esse verā que cōiectat eū sedere ⁊ ecōuerso si de aliquo vera sit opinio: quia sedet necesse est eū sedere igitur in vtroq̄ .s. in opinione ⁊ sedēte est necessitas in hoc .s. in sedēte est necessitas sedendi: in altero .s. in opinione est necessitas veritatis. sed nō idcirco q̄sq̄ sedeat sup. casualiter: q̄m vera est opinio. q̄r veritas opinionis nō est causa sessionis; sed hec .s. opinio potius ē vera q̄m p̄cessit quempiā .i. aliquē sedere: et ita cum causa veritatis ex altera pte p̄cedit tñ in vtroq̄ ē cōis necessitas ⁊ eodē modo contingit arguere de p̄uidentia et de his q̄ p̄uidentur. Unde di. patet. i. manifestū est rōcinari de p̄uidētia et de rebus futuris. Nā etsi p̄ d̄uis idcirco p̄uidenẗ q̄m futura sunt: non tñ ideo eueniūt q̄m p̄uidenẗ nihilominus tñ necesse est a deo vel ventura prouideri vł prouisa euenire: ita q̄ vtriq̄ parti inest necessitas d̄uis alteri casualitas: q̄d solus satis est. i. sufficit ad perimēdā libertatē arbitrij. ¶ Notandū q̄ respōsio ista q̄ ī innuit in littera videẗ fuisse ipsi⁹ Origenis: q̄ supra ep̄lam ad Romanos sic dicit. Nō p̄pterea aliquid erit q̄r illud de⁹ scit futurū: sed q̄r futurum est: ideo scitur a deo anteq̄ fiat q̄d tñ pōt intelligi dupliciter. Uno modo q̄ euētus rei sit causa p̄scientie s̄m rōnem p̄ñe: ⁊ sic responsio est vera. Alio mō pōt intelligi q̄ euētus rei sit causa p̄sciētie s̄m existētiā: et sic est falsa: et hoc modo improbaẗ hic a Boe. Primo ergo ōñdit Boe. q̄ ista responsio non est ad propositū. Scd̄o ostendit q̄ includit veritatem ibi. Iam vero q̄ p̄posterū est. Hic p̄bia ōñdit q̄ ista rñsio includit falsitatē q̄r ponit q̄ aliq̄d t̄pale sit causa eterni. dicit eñ q̄ res future sint causa p̄missionis eterne. Unde dicit. Iam vero p̄posterū. i. c̄uersuz est: vt euētus rerū t̄paliū dicaẗ eē causa eterne prescientie q̄d dicit in ista responsione. Unde subdit. Quid est aliud arbitrari deum: id p̄uidere futura: q̄m sunt euētura q̄ putare q̄ olim acciderūt. i. ipsa futura esse causam summe p̄uidētie: quasi dicat nihil est aliud dicere ¶ Notandū q̄ nullum temporale est causa eterni: sed potius ecōuerso. Indignius enī non est cā dignioris: eo q̄ causa dignior est effectu. temporale autē est indignum eterno: sicut corruptibile incorruptibili: ergo ⁊c. ¶ Ad hec sicuti cū quid. Hic ponit scd̄am responsionē ad probandū scd̄am conclusionem dicens. Ad hec supple predicta addenda est hec ratio: sicuti cum scio esse quid: id est aliquid necesse est ipsum esse: ita cum noui quid futurum necesse est idipsum esse futurū: sic igitur fit: id est contingit vt euentus rei prescite nequeat euitari. ¶ Notandum q̄ ratio sic potest formari sicut se habet scientia respectu scibilis presentis: sic prescientia respectu effectus futuri: sed cū scio in presenti aliquid esse necesse est ipsum esse: ergo cum prescitur aliquid futurum esse necesse est ipsum esse sed deus prescit omnia futura: ergo necessario eueniūt: et sic iterum tollitur libertas arbitrij. Postremo si quid aliquis. Hic ponit tertiam rationem ad idem dicens. Si quis existimet aliquid esse aliorsum: id est aliter q̄ res se habeat. illud non modo: id est non tantum non est scientia: sed est fallax opinio longe diuersa a veritate scientie. Quare si aliquid ita futurum est vt eius euētus non sit certus ⁊ necessarius quomodo illud poterit presciri euēturum: quasi dicat nullo modo. Cuius rationem assignat dicens. Sicut ipsa scientia est impermixta falsitati: sic illud

si quispiā sedeat opinionē q̄ eū sedere cōiectat verā esse necesse ē. atq̄ cōuerso rursus si de quopiā vera sit opinio q̄m sedet eū sedere necesse ē. In vtroq̄ igiẗ necessitas inest. In hoc q̄dē sedēdi: at vo ī altero veritatis. Sed nō idcirco q̄sq̄ sedet q̄m vera est opinio sz hec poti⁹ vera est q̄m quēpiā sedere p̄cessit. Ita cū causa veritatis ex altera pte procedat inest tñ cōmunis ī vtraq̄ necessitas. Similia de prouidētia futurisq̄ reb⁹ rōcinari p̄z. Nā etsi idcirco q̄m futura sunt p̄uidenẗ nō vo ideo q̄m prouidenẗ eueniūt nihilomin⁹ tñ a deo vel vētura prouideri vel p̄uisa euenire necesse ē: q̄d ad perimendā arbitrij libertatē solū satis ē. Iā vero q̄ p̄posterū est vt eterne prescientie t̄paliū rez euentus causa esse dicaẗ. Quid est autē aliud arbitrari ideo deum futura q̄m sunt euētura prouidere q̄ putare q̄ olim acciderūt cām summe illius esse p̄uidētie. ¶ Ad hec sicuti cū q̄d esse scio ipz esse necesse ē ita cū quid futurū noui idip̄m futurū esse necesse ē. sic fit igitur vt euētus prescite rei neq̄at euitari. ¶ Postremo si q̄d aliq̄s aliorsuz q̄ sese res hz existimet id nō mō scia nō ē: sz opinio fallax a sciētie veritate longe diuersa. Quare si quid ita futurum est vt eius certus ac necessarius nō sit euētus id euenturū esse presci

quod cõcipitur ab ea non põt aliter ꝙ concipitur, quia si posset aliter se habere tunc sciẽtia posset esse falsa. Unde subdit ista est causa quare scientia careat mendacio quia necesse est vnamquãq; rem ita se habere sicut scientia cõprehendit eã se habere. ¶ Notandũ ꝙ ratio quam intẽdit est ista. Quicũq; estimat rem aliter esse ꝙ est: eius estimatio est falsa ⁊ non est scientia sed fallax opinio: ergo si deus prescit aliquid futurũ esse: ⁊ si ipm non necessario euenit sicut pscíuit: psciẽtia dei nõ erit scien-

ri quomodo poterit? sicut enĩ sciẽtia ipa impermixta ẽ falsitati: ita id quod ab ea cõcipitur esse aliter ꝙ concipitur nequit. Ea namq; causa est cur mendacio sciẽtia careat: ꝙ se ita rem quamq; habere necesse est. vti eam sese habere scia cõprehendit. ¶ Quid igitur Quonã modo deus hec incerta futura prenoscit? Nã si ineuitabiliter ventura censet que etiã euenire possibile est fallit quod non sentire modo nephas est sed etiam voce proferre. At si ita vti sut ipa ea futura esse decernit: vt eque vel fieri ea vel non fieri posse cognoscat: que est hec prescíẽtia que nihil certum nihil stabile compchẽdit? aut qd hoc refert vaticinio illo ridiculoso tiresie? quicquid dicã aut erit aut non. Quid etiam diuina puidentia humana opinione pstiterit: si vti homines incerta iudicat quorum est incertus euẽtus. ¶ Quod si apud illũ rerũ oim certissimũ fontem nihil incerti esse potest: cert? eorũ est euentus que futura firmiter ille pscierit. Quare nulla est humanis cõsilijs actionibusq; libertas: quã mens sine falsitatis errore cuncta prospiciẽs: ad vnũ alligat ⁊ cõstrigit euentũ. ¶ Quo semel recepto quã

tia sed fallax opinio: ergo futura a deo puisa necessario eueniũt et sic perit liberũ arbitriũ. ¶ Quid igitur. hic philosophia improbat modos quibus aliqui nitũtur saluare prouidentiã. Et primo querit quomodo possit saluari prouidentia diuina improbando duos modos quibus aliqui conabãtur ipam saluare. Scdo ponit tertiũ modum similiter ipm improbando scda ibi. Quod si apd. Primo dicit. Quid igitur sup. dicemus. Quonãmodo dici potest ꝙ deus prenoscat hec futura incerta. Primus modus est dicatur deum ea que prouidet iudicare infallibiliter: q̃uis possint non euenire sed incõueniens est: quia tunc fallere tur sua prouidentia. Unde di. Nã si deus censet. i. iudicat euenire infallibiliter: que etiã possibile est nõ euenire fallit sup. deus quod non mõ. i. non tm̃ nephas est sentire de deo: sed etiam nephas est voce proferre. Scdus modus est vt dicat deũ puidere futura indeterminate sicut futura sunt: sz isto modo prouidentia dei nõ est certa. vnde di. At. i. sed si deus decernit ista futura esse puidens indeterminate sicut sunt: vt scilicet cognoscat ea eque. i. equaliter posse fieri vel nõ fieri: que est ista prescientia que nihil certum nihil stabile cõprehendit. q. d. talis prouidẽtia nulla est ⁊ quid hec psciẽtia differt ab illo vaticinio ridiculoso Tiresie: qui dicebat quicqd dicam hoc erit vel non erit. Quo etiam id est in quo diuina prouidentia prestiterit. i. preualebit humana opinione si iudicat incerta: sicut homines ea quorũ euẽtus est incertus. q. d. in nullo differt. ¶ Notandũ ꝙ cũ Tiresias vidisset duos serpentes simul coire protecto baculo ipos separauit adinuicem: ⁊ mutatus fuit in mulierẽ: post septenium iterũ serpẽtes coeuntes baculo separauit: ⁊ mutatus fuit in virum. Cũ aũt orta fuisset dissentio inter iouem ⁊ iunonem an maior esset delectatio in coitu viri ꝙ mulieris elect? fuit. Tiresias in iudicem: q̃ expertus erat fortem vtriusq; sexus. Cũ autẽ diceret maiorez esse delectationẽ mulieris. Juno cõmota excecauit ipm. Jupiter autez sui misert? in recõpensam amissi visus dedit sibi spm̃ vaticinandi. Fuit aũt hec sua vaticinatio quicquid dicã erit vel nõ erit. Si ĝ de? non aliter psciret futura indeterminata nisi quia erũt vel nõ erũt: nõ differret sua psciẽtia a psciẽtia Tiresie qđ est ridiculosum. Qđ si apđ illum Hic ponit tertiũ modum conantiũ saluare puidentiaz. Et est vt ponamus oĩa euenire de necessitate: ⁊ auferamus liberũ arbitriũ. Primo ĝ mõ ponit istum modũ. Scdo ostẽdit que incõuenientia sequanẽ ad ipm: ibi. Quo semel. Primo ergo concludit istũ modũ di. ꝙ si apud illũ certissimũ fontem oim rerũ nihil põt esse incertũ. certus est euẽtus eorum q̃ ipe firmiter pscíuerit futura: quare nulla libertas humanis consilijs ⁊ actionibus quas diuina mens sine errore falsitatis cuncta pspiciens alligat ⁊ constringit ad vnũ euentũ. ¶ No. ꝙ nulla mutatio cadit circa fontẽ oim rerũ: quia cognitio eius põt esse incerta etiã si esset incerta esset imperfecta nec diuina si ergo est certa respectu futurorum: necesse est vt oĩa futura prescita a deo necessario eueniãt. ¶ Quo semel recepto. Hic ponit incõuenientia que sequunẽ si auferaẽ liberũ arbitriũ. Et pmo ostẽdit que incõueniẽtia sequunẽ ex pte ho

minũ. Scḋo q̃ ex pte dei. Tertio que ex pte cõiunctiõis ad deũ. scḋa ibi. Quo nihil. tertia ibi. Igitur nec sperandi. Incõuenientia ex pte hoim sunt. si nõ sit liberũ arbitriũ frustra pponuntur hoibus pene vel premia. ꝛ iniuste puniunt mali et pmiant boni nec erũt vitia nec virtutes hoibus sicut nec i alijs que agunt necessitate nature ꝛ non libertate animi vnde di. Quo semel recepto. i. posito scꝫ vt negetur liberum arbitriũ liquet. i. manifestũ est quãtus occasus. i. quanta destructio humanarum rerũ consequat. Frustra enĩ pponent bonis premia ꝛ malis pene: ita statuta et leges humane erũt inutiles q̃ penas ꝛ pmia statuunt que nullus mot⁹ aioꝝ liber ac volũtari⁹ meruit. Et illḋ videbit iniquissimũ oĩm qḋ nũc iudicat eq̃ssimũ. s. puniri ip̄robos ꝛ remunerari bonos: quos ad alterutrũ. i. ad pbitatẽ vel ip̄robitatẽ nõ mittit ppria volũtas sed cogit certa necessitas futuri igit virtutes et vicia non fuerũt quicq̃ sꝫ potius erit mixta ꝛ indiscreta cõfusio oĩꝫ meritoꝝ: s. bonoꝝ et maloꝝ. ¶ Nota q̃ oẽs v̄tutes et vicia oriunt ex libera electione boni et mali sit puniti o ꝛ remuneratio fiũt pp̄ter liberaꝫ actionẽ boni vel mali. Si ḡ tollit libertas arbitriũ nõ erit libera electio: nec nisi libera actio bona vel mala est: et ꝑ ꝯñs nulla erit virt⁹: nullum viciũ: et iniuste malus puniet cum ex necessitate malũ operet: et iniuste bon⁹ pmiabit: cũ ex necessitate operet bonũ qḋ est absurduꝫ dicere. ¶ Quo nihil scelerati⁹. Hic ostendit incõueniẽs qḋ sequit ex pte dei. s. q̃ de⁹ erit auctor maloꝝ: vñ di. Cũ oĩs ordo rerũ ducat ex puidentia diuina: et si nihil liceat habere fieri ex humanis consilijs: fit id est sequitur vt vicia nostra referantur in auctoreꝫ oĩm. s. deũ: quo nihil scelератius excogitare põt q̃. s. deuꝫ dicere auctorẽ malorum: qḋ tñ necessariũ ẽ ablata libertate. ¶ Nota q̃ defect⁹ in opatione q̃ defect⁹ nõ est i ptãte rei vt euitet necessario est ab agẽte et a pducẽte si ḡ actio volũtatis nr̄e nõ ẽ libera: defect⁹ actiõis ſm volũtatẽ reducet in deũ: ꝛ sic de⁹ erit causans defectũ nr̄m qḋ ẽ absurdũ. ¶ Igit nec sperandi aliq̃d. Hic ponit incõuenientia q̃ sequunt ex coniunctiõe hois ad deũ q: tolleret act⁹ deprecandi ꝛ act⁹ sperãdi: qb⁹ maxime cõiungunt deo: vñ di. Igit si tollit liberũ arbitriũ nec vllarõ est sperãdi aliq̃d nec depcandi inter deũ ꝛ hoies. Quid enĩ q̃sq̃ depcetur vel speret: si series inde flexa cõnectit oĩa optãda. q. d. frustra fieret. Utroq̃ igitur auferet illud vnicũ cõmertiũ. s. sperãdi ꝛ deprecãdi inter deũ ꝛ hoies vocat aũt spẽ ꝛ depcationeꝫ cõmertiũ: q: istis mercamur oĩa beneficia: vnde subdit siquidẽ pcio iuste humilitatis nos hoies pmeremur inestimabilem vicẽ. i. retributõeꝫ diuine gratie: q̃ modus deprecãdi solus est quo hoies videãtur posse alloq̃ cũ deo ꝛ puigi inaccessibili luci. s. deo priusq̃ hoies ipetrẽt qḋ petũt: prius enĩ pces porrigim⁹ q̃ effectũ nostre petitionis consequamur: que spes ꝛ depcatio si nihil credãtur habere virĩu recepta. i. cõcessa necessitate futurorum: qḋ erit quo cõnecti. i. coniungi atq̃ adhereri possemus illi summo principi rerum. q. d. nihil quare necesse erit genus humanum dissep tum id est dissipatum atq̃ disiunctum suo fonte id est a suo principio supple adeo fatiscere id est deficere vti paulo ãte cantabas in sexto metro quarti libri.

tus occasus humanarũ reꝝ cõsequat liquet. Frustra eñ bonis malisq̃ pmia pene ve pponẽtur: que nullus meruit liber ac volũtari⁹ motus aioꝝ. Idq̃ oĩm videbit iniq̃ssimũ qḋ nũc equissimũ iudicat vel puniri ip̄robos vel remunerari pbos: quos ad alterutrũ nõ ppria mittit volũtas: sꝫ futuri cogit certa necessitas. Nec vicia igitur nec v̄tutes quicq̃ fuerint: sꝫ oĩm meritoꝝ potꝰ mixta atq̃ indiscreta cõfusio. ¶ Quo nihil scelerati⁹ excogitari põt: cũ ex puidẽtia reꝝ oĩs ordo ducat: nihilq̃ fieri liceat cõsilijs humanis: fit vt vicia queq̃ nr̄a ad bonoꝝ oĩꝫ referant auctorẽ. ¶ Igit nec sperãdi aliq̃d nec depcandi vlla ratio est. Quid enĩ vel speret quisq̃ vel etiã deprecetur q̃ñ optãda oĩa inflexa series pnectit. Auferet igitur vnicũ illud inter hoies deũq̃ cõmertiũ sperandi scꝫ ꝛ depcandi: siquideꝫ iuste humilitatis precio inestimabilem vicem diuine gratie promeremur: q̃ solus modus est. quo cum deo colloqui hoies posse videãtur illiq̃ inaccessibili luci prius quoq̃ q̃ impetrẽt ip̄a supplicãdi ratione coniungi: que si recepta futurorum necessitate nihil virium habere credantur: qḋ erit quo summo illi reꝝ principi connecti atq̃ herere possimus: Quare necesse erit humanum genus vti paulo ãte cãtabas dissep tũ atq̃ disiunctum suo fonte fatiscere

¶ Notandũ ꝙ actus deprecandi spectat ad intellectũ et est oratio ẜm Johannẽ damasce. ascẽsus in tellect⁹ ad deum vel in deũ quo quidẽ actu insinuam⁹ deo indigentiã nostrã non ꝙ deo per insinuationẽ nostrã aliq̃d innotescat qđ pri⁹ ignorauerit: sed vt nos ipsa insinuatione vtendo consideremꝰ in his esse recurrendũ ad diuinũ auxiliũ. Actus autẽ sperãdi pertinet ad voluntatẽ: qꝛ eius obiectum est bonum futurũ per istum actum adheremus deo tanꝗ perfecto principio bonitatis nitẽtes eiꝰ auxilio ad consequendum bonum quo indigemus: sed si huiusmodi bonũ necessario eueniret vel impossibile esset euenire vterqꝫ actus tam deprecandi ꝗ sperandi esset inutilis. Oratio.

¶ Ascensius.

Um ego an inquam; ꝛc. En et ecce tunc dicitur quãdo inopinate: et preter solitum aliquid obuenisse narratur sicut ibi. Ecce virgo concipiet et pariet filium. Diuinaꝫ prouidentiã latere nõ posse. Lateo actiue sumitur significatqꝫ fere qđ fugio nescia tur. vnde primo eneid. Nec latuere doli fratrem iunonis. Reperitur etiam cũ datiuo vt tu mihi causa lates. i. occult⁹ es et absconderis mihi. Quasi vero ꝛc. illud qđ sequitur ac non illud demonstrare nitamur ꝓ quo in glosa ponit᷑: sed nos nitamur debet sic ordinari. Quasi vero labore᷑. i. in acquirẽdo labor fiat que sit causa cuiusqꝫ. i. cuiuslibet rei. i. ne pro an. an scꝫ ꝓscientia; supple dei sit necessitas futurorũ. i. sit causa necessaria vt futura fiant: an necessitas futurorũ sit causa ꝓuidentie. i. quare deus de eis habeat certã prouidentiam ac ꝓ et quasi sup. non nitamur: id est non conemur et studeamus demonstrare euentuꝫ rerum prescitaruꝫ a deo sup. esse necessariũ sup. quoquo. i. quocũqꝫ modo ordo causarũ se habeat id est siue res sit causa ꝓscientie: siue prescientia causa rei. Hic aũt aduerte duo. primũ ꝙ hec particula quasi vero tunc poni solet qñ per ironiã loq̃mur. et significam⁹ nõ esse vt a quibusdaꝫ credit᷑. nec dicit᷑ q̃si aũt nec neqꝫ aũt saltẽ tam frequẽter et decẽter ẜm vllã sicut q̃si vero: neqꝫ ho. Scđꝫ ex Prisciano quotiens dictiones relatiue aut infinite et eis equalentes geminant᷑ possum⁹ posteriorem partem mutare in cũqꝫ vt qualisqualis qualiscũqꝫ vtut vtcũqꝫ: vbiubi vbicũqꝫ: quoquot quocũqꝫ; qꝛ tñ lꝛ cũqꝫ nõ iungit᷑ cum q̃s ꝛ q̃d: sed cũ qui ꝛ qđ nõ resolues q̃squis: in quiscũqꝫ: sed in quicunqꝫ et quicq̃d nõ in quidcũqꝫ: sed in quodcũqꝫ. ¶ Jam vero ꝙ ꝓposterũ ꝛc. ꝗ. i. ꝗtũ preposterũ. i. in ordine peruersuꝫ quũ illud prepont᷑ qđ postponi debeat aut ecõuerso preposterũ dixim⁹. Sane meminisse debes lector oĩa verba huius ꝓse sequẽtis ꝛ etiã sequẽtis carminis attribui Boe. non ergo dices cũ cõmentario superiore. Hic philosophia ostendit: sed hic Boe. ostendit. ¶ Ad hec diri pon⁹ legndum esse ad hoc. i. preterea quod frequẽter reperitur require per tabulã vbi dictũ sit. ¶ Quid igitur ꝛc. Adhuc sunt verba Boe. non phie. Aut quid hoc refert. i. distat interest a suo vaticinio tiresie. Preterea que iam de tiresia vidisti adde deum vatem thebanũ fuisse: et multa etiam post mortem ẜm homerum vlixi predixisse apud inferos. Unde etiam Horatius libro secũdo sermonũ. Hoc quoqꝫ tiresia preter narrata petenti. Respõde. Et quia cecus effectus erat dicit Juuenalis nec surdum nec tiresiam quẽꝗ esse deditũ. Quod aũt in feminã mutatus sit ꝛ lꝫ fabulosum putatur. Plini⁹ tamẽ in septimo naturalis hystorie fieri potuisse ostendit docens re vera sexum nonnullos mutasse. De vaticinio aũt in textu hoc posito dicit᷑ ꝙ iussus oraculum certũ enunciare dixerit hoc pro oraculo certo habete: ꝙ q̃cq̃d dixero aut dictur⁹ sum aut erit: aut nõ erit; q̃si veritas ei⁹ dicti ex futuro dependeat cũ iam necessaria sit. Unde merito ridiculũ dicitur si aliud non pretenderit. ¶ Humana opinione prestiterit. vide si non potius legendum est humane opinioni. Nam Terentius in eunucho. ita locutus est homo quid homini prestat. Et non dubito si hoc loco dixisset quid etiam diuina prouidentia quin addidisse humane opinioni: non humana opinione prestiterit. Construitur autẽ multis modis hoc verbũ. aliq̃n enĩ significat cum prestantia et eminentia exhibere: et sic accusatiuum regit vt apud Uirgiliũ. Jbo animis contra vel magnũ prestat achilem. aliquãdo significat fere ideꝫ addito datiuo cui fit prelatio vt in dicto exẽplo. homo q̃d homini prestat. aliq̃n absolute q̃si impersonaliter ponit᷑ vt prestat trinacrie metas lustrare pachinni. i. melius et eligibilius est. Heries indeflera. i. que nunꝗ fuit flexa: vel potius inflexibilis. Nam sepe participia preteriti temporis ponitur loco verbaliũ in bilis que aptitudinẽ sonãt vt apud Uirgi. aut illaudati nescit busiridis aras. Jllaudati. i. illaudabilis ẜm Seruiuꝫ. Et ibi hoc est septimo eneið. Diues inaccessos vbi solis filia lucos. inaccessos lucos dicit non quos nemo accessit: sed inaccessibiles. i. quos nemo debeat accedere. Fatiscere est affatim. i. abunde hiscere sicut primo eneið. Omnes accipiunt inimicũ imbrem rimisqꝫ fatiscunt. Disseptum venit a dis et sepio. ꝛ est quod sepem amisit: id est compagẽ. Uti pauloante cantabas. Et hic patẽt verba hec ex persona Boetij dici.

Lateo. — Quasi vo — Quisqs. — Tiresia. — Prestare. — Participia

¶ Metrum tertium libri quinti.

Uenam discors federa rerum
Causa resoluit quis tanta deus
Ueris statuit bella duobus
Ut que carptim singula constant

Uenaꝫ discors fede ra rerũ. Hic incipit tertium metruꝫ huius quinti quod dicitur adonicũ vł ẜm alios archiloicũ ab inuentore dactylicum a pede predominãte. vnde facit exclamatione sup incõpossibilitate q̃ apparet inter prouidentiam et liberuꝫ arbitriuꝫ. Et primo quare sint ig

Boetius thomas.

compossibilia cum per se considerata sint possibilia. Secūdo ponit responsionē ad hoc. Tertio cō-tra responsionē obijcit. quarto obiectionē soluit. secūda ibi. An nulla. tertia ibi. Sed cur tāto. quar-ta ibi. An cum mentem. Primo dicit. Quenam discors causa resoluit. i. separat federa. i. cōcordias rerum scʒ prouidentie diuine et liberi arbitrij ne compatiant se simul aut quis deus tāta bella sta-tuit duobus veris et singula vera que carptim. i. singulatim vel diuisim accepta constant. i. perma-

Eadem noluit mixta iugari
An nulla est discordia veris
Semperqʒ sibi certa coherent
Sed mens cecis obruta membris
Nequit oppressi luminis igne
Rerum tenues noscere nexus.
¶ Sed cur tanto flagrat amore.
Veri tectas reperire notas:
Scit ne quod appetit anxia nosse:
Sed quis nota scire laborat:
Et si nescit quid ceca petit:
¶ Quis enim quicqʒ nescius optet:
An quis valeat nescita sequi:
Quoue inueniat quis repertam:
Noscat ignotus noscere formam:
¶ An cum mentem cerneret altam
Pariter summam singula norat:
Nunc membrorum condita nube

nent. eadē tamē mixta. i. cōiuncta noluit iugari. i. copulari seinuicē cōpatiendo. Tūc ponit responsio-nē di. q̄ istis duobus veris. s. pui-dentie et libero arbitrio nulla est discordia: sed apparentia discor-die puenit ex debilitate nostri in-tellect⁹. vnde dicit. An est nota so-lutionis nulla est discordia veris si semp certa coherēt sibi: sʒ mēs nostra obruta. i. oppressa mem-bris cecis. i. cecātib⁹ animā illa ne-quit igne splendore. i. oppressi lu-minis. s. intellect⁹ noscere tenues id est subtiles nexus: id est coniū-ctiones rerū que videntur discor-dare. ¶ Nota si cōsideremus pro-uidentiam diuinā per se possibi-le est eam esse si consideremus li-berum arbitriū per se etiam pos-sibile est eum esse: vt patet ex di-ctis. Sed si consideremus vtrūqʒ si-mul: tunc videntur incompassibi-lia: sicut patet ex ratiōibus supe-rioribus ſm veritatē autē se bene cōpatiuntur et sunt compassibilia sed nobis non apparet q2 intelle-ctus noster oppressus mole cor-poris non potest se eleuare in hu-iusmodi cognitionē: nā ſm sapiē-tem corpus quod corrūpitur ag-grauat animā et terrena habita-tio opprimit sensuum multā co-gnitionē. ¶ Sed cur tanto flagrat amore. Hic philosophia obijcit ꝯ solutionem. Si enim anima igno-ret istas subtiles coniunctiones. vnde est q̄ desiderat eas scire cū nihil ignotū possit desiderari. vñ dicit. Sed cur aīa flagrat. i. ardet tanto amore. i. desiderio reperi-re notas tectas. i. notificationes latentes veri. i. veritatis. Scit ne mens illud ipsa anxia. i. sollici-ta appetit nosse: q̄si dicat non: q2 nemo appetit scire illud quod scit et hoc est quod dicit. Quis labo-rat scire nota: quasi dicat nullus. Oportet igitur dicere q̄ nesciat: et tunc sequitur aliud incōueniēs scilicet q̄ aīa desideret illud qd̄ nescit. Unde dicit. Si nescit illud quod petit quid petit. i. desiderat mens ceca: id est ignorans. Quis enī nescius optet: id est desideret quicqʒ. An quis potest sequi ne-scita: aut quis nescius potest noscere quo inueniat sup. illud quod querit: et quis ignotus. i. nescius queat: id est potest noscere formā repertam: quasi dicat nullus. ¶ Nota q̄ dictū est in respōsione q̄ anima ignorat compassibilitatē prouidentie et liberi arbitrij: sed desiderat eam scire. Contra hoc arguit sic. Nullus appetit scire quod scit. Si anima desiderat scire aliquid vel ignorat illud vel scit si scit: ergo non desiderat ipsum scire quod scit: quia nullus appetit scire quod scit: cū omnis appe-titus sit ratione carentie. Si autem ignorat quod desiderat quomodo ignotū desideratur cum vo-luntas non querit incognitum: ideo si ignorat nunqʒ cognoscet. ¶ Quis enim ignotuʒ inueniet. Si enim paterfamilias quereret seruum fugitiuum quem ignoraret posset sibi multotiens occurrere q̄ ipsum non inueniret sicut dicit Linconiensis super primo posteriorum. ¶ An cum mentem cer-neret altam. Hic soluit obiectionem. ¶ Ubi notandum est q̄ Plato posuit animas esse in celo crea-tas et habere cognitionem omnium perfectam: sed per lapsum ad corpora eam obliuisci cognitio-nem rerum in particulari et retinere eam in vniuersali et postea per exercitiuʒ recuperare cognitio-nem rerum in particulari. vnde dicit sic. An est nota solutionis cum anima cerneret: id est specu-laretur altam mentē. i. profundā mentē dei ipsa pariter et simul norat. i. nouerat summā. i. vniuer-salem cognitionē et singula. i. singularē cognitionē rerū: sed nūc ipsa pdita. i. tecta nube mēbroꝝ nō

est oblita sui in totum. i. totaliter: sed ipsa tenet summã id est cognitionem vniuersalez rerum ꝑdēs singula. id est singularem cognitionem. igitur quisquis requirit id est inuestigat cognoscere vera: talis est neutro habitu supple vt perfecte cognoscat: vel ꝙ oīno ignorat. Unde dicit. Nam neqꝫ nouit scꝫ in speciali ⁊ perfecte illud quod requirit: nec penitus nescit oīa: sed ipse meminit. i. in memoria habet summã. i. vniuersalē cognitionem quam retinēs cōsulit sup. actuali cōsideratione retractās i. reuocās ꝑ studiū arte. id ē subtilr visa. i. ꝑus in spāli cognita: vt ipse q̄at addere oblitas partes partib⁹ suatis sup. in memoria. ¶ Nota ꝙ ſm istā viā Platonis absolueret ratio prius tacta Uel aīa scit qꝺ desiderat: vl' nescit Dico ꝙ nescit in speciali ⁊ in ꝓpa forma: sꝫ scit in vniuersali. Et cuꝫ dicit nullus desiderat ignotum. Uerū est vt scilꝫ ignotū in vniuersali: tū desiderat ipm vt est ignotū in speciali. Et cuꝫ dicit si ignoret nunq̄ inueniet. Uerum est si ignorat tā in generali q̄ in spāli et si ignorat in potētia ⁊ in actu: si tū sit in potētia ⁊ in vniuersali: et ignorat actu in propria forma potest inuenire ⁊ addiscere.

Non in totum est oblita sui
Summamqꝫ tenet singula perdens ∴
Igitur quisquis vera requirit
Neutro est habitu. nam neqꝫ nouit ∴
Nec penitus tamen omnia nescit:
Sed quam retinens meminit summam
Consulit alte visa retractans
Ut seruat is queat oblitas ∴
Addere partes.

¶ Ascensius.

Quenam discors ⁊c. Carminis huius legem prius habuimus. Loquitur adhuc Boe. admirans apparentem repugnātiam inter duo vera: cum dici soleat: ꝙ omne veruꝫ alteri vero consonet. verum aūt est deum infallibiliter omnia prescire. verū etiam est arbitrium nostrum esse liberum quod diuine ꝓuidentie sicut pretactum est repugnare videtur ⁊ ecōtrario. Nihil autem obscuritatis hic est nisi in carmine. Nam in fine. Consulit arte vel alte legi potest: non aūt consuluit. Sequēs autem carmen, duos pedes vltra mēsuram iustam habere reperi. Sic enī scriptum erat. vt seruatis queat oblitas addere partes: sed opinor illud adonium per se in principio ponēdum esse: ⁊ sic posui.

¶ Prosa quarta quinti libri. Phi.

Tum illa vetus inq̄t hec est de ꝓuidentia q̄rela: a marcoqꝫ tullio cū diuinationem distribuit vehemēter agitata tibiqꝫ ipsi res diu prorsus multū quesita: sꝫ haud quaq̄ ab vllo vestrū hactenus satis diligēter ac firmiter expedita: cui⁹ caliginis causa est ꝙ hūane rōcinationis mot⁹ ad diuine prescientie simplicitatē nō potest admoueri: q̄ si vllo modo cogitari queat: nihil prorsus relinqueretur ambigui qꝺ ita demū patefacere atqꝫ expedire tētabo: si pri⁹ ea qb⁹ mouearis expādero. ¶ Quero enī cur illam soluētium rōnem minus efficacē putes q̄

Tum illa vetus inquit. Hec est quarta prosa hui⁹ quinti in qua ꝑhia incipit dissoluere q̄stionē de cōpassibilitate ꝓuidentie liberi arbitrij. Et ꝑmo tangit difficultatē hui⁹ q̄stionis ⁊ cām difficultatis: ⁊ tangit modum ꝓcedendi circa eius solutionem. Scḋo dissoluit eā ibi. Quero enī Primo dicit hec q̄rela. i. questio hec de ꝓuidentia est vetus et est vehemēter agitata. i. ptractata a Marco Tullio: cum distribuit. i. diuidit diuinationē in libro diuinationū: vbi diuidit diuinationē in suas spēs. nō solū hoc: sed sibi ipsi est res multū diu q̄sita. Sed haud quaq̄. i. nō alicubi ab vllo vestruꝫ satis diligēter ⁊ firmiter expedita: cui⁹ caliginis. i. difficultatis cā est ꝙ motus. i. actus humane rōcinationis nō pōt admoueri. i. applicari ad simplicitatē diuine prescientie. i. ꝓuidētie que si vllo mō q̄at excogitari: nihil relinquet prorsus ābigui qꝺ scꝫ rōnē ⁊ cām difficultatis: ita demū patefacere ⁊ expedire tētabo si ꝑus expādero. i. declarauero ea quib⁹ tu mouearis. ¶ Nota ꝙ q̄stio de ꝓuidētia diuina ⁊ libero arbitrio est olim q̄stionū difficillima: de q̄ multi antiquorū dubitabāt et nōnulli modernorū ꝓpter difficultatē lapsi sunt. quā Tul. in lib. diuinationū ptractat ⁊ nō valēs dissoluere ei⁹ difficultatē negat penit⁹ ꝓuidētiā ⁊ ꝑscientiā futurorū a deo. i. ꝓdicto li. diuinationū. ¶ Quero enī.

Sanctus Thomas.

quia presciētiā nō esse futuris causam necessitatis existimat nō impediri presciētia arbitrij libertatē putat: nō eīn tu aliūde argumētū futurorū necessitas trahis: nisi q ea q̄ psciūtur nō euenire nō possunt: si igitur prenotio nullā futuris reb⁹ adijcit necessitatē: qd̄ tu etiam pauloāte fatebare. q̄d est qd̄ volūtarij exitus rerum ad certū cogātur euentū: Etenī positionis gratia: vt quid cōseq̄tur aduertas: statuam⁹ nullā esse psciētiā. Num igitur quātū ad hoc attinet q̄ ex arbitrio eueniūt ad necessitatē cogūtur: Boe. Minime. Phi. Statuam⁹ iterū esse: sed nihil rebus necessitatis iniūgere: manebit vt opinor eadē volūtatis integra atq̄ absoluta libertas. ¶ Sed psciētia inq̄es tāetsi futuris eueniēdi necessitas nō ē: signū tn̄ ē necessario ea esse vētura. hoc igitur modo etiā si pcognitio nō fuisset: necessarios futurorū exit⁹ esse cōstaret. Omne etenī signū q̄d sit ondit: nō vo efficit qd̄ designat q̄re dem: ōstrādū prius est nō nihil ex necessitate cō tingere vt p̄notionē signū eē necessitatis appareat alioq̄n si hec nulla est: nec illa quidē eius rei

Hic pbia accedit ad solutionē q̄stionis. Et p̄mo discutit motiua Boe. Scd̄o soluit dubitationē siue questionē: ibi. Quī igit. Circa primū sciendū q duo fuerūt motiua Boe. p̄ncipalia circa hāc q̄stionē Primū quia videtur necessariū si deus preuidet futura q incerto eueniūt. Scd̄m motiuū q futura quoz exitus est incertus: sicut sunt futura cōtingentia nō possunt a deo certa puideri. Primo ergo pertractat primū motiuū. Scd̄o scd̄m ibi. Sed hoc inquis. Primo ostēdit q si deus preuidet futura non ppter hoc necessario eueniūt Scd̄o mouet dubitatiōes ibi. Sz qui fieri potest. Primo ostēdit q ex presciētia dei nō infert necessitas libero arbitrio. Scd̄o ostēdit q pscia dei nō sit signū necessitatis futurorū: ibi. Sed prescientia. Circa primū sciendū q prius ipprobauit quādam respōsionem qua quidē nitebant impedire rōnem ostēdentē nō esse liberū arbitriū ppter prescientiā diuinaz: quam respōsionez hic resumit ostendēs eam aliquo modo esse bonaz: q̄a sufficiēter impedit intentionē aduersarij. Naz aduersari⁹ ex nullo alio pbat necessitatē futurorum: nisi quia sunt prescita a deo. Cuz igitur ex respōsione habeatur q presciētia nullā causalitatē habz super futura videt sufficiētr ostēsum esse q ea que pcedūt ex libero arbitrio nō sūt necessaria. Primo ergo ponit istam respōsiones resumēdo ei⁹ solutionem dicens. Quero eīn cur illam rōnem soluētium putes minus esse efficacez que putat libertatem arbitrij nō impediri a prescientia: quia estimat psciētiā nō esse causam necessitatis futuroz. Qd̄ autez per istam rñsionem impediat illatio necessitatis futuroz patet ex hoc quia nō trahis aliūde argumētū necessitatis futurorū: nisi q ea q̄ presciūtur nō possunt nō euenire Si igit p̄notio. i. presciētia futuroz nullā adijcit. i. imponit necessitatē reb⁹ futuris: vt dicit respōsio vt tu etiā fatebare paulo ante quid est id quod eē poterit q voluntarij exitus cogātur ad certuz euentū rerū. Et ita p istā rñsionē excludit necessitas futuroz ꝛ manifestat se in exēplo di. Ut aduertas q̄d ꝯsequat gr̄a positionis. i. exempli: statuam⁹. i. ponamus p impossibile nullā esse psciētiā futuroz: igit hoc posito q̄tum ad hoc. i. q̄tū ad istā illationē qua ex presciētia cōcludit necessitas futuroz ex ea q̄ eueniūt ex arbitrio cogūtur ne ad necessitatē di. Boe. Minime. ꝛ pbia. Statuam⁹ iterū esse puidētiā: sed nihil necessitatis iniūgere reb⁹ futuris: manebit vt opinor eadē libertas volūtatis integra ꝛ absoluta ab oī necessitate. ¶ Nota q prior solutio improbata fuit bona ꝛ mala. in hoc fuit bona: q2 posuit psciētiā non esse causam necessitatis futuroz. Dicit eīn. Ideo futura eueniūt: nō q2 deus ea puidet: sz in hoc fuit mala: q̄a posuit futura eē cām presciētie dei. dixit eīn q2 futura sunt: iō de⁹ ea puidet. Patet ergo ex rñsione antiquoz q psciētia nō est cā necessitatis reb⁹ futuris. ¶ Sed psciētia inq̄es. Hic ondit pbia q psciētia diuina nō sit signū necessitatis reb⁹ futuris. Scd̄o ondit q modus pbandi ex signo non est efficax ibi. Jam vo. Primo dicit. Tu inq̄es. i. dicere poteris: tametsi diuinis presciētia nō sit necessaria eueniendi reb⁹ futuris: tn̄ est signū ea necessario esse vētura: ꝛ ita psciētia potest inferri necessitas futuroz tanq̄ ex signo. Hoc igit modo ponēdo prescientiā esse signū necessitatis futuroz constaret exitus. i. euentus futurorū esse necessarios etiam si non fuisset precognitio: quod probat ex natura signi dicens. Omne nanq̄ signum tn̄ ostendit quid sit. i. manifestat illud cuius est signum ꝛ sed non efficit qd̄ signat. quare vt premotionē. i. puidentiam appareat esse signum necessitatis futuroz demonstrandū erat prius nihil cōtingere nō ex necessitate. i. oīa euenire necessario: alioq̄n si hec necessitas futuroz nulla est: nec illa presciētia poterit esse signuz eius rei que nō est: ꝛ ita nō valet arguere ne

cessitatem futurorum ex prescientia tanq̃ ex signo. ¶ Nota q̃ signum non est causa eius cuius est signũ: sed tñ manifestat signatũ esse: vt circulus non est causa venditionis vini, sed tñ est signũ venditionis. Si ergo prescientia esset signum necessitatis futurorũ presupponeret futura esse necessaria. ⁊ sic ad ostendendũ prescientiam esse signum necessitatis futurorũ oporteret prius ostendere futura necessario esse futura tanq̃ prescientia esset signũ necessitatis futurorũ: alijs prescientia esset signũ alicuius rei que non est: qđ est absurdum. ¶ Jam vero. Hic ostẽdit modũ probandi ex signo nõ esse efficacem ⁊ dicit. Constat id est manifestum est rationem subnixam .i. firmam probatione .i. demonstratione eam non esse ducẽdam ex signis: neq; ex argumẽtis extrinsecis: petitis id est acceptis: sed firmam rõnem esse ducendam ex cõuenientibus id est ex proprijs necessarijs causis. Cum ergo predicta ratio processerit ex signo non est efficax et demonstratiua cũ sit a posteriori. Demonstratio autem que est potissima probationum ipsa ẽ a priori cum sit ex causis perse immediatis prioribus ⁊ notioribus et pro tanto etiam demonstratio est syllogismus faciens scire efficax ad probandum ex primo posteriorum. ¶ Sed q̃ fieri potest. Hic phĩa mouet quandã dubitationem et soluit eã. videtur sequi q̃ aliquid possit presciri que tñ nõ necessario eueniãt: si autem necessario eueniunt possunt non euenire: et sic sequitur q̃ aliquid prescitũ a deo nõ eueniat. Primo ergo phĩa dubitando de hoc querit dicens. Et quo ita est q̃ ea q̃ sunt prescita non sunt necessaria: sed potius non euenire qui .i. quõ fieri põt vt ea que prouidentur futura esse non proueniant. Tunc soluit dubitationem di. q̃ non negat q̃ prescita non eueniant: immo opz dicere q̃ prescita eueniant: sed tñ nõ eueniãt de necessitate. vnde di. quasi vo. q. d. Ista dubitatio procedit quasi non credamus ea q̃ prouidentia prenoscit nõ esse euentura sed hoc non est verũ ac quasi non potius arbitremur illud scilicet q̃ licz futura eueniant: nihil tñ necessitas habuisse in sui natura: vt euenirent id manifestat in exemplo quõ aliqđ certe cõprehẽdit: qđ tñ nõ est necessariũ dicẽs: q̃ aliqđ cognitum eueniat ⁊ tñ non necessario licebit q̃ tu hoc ppenda huic .i. ex tali exẽplo intueamur enim plura subiecta oculis dum fiũt .i. dum sunt in fieri sicut ea que vidẽtur aurige facere in moderandis et flectendis quadrigis ⁊c. Uidemus adhunc modũ vt que fiunt in alijs actibus volũtarijs nũquid vlla necessitas cõpellit aliquod illorũ ita fieri sicut oculis videtur. et di. Boe. Minime. et assignat rõnem frustra enim esset effectus artis si oĩa mouerent coacta et frustra esset ars flectenti quadrigas si necessario flecterent: igitur illa que cum fiunt carent necessitate existendi eadẽ sunt futura sine necessitate priusq̃ fiant. Ex quo concludit q̃ quedam sunt euentura quorum exitus: id est euẽtus est absolutus ab omni necessitate: et forsan aliquis diceret. nam ea que nunc fiunt non erant futura priusq̃ essent. hoc concludit di. nullum arbitror esse dicturũ q̃ que nunc fiunt euentura non fuerunt: hoc enim esset nimis irrationabile ⁊ ideo necessario concluditur q̃ hec etiam precognita habent euentus liberos quia sicut scientia presentium nihil importat necessitatis his rebus que fiunt in presenti sicut patet in exemplo predicto de regimine quadrigarũ ita prescientia futurorũ nihil importat necessitatis his que ventura sunt. ¶ Nota q̃ licz futura in comparatione ad diuinam prouidentiam sint necessaria necessitate conditionata: non tamen omnia sunt necessaria necessitate absoluta. Mul-

Signum.

signũ poterit esse que nõ est. ¶ Jam vero probationem firmã rõne subnixam cõstat: nõ ex signis neq; petitis extrinsecus argumẽtis: sed ex cõuenientibus necessarijs causis esse ducẽdam. ¶ Sed q̃ fieri potest: vt ea non proueniãt q̃ futura esse prouidentur. Quasi vero nõ ea q̃ prouidẽtia futura esse prenoscit nõ euẽtura credamus: ac nõ illud potius arbitremur licz eueniãt: nihil tñ vt euenirent sui natura necessitatis habuisse. Quod hinc facile perpendas licebit. Plura enĩ dum fiunt subiecta oculis intuemur: vt ea q̃ in quadrigis moderãdis atq; flectendis facere spectãtur aurige: atq; ad hũc modum ⁊c. Num igitur quicq̃ illorũ ita fieri necessitas vlla cõpellit. Boe. Minime. Frustra enĩ esset artis effectus si oĩa coacta mouerentur. Phi. Que igitur cũ fiunt carẽt existendi necessitate eadem priusq; fiãt sine necessitate futura sũt. Quare sunt quedã euẽtura quorũ exitus ab oĩ necessitate absolutus sit. Nam illud quidẽ nullũ arbitror eẽ dicturũ: q̃ que nũc fiũt priusq̃ fierẽt euẽtura non fuerint. Hec etiam igitur precognita liberos habent euentus. Nã sicut scia pñtiũ rerũ nihil his que fiũt: ita prescientia futurorũ nihil his que ventura necessitatis importat.

ea enim libere eueniunt sicut ea que fiunt ab arte ⁊ voluntate ad regimen quadrigarum. si eñ regimen quadrigarū necessario euenire t frustra esset ars regēdi quadrigas. ¶ Notandū ꝙ sicut res actu fiūt ita erāt future: sed q̄dā actu libere fiūt: ergo erāt libere future: ⁊ ꝑ ꝯñs nō oīa sunt necessario futura: lꝫ necessitate cōditionata inq̄tum cōparant ad ꝓuidentiā diuinā: non tñ in sui natura cōsiderata necessario eueniūt necessitate absoluta: sicut postea videbit. vbi distinguet duplicē necessitatē cōditionatā ⁊ absolutā. ¶ Sꝫ hoc inquis. Hic ph̄ia discutit motiuū Boe. vtrū futura īcerta sicut sunt cōtingentia possint certe prescire. Et primo mouet dubitationē de hoc et tāgit rōnes dubitationis. Scḋo assignat cām erroris: ibi. Cuius erroris causa est: dicit primo. Sed hoc inq̄s o Boe. hic ip̄s dubitat an possit esse vlla prenotio. i. prescientia illarū rerum q̄ nō habēt necessarios exitus. i. euentus. hoc eñ nullo mō videt possibile. Hāc eñ videnf dissonare prescientia ⁊ contingentia. tu eñ putas si preuideant contingētia necessario ip̄a cōsequi et si necessitas desit minime ip̄a p̄sciri et putas nil posse cōprehendi p̄sciētia diuina nisi certū si ea q̄ sunt incerti exit⁹. i. euent⁹ sicut ꝯtingētia: si ꝓuident illa q̄si certa: tu putas illud eē caliginē opinionis nō veritatē sciētie. et in hoc tu deciperis: cui⁹ deceptōis causa est error tu⁹ circa iudiciū cognitionis. Credis eñ diuersum esse ab integritate sciētie aliter arbitrari rē q̄ se habeat: ⁊ in hoc erras. ¶ Nota ꝙ q̄a nos nō possum⁹ futura cōtingentia certe p̄noscere: putamus similit̄ deum hoc nō posse. res eñ eodē modo se habēs diuersimode a diuersis potest cognosci. Unde cognoscere rem aliter q̄ se habeat ex parte cognoscētis bene est scientia: ⁊ sic futura cōtingentia licet sint incerta: possunt tamen prescīri a deo sine errore falsitatis. ¶ Cuius erroris causa est. Hic assignat causam erroris. Ubi nota ꝙ causa erroris quare putamus futura incerta non posse certe presciri est: quia putat ꝙ facultas cognitionis fit ꝺm facultatem rei cognite ⁊ non ipsius cognoscētis: quod est falsum. Primo ergo p̄mittit huiusmodi causam erroris. Secūdo probat ip̄am ibi. Nam vt hoc breui. Dicit primo. Cuius erroris causa est: quia existimatur ꝙ omnia que quisq̄ nouit illa cognoscit tñ ex vi ⁊ natura ip̄orū que sciūtur ⁊ nō ex vi cognoscētis qḋ notum est ꝯtra. i. per cōtrariū: quia res magis cognoscītur ꝺm naturam cognoscentis. Omne eñ quod cognoscit non comprehendit ꝺm modū sue nature: sed pot⁹ ꝺm facultatē cognoscētis. ¶ Nota ꝙ si cognitio esset ꝺm facultatē rei cognite: sic res ab oībus eodē modo cognosceret: ⁊ sic cōprehenderet aliud eodē modo ab intellectu humano ⁊ diuino: quod falsum est: quia que sunt incerta cōp̄hensione humana sunt certa comprehensione diuina. cognitio ergo potius attenditur ꝺm facultatem potētie cognoscētis: ita ꝙ quāto potentia est efficacior ⁊ certior: tanto certius ⁊ limpidius rem comprehendit. ¶ Nam vt hoc breui exemplo liqueat. Hic ꝓbat ꝙ facultas cognitionis est ꝺm facultatem potentie cognoscentis ⁊ non rei cognite. Primo declarat hoc exemplis. Secundo probat hoc idem per rationem ibi. Ipsum quoq̄. Primo dicit ꝙ cognitio fit ꝺm facultatem cognoscentis liquet breui exemplo. Nam visus aliter agnoscit eandem corporis rotūditatem ⁊ aliter tactus. Ille enim scilicet visus manens eminus. i. a longinquo intuitur totum corpus simul iactis radijs visualibus. hic vero scꝫ tactus coherēs ⁊ coniunctus orbi. i. rotunditati ⁊ motus circa ipsum ambitum id est circa corpus rotūdum comprehēdit scꝫ eius rotūditatem partibus. i. per partes. ¶ Nota ꝙ innuit duplicem differentiā inter modum cognoscēdi visus ⁊ tactus. ¶ Prīa est ꝙ visus a remotis existēs cognoscit aliquod corpus rotundum. Tactus autē non cognoscit ipsum nisi coniunctus. Secunda differētia est ꝙ visus totum corpus simul comprehēdit. tact⁹ autem per partes: talis autem diuersitas in cognoscendo non esset si res cognosceretur ex sui natura cum eadem res maneat in vtraq̄ cognitione. ¶ Notandum ꝙ quidaꝫ dixerūt visionem fieri per emissioneꝫ radiorum visualium ab oculis vsq̄ ad rem visam: sed hec opinio est contra Aristotelem visio eñ non fit extra mittendo; sed intus suscipiendo patiente enim aliquo sensitiuo fit ip̄m vide

¶ Sꝫ hoc inq̄s ip̄m dubitat²ꝫ an earū rerū q̄ necessarios exit⁹ non hñt vlla possit eē p̄notio dissonare etenī videnf: putasq̄ si ꝓuideant consequi necessitatē si necessitas desit minime p̄sciri nihilq̄ sciētia cōprehendi posse nisi certū. Qḋ si q̄ incerti sunt exit⁹ ea q̄si certa ꝓuidenf opinionis id eē caliginē nō sciētie veritatē. Aliter eñ q̄ sese res habeat arbitrari ab integritate sciētie credis eē diuersuꝫ. ¶ Cui⁹ erroris causa est ꝙ oīa q̄ q̄sq̄ nouit: ex ipsoruꝫ tm̄ vi atq̄ natura cognoscit estimat q̄ sciūtur qḋ totū ꝯtra est. Oē eñ qḋ cognoscit nō ꝺm sui vim sꝫ ꝺm cognoscentiū pot⁹ cōprehēdit facultatem. ¶ Nā vt hoc breui liqueat exēplo eādē corporis rotunditatē aliter visus alit tact⁹ cognoscit. Ille emin⁹ manēs totū simul iactis radijs intuit. Hic vero coherēs orbi atq̄ cōiunct⁹ circa ipsuꝫ mot⁹ ābitū rotūditatē par-

re scdo de anima. hic aut loqtur sm opinionē antiquoꝝ cū dicit ꝙ visus toti corp⁹ intuit iactis radijs. ¶ Ipm quoqꝫ hoiem. Hic ponit scdm exemplū in virtutibus cognoscitiuis subordinatis. Scdo ostēdit quō iste virtutes se habeāt adinuicē ibi. In quo illud. Primo ergo declarat quō idē a diuersis potētijs diuersimode cōphendit di. sensus exterior aliter cōtuit ipm hoiem: alit imaginatio alit ratio: aliter intelligētia diuina. Sensus enī exterior sicut visus iudicat figurā hoīs in subiecta materia. i. i sensibili materia: sꝫ imaginatio solum figuraꝫ discernit sine materia. i. i absentia rei materialis. Rō vero hāc imaginatōeꝫ trāscēdit et ipam spēm. i. naturaꝫ specificā hoīs q̄ singularib⁹ inest ꝓpēdit. i. discernit vli cōsideratōe oculus vero. i. cōsideratio intelligētie est celsior qꝛ itelligētia diuina supgressa ābitū vniuersitatis q̄ existit i singlarib⁹ illā simpliceꝫ formā. s. ideā hoīs q̄ ē in mēte diuina cōtuit pura facie. i. speculatione pure mētis. ¶ No. ꝙ primū exēplū fuit de vtutib⁹ cognoscitiuis non subordinatis sicut de visu ꝛ tactu. istud aūt exēplū est de vtutib⁹ subordinatis q̄ sunt qttuor. s. sensus exterior q̄ inest omnibus aīalib⁹: imaginatio q̄ tm̄ in ē aīalib⁹ ꝑfectis. rō q̄ tm̄ est in hoībus: ꝛ intelligētia ꝑ quā intelligit diuinā cognitionem: iste virtutes hñt diuersum modū cognoscendi eādē rē. s. hoīeꝫ vt declarat in lra qd nō esset nisi cognitio fieret sm facultatē virtutuꝫ cognoscentiū ꝛ non rei cognite. ¶ In quo illō maxime ꝯsiderādū est. Hic ostendit pbia quō ꝑdicte virtutes cognoscitiue se hñt adinuicē ōndens ꝙ qcqd pōt vtus inferior pōt etiā ꝛ supior ꝛ āpli⁹. et primo hoc ōndit de itelligētia respectu aliaꝝ virtutū. Scdo ōndit ideꝫ de rōne. scda ibi. Ratio qꝫ. Prio di. In quo idē ē in ordine istaꝝ virtutū illud ē maxime cōsiderandū ꝙ vis cōphendēdi superior āplectit in se iferioreꝫ qꝛ vtus superior cognoscit oē illud qd inferior. Inferior aūt nō surgit ad supiorē ita vt apphēdat illō qd supior: qd manifestat in exēplo di. Neqꝫ ei sensus aliqd valet apphēdere extra materiā: ꝛ imaginatio cōtuit spēs vles. i. min⁹ ꝑticulares: sꝫ rō capit simplicē. i. vleꝫ formā. Intelligētia aūt diuina qsi desup spectās: cū sit in supmo gradu cognitōis ipa ꝯcepta forma ideali diiudicat etiā cūcta q̄ subsunt illi forme: vt cognoscēdo ideā hoīs cognoscit oīa q̄ sunt i hoīe: sꝫ eodē mō cōprehēdit ipaꝫ formā q̄ nulli iferiori virtuti nota esse poterit. nā ipa cognoscit vniuersuꝫ. i. vleꝫ formā rōis ꝛ figurā imaginatōis ꝛ materiale sensibile qd spectat ad sensuꝫ exterioreꝫ nō vtēs rōne nec imaginatiōe nec sensib⁹ sꝫ ꝓspiciēs cūcta vno ictu mētis. i. absqꝫ decursu cognoscit qd nō facit rō. ¶ No. ꝙ virt⁹ superior virtutē inducit inferiorē sicut tetragonū inclusit trigonū: vt pꝫ ij. de aīa: ideo quicqd pōt virt⁹ inferior pōt ꝛ superior ꝛ magis: quia nō magis vli cōprehēdit qd inferior mō magis ꝑticulari lꝫ nō ecōuerso: ideo que pōt intelligētia humana cōprehendere pōt et diuina intelligētia: lꝫ nō ecōuerso. ¶ Ratio qꝫ cum qd respicit. Hic ostēdit idē rōne: ꝙ sicut intelligentia comprehendit alias tres vtutes inferiores: sic rō etiā cōprehendit sub se alias duas virtutes. s. imaginationē ꝛ sensum di. ꝙ cū rō respicit qd vle nō vtens imaginatione nec sensibus ꝛ cōprehendit in imaginabilia ꝛ sensibilia vli cōprehensione hec enī est rō que ita diffinit vle sue cōceptionis: homo est aīal bipes rōnale que diffinitio cū sit vlis notio. i. notificatio cū nullus etiam ignoret reꝫ esse imaginabilem sensibilē que hac diffinitione explicatur. Illa rō considerat vle nō vtēs imaginatione vel sensu sed rōnali cōceptione. Tunc ostendit ꝙ sicut rō cōprehendit imaginationē ꝛ sensuꝫ sic imaginatio sensuꝫ cōprehendit di. imaginatio quoqꝫ tametsi ꝓ cēuis sumpsit exordiū ex sensib⁹

nib⁹ ꝯphēdit. ¶ Ipꝫ qꝫ hoiēꝫ alit sensus. aliter imaginatio: alit rō: alit intelligētia cōtuit. Sēsus ei figurā in subiecta materia cōstitutā. Imagīatio vo solā sine materia iudicat figurā. Rō vo hāc qꝫ trāscēdit: spēmqꝫ suā q̄ singlarib⁹ inest vli cōsideratiōe ꝓpēdit. Intelligētie vo celsior oclus existit supgressa nāqꝫ vniuersitatis ambitū ipaꝫ illā in simplicē formā pura mētis acie cōtuit.

¶ In quo illō maxime cōsiderādū est. Nā supior vis cōprehēdēdi āplectitur inferiorē iferior vo ad supioreꝫ nullo mō cōsurgit neqꝫ enī sensus aliqd extra materiā valet vel vniuersalis spēs imaginatio cōtuit vl rō capit simplicē formā: sꝫ itelligētia qsi desup spectās cōcepta forma q̄ subsunt cūcta diiudicat: sꝫ eodē mō quo formā ipaꝫ q̄ nulli alij nota esse poterat cōprehēdit. Nā ꝛ rōis vniuersum ꝛ imaginatiōis figurā ꝛ materiale sensibile cognoscit: nec rōe vtēs: nec imaginatōe: nec sensib⁹ sed illo vno ictu mētis formalit vt ita dicā cūcta ꝓspiciens. Ratio qꝫ cū qd vle respicit nec imaginatiōe: nec sensib⁹ vtēs imaginabilia vel sensibilia cōprehēdit. Hec ē enī que cōceptiōis sue vle ita diffinit. Hō est aīal bipes rō

visendi ⁊ formādi figuras: tm̄ absente sensu exteriori imaginatio collustrat. i. cognoscit q̄q sensibilia: nō sensibili sed imaginaria ratione iudicandi: ⁊ tunc cōcludit di. Uides ne igit quō cuncta poti⁹ vtantur sua. i. ꝓpria facultate in cognoscēdo q̄ facultate eorum que cognoscitur. ¶ Nota ꝙ lʒ ratio in cōprehendendo suū vniuersale nō vtuntur imaginatione ⁊ sensu: tm̄ in actu suo presupponit imaginationē ⁊ sensum: qꝛ nihil est in intellectu nisi fuerit in sensu. Similit lʒ imaginatio in sua operatione nō vtat sensu: tm̄ ꝓsupponit sensum fuisse in actu: qꝛ fantasia quā hic vocat imaginationem est motus factus a sensu ſm actū ex. ij. de aīa. ¶ Neqꝫ id iniuria. hic confirmat dictum suū ꝑ rōnem dicens. Illud. s. ꝙ res cognoscit nō ſm sui naturam sed ſm naturam cognoscentis illud non cognouit iniuria. i. irrationabiliter. Nā cū ōīs iudicii cognitiōis fit actus ⁊ operatio iudicātis. i. potētie cognoscitiue necesse est vt quisqꝫ cognoscens ꝑficiat suā operā. i. suā operationem cognoscendi: nō ex aliena ptāte scʒ rei cognite: sed ex ꝓpria ptāte. i. ex virtute cognoscētis. ¶ Nota ꝙ ex lr̄a formatur talis rō. Oīs act⁹ et operatio sequit cōditionē illius potētie cui⁹ est act⁹ et operatio: sed iudicare siue cognoscere est actus ⁊ operatio potentie cognoscentis ⁊ nō rei cognite ergo iudicare ⁊ cognoscere sequitur modum ⁊ conditionem potentie cognoscentis ⁊ non rei cognite.

nale que cū vniuersalis notio sit: tamē imaginabilē sensibilēqꝫ esse rem nullus ignorat quod illa nō imaginatiōe vel sensu: sed in rationali cōceptōe cōsiderat. Imaginatio q̄q tāctū ex sensib⁹ visendi formādiqꝫ figuras sumpsit exordiuʒ sensu tm̄ absente sensibilia queqꝫ collustrat: nō sensibili: sʒ imaginaria rōe iudicādi. Uides ne igit vt in cognoscēdo cūcta sua poti⁹ facultate q̄ eorū q̄ cognoscunt vtantur: Neqꝫ id iniuria: nā cū omne iudicium iudicantis actu existat necesse est suam quisqꝫ operam nō ex aliena sed ex ꝓpria voluntate perficiat.

¶ Ascensius.

Um illa vetus ⁊c. Hic incipit philosophia respondere ad ꝓposita obiecta. Est autē facillimus verborū textus ⁊ sententie satis explanate in superiori commento sunt. Scies tamen inīgi in significatione in qua nunc vulgo ponitur: ⁊ Plinius Quintilianus Statius ⁊ alij illorum tempore posuerunt Ciceronem non posuisse. Memineris etiaʒ vt supra notaui bigas: trigas: ⁊ quadrigas singulariter non proferri apō doctos. Ibi autem. Atqꝫ ad hunc modum ⁊c. defectus est qui sic credo supplebitur Atqꝫ ad hunc ⁊ ad hunc modum ⁊c. sup. facere videntur. Illic autem. Minime. Frustra enim esset ⁊c. Uerba sunt Boe. vsqꝫ ad illum locum. Qui igitur ⁊c. Et ita distinximus cum aliter inuenissem⁹: sed ad alia pergamus.

¶ Metrum quartum quinti libri.

Sanctus thomas.

Uondā portic⁹ attulit. Istud ē quartum metrum hui⁹ quīti quod dicitur gliconicuʒ ab inuētore cori̇̄bicū a pede predn̄ante in quo metro ꝓprobat opinionem stoicorum ex qua videtur sequi cōtrariū dictis suis. Fuit eñ opinio stoicorū ꝙ cognitio intellectiua solum perficeret ex hoc ꝙ corpora exteriora suas similitudines imprimunt in mentem: ita vt mens solum habeat in ratione patientis: ⁊ res extra in ratione agentis. Ex quo sequit cuʒ patiens trahatur ad naturam agentis ⁊ non ecōuerso ꝙ cognitio sequitur naturaʒ rei cognite ⁊ nō naturam cognoscentis quod est contra dicta. Primo ergo ponit opinionem stoicorum. Secundo improbat eam ibi. Sed mens. Primo dicit. Quondam porticus attulit senes scilicet stoicos q̄. dicebantur senes propter maturitatem morum senes inq̄ nimium obscuros sup. in sententijs qui stoici credunt sensus ⁊ imagines id est rerum sensibilium formas imprimi mentibus ex corporibus extimis id est exteriorib⁹ ⁊ posuerunt corpora illa eo modo imprimere imagines mētibus vt quondaʒ mos fuit alicui scribēti celeri stilo figere pressas litteras equore. i. planicie pagine q̄ pagina nullas prius notas habebat. ¶ Nota ꝙ stoici dicunt a stoa grece quod ē porticus latine: qꝛ athenis in manifestissima porticu ⁊ alijs locis publice stoici disputare solebāt: illi posuerūt aīam tm̄ habere se in rōe patiētis respectu rerum exteriorū ⁊ qꝛ cognitio magis videtur sequi virtutē actiuā q̄ passiuam ideo ſm eos cognitio potius debet attēdi ſm facultatem rei cognite que est actiua q̄ aīe cognoscē-

Stoici.

¶ Metrum quartum quinti libri.

Uondam porticus attulit
Obscuros nimium senes.
Qui sensus ⁊ imagines
Et corporibus extimis
Credūt mentib⁹ imprimi
Ut quondā celeri stylo
Mos est equore pagine.
Que nullas habeat notas

tis que est passiua. ¶ Sȝ mēs si ꝓprijs vigēs. Hic improbat hanc opinionē. Scđo ponit suā veritatem: ibi. Hec est efficiēs. Primo ergo deducit ad plura incōueniētia istā opinionē di. Sed si mēs vigens nihil explicat ꝓprijs motib⁹. i. si nullā actionē ꝓpriā hȝ: sed tm̄ iacet patiētis subdita notis. i. similitudinib⁹ corpoꝝ et si ipsa reddit. i. rep̄sentat cassas imagines rerū. i. siles inuicez speculi. i. ad modū speculi tūc querit̄ vnde viget hec notio. i. hec cognitio animis q̄ aīa est cernēs oīa nō tm̄ corporalia: sed etiā incorporalia. ¶ Nota q̄ primū incōueniēs ē si cognitio intellectiua fieret p̄ solā imp̄ssionem corporuȝ in aīa: tūc nō eēt virtus p̄ quaȝ aīa cognosceret incorporalia: nūc aūt manifestū est q̄ etiā icorpalia cognoscit. Aliud incōueniēs ponit di. si anima tm̄ ē passiua q̄ vis aīe cognita singl'a p̄spicit. i. iudicat aut q̄ vis aīe cognita diuidit: diuisa recolligit aut q̄ vis aīe legēs. i. app̄hēdēs alterz iter ꝯponēdi ꝛ diuidēdi nūc iserit caput sūmis. i. gn̄alissimis ascēdēdo a sp̄alissimis ad gn̄alissima colligēdo multitudinē: ꝛ nūc desidet vel decidit f̄ȝ aliā lr̄as. i. cadit i infima. i. in specialissima ꝓcedēdo a generalissimis ad specialissima diuidēdo. Cum. i. tandē aīa referens. i. cōparans sese sibi redarguit falsa veris. i. per vera. ¶ No. q̄ ex littera talis format̄ ratio. Illa anima nō est tm̄ passiua sȝ actiua que iudicat cōponit et diuidit ꝛ vera falsis redarguit: sed aīa intellectiua est hm̄ōi: ergo ꝛc. Maior est no. q̄ iudicare cōponere ꝛ diuidere redarguere videtur esse opationes actiue. Minor appet aīa iudicat inter verū et falsum: cōponit p̄dicatū cū subiecto. aliquādo diuidit p̄dicatum a subiecto ꝛ falsas opiniones redarguit.

Impressas figere litteras
Sȝ mēs si ꝓprijs vigēs
Nihil motib⁹ explicat
Sed tm̄ patiēs iacet
Notis subdita corpoꝝ
Cassasq̄ in speculi vice
Rerū reddit imagines
Unde hec sit animis viget
Cernens oīa notio?
Que vis singula p̄spicit
Aut que cognita diuidit
Que diuisa recolligit
Alternumq̄ legens iter
Nūc summis caput iserit
Nunc decidit infima
Cū sese referens sibi
Ueris falsa redarguit:
Hec est efficiēs magis
Longe causa potentior
Quā q̄ materie modo
Impressas patitur notas
Precedit tamen excitans
Ac vires animi mouens
Uiuo in corpore passio:
Cū vel lux oculos ferit:
Uel vox auribus instrepit
Tum mētis vigor excitus
Quas intus species tenet
Ad motus similes vocās
Notis applicat exteris
Introrsum reconditis.
Formis miscet imagines.

¶ Hec ē efficiēs mag. Hic p̄bīa ponit veritatē di. Hec mēs ē magis causa efficiēs q̄ ē cā lōge potētior q̄ illa q̄ mō materie. i. silitudine materie patit̄ notas imp̄ssas: ꝛ q̄ aliq̄s crederet q̄ in aīa nulla eēt passio: iō subdit q̄dā passio p̄cedit opatiōes aīe in viuo corpe excitās ꝛ mouēs vires animi ad opandum vt q̄n lux ferit oc'los tūc patit̄ visus vl' cū vox instrepit. i. insonuit aurib⁹: tūc patit̄ audit⁹ ꝛ tādē vigor mētis excit⁹. i. excitat⁹ vocās sp̄ēs q̄s int⁹ tenet ad siles mot⁹ applicat eas notis exteris. i. silitudinib⁹ exteriorib⁹ ꝛ miscet. i. applicat imagines exteriores corpoꝝ formis. i. sp̄ēbus introrsus id est in aīa reconditis. ¶ Notā. q̄ Boe. h̄ vtit̄ snia platonica q̄ ponit sp̄ēs reꝝ a p̄ncipio naturalit̄ inditas aīe: sȝ aīa sopita ē in corpe ita q̄ nō intelligit p̄ eas nisi excitet̄ p̄ imutationē sensuū exteriorū. Excitata aūt euocat sp̄ēȝ sileȝ illi quā sensus exterior impressit ꝛ applicādo eā rei exteriori: ꝛ sic intelligit p̄ eā ad hāc intētionē. etiā loquit̄ Linconieñ. i. posterioꝝ di. Nō in nobis sopita nō agit nisi pri⁹ p̄ opatiōes sensuū q̄b⁹ admiscet̄ fuerit expta. ¶ No. q̄ ex lr̄a videt̄ q̄ intellect⁹ passibilis itelligēdo ē sit actiu⁹ cū sit cā efficiēs vt d̄r in lr̄a. Ari. aūt. iij. de aīa vult q̄ itelligere sit pati ꝛ q̄ intellect⁹ nullas habet naturā nisi q̄ est passibilis vocat⁹. Ad h̄ dicūt aliq̄ q̄ q̄ aīa cōprehēdit tā intellectū passibilē q̄ agētē actiua ē aīa imo cā effectiua intellectiōis rōne itellect⁹ agētis: sȝ est passiua rōne intellect⁹ passibilis. vel dicendū q̄ intellect⁹ passibilis ē potētia passiua saltē quo ad primū ei⁹ actū cū intelligere sit pati. Sȝ oīs potētia passiua de necessitate reliq̄t potentiā actiuā q̄ reducat ip̄aȝ ad actū. Tale aūt actiuū nō pōt eē res corpalis extra cū agēs sit p̄stāti⁹ passo: ideo tale actiuū ex pte aīe erit itellect⁹ agēs cui⁹ opatio est facere potētia itellecta actu intellecta: ita q̄ a reb⁹ extra v̄tutez intellect⁹ agētis imprimit̄ aliq̄d intellectui passibili p̄ qđ in actū intelligēdi reducit̄. Nō ē ḡ intētio Boe. negare quin mēs sit passiua rōne intellect⁹ passibilis: sȝ vult q̄ mēs siue aīa mag̃ habeat efficiētā in intellectiōe q̄ sit passiua ab ipsis corpibus extra ꝛ per ꝯñs efficiētia intellect⁹ nō dȝ attribui rebus extra quod erat intentio stoicorum.

¶ Ascensius.

Uondam porticus attulit ꝛc. Uersus est monocolos: id est vnius membri. Est autē glyconicus ab inuētore dactylicus a pede predominātē trimeter a numero pedum acatalecticus quia plen⁹ ꝛ non redundans. Constat autē spōdeo ꝛ duob⁹ dactylis: sȝ vltima

syllaba sicut semper est cõmunis. Damnat opi. stoicorum qui zenone pri' zenonij dici postea a por
Stylus. ticu stoici ceperūt appellari. Oia satis dilucida sunt. Stylus aliqñ est colũna: aliqñ instrumentum
Equor. scribendi in tabula cerata aut simili: aliqñ qualitas scriptorum. hic est instrumentū. Equor dicit ab
equalitate siue in mari siue in terra quicquid asperū non est equor dicitur. ¶ Uoluerunt autem ani
Pagina. mam esse velut tabulam rasam in qua nihil scriptum est. Pagine autem inquit festus dicte sunt q
in libris suam queq obtinēt regionē vt pagi. i. vici iuxta fontes siti vel agēdo q in illis versus pan
guntur. i. figuntur. Est ergo pagina vtraq pars phyllure seu folij. dicta q in ea carmina pangatur
hoc est figantur. Unde hic bene dicit pressas figere litteras. Nam pangere est figere et solidare et
Excitus. per translationē cantare dicitur notis subdita. i. impressionibus subiecta. Tunc mētis vigor excit'
ita scribendū est non exitus. habet autem exitus secūdam syllabam cõmunem q apud Uirgilium
in tertio eneid. producitur cum dicit exitum ruit 7c. Et hic corripitur. Uolunt acio quarte coniuga-
tionis produci et acieo secũde corripi. nam ab vtroq deduci arbitrantur.

¶ Prosa quinta quinti libri.

Uod si in corporibus sentiendis: q̃uis afficiāt instrumenta sensuum forinsecus: obiecte qualitates animiq agentis vigorem passio corporis antecedat que in se actum mentis puocet excitetq interim quiescentes intrinsecus formas si in sentiēdis inq corporibus animus nõ passione insignit: sz ex sua vi subiectā corpori iudicat passionē q̃to magis ea q̃ cūctis corporum affectionibus absoluta sunt in discernēdo nõ obiecta extrinsecus sequuntur: sed actū sue mentis expediūt. ¶ Hac itaq ratione multiplices cognitiones diuersis ac differentibus cessere substantijs. Sensus enim solus cunctis alijs cognitionibus destitutus immobilibus aiantibus cessit: quales sunt conche maris queq alia saxis herentia nutriūtur. Imaginatio vero mobilibus beluis q̃bus inesse fugiēdi apperēdi ve aliquis videtur effectus. Ratio vero humani tm̃ generis ē sicuti sola intelligētia diuini. Quo fit vt ea notitia ceteris p̃stet q̃ suapte natura nõ mõ ppriū sz ceterarū q notitiarū subiecta

Sanctus Thomas.

Uod si i corporib' sentiendis. Hec est quinta psa hui' qnti libri in qua pbat specialiter diuinas cognitionē esse sm motū cognoscētis et nõ rei cognite. Secūdo ostēdit sufficientiā eoz qui ex nostro mõ cognoscēdi improbat puidētiā diuinā ibi. Quid igit 7c. Primo facit qd dictuz est. Scdo infert duas cõclusiões ibi. Hac itaq. Primo dicit si in sentiēdis. i. in cognoscēdis corpib' animus noster non tm̃ insignit afficitur passiõe corporis sed ex sua vi iudicat passionez subiectā corpi. ita q in cognoscēdo sequitur proprium motum q̃uis qualitates obiecte forinsecus afficiāt. i. mutent instrumēta. i. organa sensuū et passio corporis antecedat vigorem agentis animi que passio prouocet actum mentis in se et excitat formas intrinsecus quiescentes. Si hoc est in anio nostro multomagis ea que absoluta sunt cūctis affectionibus: id est qualitatibus corporū: sicut intelligentie separate et precipue deus: illa in discernendo nõ consequūtur obiecta extrinsecus sed expediūt. i. perficiunt actū sue mentis: id est operationē intellectiuā sm naturam propriam. ¶ Notandus q ex littera põt sic argui. Si id de quo minus videtur inesse inest et de quo magis: sed min' videt q animus noster in cognoscēdo sequatur motū suū 7 nõ rei cognite: et tamē sequit facultatē sue cognitionis: ergo multomagis intelligētia diuina seqtur i cognoscēdo ppriū motū sue cognitiõis q ipsi' rei cognite. ¶ Hac itaq rõne. Hic īfert duas pclusiones ex p̃missis di. Ex quo cognitio seqt naturas cogscētis 7 nõ rei cognite: 7 cū cognoscētia sint diuersa sm naturā: opz diuersis cognoscētib' puenire diuersas cognitiões. Uñ di. Hac itaq rõne. q cognitio seqt naturā cogscētis mltiplices cognitiões cessere. i. cesserūt diuersis ac differētib' substātijs sensus eni sol' destitut' alijs cognitiõib' cessit aialib' imobilib' q̃les sunt cõche maris 7 q̃cūq nutriūtur herētia saxis. imaginatio vo cessit mobilib' beluis q mouent motu pgressiuo qb' videt inesse affectus. i. appetit' fugiēdi mali vel appetendi boni. Rõ vo p quā cõprehēdim' vniuersale tm̃ ē hūani gñis. sicut intelligētia ē diuini gñis. Tūc ponit scdaz pclusionē q illa pclusio ē notior 7 nobilior q nõ solū apphēdit ppriū obiectū: sz etiā obiecta aliaz notitiaz. i. cognitionū. vñ di. Quo fit ea notitia. i. cognitio p̃stet. i. nobilior sit ceteris q suapte natura. i. ppria natura nõ modo. i. nõ tm̃ mõ ppriū sup. obiectū cogscit: sz etiā cogscit subiecta cet-

tatū noticiarū. ¶ Nota circa primā cōclusionē φ cū actus τ operationes diuersificātur sm̄ diuersitatem agentiū τ opantiū seqtur si agentia τ opantia sint diuersa φ habeāt diuersas opatiōes τ cognitiones ppter qd̄ sensus sine alijs cognitionibus cessit aīalib' ignobilib' et accipitur hic sensus stricte p apphensione sensitiua q̄ solū imutatur ad p̄ntiaʒ sensibilis. Sic eī distinguit̄ cōtra imaginationeʒ q̄ nō tm̄ apphendit rē p̄ntem sed etiā absentē. ¶ No. circa istā conclusionē φ quecūq3 potētia

cognoscit. ¶ Quid igit̄ si ratiocinationi sens' imaginatioq3 refragent̄: nihil esse illō vl̄e dicētes. qd̄ sese intueri ratio putet. Quod eī sensibile vel imaginabile ē id vniuersum eē nō posse. aut igit̄ rōnis verū esse iudiciū nec q̄cq̄ sensibile aut qm̄ sibi notū sit plura sensib' τ imaginationi eē subiecta inanē cōceptionē esse ratiōis que qd̄ sensibile sit ac singulare quasi quoddam vniuersale consideret. Ad hec si rō cōtra respōdeat se quidē τ qd̄ sensibile τ qd̄ imaginabile sit vniuersitatis rōe cōspicere. Illa vō ad vniuersitatis cognitionē aspirare nō posse qm̄ eoꝝ noticia corporales figuras nō possit excedere. De reꝝ cognitione firmiori potius pfectiori3 iudicio esse credendū. In hmōi igit̄ lite nos q̄bus tā rōcinādi q̄ imaginādi etiā sentiēdi vis inest nōne rationis potius cām pbarem'. ¶ Sil'e est φ humana rō diuinā intelligētiā futura nisi vt ipa cognoscat nō putat intueri. Nā ita disseris. si qua certos ac necessarios habere nō videant̄ euēt' ea certo euētura p̄sciri nequūt. Harū igitur reꝝ nulla est p̄scientia: quā si etiā in his esse credamus nihil erit qd̄ nō ex necessitate pueniat. si igit̄ rationis participes sum' ita diuine iudiciū mentis habere possemus sicut imaginationē sensum3 rationi cedere

plura agnoscit videt̄ esse prestantior ea q̄ cognoscit pauciora: si ḡ aliqua potētia cognoscit pprium obiectū τ cū hoc obiecta aliarum potentiarū inferioꝝ sicut est intelligētia diuina et nō ecōuerso: seq̄tur φ potētia supior plura cognoscens sit nobilior īferiori. ¶ Quid igitur. Hic p̄hia ostendit insufficientiaʒ eorū q̄ ex mō cognoscendi nostro improbāt diuinā puidentiā. Scd̄o hortat̄ nos ad considerādū modū diuine cognitiōis ibi. Quare i illius. primo manifestat insufficientiā eoꝝ p simile. Scd̄o applicat simile illud ad propositū ibi. Simile est. Similitudo autē quā itēdit talis ē. Sēsus τ imaginatio sunt cognitiōes īferiores q̄ rō: si ḡ sensus τ imaginatio vellēt iudicare modū cognoscēdi rationis ex mō cognoscēdi pprio: τ dicere φ vl'e nihil eēt qd̄ rō apprehēdit: vel si veꝝ eēt iudiciū rōnis vel si esset pticulare τ sensibile rō vero dicere ɔtrariū manifestū est φ nos q̄ vigem' vtraq3 cognitiōe potius assentirem' rōni iudicādi motiuū sensus et imaginationis esse insufficiens. dicit ergo. Quid igit̄ si sensus et imaginatio refragentur. i. cōtradicant rōcinationi. dicentes nihil esse vl'e id qd̄ rō putat se intueri sic arguendo. Quod eniʒ est sensibile vel imaginabile id nō posse vniuersuʒ. i. vl'e habet iudiciū sensus et imaginationis aut igit̄ iudiciū rōnis necesse esse verū: et p ɔñs nec quicq̄ esse sensibile qd̄ est absurdū. Aut qm̄ notū sit tibi. s. sensui τ imaginationi plura esse subiecta sensib' et imaginationi que necesse ē esse sensibilia crederes ne ɔceptionē rōis esse inanē que cōsiderat illud qd̄ est sensibile τ singulare q̄si quoddā vl'e. Ad hec si rō r̄ndeat ɔspicere in rōe vel illō qd̄ est sensibile τ imaginabile. Illa vō. s. sensuʒ et imaginationē nō posse aspirare. i. puenire ad cognitionē vniuersitatis. i. vl'is qr noticia. i. cognitio eoꝝ nō excedit figuras corpales τ diceret nō pot' esse credendū firmiori τ pfectiori iudicio reꝝ. In hmōi igit̄ lite. s. inter sensuʒ et imaginationē ex vna pte et rōnem ex altera parte: nos q̄bus inest tā vis rōcinādi q̄ imaginādi et sentiēdi nōne pot' pbarem' cām rōis et reputaremus motiua sensus τ imaginationis esse insufficiētia. q. d. imo. ¶ Nota φ iudicio nobilioris potētie potius est astādū q̄ iudicio potētie ignobilioris cū igit̄ rō sit potētia nobilior sensus et imaginatio eo φ rō cōprehendit pprium obiectū et obiectū sensus et imaginationis τ nō ecōuerso ergo potius astādū est iudicio rōis q̄ potentiaꝝ inferioꝝ. ¶ Sil'e est. Hic applicat illō sil'e ad ppositū et dicit. illud qd̄ est dictū de sensu et imaginatione respectu rōnis sil'e est ei qd̄ humana rō non putat diuinā intelligentiā intueri: nisi φ ipa rō cognoscat quod apparet ex ipo mō arguēdi. Nā ita disseris. i. arguis. si qua videatur nō habere certos ac p et necessarios euētus talia nequeūt p̄sciri ea certo euētura igitur harum reꝝ nulla est p̄scientia quā. s. p̄scientiā si credam' esse in his nihil erit quod nō pueniat ex necessitate. Si igitur vti p sicut sumus pticipes rōnis ita possemus habere iu

dicii diuine mētis sicut nūc iudicauim⁹ imaginationē ꝛ sensum oportere cedere. i. locū dare rōni. sic censerem⁹. i. iudicarem⁹ iustissimū humanā rōem sese submittere diuine mēti. ¶ No. ꝙ silr̄ est de iudicio sensus ꝛ imaginatiōis respectu rōnis: ꝛ rōnis respectu intelligētie diuine. Nā sensui ꝛ imaginationi videt̄ ꝙ rō aliter nō possit cōprehendere rē nisi sicut ipa cōprehendit qḋ falsuꝫ ē. Sic silr̄ videt̄ rōi hūane ꝙ intelligētia diuina nō possit res incertas cognoscere alr̄ ꝙ̄ ipa cognoscit qḋ falsuꝫ ē: nā q̄ rō hūana icerte cognoscit intelligentia diuīa sūme ꝯprehēdit. ¶ Quare i illi⁹. Hic phia hortat̄ vt erigamus nos ad cognitōeꝫ diuie itelligētie dī. Quare si possum⁹ erigamur p diligentē ꝯsideratōeꝫ cacumē illi⁹ sūme intelligētie sup. diuine. Illic em̄ rō videbit qḋ in se nō pōt ītueri. s. quō certa et diffinita ꝑnotio dei cognoscat illa q̄ non habēt certos exit⁹. ꝛ illud nō erit opinio sꝫ poti⁹ erit simplicitas sūme scientie nullis terminis inclusa q2 simplicitas summe sapiētie est infinita. ¶ Nota ꝙ si cognitio

oportere iudicauimus: sic diuine sese mēti humanā submittere rōnem iustissimū censebimus. ¶ Quare i illi⁹ summe intelligētie cacumē si possum⁹ erigamur. Illic em̄ ratio videbit qḋ in se nō potest intueri. Id autē est quonāmodo etiā que certos exitus non habēt certa tn̄ videat ac diffinita ꝑnotio neqꝫ id sit opinio: sꝫ summe potius scientie nullis terminis inclusa simplicitas.

sequeretur facultatē rei cognite ꝛ nō virtutis cognoscētis: tūc sicut rō humana cognoscit futura cōtingentia incerte sic silr̄ intelligētia diuina ea incerta cognosceret: sed quia facultas cognitionuꝫ est sm̄ facultatē virtutum cognoscētiū: et intelligētia diuina. i. cognoscētia diuina in cognoscendo excedit rōnem humanā: poterit ipa certe cognoscere q̄ rō humana incerte cognoscit. ¶ Ascensius.

Cedo. Quod si in corporibus sentiēdis id est sensu dignoscēdis. Cognitiones differentib⁹ cessare substantijs: quia cedere interpretari solet ꝓ eo qḋ est locū dare: ideo nonnūꝙ accipit̄ ꝓ eo quod est dare: q2 qui creditur illi datur. vnde Virgi. xi. Hec omnis regio ꝛ celsi plaga pinea montis. Cedat amicitie teucroꝝ. Cedat. i. detur et concedatur. Sic igitur hic. cognitiones cessare id est date sunt: et per sortem obuenerunt. Cetera nota sunt.

Sanctus thomas. Quam varijs terras Hic incipit quintū metrum huius qui est quod dicitur archilochius ab inuētore dactylicum a pede ꝑdomināte. In quo ostēdit hominem esse dispositum ad contemplationeꝫ ex figura corporis sui. Et primo describit figuram corporalem aliarum bestiarum. Secundo figuram hominis ibi. Unica gens. Primo di. Animalia permeant terras ꝙ̄ varijs id est valde varijs figuris: nāqꝫ alia animalia extento corpore sicut sunt serpentes: sicut sunt reptilia: illa verrunt id est vertunt puluerem et incitata id est mota vi pectoris trahunt cōtinuum sulcum sup. in puluere. Sunt alia aīalia quib⁹ inest vaga leuitas alarū que verberant ventos et enatant et transeunt liquido volatu spacia lōgi etheris. i. aeris. Sunt alia q̄ gaudēt pressisse vestigia solo. i. terre gressib⁹ sup. suis ꝛ transmittere. i. ꝑtrāsire virides cāpos ꝛ gaudēt subire siluas q̄ omnia aīalia lꝫ videas illa discrepare varijs formis tn̄ facies eoꝝ ꝓna. i. ad terrā iclinata valet igrauare. i. igrauatos ostēdere sensus hebetes. ¶ Nota ꝙ phia tāgit tria gn̄a aīaliū. s. reptilia: volatilia: et gressibilia: q̄ lꝫ differāt in formis quia quedā formant̄ ad reptādū vt serpētes q̄dā ad volādū vt aues: q̄dā ad gradiēdū vt bestie terrestres: tn̄ in hoc

¶ Metrum quintum libri quinti.

Quam varijs terras aīalia permeāt figuris
Nāqꝫ alia extēto sūt corpe puluereqꝫ verrūt
Cōtinuūqꝫ trahūt vi pectoris incitata sulcū
Sunt quibus alarum leuitas vaga verberātqꝫ vētos
Et liquido longi spacia etheris enatant volatu
Hec pressisse solo vestigia gressibusqꝫ gaudent
Vel virides campos transmittere vel subire siluas
Que varijs videas lꝫ omnia discrepare formis
Prona tn̄ facies hebetes valet ingrauare sensus.
¶ Unica gens hoim celsum leuat altius cacumen
Atqꝫ leuis recto stat corpore despicitqꝫ terras
Hec nisi terrenus male desipis admonet figura
Qui recto celum vultu petis exerisqꝫ frontem
In sublime feras aīam quoqꝫ ne grauata pessum
Inferior sidat mens corpore celsus leuato

omnia cōueniūt ꝙ hñt faciē inclinatā ad terrā. ¶ Unica gens hoim. Hic describit figurā hoīs dī. Unica gēs hoim. i. solū gen⁹ hūanū leuat celsum cacumen. i. caput suum alti⁹ et leuis stat recto. i. erecto corpe: et despicit terras vultuq; eleuato ad celū tu hō terren⁹ q̄ recto vultu petis celū et exeris. i. erigis frontē hec recta figura admonet te ꝙ tu male desipis: nisi etiā feras. i. extolles animū tuū sublime. i. in celestia ne mēs grauata. i. Suedie depssa pessus. i. sub pedib⁹ vl' subt⁹: et ē pessus aduerbiū loci. q̄ illa mēs sidat. i. resideat inferior leuato corpe celsus. ¶ No. cū hō habeat figurā corpis erectā ad celū si aia nō erigeret ad cōtemplationē celestiū videret corp⁹ eē nobili⁹ aia. ¶ No. fm Ari. i. xvi. de aīalib⁹. Homo inter oīa aīalia hꝫ figurā recti linearē: de qua figura etiā loquit. Ouidi⁹ in pīo li. metha. dī. Pronaq; cū spectēt aīalia cetera terrā. Os homini sublime dedit celūq; videre. Jussit et erectos ad sydera tollere vultus.

¶ Ascensius.

Quam varijs et c. Uersus ē monocolos. ē eñ tot⁹ phaleti⁹ seu archilochi⁹ ꝯstatq; ex q̄tuor pedib⁹ heroicis. i. ꝯsuetis in hexametro heroico. et trib⁹ trocheis ita tñ ꝙ vltima syllaba intelligat cōmunis. nam vltim⁹ pes spōdeus frequēter est. Quart⁹ aūt dactyl⁹ ē sp finiēs ptes orōnis more bucco. v̄sus. et si quartā syllabā a fine depseris erit tot⁹ heroic⁹: vt deposita vltia syllaba hui⁹ v̄bi ptineāt erit hexamet sic. Quas varijs terris aīalia p me figuris. Et ita in singulis. Legit aūt pncipiū diuersimode. Nā alij dicūt ꝙ varijs. alij tā varijs. alij tuz varijs. In illo aūt v̄su. Hec pssisse solo vestigia gressibusq; gaudēt duo vitia offendi. Nā p pssisse scriptū erat pcessisse qd neq; v̄sus neq; snīa patit. Uenit eñ a premo pressi. Nā sensus ē. gaudēt pressisse. i. impssisse vl' fixisse solo vestigia. Alterū vitiū erat q̄r ablata fuit syllaba q; ibi gressibusq;. vñ tā v̄sus ꝙ sensus diminut⁹ fiebat. Unica gēs hoīz. sic Ouidi⁹ pīo metha. Pronaq; cū spectēt. Gens aūt dr gen⁹ et etiā pecudib⁹ attribuit. vñ Uirg. in septio. etiā eq̄s gētem eē dixit. Despicitq; terras. despicere ē deorsuz inspicere. et q̄r p ꝯtēptū fit ꝙ nolum⁹ queq; aspicere: aut q̄r eū aspiciētes sic aspicim⁹ q̄si deorsuz et ad rē vilē īspiciētes iō despicere accipit p ꝯtēnere vt i Bucco. Despect⁹ tibi sum: nec q̄s sim queris alexi. Ecōtrario suspicere ē susum seu sursuz aspicere: vt Attenuati sūt oclī mei suspiciētes i excelso. Exeritq; frōtē. Male legit exexeritq;: q̄r v̄sus nō patit. Est āt exero ꝯpositū ab ex seu ex̄ vl' sero: sꝫ q̄r x. vacat geminū ss. vl' c. et s. iō hꝫ Prisc. post x. nō solū poī s. Nā ab ex et salio salui saltū fit exulto n̄ exsulto. Est aūt exerere: se alti⁹ ex̄ alios ferre vl' expuere. vñ exertā linguā dicim⁹. Notū ēt eē dꝫ ꝙ ibi hec nisi terren⁹ male desipis. Nō ē legēdū dcipis. Uēit eñ a de et sapio. nō a capio. Pessuz ē sub pede vl' sub pedē. Est aūt mala vt docet Aug. politia dū corp⁹ qd dꝫ eē ācilla dñat aīe q̄ merito fuerit dña; aut dū sensus rōni ipat. Sidere ē cape sedes ad sedēdū.

Gens.
Despicio.
Exero.

¶ Prosa sexta et vltima quinti libri.

Quoniā igitur vti pauloāte mōstratū est: omne qd scit nō ex sua sꝫ ex cōprehendentiū natura cognoscit intueamur nunc q̄ꝑ phas ē q̄s sit diuie substātie stat⁹ vt q̄nā etiā scientia eius sit possimus agnoscere. Dum igitur eternū esse cunctorū rōne degentiū cōe iudiciū ē. Quid sit igitur eternitas consideremus. Hec eñ nobis naturā pariter diuinā scientiāq; patefecit. ¶ Eternitas igit ē

Quoniā igit vti pauloante. Hic incipit sexta psa et vltima hui⁹ quinti libri in qua determinat veritatē de cōpossibilitate pscientie diuine et liberi arbitrij. Et pīo ponit suā determinationē. Secūdo subiungit vtilē exhortationē circa finē libri: ibi. Auersamini igit. Primo oñdit modum diuine cognitiōis. Scdo soluit obiectiones factas cōtra diuinam puidentiā. Tertio concludit compassibilitatē liberi arbitrij cuz puidētia diuina. Scda ibi. Quid igitur postulas. Tertia ibi. Que cū ita sint. Primo determinat de statu dei qui est eternitas. Scdo ex hoc declarat modū diuine puidētie ibi. Qm̄ igitur omne iudiciū. Pīo premittit ꝙ determinandū sit de eternitate. Secūdo determinat de ea: ibi. Eternitas igit est intermina. et c. Primo dī. Qm̄ monstratū est pauloāte ꝙ oē qd scitur cognoscitur nō ex rei natura. i. ex natura rei scite: sꝫ ex natura cōprehendentiū. i. cognoscētiuz intueamur nūc q̄ꝑtū phas ē quis sit stat⁹ diuine eētie vel substātie vt possum⁹ agnoscere q̄ sit eius scia et subdit ꝙ cōe iudiciū cūctorū degētiū. i. vtentiū rōne est deū eē eternū: ideo cōsideremus q̄d sit eternitas. hec eñ nobis patefecit pariter naturā et diuinā scīaz. ¶ No. ꝙ viri degentes rōne sunt vl'ri p̄diti luce sapiētie et oēs isti cōcedūt deū eē eternū. Nā phs. viij. phisi. Ex eternitate mot⁹ ostendit eternitatē motoris: et oēs tam greci ꝙ barbari putantes deos esse estimant eos immortales. ¶ Nota ꝙ q̄r eternitas dei et natura et scia dei nō differūt fm substātiā: ideo cognita eternitate cognoscit natura et scīa dei. ¶ Eternitas igitur. Hic ꝓsequitur de eternitate et primo ponit ei⁹ diffinitionē. Secundo declarat eam: ibi. Quod ex collatione. Primo dī. Eternitas est possessio vite interminabilis existens tota simul et perfecta. ¶ Nota fm Alber. supra lib. de causis. Aliquid est eternū et est in eternitate et est ipsa eternitas sicut deus. Aliqua sunt eterna et sunt in eternitate: sꝫ nō sunt ipa eternitas sicut substantie separate. Alia sunt eterna non in eternitate; nec sunt ipsa eternitas vt motus

Sanctus Thomas.

interminabilis vite tota sil' z pfecta possessio. ¶ Qd ex collatiōe tpaliū clari' liquet nã qcqd viuit in tpe: illud pñs a pteritꝭ i futura pcedit. Nihil ē i tpe ↄstitutū qd vltimū vite sue spaciū parit' possit ãplecti. Sȝ crastinū qdē nōdū apphendit hesternū vo iã pdidit. In hodierna qꝫ vita nō ãpli' viuitis qȝ in illo mobili trãsitorioqꝫ momēto. Quicqd igit tpis patit' cōditionē lȝ illd sicut de mūdo censuit Ari. nec cepit vnqꝫ eē nec desinat vitaqꝫ ei' cū tpis ifinitate tēdat: nōdū tn̄ tale ē vt eternū eē iure credat. Nō eñ totū sil' infinite lȝ vite spaciū cōprehēdit atqꝫ cōplectit: sȝ futura nōdū trãsacta iã non hȝ. Qd igitur itermiabilis vite plenitudinē totaȝ pariter cōprehēdit ac possidet: cui nec futuri qcqȝ absit nec preriti fluxerit hoc eternū eē iure phibetur. Idqꝫ necesse est z sui cōpos pñs sibi semp assistere z ifinitatē mobilis tpis hr̄e pñtē. ¶ Uñ qdã nō recte cū audiūt visuȝ Platoni mūdū hūc nec habuisse iniū tpis nec habiturū eē defectū hoc mō cōditori cōditū mūdū fieri coeternū putãt. Aliud ē eñ p interminabilē duci vitã qd mūdo Plato tribuit. Aliud interiabilis vite totaȝ pariter cōplexam esse pñtiam: quod diuine mentis pprium

Eternitas

tps z mūdus. ¶ No. cū di. Eternitas est possessio: ibi vtit' noīe possessiōis ad designãdū imutabilitatē z insufficiētiã eternitatis qȝ ipa firmit' possidet' qcqȝ habet: z di. vite ad innuendū qꝫ nō viuētia nō mēsurant' eternitate z di. interminabilis ad differētiam illi' vite q̄ hȝ terminū a pte ãte z a pte post sicut vita hoīs vel a pte ãn tm̄ sicut vita ãgelor z di. tota simul ad differentiã vite ãgelice: qꝫuis eñ eē angeli fm substãtiã sit totū simul nō tm̄ fm opatiōnē cū habeat opationes successiuas z intellectiōes: z di. pfecta ad designãduȝ qꝫ eternitati nihil deest pfectū eñ est cui nihil deest. i. celi z mundi. ¶ Qd ex col. Hic declarat diffinitionē. Scdo redarguit quosdaȝ q̄ vocabulo eternitat' abutebantur ibi. Nō recte. Pmo ḡ declarat diffinitionē eternitatis i cōparōe ad tps di. Uñ dictū ē qꝫ eternitas est possessio tota sil' interiabilis vite qd liquet clari' ex collatiōe. i. cōparatiōe tpalis. Nã qcqd viuit in tpe illud pñs pcedit p successiuã mutabilitatē a pteritis i futura z nihil ē i tpe ↄstitutū qd parit' possit ãplecti. i. cōprehēdere vltimū spaciū vite sue: sȝ crastinū nondum apphendit. hesternū vo tps iam pdidit et in hodierna vita nō ampli' viuit. i. nihil pl' ē pñs de hodierna vita nisi qd i illo mobili z trãsitorio momēto ↄtinet' de vita: et de momēto illud idiuisibile instãs quo futurū copulat' cū pterito qcqd igit' patit' tpis ↄditiōeȝ id est successioneȝ: lȝ nūqꝫ cepit eē nec desinat esse sicut Ari. cēsuit de mūdo lȝ vita. i. duratio ei' tēdat' id est extēdat' cū ifinitate tpis: nō dū tn̄ tale ē vt iure credat' eē eternū: qȝ nō cōprehēdit neqꝫ ↄplectitur sil' totū spaciū vite. i. sue durationis: lȝ ifinite. i. ifinito tpe duret sȝ futura nōdū hȝ trãsacta. i. ptrãsita z pterita nō hȝ. Qd igit' nō cōprehēdit et possidet parit' totam plenitudineȝ interiabilis vite cui nihil absit futuri nec aliqd fluxerit pteriti illd iure phibet' eē eternum: qȝ illud eternū sui cōpos eo qd nihil sibi desit necesse ē sp sibi assistere pñs et est necesse pñtem habere infinitatē. i. infinitã durationē tpis mobil'. i. successiui. ¶ No. qꝫ qȝ p cognitionē tpis deucim' i cognitionē eternitat': eo qꝫ opposita iuxtã se posita mag' elucescunt: iō p naturã z successionē tpis declarat nob' naturã eternitatis. Sicut rō tpis ↄsistit i successione z apphēsiōe prioris z posterioris i motu cui' vna ps ptērit z alia futura ē. sic ratio eternitatis p oppositū cōsistit in apphēsione vniformitatis illi' qd oīno est extra motū cōprehēdēs sil' pteritū z futurū tanqꝫ pñs. ¶ No. qꝫ ipius eterni nil trãsit in pteritū: iō sp sibi pñs assistit: qȝ vero nūqꝫ deficiet sicut nec vnqꝫ incepit cū habeat vitã iterminabilē necessarie ē qꝫ assint q̄lȝ differētie tpis etiã si ponat' tps infinitū z qȝ eodē modo assistit differētijs tēpor p quē modū in se subsistit. mo' aūt quo i se subsistit ē pñtiali': iō etiã assistit differētijs tpis p moduȝ pñtē: iō dicit qꝫ necesse ē z eternū pñtē hr̄e ifinitatē tpis mobilis. ¶ Uñ qdã nō recte. Hic pbia reprobat quosdaȝ qui abutebant' vocabulo eternitatis. Scdo docet pprīū modū loquēdi: ibi. Ita si digna. Pmo facit qd dictū ē. Scdo manifestat quō tpalia deficiūt a simplicitate diuine nature quã nitunt' imitari: ibi Hūc eñ. Pmo di. Dictū est qꝫ eternitas nō solū dicit interminabilitatē: s; etiã simplicitatē. vnde nō recte quidã putant qui cū audiunt visum esse Platoni mundū hunc non habuisse iniū tēporis nec habiturū defectum. i. finē hoc modo putant mundū conditū fieri coeternū conditori. Causa autem quare nō recte putãt ē: qȝ aliud ē duci p interminabilē vitã cū quadã successione: qd Plato tribuit mūdo z aliud est simul esse cōpletã totã pñtiam vite interminabilis qd est propriū diuine mentis; z

quia aliq̄s diceret. Si mūdus nunq̄ incepit videt̄ esse coeternus deo. Ad hoc rñdet ꝙ deus est p̄or mūdo nō antiq̄tate tp̄is: sed simplicitate nature. vñ dicit. Neq3 enī deus debet videri āntiq̄or rebus cōditis q̄ntitate tēp̄is: sed potius ꝓprietate simplicis nature. ¶ Notandū sicut p3 ex lib. thimei Plato voluit mūdū incepisse: sed finē nō habere. ꝛ hoc idē Arist. sibi imponit in lib. celi ꝛ mūdi di. ꝙ solus Plato generat mūdū. Quid ē ergo quod dicit Boe. ꝙ plato nō posuit mūdū īcepisse. Ad hoc dicit̄ ꝙ dū Plato dixit mūdum habuisse īnitiū intelligit̄ ꝙ habuit initium institutōis nō aūt tp̄is: sicut p3 exemplū de vestigio pedis: vt si pes ab eterno stetisset in puluere pes esset cā vestigij naturalr̄ precedēs vestigiū licet nō tempore. ¶ Hunc enī vite. Hic manifestat quō tp̄alia deficiūt a simplicitate diuine nature quā nitūtur imitari di. Ille infinit⁹ motus rerum tp̄aliū imitat̄ q̄ntū potest hūc presentariū statū vite imobilis id est eternalitatis: ꝛ cū nō potest effingere. i. exp̄mere et equare: deficit ab ei⁹ imobilitate successiue acq̄rendo qđ habere nō potuit et ex simplicitate prescientie decrescit in infinitā q̄ntitatē p̄teriti ꝛ futuri ꝛ cū neq̄at possidere pariter totā plenitudinem vite sue: hoc ip̄o ꝙ aliquo modo nunq̄ esse desinit ꝛ videat̄ aliquaten⁹ emulari illud qđ implere nō potest alligans se scz stat⁹ tp̄alis ad qualēcūq3 presentiā huius momēti. i. instantis exigui. i. indiuisibilis et volucris i. trāsitorij q̄ scz p̄ntia instantis tēporis gestat. i. h3 quādā imaginatiōnē manētis p̄sentie. i. eternitat̄ ꝛ p̄stat quibuscūq3 ꝯtigerit vt illa esse videātur. Nā illa dicimus eē que sunt in p̄nti momento: q2 v̄o nō potuit manere scilz in p̄sentia instātis ꝓpter naturā rei mobilis ideo arripuit infinitū iter tēp̄is ꝑ successionē: ꝛ eodē modo factum est: vt continuaret vitā eundo de vno esse in aliud cui⁹ plenitudinē nō valuit. i. potuit cōplecti permanēdo. ¶ Nota ꝙ infinit⁹ mot⁹ rerū tp̄aliū q̄ntū potest imitat̄ statum eternitatis: q2 nō potest eū totaliter exp̄mere: q2 status tēporalis est successiuus: status eternitatis nō est status tp̄alis respicit p̄teritū ꝛ futurū: stat⁹ eternitat̄ tm̄ p̄ns: ꝛ tm̄ hoc imitat̄ statū eternitat̄: ꝙ sicut eternitas nūq̄ deficit: sic infinit⁹ mot⁹ rerū tp̄aliū nūq̄ esse desinit: ꝛ sicut in tp̄e est dare instās qđ h3 quādā imaginē cū eternitate: ita ꝙ sicut in eternitate aliq̄d đr esse. ꝛ sicut illa dicim⁹ esse q̄ sunt in p̄nti instāti: ideo status rerum tp̄aliū l3 nō possit imitari statū eternitat̄ p̄ntialr̄ ꝑmanēdo: tm̄ ip̄m imitat̄ suā durationē successiue cōtinuādo. ¶ Itaq3 si digna. In ista parte p̄hia docet quō ꝓprie loquēdū sit de deo ꝛ de mūdo di. Si nos sequētes platonē velim⁹ iponere noīa digna. i. conueniētia rebus: dicam⁹ deū esse eternū: mūdū v̄o dicam perpetuum ꝛ hoc cōsonat dicto auctoris Grecismi. Eternū v̄o sine p̄ncipio sine fine. Perpetuū cui principiū: s3 fine carebit. ¶ Qm̄ igit̄ oīe iudiciū. Hic p̄hia ex dictis ondit modū scie diuine. Primo ergo ostēdit qualis sit scia diuina ꝛ qualr̄ sit noianda di. quia omne iudiciū cōprehēdit ea q̄ sunt sibi subiecta. i. sua obiecta s̄m sui naturā. i. s̄m naturā ꝯtūris cognoscētis. Natura aūt dei talis est ꝙ semꝑ ipsi deo est status etern⁹ ꝛ p̄ntarius. Ex quo sequit̄ ꝙ scia dei supgressa oēm motionē tp̄is manet in simplicitate p̄sciētie: ꝛ cōplectens infinita spacia p̄teriti ꝛ futuri tēp̄is oīa cōsiderat q̄si iam. i. presentialr̄ gerātur in sua simplici cōditione. Tunc ostēdit quō scia dei est nominānda di. Itaq3 si velis pensare prescientiā que cūcta dignoscit: nō dices diuinā scientiā esse p̄scientiā q̄si futuri: sed recti⁹ estimabis

esse manifestū ē. Neq3 de⁹ cōditꝭ reb⁹ antiq̄or videri ꝺ3 temporis q̄ntitate: sed simplicis potius ꝓprietate nature. ¶ Hūc enī vite inmobilis p̄ntariū statū infinitus ille tp̄aliū rerū mot⁹ imitatur. Cūq3 eū effingere atq3 eq̄re nō possit ex inmobilitate deficit in motū ex simplicitate p̄sentie decrescit in infinitā futuri ac p̄teriti q̄ntitatē. Et cū totā pariter vite sue plenitudinē nequeat possidere: hoc ip̄o ꝙ aliq̄ modo nūq̄ eē desinit: illud qđ iplere atq3 exprimere nō pōt aliquaten⁹ videtur emulari: alligās se ad q̄lēcūq3 p̄ntiā huj⁹ exigui volucrisq3 momēti. Que qnī manētis illi⁹ p̄sētie quādā gestat imaginē: qbuscūq3 cōtigerit id p̄stat vt eē videātur. Qm̄ v̄o manere nō potuit infinitū tp̄is iter arripuit: eoq3 mō factū est vt cōtinuaret vitā eūdo cui⁹ plenitudinē cōplecti nō valuit ꝑmanēdo. ¶ Itaq3 si digna reb⁹ noīa velim⁹ iponere platonē sequētes deū q̄dē eternū: mūdū v̄o dicamus esse ꝑpetuū. ¶ Qm̄ igitur oē iudiciū s̄m sui naturā q̄ sibi subiecta sunt cōprehēdit: est aūt deo sp̄ etern⁹ ac p̄ntari⁹ status: scia q3 eius oēm tp̄is supgressa motionē in sue māet simplicitate p̄ntie: infinitaq3 p̄teriti ac futuri spacia cōplectēs: oīa q̄si iā gerātur in simplici cognitōne.

cõsiderat. Itaq; si p̄scientiā pēsare velis qua cūcta di
noscit nō esse p̄scientiā q̄si futuri: sed sciam nunq̄ defi
cientis instātie rectius estimabilis. Vn̄ non p̄uidentia
sed ꝓuidētia potius dicit q̄ porro a rebus infimis con
stituta quasi ab excelso rerū cacumine cūcta ꝓspiciat.

Quid igit postulas vt necessaria fiant que diuino
lumine lustrātur: cū nec hoīes q̄dē necessaria faciāt eē
que videāt. Nū enī q̄ p̄ntia cernis aliquā eis necessita
tem tuus addit intuit⁹? Boe. Minime. Phi. Atqui si
est diuini hūaniq; p̄ntis digna collatio vti vos vestro h
tēporario p̄nti q̄dā videtis: ita ille oīa suo cernit eterno.

Quare hec diuina p̄notio naturā rerū ꝓprietatēq;
nō mutat. Taliaq; apud se p̄ntia spectat q̄lia in tpe oli
futura proueniet. Nec rerū iudicia cōfundit: vnoq; sue
mētis intuitu tā necessarie q̄ nō necessarie vētura diuo
scit. Sicuti vos cū pariter ambulare in terra hoīem &
oriri in celo solē videtis: q̄q̄ sit sil' vtrūq; conspectum

diuinā scientiā esse instantie .i. presentie nunq̄ deficiētis. Qđ confirmat p ethymologiā huius noīs ꝓuidentiā di. Unde cognitio diuina non dicit p̄uidentia: q2 illa importat ordinē ad futurū: sed dicit ꝓuidentia quasi porro .i. ꝓcul a rebus infimis cōstituta: quasi ab excelso cacumine rerū cūcta ꝓspi
Scia dei. ciat. ¶ Nota q̄ cognitio sequit modū rei cognoscētis. ideo cognitio & sciētia dei sequit statū & dispo sitionē dei. Status aūt dei est eternus & p̄ntarius: cū eē diuinū mensuret eternitate: ergo sciētia dei erit eterna & p̄ntaria: ita q̄ oīa q̄ sunt preterita & futura cognoscit quasi sint p̄ntia. ¶ Nota q̄ aliq̄s
Non ens. diceret. Non ens nō potest alicui esse p̄ns: sed p̄teritū & futurum est nō ens: ergo nō potest esse p̄sens cognitioni diuine. Dicendū q̄ duplex est nō ens: quoddā qđ nullo modo est ens: nec potest esse ens & tale nō ē realiter p̄ns alicui cuȝ nihil sit. Aliud est nō ens nō simpliciter: sed q2 actu nō est ens: et hmōi nō ens nō possit realr coexistere tēpori p̄nti: pōt tn̄ coexistere eternitati: q2 eternitas cum sit infinita excedit tps p̄ns extendendo se ad p̄teritū & futurū. Et sic p̄teritū et futurū sunt eternitati coexistētia p̄ntialiter: q2 i eternitate nō est successio. Unde nō seq̄tur: si aliq̄d coexistit eternitati tāq; p̄o & tāto simplr existat: q2 eternitas etiā excēdit se ad nō existēs sicut ad p̄teritū & futurū. ¶ Nota q̄ deo oīa sunt p̄sentia: sibi nihil est futurū: ideo sciētia sua nō est dicēda presciētia que sonat aliq̄d futurū: nec debet dici preuidētia ꝓpter eandē causam: sed debȝ dici ꝓuidentia quasi ꝓcul cōstituta a rebus inferiorib' oīa ꝓspiciēs. ¶ Quid igit. Hic soluit obiectōes supius factas ꝯtra ꝓuidentiam. Primo ergo ostēdit qualit hmōi obiectiones soluātur. Scđo resumit primā obiectionē ip̄am fortificando: vt formalius soluat. Scđa ibi. Hic si dicas. Circa primū notandū q̄ erāt tres rōnes. Harum prima & secūda fundātur sup hoc sēs q̄ nihil potest esse prescitū a deo nisi id sit necessarium. Tertia fundatur sup hoc q̄ euētus incertus nō potest certitudinalr cognosci. Facit ergo duo. Primo ostēdit q̄ presciētia non imponit necessitatē rei prescite: p quod soluit p̄ma & scđa ratio. Scđa ostendit q̄ scientia dei nō mutat naturā rei: sed simul stant certitudo a parte scientie: & incertitudo a pte euētus: per quod etiam soluit tertia ratio. Secūda ibi. Quare hec diuina. Primo dicit. Ex quo de' cognoscit omnia tanq̄ presciētia. Quid igit postulas vt illa fiant necessaria que lustrantur id est que comprehendūtur diuino lumine. id est diuina cognitione: cum nec homines faciant ea necessaria q̄ presentialiter vident. Verbi gratia. Quod homo videt in presenti non facit esse necessarium. Num pro nunquid enim intuitus tuus addit: id est dabit aliquam necessitatem eis que tu cernis presentia dicit Boetius. Minime. Et Philosophia. Si est digna collatio diuini et humani intuitus respectu presentis: vtpro sicut vos videtis: quedam hoc presenti temperario: id est presenti tempore: et ita deus suo eterno intuitu omnia cernit tanq̄ presentia. ¶ Notādū q̄ intuitus noster rei presentis nullā ponit necessitatem rei presenti: quia visio sortis currētis non imponit necessitatem sorti currenti: quia potest sortes currere vel nō currere: sic etiā intuitus diuinus qui omnia presentialit cognoscit nullam imponit rebus necessitatē: sed videt ea presentialiter sicut futura sunt. Futura enī necessario videt necessario futura: & futura cōtingentia videt cōtingenter futura. Quare hec diuina prenotio. Hic ostendit q̄ circa cōtingentia simul stant certa cognitio dei et incertus euentus rei dicens. Quare hec diuina prenotio qua deus nouit futura illa non mutat proprietateȝ rerum quo ad necessitatem et cōtingentiā. quia nō imponit necessitatem rei que cōtingens est: sed talia apud se spectat presentia qualia olim preuenient futura: nec cōfundit rerum iudicia. vt contingens faciat non esse cōtingens: sed vno intuitu mētis dignoscit tā necessarie q̄ nō necessarie ventura .i. futura. Quod declarat in exemplo dicens. Sicut vos homines quādo pariter .i. in eodē instanti videtis ho

min em ambulare in terra et solē oriri in celo. lʒ vtriūq; simul sit conspectū: tñ discernitis hoc esse vo luntariū scʒ hoīem ambulare in terra et illud esse necessariū scʒ solē oriri. Ita siliter diuin⁹ intuitus cū cta despiciēs. i. deorsum inspiciēs mī⁹ pturbat reꝝ qualitatem. s. contingentiā et necessitatē reꝝ. Di co apud se pñtium rōne eternitatis: sed futuraꝝ ad cōditionē tpis. Quo fit vt cognitio futuroꝝ dei tanq; presentiū nō sit opinio: sed cognitio veritate nixa. i. cōfirmata: cū cognoscit aliqd esse exiturū. i. futuꝝ qđ qdē nō nesciat. i. bene sciat carere pōt necessitate existē di. ¶ No. de hoc qđ dr: deū oīa pñ tialiter cognoscere pterita et futu ra ponūt qdā exēplū de baculo fi xo in aq̄ qui successiue toti fluuio pñs est cū ptib⁹ ei⁹ sic eternitas si mul ē cū toto tpe: et cū oīb⁹ q̄ fuīt in tpe: ita q toti tps et quicquid est successiuū i tpe est pñs eterni tati. Aliud exēplū ponit de cētro vt si ponat eternitas sicut cētrū et totū tēp⁹ sicut circūferētia: tūc lʒ circūferētia ptinue moueat: et pe toti succedat: tñ in cōpatiōe ad cē trū vniformit se hʒ. Aliud exēplū ponit de aliquo q vadit p viaꝫ et nō videt hoīes post se veniētes: sʒ ille q de alta turri respiceret vi deret totā viā et hoīes p eā trāseū tes tā precedētes q sequētes: sic de⁹ de speculo sue eternitatis re spiciēs oīa psentialit videt tā pre sentia q futura. ¶ Hic si dicas. Hic pħia reddit ad primā rōnē su peri⁹ positā ipʒ fortificādo vt for mali⁹ soluat et fortificat eā. Scđo soluit. Tertio solutionē declarat scđa ibi. Rñdebo: et tertia ibi. Due eñi. dicit ergo sic. Si dicat hic obijciē do illud nō posse non euenire qđ de⁹ videt euēturū: q2 tūc de⁹ falle retur qđ aūt nō pōt nō euenire id ex necessitate sup. dicas ptingere et sic astringas me ad nomē neces sitatis: vel cōcedā ptingēs aliquo mō eē necessariū. Ego fatebor reꝫ solidissime veritatis cui vix aliqs accesserit eā cōcedēdo nisi specu lator diuini. i. diuine nature. Tūc soluit obiectionē di. Si coartaue ris me vt cōcedā aliquā necessita tē futuroꝝ: rñdebo idē q futurus

tñ discernis: et hoc volūtarium illud esse necessariū iudi catis. Ita igitur cūcta despiciēs diuinus intuitus qua litatē rerū minime pturbat apud se qdem pñtium: ad cōditionem vo tpis futurarū. Quō fit vt hec nō sit opi nio: sed vitate potius nixa cognitio: cū exiturū qd ēē co gnoscit: qđ qdem existēdi necessitate carere nō nesciat. ¶ Hic si dicas qđ euēturū de⁹ videt id nō euenire nō posse qđ aūt nō pōt non euenire id ex necessitate cōtin gere: meq; ad hoc nomē necessitatis astrigas. Fatebor rē qdē sollidissime vitatis: sed cui vix aliqs nisi diuini speculator accesserit. Rñdebo nāq; idē futurū: cū ad di uinā notionē refertur necessariū cū vo i sui natura ppē ditur: liberū prorsus atq; absolutū videri. ¶ Due sūt eñi necessitates: simplex vna: veluti q necesse est omēs hoīes esse mortales. Altera cōditōis vt si aliquē ābula re scias eū ābulare necesse est. Qđ eñ qsq; nouit id esse alit q notū ē neqt: sʒ hec pditio minime secū illā simpli cē trahit. Hāc eñ necessitatē non ppria facit natura: sʒ conditionis adiectio. Nulla eñ necessitas cogit incedere volūtate gradiētē qūuis eū tñ cū gradit incedere neces sariū sit eodē igitur mō si qd puidētia pñs videt id esse

est quo ad nos cū refertur ad diuinā notionē cui ipsum est psens. Dico necessariū eē necessitate cōdi tionata scʒ ratione presentie. cum autem idem futurū perpenditur in sui natura rōne cuius habet futuritionē et determinationē in sui causa necesse est videri liberum. ¶ Nota q sicut illud quod in se est cōtingens qñ est nobis psens rōne presentie sortit quādam necessitatē qua necessitate est ipsum esse dū presens sit ita: q2 oīa sunt deo pñtia rōne istius pñtie in ordine ad ipam diuinā cognitionē sortiūtur quādā necessitatē: lʒ in sui natura prorsus videant libera. ¶ Due eñi sunt necessitates sim plex vna. Hic pħia declarat solutionē p quādam distinctionē necessitatis et eam applicat ad ppositum. Secūdo cōcludit ex pmissis simul stare q alique sunt sm se cōtingentia et incerta: que tamē eueniūt certitudinaliter inquātum a deo preuisa. secūda ibi. Fient igitur pculdubio cūcta. Primo dicit. Due sūt necessitates. Una simplex que est necessitas nature: sicut oēs hoīes necessario eē mor tales. Alia est necessitas cōditionis: vt si scias hominē ambulare illū necesse ambulare est: quia qđ quisq; nouit illud nō potest alit esse q notū est: sed hec pditio. i. necessitas pditionata mīme trahit secum simplicē necessitatem: quia necessitatē conditionis non facit ppria natura: sed adiectio con ditionis. Nulla eñi necessitas cogit incedere. i. ambulare: gradientem. i. ambulātem volūtate sua: qūuis necessariū sit eū ambulare tunc cū gradit. i. ābulat. Hanc distinctionē applicat ad ppositum di. Eodē mō si qd diuia puidētia pñs videt illud eē necesse est. s. ea pditiōe q puisum ē et ea q ponit

tibi pñs ꝙuis nullā hēat necessitatē nature. Sed ea futura ꝯtinet tāꝙ pñtia q̄ ex libertate arbitrij ꝓueniūt hoc relata ad intuitū diuinū fiūt ꝑ cognitionē notōnis ꝑ scīo.i.in sui natura nō habito re spectu ad diuinā cognitionē ipa nō desinūt.i.deficiunt ab absoluta.i.a ꝑfecta libertate sue nature. ¶ No. ſm intentionē Boe. ista rō. Quicq̄d est ꝓuisum a deo necessario euenit: soluit dicēdo ꝙ verū est necessario eueīt necessitate cōditionata: sȝ nō necessitate absoluta. Alij aliter soluūt ꝙ illa ꝓpo sitio est vera in sensu cōposito: sȝ falsa in sensu diuiso. vnde cuȝ dr. Quicq̄d ꝓuisuȝ est necessario eue nit: verū est in sensu cōposito: q̄a īpossibile ē ꝓuisum a deo nō eue nire: tñ in sensu diuiso falsa est: q̄z euētus re saltē ꝯtingētis in se nō est necessitas. ¶ Fiūt igit̄ ꝓculdu bio. Hic ꝓbia cōcludit ex ꝑdictis ꝙ ista simul stāt ꝙ aliq̄ ſm se sunt ꝯtingētia ⁊ incerta: q̄ tñ certitudi nalit̄ eueniūt inq̄tū ꝓuisa a deo. Scdo obijcit cōtra hoc ibi. Quid igitur refert nō esse necessaria ⁊c. Primo di. Proculdubio cūcta fu tura sunt que de⁹ ꝑnoscit esse alio quin falleretur diuina ꝓuidentia sed quedā eoꝝ ꝓficiscūtur.i. ꝓce dunt de libero arbitrio ita ꝙ q̄tū est de seip̄is pñt nō euenire vnde subdit q̄ ꝙuis eueniāt nō tñ amit tūt ꝓpriā naturā libertatis: quia ꝓusq̄ potuissent nō euenire. ¶ No ta ꝙ tota intētio Boe. fundat̄ sup̄ hoc ꝙ aliq̄d libere futurū ex natu ra in cōparatione ad ꝑscientiā diui nā necessario euenit: talis est ne cessitas cōditionata: quia inq̄tuȝ preuisuȝ ē sic necessario euenit: sȝ nō absolute circūscripta ꝓuisiōe ¶ Quid igit̄ refert nō esse necessa ria. Hic obijcit cōtra solutionē ⁊ soluit obiectiōes. Scdo cōtra illā solutionē iterū obijcit ibi. Sȝ si in quies in mea. Obiectio in hoc cō sistit. Ex quo futurum contingēs prescituȝ certitudinaliter euenit in necessario nō videtur esse diffi rentialiter cōtingens et necessari uȝ. vnde dicit. Quid igitur refert contingentia et libere futura non esse necessaria cum ista eueniant instar id est ad similitudinem necessitatis. Tunc soluit di. ꝙ inter euentū necessariū ⁊ cōtingentē hoc refert qḋ manifestū apparet ꝑ exempla q̄ pauloañ ꝓposui scȝ ꝙ sol oriēs ⁊ hō gradiens q̄ dū fiunt nō pñt fieri.i. necesse est fieri: ⁊ ita vtrūq̄ est necessariū sub ꝯditiōe ꝑñtie. pñtia eñ necesse ē esse dum sunt pñtia tñ vnū eoꝝ scȝ sol oriēs priusq̄ fieret necesse erat existe re. Alterū vero scȝ hō gradiēs minime hȝ necessitatē fieri āteq̄ fiat: ita etiā illa q̄ de⁹ hȝ in pñtia pro culdubio existūt ꝓpt̄ necessitatē ꝯditiōis q̄ sunt ꝓuisa euenire tāq̄ pñtia: sȝ eoꝝ q̄ sic sunt ꝓuisa h̄ de reꝝ necessitate descēdit sicut solē oriri aliud de ptāte faciētiū. s. hoīeȝ āmbulare ex q̄ ꝯcludit. Jō nō in iuria diximꝰ priꝰ ꝙ hec.i. illa q̄ ꝯtigent̄ eueniūt si referant̄ ad diuinā notitiā sūt nc̄cia. s. ex ꝯditiōe di uine scie. si ṽo ꝑ se ꝯsiderent̄ ipsa sunt absoluta nexibꝰ.i. a vīculis necessitat̄ qḋ manifestat ꝑ silr̄ si cuti si id qḋ ptȝ sensibꝰ si referas ad rōnē: tūc ē vl̄e. si añt referas ad sensuȝ: tūc ē singl̄are. ¶ No. ꝙ si idē relatū ad diuersa pōt eē vl̄e ⁊ singl̄are videt̄ silr̄ ꝙ idē ꝯpatū ad diuersa possit eē ꝯtingēs et ne cessariū. Nā ꝑticulare hȝ rōnē ꝯtingētis ⁊ vl̄e rōnem necessarij: sȝ videmꝰ ꝙ hūana natura compara ad intellectū agētē abstrahentē a ꝯditiōibꝰ ⁊ ꝯpata ad intellectū possibilē hȝ rōnem vl̄is: sȝ cōpara natura hūana ad sensus qui ꝑticulare cōprehēdūt rōnē hȝ rōnē singl̄aris. Nā vl̄e ē dū itelligit̄. ꝑticu lare ṽo cū sentit̄. silr̄ erit d̄ futuro ꝯtigēti ꝑ ipȝ ꝯpatū ad diuinā ꝑsciaȝ ē necessariū ꝯditiōalr̄. i se añt ꝯsideratū hȝ se ꝯtigent̄. ¶ Sȝ si inq̄es i mea. Hic obijcit ꝯ solutionē iā dictā ⁊ soluit illā obiectionē. Scdo mouet dubitationē ibi. Quid igit̄. Prio dicit. Tu obijcies ꝯ solutionē sic. Si in mea ptāte est mutare propositū meū: scilȝ currēdo vel nō currēdo ego euacuabo.i. frustrabo prouidentiā diuinā

necesse est tñ etsi nullā hēat nature necessitatē. Atq̄ de⁹ futura q̄ ex arbitrij libertate ꝓueniūt pñtia cōtuet̄. Hec igit̄ ad intuitū relata diuinū necessaria fiunt ꝑ cōditionē diuine notōis ꝑ scīo ꝯsiderata absoluta nature sue liber tate nō desinūt. ¶ Fiūt igit̄ ꝓculdubio cūcta q̄ futura de⁹ eē ꝑnoscit. Sȝ eoꝝ q̄dā d̄ libero ꝓficiscūt̄ arbitrio q̄ ꝙuis eueniāt existēdo tñ ꝓpriā naturā nō amittūt: q̄a ꝓusq̄ fierēt etiā n̄ euēire potuissēt. ¶ Quid igit̄ refert nō eē necessaria: cū ꝓpt̄ diuine scie cōditionē modis oībꝰ necitat̄ instar eueniāt. Hoc. s. ꝙ ea q̄ pauloāte ꝓposui sol oriēs ⁊ gradiēs hō q̄ dū fiūt nō fieri nō pñt eoꝝ tñ vnū ꝓus q̄ꝫ q̄ fieret necesse erat existere: alterū ṽo minime. Ita etiā q̄ ꝑscia de⁹ hȝ ꝓculdubio existūt: sȝ eoꝝ h̄ q̄dē de rerū necessitate descēdit: illud ṽo de ptāte facientiū. Haud igitur iiuria diximꝰ hec si ad diuinā noticiā refe rātur necessaria si ꝑ se cōsiderētur necessitat̄ eē nexibꝰ absoluta sicuti oīe qḋ sensibꝰ ptȝ si ad rōnem referas vniuersale: si ad seipsa singulare respicias. ¶ Sed si inq̄es in mea ptāte situ est mutare ꝓpositū euacuabo ꝓuidentiā cū que illa ꝑnoscit forte mutauero. Rūdebo

cum ego mutauero illa q̄ prenoscit esse futura: ipse soluit. ego r̄ndebo te posse deflectere. i. mutare ꝓpositū tuū: si veritas ꝓuidētie illa intuet̄ illud te posse scʒ mutare ꝓpositū tuū ⁊ an facies q̄ꝺ ꝓpositū mutes ⁊ intuet̄ quo cōuertis ꝓpositū tuū: ideo scias te nō posse vitare diuinā prescientiā: sicuti ꝗuis liberā volūtatē cōuertas in varias actiones tu nō potes effugere intuitū p̄ntis oculi. ¶ Nota ꝙ lʒ homo possit mutare ꝓpositū suū: per hoc tn̄ nō effugit p̄scientiā diuinā: q2 deus illā mutatōes prenoscit.

ꝓpositū te q̄dē tuū posse deflectere: sed q̄m ⁊ id te posse ⁊ an facias quoue cōuertas p̄ns prouidētie veritas intuet̄ diuinā te p̄scientiā nō posse vitare: sicuti p̄sentis oculi effugere nō possis intuitū: q̄uis te i varias actōes libera volūtate cōuertas. ¶ Quid igitur inquies: Ex mea ne dispōne sciētia diuina mutabit̄: vt cū ego nunc hoc nūc aliꝺ velim illa q̄ꝫ noscēdi vices alt̄nare videat̄. Boc. Mime. Phi. Omne nāq̄ꝫ futurū diuin⁹ p̄currit intuit⁹ ⁊ ad p̄ntiā ꝓprie cognitōis retorquet ⁊ reuocat: nec alternat: vt tu estimas nūc hoc nūc illud p̄noscēdi vices: sʒ vno ictu mutatōes tuas manēs preuenit atq̄ꝫ cōplectitur quā cōprehēdendi oia visendiq̄ꝫ p̄ntia nō ex futurarū ꝓuētu rerū: sʒ ex ꝓpria de⁹ simplicitate sortit⁹ ēst ex q̄ illud q̄ꝫ soluit̄ q̄ꝺ pauloāte posuisti idignū esse scie dei causam futura nr̄a p̄stare dicātur. Hec enī scie vis p̄ntaria notiōe cūcta ꝓplectēs reb⁹ oibus modus ipa cōstituit: nihil v̄o posterioribus d3. ¶ Que cum ita sint manet intemerata mortalib⁹ arbitrij libertas nec iniq̄ leges solutis oi necessitate volūtatibus p̄mia penasq̄ꝫ ꝓponūt. Manet etiā spectator desup cunctorū p̄scius deus visionisq̄ꝫ eius p̄ns semp eternitas cū nostrorū actuū futura q̄litate cōcurrit: bonis p̄mia malis supplicia dispēsans: nec frustra sunt in deo posite spes precesq̄ꝫ: que cū recte sint inefficaces esse nō possunt.

Posito enī ꝙ de⁹ preuideret te cras iturus ad forū. q̄uis possis nō ire ⁊ ꝓponas nō ire: nō tn̄ nō ibis: quia de⁹ ꝓuidet siml̄ ⁊ ꝓpositū ⁊ p̄t̄rem nō eūdi et mutationē ꝓpositi actionē eūdi: ⁊ iō nō potest aliquo modo effugere eius prescientiā. ¶ Quid inquies. Hic mouet dubitatiōez di. Tu forte inq̄es q̄d igit̄ contingat ex ista solutione mutabit̄ ne s̄cia diuina ex mea dispōne. i. ex mea variatione: scʒ cū ego nūc velim h̄ nūc aliud videat̄ ne p̄sciētia diuia ex hoc alternare. i. mutare vices suas noscēdi ⁊ cognoscēdi. Ipse respōdet. Mime cōtingit hoc ꝙ diuina s̄cia mutetur. Q̄ꝺ approbat p̄hia di. q2 diuin⁹ intuit⁹ p̄currit oīne futurū ⁊ retorq̄t illud ad presciētiā ꝓprie cognitōis ad cognoscendū oia sil̄ tanq̄ꝫ p̄ntia: nec alternat. i. mutat vices suas prenoscendi: nūc hoc nūc illud successiue sicut tu estimas: sed manēs libera mutatōe vno ictu p̄uenit et cōplectit̄ tuas mutatōes: quam p̄sentiā comp̄hēdēdi visendi oia tanq̄ꝫ p̄ntia de⁹ nō est sortitus ex reb⁹ futuris: sed ex ꝓpria simplicitate: ex quo resoluit̄. i. declarat̄ illud q̄ꝺ pauloāte posuisti scilicʒ indignū esse si futura nr̄a dicant̄ p̄stare causam scie dei. V̄tus enīʒ scie diuine cūcta cōplectās p̄sentialiter ipa imponit modū oībus rebus: q2 s̄cia dei est cā rerū: ipsa v̄o nihil d3 ipsis reb⁹: q2 nihil ab eis accipit: sicut nos accipim⁹ sciētiā a reb⁹. ¶ Nota si de⁹ sil̄ non cognosceret ea q̄ successiue euenīant in t̄pe: tunc sciētia dei eēt variabilis propter hoc q̄ꝺ ad cognitionē vni⁹ succederet cognitio alteri⁹: sed q2 oia sil̄ cognoscit tāq̄ꝫ p̄ntia: ideo in s̄cia nō cadit variatio vt p̄us nesciat esse alicuius: et postea sciet: vel q̄ꝺ p̄us sciat hoc nō esse ⁊ postea eē: imo sil̄ oia cognoscit. ⁊ iō sil̄ scit aliq̄d non esse in vna differētia t̄pis mēsurātis rem ⁊ esse in alia differentia t̄pis. ¶ Que cū ita sint. Hic concludit ex p̄missis cōpassibilitatem liberi arbitrij cū presciētia diuina di. que cū ita sint vt predictū est manet libertas abitrij mortalibus intemerata. i. incorrupta: leges preponūt hoībus penas et premia inique. i. iniuste volūtatibus nostris solutis. i. liberatis ab omni necessitate. manet etiā immobilr deus prescius cunctorū ⁊ p̄sens eternitas sue visionis cōcurrit cū futura qualitate scʒ bonitate malicia nostrorū actuuʒ dispēsans. i. distribuens bonis premia ⁊ malis supplicia: nec frustra posite sūt preces ⁊ spes in deo que nō possunt esse inefficaces cū sint recte. ¶ Nota ex quo ꝓpter liberum arbitriū potest res sic aliter euenire: nō iniuste bonis p̄mia ⁊ malis supplicia ꝓponūtur nec spes ⁊ preces frustrantur. frustrarētur omnia decrsi omnia vinculo necessitatis preterētur: sicut patet ex dictis.

¶ Aduersamini igiť vitia: colite virtutes: ad rectas spes animũ subleuate: humiles p̃ces in excelsa porrigite. Magna vobis est si dissimulare non vultis necessitatis indita probitates: cum ante oculos agatis iudicis cuncta cernentis.

¶ Aduersamini igiť vitia. Hic p̃hia subiũgit exhortationẽ vtilem ꝺ. Ex quo sic est ꝙ nõ estis coacti necessitate ad faciendũ aliq̃d: sed manet in vobis libera volũtas. ideo aduersamini. i. spnite vitia p̃ ea iuste incurritis penas colite. i. exercite ṽtutes ꝓpter quas merita cõsequamini: subleuate animũ vestrũ ad rectas spes q̃ in verã beatitudinẽ tendũt porrigite excelsa scꝫ ad deũ humiles preces ꝛ hoc merito faciatis: q꞉ si nõ vultis dissimulare aduertẽdo animũ vestrũ ab his: tũc magna vobis est indita necessitas ꝓbitatis: q̃a illud qȏ agitis nõ p̃ot latere eũ qui est iudex actuũ vestrorũ. vũ subdit cuꝫ agatis ante oculos. i. cũ actiões vestre sint in ꝓspectu iudicis cuncta cernẽtis scilꝫ dei. ¶ Nota vitia sunt spernenda que reddũt hoiem seruilẽ. naꝫ q̃ facit pctm̃ huus est pcti. Et Sen. dicit Si scireꝫ deos pctã ignoscituros et hoies ignoraturos adhuc ꝓpť vtilitatẽ pcti peccare erubescerẽ virtutes aũt sunt colẽde: q꞉ ṽtus est que habentẽ ꝑficiť ꝛ opus eiꝰ bonũ reddit. Recta spes et recte preces sunt deo porrigẽde: q꞉ his deo cõiũgimur ꝛ ipm̃ alloq̃mur: ꝛ si nos dissimulamꝰ negligendo predicta magna ṽtutea ꝓbitantẽ nobis inditã ꝛ ꝓmissam inde cõsequemur: q̃m omnia que agimus sunt in ꝓspectu dei cũcta cernẽtis. Sic em̃ scribiť ad Hebreos. iiij. Oĩa nuda et apta sunt oculis eiꝰ qui est deus benedictus in secula seculoꝝ. Amen. ¶ Ascensius.

Uoniã igiť ꝛc. Hec est vltima pars opis scripti qȏ nõnulli impfectũ haberẽtur eo ꝙ preuẽtus morte nõ potuerit alia que cõceperat ꝓsequi: bonã tamẽ vt videbimus cõclusionẽ facit ꝛ fere que ad cõsolationẽ necessaria videbanť iã dicta sunt. Intueamur nunc q̃tũ fas est. Bene dicit q̃tũ fas est: q꞉ de deo sapiendũ est ad sobrietatẽ. dictũq꞉ est. altiora te ne quesieris. verũ q꞉ deus amari nõ potest: nisi vtcũq꞉ notꝰ etiã noscitꝰ
Tueri tãdus est. De hoc aũt vocabulo tueri sciẽ ꝙ duo significat seruare scꝫ custodire aut ꝓtegere ꝛ inspicere. Et lꝫ Alexãder varias voces indicãdi det: vt ꝑ priore tueor: ꝑ scḋo tuor iuxta versiculũ. Dic tuor inspicio: tueor defendere dico. tñ in vtroq꞉ significato apud idoneos tueor scḋe declinatiõis inuenies: vt hoc loco intueamur Nã si intuor diceret: esset hic dicendũ intuamur. Iteꝫ ꝙ Alexander tuor facere tuitũ in supino: ꝛ tueor tutũ inuenies a tueor vtrũq꞉ dici. Nã inspectio d꞉ a multis intuitus. ꝛ a Uirgilio etiã obtutus nõ obtuitus. Uerũtñ nõ est dubiũ etiam tuor dici. Unde Statius in achileide. Utero modo cõtuor enses. Cui nec futuri quicq꞉ absit. Sic legendum est non
Eternum quicq̃d sicut plerique legũt. Eternũ si vt quidã volũt ab ether deflecteť deberet in ꝑma syllaba hẽre ae dipthõgon: ꝛ in secũda h ꝛ scribi aethernũ. Ideo aũt ab ethere deductũ volunt: q꞉ sicut ether. i. celum cũ sit sphérice figure nõ habet principiũ neq꞉ finẽ: ita nec aetherñũ in tempe. Perpetuũ autem
Perpetuũ sine dubio d꞉ a per ꝛ pero. Illud aũt ꝑpetit qȏ sꝑ petiť. i. aggrediť qȏ sequiť. vnde ꝑpetuũ tempus
Cõtinuũ. est cuius vna pars ꝓcedendo semꝑ petit ꝛ vrget aliã. Sicut ꝯtinuũ a cõtinẽdo q̃ vna pars ꝯtinet
Assiduum aliam ꝛ contiguũ a cõtingẽdo ꝙ vna cõtingit aliam ꝛ assiduũ ab assidendo quãdo vna assidet alteri: Uidebo nãq꞉ ꝛc. ordo est. Nam videbo idem futurũ. i. aliquid vnũ: ꝛ idem qȏ est futurum videri necessariũ. quum. i. cũ referť ad diuinã notionẽ ṽo pro sed videri liberum ꝛ prorsus. i. porro ṽsus hoc est omnino esse solutum a necessitate scꝫ quum. i. quãdo ꝑpendiť. i. cõsideratur i sua. i. ꝓpria natura. Aduersamini igiť vicia ꝛc. quia inquit certũ est pctm̃ esse voluntariũ: ꝛ ex libero arbitrio ꝓducit:
Auersor. igiť aduersamini. i. detestamini vitia. Hic male scriptũ erat aduersamini. Nam aduersor datiuo iũgitur: ꝛ idem est qȏ aduersarius sum. Auersor aũt accusatiuo ꝛ significat detestari aut denegari. Ouid. in fastis. Officioq꞉ leuem non aduersatus honorẽ. Et auctor noster in ꝑmo carmine primi libri primitiuũ sic posuisse videť cum ait. Heu heu q̃ surda miseros auertiť aure. Item quia opibus bonis libere factis dabunť premia: igitur colite ṽtutes. Et quia qui cũcta preuidet etiã media preuidet: vultq꞉ vt salus nostra precibꝰ impetreť. Igiť ad rectas spes animũ subleuate ꝛ humiles preces in excelsa porrigite. Humile diciť ab humo. Est ergo antitheton in his vocabulis humiles ꝛ excelsa. Magna vobis est indita. Indere rarum est: ꝛ tamẽ ab eo deflectitur inditus ta tuꝫ. Sicut nec predere legitur: ꝛ tamen preditus frequẽtissime. Est autem inditum a natura insitum aut impositũ Cum ante oculos agatis iudicis cũcta cernẽtis. Ad hoc ꝓpositũ dictũ est a sancto viro. Si vis deũ timere: cogita illũ cuncta videre. Urgẽtius aũt est quod hic d꞉ iudicis cũcta cernẽtis. Si eniꝫ iudex
Cõclusio operis est: ergo timẽdus. ¶ Hec sunt q̃ Stephane optime tu Boetij cõsolationẽ habui explanãda. In q̃bꝰ grãmatici munꝰ gessi: q꞉ philosophicũ reliquũ cõmentarium inueni. Quia ṽo semel vnã rem declaraui que vsui venit: operepretiũ duxi eoꝝ que peculiariter explanaui iudicem ꝛ repertoriuꝫ alphabeticum superaddere: adiiciturus apicem ex. M. Fabio. Quintiliano de scholarium (vt ita dicaꝫ) disciplina: sed prius prioris commenti tabulam preponamus.

¶ Finitur Boetius de consolatu philosophico cum duplici commento sancti Thome: et Ascensij.

Tabula habitatoꝝ i priori cōmēto: sup libris Boetij de ꝯsolatiōe phie s̄m ordinē alphabeti.

¶ Explicit tabula primi cōmenti Boetii de consolatione phie.

¶ Sequit tabula alphabetica secūdi cōmēti. i. Jodoci badii ascēsii in Boetiū de cōsolatione phie.

¶ Finis tabule secũdi cõmenti.

¶ Registrum.

¶ Omnes sunt quaterni preter g k o r z ⁊ qui sunt duerni.

oetius de disciplina schola-rium ab Ascensio compendiose dilucideq; explanatus: una cum Quintiliani de officio discipulorũ compendio. Et Sulpitii de moribus mensarum carmine iuvenili ab eodem Ascensio explanato.

Lucidus forsan: brevius certe: meliusq;
Omnia tam tenuis charta notanda tenet
Pondera ne queras: viri spectāda. Simonis
Vincenti: exiguo corpore summa monet.

Cura de officijs 7c. Hec sunt verba Quintiliani institutionum oratoriarum libro se-
cũdo: quibus breuiter 7 dilucide officiũ boni discipuli describit: que idcirco sequenti
operi prenotãda duxim⁹: ne nihil lucis aut emolumẽti ad ipsũ attulisse culpemur. Oz
enim satis plane explanatũ est, et nõ multe explanationis eget: superfluũ putaui ipsũ
multis verbis psequi. Potissimuz cũ nõ ornatũ neq; pditũ sermonẽ: vt in alijs operi
bus auctor ipse ha
bere curauerit: vsqueadeo vt nõ
desint qui ipsũ Boetij esse negent
Veruntamen quod in titulo ipsius
operis culpare solent quia de di-
sciplina scholariũ inscribitur: cuz
sint qui putẽt nomẽ scholaris nõ
Scholaris. esse latinum 7 scholasticũ debere
dici: fatemur quidez nõ mere lati
nũ: sed e greco deductũ. deflecti-
tur enĩ a verbo scholazo qđ est va
co: quia vt dicit. Festus pueri ce-
teris rebus omissis vacare libe-
ralibus studijs debẽt. Negamus
tamen esse barbarum cum apud
Quintilianum in hoc loco reperi
tur: q̃uis frequẽtius scholastic⁹
reperiatur apđ bonos auctores.
Huius aũt capitis argumentum
est tale. Postq̃ fabi⁹ quintilian⁹
varijs 7 multis capitis docuit offi
cia pceptorũ seu magistrorũ: i hoc
capitulo docet officiũ discipulorũ
dicens ꝙ debent amare precepto
res non minus q̃ ipsa studia. In
quo verbo tria cõcludit. Primuz
ꝙ debent amare studia: et id qui
dez vehemẽter: q2 nisi amauerint
nõ studerẽt: et ita nõ haberẽt stu-
Studium amãdum dia cum studium sit vehemẽs ani
mi applicatio ad aliquod opus
peragendum neq; etiam profice-
rent: q2 in aiam maliuolã non in-
troibit spiritus sapientie. Secũ-
dum est ꝙ debent amare precep-
torem. Et tertium ꝙ non minus immo plus vel saltem equaliter sicut ipsa studia. Scđo dicit ꝙ de-
Preceptores amãdi bent amare preceptores vt parentes suos: persuadere enĩ debent eos esse parentes non corporuz
sed mentium: q2 parẽtes gñant corpa: 7 preceptores exornãt mentes scientijs 7 virtutibus: 7 quia
mens dignior est corpore: ideo preceptor quodãmodo precellere deberet parentibus in amore di-
scipulorum: nisi etiam parentes eruditionis eorum se participes facerent tradendo eos precepto
ribus. De hac re di. Iuue. satyra. vij. Dij maiorum vmbris tenuem et sine pondere terram. Spiran
tesq; crocos: et in vrna perpetuuz ver. Qui preceptorẽ sancti voluere parentis esse loco 7c. ¶ Mul
tum hec pietas. Hic commendat pietatem erga preceptores docens eaz afferre multum vtilitatis
Primo quia hoc pacto fient beniuoli: 7 libenter audient preceptorem: et credent dictis eius: quod
necessarium est: quia vt dicit Aristoteles in primo Elenchorum oportet discentem credere. Item cu
pient esse similes preceptorum: et libenter studiosorum scholarium vel scholasticorum cetum con
uenit. Sustinebunt se corrigi: gaudebunt laudari. ¶ Nam vt illorum 7c. Hic ostendit necessitatem
precepti sui: quia nisi hoc obseruauerint nõ poterunt discipuli ad fruges puenire. ¶ His visis repe
Plura tamus quedam vocabula. Plura de officijs 7c. Plura 7 pluria sicut cõplura et cõpluria dici apud
Officium idoneos auctores auctor est Aulus gellius in noctibus atticis. Officium de hoc vocabulo sicut de
Officio multis alijs prolixe 7 vtiliter disserit sipontinus: que q2 vtilia sunt: licet pleriq; habeãt: nõ habenti
bus his interam. Officio officis idem est quod noceo. Cicero. Demoliri ea quorum altitudo office
Offector. ret auspicijs. Interdũ est idez quod inficio. Unde affectores colorum infectores dicuntur. Veteres
etiam officio p efficio vsurpant: a quo officium dicitur. Est enĩ officium quod quisq; efficere debet
Officium pro conditione sue persone. In quo animaduertere oportet quid loco cõueniat: quid tempori: qđ
rerum aut personarũ dignitati. Unde in familia bene instituta dicimus omnes in officio esse oporte
re id est omnes oportere agere que debent. Itez missos ciues obuiam legatis officij gratia legim⁹
quando mittuntur hc noris impendendi gratia: quem debemus. Nihil enim magis debet q̃ me-
Officia. rentibus: vel exhibere honorem vel opem ferre. Quo factum est vt officia beneficia dicantur siue

¶ Marci. Celij. Fabij. Quintiliani de officio di-
scipulorum compendiosissima preceptio.

Cura de officijs docẽtium locutus: disci
pulos id vnum interim moneo: vt prece
ptores suos nõ min⁹ q̃ ipsa studia amẽt:
et parẽtes esse non quidem corporũ: sed
mentiuz credant. ¶ Multũ hec pietas cõfert studio
Nã ita: 7 libenter audiẽt: 7 dictis credent: 7 esse similes
cõcupiscent. in ipos deniq; cet⁹ scholariũ leti 7 alacres
conuenient: emendati non irascẽtur: laudati gaudebũt: 7
vt sint charissimi in studio merebunt. ¶ Nã vt illoruz
officiũ est docere: sic horuz prebere se dociles: alioquin
neutruz sine altero sufficit. Et sicut hois ortus ex vtro
q; gignentiũ confertur: 7 frustra sparseris semina: nisi
illa premollitus fouerit 7 sulcus: ita eloquẽtia coalesce
re nequit: nisi sociata tradentis accipientisq; cõcordia

obsequia. Cicero. Odiosum sane genus hominū officia exprobrantiū: que meminisse debet is in quem collata sunt: nō cōmemorare qui contulit. Quintilian⁹. Durie me similis etas: vicerūt officia: cepit fides: amantē odisse non potui. Hinc officiosus dicit obsequiosus et qui facile merentibus exhibet honorem. A quo fit aduerbium officiose. i. cum officio: et (vt ita dicam) obsequiose. Officium etiam dicitur magistratus: vel quia honoris gratia institutus est: vel quia opes populo fert: vel quia ius quod cuiq debetur reddit. Cetere quoq artes actionē suam officium vocant. Unde grāmatici dicimus officium: medi officiū: architecti officium. Ab eodem vocabulo etiam officina dicta est: locus in quo artifices opera sua faciunt. Et hoc distat a taberna: q officina est vbi opera officiuntur. Taberna vbi vendūtur. Unde opifices et tabernarij dicūtur. Cicero. Opifices et tabernarios: atq omnem illam fecem ciuitatū quid est negocij concitare: Tabernas etiam antiqui casas dixerunt: eo et tabulis fieri soleant. Hec ille. hoc ergo loco de officijs. i. de debito obsequio vel conueniente munere: seu opere exhibitione. Siquis autem querat cum officio sit noceo: quomodo officium in bonam partem accipiatur. Dices primū q officiū venit ab officio verbo sumpto p efficio. Deinde q hec ppositio ob vnde componitur illam diuersitatē importat. Nam aliquando est contra: aliquādo propter. Unde cū feci hoc ob iniquitatem tuā: et feci hoc ob amicitiam nostrā diuersimode accipio. Nā primo modo loquor hostiliter: vt sit contra iniquitatē tuam. Secūdo modo amice vt sit ppter amicitiam nostram. Officio ergo ab ob. i. contra id quod vtile esset facio: et ita idem est qd noceo. Et officium est id ob quod. i. ppter quod efficiendū quid factum est: et quia ola in bonum ordinanf: officium etiam bonum dicitur. ¶ Docentiū ꝛc. Sicut doceo et disco differunt, ita docens et discens doctor et discipulus: doctrina et disciplina. Est autem docere doctrinam dare: discere eam accipere: disciplina in discipulo. doctrina in docente est. Locutus fm ipsum Quintilianū sicuti et secutus a loquor et sequor q in c mutauit in preterito. Id vnum moneo. Nam moneo duos accusatiuos regit: dicitur sepe tamen a Leuio et alijs doctis. admoneo te virtutis tue: quasi memorem facio. Reddit autem discipulū qui hic auditor est beniuolum: q2 vnū duntaxat preceptum ei tradit. Preceptor est qui cuiuis artem precipit: aut aliquod preceptū dat. Est autem idem preceptū fere et preceptio. Sz vt Valla docet non idem sunt institutū et institutio. Nam institura sunt mores et consuetudines a maioribus instituta: sed institutiones sunt libri in quibus artes aut leges instituūtur. Unde fm eū Iustiniani imperatoris rectius institutiones q instituta diceremur. Mens est qua meminim⁹ et cōcipimus res: eam autem preceptor: nobis aut parit aut ornat. Pietas dicitur cultus et obseruātia in maiores: hoc est in deū parentes et preceptores quibus non datur equiualens: vt dicit Boe. vnde apud Virgi. Eneas inducitur pius maxime in deos et in parentes cultus autē ille pietatis erga deum: dicitur grece Eusebia: seruitus non seruilis: sed liberalis deo debitus dicitur latria. A pietate pro cultu: fit verbum pio pro eo qd est colo. Unde Plautus. Ubi piam pietatē. i. colam. Itē piaculum: id est sacrificium et cultus. Virg. Duc nigras pecudes: ea prima piacula sunto. Verba hec et longe plura inuenies apud Spontinum episcopū. Conferre et conducere pro prodesse accipiunf. Est etiam confero idem qd comparo: interdum impendo. Cetera vocabula nota sunt. ¶ Ordo aūt est. Ego fabius quintilianus locutus. i. postq locutus sum plura. i. multa de officijs: id est debito munere docētium. i. doctorum et preceptorū. Moneo interim. i. inter ea discipulos id vnum. i. hoc solum: vt ament: id est vehementer diligant. (Nam plus est amare q diligere) preceptores suos nō minus: immo tantū aut pl⁹ q ipsa studia. i. sua exercitia: et vt credant: id est putent et estiment preceptores supple esse parentes. i. progenitores. quidem. i. certe non corporum: sed mentium. i. animorum et virtutū anime. Hec pietas. i. hec pia obseruantia et hic pius cultus et amor confert. i. prodest studio scholasticorū multum. i. in multis. Nam pro q2 ipsi discipuli. ita. i. sic amando preceptores suos: audient libēter: id est beniuole doctrinā preceptoris: et credent: id est fidem habebunt. dictis eius: et concupiscent: id est simul cupient esse similes sup. preceptoris in moribus et scientijs quoq. i. etiam. conueniant. i. congredientur leti et alacres. i. hilares in. i. ad. ipsos cetus. i. classes et congregationes scholariū. i. scholasticoz in scholis studio vacantiū. et emendati. i. correpti et correcti a preceptore nō irascenf: et laudati ab eo gaudebūt et merebūtur. i. conabuntur digni esse vt sint charissimi. i. dilectissimi a preceptoribus in studio. i. officio studendi: et non turpiter. Nam pro quia. vt. i. quēadmodum. officium. i. debitum opus et exercitium illorum: id est preceptorū seu doctorum est docere. i. tradere doctrinam sic. i. hoc modo officium sup. horum: id est discipulorum est sup. prebere. i. exhibere se sup. ipsos dociles. i. aptos vt doceantur. Alioquin. i. aliter certe neutrū: id est neq hoc. neq illud. i. neq officium preceptorū neq officiū discipulorū sufficit. i. satis est sine altero: id est sine reliquo. Et sicut ortus. i. propagatio hominis conferf. i. conficitur ex vtroq gignētium: id est patre et matre. vnde dici solet. Vir generat mulierq parit: sed gignit vterq. Et sicut supple sparseris. i. quilibet spargeret frustra: id est inuanum semina nisi sulcus. id est terra sulcata et arata premolitus. i. prius mollificata. et. i. etiam fouerit illa supple semina. Ita eloquentia. i. ars recte loquendi et omnis alia etiam scientia nequit: id est non potest coalescere: id est consolidari et vt dicunt fructificare nisi concordia tradentis: id est magistri. et accipientis. i. discipuli sociata. i. cōiuncta nisi postq fuerit vnita et simul annitens.

¶ Finis.

¶ In Boetium aut quēuis alium de disciplina scholarium breuis et dilucida Iodoci Badij Ascensij commentatio.

Officios⁹. Officiose. Officium. Officina. Taberna. Opifices. Taberna. Ob. Doceo. Disco. Locutus. Moneo. Admōeo. Preceptor. Preceptū. Preceptō. Institutū. Institutō. Mens. Pietas. Eusebia. Latria. Pio. Piaculuz. Cōfero. Ordo.

On satis in vota tua: simon optime: concessisse visus sum: vbi Boetium de cōsolatione philosophica: diligenti recognitione recensui: nisi et hoc opusculum: quod de disciplina scholariū inscribitur: cōmentariolo nostro prosequar: quod lz tibi negare nō possem: molestius tamē effeci: q̄ stilū minus latinum: immo subinde barbarum offendi: vsqueadeo vt suppositum et non illius cui ascribitur partum esse suspicer. Quo accedit q̄ post opus de consolatione hoc scribere si testatur: cū certum sit post illud nihil a Boetio scriptū: cum neq̄ illud absolutū putent. Quia tamē fatetur se leuiori nunq̄ stilo q̄ hic peruisum vt rudiū consulat captui: quod diuum Hieronymū in biblia: et diuum Cyprianū in multis fecisse constat: possem fortassis adduci vt Boetianū putē: verum multū referre arbitror an quis disertus consulto elegantiā et elaboratū stilum fugerit: vt sanctos fecisse credimus: an inopia ingenij et imperitia cū assequi nequeamus noluisse mentiamur: quod huius operis auctorem ex eo fecisse censeam: q̄ traiectione et nescio quo non satis apto fuco stilus obscurasse visus est: vsqueadeo vt ne grāmatice quidē constructionis satis constet ratio: verum vt cūq̄ est elucidendū non taxandū cōmisisti hoc opus: vtilitatis lōge plus q̄ venustatis habens. Ita q̄ ad instinctū accinctus: id lectores admoneo: vt sentētiarū potius pōdus q̄ sermonis (qui nullus est) istinc ornatum decerpant. Intentio auctoris est scholasticos erudire. libellus est vnus. stilus prosaicus. Qualitas doctrinalis. Nunc ad explanationem.

¶ Carmen iuuenile Joannis Sulpitij Verulani de moribus in mensa seruandis.

Vos decet. Auctor prelibat materiam de qua dicturus est: et dicit q̄ in hoc opusculo vult docere ipsos iuuenes quos mores debeāt seruare in mensa. Addit causam finalem dicens: ideo o puer hoc carmen tibi cōposui vt studeas. i. diligenter incumbas simul virtuti et litterulis. i. scientijs p̄ captu tuo. Animaduerte autē lector hic primus quo ad sententiā duo: quorū vnū est q̄ decenter et cōuenienter hoīes precipue iuuenes non solū debēt phie speculatiue operā dare: sed etiā practice ꝛ morali: vt auctorē plato: cui' v̄ba trāstulit Aul' gellius in libro de noctib' acticis: sic. Phia o socrates res ē elegās si modice q̄spiā p̄ etates attigerit. at si supra modū tp̄s in ea contriuerit hominū est corruptela. Naz si q̄s vel ameno sit acriq̄ ingenio vltra q̄ etatē phetur: necesse est eū rerū oīum esse imperitū quarū vsum calleat oportet. quisquis bonesq̄ hōmo (?) est futurus ꝛc. Alterū est q̄ signāter dicit auctor: vt studeas virtuti ꝛ litterulis simul: q2 oportet vt is q̄ sapiētiam vult adipisci habeat virtutē. dictū enī est Sapientie primo. In maliuolā aīam nō introibit sapientia: nec habitabit in corpe subdito pctīs. Attēde quoq̄ ad vocabula puer. Decet sepe ponit impsonale verbū actiue vocis: rarius psonale ꝛ regit vtroq̄ modo actm̄: vt talis partus decet deū. facit verbalia multa: vt decus qd̄ est ornamentū: decor pulchritudo forme: decentia pulchritudo morū: decorū pulchritudo loquēdi. Mensa dicitur a metior qd̄ hz in preterito mensussum ꝛ in supino mēsum: ꝛ est aut tabula ad quā vescimur: aut id quod simul in ea ponitur. Studere est alicui rei diligentē operā dare et studiose incūbere regitq̄ dtm̄. sed trāssumptiue et minus proprie sumptū pro eo qd̄ est studēdo disco actm̄ regit. Litterulis est diminutiuū nomen deductū a litteris vbi scies q̄ littera in singulari nūero et littere in plurali nō idem significāt. Nam in singulari littera est manus aut mod' scribēdis: aut vnū elementū seu vna sola littera: vt a vel b. In plurali aūt sepe significat eplām. et frequēter oēm sciam que litteris scribitur. Si q̄ras quare ergo vsus est diminutiuo: dico q̄ ppter duo. primo q2 litteris nō potuit dicere in hoc gn̄e carminis. scd̄o q2 in etate puerili nō docētur magne sciētie: s3 litterule. i. parue sciētie: hoc est grāmaticales: cum q̄bus etiā bonos mores et bona instituta te discere cohortat. ¶ Que prius ꝛc. Hic admonet auctor vt precepta que ponitur' est anteq̄ loquat de morib' in mensa seruādis habeant semp pre oculis. Ordo est o puer sup. qui es miti indole. i. clemēti ingenio et bona natura. serua. i. obserua custodi. q̄ p et tene pre tuis oculis. i. ante tuos oculos hoc est in memoria tua. hec mea iussa. i. precepta q̄ admoneo prius sup. q̄ loquar de morib' mense. Sentētia est clara p̄ ↄstructiōe ꝛ vocabulorū significatione. aduerte primū q̄ moneo et ei' cōposita regūt duos actōs: tū res de qua fit admonitio pōt etiā in gtō poni: vt admoneo te preterite vite tue: quasi sit memorē te facio. Puer miti indole est venusta locutio p̄ regulā talē. Oīs dictio significās totū vel subiectū regit ptem vel ppriētatē in gtō vel in abltō mediāte adiectiuo laudis vel vituperij: etiā in gtō vel in ablatiuo posito. In gtō sm Seruiū magis grāmatice. In abltō magis elegāter et latine. Indoles sm Seruiū est imago virtutis future. et sm Noniū tm̄ adolescētiam cōsuetudo indolē dicit. Iussa sm Laurentiū de valla heteroclytum est genere declinatione. Nam in singulari est masculini generis et quarte declinationis. et in plurali neutri et secunde. declinatur enī hic iussus. huius iussus. huic iussui. Et pluraliter hec iussa

Vos decet i mēsa mores suare docem'.
Virtuti vt studeas litterulisq̄ simul.
Que pri' admoneo miti puer idole sua.
Preq̄ tuis oculis hec mea iussa tene.

sa. horum iussor. Quis hoc iussum quoq; dicat. ¶ Sit sine labe ⁊c. Hic auctor ponit primū preceptū quod est de honestate vestiū ⁊ corporū: et ꝙ toga id est qualibet vestis maxime exterior dʒ esse munda: et facies ⁊ manus lote tp̄e matutino ⁊ anteq̄ eatur ad mensam: et nasus emunctus ne putredo dependeat. Cōstructio patebit. Labes dicitur macula p quam in dānum aut peccatū aut vituperationem labimur. Lauta est participiū a lauo: cuius supinū regulare est lauatū qd̄ aliqñ reperit sincopatū est lautū: et p mutationes huius diptōgi au in o longum fit lotum: frequēter autē ita mutata legimus: vt codicē a caudice: coꝝ a cauro: colem a caule: morum a mauro: plostrum a plaustro: clostrum a claustro ⁊c. Stiria est illa glacies q̄ ex guttis congelatis dependet a tignis ⁊ tectis domorū: ad cuius similitudinem vocat hic auctor imundiciā que pendet de naso puerorū stiriā. Nasus nunc masculinū ponendū est sed olim dicebat hic nasus: aliqñ hec nasa aliquādo hoc nasuʒ. Unde plautus sagax nasuʒ habes dicit. Toga d̄r a tegēdo: et est vestis ampla ⁊ lōga qua tegimur q̄ qꝛ eo tp̄e pacis vtebant romāi: solet poni p pace sicut apd̄ Ci. Cedāt arma toge. i. cū bella paci: ⁊ apd̄ martialē. clarū militie frontto decusq; togeq;. Est aūt ꝓpriū indumētū romanorū. vn̄ p gentē togatā gentē romanā intelligere debem᷒. Et qꝛ Sulpiti᷒ rome ꝓcepit: id̄ bn̄ dicit. Sit sine labe toga. Ordo est. Toga. i. vestis tua puer sit sine labe. i. imūdicia. et facies tua sit lauta. i. lota vel lauata seu mundata aq̄s et manus tue sup. sint laute. Nec pro ⁊ nō: ⁊ vlla stiria. i. vlla imundicies habēs modū stirie nō pēdeat sup. de tuo naso hoc est sis mūdus ⁊ mūdus anteq̄ ad mēsam accedas.

¶ Sit sine labe toga. ⁊ facies sit lauta manusq;
Stiria nec naso pendeat vlla tuo
¶ Et nihil emineant: et sint sine sordibus vngues.
Sit coma: sit turpi calceus absq; luto
Linguaq; non rigeat: careant rubigine dentes.
Atq; palam pudeat te fricuisse caput.
Exprimere ⁊ pulices: scabiemq; vrgere nocentem.
Me te sordidulum qui videt ista vocet.
¶ Seu spuis aut mūgis nares mutasue memento.
Post tua concussum vertere terga caput.
Mucorem haud tangas digitis: sputum ne resorbeas.
Panniculo nasum mungere nempe decet.
Et ructare caue quin ora in terga reflectas.
Stringe os et crepitum coge tenere nates
¶ Mūdiciesq; tibi placeant medio quoq; cultu
Utere: ne turpis vel videare leuis.
¶ Nec maledicta refer: nec promas turpia dictu:

¶ Et nihil ⁊c. Hic auctor ostēdit quō certa mēbra curanda sint: ⁊ dicit ꝙ vngues nō sint lōgi et sordidi: ⁊ capilli et calcei nō sint lutulosi ligua nō sit rigida per imūdiciā ꝯcretā. dētes etiā sint puri ⁊ sine rubigīe. Deide monet nos circa curāda corꝑa eē cautos ⁊ circūspectos ibi. Atq; palā ⁊c. et dicit ꝙ turpe ē fricare caput corā hoib᷒ honestis: aut extrahere pulices aut alios ānimalculos: aut fricare pruriginosaʒ cutē: qꝛ si talia viderēt te facere dicēnte eē sordidū. Eminere extra reliq̄ apparere. vn̄ q̄ ceteros hoies altitudīe excedit: ⁊ q̄ muros ciuitatis excedit eminet. vngues ꝙ eminēt qñ sunt lōgiores q̄ carnes digitoꝝ. Sūt aūt vngues hoim: leonū: auiū: ⁊ similiū: vngule aūt equoꝝ muloꝝ et similiū. Coma dicit cōplexio capilloꝝ tā in muliere q̄ in viro. Cesaries autem magis viris competit: est etiam methaphorice coma in frontibus arboꝝ. Calcei sunt quos galli sotulares minus latine vocāt. Regere est rigidū hoc est durū et inflexibile esse vel fieri. Rubigo est macula q̄ frequēter in ferro neglecto cōtrahit: subrufi coloris. ¶ Seu spuis aut ⁊c. Docet q̄liter ea q̄ ex fragilitate humana indecēter obuenire pūt tēperanda sint: dicēs ꝙ si aut spuendū est: aut mundende nares: aut sternutandū: memēto vertere caput tuū cōcussum ab hmōi passione post terga tua. Mucorem autem seu fetorē narium: nō digitis mūdis: sed pāniculo de lino debes excipere: etiam sputū aut immūdiciā nasi: aut cerebri si in os colligeris non resorbebis: sʒ eiicies caute ne quis videat. Si forte debilitas stomachi ructare cogat: summope initendum vt os post tergum reflectas. Uitandus est screatus et impetus sonus oris quē more porcoꝝ quidā comedēdo faciūt. Claudēda sunt ꝓterea nates seu clunes ne aut strepitū faciāt: aut fetorē emittāt. Mucor hic accipitur p imūdicia nasi: est etiā viciū panis: qñ ē situ obsit᷒ ex vetustate sicut vini acor. Resorbas ẜ fine cōiugatiōis est: frequēti᷒ repiat scd̄e: sʒ vt dicit serui᷒ frequēter v̄ba scd̄e subtracta e: penultima lr̄a fiūt tertie vt feruео feruo: tergeo tergo: caueo cauo: sorbeo sorbo. Pāniculū hoc ē̄t de lino dixit more italico. Nates sunt posteriores partes circa anū. ¶ Mūdiciesq; ⁊c. Docet seruare mediocritatem in vestibus iter lumē seu elegātiā et sordiditatē: monetq; vt vestes sint mūde ne videamur turpes et sint in mediocri cultu ⁊ nō nimis culte: ne videamur leues sup. in morib᷒ ⁊ aīo. ¶ Nec maledicta ⁊c. Docet seruare modestiam in loquendo et vitare ꝓcacitatē lingue, dicēs; o puer nō referes male

dicta .i. cōuicia: hoc est si fueris lacessitus et quis tibi maledixerit: noli maledicta referre .i. maledicēdo rñdere. et multomin9 decet te priorē maledicere. Monet etiā vitare v̄ba scurrilia et ad luxuriā incitā tia dicēs: nec .i. et nō pmas .i. nō pferas de pectore tuo: turpia dictu .i. vt dicanē vel dū dñr: vel ad dicēdū. Monet p̄terea seruare decoꝝ dicēs ꝙ nō vtemur v̄bis q̄ nō cōpetūt etati nr̄e. Nō autez decet pueꝝ habere verba stomachosa .i. ex alto stomacho cū grauitate et iracūdia plata. ¶ Moribus ꝛc.

Est stomachosa quidem dicere turpe tibi:

¶ Moribus vrbanis curato preditus esse.

Parce gule turpi: luxuriamq; fuge.

Parce et auaricie: bilem frenare memento.

Inuidulus: tumidus: non odiosus eris

Desidiam fugies: atq; omnia turpia pelle.

Et ludi turpes sint procul atq; viri.

¶ Fidus sis audensq; bonis: temerarius esse

Despice: non audax sis timidusq; nimis.

¶ Nec penitus mutum nec te decet esse loquacem.

Conuenit ille thoro: conuenit iste foro.

¶ Et mansuetus eris: rectum te lectus habebit.

Detege nec socium nec tua membra moue.

¶ Nec sis difficilis nimium nec credulus esto.

Dedecus et metues: et reuerere bonos.

¶ Futilis et mendax nunq̄ nimiumq; seuerus.

Esto: sed et comem munificumq; velim.

¶ Sis pius: atq; colas superos: venerare parentes.

Docet vitare rusticitatē et vicia capitalia seu mortalia: gulā: luxuriam: auariciā: irā: inuidiā: supbiā: odiū et odiositatē: et desidiā: et etiā turpes ludos ꝙ turpes viros: q2 scriptuz est. Cū sctō sctūs eris ꝛc. Urbanus na. nuz. ē ad vrbē ptinēs vbi solēt esse venusti mores. Preditus dr̄ a pre et datus quasi p̄ter ceteros donatus a natura vel deo aliqua virtute vel arte. Parce gule .i. abstine a gula sicut Uir. dixit Parce metu. bilis ē sanguis melācolicus cū ad irā puocamur: et ponitur hic p ira. dicit notanē frenare q2 nō possum9 penitus extirpare irā. Unū horati9 i p̄io s̄monū. Deniq; quatin9 excidit penit9 viciuz ire. Cetera itē nequeūt stultis herentia ꝛc. Differt aūt ab iracūdia: q2 vt idē dicit in eplis. Ira furor breuis ē ꝛc. iracūdia aūt plixior. Nā iracūd9 naturalr ad irā incitatur. Solet p̄terea i pueris nō esse inuidia magna: iō pulchre vtit̄ diminutiuo dicēs. Nō erit inuidulus Tumid9 dr̄ inflat9 et elat9 supbus. Odiosus poti9 passiue significat et est qui molest9 est: et vtrūq; fugiēdū est puero. tam molestū esse ꝙ odisse. Non aūt dicēdū est odio odis i p̄nti: l3 Cicero semel odias dixisse legatur. Desidia dr̄ a de et sedeo: et est in ociosioso et pigro. ¶ Fid9 ꝛc. Monet vt iuuenis seruet fidelitatē et fortitudinez dicēs o puer sis fidus: ꝙ p et audēs .i. prope et oportunitate alio9 bonis .i. ad bona faciēda: et despice .i. cōtēne fuge esse temerari9 .i. temere et sine circūspectiōe quecūq; aggrediēs: hoc est ne sis audax et ne sis nimis timid9. Audax ē assidue audēs: et ē viciosus p supabūdātiā. timid9 ē ex natura et ita cōtinue timēs et hz viciū pusillanimitatē p defectū. fortis autē seruat mediocritatē et ē q̄ audet cū debitī circūstātijs: vbi: qū: quēadmodū: quātū in q̄b9 et p q̄b9 audēdū ē Estq; fortis audens et timēs aliqū s3 neq; audax neq; timidus vnq̄. Despicere est p cōtēptum nolle aliquem aspicere: et componiē a deorsuz et spacio. ¶ Nec penit9 ꝛc. Hortaē vt puer seruet modū in loquendo: ne sit mutus aut elinguis vel garrul9 et loquax .i. assidue loquēs: q2 ille .i. mut9 cōuenit thoro .i. lecto seu cubili vbi tacendū oīno est: et iste .i. loquax et litigiosus cōuenit foro iudiciali: vbi lites aganē. Et māsuet9 ꝛc. Docet seruare modū in lecto vbi puer erit māsuet9 et nō petulās se aut sociū detegēs: aut se imoderate mouēs. ¶ Nec sis ꝛc. Monet seruare modum in credulitate et adhibenda fide: dicens ꝙ non erit nimis difficilis et tardus ad credēdū: nec nimis facilis seu credulus. Monet etiā gn̄aliter vt vitem9 oē dedec9 et reuereamur oēs bonos. ¶ Futilis ꝛc. Docet seruare modū in seueritate et rigore v̄boꝝ dicēs ꝙ puer nō erit futilis .i. vaniloqu9 v̄ba sua inutiliter effundens aut mendax: nec nimiū seuer9 .i. rigorosus in sequēdo veritatē hoc ē q̄ ab opinione sua nullo modo possit flecti. Ut augustin9 docet in libro ptra mēdaciū: et obsequiosa mēdacia vitāda sunt. Est autem seuerus nimis rigide seruās veritatez: et ita dur9 nulli cōcedēs qd̄ iprobat dicens sed et comē munificūq; velim sup te esse. Comis dr̄ cōcinn9 affabilis: cōmodus et vt inq̄t valla. Comis est benign9 hō et facilis q̄ aliōs nō grauare iseruit. Futilis q̄ v̄ba sua pfundit a vaso futili: quo in sacrificijs vtebanē qd̄ latū os et fūdū seu pedē tā strictū hēbat vt stare nō poss3 q̄n liquorē effūdat: qd̄ cautū fuitne aq̄ sacrificātib9 habēda in terrā ponereē: qd̄ piaculū putabat gentilitas. ¶ Sis ꝛc. Cohortaē puerū ad pietatez erga supos et pētes et dehortaē ab iiuria et furto. pt aūt sic itelligi tex. sis pi9 sup. erga deū

colas superos. i. sanctos et sanctas: venerare parẽtes: diligimus tepide: amamus feruenť: colimꝰ cũ veneratione ꝛc. ¶ Nec sis. Monet ne iuuenis sit bibax et appetẽs vini: nec bibat meratiꝰ. i. vinũ purũ. ſʒ dilutiꝰ. i. vinũ imixtũ aq̃ qδ q̃dã minꝰ latine limphatũ vocãt. Pro vocabulis cognoscẽdis audiamꝰ Laurentiũ de valla. Uinosus inquit mulierosus ꝛ libidinosus et similia dicũtur ꝙ q̃s affectꝰ sit ab hoc ꝛ amat vinũ: mulieres ꝛ libidinẽ. Nigidiꝰ aũt vt auctoꝛ est Aulus gellius: hoc inquit inclinamẽtũ vboꝝ ꝛ hmõi. Uinosus mulierosus religiosus ꝛc. Significat copiã quãdam immodicã rei sup qua dicit. Quocirca religiosus is appellat q̃ nimia ꝛ supstitiosa religione sese allegauerat: eaq; res vitio dabat. Post multa tandem vba Aulꝰ gelliꝰ legẽ dare videt vt earũ rerũ quarũ vsus certꝰ et finitꝰ ac limitatꝰ ẽ dʒ: vt vini mulieris ꝛc. Et copia vitio dat: earũdem noĩa in dsus vituperiũ habeant. Earũ vero rerum noĩa q̃ q̃to copiosiꝰ tãto decẽtiꝰ cõuenuit laudem importẽt: vt foꝛmosus speciosus: generosus: aĩosus: gratiosus: ꝛ studiosus. Est ḡ vinosus nimius amatoꝛ vini. Potare autẽ quandã immoditatẽ significat: vñ et potationes vilipẽdunt. Nõ ergo dicit ꝙ fama ẽ carbonẽ bibisse: q꞉ hꝰ fere necessariũ ẽ: ſʒ potasse vsq; ad supfluitatẽ. vnde potꝰ dr ebriꝰ. Si q̃ras vbi lectũ sit carbonem potasse: dices cũ in multis locis tũ apud. L. cesarẽ vt auctoꝛ ẽ Piniꝰ scd̃s tertio lib. eplarũ: vbi in epl̃a ad seruũ suũ sic inq̃t. Erũt officia aũ lucana: i q̃ incidere impugne necat ne carboni q̃dẽ licuit. Queʒ tñ. L. cesar ita reprehẽdit vt laudet. Describit eniʒ eos quibus obuiꝰ fuerit cũ caput ebrij retexissent erubuisse. Deide adijcit putares nõ ab illis carbonẽ: ſʒ illos a carbone dephensos. Potuit ne plꝰ auctoritatis tribui carboni q̃ si ebriꝰ q̃ tã venerabilis erat

Et noceas nulli surripiasq; nihil

¶ Nec sis vinosus: quis potasse carbonem

Fama refert: fugias sumere vina mera

¶ Non sis derisoꝛ non somniculosus: iniquus

Non iudex nec tu testis iniquus eris

¶ Omnibus in rebus studeas preco: esse modestus

Sis auidus laudis sit tibi cura boni

Sic bene moꝛatum laudabimus atq; colemus

Sic et honoꝛus eris sic eris ipse grauius.

¶ Secũdus libellus huius opusculi.

Unc faciles aures aĩm q̃ʒ trade serenũ

Moꝛigerare mihi mollia iussa dabo

¶ Nõ sũ q̃ laudẽ summo te accũbere mãe

Judice cõueniẽs me dabit hoꝛa cibum

Nec vos ante focum cenas producite longas

Hoc faciat caupo qui sapit ista fugit

¶ Sterne thoꝛos nitide lautosq; appone quadrãtes

Atq; salem et cererem flumina: vina dapes

becilli. Fama ergo refert potasse carbonẽ. Uñ Seneca vir alioq̃u grauissimꝰ citius se ebrietatẽ laudare q̃ carbonẽ ppť eã dehonestare dicebat. ¶ Nõ sis derisoꝛ ꝛc. Precipit ne puer sit derisoꝛ aut sõniculosus. i. dedĩtꝰ nimio somno: ne vocatꝰ postea ad iudiciuʒ sit iniquꝰ iudex: aut testis mendax. ¶ Oĩbꝰ in rebꝰ ꝛc. Uaria p̃cipit ꝛ primũ dat gñale p̃ceptũ de modestia seruãda in oĩbꝰ rebꝰ: de q̃ solet dici. Oĩbꝰ adde modũ: modꝰ est pulcherrima virtꝰ. Et hoꝛatiꝰ in pꝛimo sermonũ. Est modꝰ in rebꝰ sunt certi deniq; fines. Quos vltra citraq; neq̃t cõsistere rectũ. Deinde cohoꝛtat ad auiditatẽ laudis: ꝛ ad eã quã scẽtiam emulationẽ vocãt: ad curã oĩs boni ꝛ honesti. hoc eñ pacto inq̃t efficieris vir honoꝛus et grauis. Moꝛatꝰ dicit q̃ hʒ bonos moꝛes. moꝛosus q̃ nimis est difficilis in moꝛibus.

Unc faciles ꝛc. Preceptũrꝰ alia iterũ facit auditores attẽtos ꝛ beniuolos: p̃caturq; vt accõmodẽt sibi faciles. i. prõptas ꝛ dociles aures: ꝛ aĩʒ serenũ hꝰ ẽ cetere curis vacuuʒ additq; o puer moꝛigerare. i. moꝛẽ gere mihi ꝛ dabo tibi p̃cepta mollia. i. facilia ꝛ nõ dura. ¶ Nõ suʒ ꝛc. Monet ne a p̃ma luce icipias ingurgitare vsq; ad supremũ. Sũmo mane Plautꝰ ſm Seruiũ declinauit. ꝛ dixit ad mani. Focꝰ ẽ locꝰ vbi ignis fouet. caupo q̃ vinũ vẽdit ꝛ caupona domꝰ eiꝰ: quã galli tabernã vocãt. ¶ Sterne thoꝛos ꝛc. Describit officiũ eiꝰ q̃ fuit mense seu accũbẽtibꝰ: dicẽs ꝙ p̃mũ sternet thoꝛos. i. lectos: q꞉ in tricliniis olim discũbebãt. Etiã lʒ ad thoꝛos nõ sedeamꝰ tñ sternẽdi ꝛ aptãdi sũt deide cautas ꝛ mũdos q̃drãtes q̃ plerĩq; i locis ex q̃drato pane fiũt aut ex metallo. si vo rotũdi sũt oꝛbes vocãt vulgꝰ scissoꝛia vocat. Tũ int̃ fercl̃a p̃mũ apponet salẽ: quẽ nouissimũ tollet. Sciat aũt recẽs grãmaticꝰ salẽ p ꝯdimẽto ẽ masculinũ eẽ. ſʒ aduertat pitioꝛ i mõ dixrat neutꝝ repiri. Uñ affraniꝰ. Quicq̃d loquũt sal meũ ẽ: qδ aspexisse terẽtiũ putãt vbi dixit. Qui hʒ salẽ qδ i te ẽ. q. d. qδ sal cũ aliĩ iterp̃rẽt. i. quã rẽ vl̃ qδ veʒ hẽ salẽ in te est. Tũ apponet cererẽ. i. panẽ. Tũ flumina. i. aquã mundã. tum vina et nouissimo dapes.

¶ Te vitare ⁊c. Monet vt honest⁹ sine sonoritate oris comedas: ⁊ rect⁹ mẽse nõ incũbẽs sedeas. Lurco dr̃ q̃ cũ auiditate lurcat. i. cibũ ingurgitat. Lurca aũt ẽ os culei vel vtris. vñ lurcones capacis gule dõies. ¶ Tuq̃ puer ⁊c. Ne aũt sibi sp̃ sibi sedẽdũ putet monet ⁊ vt raro sedeat: vel dic p̃ri⁹ locutus fuisse d̃ diuite ⁊ herili filio: nũc de famulo dñ dicit. Tuq̃ puer ⁊c. Docet p̃terea celerit̃ dapes ⁊ pocula ponere atq̃ reponere: sꝫ caute sic vt iura. i. liquores vł aq̃ in q̃b⁹ decocte sũt nõ fundant̃ i discũbẽtes vel eoꝝ vestes. ¶ Quodq̃ ⁊c. Pulchre p̃cipit vt scholastici morigeri sint vtq̃ nõ difficiles: sꝫ dñi iubent̃ assidere pareãt sumẽtes locum a dño seu p̃refamilias assignatũ: sumãtq̃ cũ grãrũ actiõe bolũ a maiorib⁹ porrectũ. ¶ Esto tribus ⁊c. Docet quõ ⁊ q̃ñ capiãt cibũ: di. Esto. i. comede trib⁹ digit̃. s. pollice ⁊ duob⁹ primis nec sumito magnos morsus: nec iuuet te mãdere. i. masticare vtrũq̃. i. ab vtraq̃ p̃te oris duplices offas. i. frusta ⁊ pulmenta. ¶ Dapsilis ⁊c. Inuitat ditiores ad bñficiẽtiã ⁊ largitatẽ di. Tu dapsilis ⁊ larg⁹ ipartire. i. p̃tiꝫ largire tuo sodali. i. q̃ tecũ sedet ⁊ lect̃ reb⁹ vacat ⁊ paup̃ib⁹ dapes. i. cibũ. Impartire h̃ ẽ impartiui modi s̃bi deponentalis. Legit̃ ẽt impartio actiuũ. ¶ Nec vos ⁊c. Mãdat iterũ vitare gulositatẽ p̃pt̃ dãnũ ⁊ turpitudinẽ q̃ ex ea sequit̃. Comedones qui nimis comedũt dicunt̃. sicut ⁊ mãducones bibones q̃ nimis bibunt ⁊c. ¶ Esse decet. Ordo est. Decet eẽ. i. mãducare. Est enĩ ab edo nõ a sũ infinitiuus sup. vt viuas: ⁊ nõ decet viuere vt edas. Reliqua nota sunt. ¶ Gausape nõ ⁊c. Iterũ cohortat̃ ad mũdiciã s̃uãdã int̃ comedẽdũ di. Nõ macules gausape. i. illõ qđ sup̃ mẽsas st̃nit̃ nec macules cibo aut potu pectora tua ⁊ mẽtũ nõ stillet tibi ex cibo aut potu dependẽte. ⁊ caue ne man⁹ sit tibi vncta. i. pinguis siccabis aũt ⁊ terges sepe ora. i. labia et digitos mappa. i. mantili ad apta. i. ad h̃ tibi dato. Et tua palma. i. man⁹. s. ma xie palma nõ faciet morã in q̃dra id est ivasculo escario. siue q̃drãs fuerit more italico siue aliud. ¶ Qđ tibi ⁊c. Pulchre docet q̃s cib⁹ cuiꝫ sumẽd⁹ ẽ ⁊ q̃ñ: dicẽs q̃ is q̃ aũ queꝫ posit⁹ ẽ ⁊ h̃ ẽ in p̃ria p̃te escarij ⁊ nõ ẽ sumẽd⁹ donec sodalis manũ reduxerit nec priusq̃ tecũ obsoniũ recisuꝫ fuerit. Ordo ẽ. Tu sume qđ fuerit siue casu siue maiore sic volẽte tibi vicinũ ⁊ sic cede tuo sodali. i. noli sil̃ cũ eo cibũ cape. dũ. i. donec ille. referat. i. reducat manũ ⁊ caueas sũpsisse fru

¶ Te vitare velim cupidus ne vt lurco sonoras.
Contractes fauces: mandare rite decet.
Et licet antiqui cubuissent tempore prono.
Te colla hec etas recta tenere iubet.
Et finito mensis cubitis herere potentes.
Tu tantum faciles pone repone manus.
¶ Tuq̃ puer iubeo sedeas vel raro sed astans.
Pocula mitte celer: pone ve tolle dapes.
Iuraq̃ cõuiuas super importare minister.
Effuge nam turpis sepe fit inde toga.
¶ Quodq̃ iubebit herus facilis semperq̃ subito.
Quemq̃ tibi dederit tu tibi sume locum.
Quodq̃ vir egregius pauido tibi porriget: illud
Sume libens grates aptaq̃ verba refer.
¶ Esto tribus digitis magnos nec sumito morsus.
Nec duplices offas mandare vtrinq̃ iuuet.
¶ Dapsilis ⁊ largus semper blandeq̃ sodali.
Impartire tuo pauperibusq̃ dapes.
¶ Nec vos obscenos laudabimus aut comedones.
Esse decet viuas viuere nõ vt edas.
Namq̃ cibus nimius capiti stomachoq̃ nocebit.
Corporis ⁊ vires ingeniiq̃ rapit.
¶ Gausape nõ macules aut pectora: nec tibi mentũ.
Stillet sitq̃ tibi ne manus vncta caue.
Sepe ora ⁊ digitos mappa siccabis ad apta.
In quadra faciet non tua palma moram.
¶ Quod tibi vicinum fuerit tu sume sodali.
Cede tuo referat dum tamen ille manum.
Dumq̃ in frusta secat caueas sumpsisse recisa.
Lurco legit dulces absq̃ rubore bolos.

sta: id est particulas recisa. i. iterum incisa. Nam primum in maiores: deinde in minores particulas scinduntur. Caueas inq̃ sumpsisse dum. i. q̃ dudũ minister vel sodalis tu⁹ secat. i. diuidit in frusta. vel sic caueas sumpsisse recisa. i. ea q̃ cesa sunt dũ sodalis secat obsoniũ tuũ in frusta. Lurco. i. ligurio vel liguritor: ꝛ vorax homo legit. i. excerpit absq̃ rubore. i. pudore ꝛ verecũdia dulces bolos q̃s quidã morcellos dicũt. ❡ Non manib⁹ ꝛc. Monet ne immodestus ꝛ inhonestus sis immittẽdo manum in

❡ Nõ manib⁹ gremio immissis tibi vel licet vnguis
Quod sumes: residens non agitato pedes.
❡ Incidasq̃ prius q̃ dens contundat ofellam:
Tingantur rursus ne tibi morsa caue
Nec lingas digitos: nec rodas turpiter ossa
Ast ea cultello radere rite potes.
❡ Siue super mensam cortex cumuletur et ipsa
Ossa vel in pateram pre pedibusue iace.
❡ Nec tanq̃ ficos tenta nec dilige frusta
Et quocunq̃ manus huc tibi lumen eat.
❡ Nec socium torue inspicias: quidue ederit ille.
Aduertas: gestus inspice sepe tuos.
❡ Pocula quum sumes tergat tibi mappa labella
Si tergas manibus non mihi charus eris
Una manu sumat pateram ni hanc iacitet in hostem
Theseus: aut beli sint monumenta patris
Ast si hanc binis manibus captabis: id apte
Efficies: digitis pocula sume tribus.
❡ Et teneas oculos: nec supra pocula fare.
Plena aliquo vita sit tibi bucca cibo
Deme merum cratho: multum ne forte supersit
Quod nolit socius sumere rite tuus
Qui sapit extinguet multo cum fonte falernum
Et parco limpham diruet ille mero.

gremiũ tuum vel ad pudenda: et postea ad cibum vel licẽdo eum eisdẽ vnguib⁹ quib⁹ ꝛ illa. Itẽ p̃cipit ne pedes agites: ꝛ maxime in crura tecũ accũbẽtiũ: qđ inhonestũ esset. ❡ Incidasq̃ ꝛc. Iterũ docet quo pacto comedas dicẽs q̃ incidas prius ofellã. i. frustum carnis. Erãt enĩ qui offam putãt esse panẽ tẽperatũ vt dicũt iure: cũ sit caro ipa forte iure cõspersa. Habet autẽ ofella p̃mã breuẽ et scribitur vno f. ꝛ offa primã longaz scribiturq̃ gemio. Incidas ĝ prius ofellam. i. paruũ frustũ carnis q̃ dẽs tu⁹ cõtundat: ꝛ caue ne morsa tibi i. a te: hoc ẽ ne ea q̃ tu momordisti semel seu panis sit seu obsoniũ tingant. i. intingant: rursus. i. iterũ in escariũ vbi ius est. Itẽ nec. i. nõ ꝛ tu nõ lingas digitos: nec rodas ossa turpiter videlz dentib⁹ aut vnguib⁹ Tu autẽ potes rodere ea cultello. i. carnes abstrahere dulciter. vñ addit rite. i. decẽter. ❡ Siue sup ꝛc. Docet quõ superflua cõgeras. Nã si ita ceteros facitare videns cõgeres corticem panis: pomoꝝ: ꝛ casei sup mẽsaz ossa autẽ vel in paterã. i. vas potẽs ꝛ amplũ ad hoc appositũ vel iace ea sub pedib⁹: sic tamẽ vt neminem contingas neu offendas. ❡ Nec tanq̃ ꝛc. Monet ne frusta obsonioꝝ turpiter attractem⁹ priusq̃ sumam⁹: ꝛ adhuc inhonesti⁹ est attractata deserere. Ordo ẽ. Nec tẽta. i. frequẽter tene nec dilige. i. ex multis tibi ad eligendum segrega frusta obsonioꝝ tanq̃ ficos. i. sicut tentã qui ficos emũt: et lumen. i. visus vel oculus eat. i. dirigat tibi huc. i. in hãc partẽ quocũq̃. i. in q̃cũq̃ man⁹ tua gerit. hoc autẽ dicit ne quid deijcias aut fundas aut frãgas: aut turpiter cõtrectes nõ vidẽdo quo manũ impellas. ❡ Nec sociũ ꝛc. Monet iterũ vt oculos custodiamus nec inepte et truculenter sodales inspiciam⁹: aut obseruem⁹ q̃d comedãt. Ecõtrario autẽ gestus ꝛ mores nr̃os sepe cõspiciem⁹: vt si q̃d offuerit corigam⁹. ❡ Pocula quũ ꝛc. Docet quõ pocula sumes dicẽs: q̃ prius terges os tuũ mappa non manib⁹: ꝛ sumes vascula vna manu: ꝛ imo trib⁹ dũtaxat digitis: sed pateras. i. vasa tã magna vt nõ possint commode sine periculo effundendi vna manu leuari sumes decẽter vtraq̃ manu. Ordo duorũ versuũ medioꝝ est: vna man⁹ sumat paterã quã galli tassiã vocant: ni. i. nisi theseus vir ille fortissim⁹ iacet hãc. i. hmõi põderis in hostẽ. i. in lapithas: aut nisi sint monumẽta beli p̃ris elisse: de qua ꝛ eius patera sic Virgi. in. i. Eneid. Hic regina grauã gẽmis auroq̃ poposcit impleuitq̃ mero paterã quã belus ꝛ oẽs a bello soliti ꝛc. plura in silius nr̃is de theseo ꝛ belo dixim⁹. ❡ Et teneas ꝛc. Iterũ docet quõ ꝛ q̃d bibes: tenebis inq̃t oculos ne vagẽtur dũ bibis cauebis ne multũ loquaris

tenēs poculū i manu curabis ha
bere os euacuatum cibo: priusq̄
bibes: in cratho socij nō fines vi
nū euaporare: sȝ si nō bib erit ali
ud īfunde: aut si eodē vase bibis
nō plus infundes q̄ tu ebiberis.
Si vinū acrum τ fumosum est di
luetur aqua. Merū dicit̄ purum τ
immixtū τ subaudit̄ vinū. Faler
num est vinū ardens τ nobile qđ
in falerno monte cāpanie italice
nascitur. In vltimo versiculo aut
hypallage est vt sit diluet lim
phā parco mero p eo quod est di
luet parcū merū limpha. Aut re
vera vultu tm̄ aque esse deberet
vt nō aquā in vinū: sed vinū etiā
modicū in multā aquaȝ fundere
videaris. Diluo compositū est a
di τ luo: vel a di τ lauo: qđ in com
positione fit luo: vt proluo diluo
abluo: τ sunt tertie cōiugationis
sicut aliq̄ñ lauo lauis lauit p ter
tiā cōiugationē declinatur. Non
facies τc. Docet quō bibendū sit
dicens primo q̄ vno tractu bibes
nec tam longo vt postea anheles
ac sibiles. Secūdo vt temperate
ne tam cito ac si lutheā. i. rub: uȝ
oui sumas nec nimis lēta mora.
Tertio vt non sepe vt dicit q̄ ad
summū ter: q̄ si frequētius bibe
ris reputaberis potus. i. ebrius.
Quarto vt caute bibas ne coga
ris poculuȝ assumptū deponere
aut damnū incurras ad qđ reme
diū est inspicere quid bibas τ pi
tissare. i. tenuiter pbare. et ideo
ne potus quā respuis multus sit
monet breui vasculo vti. ¶ Os q̄
τc. Postq̄ ostendit quō ad mēsaȝ
accedendū: τ quō in ea manducā
dum τ bibendū sit: ostendit quō
ab eo discedendū sit dicēs q̄ post
potum terge bis os: τ ablues pal
mas postq̄ deserueris mensam:
similiter τ labia. Discedēs autem
inflectes genu τ iunges man⁹ di
cens profit quod honeste dicit̄.
Nam proficiat ineptum: τ profici
te importunum: et impericosius
videtur hoc dicto tolles omnia
quibus vsus es debito ordine: et
illis suo loco repositis ablutus
abeas quo te vocant officia. Hec
ad supplicianā satis sit ānotasse
plura in siluis nostris qui volet
videbit: huncq̄ apicem nostrum
adiunctum sinet.

¶ Carmen iuuenile Sulpitij
Verulani de moribus in mensa
seruandis explicit feliciter.

¶ Non facies binos haustus: nec feceris anhelos
Sibila: nec labiis stridula prome tuis
Nec cito sorbebis velut oui lutea grati
Nec nimium tarda sume falerna mora
Unum, siue duo ad summum tria pocula sumes
Si hunc numerum excedes iam mihi potus eris
Fac videas quodcunq̄ bibes modicumq̄ pitissa
Crather siue calix det tibi vina breuis
¶ Os quoq̄ tergebis semper post pocula: palmas
Ablue: quum mensam deseris atq̄ labra
Inflectensq̄ genu iungens q̄ brachia: profit
Dicito: sed tolles ordine quecq̄ suo.

¶ Apex Ascensianus

Nec sat est mūdū comeq̄ accedere mēsaȝ
Ni probus in cunctis conspiciare locis
Proinde puer q̄lē satages deducere vitam
Te per q̄ possis admonuisse velim
Mane experrectus quas condidit optimus auctor
Christus: eas referes supplice mente preces
Deinde salutatum properabis vtrunq̄ parentem
Et quicunq̄ tu cura salutis erit
Tum quēcunq̄ vides venerandum religione:
Sanguine: canicie: moribus: officio:
Huic si forte sedes satagas assurgere si stas
Aut transis: retegens tempora: flecte genu
Tum preceptoris tibi patris amore colendi
Auribus atq̄ oculis menteq̄ verba cape
Que si forte tibi minus intellecta reliquit
A condiscipulis sunt repetenda tuis
Intellecta autem: ne mox neglecta queraris
Inscribes nitidi sepe legenda libro
Tandem vbi doctus eris: reliquū est bñ viuere cures
Ignarisq̄ tibi cognita precipias

Regimen mense honorabile.

Nemo cibum capiat donec benedictio fiat
Privetur mēsa qui spreuerit hec documēta.

Vultus hylares habe
Sal cultello capi
Quid edendum sit ne pet
Non depositum capi
Risus murmur fugi
Dū mãducatis. Membra recta sede. Atia.
Mappam mundã tene
Ne scalpatis caue
Aliis partem tribu
Morsus non reijci
Modicum sed crebro bib
Grates christo semper refer

¶ Incipit prohemium.

Estra nouit intẽtio de scholariũ disciplina cõpendiosum postulare tractatum: vtinã cõpendiosum a spiritus mei paruitate: prout facultas supperit ingenii debilitas erũnarumq; tenacitas amicis vestris. O marciane petitionibus tẽtabo acq̃escere: licet duplici genere cõmentorum sim impeditus: nõ tñ omnino diuersorum in quasdã Aristotelis necnon aliorũ philosophorum editiones: proprioq; attenuatus studio: ⁊ inhumani regis gottorũ cruciatu corrosus philosophico me preueniẽte consolatu extremaq; profunde trinitatis perspicatiõe permollitus. Quid enĩ gymnasiorũ exercitu est lucidius: q̃ in artificiali ⁊ naturali progressione debita cognitio: ⁊ q̃ virium intelligentie gradualis exhibitio? Eloquẽtie enim partes decenti naturalium et artificialium processu ⁊ perspicua intelligentie comprehensione nouimus stabiliri. ¶ In primis ergo prima scilz puerorum oblecta-

Vestra nouit intẽtio. In hoc prohemio prelibat rem de qua scripturus est: quia de disciplina scholariũ: ⁊ causam scribẽdi: q; precibus Martiani ⁊ aliorum inductus: eis morem gerere pretẽdit. Et difficultatẽ in scribẽdo: vt ab ea munus suũ cõmendet: sicut ille in Buco. Preterea duo nec tuta mihi valle reperti Capreoli ⁊c. Et ille in eunucho. Ab ethiopia est vsq; hec. Difficultas aũt est idcirco ꝙ aliis occupatus negociis. Diuidit preterea opus illic. In primis ergo ⁊c. Tandẽ aũt purgat stili tenuitatẽ: docẽs eam vtilem ⁊ materie subiecte congruã. Cetera ex ordine patebũt que talis ẽ.

Constructio ¶ O martiane vestra intẽtio .i. intelligẽtia ⁊ vt dicit cognitio quo vno verbo psuadeor gallicũ esse huius opis auctorẽ. nã gallorum more ad vnũ loquẽs pluriũ vtitur pnomine: et intentionẽ eo modo ponit quo galli entendre p intelligere dicũt: nouit postulare .i. exigere: in quo dicto videt quesitus sed nõ inuẽtus fucus. multo enĩ decentius diceret. Intẽtio tua postulat tractatum compendiosum id est breuẽ quasi compendio ad intentum ducẽtem: de disciplina id est eruditione in vita degenda: scholariũ .i. scolasticorum rei litterarie vacantiũ. Tentabo .i. conabor ⁊ moliar acquiescere vestris petitionibus amicis. vt dicit amicabilibus vtinã .s. postules aut potius lege. vtinã: vt sit tentabo vtinã a spũs mei paruitate .i. modicitate pro vt .i. sm qd facultas .s. ingenii aliis occupati negociis suppetit .i. suppedit ⁊ debilitas id ẽ debilitas ingenii ãtij .s. ⁊ tenacitas id est pseuerãtia ⁊ ptinuatio: erũnarum .i. casuũ ⁊ calamitatũ mearum. Tẽtabo inq̃: licet (vbi male scriptus erat. Et licet ⁊c.) sim ipeditus duplici genere pmentorum: nõ tñ licet duplici: omino diuersorum: quia vtraq; ẽ philosophiam sunt: sed tamẽ duplici: q; in quasdã editiones aristotelis .i. in quedam scripta edita ab aristotele necnõ .i. etiã in quasdam editiones aliorum philosophorum: ⁊ p ⁊: licet sim attenuatus pprio studio quo noua scribo: et licet sim corrosus cruciatu inhumani: id est immanis ⁊ crudelis atq; efferi regis gotthorum scilicet theodorici: a quo captus erat: aut potius id simulat qui hoc opus illi ascribendum esse intẽdit: tẽtabo rursus inq̃. permollitus: id est mitigatus ⁊ lenior effectus: perspicatione id est perspicaci scrutatione: extreme: id est summa: videlicet trinitatis profunde: quia diuine essentie ad omnia pertingẽtis: et consolatu philosophico. preueniente me: me scilicet merore aut aduersitatibus pessundet. Et ita tangitur opera boetiana: q; de sancta trinitate cõposuit opus: verũ nõdum cõposuisse videt de ꝯsolatione: ideoq; si velimus hoc opus Boetio ascribere dicemus: cõsolatiũ philosophicũ preuenisse: q; priusq̃ scriberetur aliis preuenit ipsum. Docet deinceps quomodo sit permollitus. Legunt tamen quidã permolitus: id est ad extremũ conatus: et ita doceat: q; conatus sit. Quia videlz suauissima est talium rerum cognitio. vnde dicit. Enim pro quia: q; supple est lucidus: id est splendidus in exercitu: id est exercitio gymnasiorum: id est ludorũ seu locorum vbi fiunt exercitia: q̃ cognitio debita in progressione artificiali ⁊ naturali: id est rerum humanarum agnitione: et q̃ exhibitio gradualis: id est per gradus: procedendo ab artificialibus que hominum sunt opera: ad naturalia que dei et nature sunt et a naturalibus ad diuina: quasi dicat nihil. Docet que sint artificialia et naturalia dicẽs. Enim pro quia nos nouimus partes eloquentie stabiliri: id est confirmari et stabiles reddi: decenti processu: id est progressione: artificialium et naturaliũ: quia eloquentia et elegantia sermonis ad artem spectat: facunda pronunciatio ad naturam et perspicua .i. clara comphensione intelligentie scilicet nostre: qua scz nos intelligimus. ¶ In primis. Diuidit vt dixi opus dicens. Ergo .i. vt institutum nostrũ tangam: prima oblectamẽta puerorũ .i. quibus primũ oblectãtur pueri: sunt p̃celibẽda

id est primo loco attingēda. in primis. i. precipue. Uidelicet. i. videre licet. quare in primis: q2 scdo scilz loco sup. delibandū aut docendū est: qualiter elatio. i. extollentia: adultoꝝ. i. prouectorum: sit subijciēda. i. summittēda: magistratui. i. auctoritati ⁊ maiestati preceptoris: ⁊ cōnectanda. i. cōiungenda discipline. Tertio scz docendū aut augendū est de elatione eorum: scz adultorum reprimēda exponendo distincte, cōmendationē exemploꝝ. Quarto scilz agendū est de sagaci. i. presaga ⁊ prouidenti ꝓuisione scz de ānona et annuo penu scholariū ⁊ de statione graduali. i. per gradus ⁊ classes. Quinto scz docendū est: qualiter venerabil' ac sincera deuotio scolarium sit ꝓferenda. i. ꝓmouēda ad magisteriū. Sexto scz docēdū est: de norma. i. regula: ⁊ trina. i. triplici diuisione magistrantiū. i. iam in magisterio existentiū: ⁊ de statu scz magistrantiū erga subditos ⁊ de modo docēdi precognito scz ab eo tpe quo discipuli erant: quia quo modo dicerunt docent. Autem pro sed nos suscepim' hec scz ꝓdicta peragēda. i. ad finē vsq̧ tractāda ad cognitionē intelligētie: omittētes fere scz totū pristinum. i. antiquū nostrū modū. i. morem tractādi perusq̧. i. ad finē vsq̧ vsi: nunq̄. i. non vnq̄ prius: leuiori. i. faciliori ⁊ vulgariori stilo. i. dicendi forma: qm̄ executio scilz hui' operis est in maiori pte ꝓ rudibus informādis. i. ad informandos ⁊ instituendos rudes: ⁊ tanto. i. pro tāto: debet trāslatio dilucidādi. i. rē hec dilucide trāsferendi: esse leuior. i. facilior.

menta sunt prelibēda. Scdo videlz q̄liter adultoꝝ elatio magistratui subijciēda sit ⁊ discipline cōnectanda. Tertio de coꝝ elatione reprimenda: ⁊ exēploꝝ cōmendatione distincte exponēdo. Quarto de scholariuz sagaci ꝓuisione: coꝝūq̧ graduali statione. Quīto q̄lit' scholariū venerabilis ac sincera deuotio ad magisteriū ꝓferēda sit. Sexto de magistrātiū norma: trinaq̧ diuisione statuq̧ erga subditos: modoq̧ docendi precognito. ¶ Hec aūt ad intelligētie cognitionē suscepim' pagēda: pristinū modū tractādi fere omittētes nunq̄ leuiori stilo perusi: qm̄ in maiori pte ꝓ rudib' informādis est executio. Et tāto leuior dilucidādi dz esse translatio.

¶ Finis prohemij. ¶ Sequit' tractatus.

¶ Capitulum primum.

Cum aūt indiscreti ⁊ impotētis septēnis infantia ducit' ad imbuendū cauendum est ne membroꝝ indecens sit dispositio: vtpote integraliū: ⁊ ne aeris intemperies vtpote cōstringentis hyemis obtusitas et comburentis etatis profunditas periculi generet incrementum.

Cum aūt indiscreti. Hoc est ꝑmuz e sex capitulis pñs executiue i quo dat disciplinā rudibus ⁊ penit' nouitijs iaz primū videlz insipiētibus: docēs primo tp̄s quo discere incipiant: quia peracto septēnio: quītilian' tamē citius instituendū docet futurū oratorē. Scdo corpis dispositionem: quam decentem exigit. vnde ⁊ pythagorem aiūt prius q̄ quēuis in discipulum assumeret totum corpus perscru tatū: verū sepe nobile ingenium vile inhabitat corpusculum. vnde apud Aulum gellium epictetus stoicus phs nobilissim' de se dicit. Seru' epictetus fueram: qui corpore mācus: pauperie pressus: charus eram superis. Esopum etiam illū fabulatorē phrigiū qui apologos lepidissimos scripsit: mōstroso fere corpore fuisse aiūt: sed vt nost' est auctor: ingenio pollet cui vim natura negauit. Non ergo recte monet distorta corpa a lr̄is arcenda: sed ne distorta fiant: nimis imbecillia nō esse recipiēda: verum pueriliter timet ppli irrisionem si in cetu scholasticoꝝ videat' distortis mēbris. Tertio celi atq̧ aeris temperiem: q2 neq̧ in brumali frigore: neq̧ sub estiuali caumate debēt teneriores instituī. Quarto victus temperātiā: de qua illic dicam. Cibarioꝝ asit ⁊c. ¶ Ordo hic est. Autem pro sed: cum. i. quādo infantia septēnis. i. septēnalis seu septenaria: hoc est septē annoꝝ vbi finis est infantie ⁊ principium pudicitie. subaudi pueri aut scholastici: indiscreti. i. rudis ⁊ ignari nesciētis rerum discretionē: ⁊ impotētis. i. imbecillis: ducit' scz ad ludum aut scholas: ad imbuendū. i. prima doctrina instituendū. imbuere aūt ꝓprie est dare primā tincturā. Unde Flaccus in epistolis. Quo semel est imbuta recēs seruabit odorē. Testa diu. Et ita quia aīa dicit' tabula rasa in qua nihil est depictum. pictores aūt imbuere. i. intingere ⁊ madefacere rem pingēdam solēt: ideo dare primas lr̄as vocant imbuere. Imbuendū aūt hic accipit' passiue. i. vt imbuat'. latinius diceret'. ducit' imbuenda cauendū est ne dispositio mēbroꝝ sit indecēs: mēbroꝝ dicit vtpote: integraliū. i. que cū alijs partib' totū constituūt; vt caput man' crura pedes ⁊c.

Epictet'. Cōstructō Imbuere

Et cauendū est ne intemperies aeris: tpore obrusitas hyemis cōstringentis. i. ztrahentis mēbra per gelu τ frigus nimiū: aut pfunditas. i. penetratio estatis cōburentis scz calore nimio gereret incrementū. i. augmentū periculi: quia tenella etas nō est sine periculo. ¶ Legit enī τc. affert vtriusq exemplū tam distorti q̄ nō sua tēpestate incūbentis dicēs. Legit (impsonaliter). i. qui voluit legunt filium thimothei: illius ciuis siue romani siue (qd̄ potius reor) athenīē. castratū. i. emasculatum τ

¶ Legitur enī Thimothei filium lepra incumbente castratum loripedē: gibbo tumentē doctrine mancipatum plebeiam extitisse obiectionē: suorumq sociorum detractionē ridiculosaz. Simil'r ꝑtoris suburbani filiū canicula instigāte litteris vidimus mācipatum. Cum autē solita nō gauderet vmbrella ꝓpria ꝟtute destitut⁹ ictericie pena ꝑmollitus τ vitalibus tandez spiritibus attenuatus limphatico morbo occubuit. Ecce quātū difficultatis membroꝝ indecēs dispositio τ aeris intēperies teneritati puerili cōtulerūt. ¶ Cibarioꝝ autez mediocris sit facultas: pot⁹ aūt sit tenuis: eiusdēq par citas. Vestium aūt sil'r assit: al's absit penuria. ¶ In primis igitur figurarū elemēta reꝑ̄ntantiū impmenda est dilectio cōiungendarumq litterarū nō parū artificiosa cōiunctio. Nec tali laborioso certamini multū est insistendū: nec cito vt Seruio placet abeundū: quoniā si vsus est in multis ꝓ̄ptior: in aliis reperitur tanto τ habilior. ¶ Scd̄m laboriosi certaminis extat edifi

excoleatum lepra incūbente. i. vt vitaret lepraz. id enī pdest. Nam frigidiores fiūt castrati. τ loripedes. i. distortis pedibus oblique incedentē. vnde Iuue. Loripedē rectus derideat tumentē. i. inflatum: gibbo. i. tumore aut struma mancipatū. i. traditū: doctrine. i. eruditioni extitisse obiectionē. i. opprobrium: plebeiā. i. ipius plebis τ vulgi. hoc est enī etiā vulg⁹ obiecit ceteris scholasticis tanq̄ mōstrū deforme. vnde addit: τ ridiculosam detractionem suorum socioꝝ. Sil'r nos vidimus filium ꝑtoris suburbani. i. in suburbio: hoc est iuxta vrbem pago ꝑsidentis mancipatū lrīs canicula: id ē sydere illo estuoso instigāte. i. vrgente. autē p sed cū nō gauderet vmbrella. i. teneriore vmbra: hoc est vmbraculo: solita. i. consueta tunc sup. ipse destitut⁹. i. derelict⁹ a ꝓpria ꝟtute: τ ꝑmollitus. i. grauit affect⁹: pena ictericie. i. illius morbi fedam cutem inducentis: τ attenuat⁹ tādē spiritib⁹ vitalib⁹ occubu t. id ē mortē obiit: morbo limphatico. i. furorem inducente sicut qui i limphis. i. aquis: nimphis viderit finire credebantur. ¶ Cibarioꝝ τc. Docet vt dixi q̄tto loco ciboꝝ tēperantiā: de q̄ Aul⁹ gellius in noctib⁹ atticis lib. iiij. c. xix. sic ait. Pueros impuberes cōpertum est si plurimo cibo: nimioq somno vterēt hebetioresq fieri aiaduertimusq hic elici tarditatem corpaq coꝝ improcera fieri: minusq adolescere. Idē plerīq aliī medicoꝝ philosophorūq τ Marcus varro in longa hystoria scripsit; q̄ inscripta est capis: aut de liberis educādis. hec ille. docet deinde quo vestitu vtendū sit: qua doctrina τ quib⁹ ꝓceptoribus: vt ex ordine patebit qui talis est. Autem p sed: facultas. i. suppeditatio τ facilis vsus cibarioꝝ sit mediocris. i. tempata vt neq in crapulā luxuriet: nec ad mediā ac famē extenuet. autē pro sed: sit potius tenuis. i. modicus: τ exilis τ parcitas eiusdē scz cibi: q: varietas ferculoꝝ nocet. Autem p sed penuria. i. difficultas habēdi τ parcitas in vtendo vestiū sit sil'r. ¶ In ꝑmis igit τc. Precedētia de victu τ amictu cōia esse possūt oībus instituēdis: hec peculiaria sunt scholasticis. Igitur vt bene instituat scholastic⁹ dilectio figurarū. i. ptractionū repn̄tantiū elemēta. i. ipsas lr̄as est imprimēda scz anim⁹ pueroꝝ: in ꝑmis. i. ante oia: hoc est doceant amare lr̄as: ne inuiti ad eas accedāt: q: inuita minerua nihil ꝑfecerint. Ideoq solent pueri varioꝝ artificioꝝ arma preponi: vt que tractēt libētius τ ad ea nati aptiores q cēseant. discant ergo primo cognoscere elemēta. i. singulas lr̄as: q pro et cōiunctio litterarum cōiungēdaꝝ id est syllabarum faciēdarum: non parum: id est multum artificiosa: quia in ea est tota vis et ratio orthographie supple imprimēda. Nec insistendum est multum tali certamini id est labori certatim faciendo: laborioso. i. difficili: quia si quis exacte et adamussim omnia ab incipiētibus fieri exigat nunq̄ vltra principia eos pduxerit: que tunc plene intelligi solent: cum reliqua perspecta fuerint. Nec abeūdum. i. discedendum est cito: vt placet seruio. scz grammatico: quoniā si videlicet puer vsus est promptior. scz ceteris: in multis scz litteris discernendis τ syllabis compingendis: aut absolute in multis scz rebus reperitur: tunc id est postmodum. habilior id est aptior in aliis scilicz multoꝝ: hoc est qui diutius (vt plato precepit) immorantur in principiis efficiuntur capatiores ceterorum. ¶ Secūdum τc. Docet qui preceptores precipue in grammatica sint habendi dicens. Secun

Morbus lipbatic⁹.

Cibus et somn⁹ scolasticorū.

Cōstructō

duni edificiũ:id est altior institutio sicut post fundamentorũ iactionem exigitur edificium certami nis laboriosi.i.difficilis ad litteras concertationis. stat:id est cõsistit. in traditionibus:id est prece ptis. Probi et Didymi:illorũ grãmaticorũ. necnon.i.etiam aliorum philosophorũ (ergo grãmatici etiam philosophi certe philosophie pars est grãmatica) quos philosophos scȝ auctoritas venera bilis.cõmendat.i.laudat scȝ nobis. Autem pro sed: animaduertendũ.i.diligenti aĩo considerandũ est in huiusmodi scȝ traditionib⁹: ⁊ vt traditio latina.i.latine lingue subiaceat fideli resolutioni.i.ex positioni vnius vocabuli per ali ud: in quo multi errãt resoluẽtes latinũ per barbarũ. Et recte dicit resolutioni: q̃ quã isti cõstructio nem vocãt merito resolutionẽ di cant: resolutio enim fit in partes materiales amissa forma: atq̃ cõ structio et ordo seu forma oratio nis partiũ eam grãmatici cõ struunt: q̃ tunc eam resoluũt: vt dixi. et idioma addiscentis sit ex plicatũ verbotenus.i.vsq̃ ad sin gula verba: vt verbũ verbo apte reddat alibi. Est etiã animaduer tendũ hmõi ṗgressione: vt fideli resolutiõi subiaceat latina tradi tio in discentis idioma verbote nus explicata. eñi pro q̃: oportet tenacitatẽ.i.fũmitatẽ fundamen ti: cõsistere al's cõsti̾tuere. his: id est huiusmodi resolutionib⁹ ⁊ ap plicationib⁹ verborũ. Nec aben dum est.s.ab incepto studio: aut a traditione saltu menstruoso: id est vno mẽse peragẽdo cursu phe bes.i.lune que phebi.i.solis dici tur soror: et singulis mensib⁹ per ficit cursũ suũ quẽ ṗpẽ celeritatẽ saltũ dicit dĩa soli cursu: cũ tñ ṗ rũ ad motũ rapt⁹ tardissime mo ueat luna: nec cõfirmandũ est.s.

cium in Probi Didymiq̃ traditionibus: necnõ alio rum philosophorum quos venerabilis cõmendat au ctoritas. Animaduertendũ est autem in huiusmodi vt fideli resolutioni subiaceat latina traditio: ⁊ addiscẽtis idioma verbotenus explicatum sit: fundamenti eñi te nacitatem his oportet cõsistere. Nec menstruoso saltu phebes abeundũ est: nec solari cursu tñ confirmandũ sed expleto mercurij interuallo: eodemq̃ fere duplica to diligenter immorãdũ. Diligentia eñi cuiuslibet ope ris obtusitas permollitur. ¶ Senece traditio: lucani inexpletio: Virgilij ṗlixitas ⁊ Stacij vrbanitas: dura flacci translatio: durior Persij editio Martiani nõ in digna lectio. Nasonis discretio hec sunt indaganda me morialiq̃ cellule commendanda. ¶ Ceterorum autẽ philosophorum prout ingenij suppetit capacitas non sub silentio est pretereunda moralitas: vt sic senten

studium inceptũ: tantũ.i.tantummodo cursu solari.i.spacio vni⁹ anni: sed immorandũ est expleto in teruallo mercurij.i.vsq̃ ad expletionẽ cursus mercurialis: qui ṗficit scdo q̃ anno.i. post duos an nos. ⁊ eodẽ scȝ cursu mercuriali duplicato fere.i.quasi toto: hoc est vsq̃ ad quartum fere annũ. Ra tionem adiũgit. Cum pro quia: obtusitas.i.hebetudo cuiuslibet operis.i.quolibet opere: ṗmollit id est mitigatur ⁊ infringitur: diligentia.i.per assiduam ⁊ solertem operam. ¶ Senece ⁊c. Post grã maticos docet qui auctores sint legendi ośns singulis suas ṗprietates: ac dicens. Traditio scilicet morum et doctrine Senece: illius auctoris moralissimi: ⁊ inexpletio.i.inexhausta ⁊ satiabilis tra ditio lucani: qui bellum pharsalicum carmine describit. Prolixitas Virg. qui ṗlixe aduentuȝ enee in italiam duodecim libris descripsit: sȝ non superflue neq̃ merito longe aut prolixi: quia vt dicit Martialis. Non sunt longa: quib⁹ nihil est quod demere possis. Quinetiã senis libris vigenosqua ternos homeri absoluit. Nam que Homerus in vigintiquattuor libris odysse prosequitur: virgi lius in sex prioribus eneidos absoluit. Et que ille. xxiiij. iliados: hic sex posterioribus enei. ṗficitẽ. vrbanitas statij scȝ papinij. qui multa vrbane descripsit. Non tñ vrbanus nec emunctius q̃ maro. verum vt Juuenalis inq̃t dubiã facientia litẽȝ dura trãslatio flacci: ṗcipue in sermonib⁹ vbi imperitis durus videtur q̃ nõ vident q̃ acerbitas satyrarum deceat. in carminibus autẽ quintiliano censore so lus est latinorum dignus legi. durior.i.difficilior editio psij q̃ nũc paruȝ hȝ obscuritatis ⁊ eruditio nis plurimum. Non indigna.i.iusta et digna: lectio alij dicũt lectio martiani: qđ si est lectio: dic.i. offẽ sio: quia libere septẽ artib⁹ cẽsendo multos offendit: plures tñ cõciliat sibi: vñ legã pot⁹ lectio: di scretio nasonis.i.ouidij qui mediocrẽ stilum cõplexus est nec indiscrete vltra vires rem assumpsit. Hec ergo oĩa sunt indaganda.i.inq̃renda: et cõmendãda cellule memoriali.i.ipẽ memorie: q̃ in po strema capitis cellula vigere ac residere dr. ¶ Ceterorũ aũt ⁊c. docet cetero q̃ phos nõ pretermit tendos presertim eos qui bonos mores precipiunt dicẽs. Aũt ṗ sed moralitas ceterorum philoso phorum.s.non poetarum nec iam dictorũ non est pretereunda sub silentio: prout.i.iuxta id qđ ca pacitas igenij suppetit id est sufficit ⁊ capere põt. vt serenitas.i.puritas: dictaminis id est sermõis ⁊ dictamine anime prolati vigeat sic.i.per poetarum et grammaticorum lectionẽ sententiosa scȝ

tiosa dictaminis vigeat serenitas: et metrorū floreat fo
cūditas. O q̄ tullij venerabilis facūdia summis desi-
derijs est collocāda. ¶ Cauēdum aūt est in hmōi ne
cōtingat vt Jotario cōtingebat. Ipse eñ trigīta ānis
ignorantiā suā p̄dictoꝝ phoꝝ in gymnasijs tradidit im
buendā. Cū ṽo dies vt preesset mediocrib⁹ aduenisset:
cuius vxor esset Eneas dubitasse se diutius asserebat:
quem in hemistichioꝝ Virgilij serenitate inuenisset.
Requisitusqꝫ a quodā suoꝝ discipulorū q̄liter primam
huius dictionis syllabā magister vertere in versū pos
set. Respondit absurdum esse tanti nominis primam
syllabā abbreuiari: sed potius acuto accētu p̄nunciari.
Ecce q̄ntū dure ceruicis obtusitas p̄didit tp̄is et expēse:
¶ Cōpleto aūt nō indebite hmōi gymnasij rudimē-
to ad maioris inquisitionis scīe limina p̄cedendū est.
Sciētie inq̄ quā veri falsiqꝫ nouim⁹ idagatricē solāqꝫ
scientiā sciētiarū titulo sublimitatis obstipātē subiecta
Hec est inq̄ scalaris dn̄a que penetranti vestiū natura
ad scientiarū quarūlibet fastigia p̄bet incremēta vir-
tutū. Quid aūt lucidius cognitōe quīqꝫ vniuersalium

per moralium philosophorū adiunctionē: et iocūditas metroꝝ: floreat scꝫ simul: o q̄. i. q̄ntum vene-
rabilis facundia tullij est collocanda. scilꝫ in cellulis memorie: summis: id est maximis desiderijs.
¶ Cauendū est autem. Docet cauēdum ne scholastici legēdis poetis tempora perdant: sicut iotari-
us triginta annos poetis studens et Virgilium legens nesciuit cuius vxor essꝫ eneas: et vt addi solet
cuius pater dido. Preterea indignum putauit huius nominis magistri primā corripere: cum et dei
prima correpta sit. Nihil enī vo-
cis correptio ad rem facit. At or-
do est. Autem pro sed: cauendū
ne cōtingat in huiusmodi scilicet
poetarum oratorum et philoso-
phorum lectoribus et auditorib⁹
sup. ita vt id est quemadmodum
contingebat iotario (videtur no-
men fictum a iota qui minima est
littera) Ipse enī. s. iotarius: tradi-
dit suam ignorantiam imbuendā
in gymnasijs id est ludis aut exer
citijs hoc est vt dicunt collegijs et
pedagogijs predictorum philoso
phorum triginta annis id est spa
cio triginta annorum. Vero pro
sed: cum id est quando dies adue
nisset vt preesset mediocribus: q̄
primi solent docere mediocres.
asserebat se dubitasse diutius: id
est valde diu: cuius vxor esset.
Eneas vir ille prestātissimus ma
ritus creuse. gener priami pater
ascanij siue iulij: a quo iuli⁹ cesar
et ceteri ei⁹ cognominis traxisse ori
ginem et gloriam: cuius de preci-
pua virtute Virgilius Eneida cō
posuit quem: diceret quam: et ita
scriptum puto. nam si vxorem ali
cuius putauit eneaꝫ: diceret quā
non quem: nisi dictum est ex per-
sona poete: quem scilicet eneam
inquit auctor: inuenisset in sereni
tate id est dilucida compositio-
ne: hemistichiorū id est dimidia-
torum versuum virgilij. hoc est in
Eneide vbi dimidiatos dereliqu-
rat versus. Et requisitus a quo-
dam discipulorum scilicet illorū
mediocrum: qualiter posset ver-
tere id est aptare et dirigere in ver
sum: primam syllabam huius di
ctionis magister. r̄ndit absurdum esse primā syllabam tanti noīs abbreuiari: sed poti⁹. s. debere p̄-
nunciari. s. in prima syllaba: accētu acuto. i. predn̄ante. Ecce q̄tuꝫ tp̄is et expense obtusitas dure cer
uicis. s. Iotarij. p̄didit. i. amisit. ¶ Cōpleto aūt et c. Docet a grāmatica ad alias sciētias p̄grediendū
et primo ad logicē: et ita deinceps. Vn̄ ordo est. Aūt p sed: rudimēto. i. eruditione. hmōi: videlꝫ lr̄arij
seu grāmaticalis: gymnasij. i. exercitij: cōpleto nō indebite. i. decēter et vt oplere ip̄m puer d꜡: p̄cedē-
duꝫ est ad limina. i. ingressuꝫ scīe maioris inq̄sitionis. i. maiora inq̄rentis. inq̄. i. dico ad limina scīe
tie (vn̄ legendū est sciētie nō sciētia: q2 p inq̄ in eodē casu reperim⁹: nisi pri⁹ dictuꝫ castigauerimus)
quā nouim⁹ indagatricē. i. inquisitricē et exploratricē veri et falsi: hoc est logicem seu dialecticaꝫ: et
quā solam nouimus scientiā sciētiarū: q̄tum ad vtilitatē: obstipātem. i. sapientem subiecta scꝫ sunt
titulo sublimitatis: aut obstipantē. i. opprimentem: subiecta. i. reliquas scientias illi: q̄tum ad cōi
cationē et vtilitatē subiectas titulo sublimitatis. i. prestantie et excellētie. hec scꝫ dialectica aut lo-
gica inq̄ est domina scalaris. i. scalis et gradibus innitens que prestanti natura vestium (vt ver⁹ cō
mentarius dicit premissarum aut potius) id est vtensiliū suorum: que sunt argumētationes quib⁹
alie artes tanq̄ spolijs ab hac detractis vtuntur: prebet incrementa virtutū ad fastigia. i. sublimi-
tates quarūlibet scientiarū quia in acquisitiōe scientiarū dialectica debet esse prior dicit hyspan⁹.
Autē pro sed: quid supple est lucidius: id est splendidi⁹ et clari⁹: cognitione quinqꝫ vniuersaliū id est
predicabiliū a porphirio traditoꝝ: q̄si dicat nihil: que scꝫ cognitio aut poti⁹ dialectica: ē magistra

scientiaꝝ triuialiū. i. grāmatice logice et rhetorice ꝛ potentia quadriuialiū. i. reliquaꝝ liberaliū artiū que vt ille triuiales dici solent: aut qꝛ vulgares aut qꝛ quasi tres vie ad vnū hoc est ad ꝓmones tendētes: nā grāmatica docet an sermo cōgruꝰ sit necne: logica an verꝰ: rhetorica an disertꝰ: ita quadriuiales appellari solent quasi ꝗtuor vie ad vnū. i. ad quātitatē tēdentes: geometria ad quātitatem cōtinuā: videlicet ad mensurā terre ꝛ similiū: arithmetica ad quātitatē discretā: videlꝫ ad numeros : musica ad quātitatē etiā discretā sꝫ sonorā. i. ad numeros sono distinctos: et astronomia ad astroꝝ numeꝝ: vñ septē artibꝰ liberalibꝰ sunt ꝟsiculi. Gra. loqtur. Dia. ꝟa refert: rhe. verba colorat. Mu. canit: ar. numerat: geo. ponderat: ast. colit astra. Et hec ē plenitudo sciētiaꝝ collateraliū. i. ab his cōdependētiū Laurentiꝰ aūt Vallēs. li. iiij. vbi de ludo loquiť docet triuiales dictas ꝙ ī triuijs doceri soleant: ꝛ id quidē vero simileꝰ.

que est triuialium scientiarum magistra: quadriuialiū potentia : collateraliū sciētiaꝝ plenitudo. ¶ Ad huiꝰ aūt imperialis domine apicem scandendū est hoc ordine. In primis igiť terminoꝝ intrinseca cognitio eoꝝ ꝙ in ꝓpositione nō latens copulatio: ꝓpositionumqꝫ non indigna connexio sunt apponenda. Terminoꝝ autem determinationes quas syncathegoreumaticas appellamus memorialiter mēti sunt imprimende: que pote sophistice non parum deseruiunt fantasie. Horū autem noticiā Trebatium virum meminimus prudētissimum: sed in hoc imperitum: quasi indignā in scientiā relatu sub silentio ꝑtrisse. Die autē conflictus adueniente eundem miserrime ab his sophistica vincente detetum vidimus: vt indecēter a suorum collegio sequestratum. Quid vlteriꝰ angustia pudoris cōfusus: quod prius censebat indignū eloquio: postea sociatim mendicabat. Huius autem imperialis domine fimbrijs dotata ars sophistica petulāti aīo confisa: nugatorieqꝫ loquacitatis eulogio perusa. mulier ꝗ fuco vultu ꝑfusa barbaras nationes obliquo sydere respiciebat: quā in cōmē

Triuiales

¶ Ad huiꝰ aūt ꝛc. docet qua via logicē addiscere debeāt dicēs Autem ꝓ sꝫ scandendū est ad apicem. i. verticem et sublimitatem huiꝰ dñe imperialis. i. īperio suo ceteras scias dirigentis hoc ordine. Igiť. i. vt qđ dixi doceā intrinseca cognitio terminoꝝ. i. singuloꝝ vocabuloꝝ: et copulatio nō latēs i. manifestaria eoꝝ. s. terminoꝝ vt subiecti ꝛ ꝑdicati in ꝓpositiōe. i. enūciatiōe q̄ dū ad aliq̄d inferendū aut ꝯcludendū ꝓponiť ꝓpositio et ꝑmissa dr ꝛ nō indigna. i. debita ꝯnexio ꝓpositionū. s. in sillogismo sunt apponenda quasi ad mensam discentiū: in primis. i. inter prima. Autē ꝓ sed determinationes terminoꝝ: quas determinationes (crederē que aut quos syncathegoreumata verius legi) nos appellamus syncathegoreumaticas. i. consignificatiuas. i. signoꝝ et partiū minꝰ principaliū sunt imprimende memorialiter. id est virtute memoratiua menti scꝫ adolescētuloꝝ pote. i. vtpote aut quippe que deseruiūt nō parum. i. cōductū multū fantasie sophistice. i. ad sophismata q̄ quadā fantasia excogitanť agnoscēda virtute suppositionū ꝛ similium. Aūt ꝓ sed nos meminimꝰ trebatiū (quo noīe est apud Horatiū iurecōsultus optimus) virū prudētissimū: sed imperitū in hoc. i. hac vna re ꝑterisse sub silentio. i. ꝑtermisisse noticiā hoꝝ. i. syncathegoreumatū aut totiꝰ logice: q̄si sciam indignā relatu. i. q̄ referať et memoreť aut recenseať. Aūt ꝓ sed adueniēte die ꝓ eo qđ est postq̄ dies cōflictꝰ. i. disputationis aut cōtētionis aduenerat. vidimꝰ eūdem. s. trebatiū detentum. i. captū miserrime ab his. s. artibꝰ: aut harū artiū peritis et hoc sophistica. s. arte vincente scꝫ eū et vidimꝰ eum sequestratū. i. semotū et abiectū indecēter. i. indigne ꝛ cōtumeliose a collegio. i. consortio suorum. i. ordinis et ꝓfessionis eiusdē. Quid vlterius sup. de huiꝰ miseria dicam: ipe confusus angustia. i. oppressione pudoris. i. verecūdie et ruboris: mēdicabat. i. mendice petebat sociatum. i. per socios quasi a singulis socijs: id quod ipe cēsebat. i. iudicabat melius dixisset censuerat. i. indicauerat prius indignū eloquio. i. narratione et relatu: hoc est dictā sciētiam. Aūt pro sed ars sophistica. i. sophistarū. i. videri sapientes q̄ esse magis volētium: dotata. i. ornata fimbrijs. i. extremitatibus vestium hoc est quadā apparentia huius dñe imperialis videlꝫ dialetice: et confisa. i. freta aio petulanti et perusa eulogio id est bono sermone quasi preconio loquacitatis nugatorie. i. nihil ad rem agentis sed apparenter tantū loquentis et perfusa vultu id est habens vultū perfusum fuco id est adulterino colore ꝛ ornatu mulieris id est quo mulieres colorari solent respiciebat nationes barbaras obliquo id est infelici sidere id est miserabiliter decipiebat et

tarijs Alerādri ꝛ nostris nouim⁹ decoratā: ꝛ trāslatiōe perfectā summopere esse curandā. ¶ Ad istoꝝ aūt ac ceteroꝝ pfectionē triplici solem⁹ vti recordatiōe quarū prima est vocalis scđa mētalis tertia ṽo cōis. Uocalis sophistica facit mētalis iudiciū: cōis si cōtinuata fuerit facit pfectū. Uocalis cecitatē: mētalis sciam: communis vsuȝ vsus autem ad magisterium ꝓperare festinat. Sicut enim prudentia sine iusticia paruȝ vel nihil prodest: iusticia autem sine prudētia multum: sic scientia sine vsu ꝓdest parū. vsus autem sine scientia ꝓdest multuȝ. ¶ Si vero bone indolis sciētie tyrūculus totā nequeat seriatim cōprehendere orationē: saltem primam rapiat ꝓnūciationem: donec gradatim procedendo cōtinuum possit producere effectum. ¶ Uisis autē leuitatuȝ scientijs de speculatione porphiriana quinqȝ vniuersalium que ab Aristotele monstra vocantur: attendenduȝ est ad ipsius cathegorias necessaria que luce et

in errore terrebat quā .s. artē prius sophisticā nūc aūt decoratā .i. vero colore ornatā in commentarijs alexandri .s. illius peripathetici et nostris ꝛ pfectam translationē scȝ in latinū sermonē nos nouimus esse curandā .i. cure habendā: summope .i. summo conatu. ¶ Ad istorū ceterorūqȝ ꝛc. Postqȝ phiam in suas partes diuisit docet eas tribus vijs memorie solere mandari: voce: scripto: et vtroqȝ quorū prestantissimā censet qȝ ex vtroqȝ. Ordo est. Nos solemus vti triplici recordatione ad pfectionē istoꝝ .s. iā dictoꝝ: ac ceteroꝝ .i. cōsimiliū scientiaꝝ. quarū prima est vocalis: sola auditione cōstās scđa mētalis: mentis cōceptione stabilita. tertia vero cōis .i. tā voce qȝ mente cōstās. Uocalis facit sophisticā id est nudā rei apparētias hoc est qȝ tm̄ voce concipiunt nec bene capiūt verba sophistice euadunt: mentalis scȝ recordatio facit iudiciū .i. certā cognitionem quā iudiciū ꝓsupponit: cōis autē si fuerit cōtinuata facit pfectū scȝ in arte .i. cōsummatū pōm scientem de reb⁹ veris apte disputare. Unū vocalis recordatio facit sup. cecitatē: mentalis facit scientiam cōis vsum id est simul cū scientia traditionē scitorū. Usus autem festinat properare ad magisterium hoc est p vsum quoqȝ ꝯcepim⁹ tradim⁹ alijs euadim⁹ magistri: vñ solet dici qȝ Sepe rogare: rogata tenere: retenta docere. Hec tria discipulum pōt equare magistro. Enī pro qȝ: sicut prudētia ꝓdest parum vel nihil sine iusticia: id sentit Cicero primo officioꝝ sic dicēs. Placet ergo aptiora eē nature ea officia qȝ ex cōitate qȝ ea q ex cognitione ducant. Et paulo post. Quibus rebus intelligitur studijs officijsqȝ scientie ꝓponenda esse officia iusticie: que pertinent ad hominū vtilitatē qua nihil homini debet esse antiquius. Atqui illi quorum studia vitaqȝ omnis in rerum cognitione versata est: tm̄ ab augēdis hoim vtilitatibus ꝛ cōmodis nō recesserunt. Nam et erudiere multos quo meliores ciues vtilioresqȝ in rebus suis publicis essent. Et in fine illius comparationis. Ergo omne officium quod ad coniunctionem hominum: ꝛ ad societatem tuendam valet anteponendum est illi officio quod cognitione et scientia cōtinetur. Hec ille. Redeo ad textum. Iusticia autem sine prudentia multuȝ subaudi prodest. Sed queras quomodo iusticia sit sine prudentia: nam neqȝ suum cuiqȝ tribuere: neqȝ neminem ledere: neqȝ iniuriam rite propulsare: sine prudentia possumus: atqȝ nemo iustus qui non idē vtriqȝ prudens: id quidē verū: sed iusticiaȝ hic vocat qua innocentes et boni viri esse dicimur: etiam philosophie ꝛ litteraꝝ ignari que idiotis et imperitis ad salutē ꝓdest cum scientia sine iusticia et gratia non iustificet: sed potius inflet. Sic scientia sine vsu prodest parum: vsus autem bonarum operationum aut sermonis latini: sine scientia id est certa arte: prodest multum quod. Augustinus affirmat de doctrina xpiana de vsu loquēdi quem arti preponit sine vsu. Unde ꝛ Cicero in eodē pmo de offi. Eloqui copiose (modo prudenter) melius est: qȝ vel acutissime sine eloquentia cogitare. ¶ Si vero ꝛc. docet formā discendi: quia dum prolixior sermo ediscendis est: non totum sed pticulatim ediscet. Ordo est. vero pro sed: si tyrūcul⁹ id est nouicius miles scientie id est litterature: bone indolis nequeat comprehēdere seriatim id est per seriem et ordinem totam orationem: rapiat saltem primam ꝓnūciationē: donec ꝓcedendo gradatim possit producere cōtinuum effectū. Autem ꝓ sed sciētijs leuitatum id est facilium indagationum vt grammaticalium: visis id est cognitis vel leuitatuȝ id est vanitatum vtpote de speculatione porphiriana quinqȝ vniuersalium que ab Aristotele monstra vocantur: vt primo posteriorum disputans contra eos qui ea quasi ideas in comparibus stellis et extra singularia ponunt: dicit gaudeant vniuersalia que si sunt monstra sunt: eam autem difficultatē in quibus sint et quid sint vniuersalia proponit in principio porphirius. attendendum est ad cathegorias id est coordinatio

nes predicamentorū ipsius. s. aristotelis: necessarias et ita non leues. Alij necessaria legunt vt sit ordo: visis scientijs leuitatum. i. rerum facilium attendendū est de speculatione porphiriana quinq; vniuersaliū que ab aristotele monstra vocātur necessaria ad cathegorias ipsius scilicet aristotelis vnde porphirius statim in principio. Cum sit necessarium Crisarori et ad eam que est apud aristotelem predicamentorū doctrinā ꝛc. nosse quid genus ꝛc. Que inquit Boe. patefecimus bis. i. duplici cōmentario luce expositiōis in nostris cōmentarijs.

positionis in cōmentarijs nostris bis patefecimus. Q̄tū vtilitatis habet in his si intrinseca habeat cognitio. Nōne litteralis Sofronici facultas est visio notanda? est inq̄. Nostra quoq; volumina stili schemate decorata nō sunt omittēda. Aristotelis ꝙ tota succincta breuitas: licet voce tediosa: nō tamen infructuosa. Malui enī potius fideli deseruire trāslationi ꝙ arrogātie rep̄hendi temeritate. Quid enī Aristotelis lucida veritate serenius? Nec duꝫ hec gerūtur grāmatice fructuositas vllatenus est relinquēda: per eā enim cuiuslibet artis cōmēdabilis redditur possessio iocunda: Rhetoriceq; lepos q̄driuialiū quoq; honos studij cōparatione acq̄sita ꝑ posse nō debēt omitti. In his autē studij proteruitas florem generat: fructūq; parturit si dubitationi permixta fuerit et tempestiua.

Capitulum secundū.

Isis aūt scholariū rudimētis ꝛ virtutū incremētis: nūc de eorū subiectiōe erga magistros breuiter est ordiēduꝫ: qm̄ qui se nō nouit subijci nō noscat se magistra

O q̄tū vtilitatis habet in his scꝫ vsibus aut cōmentarijs si intrinseca cognitio eorū sup. habeat. Nōne facultas id est facilitas a facul: qđ ꝑ facile dicebāt antiq̄ aut facultas (sicut dicit facultatē artiū medicinaꝝ) id est classis et specialis ꝓuincia sophronici illius p̄ceptoris. facultas dico litteralis. i. vocalis ē notāda visio. Respōdet ē inq̄. Nostra quoq;. i. etiā nostra volumina decorata stemmate. i. corona aut poti⁹ schemate. i. figura stili. i. dicendi generis nō sunt omittēda. modeste de se sentit: aut callide ꝙ hoc opus cōposuit hec inseruit vt fidem faciat boetianū esse. Arist. quoq; breuitas tota succincta: id est compēdiosa: licꝫ sup. sit voce tediosa: ꝓpter difficultatem stili: q: nimis fideliter voluit transferre (verūtamē non est visa Boetio tediosa q: sua cuiq; placēt. vnde etiam hec censura docet nō esse boetianū opus) sed ergo voce tediosa: non tamē infructuosa. Malui enī: ostendit callide quare tediosa sit vt Boe. putetur loqui. enim pro q:. q. d. ideo dereliqui vocem tediosam: q: malui. i. magis volui (sed magis abūdat: q: sequitur potius) deseruire translationi fideli transferendo. s. verbū e ꝟbo qđ tamē faciendū nō esse docet Horatius in arte dicens. Nec verbū reddere ꝟbo interpres fidus curabit malui inq̄t: ꝙ rep̄hendi. i. arguit temeritate arrogātie: si videlicet sua poti⁹ ꝙ aristotelis posuisset sensa. Quid enī seren⁹ lucida veritate aristo. q. d. nihil sed quomodo tediosam dicit vocē: si serenissima et lucidissima est. Nec. i. nihilominus dum. i. quādo hec scꝫ dicta gerūtur. i. amministrātur, ꝛ fiūt: fructuositas grammatice ē relinquenda vllaten⁹. i. vllo modo (vbi nō legim⁹ nullatenus: sed vllaten⁹) enim pro quia: possessio cuiuslibet artis cōmēdabilis. i. laudabilis ꝛ digne cōmēdatione: redditur iucūda per eā. s. grāmaticā: et lepos. i. lepor: hoc est cultus rhetorice ꝛ honos. i. honestas quadriuialiū. s. scientiarū acq̄sita cōparatione studij. i. obtenta facultate studēdi: aut discernēdi inter sciētias. nō debēt omitti. Autē ꝓ sed: proteruitas studij. i. cōtinuatū studiū: ꝛ quasi ꝓteruia cōcertatio studentiū: generat in his. s. sciētijs florē ꝛ parturit. i. ꝓducit fructū si proteruitas studij fuerit permixta dubitatiōe. i. nō fuerit pertinax in opinione: aut si fuerit ex more achademicorū: q nihil affirmantes se de singulis dubitare asserunt. vnde et illud Aristo. dubitare aūt de singulis non est inutile: et si proteruitas fuerit tempestiua. i. suo tempore nata: videlicet nō prius ꝙ ꝛ bene intellecta: aut potius nō vltra ꝙ decet: quia vt dicit apud Aulum gelliū plato philosophia bona est o socrates si eam modice quispiā per etatē attigerit: at si vltra modum hominū est corruptela ꝛc.

Isis autem. Postꝙ inquit visum est de rudimentis: id est primis eruditionibus scholasticorū: hoc est quibus artibus sint instituendi: et qui incremēta virtutū suscipiēt: videndum est deinceps de eorū subiectione: ad quā eos maximopere cohortatur quintilian⁹ vt ante hoc opus vidim⁹. Ordiendū est. i. ordine loquēdū est: nā ordiuntur telas ordimus

verba loquēdo. Est autē contextus facilior q̄ vt ordo verborū seu constructio desideretur: ideoq̄ deinceps breuior ero. Eum fore. i. futurum esse: hoc est destinari ad magisteriū. ¶ Debet autem rc. In attentione rc. Hec tria docet Cicero precipue in exordijs facienda: sic tamē vt eadē vbiq̄ fiant. Permutatim: id est vicissitudine et permutatione quadam. Non sit autē dischólus. Dischólū autez non solum scholasticum a schola diuisum: sed quēlibet eius similez dici docet Petrus apostolus dicens. i. Pe. ij. Serui subditi estote in omni timore dominis: nō tm̄ bonis et modestis: sed etiā discolis. Tabernas. Taberne non sunt proprie in quibus vinum venditur: he enim dicuntur caupone: sed ex tabulis confecte domus ad ceteras res vendendas apte. Publica spectacula. vt sunt ludi circenses: hastici: et gladiatorij: et scenici. Per pompas scilicet quaslibet: sz precipue choreārum et cenarum vagis oclis rc. Bona sunt epithetaid est adiectiua seu attributa. Animo autem petulanti dicit: quia eius petulantia: manus incōtinētes facit: dicitur petulans etiam petulcus a petendo. ¶ Quodam vero tēpore dicit se in gallias sanitatis recuperāde gratia peruenisse. Sed sicut facile agnoscatur non Boetius esse: sed suppositius quēuis: qui se Boetium mentiri volebat: qui et stilo gallus videtur. Quod vero parrhisios iulij ciuitatem appellat erroneum est. Nam et iulius in galliam se aduenientem parrhisiorū lutetiā inuenisse testatur. Nec iustus videtur q̄ parrhisiorū insectetur gymnasium. Naz vt domin⁹ gaguinus late deducit sub beda tantū cepit: q̄ pl⁹ q̄ ducentis annis post Boetium fuit. Ritusq̄ gallorū facetos: hoc gallum attestatur auctorem matronarūq̄ pios affatus. hoc rursus alium. nam earum insidiatur pudicitieq̄. Nullis eis pocula. aut quia (si Boeti⁹ dici posset huius auctor) tunc nondum celebre fuit gymnasium: aut quia italis raro cōmēdatur gallicana eruditio vt ex epistola petrarche patet q̄ parrhisios iniusta lance eleuat. Flauosq̄ britones. hoc de anglis et scotis dicit: quorum plures rufi sunt q̄ inter britones minoris britannie. nam maior dicitur nunc angliacuius populi britanni potius dicendi. Tandem autē gallica lingua presertim tempore bede vt idem eius gaguinus commemorat. volumina lucretij: qui philosophias carmini cui greca multa admiscuit descripsit. Non tantū temporis rc. Sic legēdum aut non tm̄ opere. Germani furoris: quia bellicosa gens italis fuere visa. vnde germani truces et feroces dici solēt ad phiam certe non inepti. Intitulari: id est inscribi et insigniri: est autem ineptum vocabulum licet titulus apte dicatur. Magi

ri. Miserum est enim eum fore magistrum: qui nunq̄ se nouit esse discipuluz. ¶ Debet autē discipuli subiectio in tribus consistere scz in attentione/beniuolētia/ et docilitate. Attētus inq̄ exercitio: docilis ingenio: beniuolus animo. Attentus inq̄ ad audiendū: docilis ad intelligendū: beniuolus ad retinendūz. Ista vero tria ad perfectionē cōcurrūt permutatim. Nō sit autē scholaris dischol⁹. Dicitur enī dischol⁹ quasi a schola diuisus. Schola enim grece dicitur vacatio latine: inde dischólus quasi a vacatione diuisus. Dischólus autez dicitur ille qui discurrit p̄ vicos et plateas: et tabernas: et meretricū cellulas: per publica spectacula: p̄ pōpas et choreas: et per comessationes: et p̄ publicas cenas: et hoc vagis oculis: et effrena lingua: petulanti animo: vultu incomposito: omnibus his schola postponitur.

¶ Quodam vero tempore cum causa sanitatis recuperande et ob aeris intemperiem. ritusq̄ gallorum facetos matronarūq̄ pios affatus: nos ad galliā trāstulissemus. multos dischólos: vti meminimus: visu percepimus in ciuitate Julij cesaris que parisius dicebatur. Multos atq̄ artes mendicare prospeximus: nullis eis pocula phylosophie administrantib⁹. Flauosq̄ britones studij precio romā cōmeantes grauiter indoluim⁹: q: athenienſiū scintillulis minime pascebant. Tandem autem gallica lingua grecari inceperūt. Qui si aliquid aliud q̄ tortuosa volumina Lucretij in ptib⁹ suis inuenissent ꝯsilio nostro nō tantū tpis p̄didissent. Germanici furoris paucos inspexim⁹ intitulari. Ma

ce &c. insectatur hyspanos presertim toletanos: quos magice studiosos fuisse predicant: sed multo tempore post Boe. Sunt tamen qui asserant parrhisijs in suburbanis etiam talia fuisse apud diuum germanum exercitia. De nostris autem. i. (si verus esset Boe.) romanis: oculis lippientibus. i. defluentibus et conuulsis: quod lasciuie signum est. Unde Per. patranti fractus ocello: & Iuue. Oculosque in fine trementes. Sed hec hactenus de discholo sufficiant. i. satis sint. ¶ Non sit autem &c. Docet beniuolentiam & obseruantiam: in preceptores seruandam: violentus. i. infestus erga. i. aduersus magistrum. i. preceptorem violentie &c. Affert exemplum di. Albinus filius albei ciuis romani prodeat in exemplum violentie scilicet preceptori illate: qui cum non esset filius dilectionis. i. dilectione dignus: nec diligens preceptorem: sed vero pro sed magis. i. potius precursor. i. nuncius & (primo strator infelicitatis) iniecit manus sceleratas grillo magistro suo balbutienti quandoque i. aliquando aut ex timore: aut imperfectione lingue ac maculauit fedo accessu. i. conculcatione pedum: caniciem eius grilli: venerabilem. i. dignam veneratione: sicut censebant veteres Unde Iuue. Satyra. xiij. Improbitas illo fuit admirabilis euo. Credebant hoc grande nefas & morte piandum si iuuenis vetulo non assurrexerat. Et si barbato cuicunque puer &c. Que tanti sceleris causa fuit. hoc est quaeras fortassis que fuerit causa vt is tantum scelus in preceptorem suum committeret. & respondet: quia nequiuit comprehendere totam constitutionem. i. vt dicunt lectionem & doctrinam grilli preceptoris sui. ad primam impressionem aeris. i. ad primam pronunciationem eius que fit aeris impulsu & verberatione vnde verbum dictum volunt. Proh. ex prohdolor: interiectio. dedecus proh accessus discipuli in caput infelicitatis. i. o detestabilem accessum discipuli ad caput. i. precipuam causam infelicitatis. Nero gaudeat tam scelerato herede: quia ipse fuit talis in senecam preceptorem suum. Anetus qui talis in socratem fuit: gaudeat tali successore. Anetus enim & melitus accusauerunt falso socratem quod religionem peruerteret: iuuenes corrumperet: leges destrueret: et ita per inuidiam socrates in carcerem detrusus: sicuta. i. herba veneni vim per frigiditatem habente extinctus est. Verum per scilicet grillus bonus preceptor ille: gaudeat cum socrate & cum appetitu. i. appetitione senece: quia honestiorem partem elegerunt. Non est ergo dignus &c. Bona sententia prouerbij loco habita. ¶ Luxurie a feruore &c. Docet preterea discipulum esse continendum a luxuria quam satyrici tripharium diuiserunt. Nam alia est in vestitu: alia in coitu: alia in victu: quam dicit assistricem: quod verbale preter morem deducitur: non a supino: quia assisto in ea significatione supinum non habet: neque verbale: quia assistor non dicitur: sed bene assessor: verum etiam sapientie. &c. Assistricem legitur: quasi ab assisto deductus (vbi alij assistricem: vbi potius nestoris sententia: assistricem legendum est) Cuiuslibet vero scilicet harum trium luxuriarum: rabie feculenta. i. fecis & immundicitie plena. Ordo est. Nouimus subiectos laborare. i. molestari torqueri & angi: quia omnis voluptas laboriosa & anxia in fine. vnde Hora. i. epistola. Sperne voluptates: nocet empta dolore voluptas. Nouimus quod subiectos laborare: rabie feculenta cuiuslibet scilicet trium luxuriarum. Tota roma fleuit filium Lucretij. illius ciuis romani & discipulum zenonis illius probi sanguineum. i. sanguinee complexionis; qui libidinis impatiens esse solet; nisi sanguinarium velit dicere; muscatum. i. pollutum & irre-

gice autem delusionis arte de hiberia multos vidimus magistrari. De nostris autem lippientibus pz & conuulsis oculis. Sed hec hactenus de dischololo sufficiant. Non sit autem discipulus violentus erga magistrum. Violentie autem Albinus albei filius prodeat in exemplum: qui cum non esset filius dilectionis: magis vero infelicitatis precursor: magistro suo Grillo quandoque balbutienti manus iniecit sceleratas: ac caniciem eius venerabilem fedo pedum maculauit accessu. Que tanti sceleris causa fuit: quia ad primam aeris impressionem totam nequiuit comprehendere constitutionem. Proh dedecus. proh infelicis discipuli caput infelicitatis accessus. Tam scelerato Nero gaudeat herede. Tam coinquinato Anetus successore. Grillus vero cum Socrate. Senecaque gaudeat appetitu. Non est ergo dignus sciencia: qui scientie insurgit preceptori. Luxurie a feruore studeat se discipulus alienare. Hanc satyri triplici partitione diuiserunt. Quandam in ornatu vestium dicentes consistere: aliam in coitu: tertiam vero gulositati assistricem. Cuiuslibet vero rabie feculenta frequenter nouimus laborare subiectos. Contumelioso coitus appetitu sanguineum Lucrecij filium zenonis discipulum tota roma fleuit muscatum: quem tamen clarissimis ortus fuit natalibus quantitatis procere: & sanguinee qualitatis: mire fidei eloquentie perspicacis ingenij: sed quotidianis & vltra debitum

nuptĳs gaudebat:patre penā deferēte:pātrimoniū enī3 parētumq3 cēsus illicite cōsumebat:cūctisq3 zelotypis eminebat. Aleis aūt ꝛ meretricū cellulis sp̄ inhiabat. Proprio aūt adhuc nō destitut⁹ prurītu:postea a parētibus eiectus tandē ab amicis ꝛ cōsortibus destitutus:a creditoꝛib⁹ vndiq3 castigatus:al's fatigat⁹ notis et ignotis furtim studuit assistere: crucis ab angustĳs a pr̄e creberrime redēptus:vlti mo tū parētis pecunia redimi nō potuit. Cruci ergo addictus eundē ad se venire lachꝛymis cōpellebat: osculū q3 voce q̄rula petebat. Pictatis aūt motio ad filĳ petitionē pr̄em crepit erectiq3 filius nasum moꝛsu secuit acutissimo dicens. Quare a meis primis erroꝛibus incastigatus euasi: Ut q̄d magr̄i mei documēt̄ nō obediui sociosq3 meos cōtempsi: Filĳ pr̄em necesse est indulgere castigatōi: magistrūq3 discipulum moꝛes informare. Ecce q̄ntum detestabilis est meretricū incursus. Est autē meretrix nonaria:īferni ianua: via iniq̄tatis:scoꝛpionis p̄cussio viscariū scelerū:puteus interitus. Et si qua est alteri⁹ luxurie ignominia:q̄libet est alia prauioꝛ:scelereq3 deterioꝛ. Interitu s aūt iacintin⁹ cūctis patet ꝛ iouinus.

tiū seu illaqueatū cōtumelioso appetitu coitus:qui tū fuit oꝛtus clarissimis natalibus.i.nascendi conditionibus ꝛ pompis:existens q̄ritatis proceꝛe:ꝛ qualitatis.i.complexionis sanguinee:siquidem:quia certe mire eloquentie:ꝛ ingenĳ perspicacis:sed gaudebat nuptĳs.i.coitibus cum nouis puellis:quotidianis:ꝛ vltra debitam:immo vltra vires nature:ꝛ hoc patre differētie.i.depoꝛtante ꝛ luente penam.nam cōsumebat illicite patrimoniū:ꝛ census.i.redditus ꝛ vectigalia ac possessiones seu potius thesauros parentū ꝛ eminebat.i.excellebat cunctis zelotipis.i.inter cūctos zelotypos

Zelotyp⁹

si ꝛ ipse zelotypus fuit:aut super oēs zelotypos:si ipse zelotyp⁹ nō fuit:sed tū etiā de amica q̄s zelotypus esse potuit. verū cū zelotypus sit qui nimio zelo suspectam habet cōiugem: hic videt̄ accipi p̄ mecho. s3 tū zelotypus emulatoꝛ foꝛme interp̄tari potest.nam zilos emulatio ꝛ typos foꝛma:q̄ igit̄ ita amat vt sollicit⁹ sit ne q̄s amoꝛe suo p̄fruat̄ zelotypus est.

Zelotypia

Et zelotypia diffinit̄ a chꝛysippo egritudo animi ex eo p̄ueniēs q̄ timeas ne assit alteri:quod cum nemine velis habere cōe. Inhiabat q̄ aleis.i.alearū ludo:et cellulis meretricu3:sed nō destitut⁹ id est derelict⁹ aut liberatus seu vt potius diceret̄ redēpt⁹ adhuc prurītu p̄prio.i.ꝑrrigine libidis ꝛ incentiuo veneris:eiect⁹ postea cū ferū erat a parētibus:ꝛ destitutus tandē ab amicis ꝛ ꝯsoꝛtibus ꝛ castigat⁹.vndiq3 a creditoꝛibus i.ab his quibus debebat studuit assistere furtim.i.furtiue aut per furta notis ꝛ ignotis:et ita redēptus creberrime a patre ab āgustĳs crucis.i.suspēdĳ: tū non potuit vltimo.i.ad vltimu3 exhausta iam crumena:redimi pecūia parentis:ꝛ ita suspēdio adiudicatus est. Ipse ergo addictus.i. adiudicatus cruci.i.patibulo:compellebat eūdem sc3 patrem suu3 venire ad se:ꝛ h̄ lachꝛymis.i.p̄ lachꝛymas:ꝛ petebat ab eo voce q̄rula.i.q̄rulosa osculū. S3 q̄a res nimiū facil̄ ē nō op⁹ ē cōstructiōe Indulgere.i.operā dare ꝛ intendere:l3 aliud significet. Non enī3 hic possum accipe vocabula in sua elegātia ꝛ vera significatōe:sed in ea in qua posita sunt. Mores informare.i.docere:sed latine diceret̄ moꝛibus ꝛ nescio an sic scriptū sit. Sūt aūt de hac re vulgari p̄uerbi. Lucrecĳ casum pater hoꝛre:nō sine natum:incastigatū si nō vis p̄dere nasum. Meretrix hic dicit̄ p̄stituta. Nonaria a nona hoꝛa: q̄ sumere licebat romanis cibū. Un̄ Martialis Impat extructos frangerē nona thoꝛos. Nec ante ea3 hoꝛā licebat lupanaria apire. vnde nonaria dicta est: etiā apud Persium. Est ergo meretrix nonaria.i.p̄:ādĳ sectatrix:q2 vēter mero estuās de facili spumat in libidinē. Est ianua inferni:q2 peccādi occasio. via iniquitatis:q2 furari et latrocinari fidēq3 frangere multis suadet. Scoꝛpionis p̄cussio:q2 in fine venenū habet sicut scoꝛpio vel scoꝛpius i cauda:q2 oīs aīa tristatur post coitū:ideoq3 demosthenes recte dixit Laidi meretrici coꝛinthie(pro q̄ impetrādo eidem scribūt)nō tāti emo penitere. Hystoꝛia est apud Aulum gellium lib. p̄mo Uiscarium.i. inescatio illaq̄atio ꝛ irreticio scelerū:q2 oīm scelerū putat̄ dulcissimū:ꝛ maxime carnale ac bestiale sensualitati cōplacens. Puteus interitus:q2 sciētes ꝛ volētes sese immergūt miseri amātes. Interitus aūt ꝛ iacintinus ꝛc. Patet inq̄t cūctis:sed nūc:q2 nō exp̄imit̄ paucis aut nullis:patet. Nam de iacintho in floꝛem sui nominis per impatientiā amoꝛis verso intelligendum nō est cum nihil facias ad p̄positum:sed de duobus scholasticis:qui miserabiliter propter meretrices vitam finierunt.

¶ Comessationibus &c. Prosequitur secundam luxurie speciem. i. comessationem et ebrietatem que se habet ad luxuriam coitus: vt causa ad causatum: quia vt dicit comicus. Sine cerere et baccho friget venus. Et contra vt dicit Hieronymus. Venter mero estuans de facili despumat in libidinem. Permutatim id est facta permutatione: quia vicissim insunt: prius gula: deinde coitus: sed in quibusdam etiam coitus est causa crapule: sed in diuerso genere cause. Nam coit⁹ est causa finalis crapule. ideo enim multi ventrem onerant vt ad venerem potentes sint: crapula autem est causa effectiua coitus ita quod permutatim sunt inter se cause. Non modice sumptum: id est immodice: quod Varro apud gellium docet: cetera nota sunt. Que etiam pestis id est pernicies consorte vitioso deterior: diceret peior: quasi dicat nulla: gymnasijs id est studijs et exercitijs suis. Prudentium scilicet magistrorum discretio: id est virtus discernendi dignos ab indignis. Hec autem secunda species est preambula. i. preuia prime: quia generat sepe primam. Est autem pedissequa i. subsecutiua posterioris (diceret postreme: quia de tribus loquitur) nam amatores solent et vestibus gaudere preciosis. ¶ Tertia &c. Prosequitur ergo tertiam speciem luxurie: que est in nimio vestitu. Nam luxuries est omnis superflua abundantia vnde et segetes nimium pingues luxuriare dicuntur. Est autem maritata id est indissolubiliter coniuncta progeniei potentum. i. diuitum et magnatum: in sigillatione. i. quasi sigillis et scutis intextis intercisione membratim quasi per membra: et gaudet polire. i. comere et exornare cesariem. i. comam precipue virilem quasi vento cedentem beneficio pectinis: et tortuositate. i. crispitudine et incuruatione: calamistri. i. ferri calidi quo crispantur capilli: et gaudet lasciuire seriatim. i. per seriem diuersitate florum. i. diuersis florib⁹ per seriem adhibitis. et gaudet perfundere gulam. i. partem gutturis prominentem: fuco. i. colore adulterino et inhiare. i. intendere frequenti castigationi. i. emendationi. s. actiue: et nouacule. i. cultri rasorij: qui emendat barbam et dentes radendo et gaudet implere sinus aromatibus. i. varijs odoribus et gaudet adimplere colla monilibus. i. ornamentis colorum: gemmatis: id est gemmis insignitis: quod potius mulierum est. Et gaudet cingulis. i. cincturis et balteis parthorum qui optimi sunt sagittarij et sagittandi: equitandi ac vera dicere precipue suos docent: vt auctor est hero dot⁹: et ita pulchris gaudet cingulis: et gaudet ostendere plebi ventrem castigatum. i. compressum: et incede-

¶ Comessationibus et ebrietatibus secunda species luxurie dotata permutatim tanquam causa ad causatum cum predicta gaudet sustineri propter coitum enim fit ebrietas relatiue: necnon et ceterorum viciorum genera. Vinum autem immodice sumptum intellectui videtur conferre acumen: non modice sumptum: rationem perturbat: intellectum hebetat: memoriam eneruat: obliuionem immittit: errorem infundit: ignorantiam producit. Ubi enim ebrietas: ibi furor dominatur. vbi furor: ibi nulla sapientia: sed insipientia peruagatur. Huius autem rationis quotidiana patent exempla virtutum detrimenta. Que etiam pestis consorte vino so deterior: quia si studere nequeat: ceteros gymnasijs inhiare volentes corrodit. horrorem litis confouet vel pugnis cesus opem orat. O qualis permixtio studentibus est cum dissoluto. Eijciat ergo ab integritate consortij tales prudentium discretio: ordine irregressibili et hoc tempore determinato. ¶ Hec autem secunda species prime quandoque preambula est: posterioris autem pedissequa famulaque appetitiua. O quantum erroris immittit ebrietas: nisi freno sobrietatis vel castitatis castigetur ad vnguem. ¶ Tertia vero luxurie species est concupiscentia: que ornatibus inhiat potentumque progeniei maritata consistit: quibus paupertatis tuta facultas cedit inuicta. ¶ Hec autem vestium gaudet varietate frequenti: earumque insigillatione membratim: pectinis beneficio cesariem polire: et calamistri tortuositate: florumque diuersitate seriatim lasciuire: gulamque suam fuco perfundere: nouaculeque frequenti castigationi inhiare: sinum aromatibus adimplere: gemmatis colla monilibus parthorumque cingulis ventrem castigatum plebi ostendere: rostratis

Luxuries

re vt regina calceis tabulatis.i.in morē tabularū ꝛ limarū incisis ꝛ rostratis.i.anteriora lōga ꝛ acuta vt rostra auiū habētes ꝛc. Semicirculariter.i.trementib⁹ natib⁹ et in semicircularē motum agitatis. Et ampullari.i.inflari.et gaudet fastidire.i.superbe cōtemnere oīa appositis cibarijs et affligere seruientes:id est ministrantes:litibus affines probris.i.contumelijs ignotos cruciatibus ꝛ festinat vltimo et raro interesse scholis. Pirrhi dictatoris ꝛc. Dictator rome summus erat magistratus:vtpote q̄ solo dictamine omnia gerebat:et sine consilio patrū in quēlibet animaduertebat:nec vltra sex menses legitime dictaturam tenebat. Peduli.i.pedum indumentis interioribus:limbaris id est limbo ornatis.hoc ē fascia et quasi fimbria quadam.et caligis macularis:id est maculis distinctis per oram.i.per extremitatem et incessit quādoq̄ tibijs cedrinis.i.ligneis baculis suffult⁹ elatus nudis pedib⁹ et vt stomachatus.i.indignat⁹ et stomachose locut⁹ impetijt.i.lacessiuit ꝛ iniurijs affecit ariopagū.i.locū iudicandi athenis:ꝛ puidi.i.pspexi sepissime caute ne isurgeret mihi:quia erā alienigena. Cōposuerit.id ē diligēter collegerit. Et ita plautus bene effinxit paupertatē esse luxurie filiam.

Dictator

Cum asit ꝛc. In hoc tertio capitulo cohortat scolasticos ad constantiā ꝛ assiduitatē in bōis studijs qua cicerones in officijs nihil ē in tota vita pulchrius aut decentius. Prima scilicet constantia.parit id est acquirit. Secunda scilicet inconstantia:dissoluit id est dissipat parta id est acquisita. ipsammet inconstantiam:hoc emphatice dicit sicut Terentius seruum scelestum scelus dicit. hominem senem senium:sapientem sapientiam:muliebrem mulierem. Qui inhiabat satyricis attramētis id est scriptis et characteribus nigris quasi vero non sensum sed colorem elementorum admiraretur:mensurnus id est per mensis spacium dat rei quod temporis est:sicut maro nocturnum vocat lupum noctu ambulantem:et inhiabat persepe id est valde sepe diurnus id est per diei spacium hystoriographis:id est historiarum scriptoribus et annuus id est per anni spacium elegiacis id est elegiarum scriptoribus:et hoc si sensus est:quia hos lectitabat ꝛ nō componebat:qui videtur esse ex eo quod dicit attramentis. Satyrici sunt qui satyras scribunt:satyra autem carmen est maledicum ad carpenda vicia inuentum. Histo

Satyric⁹. Satyra

tabulatisq̄ calceis vt regina icedere:colloq̄ elato:gutture iflato:supcilio mutilato:ocl'o ipudico:fastuosoq̄ incessu semicirculari' incedere gaudet. Raris aūt parū q3 modestis sermonib⁹ āpullari: appositisq3 cibarijs oīa fastidire:litib⁹ seruiētes:pbris affines cruciatibus ignotos affligere vltio raroq3 scholis itercsse festinat. O q̄lis q̄taq3 vitiorū est pmixtio. Cum quodā tpe me athenis cā discēdi recepissē3. Ganimedē Pirrhi dictatorꝫ filiū oīb⁹ pdictꝫ laborātē ispexi q̄ qn̄q3 pedulis limbaris qn̄q̄ caligis macularis per orā3 cedrinis tibijs elatus:nudisq̄ pedibus incessit ariopagūq̄ vt stomachatus ipetijt:cauteq̄ sepissime puidi:ne mihi insurgeret:q2 alienigena erā. Quid plura dicā: ad tantā lʒ inuitus deuenit inopiā ꝓ ea q̄ prius fastidiēdo cōtempsit:mēdicans corrogando cōposuerit fortune meam pmutato:sed hec hactenus dicta sufficiant.

Capitulum tertium.

Cum aūt discipulus ad pfectionē tēdere teneatur:effectiuam causam pfectiōis: vtpote cōtinuitatis constantiam prout facultas suppetit mētī dinoscatur impri mere. Quid enī in dilectionis opusculo lucidius cōstātia: Quid incōstantia nequius: Prima parit. scd̄a parta dissoluit. Prima pcedit. scd̄a retrocedit. Prima colligit. scd̄a collecta dispergit. Cū aūt gymnasijs isudare decreuim⁹:magistratusq̄ vicem dignū duximus obtinere:filiā incōstātie:imo vt verius dicā: ipsammet inconstantiā fortuna nr̄is assignauit pceptis ibuendū Qui satyricis inhiabat attramētis mēsurn⁹. Historio

ria est res gesta: sed a memoria nostra remota vt vult Cicero. Elegia est carmē de miseria: vt de infelicibus amoribus ⁊ defunctis cuiusmodi sunt epitaphia ⁊ similia quorū structura est facilis ⁊ intellectio non difficilis: vnde plus temporis illi impartitus est: ⁊ lamentabatur. i. conquerebatur propter difficultatem ratione differendi aristotelis. i. scripti aristotelici: aut differendi aristotelem: id est doctrinam eius: aut si est aristoteli: dic inhiabat aristoteli ratione differendi. i. vt differeret eum aut in ratione differēdi. i. disputādi que est in dialetica: quia sequitur ⁊ inhiabat quoq̧ mensurnus in editionib' phisicis que ad medicum congruūt: ⁊ in compilationibus. xij. tabularū legum. que. xij tabulis continent ⁊ ad iuridicum pertinent. Et non dicit intēdebat aut incumbebat aut studebat: sꝫ inhiabat quod quasi canū est: quia hiando predā sectant volens immodicā eius significare operam: nam nimis vehementer omnia inceptabat: vt fere solent qui nihil perficiunt: inhiabat autem quasi instantane'. i. p instantia ⁊ ad p̄ictum tpis illis insudans que totā hois vitam exigunt. Siquidē. i. q2 certe extiterat fastidi': diceret tedio affectus in breui. s. tpe omib' scꝫ ceptis studijs. Aliquantulū indulcisset id est diligentius operas dedisset ꝙplures Boetius verus dixisset cōplures. Tandem mercator. ea est prima pditis scholasticis via: nam minus laboris exigit mercatus: ⁊ multis sine experientia prebet aditum. Sentina aluus nauis recipiens aquā immundā fere ⁊ grauiter olentem. Inhiatum nausee. i. vomitum insultu ponti id est aquarum marinarū totum p parte posuit vt maro Eneid. primo. Ingens a vertice pontus. In pupim ferit ponti dicit inundantis. i. extumescentis ⁊ vndas erigentis: hortolanus. i. holitor: sed hoc ab euangelio cepit: vnde hoe

graphis persepe diurnus. Elegiacis annuus. Ratione vero differendi Aristo. lamentabat nocturnus. in editionib' quoq̧ phisicis mēsurn' duodeciq̧ tabularū cōpilatōib' q̄si instātane'. Oībus siquidē in breui extiterat fastidi'. Si vero librorū ispectoni eorūq̧ scripture aliquātulū indulcasset: ꝙplures p horā inscepisset: nulliq̧ lꝫ breuissimo tpe manus iponeret pficiētes als pfectiones. ¶ Tandē mercator incepit esse nauigio. Primo vero noctis spacio nausee inhiatum sentina cogēte prouocat': ⁊ demū ponti insultu perterritus inūdantis hortolanus esse cupiebat. Deficiēte vero legumine militie se transtulit exercitui. Uisis autem hostium incursibus fuge terga cōmēdabat. ¶ Cratonisq̧ studijs tutius ihiabat: cui' semicirculi capacitas multis formidabat als iformabat q̄stionib'. Superioris vero circuli latitudo zodiaci formata planicie drasmis arrisit septēplicib'. ¶ Prima vero litteralis ptractio q̄siuit vtrū celi empirei dn̄atio terrenitatis aliqua participe natura

tianum non dicam. Legumine accipi videtur hic pro quolibet frumento: cum sit tantum eorum que manu leguntur vt fabe: pisa: lupini ⁊c. Militie se transtulit locus videtur sumptus ex primo sermone primi libri apud horatium. ¶ Cratonisq̧ studijs. ⁊c. Cum minora non posset maiora ⁊ difficiliora sectari cepit: vt incōstantes fere solent. Affectare aūt videt hanc sedē cratonis excogitasse quisquis est auctor vt sua studia ostētaret. nā eiusmodi questionū poti' ꝙ litterarū studiosus ⁊ perit' videt. Quequidē questiones q2 ad phisicā aut metaphisicā theologiāq̧ nō ad grāmaticū neq̧ discipulum adhuc rudē spectant: paucis a nobis trāsigent. Et fere cū ordine ꝗ talis est. Ipse inhiabat diuti' studijs cratonis illi' phi: cui'. s. cratonis capacitas semicirculi. i. circūferentie semicircularis fortis sedis eius informabatur multis questiōib' quas videlꝫ illic inscripserat. Uero p sed latitudo circuli superioris formata planicie zodiaci. i. habēs ptractionem in formam zodiaci in planum ducti. arrisit. i. allusit septēplicibus drasmis. i. discursibus questionum: vt sit a nō drasmos qui dicit cursus a verbo dramē. i. currere. aut si est a dragma quod grece dragme dicitur dicamus metaphorice locutum p portionibus dragmarū verū facilius esset dicere drametis scriptum. i. representationibus. zodiacus est circulus in celo: quem sol nunq̄ egreditur cōtinens duodecim signa ab aialibus dicta vnde ⁊ zodiacus dictus. Nā zoon dicitur animal ⁊ zodion aial paruum. Animalium autem. i. signorum in zodiaco nomina ordo' et numerus patent his versibus. Sunt aries taurus gemini cancer leo virgo. Libraq̧ scorpius architenens caper amphora pisces. Uero pro sed prima protractio litteralis. i. prima inscriptio quesiuit. i. habuit hanc questionē. vtrū dominatio. i. domin' celi empirei hoc est deus: possit offuscari. i. pollui ⁊ inficiari aliqua natura participe terrenitatis. i. vtrum cura terrenorū diminuat lumen diuinū ⁊ det securitatem: ⁊ certum est sm fidem ꝙ nō: credebat tn̄ id epicurus: vñ eius imitator flaccus dicit in primo sermonū. Credat iude' appella. Non ego nāq̧ deos

Historia. Elegia. Sentina. Zodiacus. xij. signa. Prima qd.

E

possit obfuscari. ¶ Secūda vtrū spirituū vitalis seruit⁹ terrene fecis ambitu queat nature subsidio denigrari. ¶ Tertia aūt an iudaice trine diuisiōi poloꝝ: ac aristotelice simplici acq̄escēdū sit ptitioni. ¶ Quarta si iudaice: an termini sint ex ipis: an in ipis: an q̄libet sigillatim. Et si aristotelice cū ptes totius localiter moueāt quare totū non moueat. ¶ Quinta cur cōtinua elemētoꝝ sit trāsmutatio: ꝛ an eadē sunt q̄ prio fuerūt elemēta: an alia cōsistāt. ¶ Sexta cū vnū elemētoꝝ ꝯtrariorū vt aqua: accidētalē capiat qualitatem. vt caliditatē q̄re nō ignis accidentalem accipiat frigiditatē. ¶ Septima an aliqua zona a nr̄a sit habitabilis: Que habitantiū primeua natiuitas: q̄s accessus coꝝ qualisq̄ recessus. ¶ Circuli vero mappa secūdi nouenaria ocu-

Secunda bidici securū agere eum. ¶ Scd̄a sup. q̄siuit vtrū seruitus vitalis spirituum. i. vtrū spūs angelicus iussu dei amministrās: queat subsidio nature denigrari ambitu. i. cōplexu fecis terrene. i. an ex humili ministerio denigret dignitas angelica. Et certum est ꝙ nō: qꝛ angeli etiā minoꝛ vidēt faciem

Tertia dei. ¶ Tertia autem quesiuit an sit acquiescendū trine. i. triplici diuisioni poloꝝ. i. celorū iudaice id ē ſm iudeos ꝛ chaldeos q̄ vltra planetas tres posuūt celos. s. stellaꝝ: cristallinū: ꝛ empireū: quos qꝛ sacre scripture testimonio posuerūt etiā nos seq̄mur. An acq̄escendū sit simplici ptitiōi poloꝝ aristotelice. i. quā aristoteles posuit dicens extra celū nihil esse: loquēs de firmamēto cui macrobi⁹

Quarta ꝛ alij pl̄i astipulantur. ¶ Quarta sup. q̄siuit si acq̄escēdū esse iudaice ptitiōi dicat. an termini. s. boꝝ triū celoꝝ sint ex ipis. s. celis. i. cōtinui: an ī ipis. i. ꝯtigui. an q̄libet sup. sint sigillati. i. seorsū sic distincti: vt se non ꝯtingāt. i. an vltima pars inferioris celi sic supiori ꝯtinuet vt vnū faciat: an solū ꝯtigua sit an etiā diuisa vt intersit aliq̄d ꝛ certū est ꝙ ꝯtigui sūt celi. Et q̄siuit si acq̄escat aristotelice ptitiōi celi. s. ita sit ꝙ ptes toti⁹. i. celi moueant localit: q̄re totū nō moueat qꝛ ptes celi mouent circulariter: sꝫ totū celū se hꝫ vniformiter respectu cētri: ita vt semꝑ sursum sit: et eandē naturā habeat q̄si motum nō sit: cū tn̄ moueat circulariter nō

Quinta in rectū. ¶ Quinta sup. quesiuit cur sit ꝯtinua trāsmutatio elemētoꝝ. Dici pōt ꝓpter cōseruationē nostrā. naꝫ nisi aer trāsmutaretur fieret penit⁹ corrupt⁹ ꝛ infect⁹: et ita aliq̄ñ ꝑ cōdensationē resoluit in aquā ꝛ ꝑ rarificationē in ignē: et ita de ceteris. Sꝫ cū trāsmutatio sit cōtinua: q̄siuit an sint eadē elemēta que fuerūt primo: an alia cōsistāt. Et certū est totū elemētū nō trāsmutat ꝓ parte eadē cōstare: si cōcedam⁹ nullā partem aeris esse que semꝑ fuerit aer: adhuc tn̄ dicerē ꝓ parte elemētū aeris esse idē numero: qꝛ verisile est q̄uis eandē particulā aeris que aliq̄ñ trāsmutata est in aquā aut ignē redijsse sub naturā aeris: ꝛ ita mā̄sisse eandē numero: sicut hō

Sexta in cinerē ꝛ terrā resolut⁹ resuscitabit idē numero. ¶ Sexta quesiuit cū vnū elemētoꝝ cōtrariorum vt aqua q̄ cōtrariat ꝓpter qualitates igni: est ei frigida ꝛ humida cū ignis sit calidus ꝛ siccus capiat qualitatē accidentalē. i. ꝑ accidens aduenientē ꝓpter admixtas ptes terre aut aeris: vt caliditatē. q̄re ignis. i. alterū cōtrarioꝝ nō accipiat. i. admittat in se frigiditatē accidentalē. Ratio est: qꝛ elemētū superius hꝫ intētius suas qualitates q̄ inferi⁹: ita vt nō admittat ptes alterius elemēti cū qualitate cōtraria quin eā expellat illico. aut si minor est portio ignis: potius extinguat q̄ cōtrariā qualitatem vt frigiditatē aut humiditatem admittat. Secus est de aqua que nō tā intense suas qualitates hꝫ: vt nō admittat cōtrarias saltē in partibus admixtis: lꝫ non in se. ¶ Septima sup. quesiuit

Septima an aliqua zona. i. aliquis circulus et plaga terre: sit habitabilis a nostra. i. preter hanc nostram. Et

v. zone celi ſm Ouidi. Orbis diuisio certum est ꝙ sic: qꝛ cum sint quinq̄ zone quaꝝ que media est nō est habitabilis estu. Nix tenet altas duas: due sint habitabiles: quia tēperate inter frigus ꝛ cauma: sed earum vnā habitam⁹. Et diuiditur in tres partes mundi aphricam: asiam: ꝛ europā: reliquā quā certum est habitabilem esse. dubitamus an sit habitata: et videt ꝙ sic: qꝛ deus ꝛ natura nihil faciūt frustra: sed si habitata est dubitatur que sit primeua natiuitas illic habitantium id est que sit origo: et si dicat que nobis vt etiaꝫ ab adam deducti sint: dubitetur quis accessus eorum ad illam zonam fuerit. Nam neq̄ per torridam zonam: neq̄ per frigidas patet accessus: et qualis sit eorum recessus qui eque difficilis est. Neq̄ loquitur de antipodibus qui illi sunt in eadem zona cū nobis. cingit eīn quelibet zona totum globum terre: et si quis eam tc tam circuīeat: ita vt non regrediendo sed ꝓgrediēdo ad locū vñ ꝓfectus sit ꝑuenıat: semper ab vna parte vetabitur torrida zona et a reliqua frigida: et si frigidam pertransire ex transuerso potuerit: perueniet ad eandem zonā nostram: quapropter ad reliquā habitabilem ꝑuenire nemo poterit nisi per torridam quocirca per antipodes non soluitur questio. ¶ Circuli vero ꝛc. Prosequitur vt dixi diligenter reliquam partem sedis diuersis questionibus inscriptam ꝛ dicit vero pro sed mappa id est planicies sed barbarum est circuli secundi qui erant ī sede Cratonis verberābāt oculos intuentium; vt ipsius inconstantis inspectione nouenaria id est nouem questio-

nes cõtinentes. ⁋ Quarũ prima tenebat latitudinẽ zodiaci modificantẽ. i. cõmensurantẽ inspectiue qualitatem circulorũ. s. ceterorũ vt tropicorũq; polarũ. et equinoctialis. et modificantem terminos corulorũ. i. illorũ semicirculorũ diffinitiue. i. per diffinitiones: et progressiue quantitatez totius forme. i. quesiuit circulos celestes et eorũ descriptionẽ q̃ in tractatu de spheris enodãtur. ⁋ Secunda sup. questio ex nouẽ illis erat: an stelle fixe sint in celo superiori. i. in firmamẽto: an ipse commeantes in ꝓprijs circulis discernãtur peruagari ad instar. i. s morem s3 nõ dicem⁹ ad: na3 instar est quasi in statũ et formam vacat ergo ad. Verũ q̃tum ad questiones l3 stelle fixe que non sunt erratice hoc ẽ que planete nõ sunt mouẽtur motu raptus: ipsius firmamẽti: sunt tamẽ qui singulis suos circulos dẽt: et accessum ac recessus vnde signorũ situm mutarũ censeant. ⁋ Tertia sup. q̃stio erat: an comete. i. stelle crinite seu comate rubẽtes. i. sanguineo colore ardentes. vñ Maro. Nec totiẽs diri arsere comete. ꝓdigialit. i. ad prodigiũ et ostentũ casus alicu⁹ principis: ꝑcurrant. i. totũ cursum ꝑagãt circularit. i. ꝑ totũ circulũ celi ab oriẽte in occidẽtẽ ⁊ ecõuerso cũ ceteris planetis. Ex hac ꝑcurrãt cũ ceteris planetis seq̃ret cometã esse planetã. vñ fortassis cẽsuit cometas planetã: ex eo q errare puter sicut planete q̃b⁹ tñ ẽm Pliniũ nihil min⁹ errat. Aut dic ꝑcurrãt. i. ꝑpetuo currãt vsq; ad finẽ tẽporũ. An ipse destructiue creature. i. q̃ notant destructionẽ: ⁊ ita sunt inimice nature: reuertãtur in suum chaos. i. pristinã materiã informẽ: ꝑmissione nature naturãtis. i. dei omnia producentis. Hoc est dubitauit de cometis an essent stelle in firmamento: aut aliquo planetarũ orbe posite: et ita perpetuo durature: q̃uis non semꝑ videãtur an q̃ malum protendũt: deus ex sua bonitate resoluat eas in sua principia. De hac re pythagoras sensit q essent planete. Democritus ⁊ anaxagoras q sint de natura celi Aristo. q cometa sit exhalatio ignea de natura elemẽtari: et ita resoluat in sua principia aut absumat. ⁋ Quarta an cõplexionata. i. cõposita inferioris nature. s. corruptibilis ⁊ generabilis contrahunt virtutẽ. i. vires seu augmentũ: siue ecclipsim. i. defectũ ex planetis: an ex primis. i. prioribus generãtib⁹: hoc est ex patre et matre. Si cõtrahant ex planetis vtrum ẽm necessitatẽ: ⁊ ita oĩa vno horoscopo generata essent penit⁹ silia: qđ penitus nõ fit an ẽm euentũ. i. casum et ita res perpetua esset causa casualis. Si vero ex generantib⁹: cũ interdũ vnũ generantiũ vt mater sit albu3: et aliud vt pater nigrũ q̃stio est quare generatũ ex his nõ est albũ et nigrũ. Et quare generatũ assimilatur aliquãdo in extremitatib⁹ sup. corporis vt manib⁹ pedib⁹ naso ⁊c. Et in ceteris. s. mẽbris: parturiẽti. i. matri. et assimiletur q̃nq; neutri generantiũ. Dicit phs q hõ generat hoĩem et sol: s3 potius sol: ver⁹ effect⁹ assimilat causẽ debiliori. Cur autẽ hos aut illos habeat colores: pticulares sunt cause aut ex semine: aut fantasia pcipue matris cõcipiẽtis: aut ex matrice: aut cõsimili. ⁋ Quinta q̃ ꝓportio motus ad motũ ꝑ ꝓ inter planetas. i. quoto q̃sq; anno ꝑficiat ꝓpriũ cursum suũ. et que cõnexio: id est cõiunctio est eorũ. s. motuũ aut planetarũ: q̃ res est ab astronomo diq̃renda. ⁋ Sexta cũ saturnus sit seuissim⁹. i. marie nature alantiũ 3aus: q̃ frigid⁹ ⁊ sicc⁹ de natura terre: inter planetas ⁊ venus benignissima aut lege benignissim⁹ planeta. Nã dicere q benignissim⁹ sit int planetas nõ patitur grãmatica: nisi q̃ ven⁹ ꝓ deo q̃ habet. vnde Maro eneid. ij. descendo ac ducẽte deo ⁊c. Vbi plura videbis per seruiu3. An benignitas vnius scil3 veneris. retardet malignitatem alterius: scilicet

Prima questio. — Secunda — Tertia. — Quarta. — Quinta. — Sexta.

los inuentium detinebat inspectiõe. Quarũ prima zodiaci latitudinẽ modificantẽ cõtinebat circulorũ qualitatẽ ĩspectiue: corulorũq; terios diffinitiue totiusq; forme q̃titatẽ ꝑgressiue. ⁋ Secũda an stelle fixe sint i celo superiori: an in proprijs circulis cõmeantes planetarum instar peruagari discernãtur. ⁋ Tertia an comete ꝓdigialiter rubẽtes circulariter cu3 ceteris planetis percurrãt: an destructiue creature in suũ chaos reuertãtur nature permissione naturãtis. ⁋ Quarta an inferioris nature cõplexionata virtutẽ siue ecclipsim cõtrahant ex planetis: an ex primis generantibus. Si ex planetis vtrũ ẽm necessitatẽ an ẽm euentum. Si vero ex generantibus: cum vnũ generantiũ sit album ⁊ aliud nigrum: quare generatum ex his album et nigrum non est: et quare generatũ quãdoq; in extremitatibus assimilatur patri: in ceteris parturienti: quãdoq3 neutri generantiũ. ⁋ Quinta q̃ ꝓportio motus ad motu3 per planetas: ⁊ que eorũ connexio. ⁋ Sexta cũ saturnus inter planetas sit seuissim⁹: venusq3 benignissim⁹: an benignitas vni⁹ malignitatẽ retardet alteri⁹ ex op-

posito aduenientis. ¶ Septima cū notus naturaliter frigid' ⁊ sicc' fit: q̄re nobis cōtrarius appet. ¶ Octaua q̄ sit elemētorū cōuexio ꝓportiōalis. ¶ Nona q̄s sit solis ⁊ lune meatus ⁊ effectus. Ultria semicirculi planicies ꝓponebat. ¶ Cur tremor in terris? Cur cōcremat aere fulgur. ¶ Cur mari exūdat rabies? ¶ Gustusq̄ malignus? ¶ Que sit natura pennatorū estiualiū in hyeme deficientiū ⁊ cōuersim? ¶ Quid grandinis rotūditas? Niuis pliritas? ¶ Nebule potētia. ¶ An virtus lapidū ex cōplexione sit an ex materia ¶ An adamātina attractio ex cōponētibus simul sit an ex vnius incursu tantū? ¶ Quid pluuie dulcedo. ¶ Putei hyemalis caliditas. ¶ Estiualis frigiditas. ¶ Uisus triplex emissio. ¶ Colorūq̄ cōcretio. ¶ Cū igit istarū questionū difficiliū solutio animum

Septima saturni venientis ex opposito: tenet q̄ sic. ¶ Septima cū corus. i. vent' ille qui ⁊ caurus dict' est: se
pe eñi mutat au in o longū vt maur' morus: caulis colis: caures cores: caudex codex: plaustrū plo
strum: et ita caur' corus sine b. scribit et primā ꝓducit: diciturq̄ aliter argestes et flat ab occasu sol
stitiali et fm Pli. lib. ij. c. xlix. Grādines septētrio importat et cor'. Siccus est cor' ꝑterq̄ desinens.
Estq̄ frigidus vñ ex eo ꝯcipiūt eque fm Uirg. iij. Georgi. In boreā caurūq̄ aut vnde nigerrim' an
ster nascit ⁊ pluuio cōtristat frigo
re celū. q: ergo corus calid' nō est
nō est hic legēdū cor' s3 not' qui
est vent' meridionalis: et oritur
ex frigida zona. vnde deberet esse
sicut boreas: sed q: trāsit per tor
ridā zonā antequā ad nos perue
niat efficitur calid': et ita creden
dum est de borea q̄ vltra torridā
pertingens calid' fit hec est ergo
causa cur cū notus vētus ille me
ridionalis in ortu suo frigid' ⁊ sic
cus apparet nobis cōtrari' quia
Octaua. humid' ⁊ calid'. ¶ Octaua que sit
cōuexio proportionalis elemēto
rum ⁊ dicit decupla: vt ex pugil
lo terre fiāt decē aque ex pugillo
aque decē aeris ⁊c. Uel dic vt pri
or cōmētari' q̄ in his nō est assignā
Nona. dus. ¶ Nona q̄s. i. qualis sit mea
tus solis ⁊ lune ⁊ q̄s effect': q̄ res
multorū librorū eget explanatio
Prīa que ne. ¶ Ultria ⁊c. Prosequit que in
stio. tertia ⁊ vltima ꝑte semicirculi. i.
cathedre semicircularis erāt ꝓpo
sita ⁊ dicit vltima planicies semi
circuli ꝓponebat: cur tremor in ter
ris. Et sunt versiculi duo in princi
pio siles illis virgilianis. Unde tre
mor terris: qua vi maria alta tu
mescāt ⁊c. Terremotus babilonij
ex siderib' iudicāt. Pli. aūt li. ij. c.
Secunda lxxxi. ex ventis terre inclusis et exire volentib'. et q̄d Ari. censuit. ¶ Cur fulgur cōcremat aera. i. ae
Tertia. rem hoc est quomodo ex impressione terrestri incensa in aere appareant fulgura. ¶ Cur rabies ma
Quarta. ris exundat id est qua vi maria alta tumescant. Obijcibus ruptis: rursusq̄ in seipsa residant. Cau
Quinta. sam autumat Plini' in sole et luna: quidā in Aug. ¶ Et cur est malign'. i. amar' et salsus gustus ma
Sexta. ris dicit ꝓpter grossiciē aquarū. ¶ Et que sit natura pennatorū. i. volucrū vt muscarū papilionum
Septima culicū estiualiū. i. in estate apparentiū ⁊ deficientiū in hyeme: et cōuersim. i. deficientiū in hyeme: s3
iterum apparentiū in estate. dicūt nasci per putrefactionē ex vapore verno. ¶ Quid sup. sit rotundi
tas grādinis. Eam aūt facit que et guttas rotundas. Nā grādo est gutta congelata: gutta aūt rotū
da est: q: aqua sphericū amat cū descēdit libere. ¶ Itē quid sit pliritas niuis. i. causa pliritatis ei'.
Ea aūt est: q: nix est concreta priusq̄ gutta in casu aliquātulū fuit: ⁊ ita nondū fuit rotūda: nec fit cū
ampli' fluat: aqua aūt guttatim cadēs fit rotūda: tum q: q̄libet pars ꝓxima terre esse cupit: tū q:
in globū cōtracta forti' diuidit aerē. ¶ Quid sit potentia nebule: q: ascendēs pluuiā. descendēs se
Octaua. renitatē indicat diuturna pestē. ¶ An virtus lapidū sit ex cōplexione. i. influentie celestiū cōiunctorum
Nona. in constitutione eorū an ex materia? Et videt q̄ potius ex cōplexione adiuuāte materiā. Nā si ma
Decima. teria nihil faceret: oēs sub vna cōplexione cōsilis essent virtutis. ¶ Item an attractio adamantina:
id est adamātis attrahētis ferrū ꝑtra magnetē: sit ex cōponētib'. s. materijs simul an tantū ex incur
su. i. influxu et virtute vnius. i. an multarū materiarū cōmixtio id efficiat an vis vnius cōcurrentis
Undecia. in cōmixtione ⁊ videt specialis inesse materies. ¶ Quid supple sibi velit aut sit dulcedo pluuie. Ea
autē est: q: sol nō attrahit nisi vapores subtilissimos quos purificat et purificat priusq̄ in pluuiā
Duodeci condensent. ¶ Quid sit caliditas hyemalis putei. i. cur putei in hyeme calidi sint. Respondetur q:
ma. calor fugit frigus: et ita cum frigus sit super faciem terre: calor est in puteis et ceteris locis cōcauis
Tertiade et eo interior quo arctior. ¶ Et quid sit frigiditas estiualis putei. i. cur in estate aqua putealis sit tā
cima. frigida. Et est eadē causa: q: tūc calor dñatur sup terrā. que fugiēs frigus se in puteos recipit. ¶ Et
Quarta quid sit triplex emissio visus? Ubicūq̄ est quid: si cetera essent latina: dicerem legendū esse qui: ⁊ id
decima. est quomodo sup. fiat aut fiant: qui ergo fiat triplex emissio visus. i. in triplici gradu aut q: q̄dā vi
Ultrade dent tantū noctu vt noctue: quedā tātū interdiu vt homines: q̄dā vtroq̄ tpe vt feles seu catti. ¶ Et q̄ si
cima. at concretio colorū videl3 diuersorū. an ex vna materies? ¶ Cum igitur solutio istarum questionum

difficilium non posset adimplere animum mutationis id est ipsius maxime mutabilis: vt mutatio ipsa mereatur dici: de vxore res patet Ptolomei qui de cosmographia ꝛ astronomia diligenter scripsit. Sine turris altitudine. Credebat sibi opus esse alta turri ad contemplanda sidera: et asinitatem induere sic leges non inducere. ¶ Sit ergo ordo. Ergo summa subiectio discipuli sit magistratui id est magistro et attentio exercitij cum beniuolentia animi; quia in animam maliuolam non introibit spiritus sapientie: et cum docilitate ingenij: et euitatio specierum luxurie iam tactarum: et debita professio constātie felicis id est ad felicitatem perducentis quam soli perseuerantes assequūtur. In hoc ergo epylogo enumerat omnia discipulum concernentia ꝛ in tribus capitulis superioribus pertractata.

Mnia quidem. In hoc quarto capitulo agit de scholasticorum puisione et primo sm ipsorū cōplexionem faciēda. Legendum autem est quidem nō siquidem. Nam ordo est. quidem id est certe oīa expedita superius sunt infra de informatione scholarium nunc. i. deinceps. ¶ Melācolico ꝛc. videtur quibusdam preceptio hec nō recipienda: nā si pigricici est subiectus videtur strepitu excitandus. Saturitatemq; decliuē id est pronā ad dormitionem: et cenas seras. i. in multam noctem deductas exegerit precauerit. hoc preceptum magis placet. Prout studij desiccatio qꝛ sm q pl' aut min' studuerit. pl' aut minus sitire potest quia prolatio crebra vocis siccitatem parit oris et exegerit confoueri plenaria receptione potus ad mensuram. s. debitam: ne pteruitas id est rigida assiduitas studij generet ptisim id est desiccationē et exulcerationem pulmonis. Anhelam id est anhelare ꝛ anhelitum attrahere facientem strictitudine id est cum constrictione thoracis id est pectoris. ¶ Phlegmaticus vero potest informari preceptis studij in edibus id est domibus: licet id ē quis vigentibus strepitu et capacissimis lucis: et potest sustentari poculis plenioribus et confoueri cibarijs omnigēis: et si fas esset dicere: nephas autem est: quia extra matrimonium legitimum peccatum mortale: deberet permolliri id est euacuari a tentigine mensurn' id est singulis mēsibus accessu venereo id est ad venerem hoc est concubitu seu coitu potius. ¶ Sanguineus autem cuius compago id est cōpositio complexionis est fauorabilior id

mutatiōis nō posset adimplere: vxori ꝑposuit subiugari predictis postpositis. Visis vndiq; ꝟgimib' in tediū ductus. paruiib' sic respōdit. Improbo corruptas lectos detestator amicos. Nil mihi cū tortua ꝟgie sol' ero. Spretisq; ꝑdictis vxore solutionib' q̄stionū difficilib' Ptholomei decetero ꝑceptis inq̄t isistā. Sz cū signoꝝ grad' planetarūq; discursus sine turris altitudīe facili vsu cōprehēdi nō ꝑūt: q̄d decetero faciā. Miserꝫ est me esse hoīez. Utinā hūanitatē exuere possēz ꝛ asinitatē induere: spē hoīs ꝑmutata. ¶ Sit ergo discipuli sūma magistratui subiectio: exercitij attētio cū animi beniuolētia ꝛ igenij docilitate: speciez luxurie euitatio: felicisq; cōstantie debita professio. ¶ Capitulū quartū.

OMnia q̄dē sup' expedita de scholariuz informatiōe sunt isra. Nūc de coꝝ sagaci ꝑuisiōe breuiter ē tractādū. Cuz ergo humani corpis cōplexio phlegmate sanguine cholera ꝛ melācholia cōsistat suffulta: ab aliquo ꝑdictoꝝ necesse ē quēlibet elicere ꝑeminētiā. ¶ Melācholico ꝟo pigricici timoriq; subiecto locis secretis et angulosis strepituq; carētib' lucisq; paꝝ recipiētib' studere ē opportunū al's optimū. Saturitatēq; decliuē: serasq; cenas ꝑcauere potibusq; mediocrib' gaudere ad nature studiuz ꝑut studij desiccatio exegerit. Plenaria pot' receptiōe ad mēsurā cōfoueri ne nimiū studij ꝑteruitas ptisim generet anhelā thoracisq; strictitudine. ¶ Phlegmatic' ꝟo lz strepitu vigētib' edib' lucisq; capacissimis ꝑceptis studij pōt iformari. Poculis plenioꝛib' pōt sustētari. Cibarijs oīgenisq; cōfoueri. Ve-

nereo𝔮ꝫ accessu: si phas esset dicere: mensurum ꝓmoliri deberet. ¶ Sāguine' āt cui' cōplexiōis fauorabilior ē cōpago oib' edib' vl' locis pōt adaptari quē ludēdo se pi' nouim' cōfoueri ḡuissima q̄stiōe: q̄ si obliquātibus hirq̄s pictes sol' ocillaret. Tn̄ sp̄ i hoc nō ē cōsiderādū Huic cibariis leuiorib': potibusq̄ ḡuissimis decet hila rari. ¶ Choleric' ꝟo pallide effigiei plerūq̄ subiectus solitudini sp̄ supponat' ne nimii strepit' auditu bilē effū dat i totā cohortē sicq̄ magistrat' venerabilē ledat ma iestatē. O q̄ magistrat' lesio vitāda ē. Huic cena grādio ri nouim' sustētari: potuq̄ fortiori deliniri. Cauēdū est aūt ne litis horror pot' admistratiōe isti' rabidis mēti bus extrahat. ¶ Si āt q̄litates assignare ignorās sit societas: theoricos cōsulat seq̄ sic cognoscat. Plurib' ꝟo mēb' itimatū ē gnothi seautō. ¶ Felicis𝔮ꝫ disci puli discretio magistratui gaudeat subiici: cūq̄ metuē do diligat: fidelisq̄ existat: nec ei sub picturate dilectōis obtuitu Albin' existat detrahēdo. Quid ei detractore nequs: Ue magistrat' detractori. ¶ Etiā si fuerit mil le cū coueniēti magr̄o assurgat ꝑ locor̄ tpe salutādo ca putq̄ icliner cūq̄ si iubeat assequat' mā siōiq̄ ei' si possit se iserat cohitādo: vt sic castigat' nō solū se remordeat: verūetiā si loc' affuerit ad eū ꝑfluat iq̄rēdo. Si āt disci pul' magr̄o suo sp̄ vt necessariū ē neq̄at exhibere p̄ntiā: tū ꝓpt' māsiōis distātiā: tū ꝓpt' alteri' rei cāz dicticas sp̄ lateri suo habeat prōptiores: cedulas ve q̄bus diligēt' ipɼimat qd̄ cōsciētie ꝓprie nouerit intimatū: cuiusq̄ ex

est mitior et conuenientior potest adaptari omnibus edibus vel locis id est tam strepitum haben tibus q̄ eo carentibus tanq̄ obscuris q̄ lucidis quem nos nouimus sepius confoueri ludēdo que stione id est inquisitiōe grauissima: sepius dicit q̄ si ocillaret id est minutis oculis inspiceret solus parietes vt faciunt melancholici et fantastici hirquis id est angulis oculorum obliquantibus id est transuersa tuentibus respicit enim ad illud Uirgilius in bucco. transuersa tuentibus hirquis id est plus ludendo sepe proficit q̄ cō templando: tamen semper nō est considerandum in hoc id est ali quando etiam a ludo prohiben dus est. et cibis leuioribus vt ve naticis et potibus grauissimis vt boni vini debet exhilarari. Cho lericus vero subiectus plerumq̄ id ē vt plurimum pallide effigiei supponatur id ē subiiciatur sem per solitudini ne auditu id est ꝑ ceptiōe nimii strepitus effundat bilem id est stomachationem et indignationem bili id est cholera atra commota effūdat dico in to tam cohortem et ledat sic venera bilem maiestatem magistratus. O q̄ id est q̄tum lesio magistra tus ē vitanda. Huic cena ꝛc. Mo net potius a potu propter bilem et iracundiam q̄ a cibo esse coer cendum: reliqua nota sunt. ¶ Si autem. Autem pro sed si societas sit ignorans assignare qualitates id est complexiones dictas: consu lat id est consilium petat theori cos id est speculatiuos: et cogno scat se sic id est per talium iudici um: vero pro sed: intimatum id ē significatum et preceptum est plu ribus mentibus gnothi se auton id est cognosce teipsum. Pro quo alii gnothos solitos. Alii gnotis eauton legunt. Gnothi autem est nosce se id est te a nominatiuo sy. id est tu: auton id est ipsius de quo Juuenalis saty. xi. E celo descen dit gnothi seauton. ¶ Felicisq̄ ꝛc. bona preceptio de qua in opuscu lo quintiliani visum est picturate id est ꝑ fucate et simulare ac frau dulenter colorate: obtuitu id est respectu existat albin' id est per cussor preceptoris vt albinus: de quo prius dictum est: detrahēdo si occulte et post tergum. Ne qui uis id est minus valens. Nequam

Nequam.

esti a nequeo fm̄ multos dicitur qui vero neq̄t: ꝑ liuidū q2 assequi non valet aliis detrahit. ¶ Etiā si ꝛc. monet neminem erubescere as surgere. i. reuerentiā facere assur gēdo p̄ceptori etiā si sit inter mil le: assequat'. i. deducat in locū suū se inferat mansioni. i. cōtubernio preceptoris: que res plurimū fa cit ad mores ꝛ eruditionem bonam vt videlicet castigatus sit per presentiam assiduam p̄ceptoris non solum remordeat id est corripiat morsu conscii pudoris verūetiam confluat ad eū. s. p̄ceptorem inquirendo scz aliquid ab eo: si locus id est opportunitas affuerit dicticas. i. tabellas in quib' dicta

ta magistri scribat. ¶ Cũ aũt ꝛc. Docet penũ animũ. i. vt dicit ꝓuisionẽ annone faciendã. Autẽ ꝓfectũ. i. qñ connexio. i. cõiunctio firma cõmensaliũ indiscrepans. i. vnanimis et cõueniens affuerit vt pote volũtas cõmorandi. i. simul morãdi: ãnua vel citior. i. breuior. ẜm ꝓpositũ. i. cõstitutũ inter eos o ꝙ. i. ꝙtũ ꝓficiens. i. vtile est si cõsentaneũ sanitati cõponere. i. coaceruare ꝛ colligere in vnũ ẜm facultatẽ: fragmẽta salis ꝛ lignorũ in estate. copiã vindemie. i. vini in autũno triturã. i. frumentum in

plicite inq̃rat dubitatũ. ¶ Cũ aũt indiscrepãs ꝯueniensqꝫ affuerit cõnexio cõmẽsaliũ ãnua vel citior ẜm ꝓpositũ cõmorãdi volũtas salis: lignorũqꝫ in estate fragmẽta: autũnoqꝫ copiã vindemie: messe triturã: i capricorno cõgeriẽ carniũ: O ꝙ ꝓficiẽs ẽ sanitatiqꝫ cõsentaneũ: ẜm facultatẽ in vnũ cõponere: ne artocopi mucore auctionarius anhelitũ ĩfirmet: ꝛ vini ĩsipidi acor cordis secreta cõfundat. Carniũ laniste rãcor salisqꝫ tritura fetor inclusus intestina corrũpat: lignorũqꝫ defect⁹ mẽbra cõtrahat: ꝛ qḋ deterius est ne ĩcursibus assiduis ĩcrassetur auctionari⁹. Magna vero discipli ẽ cõmoditas ꝓut facultas suppetit magistratui necessaria exhibere: ne dũ eius ĩhiet executioni rex venaliũ indulgeat cõparationi. O ꝙ absurdũ est magistratus egestas. ¶ Lotricũ aũt vetularũ remotio summope est appetẽda: carũqꝫ accessus q̃to rarior tãto salubrior: ne dũ venerit suggerat aliq̃d inq̃natũ: vel a mãcipio aliq̃d extrahat ꝑmolito. Cũ mãcipiorũ raro inuenitur clemẽtia: rarioꝛqꝫ in agone cõstãtia reperitur. Ue seducẽti mãcipio ĩ quo plenarie cõfidit se dñantĩ dilectio. Quid tali sedi⁹ ꝛ q̇d tãto scelere grauı⁹. ¶ Mũdũ hospitiũ: suppellex mũda: ꝛ toral dealbatũ mãcipij prudẽtia rex exitus cõsiderãtis sedulitati dñice semꝑ assistẽtĩ decẽti vultu sunt cõponẽda. Quid mãcipio subtrahẽnte fedius: Cunctos terreat infelix climax ab climãdo dictus no-

messe: ꝛ ꝯgeriẽ carniũ in capricorno. i. in decẽbri dũ sol est in capricorno. Cõsentaneũ dicit est sanitati. hec suo tpe facere: ne auctionari⁹. i. auctione vẽdẽs aut vt dicit reuẽditor: infirmet anhelitũ mucore. i. muciditate artocopi. i. panis hoc loco. ꝛ ne acor. i. acedo vini ĩsipidi. i. vili aut vappe. i. euaporati vini: cõfundat secreta cordis. i. nauseam moueat aut bilem: et ne rãcor carniũ laniste: diceret lanij. i. carnificis: nã lanista ẽ magister gladiator qui in harena se laniãt: ꝛ ne fetor inclusus tritura salis corrũpat intestina: et ne defect⁹ lignorũ: cõtrahat mẽbra: videlicet frigore: ꝛ (qḋ deterius est) ne auctionari⁹ incrassetur. i. pinguis fiat hoc est locuples: incursibus. s. in domũ suam: assiduis. s. a scholasticis factis. Uero pro sed magna cõmoditas discipuli ẽ exhibere magistratui necessaria ꝓut facultas suppetit: ne magister indulgeat. id est nimis studet cõparationi. i. emptioni rerũ venaliũ: dũ. i. qñ: inhiet. i. inhiare debet et sic legit meli⁹ ꝙ inhiat: executioni. i. eruditioni ei⁹. s. discipuli. O ꝙ. i. ꝙtũ absurdũ. i. res absurda est egestas magistratus. ¶ Lotricũ ꝛc. Suspectã hꝫ ꝯsuetudinẽ vetularũ ꝛ ꝑcipue lotricum. nã q̃ circa suã mũdiciẽ nimis fuerunt exacte: solent aliorũ inseruire mũdicie: sed id mali cõcomitat ꝙ q̃ ĩ se libidinẽ explere nequeũt in alijs id fieri ꝓcurãt. Mutat autem numerũ: qꝛ pri⁹ di. it lotricus id est earũ q̃ linea idumẽta lauãt post addit ne. i. vt nõ suggerat. i. suadeat clanculũ aliq̃d inquinatũ dũ venerit. s. ꝓ lauãdis linteis vel extrahat aliq̃d: a mãcipio. i. seruo permollito. i. corrupto blãditijs. Cũ clemẽtia. i. beniuolentia in ꝓsperis erga dñm mãcipiorum. i. seruorũ: inuenit raro: ꝛ cõstantia. i. firma dilectio in agone: id est conflictu aduersitatis reperitur rarior. Ue mãcipio seducẽti in quo dilectio dñantis ꝯfidit se plenarie: q̇d sup. est fedi⁹ tali: ꝛ q̇d est graui⁹ tãto scelere. q. d. nihil. ¶ Mundũ hospiciũ suppellex mũda ꝛc. docet officiũ seruorũ. i. famulorũ. Nã hodie neqꝫ seruos: neqꝫ mãcipia sꝫ ministros liberos habem⁹ mercede cõductos. Ministri aũt officiũ est mũdare domũ ꝛ suppellectiles: ꝛ toral. i. lodicẽ que toro supersternitur. ¶ Ordo est. hospitiũ mundũ suppellex munda ꝛ toral: id est coopertimentum tori precipue lineum dealbatum sunt componẽda prudentia mancipij: id est hoc loco ministri considerantis exitus rerum et assistentis semper sedulitati: id est diligentie dominice: id est domini sui: assistẽtis dico decenti vultu. Subtrahente: id est furãte climax ꝙ

Auctionarius

Lanistae.

dam ab elimãdo. i. sublegẽdo dictus. qui suscipiẽs munera. i. officia nicostrati. i. illiꝰ ciuis. Nicostra ti fidelitas: id est integritas. Infelix prudentia speciose dictum: quia infelix prudentia qua abutun tur homines contra precepta dei. Et creditorũ: id est eorum qui nicostrato fidem habentes ei pecu niam credebant: et qui virum bo nũ sciebant nescientes per elima cem fraudem factã diu eidem cre debant. Tarde comuenit. i. coram affatus examinauit. Et que priꝰ omiserat. i. nõ furatus erat clam: vi interfecto domino abstulit. Et ita per acclamationẽ dĩ. En: id est ecce quãtũ ꝛc. Seruus bilinguis id est mendax ꝙ vnũ vni alterum alteri dicit. vnde dici solet. Con sultor procerũ: seruos contemne bilingues. Iuue. ligua mali pars pessima serui. Licet ꝛc. quia reue ra rarum est fidum et beniuolus a consanguineis seruitiũ. ¶ Cre ditoribus autez summa exhibeat ꝛc. salubris et pia admonitio: qz eris alieni semper comes est infe licitas. quo circa qui creditoribꝰ ꝙ primum satisfacit pie et prudẽ ter agit. Cui pleno cornucopia. Alludit ad cornucopie de quo li bro de consolatione satis dictum est. Translatio: id est transmuta tio rerum: quia que apud credito rem erant transferũtur ad schola sticum debitorem: et exhibitio suf fragij. i. hoc loco: subsidij et opus affinius. ¶ Prudentis etiã schola ris constantia semper aliquo ꝛc. Docet quo pacto socijs fidis scho lastici vtantur. Cui ꝓpriam. vult enim amicitia vt consilia sint com munia auctore cicerone I libro de amicitia. Nubila: id est obscura ꝛ aduersa: iuxta illud. Tempora si fuerint nubila: solus eris. Sedu lum: id est diligentem et sollicitũ. Tetra. i. dira et execrabilis caligo id est obscuritas mortis supersti tes: id est supermanentes et stan tes dum tu occideris. Si vero vi uus euadat: etiam exhaustis re bus in infirmitate: si fidus ẽ ami cus ab eo possit sustentari: qđ ne cessitatis est pasci quod beneficẽ tie est deliniri quod beniuolẽtie: et cõsolari quod humanitatis du ci cubitum quod charitatis pro curari: id est prospici etiam diuer sis partibus: scilicet in quibꝰ non fuerit rogatus: quod summe est amicitie: et hec in aduersitate et in infirmitate: autez pro sed vigẽ te valitudine: id est dum incolu mes sunt scholastici gaudeant ob sequendo: id est operam prestan do permutatim: id est mutuo li bellis: scilicet ꝑstandis ꝛ obseqũẽ do certatim. i. cũ emulatiõe qua

niẽ ex re cõtrahẽs. Qui cũ nicostrati munera suscepis set prio ei vultu seruiuit blãdiori oĩa ad nutũ admini strãs: fidelisqꝫ ꝑ omia extũs: fideliorẽ se ꝓmittẽs: quic quid nicostrati fidelitas possedit: ipsiꝰ cõmissum ẽ infi delitati. Quid plura? cũ neqͥssimi. Elimacis ĩfelix prui dẽtia cũcta vidisset sibi suppeditari: carniũ alimenta pi sciũqꝫ fomẽta: ceterarũqꝫ rez venialiũ cõmercia: cũcta qꝫ i duplo ꝙ̃ ẽent appͨiata dñicꝫ auribꝰ itimabat: sicqꝫ totꝰ sub ẽ exhausit icremẽta. Nicostratũqꝫ i sũmã tra xit egestatẽ: ꝛ creditorũ diutinã exclamationẽ: ꝙ̃ nihil amariꝰ mẽti iprimit: ve creditoris isanici. Moxia ho ni costrati penuria cũ in ĩĩcipij erroris cognitionẽ ꝑdu xit. Tarde ꝟo climacẽ sup errore suo puẽit: ꝙ̃ audito sta tim i cõtumeliosa ꝟba ꝓrupit dñiqꝫ in viscerib' mucro nẽ sepeliuit: ꝛ ꝙ̃ priꝰ omiserat secũ asportauit: dñicũqꝫ corpꝰ canibꝰ reliqͭt deuorãdũ. En ꝙ̃tũ detestabilis ꝓdi torꝫ ipietas scelꝰ ꝑpetrauit. Seruꝰ biliguis ꝓcul expel lat ꝛ ipsiꝰ neqͥtia stati ꝺponat. lꝫ cõsãguinitatꝫ ꝓximita te cõiũctꝰ existat. Seruoꝝ fiꝗdẽ crudelitate multos vidi mus socioꝝ icurrere iacturã. ¶ Creditoribꝰ aũt sũma exhibeat debitorꝫ cõmẽdatio: dieqꝫ ꝑfixe sꝑ ꝓ posse de biti fiat solutio. Scholari ꝟo cui pleno cornucopia nõ arriserit: o ꝙ̃ dulcis ẽ creditorꝫ trãslatõ: affiniũqꝫ suffra gij exhibitio. ¶ Prudẽtis ẽt scholarꝫ cõstãtia sꝑ aliꝗ cõsorte gaudeat spãli: cui ꝓpriã possit ꝺtegere cõsciaz: ꝗqꝫ nubila extĩte fortũa diligent subueniat: morboqꝫ vrgẽte sedulũ se exhibeat. Et si tetra mortꝫ caligo affue rit supstites facultates disponat. si ꝟo viuus euadat ab eo possit substẽtari. pasci deliniri: ꝛ cõsolari cubitũ duci diuersis ẽt partibꝰ ꝓcurari. Vigẽte aũt valitudie libellꝭ gaudeãt ꝑmutari ꝗstiũculis certatiz cõmẽdabili recop

dam sancta: questiūculis scʒ mouēdis: ꝛ gradatim. i. ꝑ gradus recordatione laudabili. i. in mēorias reducēdo qđ alter oblitus fuerat: ꝛ cōuersim. i. vicissim felicitate castigatōis: q2 felices qui se castigant aut suis castigātur: ꝛ obsequēdo dulciter. i. in relaxatōe aīoꝝ: diuersis ac varijs generib⁹ iocoꝝ que potissimū sunt in dictis: sicut ludi in factis. Ut ꝑmeui tēpis ros: vult vt amicicia cōsuetudīe crescat nō diminuat. Nā distillatio est degustatio ꝑ modū roris. inūdatio est influētia dū aqua ebullit ꝛ effluit existat ꝟo in fine inebrians: quia ebrietas mensuraꝫ nescit vt sit supeffluētia. Distillatō inūdatio

dationē gradari: castigatōis felicitate cōuersim: diuersis etiā varijsqꝫ iocoꝝ generib⁹ dulcit̃ obsequēdo. Sic qꝫ iter eos mutue dilectōis maneat itegritas vt ꝑmeui tpis ros sit distillās in medio inūdās: in fine ꝟo inebriās existat. ¶ Quid em̄ dulci⁹ qđ ve ꝑclari⁹: qđ certe nichi⁹. Prestātis em̄ʒ amoris nulla fauoris adeptio ꝑstat finē. ¶ Inuidia ꝟo si sʒ qđ euenerit in discēdo videlʒ gratuita ē: simplex aut ꝓprij auctoris ꝯsumptiua est. ¶ Cū aūt parētis mei ꝓuidētia ei⁹ alloqo vt assolet diebus paucis ꝑmittēs cōsolari athenas studij ob cām me misisset: vnicū custodē vite mee īueni nomie. Fauoneū: nō a vēto: sʒ a fauore denoīatū. Hic cuʒ me inspexisset itinere fatigatū: diuersa cōsiderātē: creberrime suspirātē: qsiuit cuias essem: secūqꝫ me adduxit curialit̃ cōsolās breuiter inqrēdo si ob studij cām illuc venissem cuiusqꝫ ꝓfessionis essem: cuiusqꝫ facultat̃: post triduū noia vicoꝝ ostēdēdo āgiportorūqꝫ cōfraga dicēs Hic viget ꝑsagia chaldeoꝝ Ptolomei nō latēs gloria. Aristo. sincera ꝟitas. Platonis ꝓbata diuinitas: zenonis cōcretio: Peribonij dilectio: Pythagore ꝓmissio Homeri ilias: ꝛ laboꝝ Theseos: Euclidis theoremata Darctis porismata: Hypocratis ser urinia: Micasij

Quid em̄ ꝛc. q. d. nihil. Em̄ ꝑ q2 nulla adeptio. i. assecutio: fauoris. i. rei ex fauore prestat finē amoris ꝑstantis. i. amor prestās nō exhaurit̃ neqꝫ euacuat̃ exhibitōne fauoris aut officij. ¶ Inuidia ꝟo. Docet nō aspernandā illā sanctā inuidiā ac emulatiōeʒ qua scholastici studēt se mutuo in ꝟtute ꝛ scīa superare: nō inuidēdo alteri bonoꝝ sed dolēdo de suo malo. Et ita inuidia si euenerit ꝺm qđ. i. in emulatione studij: videlʒ in discendo: ipsa est bona. autē ꝑ sed: simplex i. sine respectu boni opis: est consumptiua ꝓprij actoris: q2 iuid⁹ seipm̄ cōsumit. vnde dictū est iustius inuidia nihil inuenire tyrāni. ꝛ Hora. in eplis. Inuid⁹ alterius reb⁹ marcessit opimis inuidia siculi nō inuenire tyrāni maius tormentū. ¶ Cum aūt ꝛc. Cōmemorat se offendisse athenis quēdā fauoneū noie verū amicū abs quo situ et exercitiū vrbis edoct⁹ ꝛ admonit⁹ est ꝑsimonie ꝛ frugalitati insistere. Ordo est i ꝓncipio Cū ꝓuidentia parētis. i. pris mei misisset me athenas ob cām studij. ꝑmittēs me consolari paucis diebus. i. intra paucos dies: alloquio eius diceret suo. i. epl'a aliq̃ vt assolet dū ꝑ̄ns sum: aut vt assolet a parentibus fieri: ego inueni l vnicū. i. singularē custodem vite mee fauoneū noīe denoiatū nō a vēto: q2 zephir⁹ dr̄: de quo flacc⁹ l primo carminū. Soluit̃ acris hyems grata vice veris et fauoni. Curialiter. i. honorifice more curialiū: sed gallicū est īstitutū. Cuiusqꝫ. i. cui⁹ ꝓfessionis. i. vacatōis seu facultatis essem. Ostendēdo Ordo

post triduū noia vicoꝝ. i. regionū ꝛ cōfraga. i. interrupta ꝛ semifracta loca angiportoꝝ. i. platearuꝫ lateraliū exitū nō habētiū. dicēs hic. i. hoc loco vigēt. i. ꝑcipue docent̃: ꝑsagia. i. ꝓnosticatōes astrologice: caldeoꝝ: q̃ ꝑcipue in ea re prestāt appositorie. nō latens. i. manifesta gloria ptolomei illius regis egyptioꝝ. Concretio. i. rōnuʒ cōnexio: aut ꝑspicacitas zenonis: dilectio. i. opus de dilectione. Promissio scilʒ alteri⁹ vite post hanc: aut doctrine post quattuor annoꝝ silētia. Ilias. i. opus de ilij i. troie euersione. ꝛ declinat̃ hic ilias hui⁹ iliados. vnde nō legit̃ hec ilios. ꝛ laboꝝ theseos. i. op⁹ de theseo descriptū qđ tragicū fuit ꝓpter varios labores ꝛ erūnas ipsius. Naʒ herculis imitator fuit. vnde varie de eo tragedie scripte erāt: qđ tangēs Iuue. dicit. Vexatus totiens rauci theseide codri. fuit em̄ rex athenieñ. ꝛ ita celebris illic ei⁹ memoria: nec fuisse orator aut phs hic dicit̃. Toreumata i. figure ꝛ dimēsiones geometrice torno ab euclide facte. Est em̄ ꝓprie Toreuma opus torno factuꝫ a toreuo. i. orno: sulpo ꝛc. vnde hic pot⁹ est legendū puta theoremata. i. speculatōes. nā theorema est speculatio a theoreo qđ est cōtēplor. Itē hic vigēt porismata. i. excogitata vt corrolario. Est em̄ porismata tale excogitatū: ꝛ est vox greca nō a porio: sed a porizome qđ est exquiro ꝛ inuenio dedu Toreuma Theorema. Porisma.

axiomata: hic viget areopagi efficacia. Leguʒ peritia. Hyppodromi confusa gloria. Cyrci victoria. Palestre potentia. Cestus stimulatio. Missilium elatio. Nautarum exclamatio. Juuentute peruagatio. Choreę cōuentio. ¶ Cum ergo hec ⁊ alia multa fauonei mihi intimasset liberalitas: quenā mihi esset facultas: quesiuit ꝙteꝗ expēse loculi mihi posset sufficere numerositas cuiusꝗ discipline esset mihi promptior mētis intētio. Omnibus igitur sibi per ordinē respōsis: quoddā memoria dignū amicis aurib⁹ instillauit: ꝙ scʒ parcitati pecunie diligēter insisterē: qm̄ pudori cōsentaneū est stulte cōmissa dilapidare: cogēteꝗ necessitate pudore repatriare cōfusum. Aliud etiā nō a via rōnis exorbitās ꝓpalauit: vt si alicui⁹ disciplīe me misererē ꝑus diligēter inspicerē si bonis morib⁹ obediret liberaliūʒ artiūꝗ vbertate ⁊ titulis polleret: remotaꝗ oī negligētia suoꝝ ꝓmotioni indulgeret: cuiusꝗ eēt ꝓfectōis: vt ꝑ triduū cū diligēter audirē: cūctaꝗ cōsiderarē: vt si bon⁹ esset licet balbutiēs nō tn̄ ab eo discederē. Sin simulatōne nouerca subtilitatis cecitas stultorum aures detineret

cta daret scʒ ꝑ origiū. Et scrutinia. i. ꝓ phisice ⁊ medicinales scrutatiōes hypocratis: cuius nō Latinus
est hypocrates nō hypocras. Et hic vigent axiomata. i. dignitates ⁊ postulatiōes musice. Michi asti
Areopag⁹ — ilius ꝑbi. Item sic. i. in alio loco viget efficacia areopagi. i. martis vici vbi iudicia dabantur. vnde
Hyppodromos — addit legum periti ʒ. ⁊ hic viget cōfusa. i. incerta gloria hyppodromi. i. illius loci vbi equo ꝝ cursu
certatur. hyppos eni dr̄ equus ⁊ equa: dromos aūt cursus. vnde grece hyppodromos quo ⁊ latini
vtitur. Victoria circi. i. que fit in
ludis circēsibus. alludit autē ad
circū romanū. Potentia palestre
i. luctatoꝝ. Et stimulatio als ful
minatio cestus. i. pugillū ꝗ cestu
vtūtur: vt dares ⁊ entell⁹. Enei.
Cestus — v. Cestus aūt a cedo cecidi nascit
⁊ scribi ꝑ ae. estꝗ quarte declina
tionis: sed ꝑ zona veneris sine diptōgo scribit: ⁊ est secūde. Sunt
aūt cestus armature manuuʒ ex
corio ⁊ plūbo aut ferramētis ꝗb⁹
se mutuo cedebāt. Elatio. i. ex al
to iaculatio missiliū. i. telorū que
emittitur Juuente: meli⁹ diceret
Juuenta — iuuētutis. Nā iuuēta etas est: iu
Juuētus — uētus multitudo iuuenū: ⁊ cetera
nota sunt. ¶ Cū ergo ⁊c. Redit ad
institutū commemorās salubria
amici sui cōsilia. ꝙteꝗ. ordo est ⁊
quesiuit quāte expēse posset suffi
Loculi. — cere nūerositas loculi. i. sacculi
erarij. galli bursam vocāt: latini
loculos pluralit̄. Hora. Nil erat
Saccul⁹ — in loculis. Et Sacculus Juuen.
ꝙtū ferrata distet ab archa Sac
culus. Cuiusꝗ discipline: id ꝓbe
quesiuit: q: nature sequit̄ semita
quisꝗ sue: facile discimus ad qd̄
natura nos trahit. Instillauit. i.
infundit inspirauit. Oportunum
aūt consiliū. Nā adolescētes rerū
impiti solēt in primo aduentu a
perditis seduci: ⁊ ad cōsumptōeʒ
rerū suarū inuitari. Cōsentaneuʒ
pudori. i. ad pudorē vergens: di
lapidare ꝓd: gere: pudore. i. pre
pudore aut cū pudore. Aliō etiaʒ
⁊c. Scd̄m consiliū videt̄ idoneuʒ
fuisse si cōsuluisset vt nulli si arte
addisceret priusꝙ eius extitū sci
ret. ⁊ ita cōstitueret sibi gen⁹ vite
vt scire quē ⁊ qualeʒ se esse velit ⁊ in quo genere vite. ꝗ deliberatio inqt Cicero ꝑmo officiorum est
oim difficillima. Cu⁹ causam addit dis ꝺbis. Ineūte enim adolescētia: cui inest maxima imbecil
litas cōsilij: tūc id sibi quisꝗ gen⁹ etatis degēde cōstituit qd̄ maxime adamauit. Itaꝗ ante īplicat̄
aliquo certo genere cursuꝗ viuendi ꝙ potuit: qd̄ optimū esset iudicare. Inspicere ꝗ moneret ꝗbus
morib⁹ ars obediret. i. inseruiret. Cuiusꝗ esset. i. ⁊ cui⁹ ꝓfectionis eēt al's ꝓfessionis: q: stultuʒ esset
inqrere qd̄ nō ꝑsit inuentū. Nunc aūt nō de arte loquit̄ sed de doctore. Monet ergo scd̄o loco vt de
Ordo — doctoris morib⁹ ⁊ diligētia inquirat. ¶ Ordo aūt est. Et ipse scilicʒ fauone⁹ ꝓpalauit. i. manifestauit.
Aliud scʒ consiliū nō exorbitās. i. nō declinās vel discedēs: vt exorbitās sit accusatiui casus: ⁊ sic erit ali
ud cōsiliū: ꝙuis alia lectio habeat noua via ⁊c. a via. i. semita vel iudicio rōnis recte: vt si misererē
me discipline alicuius: ego inspicerē prius diligēter. si obediret. i. pareret bonis morib⁹. ⁊ polleret
i. valeret et potēs esset. pollere eni posse est: titul's al's tutius: ⁊ omisso. ⁊ vbertate bonarū artium
⁊ indulgeret. i. operam daret: promotioni. i. prouectioni suorum: scʒ auditorum: omni negligentia
amota vel remota. i. e medio lata et inspicerem cuius esset ꝓfectionis al's professionis et audirem
eum per triduum ⁊ considerarem cuncta diligenter: vt si esset bonus in moribus ⁊ doctrina: lʒ bal
butiens. i. imperfecte loquens: tamen non discederem ab eo. Sin. i. sed si vel si nō cecitas. i. ignorā
tia scilʒ magistri illius: existens nouerca. i. contraria ⁊ seua mater subtilitatis detineret. i. demulcet
aures stultorum. i. indecoꝝ auditoꝝ: simulatione. i. fictione ⁊ falsa similitudine scilicʒ vere doctrine

effic erer retrogra dus id est retroce derem: ꝛ sic.i.si talis esset ego dimitterē eum scȝ admonuit fauo neus. Siquidē malo.i.magis volo inquit deliniri.i.mulceri fructu scilicet bone doctrine.lȝ tediosio id est cū tedio inepte loquentis tradito: ꝙ gloriari decore al's dulcore id est lepore ꝛ venustate sermonis: cecitatis.i.ꝑceptoris in aīo ceci.i.imperiti: ꝛ ita seducētis.i.in errores ducētis auditores suos. Autem pro sed: ego instructus.i.institutus et eruditus feliciter al's fideliter: his ꝛ aliis secretis

retrogradus efficerer: ꝛ sic cū dimitterē. Malo fidē fructu balbuciētis: lȝ tediosio deliniri: ꝙ dulcore seducētis cecitatis gl'iari. ¶ Felicit aūt his ꝛ aliis secretis instruct' ānis duodeuiginti: athenis elegātia cōualui: qc' qd mali exptus: ad boni tñ fastigia sp fui anhelās. Nō ci ē dignus dulcoris acumine: q amaritudis nequit inniscari grauamie. herodiāi aristotelisq; disciplie sp adherēs: alioꝝ q; scintillulas diligēter mēti mee cōmēdaui. ¶ Ne paupertatis facultati pñtis opis deroget simplicitas cōfūdat desperatio: affligat desolatio qddā clericoꝝ nature cōe dignū duximus examini cōmitēdū. cū aūt scholaris egestas diuerso ꝓcedat intuitu: tū ꝓpter affinitatē tenacitatē: tū ꝓpter coꝝ inūdātis ꝓcelle penuriā: tū ꝓpter coꝝ mortem vel ꝓpter pñrie carentiā: tum ꝓpter vitrici iuuaminis incōstātiā: tū ꝓpt germane nubilitatis instātiā: tū ꝓpt ipsius primogeniti militie nimiā icuriā: tū ꝓpter familiaris adustionis versutiam generali scemate ꝑ ruisi dignū duximus cōsulēdū. ¶ Parentū de

scilicet monitionibus amici mei fauonei: cōualui athenis elegantia scȝ moꝝ et sermōis: subaudi sub annis duodeuiginti.i.octodecim. Et est vna vox duodeuiginti indeclinabilis. vnde non dices duobꝯdeviginti. Quicquid mali expertus sup. eram: tamen id est nihilominus: fui semper anhelans ad fastigia.i.summitates ꝛ perfectiones: boni.i.virtutis ꝛ scientiarū. Non enim est aliquis dignus acumine.i.altitudine aut acuto gustu dulcoris qui nequiuit inuiscari.i.irretiri: grauamine amaritudinis. vnd. Dulcia nō meruit qui nō gustauit amara. Et qui nō studuit cōtingunt gaudia rara. Ego adherens semꝑ discipline herodiani ꝛ Aristotelis illoꝝ paripathericoꝝ: cōmendaui quoq;.i.etiam mee menti diligenter scintillulas id est parua elucidamenta respectu aristotelice doctrine: alioꝝ scȝ phoꝝ. ¶ Ne paupertatis ꝛc. Docuit quo pacto qui rem habent amplam eam dispēsent secꝫ cū ea gubernēt: nūc docet q̄ño pauꝑes inopie sue ꝑspiciāt: victūq; ꝛ amictū sibi acquirant: ꝑcipue scribēdo. Ponit autē septē cās egestatis. Quarū pma est tenacitas parētū: scda corūdē paupertas: tertia mors vel carētia ꝛ remotio parētū: qrta vitrici aut nouerce in pstando incōstātia: qnta dos sorori parāda: sexta fratris pmogeniti in militādo incuria: ita vt opus sit patrimonio ad statū cōtinuādū: septima domesticoꝝ ac familiariū fraus ꝛ delatio. de qb' causis et ordīe docet quō ꝑspiciendū sit. ¶ Ordo est in pncipio. Nos duxim'.i.estimauim' dignū.i.opeꝑciū quoddā cōe scȝ dānū aut impedimētū nature clericoꝝ.i.de sorte l'nature exātiū: cōmitēdū examini.i.examinādū: ne simplicitas.i.iprouidētia ꝛ simplex ratio paupertatis deroget facultati pñtis opis.i.scholasticoꝝ quos in hoc ope tractam': ꝛ ne desperatio cōfundat.s.facultatē: ꝛ desolatio affligat aut ꝑ sȝ nos duxim' dignū.i.opeꝑciū estimauim' cōsulēdū sup. esse scemate.i.figura dicēdi gñali aut scemate. id est ordine ꝛ corona qddā dicēdi.cū.i.qñ qdē ita sit ꝙ egestas ꝓcedat diuerso intuitu: tū.i.fil' seu pmo ꝓpter tenacitatē.i.pcitatē affiniū.i.attinētiū siue sanguīe siue affinitate: tū.i.scdo: ꝓpt penuriā.i.difficultatē habendi ꝓcelle inūdātis.i.que ꝓpter ꝓcellā.i.tempestatē aduersaȝ hoc est aduersitatē coꝝ inūdantē.i.supabūdantē ꝛ vno īpetu ꝑuenientē obuenit. tum.i.tertio ꝓpt mortē.i.interitum vel pñrie carentiā.i.distantiā coꝝ. tū.i.qrto ꝓpt incōstātiā.i.instabilitatē iuuamis vitrici.i.nō veri patris: sed ei' q mrīs est cōiūx cū scholastic' sit ex alio pre pus genit'. vñ puign' est respectu vitrici et nouerce: dic' ꝙ pusq mrīmoniū esset ȝcm̄ sit ex alio aliave genit'. Est aūt vitrici iuuamen incōstans: qꝛ aliqñ ꝓpter ꝓpinquoꝝ admonitionē incipit suppeditare sumptū: sed raro pficit inceptum. tum.i.qnto ꝓpter instantiā.i.vrgentē necessitatē nubilitatis germane.i.sororis: tum.i.sexto ꝓpter nimiā icuriam.i.negligentiā: militie.i.militandi ipsius primogeniti: qui militādo deberet peculiuȝ castrense acquirere: sed si negligēs aut ignauus est patre adhuc viuo patrimoniū consumit; tum.i.septimo ꝛ vltimo ꝓpter versutiam.i.calliditatē ꝛ fraudem: adustionis familiaris.i.delatōis ꝛ fraudis domestice: que est quasi familiare incendiū: quia non est pestis ad nocenduȝ efficacior ꝙ familiaris inimicus. auctore Seneca ꝛ Boe. in de cōsolatione phie. ¶ Parentū ꝛc. Docet remedia contra dicta genera paupertatis hoc ordine. Tenacitas detestabilis, id est dānanda ꝛ vituperanda et adum-

Ordo.

Vitricus.

Priuign'.

testabilis ꝛ adunca tenacitas ꝑcū instātia ꝓmollitur: tediosis affectib⁹ plerūq₃ dulcessit fletib⁹ tēpestiuis delinit̄ ꝓmissis fallacib⁹ plerūq₃ excitat̄: munusculis affectuosis dissoluit̄: adulat iōe si tēpestiua fuerit ꝓforatur: sin min⁹ solidat̄: adamātina lȝ fuerit exēplari monitu destituit̄ aliorūq₃ rogatib⁹ excitat̄. ¶ Inūdant̄ ꝓcelle pēnurie ꝑ ꝓprij laboris incremēta obtēperādū est scriptitādo: trituras colligēdo: areas mūdādo: ad tēps seruiēdo: si tñ igeniosa scribēdi facultas motum coegerit volūtariū necessitatis stimulū. dignū duxim⁹ inhibere. Cauēdū ē tñ ne delitiosus mētē excitet appetit⁹ lucrūq₃ eneruet sirenosum: coīt scribētiū ꝓdiga raroq₃ fidelis defraudet: adulatio familiarisq₃ sinistra visu vł auditu ebibat q̄cq̄d scribētis dextera ꝓmollit̄. Glebeonis neq̄ria nō obstāte parētele grā ecce q̄tū descēdi incōmodū ꝓtinūq₃ decremētū mihi cōtulit sub herodiano militanti. Deficiēte plerūq₃ patrui cēsus igniculo: more pretaxato

ca.i. damnosa ꝛ incurua parentū detestabiliū si placet.i. in hoc vituperandoꝝ. Nec leges detestabilia sine cōiūctione: qꝛ latina lingua nō patit̄ duo adiectiua plena seu duo epitheta dari vni substātiuo sine cōiunctione media. Forte tñ ita locut⁹ est auctor: sed qd̄ in meli⁹ reformat̄ fit sine iniuria eius: ꝓmollitur.i. vincitur ꝛ superatur instantia precū ꝛ dulcessit plerūq₃ affectibus.i. allocutionibus: ꝛ verbis tediosis.i. molestis audire, dum eñ improbe ꝛ instāter cōqueruntur filij: parētes aliqñ tedio affecti eis succurrūt: et delinit̄.i. ꝓmollit̄: al's diluit̄: purgatur et abluit̄ fletibus tēpestiuis.i. oportune ꝛ suo tpe emissis lachrymis excitat̄.i. euocat̄ ꝛ expellitur plerūq₃ ꝓmissis fallacibus.i. q̄ plerunq₃ fallacia sunt. Unde Ouid. Pollicitis diues quilibet eē potest: qꝛ multi faciles sunt ad ꝓmittendū. Promittēt aūt parentibus se illis pecuniā aliqñ reddituros: ꝛ bñ studituros breui sine impēsis facturos ꝛ pecuniā lucraturos. Itē dissoluit̄ plerūq₃ munusculis .i. puis muneribus affectuosis.i. ex affectiōe datis ꝛ perforatur adulatiōe.i. blāda in seruitione si fuerit tēpestiua id oportune facta dū id est assentationem: acceptāt parentes sin.i. sed si nimius id est nō sup. tēpestiua fuerit solidat̄.i. induratur ꝛ sic fortior. Sed lȝ fuerit adamantina.i. tam dura vt adamas cuius tanta est duricies ꝓm Uirgiliū ene. sexto. Uis vt nulla virum non ipsi excindere ferro celicole valeant. Frangit̄ aūt non ferro: sed hircino sanguine: tñ sup. destituitur.i. de statu suo mouet̄ monitu exēplari.i. cum exēplo facto ostendendo: videlȝ ꝓpter inopiam cōsocios ad ꝑditionem exiuium latrocinium: aut destitutionem litteraꝝ adductos: ꝛ excitat̄ al's extricatur.i. amouetur vt lappa ex tricis lȝ firmiter inhereat. rogatibus.i. rogationibus ꝛ precibus aliorum scȝ ꝓpinquorū aut viroꝝ bonoꝝ. ¶ Sed obtēperandū est. Ponitur hic scd̄m remediū cōtra paupertatē scholasticā di. sed obtēperandū est. penurie.i. egestati ꝓcelle inundātis.i. ꝑ violentā aduersitatē obueniētis: per incremēta ꝓprij laboris scriptitādo.i. assidue scribēdo: ꝛ colligēdo trituras.i. spicas triturādas tpe messis: inūdādo areas.s. domoꝝ plateas ꝛ loca: sȝ nō sane magna in oppidis: aut i q̄bus trituratio fit: ꝛ seruiēdo ad tps: sicut Plautus ꝛ Terētius aliq₃ multi fecerūt. Si tñ facultas scribēdi igeniosa coegerit motum volūtarium.i. siq̄s ad scribendū sit suapte natura procliuis: tūc dignū duximus inhibere.i. refrenare stimulū necessitatis.i. paupertatis ineuitabilis sup. ꝑ scripturas dicit necessitatis qꝛ nō ad lucrum: sȝ ꝓpter egestatem scribet. vñ addit cauendum est: tñ ne appetit⁹ deliciosus excitet mentem: et ne lucrū sirenosum.i. dulce: sed in exitium more sirenū ducēs. eneruet.i. dissoluat viriles ausos. De sirenib⁹ in lib. primo de cōsolatione satis diximus. Causam cur id cauendū sit addit: qꝛ cauēdū ē ne adulatio scribētiū cōiter.i. vt i plurimis ꝓdiga.i. nimis abūdās: et raro fidelis. defraudet id est fraudē incurrat: ꝛ ne sinistra familiaris.s. dextere: ꝛ intelligit̄ aut amica q̄ dicit. leua ei⁹ sub capite meo ꝛ dextera illi⁹ āplexabit̄ me: aut certe ociositas. nā sicut ꝑ dextrā intelligit̄ ꝟtus operādi ita ꝑ sinistrā ignauia. vñ Iuue. ꝛ extincta corporꝭ nō vtile dextera: ne q̄ sinistra.i. q̄ sinistra sustētari solet amica ebibat.i. absumat visu vel auditu.i. oblectamētis visus vel audit⁹: aut de sinistra.i. cessatio ꝛ ociū alteri⁹ tpis. ebibat visu vel auditu.i. oblectatione sensuū q̄cq̄d dextera.i. industria ꝛ sedulitas scribētis ꝓmollit̄.i. cū molimine ꝛ labore ꝑficit ꝛ acq̄rit. Posset tertio modo intelligi de familiari sinistro.i. ꝑuerso: q̄ ebibat visu vel auditu.i. ꝑuertat inuidia ꝛ rumore ꝑuerso q̄cq̄d dextera lucratur qd̄ ꝑ glebeonis cuiusdā familiaris sui maliciā docet: facili cōtextu: vt nō sit op⁹ cōstructione gratia parentele: id est q̄ esset de progenie mea. militanti.s. in litteris. Deficiente plerūq₃ ꝛc. Quis ex hoc non videat auctorē huius operis non fuisse Boetium qui non auarū ac pauperem: sed patritium et opulentum habuit patrem. vnde ad cōsulatū ipse cum fratre euectus est: et filiā nobilissimi ac patritij viri Symmachi vxorē obtinuit. Igniculo: id est fomēto [illegible]; more pretaxato.i. vt

pretactum est adducam esse parētibus sepe tenacitatem: qđ dico boetij parētibus non cōuenit. Aliquid imprimēdo. i. scribēdo: sed ante q̄ fuisse imprimēdi artem ⁊ iam iterū in lucē vocatā pōponius letus aliq̄ multi attestātur. Tutius. i. cōsultius: repatriādo: patriā repetēdo. Nequitia. i. hic pueritias glebeonis illi⁹: forte scholastici intimauit affinibus forte suis: sed parentibus meis: aut more suo affines pro parētibus accipit: cū tamen longa sit differētia: me imbui. i. initiari ⁊ quasi de nouo

Ars imprimendi alias fuit.

Pato merorē paupertatis caut⁹ duximus mitigare aliq̄d imprimēdo arbitrātes tuti⁹ degere velle: q̄ lōgi laboris itinera repatriando initiū arripe. Affinibus intimauit Glebeonis neq̄tia me pestiferis scriptoꝝ sedib⁹ imbui: lucroq̄ seducēti diuti⁹ gloriari. Ad malū plerūq̄ parētis prōprior intērio igne euaporauit intrinseco: solitoq̄ priuauit subsidio: ⁊ p⁹sq̄ erit⁹ acta pbasset: nō declinauit amētia: precūq̄ in nullo pfecit instātia: post bimatū delatoris notoria traditio remāsit: sed nō multa recessit. ¶ Obseq̄o vitrici si neq̄at cōsolari facultas minis derogef: tractuq̄ tēpestiuo cōminuatur: vt iocosa Proculi docet trāsactio. ¶ Germani festiuātis in curia exēplari mitigef eulogio: ipsiusq̄ ppinq̄tatis āmonitu. corrigaf v̄sutia: vel amētia reprimaf. ¶ Germane nubilibus annis affini q̄totius obtēperandū ē: ne per incurie vitium rosa primula pollice carpatur indigno. O q̄ sororis cōmēdanda est pudoris pfessio: dolēdaq̄ cōtrarij cōmissio: veluti vultū deturpātis pudore plēa pulpe resecatio. Obtemperāde germanitatis insignia

foueri. pestiferis sedib⁹ scriptorū i. oblectari studio scribēdi ⁊ peruerse viuendi ex lucro: et gloriari diutius q̄ par esset lucro seducēdi scilicet me: et ita me detinente atbenis cōtra volūtatē parētum. Intērio parētū plerūq̄ prōprior ad malū scȝ credēdū euaporauit i. effecta est deterior et q̄si vapor quidā exalauit: igne: scȝ furoris ⁊ indignationis cōtra me intrinseco. i. in p̄cordijs existēte ⁊ priuauit me solito subsidio: qđ vt dixi parentib⁹ Boetij nō cōuenit p̄sertis q̄ nō: nisi post bimatū notā dicit rem fuisse: ⁊ postq̄ exitus pbassꝫ acta. i. cōpertū fuisset parētibus amētia sup. eorum nō declinauit scȝ a me: ⁊ instantia p̄cū mearum in nullo pfecit traditio delatoris remāsit notoria post bimatuꝫ. i. spacium duorꝫ annorꝫ: sed non recessit. i. nō euasit: multa. i. impunita: hoc est tandem punita fuit. Tertie cause supius enumerate: puta mortis vel carētie presentie parentū: remediū silentio p̄terit: ⁊ si p̄tracta cā in antiq̄s codicibus nō impssis potaf. ¶ Obseq̄o ⁊c. Dat remediū contra quartā cām paupertatis que puenit ex duritia vitrici. Ordo est si facultas studēdi neq̄at cōsolari obseq̄o vitrici. tūc sup. derogef. i. detrahatur illi minis. i. cōminationib⁹: cōminādo videlꝫ in ius vocare: nisi patrimoniū subministrarit: ⁊ cōminaf tractu tēpestiuo. i. deductiōe tpis. Nam cū minor ānos legitimos obtinuerit: recipit a vitrico bonorꝫ suorꝫ gubernationē: vt iocosa trāsactio proculi docet: qui scȝ iaȝ let⁹ est trāsacto tpe quo sub vitrico esse debuit: ⁊ nūc sui iuris rebus suis gaudet. ¶ Germani. Affert remedium quinte cause di. Incuria. i. negligētia ⁊ ignauia: germani. i. fratris primogeniti: festiuātis. i. cessantis ⁊ festa assiduo ducentis alia littera: germani festinantis ad militiā habendā incuria ⁊c. mitigetur eulogio. i. bono sermone ⁊ admonitione exemplari. ostēdendo videlꝫ alios per studiū ⁊ laborēȝ bellicum summam gloriam ⁊ rem plurimā adeptos: ⁊ versutia. i. astutia ⁊ nequitia fratris corrigatur ammonitu: id ē ammonitione ppinquitatis. i. ppinquorꝫ q̄ si fuerit malus vel amētia. i. pusillanimitas ipsi⁹ reprimatur. i. coerceatur ⁊ cohibeatur etiā ammonitu ppinquitatis. ¶ Germane ⁊c. Ad quintā causam paupertatis que puenit ex dote sorori nubili paranda non affert remediū. q̄r necessariū ducit eidem pspicere: sed cōsolationē docens exemplo etiā sororē posse opem ferre fratri: vt elisia simacho fecit que cū dotē a fratre accepisset: ⁊ nihilomin⁹ vterq̄ in paupertatē deuenisset. illi seruitio p̄mū: deinde etiā corporis questu detestādo subuenit: donec in pristinū statū reduxissꝫ. Ordo est. obtēpandū est. i. mos gerendus est: imo opitulandū est q̄totius. i. valde cito ⁊ q̄to citius fieri potest. germane affini. i. vicine ānis nubilibus: ne. i. vt nō rosa primula. i. flos v̄ginitatis carpaf. i. decerpaf ⁊ auferatur pollice indigno. i. defloratore nō legitimo. O q̄. i. q̄tū cōmendanda est pfessio. i. pmissio ⁊ obseruatio pudoris. i. verecūdie castitati sororis: ⁊ q̄ pro ⁊ q̄ dolēda cōmissio cōtrarij. i. impudicitie: dolenda inq̄ velut plena. id est integra resecatio. i. resectio: āputatio remotio ⁊ p̄cisio. pulpe. i. masse carnis supflue sine ossibus deturpātis. i. fedātis vultū pudore. i. verecūdia. Obtēperande. Ordo est. Non est cōmittendum sub silentio, i. non decet silere symmachum economum id est dispensatorem

Ordo

theophrasti secūdi filius.ob.i.ppter insignia.i.clara exempla germanitatis temperãde.i.tẽperate pvidente:qui symmachus vtroq̃ parẽtum ingresso viam vniuerse carnis.i.viam mortis:quaз oīs caro ingredi debet.i.postq̃ vterq̃ parentuз defunctus erat:maritauit beneficio.i.largitione dotis inconstantiã germane.i.sororis imminẽtis infamie:ꝛ cõmendauit se obmre.i.plurimũ meatib⁹.i. vijs fortune:quia sibi nihil retinuit:sed marito Elisie sororis symmachi surrepto naufragijs.i.per naufragia:ita vt simul maritum ꝛ rem amiserit:ipsa elisia soror insequebatur symmachum fratrem inseruiẽdo sup.ei in multis:ꝛ ministrabat symmacho cuncta scilз necessaria simulacro.i.similitudinem als cuncta simulacra.i.testimonia aut monumẽta:aut potius omnes species meritorum id est referebat ei pares gratias. Nam dum facultas deesset ipsa exponebat illecebris.i.blanditijs et delectationibus veneris florē ppe carnis.maluit eñi elisia succumbere clam vitio incurie scilicet de pprio honore seruãdo i quo peccauit:vituperãdaq̃ est:q̃ dirumpere se viua.i.tãtisper dum viueret:fedus.i.vinculum amicitie: cõstantie fraterne.i.que fratri debebatur:nec permãsit:pro nõ effecta est:retrograda ab inceptis quousq̃ terminauit fine idoneo id est congruo:inchoata.id ē que inchoauerat.i.donec fratrem ad pristinas diuitias perduxerat. ¶Tenacitatis industrie. In hac parte Boe.septimum ꝛ vltimum remedium cõtra sextum impedimentum paupertatis scholarium inductum ponit. Et diuiditur in duas partes fm duo remedia. secũda ibi. Nũquid sub his ꝛc. Primo dicit q̃ si domestica fuerit cõsumptio facultatis:atq̃ penuria imminẽs quid agendũ:succurrẽdũ est huic domestice adustioni id est paupertati rudimẽto id est documento industrie.i.astutie ꝛ cautele tenacitatis.i.parcitatis subaudi ne scз cuiq̃ pecunia mutuetur:ꝛ hoc ideo ne diligẽtia pecunie mutuare.i.pstite infundat id est imittat bilem.i.iram.bilis eñi p ira sepe posita est:vt hec etiã supius exposita sunt.ve p vel sup.ne cõferat cãm ꝯflictus.i.tribulatõis pugne vel dissensionis alteri⁹ rei. Deinde scdm remediũ subdẽs dicit:q̃ si scolaris h̃ agere minime possit qñ oporteat ipm pecunias suas mutuo dare quicq̃d tñc fiat cũ sup. hoc necessarius fuerit caute cõferendũ.i.cõsiderandũ est sub his pstationib⁹ne pusilla.i.pauca ꝛ modica tenacitas rerũ in posterũ:obstipet.i.inclinet aut oppleat vultũ inditio.i.signo ruboris.i.verecũdie.ꝛ dico ruboris:qñ sicut mors palloris:sic verecũdia ruboris est effectiua. Uult dicere Boe.cuз ipse scholaris necessario pecunias suas pstare cogat:caueat tñ reb⁹ suis vt aut fideiussore aut pignore tutus existat. Et nõ obstãte q̃ to modica fuerit mutui copia:qñ plerũq̃.i.sepi⁹ fortiora tabulata.i.edificia dinoscitur ruere lesione vni⁹scintille scз ignis:nimirũ ergo si parua. Et etiã magn⁹amor ppter modicam causam:vt habet quedam littera antiqua. ¶Quid de caluo milite luce sapiẽtie predito ꝛc. In hac parte Boe.circa hoc vltimũ remediũ in ipsius paupertatis que aliqñ ex mutui datione cõtingit exemplũ ad suũ documentũ corroborandũ de caluo milite subiungit dicens. Cognoscatur supple exemplo:quid canicies.i.antiquitas senserit de caluo milite pdito.i.nobilitato luce sapientie. Hic nẽpe caluus militie faciendo transitũ sup.in expeditionẽ quãdã in pmeuo flore militie.i.cũ adhuc militia floret.detulit secũ latenter.i.clam sub birro.i.clamide amphoram quãdam luceam;sed ar

secũdi theophrasti filiũ Symmachũ economiũ nõ sub silentio cõmittendũ est:q̃ vtroq̃ parentũ viã vniuerse carnis ingresso:imminẽtis infamie germane in cõstantiã doris beneficio maritauit:seq̃ fortune meatib⁹obnixe commẽdauit. Elisie marito naufragijs surrepto. Symmachũ fratrẽ suũ soror insequebatur Elisia: i multis seruiẽdo meritorũ simulachra cũcta symmacho ministrabat. Nã ppie carnis illecebris:cuз deesset facultas:secretius florẽ exponebat. Maluit eñi incurie vitio clã elisia succũbere:q̃ fraťne fedus cõstantie se viua dirũpere:nec ab iceptis retrograda pmãsit q̃usq̃ ichoata fine termiauit idoneo. ¶Tenacitatis industrie rudimẽto:adustioni domestice succurrẽdũ est:ne mutuate pecunie diligẽtia:bilem infundat:alteri⁹ ve casuз rei cõflictus causam cõferat. Quicquid sub his fiat caute cõferendũ est:ne pusilla rerũ tenacitas vultũ ruboris inditio in posterũ obstipet. Tabulata eñi plerũq̃ fortia:vni⁹ scintillule lesione ruere dinoscũtur. ¶Quid de caluo milite luce sapiẽtie predito senserit canicies cognoscatur:qui primeuo militie flore transitum faciẽdo latẽter sub birro ãphorã:quã secũ detulit mãcipij gra

gento plenam: quã scils amphorã cõmendauit. i. tradidit gratie. i. benignitati. mancipij. i. famuli: sed quid permutato leui statu. i. modico tẽpore trãsacto caluus ipse elegit vicem. i. locum: alteri' cohortis. i. societatis cõuenit sup. verbis amicabilib' cocũ de olla fictili vt eam restitueret: sȝ disso luto freno rãcoris. ꝙ ꝑ et rixe. i. iurgij sup. inter militẽ caluũ atꝗ cocũ. coc' ipse perferens. i. patiẽs indigne. i. moleste rancorẽ percussit caniciẽ sup. militis fictili. i. cum fictili olla sic ꝙ approbasse caput militis offendit alia littera. caluiciei fictile incutit que caniciës lȝ postmodũ esset decorata: id est ornata ob triũphalia militie gloriam hedera: hac herba semper virenti: tamẽ decetero miles ipse non potuit reuocare: hoc ẽ reducere lesionẽ. i. ꝑcussionẽ sibi factã in pristinũ statum scȝ put ꝓus fuerat vt scȝ nulla cicatrix ꝑmaneret reuocare inq̃ cõnexu. i. cõstrictiõe vel medicamine vllius succi: id ẽ herbarũ cõtrahẽdo nihilominꝰ ex incursu. i. iactu atꝗ ꝑcussione fictilis amphore: probra. i. opprobria sibi simulꝗ stirpi. i. ꝓgenici

ne cõmendauit: statuꝗ leui ꝑmutato alterius vicẽ degit cohortis: ollaꝗ fictili cocũ cõuenit: rixe rancorisꝗ freno dissoluto indigne cocus rãcorem ꝑferẽs: caniciē fictili ꝑcussit: que lȝ postmoduȝ hedera decorata esset: nullius tñ decetero succi cõnexu in pristinũ statuȝ poterat reuocare: lesionẽ ex incursu fictilis ꝓbra sibi simulꝗ stirpi cõtrahẽdo. ¶ Sit ergo tuta paupertatis facultas munda paruoqȝ contẽta: incursus viriliter ꝑferens ad summa semꝑ anhelãs: oĩbus obediens. Et sit prompta famulatui: ꝛ ad loquẽdũ tarda: fidelis in obsequio: integra amore: dulcisꝗ colloquio: cordis tumorositate carẽs: qm̃ eius oppositũ cuȝ eo cõmorari non appreciatur. Lȝ eñi a multis destituat laboris retributio: tamẽ ab aliquo ꝓmerebitur fauoris adeptio. Nonne in modico plerũꝗ lapsu tẽporis cõtingit: qđ ãnuo nequit produci circulo: adulatoris officio: delatorisꝗ consortio: pro loco negocioꝗ temporis exterminatis.

¶ Sit ergo tuta ꝛc. In hac parte Boe. post omnia supradicta que de egestate scholariũ ꝓmiserat nũc demũ ex his oĩbus qua norma paupertas ipa perferẽda sit cõcludit dicẽs: ergo. i. ꝓpter ea que dicta sunt. s. tuta facultas paupertatis sit munda. i. nullo modo liuore infecta anhelãs. i. intendẽs semꝑ ad summũ: sitꝗ cõtẽta paruo. i. modico scȝ quãtum nature sufficit: atꝗ sit perferens id ẽ patiens: viriliter. i. equo animo ad modũ sapientũ qui se habẽt sicut tetragonũ sine vituperio: incursus i. insultus fortune sitꝗ omnibus obediẽs scȝ in nullo rebellis atꝗ sit prompta. i. parata famulatui i. seruitio sit ad loquendũ tarda: qm̃ in multiloquio raro mendacium deest sitꝗ fidelis in obseq̃o i. in seruitio: sitꝗ integra. i. nõ lesa: sed plena amore dulcis. i. affabilis colloq̃o: atꝗ sit carẽs tumorositate. i. sug̃bia atꝗ ĩflatõe cordis. qm̃ eiꝰ oppositũ ꝛ oĩm predictorũ non appreciaẽ. i. laudaẽ cuȝ eo scȝ paupere. Deinde apostrophando cuidaȝ tacite respondet questioni. Posset eñi quis dicere sed cum hec omnia pauper ipse in se habuerit: que laborum retributio expetenda est? Ad quod rñdens inquit. Licet pro q̃uis retributio id est compensatio laboris destituatur a multis tamen adeptio alias adeptio amoris et fauoris promerebitur: scȝ virtute laborum paupertatis ab aliquo: qđ cõfirmãs per siñe inq̃t. Nõne. i. nunq̃d cõtigit. i. euenit plerũꝗ aliq̃d in modico lapsu tp̃is quod neq̃t ꝑduci. i. fieri circulo ãnuo. i. anni spacio: ꝛ hoc dico exterminatis. i. ꝓpulsatis ꝑ loco: ꝙ pro ꝛ negocio tp̃is tam adulatoris officio q̃ delatoris. i. accusatoris consortio. i. societate.

¶ Capitulum quintum.

Cum ad magistratus excellẽtiã bone indolis adolescens velit ascendere: necessariũ est vt tria genera statuũ: que in assignatione ꝓbabilitatis innuit Aristo. di-

Cum ad magistratus excellẽtiã. Hoc est. c. v. hui' totalis tractat' in quo docetur, quõ scholastica disciplina in magistratũ est ꝓmouẽda. Et diuidiẽ in duas ptes. nã primo ponit quedã preambula magistratum facientia: in secunda agitur de his que ad magisterium acquirenduȝ necessario requiruntẽ ibi. Istis siq̃dem. Et dicit primo cũ adolescẽs vel iuuenis bone indolis. i. conditionis velit ascendere ad excellentiam magistratus: necessariũ est vt intelligat diligenter tria genera. i. tres species statuũ: q̃ supgeneẽ a Aristo, ille peripateticus in assignatione probabilitatis. i. in libris topicoruȝ vbi de sillogis

ligenter intelligat. Sunt autē quidā vehemēter obtusi alij mediocres: tertij excellenter acuti. Nullū autem vehementer obtusorū vidimus vnquam philosophico nectare inebriari. Istis autem mechanica gaudet maritari: mediocribus politica. Excellenter vero acutorū tres inuenimus partiones quorū quidā sunt excellēter acuti alij mediocriter: tertij excellentissime. Excellenter acutis gaudet economica: mediocrib⁹ vero sub lunari globo phisica apotecariorumq; practica. Excellentissime acutis: quos maxime notos fm philosophiam Aristoteles vocat: vniuersaliū per experimenta singulariū arridet cognitio: hec triuialium domina est: quadriuialiū q; potētia: o q̄ est felix exhibitio istarū. ¶ Mediocritatis tū extrema partitio bonos pfectosq;: licet sibi q̄ñ q; comparauit cū sudore magistrat⁹: tamē dotati sunt honore cōsumpto flore iuuente ¶ Istis siquidē expediris hoc modo ē ordinādū. Primo vt q̄sq; sciat que ad tanti nois pertineant reuerentiā: et que scita sunt exprimere noscat: et ne scriptorū cōmissioni se totaliter cōmittat: vt lucretius: qui cuiuslibet q̄stionis nodum proposite inquirendo dimisso comitatu cedulis cōsuebat

mo probabili docet: inde diuisionem atq; hec tria genera ponens inquit: autem pro certe quidam scz ex scholaribus sunt vehementer obtusi: id est hebetes ingenio: alij autem scholares sunt mediocres scz inter hebetudinem et acuitatem: tertij sunt excellēter. i. valde acuti et ingenio subtiles. Nos autem non vidimus vllum vehementer obtusorum: quod scz erat primū diuisionis genus inebriari. i. repleri: vnq̄. i. aliquotiens nectare phico. i. dulcedine phie vero pro sz mechanica supple. ars gaudet maritari: id est sociari istis scilicet obtusis mediocribus vero politica sup. cōiungi gaudet que de regimine ciuitatū est atq; communitatum prout in li. politicorū Aristo. hoc clarius edocet. Deinde tertium membrū prefate partitionis subdiuidit di. vero pro sz nos inuenimus tres partitiones: id est partes excellenter acutorū sup. qd erat tertiū diuisionis prefate mēbrorū. Quorū quidā sunt excellenter acuti: alij. i. secūdi sūt mediocriter acuti. tertij vero sunt excellētissime acuti. Economica que de regimine familie est gaudet vel arridet excellenter acutis vero pro sed phisica. i. medicina sub lunari globo: id est lune subiecta: et pro et apothecariorū practica gaudet mediocrib⁹: aūt pro sz cognitio. s. vniuersalium per experimenta ipsorū singulariū sup. gaudet sociari excellentissime acutis qm altioris quidē inquisitionis hoc negocium est vel Porphiri⁹ in principio ait isagogarū. Acutis in quā excellētissime: quos Arist. vocat maxime notos. i. sapiētes fm phiam. Et rationē hui⁹ tertij q̄ñ subdens ait. Et hoc ideo talibus gaudet: qm sup. cognitio vniuersaliū per singularia est triuialium artiū domina: et per potētia quadriuialiū qd expone quēadmodū superiorib⁹ cū de logice cōmendationib⁹ edoctū est clarius demonstratur. ¶ Mediocritatis tamen. In hac pte Boe. cuidam tacite respondet questioni. Posset eni q̄s dicere. Videm⁹ sepe mediocriter acutos ad magnū sapientie apicē de facto sublimari: atq; sic doctissimos euadere. Quid ergo h̄ vult quod dictum est excellentissime acutos solum hanc sublimitatē scientiarū attingere. Ad quod respondens Boe. inquit. Licet extrema partitio. i. illa que excellenter acutorū quam economice ascripserāt et medicine: cōparauit. i. acquisiuit sibi quādoq; bonos et pfectos magistratus cum sudore. i. multo labore et difficultate: tū dotati sunt honore: non cito vt acutissimi: sed flore iuuente consumpto: id est dūtaxat in senili etate. ¶ Istis siquidem. In hac parte Boe. post predicta preambula ad magisteriū facientia: nūc cōsequenter tractat de his que necessario ad magistratum requiruntur atq; concurrere debent. Et diuiditur in sex partes fm documenta sex que ponit. secūda ibi. Secundo vt librorum. Tertia ibi. Tertia vt quoddam. Quarta ibi. Quarto ordinandum. Quinta ibi. Quinto vt. Sexta ibi. Cum aūt. Primo ergo Boe. primū ponens documentum dicit. Expediris siquidem istis sup. superioribus ordinādum: al's ordiēdum. i. dicendū et determinandum est postea hoc modo vt scz quisq; sup. qui ad magistratū anhelauerit: sciet oīa hec que pertineāt ad reuerentiā tāti nomis scz magisterij: quorū vnū ē vt noscat exprimere sup. verbo que scita sunt. i. que scit ipa mente: et ne cōmittat se totaliter cōmissioni. i. traditōi scriptorū scz librorū: vt Lucretius ille faciebat: qui inquirendo. i. inuestigando. nodum. i. difficultatem soluēdi cuiuslibet questionis sibi pposite confluebat. i. accelerabat: cedulis. i. libris; al's ad libros cedulis. i. chartis: et hoc dimisso comitatu, id est sociorū

consortio. Scdo sup. necessarium est scolari ad apicem magistratus tendenti vt acquirat. i. copa ret sue exercitationi. i. suo studio librorum copiā 7 hoc ideo vt scȝ cū opus fuerit cōsulat eos sup. p questionibus exoluendis. Et deinde nimiā in eis cōfidentiā dissuadens exēplo dicit: nec tñ ipse scolaris credat oīno. i. totaliter eis sup. libris: vt scȝ penitus nulla memorie cōmendet: quēadmodus Jugio ille scolaris qui confisus est intantū monitis. i. documētis sui magistri Mōtani sic dicti sic

Scdo vt librorꝫ copiā sue acq̄rat exercitationi: vt cum opus fuerit eos cōsulat. Nec oīno eis credat vt iugio q̄ Mōtani sui magistri monitis intm̄ cōfisus est ꝙ oīne verbū ab ipius ore progressuȝ i quaternulis exarabat et tanq̄ sacrum extimabat: nilq̄ aliud quam magistri vicē in scholis obtinens p̄dicabat. vnde multotiēs pudore confusus abibat. Quippe miserrimi est ingenij sp inuētis 7 nō inueniendis vti. stultiusq̄ est magistratus oratōibus oīno cōfidere: sȝ prio tñ credendū est donec videat q̄d sentiat. postea fingendū est eūdē in docendo errasse: vt forte q̄d repire q̄at q̄ cōmisse obijciat sedulitati. ¶ Tertio vt quosdā habeat quos secrete doceat: librosq̄ legat: alijsq̄ rudimētis informet vt sic intellecta sciat: scitaq̄ exprimere discat: 7 exp̄ssione frequēti vsuȝ cōparet. vsus magisteriū p̄pinat. Alios nāq̄ docere ē proprie facultati idulgere. ¶ Quarto ordinādū ē vt hos aliosq̄ sibi alliciat vt cū opportunitas magistrādi affuerit eorꝫ intrinseco gaudeat aspectu. Quid turpius q̄ prio inceptōis tp̄e solus destitui: vt Flauius q̄ ob sui generis imperiū gazeq̄ dn̄antis opulentiam cunctos sibi credidit subiugari. tēpore vero concursus clapso raro repperit sodaleȝ qui legi conditioni adhesit: li

ꝙ omne v̄bum p̄gressum. i. prolatum ab ore eius: scȝ magistri exarabat. i. inscribebat quaternulis: i. libris sup. nulla penitus memorie tradendo: et hoc ipsum sic ab ore receptum extimabat. i. appreciabat tanq̄ sacrū quoddaȝ: atq̄ ipse Jugio obtinens tandē vicem i. locuȝ magistri: nil aliud in scolis predicabat. s. q̄ illud q̄ quaternulis suis magistro suo docente cōscripserat. vñ id est p̄pter q̄ ipse abibat multotiēs cōfusus pudore. i. verecūdia q̄m nil aliud q̄ liber continuit scolaribus predicabat. alij dicunt. abibat conclusus scilicet ab alijs. Et inde notabile quoddaȝ circa hoc subiungit quod est: quippe p̄certe vti semper inuentis: et non vel nunq̄ inueniendis est miserrimi ingenij. stultiusq̄ est confidere oīno orationibus. i. documētis magistratus. i. magistri: sed tamen credendum est primo donec. i. quousq̄ videatur quid sentiat scilȝ magister postea fingendus est illō scolarem magistrum errasse id est ꝙ errauerit in docendo. Et hoc ideo vt si forte discipulus queat id est possit reperire quid id est aliquid quod obijciat cōmisse. i. tradite sedulitati. i. doctrine Aristo. namq̄ sententia oportet adiscentem credere: quousq̄ melius sentiat 7c. ¶ Tertio scȝ necessarius est magistrando vt habeat quosdam. s. scolares quos doceat secrete eis ꝙ libros legat: atq̄ alijs rudimētis documentis informet: vt sic sciat intellecta scilicet firmius radicando: ꝙ p 7 discat exprimere verbo scita sup. quemadmodum in primo documento expositum est: 7 sic comparet sibi vsum sup. artis sue frequēti expositiōe: qui vsus vt etiā sup̄ cū de triplici recordatiōe ageret dictū est p̄pinat. i. ministrat magisteriū. Et rationem horꝫ dicit. Q̄m docere alios est indulgere. i. opaȝ dare p̄prie facultati. i. scie. Juxta illō. Qui alium docet seip̄m instruit. ¶ Quarto. Hic Boe. ponit quartū documētū magistrandis necessariū. Et duo facit. Nā prio facit q̄ dictū ē. Scdo exēplo dicta cōfirmat ibi. Ut flau. dicit q̄rto ordinandū ē. i. p̄uidendū ipi magistrando al̄s ordiendū. i. dicendū vt alliciat. i. bonis suis moribus atq̄ beniuolentia attrahat non precio coemat vt flau ipse fecerat: alliciat dico hos sup. de q̄bus in primo documēto predictū est: 7 alios q̄plurimos: 7 hoc ideo vt cum oportunitas supple temporis magistrādi affuerit: gaudeat eorum. s. predictorꝫ intrinseco aspectu. i. presentia: q̄m quid est turpius q̄ destitui. i. derelinqui solus sup. sine auditorū consortio primo tempore inceptionis sup. honoris magistralis. Et exēpluȝ ponens de flauio dicit. Relinqui inq̄ vt flauius ille scolaris qui tempore exordij atq̄ noue inceptionis sue credidit subiugari sibi cunctos ob imperium. i. potestatē generis sui atq̄ opulentiam. i. abundantiam dominantis gaȝe. i. thesauri: sed quid elapso tempore concursus id ē disputationis magistrādorum atq̄ examine raro al̄s rarum repperit sodalē q̄ adhesit legi. i. norme

cōditionis:l3 p q̄uis inuit⁹ addēdo regaliter minas oigenas.i.oim generū.q.d.cum se flauus ille inceptionis tpe totaliter derelictū videret:vt quasi nullus ip3 pñtia honoraret quid fecit:quos pri mo beniuolētia allexarat:tandē precio atq̄ minis sibi coemit. Et subdens quoddā notādū inquit: tū cōsentaneū.i.rationi cōsonū est gñositati ꝓpter duplicē ꝑtitionē affinitatis fouere pñtias al's cō stantiam magistrātis saltē ad tps. ¶ Quito loco sup. ꝓspiciendū est vt magistrādus ipe si honorē

cet inuitus minas oigenas regaliter addēdo. Generosi tati tū cōsentaneū est ꝭm duplicē partitionē affinitatis magistrātis saltē ad tēpus fouere presentiā. ¶ Quin to vt quoꝝ gratia coronandus est in honore: illoꝝ scho las semper perypatetice obambulet curialiterq̄ oppo nat: ꝑteruiētesq̄ acriter remordeat: diligētiusq̄ pro tē pore rñdeat: ne si muta fuerit volūtas: ignorātie impu tetur cecitati: vel arrogantie temeritati. ¶ Multos si quidē ob responsionis proteruitatē speculantium: licet inuite vidimus ꝑcipitio frui. Non enī discentis interest affatib⁹ ꝛ cōtumeliosis regentē icitare ꝓbris. ¶ Nec licet summa familiaritate cōiūctus fuerit ipius docē tis secretis (nisi iussus) d3 inhiare: iussus vero inuitus. Nōne Fōtin ꝑteruitas zenocratis scrutinia apperuit ꝛ prius edocta publice īspexit: seq̄ magistrari credidit si omnē zenocratis abstulisset mineruā: qua ablata ze nocrates studere desijt: ablatisq̄ Fōtin⁹ vti nesciēs fre nesi laborabat grādiori: ꝓprio ergo discipul⁹ labore cō fisus: alieno nunq̄ inuidebit honori. ¶ Cū autē dies summe promotionis affuerit: breui scemate compēdio soq̄ affatu venerāda commendetur sociorum collectio

in ꝓmotione sua consequi deside ret: obābulet.i.circūambulet: pi patetice.i.pipateticoꝝ more scho las illoꝝ magistroꝝ quorum gra tia coronandus.i. titulo magiste rij insigniendus est in honore: ali bi et fauore cōmendādus: q̄ ꝑ et opponat.i.dubia mouendo atq̄ responsionibus replicādo curiali ter.i.curiose atq̄ remordeat.i.ar guat acriter proteruiētes.i. ꝑter ue respōdentes: atq̄ respondeat ꝓ tpe.i.cum tps respōdendi ipm tetigerit diligenti⁹: ꝛ hoc ne si vo luntas sup. scholaris ꝓmouendi muta fuerit imputetur ignorātie cecitati: vel ascribatur temeritati arrogantie.i. sup̄bie. ¶ Multos siquidem ob responsionis. In hac parte Boe. monet proteruitatem atq̄ temeritates in supiorib⁹ sum mopere precauēdā. Et dicit. nos vidim⁹ multos speculantius vel speculatiuorū frui precipitio.i.ca dētia a casu dignitatis magistral' ob ꝑteruitates respōsiōis: nō enī interest discentis incitare.i.cōmo uere regentē.i. magistrū cōtume liosis: q̄ ꝑ ꝛ probris vel ꝓbrosis i. opprobriū ingerentibus affati bus qm̄ sicuti de⁹ atq̄ parentes sic quoq̄ magister in honore ꝛ re uerentia retinendus est: qm̄ ipsis nullū ꝓ acceptis equiualēs recō pensari pōt. Iuxta illud. Dijs pa rentibus atq̄ magistris nullum reddit equiualens. ¶ Nec schola ris ipe d3 inhiare secretis hoc est libris capse et cubiculo: licet pro q̄uis fuerit coniūctus sup. magi stro suo sūma familiaritate ꝛ hoc nisi iussus et si iussus tamen inui tus. Et inducens quendā Fonti num zenocratis discipulū qui magistri sui secreta ꝑspiciens: ex his zenocratis totalē doctrinā ade ptā arbitrabat dicit. Nōne.i.nūquid ꝑteruitas Fontini illi⁹ scholaris apperuit scrutinia.i.secreta monumētoꝝ zenocratis illi⁹ magistri atq̄ inspexit pri⁹ edocta publice.s.in scholis q̄ ꝑ ꝛ credidit se magistrari ex hac furtiua atq̄ ꝑteruia inspectione secretoꝝ sui magistri: ꝛ si abstulisset sup. furto oēs mineruā.i.sapiētiā ab ipo libris suis cōmissas zenocratis qd ꝛ factū ē: qm̄ oēs codices suos abstulit q̄d vltra qua.s.mineruā ablata.i.qb⁹ libris zenocratis ablatis zenocrates ipe studere desijt libroꝝ carētia. Fontin⁹ aūt nesciēs.i.nō valēs vti ablatis.i.furto subtractis libris zenocratis laborat post ea frenesi.i.rabie mētis grādiori q̄ añ. Ex his quoddā notatu dignū ꝯcludēs inq̄t: ꝫ.i.ꝓpt suꝓdicta discipl's q̄cūq̄ fuerit ꝯfisus ꝓprio labore.s.studij: nūq̄ inuidebit honori alieno. ¶ Cū aūt dies sūme ꝓmotiōis. Hoc est sextū documētū circa magistros attēdēdū. Et docet ꝑ eū ꝑparatoria dignitatis magistralis ꝛ q̄tuor facit Boe. in hoc documento. Nā primo documētū ponit. scdo tutelā circa hoc subiungit. tertio exēplum a cautela susceptū subnectit. q̄rto q̄ddā notabile circa oīa ipa ponit. scda ibi. Caute tū. tertia ibi. Gericroni⁹. quarta ibi. O q̄ felicis. Et dicit primo. Cū autem dies summe ꝓ motionis sup. ad gradū magistralem affuerit atq̄ ꝓmouēdus ipe iam in cathedra magisterij se ꝓ motionis causa receperit: tūc venerāda collectio.i.congregatio socioꝝ suoꝝ sup. ipm pñtia sua ho norantium cōmendet.i.laudetur ab ipo ꝓmouendo breui scemate.i.breui dicendi figura atq̄ affa

tu.i.ordinatione cōpendiosa atq̧ ꝓcedendū est intrepide ⁊ audacter ad: incremēta initialis hono-ris sup. magistri sic ornatu.i. vestimēto decenti sup. sue facultati:apparatu.i. preparatione conui-uali festiuo.i.celebri apparatu inq̄ ꝓcurato.i.cōparato splēdide.i. honorifice cūctis sup. tam sue ꝙ alterius secte magistris ⁊ scholaribus:aliās cūctis ꝓcuratis.i.oībus decēter ⁊ honeste dispositis et hoc si facultas suppetit; vel subaudi si nō sufficiet dūtaxat ad libitū.i. volūtatē suam saltē magi-

ficq3 ad honoris initialis incremēta intrepide ꝓceden dū est decēti ornatu:festiuo apparatu : si facultas sup- ꝑetat:cūctis vel ab libitū eiusdē saltē ꝓfessionis splendi de ꝓcuratio. ¶ Caute tm̄ considerandū est:cautiusq̧ inuestigādū ante magisterij elationē: vt primi anni de- cursus ꝓpria posset sustētari : si opus fuerit : facultate. Turpe est eīm ob reuerentiā tanti nominis prima fron te mendicare vt Strictonius qui oībus ad magisteriū pertinētibus venerabilit̄ execu̇tis: luce cepit tertia mē- dicare:tantiq̧ ausus mox cū penituit. Quid mirū qua si instantaneus delusus abscessit:tātī honoris fastigia nunq̄ decetero confessus. O q̄ felicis exitus veneran- da est commendatio.

¶ Capitulum sextum et vltimum.

Xpeditis illis q̄ ad scholariū eruditionē digesta sunt:dilucidādi moderatiōe ob- seruata:nec angariare lectorē sermonis breuitate curamus:nec dilatione cōfun dere:nunq̄ lucidiori stilo leuioriq̧ stēmate perusi:qm̄ non solum discretis : verumetiam rudibus enigmatis

stris ⁊ scholarib⁹: vel solū magi- stris eiusdē sue ꝓfessiōis.i.secte. Cōsiderandū tm̄ est caute.i.sapiē ter subaudi in his.et circa ea q̄ in superiori documēto edocta sūt cau tiusq̧ inuestigandū est ante elatio nē.i.ꝓmotionē magisterij: vt de cursu.i.curriculo primi anni:sub audi gradū magistralē prime se quētis nouell⁹ ipse magister possit sustētari facultate ꝓpria si opus fuerit : eīm ꝓ q: turpe ē mēdicare id est stipem aut victum exposcere. stips pecunia d̄r. prima fronte.i.in cōtinēti:ob.i.ꝓpt̄ reuerētiā tanti nois.s.magisterij.q.d.turpe ni- miū ꝙ scholaris promouēdus in adeptione magistralis dignitatis tāta expēdat ꝙ ꝙcito gradū ade- ptus fuerit mēdicare cogat̄. Exē- plū subdēs de quodā Strictonio q̄ expletis et executis venerabilit̄ splēdide ⁊ honorifice omibus ad magisteriū pertinētib⁹ incepit mē dicare.i.vite alimēta poscere.ter tia luce.i.tertia die prime sequē ti.atq̧ pro et penituit eū.impso- nale est:mox.i.statim tāti ausus id est tāte audacie qua supra vi res facultatis aggrediebat̄ digni tatē magistralem q̄d mirū est qua- re eū nō penituisset. Ipse eīm Stri ctonius delusus.i.derisus reces- sit q̄si instātane⁹.i.icōtinēti q̧ ꝑ ⁊ nunq̄ cōfessus est decetero fasti- gia.i.summitates tanti honoris. Et inde notandū quoddā ponēs exclamat di.O q̄.i.q̄tū est vene- rāda.i.reuerēda cōmendatio feli cis exit⁹.i.felicis finis. Ipse eīm est in quē omia ordināda sunt. si ḡ fi- nis bon⁹ est totū laudabile ꝓbat̄ est qua de re nō inepte dictū est. Exit⁹ acta ꝓbat ⁊ itē finis coronat: ⁊ insup a fine omia denominari.

Xpeditis illis que ad scholariū eru.⁊c. In hoc vltimo capitulo principaliter de digni tate ipsa magistrali et q̄ ipsum circūstant ⁊ concomitantur prosequitur. Et diuiditur hoc totum capitulum in tres partes principales ſm tres magistrorū species. In pri ma nempe parte determinat de prima magistrorū specie⁊ de his. que ipsos regulāt et non solum eos primos:sed etiam alios cuiuscūq̧ cōditionis existāt. In secūda de se cunda:ibi. Extrema pāc:s voluminis. In tertia de tertia:ibi. Cuz ob dulcoris ⁊c. Pri ma pars adhuc diuidit̄ in duas partes. Ni primo cōtinuat dicta dicēdis. Secūdo de statu norma atq̧ regula magistrantiū determinat:ibi. Magistrorū talis ⁊c. Item primo ponit intentionē suā re- spectu precedentiū. Secūdo respectu sequētiū ibi. Nunc ad. Primo facit qd̄ dictū est. Secūdo mo- dum procedendi obseruandum ostendit:ibi. Nec augere. Tertio rationē sui processus subiūgit:ibi. Quoniā non solum. Dicit ergo primo expeditis illis que sunt digesta.i.diuisim in supiorib⁹ tradita ad eruditionē:id est informationē scholariū: ⁊ hoc obseruata moderatione.i.modestia delucidan- di:id est determinandi:et quia nos non curamus angariare.i.constringere alias angere lectorē bre uitate supple nostre editionis:nec etiā cōfundere elatione.i.plixitate.nunq̄ perusi leuiori stilo.i. materia:atq̧ lucidiori stemmate.i. verborū ornatu.et hoc qm̄ stilus subaudi totius nostri tracta- tus cōmendat̄.i.traditur nō solū discretis.i.eruditis; verū pro sed etiā rudib⁹;id est indoctis: ⁊ hoc

serie postposita stilus cōmēdatur: nūc ad magistrorum venerabilē ꝓperandū est maiestatē. ¶ Magistrorum aūt talis habetur diuisio. Tantorū quidā duabus vrbibus ceteris excellētioribus: scʒ Rome ⁊ Athenis cōmorātur: vlterius nunꝙ̄ ꝓcedētes: nisi inꝙ̄tuʒ fortuna succedit eis vt altius venerētur. Aliꝗ̄ vero ꝑdictarū omittentes fastigia: oppidorū adiacentiū querūt emolumēta: tum propter nouercā discipline egestatē: tū ꝓpter natalis patrie dulcorē renitentē. ¶ Tam istorū ꝙ̄ aliorū quidā ratione pulchre denominatiōis imperium assumunt: vt honorētur. Aliꝗ̄ ratione intelligētie ignorātia eorū ne cōfundātur. Tertiꝗ̄ subtilius speculātes ꝓpter vtriusqꝫ partis incremēta magistralia cōtrahūt paludamēta. ¶ Taliū nāqꝫ quicunqꝫ venustatis assumpte/ debitiqꝫ officiꝗ̄/velit emolumēta prosequi: in vniuersa morū honestate oportet vt polleat preclarius: vt sit vtiqꝫ in sermone verax: in iudicio iustus: in cōsilio ꝓuid⁹: ⁊ in cōmisso fidelis: cōstās in vultu: pius in affatu: virtutibus insignitus: bonitateqꝫ laudabilis existat si quid vero cōtrariꝗ̄ acciderit humane fragilitatis appetitu accidere solet. Conuersatione etiā sit bonus. Nulla siquidem res est magis ꝑniciosa discipulo ꝙ̄ vita magistri cōtumeliosa. Infusa eñ vidimus sepissime cōfundi ce

postposita. i. derelicta serie enigmatis. i. obscuritatis. Quoniā autē hec ita sunt properandum: id est accelerandum est nunc scilicet in hoc loco ad venerabilem maiestatem magistrorū: subaudi determinando de statu eorum atqꝫ norma ipsos tam erga se ꝙ̄ erga alios regulante. Autem pro sed diuisio magistrorum habetur talis sup. vt sequitur. nam quidam magistroruʒ morantur duabus vrbibus excellentioribus. i. clarioribus ceteris. s. rome ⁊ athenis nunꝙ̄ procedentes vlterius nisi forte inꝙ̄tum fortuna succedit: id est arridet eis vt venerentur scʒ eleuentur altius. i. ad altiora: vel sic nunꝙ̄ procedentes vlterius: s. alʒ ab vrbibus his ⁊ hoc inꝙ̄tum: id est ꝙ̄diu fortuna succedit eis vt altius venerentur. Et vult dicere ꝙ quidam magistrorum sunt qui solum in vrbe romana atqꝫ athenie̅nsi moram suam habent. Aliꝗ̄ autē magistri sunt qui omittentes fastigia: id est summitates predictarum vrbiuʒ scʒ rome ⁊ athenarum querunt emolumenta: id est lucra oppidorum inꝙ̄ adiacentium. i. predictis vrbib⁹ duab⁹: subaudi vel de longe vel de prope distantiuʒ. Et dico querunt tum. i. primo ꝓpter egestateʒ sup. remediandam: dico nouercam. i. cōtrariam discipline. nam vt sepius dictum est. Natura est insufficiens seipsa speculari sine rebus exterioribus: tum etiam. i. scđo querunt emolumenta aliorum oppidoruʒ propter dulcoren renitentem natalis patrie. i. paterni soli. Vult dicere ꝙ post magistros qui vrbibus roma atqꝫ athenis ꝯmorant̄ sunt aliꝗ̄ magistri qui in oppidis ⁊ hoc quideʒ in oppidis natalis soli: quidam vero in oppidis prorsus extraneis. Et de his omnibus suo ordine atqꝫ loco pertractabitur in sequenti. ¶ Tam istorum ꝙ̄ illorum. Hic ponit aliam magistrorum distinctionē dicens. Magistrorum quidem in ciuitatibus prefatis atqꝫ oppidis circumiacētibus habitentium: quidam sunt qui assumunt imperiuʒ: id est gradum atqꝫ titulum magistraleʒ ratione pulchre denomiationis: id est fame vt scilicet ab hominibus honorentur: ⁊ hi sunt qui solū gloriam nominis querunt. Aliꝗ̄ autē gradum assumunt supple magistralem ratione: id est causa intelligentie: ⁊ hoc ideo ne confundantur ignorantia. Tertiꝗ̄ vero sunt qui speculantes subtilius ꝙ̄ superiores contrahunt paludamenta: id est honorem qui proprie in his vestimentis consistunt: magistrum ostendentia. Vult dicere. tertiꝗ̄ sunt qui magistralem dignitatem assumunt propter incremēta vtriusqꝫ partis supradicte: scilicet tam propter apparere atqꝫ vt honore celebrentur, ꝙ̄ etiam propter intelligentiam. ¶ Talium namqꝫ quicunqꝫ venustatis ⁊c. Nam pro quia quicunqꝫ talium: id est ante dictorum velit prosequi emolumenta assumpte venustatis: id est honoris magistralis: qꝫ pro et debiti officiꝗ̄ oportet. id est oportunū est vt polleat. id est resplendeat preclarius in vniuersa morum honestate. vt. s. sit in sermone verax in iudicio iustus ⁊c. Virtutibus īsignit⁹. alias insignis ⁊c. Littera plana est. Et si quid cōtrariꝗ̄ acciderit superioribus hoc solet accidere appetitu alias appetitu humane fragilitatis. i. sua sensualitate. ipa eñ debilis est ⁊ ad malū ꝓna. Sit etiā magister bonus cōuersatione: qm̄ nulla res est discipulo magis ꝑniciosa. i. dānosa ꝙ̄ cōtumeliosa vita magistri

enim p qr nos Boe. vidim⁹ infusa ex fetido. i. cōtaminato vase cōfundi. i. corrūpi sepissime: qm̄ feti dū vas aq̄s infusas corrūpit. q. d. sicuti aq̄ corrūpunt vase fetido: sic scia doctore ꝯtumelioso ℭ Hec aūt ad aīe docētis. In hac pte Boe. postq̄ posuit documēta regulantia magistros quo ad discipl'os nūc vero facit hoc idē quo ad alios. Et hec pars diuidit in duas ptes. Nā p'io ponit normas magistros regulantē quo ad discipulos, scd̄o quo ad alios a discipulis ibi, cū aūt ob festiui tpis ꝛc. Et di.

fetido vase: q: fetidū vas aq̄s ifusas corrūpit. ℭ Hec aūt ad aīe docētis informationē digesta sunt: nūc de ceteris primarijs nō dico de primo primis sz de scd̄o primis differēdū ē. Tenet q̄ꝫ doctor erudit⁹ esse: mansuet⁹ rigidus: antiqu⁹ nō annis: nō negligēs nec arrogans. Sit inq̄ erudit⁹. Prius enī oportet vt discat q̄ doceat. Triuij siquidē cōparationē doctrine nouim⁹ assistricez valde ꝰo absurdū est et iniquū vt impiti peritis: nouelli ātiq̄s: rudesq̄ꝫ p̄ferant emeritis. ℭ Māsuet⁹ qm̄ q̄nq̄ꝫ discipulor̄ clationē pati. opportunū ē ergo māsuetudine vtēdū ē. Magister Franco in mānsuetudinis ꝓdeat in exēplū: q̄ ob discipulor̄ suor̄ nobilitate sua vtentium irrefrenabilē arrogātiā: laqueo se suspēdit: sapiēti⁹ autē egisset si māsuetudie vsus fuisset. ℭ Rigid⁹: in scholariū enī ampleru rigore frui cōmodissimum est: vt sic errāntibus vindictā imponat: sophistarum lites dissoluat oblatrātes atq̄ꝫ remordeat: obloquētesq̄ꝫ reprimat: ꝓteruiētes castiget: totāq̄ꝫ determinationē dyalecticā faciat. ℭ Sit antiqu⁹ ꝰo nō annis: sed ꝑpetuali sciētia Si ꝰo vtrūq̄ꝫ affuerit sanior cōditio erit. ℭ Nō negligens. qm̄ sicut in vno q̄ꝫ ope mater inuenit ꝯstātia: ita

primo. oīa hec subaudi que dicta sunt: sūt digesta. i. declarata ꝛ tradita ad informationē aīe docētis subaudi quo ad mor̄ suor̄ honestatē absolutez in se nūc aūt ē differēdū de ceteris primarijs. i. documētis sup. ipm regulātib⁹ non tn̄ dico de p'is primis: q: de istis iā dictū ē: sz de scd̄o primis. Sunt nēpe vltima respectu p̄cedentiū ꝛ p'ia respectu sequētiū: quare et scd̄ario prima dn̄r. Doctor tenet esse erudit⁹: mansuet⁹ ꝛc. put hec oīa in ꝓcessu declaranda sunt ꝗre sequit. Sit inq̄ eruditus. inq̄. i. dixi q magister ipse sit erudit⁹. i. doctus. Et rōnes annectens dicit enī p qr ops. i. opportunum est q magr̄ ipse pri⁹ discat anteq̄ discipulos doceat. Et scientiā triuialē circa bonā eruditionem maxime preualere insinuās eā cōmendando dicit. Siquidem nos nouim⁹ cōparationē. i. acquisitionem doctrine triuij fore valde aptam assistricē sup. in his. Et quoddam annectens notādū dicit. Ualde enī absurdū est et iniquū q imperiti i. idocti p̄ferant peritis. i. doctis nouelli sup. in scientijs antiquis sup. preferant atq̄ꝫ rudes. i. imbecilles emeritis id est veteranis ꝛ erudit̄ tractū ē a militib⁹. ℭ Māsuetus ꝛc. dicit q magister etiam aliquo mō mansuet⁹ dꝫ esse scholaribus. Et rationē assignās dicit qm̄ cū q̄nq̄ꝫ opportunum est pati elationē discipulorū. ꝯn̄s etiā est māsuetudine vtendū. Uirtus enī illa est que irascibilitates reprimit ꝛ moderat iras: quare multorū malor̄ fomenta refrenat: qua certe si vsus magister Frāco fuisset cuius exēplū imediate subiungit nō laqueo collum strangulasset.

Hic enī cū vidisset arrogātiā. i. supbiā discipulor̄ vtētiū sua nobilitate arrogantiā irrefrenabilē scz incorrigibilē laq̄o suspēdit: q̄ tn̄ sapiēti⁹ egisset si māsuetudie ac ꝟtute vsus fuisset. ℭ Rigid⁹ in scholariū āpleru. Hoc ē tertiū documētū de magistror̄ rigiditate erga subditos: ꝛ dicit q magr̄ etiā dꝫ esse rigid⁹. i. dur⁹ ꝛ valid⁹ qm̄ frui. i. vti rigore. i. rigiditate in āpleru scholariū cōmodissimū ē: vt sic errātib⁹. i. delinquētib⁹ iponat vindictā atq̄ꝫ dissoluat lites sophistar̄. i. disputātiū atqz remordeat i. puniat oblatrātes. i. cōtinue cōtra ceteros rixātes: ꝛ a canib⁹ sumptū ē. Silr̄ reprimat obloquentes. i. ipos diffamātes atq̄ꝫ castiget virga rectitudinis ꝓteruiētes. i. ꝓteruiū q̄d attēdētes: q̄ꝫ p ꝛ totā determinationē. i. illā oēm q̄ inter scholares tā ex pte mor̄ q̄ etiā doctrinar̄ faciēda ē. faciat dyalecticā. i. ad vtrāq̄ꝫ arguēdo: vt. s. ptē plene discutiat hicinde posteaq̄ꝫ determinet: ꝛ faciat quēadmodū p̄missus ē. ℭ Sit ātiqu⁹. Hoc ē ꝗrtū documētū qd̄ ē de magistror̄ lōga experiētia ꝛ ꝑpetua scia. Et dicit magister etiā sit antiquus. i. experiētia insult⁹: ꝛ hoc bn̄ innuēs dicit. ātiqu⁹ q̄dez nō ānis: sz ꝑpetua sciētia. i. scientia firmiter in eo radicata: sed tn̄ si vtrūqz affuerit scz antiquitas cū sciētia conditio sua fuerit sanior. ℭ Non negligens. Hoc est quintū documentū qd̄ est de magistror̄ perseuerātia ꝛ dicit: magister etiam nullo mō negligens existat; sed ꝑseuerās qm̄ sicut in vno q̄ opere inue-

nitur cõstantia ⁊ diligẽtia veluti mater: ita etiã p cõtrariũ vniuerse doctrine ⁊ discipline nouerca est i. inimica negligentia: quo fit vt deseruire mechanice arti et scientie: est opportun⁹ ꝙ onerari iugo negligentie. Non sit arrogãs. Hoc est documentum sextũ quo suadet arrogantia fore vitãda magistris. Et dicit ꝙ magister nullo modo arrogãs existat: qm̃ arrogantia nullũ penit⁹ erga discipulos bonũ operata est. ⁊ hoc ostẽdit tã circa pauperes ꝙ diuites: ⁊ dicit qm̃ viuax scintillula. i. amor sciẽdi pauperis extinguit arrogãtia magistrantis: ⁊ hoc quo ad pauperes dictũ ẽ: ꝙ ꝑ ⁊ voluntas discendi sequestrat. i. separat a diuitibus: subaudi ipsa arrogãtia qm̃ sedulitas. i. diligẽtia arrogantis magistri nunꝙ̃ instruxit hoiem fideliter: hi sup. magistri arrogantes sunt qui contẽnunt docere humiliter ea q̃ sciunt ⁊ nequeũt mõstrare recte ea q̃ sapiunt rõe. i. intellectu qm̃ positi in fastigio. i. superbia ⁊ fastu despiciunt mentes merẽtiũ. i. desiderãtiũ doctrinam fastidiẽdo. i. quasi fastidiũ eis ingerẽt. hi etiã arrogãtes nec referũt cãm sue scientie in delatorẽ alibi in deũ datorem ⁊c. scientie. i. deũ gloriosum a quo oẽ datũ optimũ et oẽ donum pfectũ. In hũc dico nõ referũt cãm sue scientie: sed respiciũt ꝓpriã excellentias in se solũ existimãtes ea que sciũt ꝓpria scire excellẽtia. Et inde secundos arrogãtes ꝓsequit dicẽs: hi etias sup. arrogantes sunt q̃ dilatãt. i. extendũt fimbrias. s. vestimẽtoꝝ. Appetunt enim quotidie epulari splendide atꝙ; indui purpura ⁊ bisso. vt eis dicat ecce vel aue rabi. Uel sic. dilatant. i. rotũdo ore manifestãt ⁊ declarãt fimbrias id est sciẽtias suas ⁊ magnificant philateria sua id ẽ vanas arrogantias. Math. xxiiij. Dilatãt eñ philateria sua et magnificant fimbrias. Hi etiam sunt q̃ querũt sedilia. i. recubit⁹ eminentiora. i. prima in publicis spectaculis atꝙ; desiderant salutari. i. salutando vocari noie rabbi. i. magistri. Et subdit ois collectio. i. cetus boñ scholarium relegabit. i. separabit tales scz arrogantes a se ⁊ hoc ablato. i. remoto iure sedulitatis al's sodalitatis ⁊ scientie. ¶ Cum autẽ bone ⁊c. In hac pte ipse Boe. postꝙ posuit precepta magistros regulantia tã quo ad se ꝙ quo ad alios: ⁊ hoc quo ad morũ atꝙ; norme honestatem: hic facit hoc idẽ quo ad doctrine administrationẽ. Et diuidit hec pars in duas partes sm̃ ꝙ duplex est doctrine administratio. Est eñ vna p modum lectionis atꝙ; declarationis. Altera vero per modum argumẽtationis. In prima ergo pte determinat de norma magistros regulãte circa scholarium informationem que in littera consistit. Secũdo facit hoc idẽ circa formationem quẽ in disputatione radicatur: secunda ibi. Si causa differendi ⁊c. Prima adhuc in duas, nam primo facit quod dictũ est. scdo cãm dicti subiungit: ibi. Qm̃ si magistratus ⁊c. ⁊ di. Cum tyro. i. nouellus magister bone inquisitionis. i. doctrine ⁊ scientie intrauerit scholas causa legendi: cõsiderãdũ est sup. ab ipso magistro vt assumpto rigore intrinsecus sup. quẽadmodũ ꝑdictũ est cũ dicebat supra in eodẽ ca. sit rigidus: hoc ergo rigore assumpto tpe aurore. i. matutino incipiat sup. lectiones cõtinuo submissa voce. i. bassa. ascendendo tamẽ mediocriter ore rotũdo. i. pleno: et hoc expectando neminem nisi maxima necessitas vrgeat. i. incũbat. ¶ Qm̃ si ⁊c. cãz addit que in littera patet: quia tarde veniẽdi licentiam sic faceret: ⁊ cã ferre non posset seipsũ ira disrũperet. Itẽ alia causa: qm̃ cũ discipulus artifex dormitationis ⁊ pigricie alibi. Cum autem dor. ⁊ pigri. disci. ar. ⁊c. nouerit sedulitatem. i. iu-

vniuerse doctrie ⁊ discipline nouerca ẽ negligẽtia. Opportun⁹ ei cẽt mechanice deseruire arti: ꝙ negligẽtie iugo onerari. ¶ Nõ sit arrogãs: qm̃ viuas paupeꝝ scintillula extinguit magistrãtis arrogãtia volũtasꝙ; discẽdi a diuitib⁹ sequestrat: qm̃ arrogãtis magistri sedulitas nũꝙ̃ fidelit hoiez instruxit. ¶ Hi sũt q̃ qđ sciũt hũilit docere cõtẽnunt. Et q̃ rõe sapiũt recte mõstrare nequeũt: qm̃ i fastigio positi mẽtes merẽtiũ despiciũt fastidiẽdo nec i delatorẽ scie cãz referũt sz ꝓpriã i se respiciũt excellẽtiã. Hi etiã sũt q̃ fimbrias dilatãt: philateria magnificãt: ĩ publicis spectaclis eminẽtiora sedilia q̃rũt ⁊ ab oib⁹ rabi noie vocari ⁊ salutari desiderãt. Tales siquidez ois honoꝝ collectio iure sedulitatis ablato a se relegabit. ¶ Cũ aũt bone inq̃sitiõis tyro legẽdi cã scholas intrauerit: rigore intrisec⁹ assũpto cõsiderãdũ ẽ: vt aurore tpe cõtinuo submissa voce icipiat ore rotũdo mediocriter ascẽdẽdo nemiñẽ nisi maxia vrgeat necessitas expectãdo. ¶ Qm̃ si magistrat⁹ diligẽtia aliquos vltra debiti tpis spaciũ expectare presumpserit: hos siquidem pigricie mora confunderet: necꝙ; se raucore cõminuet. Cũ autem pigricie discipulus dormitationis artifex ma-

riositatē magistri. aut festinabit se maturi⁹. i. citius: q2 veniet ad horā debitā aut certe confusus pu dore sup. ob risum sociorū dormitabit in opprobriū huiōi. ¶ Sz nō faciat. In hac pte Boe. exemplū quoddā circa predicta subiūgit. Et primo pponit ipm exemplū. secūdo id psequit: ibi. Eo vero. Et dicit. Magister inq̄ mane vt predictū est incipiet neqz scholares quosqz expectabit tēporib⁹ supradic tis: neqz faciet vti Assuerus poeta fecerat quē pigricies Dromonis discipuli Castoris nequiuit exci tare in risum. i. derisionē. Et inde exemplū suū psequens duo facit: nam pmo dicit quō se Dromo ge rebat in exercitio scholastico: se cūdo quō in mēsa se gestabat ibi. Dū aliqñ. Pria in duas. nam pmo dicit quō se in mane gesserat. secū do quō media die ibi. Si vo. Itē primo facit qō dictū est. scdo quā dam falsaz cautelā qua vsus fuit subiūgit ibi. Maluit rc. Et dicit. Eo enim sup. Dromone quotidia no more stertente. i. dormiēte ad primā. i. vsqz ad illā horā que pri ma canit. et hoc vnguib⁹ scabris id est scabiosis et asperis agētib⁹ vel agitantib⁹. i. scalpēdo facienti bus mēbratim. i. p mēbra musicū melos. i. sonū quasi musicū: q2 se scalpendo q̄si musicā armoniā cō citabat. z silr exñs lippiētib⁹ ocu lis atqz explorātib⁹ sup. nūc ap tis nūc iterū clausis. lucē matuti ni laboris. i. matutine lectōis aie bat. i. dicebat sic sup. sequit cōsor tib⁹ suis aduenientib⁹ vel audiēti bus aiebat inq̄ ne. i. nūquid ad huc res. i. lectio matutina pagit: id est fit in scholis. ne. i. nunquid cōfundit adhuc rubor aurore ru bore lucis diei. q. d. est ne adhuc dies q̄d vltra: negātib⁹ illis. s. cō socijs ipe Dromo somnolēt⁹. i. ple nus somno expleuit. i. cōpleuit vl̄ cōposuit. creberrime. i. sepissime ita. s. dormitādo mediā ptem diei id est vsqz ad meridiē: et hoc agē do. i. referēdo gratias deo: q2 tā bñ q̄ suauiter in somnis membra refouisset. Et cautelam suā falsaz subiungēs di. maluit eñ subaudi Dromo ipe. i. magis voluit habe re duriciē. i. obtusitatē sani capi tis q̄ peritiā. i. sapiētiam insani.

gistri nouerit sedulitatē aut maturius festinabit aut pudore cōfusus in huius opprobriū dormitabit. ¶ Sz nō faciat vt Assuerus poeta precipit quez Dromonis castoris discipuli pigricies nequit in risum excitare: eo vero more quotidiano ad primā stertente vnguib⁹ scabris mēbratim musicū melos facientibus: oculisqz lippientibus lucemqz explorantibus: matutini laboris in scholisqz ne res peragatur: consortibus aduenientibus sic aiebat. Lucis robore dici rubor aurore ne adhuc cōfunditur: Illis itaqz negātibus mediam partē diei creberrime somnolentus expleuit: gratias deo agēdo: maluit enim sani habere duriciem q̄ insani peritiā. Si vero meridiane disputationi plerūqz adesset: natiuū morez excedere nesciēs naso vigilāte stertebat affinibusqz ob porcine corrosionis strepitū prebebat fastidia dum autem aliquādo holera secūdas eius delitias hauriret ora hiatui lumina somno cōmisit. Manus vero licet sordida in catino aliquid prendebat sopor tamē ei nociuus extitit: dū cibaria incarcerare q̄siuit. Ad quē fructū maturitatis. O martiane socioz charissime credit hūc puēire vr̄a fidē nouit intētio. ¶ Sz si differēdi causa

Deinde ponit quō ipe Dromo se circa diē gerebat. vñ di. si acciderat q̄ idē Dromo adesset disputati oni meridiane ipe nesciēs excedere. i. supare vel perimere morē natiuū quo necesse erat vt dormiret cōtinuo stertebat. i. dormiebat solo naso vigilāte. Alia lr̄a vigēte: z stertēdo resonātezq̄ p z p̄bebat fastidia. i. nauseā atqz tediū. affinib⁹. i. psocijs ob strepitū porcine corrosionis vl̄ coaclatōis: z hoc p similitudinē dictū ē. Postremo ostēdit quō hic Dromo in mēsa se habebat: z dicit. Dum hic Dromo ad mēsaz extitisset tāto somno dedit⁹ extitit: dum hauriret p sorberet posuit holera. i. caules existē tia secūdas delitias ei⁹ cōmisit ora hiatui. i. voragini: z cōmisit lumia somno. vero p sed lz man⁹ sor dida prēdebat aliqd in catino. i. disco. tñ sopor. i. somn⁹ extitit ei nociuus dū q̄siuit incarcerare. i. de glutire cibaria: q2 tñ somn⁹ eū oppresserat vt quecūqz incepisset somno retraheret q̄re alloquens Boe. Martianū di. O martiane charissime socioz siquidē p certe vr̄a intētio alibi dilectio nouit ad quē fructū maturitatis z laboris sui creditis puenire hunc Dromonē. q. d. immo nouit: quia ad nul lum fructū vnq̄ ptingere valebit. ¶ Sed si differēdi cā meridian⁹ rc. Supius Boe. docuit q̄liter ma gister se hr̄e debeat i docēdo discipulos z hoc quo ad lectionū exercitiū: hic facit hoc idē quo ad dispu tationū certamē. Et diuidit hec ps in duas ptes. Nā primo ponit documēta circa hanc partem. Se cundo q̄dam incidētia subiūgit ibi. Aduertendū. Prima adhuc in duas diuidit fm duo documēta

meridianus doctor studiū adierit precauēduz est ne sophistico polleat apparatu nec tetris moueatur difficultatib⁹: sed studiosa premeditatione oībus armat⁹ intrepidus adeat lites: casq; facili mēte cōponat: ⁊ illud qđ quisq; obiecerit: ita memorie disponat: vt detegendi tēpore a via rōnis nō recedat: sed ordine cōpetenti enigmata dilucidādi moderatione assumpta explicite euoluat. ¶ Si vero maxima: vt assolet: discretorū mentibus accidat dubitatio in differēdo: studijs vtenduz est deliberando: ⁊ qđ naturalib⁹ motibus mens exagitata dictauerit conscientie in crastinū proferendū est. Eodemq; modo si difficillimū quid quis p̄meditat⁹ fuerit discretioni alias disputationi est cōmendandū. Facili⁹ enī differendo plerūq; difficultatis scintillula inuenit̄. q̄ si studij obseruātie cōmitteretur: qm̄ nō in altero tm̄ sciencie veritas reperitur vt dicit Aristo. ¶ Animaduertendū est etiā ꝙ tribus modis in traditionib⁹ vti solet discretorū cognitio. Nouis siquidē ⁊ inusitatis editionib⁹ solet gloriari: veteribus tetrisq; discipulorum mentes palliare vetustissimis tamen innouatis tanq̄ a proprijs riuis manantibus credentium intelligentias excitare. ¶ Si quis vero horum discipulorū sagaci

que ponit: secūda ibi. Si vero maxima. Primo ergo ponit primū documētum quod tale est. Si meridianus doctor adierit studiū causa differendi. i. disputandi. precauendum est summopere ne magister ipse polleat alias palleat apparatu sophistico: id est ne vtatur rationibus sophisticis: et caueat ne moueat̄ tetris. i. obscuris difficultatib⁹: sed armat⁹ studiosa premeditatione. i. studio p̄meditato adeat. i. intret vel audiat: vt alibi lites. i. disputationes que sunt lites scholastice intrepid⁹ q; p et cōponat. i. declaret eas facili mēte: hoc est facilitate opiniones ꝯcorder: ⁊ caueat ꝙ disponat id est ordinet memorie illđ qđ q̄s sibi obiecerit sup. disputādo: ita: id est tali mō: vt tpe detegendi. i. soluēdi ⁊ enodandi non recedat a via rōnis: s; accepta moderatiōe id est modestia dilucidādi. i. dclarandi: exoluat vel dissoluat. i. declaret explicite. i. manifeste enigmata. i. obscuritates et sophismata sibi p̄posita ordie cōpetēti: subaudi quēadmodū p̄posita ⁊ obiecta sunt: nō posterius primo atq; primū posteri⁹ exoluēdo. ¶ Si vo ⁊c. si in disputatiōe dubitatio maxia accidat: vt solet mētib⁹ discretorū vtendū est studijs deliberando qđ respōdendū ⁊ qđ mēs exagitata. i. cōmota naturalib⁹ motibus cōsciētie dictauerit: subaudi ex deliberatiōe hmōi: illud ꝓferēdum. i. determinandū est publice in crastino. i. die ⁊ lectione sequēti. Eodē mō. s. quēadmodū p̄fatū est sup. faciendū est si q̄d difficillimū magister fuerit p̄meditatus: qm̄ ip̄s cōmēdandū etiā est discretioni. Alia lr̄a h; disputationi: et veri⁹ put ex sequētibus apparet. Et rōnem subdēs di. enī p qī scintillula difficultatis reperit̄ plerūq; facili⁹ differendo. i. disputādo q̄ si cōmitteret̄ obseruātie studij qđ ꝯfirmās dicit. qm̄ inq̄t Aristoteles subaudi in thopicis. Ueritas ip̄a nō tm̄ reperit̄ in altero. i. in vno: sed repitur in plurib⁹. i. in multis. ¶ Aiaduertendum est ⁊c. In hac parte Boe. ponit quasi incidentia: scd̄m ibi. Si quis horū: tertiū ibi. Ut ad magistrat⁹: quartum ibi. Si vero primeuo tempore ⁊c. quintū ibi. Nubila licet q̄sq;. Primo ponit primū documentum. Nam aliq̄s posset dicere. O Boe. iam probatū est et ostēsuz quomodo magister in disputatione se agere debeat: sed adhuc latet quas rōnes facere debet vt disputantiū ora disputatio cōpetentius dissoluatur. Et ad hoc respondens di. ꝙ cognitio discretorū magistrorū vti solet in traditionibus et disceptationib⁹ tribus modis: et hoc s̄m tria magistrorū genera. Sūt enī quidam subtiles. quidā subtiliores: ⁊ quidā subtilissimi. Solēt enī quidā gloriari. i. gloriose vti editionib⁹. i. rationibus et documētis nouis et inusitatis: et hoc quo ad tertiū genus magistrorū dictū est. Solent etiā alij palliare mentes discipulorū veterib⁹. i. antiquis: et tetris. i. obscuris rationibus et hoc quo ad primos magistros. Sunt et tertij qui solent excitare. i. cōmouere intelligentias credentium scholarium editionibus et rationibus vetustissimis. i. antiquissimis sed innouatis et vtuntur eis tanq̄ manantibus a proprijs riuis. i. scientijs eorū. Et hi sunt qui s̄m genus scil; mediocriter subtilium amplectūtur. ¶ Si quis vero horū discipulorū. Hic ponit scd̄m incidēs quod est tale. Diceret forte aliquis si pueri atq; scholares questiōes atq; rōnes per magistros adductas ad plenū intelligere nequeāt q̄d agendū. Ad hoc respōdens di. ꝙ scholares disputationi assistētes intelligere nequeāt

rationes magistri in mediū adductas: ꝛ tū rōnes ipe eos delectauerint: tunc scholares ipsi iniūgendi sunt. i. sociandi archischolari. i. bacchalario vt ipe imp̄mat eis fideliter seriē recordationis. i. modū recordandi atq; etiā intelligēdi. vel etiā idem archiscolaris cōmendet. i. informet ꝛ ostēdat eis scholaribus diligentiā exarandi. i. scribēdi: alibi sic. Archiscolari iniūgendū est vt eis recordationis serie id est ordine fideliter imp̄mat: exarādi diligētia cōmendet ꝛc. qm̄ magnū fomentū. i. augmentū vtilitatis colligit̄ ex his scilȝ p̄patis informationib⁹.

tatem oblectauerit archischolari iniūgendū est: vt vel eis recordationis serie fideliter imprimat: vel exarādi diligentia cōmendet. Magnū siquidē ex his vtilitatis fomentū colligetur. ¶ Ut aūt ad magistratus apicē pueniat discipulus: studio cōtinuitatis imorandū est: recessuq; secretiori: lȝ sanguineus existat insistendū est ne strepitus assistētium mētem hebetet: vel migrantiū rixa cōfundat intellectū: nullis vinculis vitales spirit⁹ impediētibus. Honestati eni magis cōsentaneum est: vt secreta rimando solitarius magr̄ existat q̄ libellos extrahendo cūctis presentiam suam exhibeat. Nonne detractōis fili⁹ magistri sedulitatē libellos in extrahendo aspiciens quid inquinatū meditaret̄' vtiq;. ¶ Si vo pmeuo tempe magistrātis diligētia copiam discentium nō habuerit: idcirco non tepescat: ne spe deposita euanescat: sed tāto acrius studijs instat. seq; in cōflictu strēnue prebeat: vt sic licet cū paucis honorē cōtingat. Paucorum eni cōsortio multos delinitos pfunditatis studio vigente frequenter vidimus strennue intitulari. Nonne Theophrastus subtilitatis artifex paucorum suffultus ornatu: spe defraudatus regendi curam abie

¶ Ut aūt ad magistratus ꝛc. Hic ponit tertiū incidens Boe. qr posset quis dicere postq̄ iam magr̄ oīa illa exeq̄tur quēadmodū in supiorib⁹ edoctū est: debet ne ipe ex hinc relinquere studiū ꝛ solū exercitio scholastico intēdere. Ad qd̄ dicit Boe. q̄ nō. Et duo facit. nam p̄mo dicit magistrū cōtinuo adherendū studio. Scdo quib⁹ in locis ostendit ibi. Recessuq; secretiori. Et dicit p̄mo q̄ sicuti immorādū est. i. vacādus est studio cōtinuitatꝭ. i. ꝯtinuo vt discipulus pueniat ad apicē magistratus. q. d. sic quoq; continuo studēdū est magrō: vt apicē ipm magisterij cōseruet: ꝛ locū studij ostēdens inq̄t: q; pro et est insistēdum. i. causa studij immorandus recessu. i. loco secretiori: lȝ p̄ q̄uis magister ipe sanguineus existat. sanguinei aūt vt supius iā demōstratū est in locis aptis amenis ꝛ iocūdis informādi sunt: h̄ tū non obstāte in locis secretis magister studere debet: ꝛ hoc ne strepitus assistentiū hebetet mentē vel euȝ in studio. Et silr̄ ne strepitus vel rixa migrantiū. i. murmur trāseūtiū cōfundat eius intellectū: sed sit i loco quieto ꝛ mūdo ꝛ purgato ab oībus vinculis impedientibus vitales spūs magr̄i. Et reddens causam dictorū dicit. Consentaneū eni magis est honestati magistroꝝ. vt magister rimando i. requirēdo secreta existat solitarius q̄ q̄ exhibeat p̄sentiā suam cūctis extrahēdo. i. exponēdo libellos: subaudi. in apertuȝ. nōne pro nūquid eni detractōis filius sup. quicūq; fuerit aspiciēs sedulitatē scȝ magr̄i in exhibendo. i. in publicū ponēdo libellos cū studij meditaret̄ inquinatū: q̄d. i. aliq̄d malū vtiq; opinaret̄. q. d. cū ita sit q̄ forte oculus nequā malū ex hac publica ostēsione opinaretur honestius est magr̄m quēcūq; vt studeat loco solitario se recipe. ¶ Si vo. Hoc est quartū incidens circa p̄dicta occurrēs: ꝛ est tale. Posset nēpe quis dicere. oīa siquidē bene ꝛ optime digesta sunt: ꝛ h̄ circa hos magistros qui scolariū copiā habēt. q̄d aūt de his quib⁹ non plenū est auditorium: surda presentia atq; comitat⁹ penit⁹ abrutus rñdens di. vt in lr̄a. Et duo facit f̄m duos modos in lr̄a positos. scd̄a ibi. Muneribus tū. Prima adhuc in duas. Nam primo quoddā documētū siue quēdam modū circa incidēs ponit. Scd̄o causam eius subiūgit ibi. Paucorum eni. Et dicit. Si diligētia magistrātis copiam discētium scȝ scholariū non habuerit p̄meuo tempe non tepescat. i. desistat ab inceptis: idcirco. i. ppterea: ꝛ hoc ne euanescat. i. recedat alibi nec euanescat deposita spe: sed q̄to rarius est sibi auditorium: tāto acrius studijs insistat: q; pro et. i. exhibeat se in cōflictu. i. lucta scholastica que disputatio est: strēnue. i. ardue vt sic contingat honorem: lȝ cum paucis. Et rationeȝ predictorum reddens duo facit. Nam primo rationem ponit. Secūdo exemplū quoddam circa hoc annectit: ibi. Nonne. ꝛ dicit. Enim pro quia nos Boe. vidimus multos delinitos: id est insignitos studio profunditatis; intitulari id est laudari strennue; id ē magnifice vigente tamen cōsortio paucoꝝ di

cit: qđ tn̄ incōsulte egit: cōsultus enim egisset si se studij obseruātie cōmendabilē exhibuisset. ❡ Muneribus tn̄ magr̄i Leontini discretio multoꝝ sibi acq̄siuit consortium. Pulchrius em̄ sic degere censuit ꝙ discentiuꝫ cetu destitui. ❡ Pietatis v̄o ambitu scholariū rectoꝛ delinitus: discipuloꝝ corda in paupꝛtate degentium studioseqꝫ discentiū mulcere tenet: videlꝫ cibarijs: calceis vestibꝰ saltē tritis: si facultas suppetit: ceterisqꝫ donatiꝯ subueniat: concilioqꝫ vt decet cōcitatiuo. ❡ Que em̄ preclarioꝛ nature: queue suauioꝛ: ꝙ veris scholaribꝰ erogatio: Preclarius est em̄ cōfouere scholarē: his i qbꝰ est minima donantis exhibitio: maxima v̄o pauperis recipiētis promptio: ꝙ histrionum ⁊ meretricū detestabiles icursus delinire. ❡ Nubila lꝫ quādoqꝫ fortuna existat: nō tn̄ magistrātis cura desperet: sed semper curialiter se regēdo incursus viriliter perferat dulciꝰ expectando. Proh Coriādi putāda trāsactio. ❡ Si aūt ob festiui tp̄is impulsum deliciarū loca visitare placuerit: semꝑ cetus sui nobiliores formaqꝫ eminētiores docentis secū habeat discretio: ne quasi destitutus solatio

scipuloꝝ. Et exemplū circa hoc quod dixerat. Ne spe ⁊c. ponens de Theophrasto dicit. Nōne Theophrastus ille magister existēs artifex subtilitatis ⁊ suffultus ornatu paucoꝝ: nōne ipe abiecit curas regendi: ⁊ hoc defraudatꝰ spe regiminis affuturi. q. d. imo: qđ tn̄ scꝫ abijcere regendi curā egit inconsulte: sed certe egisset cōsultus si se exhibuisset cōmendabilē obseruātie studij. ❡ Muneribus tamē ma. ⁊c. Hoc est scđm documentū circa predictū incidens attēdendū: ⁊ duo facit. Nam primo modū ponit qđ scholares habere possit scđo antipophoꝛisat: vel saltē notabile quoddā circa hoc pōit ibi. Pietatis v̄o. Et dicit ꝙ si magister audientiā nō habuerit copiā modus est vt eos sibi muneribꝰ coemat ⁊ cōducat: exēplo Leontini: cuius quidē discretio acquisiuit sibi muneribꝰ. i. donis cōsortium multoꝝ: cēsuit em̄. i. estimauit pulchrius sic degere. i. viuere al's egere. i. paupertati incumbere ꝙ destitui cetu discentiū. i. scholarium. ❡ Pietatis v̄o ⁊c. Hic Boe. quoddā notabile circa p̄dicta ponit quo erogationē elemosynarū pauperibus faciendā cōmonet: ⁊ hoc si magistro suppetat rerū facultas. Et duo facit. Nā primo facit qđ dictū est. Scđo hanc erogationē summope cōmendat ibi. Que em̄ p̄clarioꝛ. Et dicit rectoꝛ scholariū delinitus. i. munitꝰ vel insignitus: ambitu pietatis id est ipamet pietate tenet scꝫ iure charitatis mulcere. i. fouere corda discipuloꝝ degentiū. i. viuentiuꝫ in paupꝛtate: ⁊ hoc discentiū studiose ⁊ diligēter: nō quidē discholis mulcere in ꝙ cibarijs et calceis: qꝫ ꝑ ⁊ vestibus ⁊ si nō nouis saltem tritis. i. laceratis ⁊ antiq̄s: et hoc dico si facultas sua suppetit. Ultra em̄ posse viri: nō vult deus vlla requiri: qꝫ ꝑ et magister ipse subueniat ipsis ceteris donatis. id est donis alijs ꝙ p̄missis alibi donatiuis. similr quoqꝫ subueniat eis consilio cōcitatiuo: hoc est admoneat eos atqꝫ cōcitet vt ꝑus ꝙ studium relinquāt potius elemosynas recepturi ab eo vl̄ ab alijs veniant. ❡ Que em̄ p̄clarioꝛ. In hac parte cōmendat erogationem pauperibus scholaribꝰ factaꝫ dicens. Que enim erogatio. i. elemosyna est preclarioꝛ. i. nobilioꝛ vel suauioꝛ illa ꝙ que est facta veris scholaribus: quasi dicat nulla. alibi sic. Que em̄ preclarioꝛ natureqꝫ suauioꝛ ⁊c. qm̄ confouere id est mulcere scholarem his. i. erogationibus in quibus exhibitio donātis est mīma: et promptio id est remotio: al's promotio. i. vtilitas ⁊ commoditas recipiētis maxima est preclarius. i. beatius et nobilius ꝙ delinire. i. fouere detestabiles incursus histrionum atqꝫ meretricum. ❡ Nubila lꝫ ⁊c. Hoc est quintum ⁊ vltimū incidens qđ circa predicta cōtingere posset quod est fortune aduersitas. Et duo facit in hac parte. Nam primo circa hoc incidens documentum ponit. Scđo ipsum documentum exemplo confirmat ibi. Proh coriandi. Et dicit lꝫ ipa fortuna quādoqꝫ existat nubila: id ē aduersa: tamen cura. i. studij sollicitudo magistrātis. i. magistri non desperet ꝑpter hoc: sed regendo al's gerendo se semper curialiter. i. equanimiter perferat. i. patiatur viriliter. id est animo forti incursus id est aduersitates fortunaruꝫ sperando semper diutius ⁊ melius euēturū ⁊ si faciat quēadmodum Coriandus ille magister: que cum fortuna sibi non semper arrideret scholas dimisit et desperationem incurrebat. Et ideo inquit Proh interiectio detestantis est: nec prout interiectio est aspiratur quouis pacto s̄m mācinellum. proh transactio id est inconstantia Coriandi huius magistri est pudenda. i. respuenda. ❡ Si autem ob ⁊c. Postꝙ Boe. in p̄cedentibus posuit normas atqꝫ modum magistros ipos regulandi tam quo ad se ꝙ quo ad discipulos suos; et hoc taꝫ in moribus

q in regulis in cōparatione ad alios a discipulis. hic ponit quedam alia documēta. Et diuidit hec pars in duas ptes ſm duo documēta que ponit: secūda ibi. Licet aūt in scholis ⁊c. Prima in duas. nā primo documētum ponit. scdo causam subiūgit. tertio exemplo corroborat: secunda ibi. Ne q̄st. tertia ibi. Maronis saltus. Et legēdo hoc totū vsq; in secūdū documentū di. prio. Cū magistro placuerit visitare loca delitiarū ob impulsum festiui tēporis discretio docētis habeat semp secū meliores sui cet⁹. i. maiorū scholariū: atq; etiā eminētiores. Forma enim eminēs corporis animi etiā excellētiam cōiter repñsentare phibet: et hoc iō fiat ne magister ipse a multis videat

a multis videat vel ne in periculū excitetur. Maronis salt⁹ feliciū discipulorū priuari cetu indoluit. ¶ Licet aūt in scholis rigid⁹ existere debeat: tñ in gressu salutādo deuot⁹ pmaneat: in sermone modest⁹: iocūdus trāsmigrātib⁹: comes alludētib⁹: fidelis ammonitu cōmorantibus: castitate caut⁹ affinib⁹: ne suspirātis nasi fetorē si q̄s fuerit amicabilis ebibat affinitas. ¶ Extrema pñtis voluminis extat cōpilatio vt de magistrātibus q̄s liberalib⁹ nouerca disciplinis egestas fines cōpulerit inuadere alienas Et de illis q̄s natalis patrie reuocauerit dulcedo aliquid sub compendio dicamus. ¶ Cū aūt ob egestatē cām repellēde lucri q̄rat q̄s odorem dulcissimū ɔsiderādū est vt saluo mgr̄atus honore parcitati q̄tū q̄at insistat: vestib⁹ mediocrib⁹ inhiet: et scholariū regimini p̄cipue idulgeat. Puerisq; prio prebeat vultū benignū: parētibusq; eoꝝ benigniorē affatū docēdiq; aditū spōdeat benignissimū: vt sic nō solum puerorū corda permolliat: verūetiam parentum pecu-

videat esse destitut⁹ solatio. i. solamine: vel etiā ne excitet. i. cōmoueat in piculū. Ve eñi soli: qr̄ si ceciderit nō habebit sublevantē. Et mala q̄ exinde possūt euenire si predicta nō obseruent exemplo ostēdens di. Saltus eñi id est trāsitus solitari⁹ Maronis forte Virg. di. vel alterū: indoluit id est valde doluit priuari: id est destitui: cetu. i. societate felicium scholariū forte malū quoddā ex solitario suo trāsitu Maroni euenit. qđ quale fuerit Boe. tñ h̄ non expressit. ¶ Licet aūt in scho. ⁊c. Hoc est scđm documētū quo magistros informat qualiter se erga alios a scolarib⁹ suis agere debeant. Et dicit magister ipē scholariū lʒ debeat esse rigidus in scolis subaudi queādmodū sup̄r⁹ eodē ca. declaratū est vbi dicebat rigidus ⁊c. Tamē magr̄ debet esse deuotus i gressu. i. in trāsitu suo coram populo: alibi tñ in ingressu ⁊ egressu ⁊c. Et hoc dico salutando quēlibet ſm cōditiones suas. debet etiā esse in s̄mone modestus trāsmigrātib⁹. i. eis pretereūtib⁹ iocūdus atq; alludentibus. i. sibi cōgruentibus: comes. i. soci⁹ aut poti⁹: comis. i. dulcis ⁊ affabilis sitq; cōmorantibus. i. secū habitantib⁹ fidelis āmonitu. i. āmonitione salubri: itaq; etiā affinibus. i. vicinis caut⁹. i. astut⁹ castitate quasi dicere velit: si non caste viuere possit corā vicinis: faciat tñ vt si q̄d sinistrū egerit vicinis non innotescat: vt qđ caste fieri neq̄at saltē caute exequat. Et hui⁹ cām subdēs inq̄t. Et hoc ideo vt dictū est fieri dʒ ne affinitas amicabilis. i. amica vicinitas ebibat. i. subtrahat fetorē suspirātis: al's spumātis. i. inquinātis nasi. q. d. vt imediate supra suppletū est: ⁊ metaphorica locutio est. ¶ Extrema hui⁹ voluminis extat cōpilatio. Hec est scđa ps hui⁹ vltimi capl'i in qua postq̄ Boe. determinauit ⁊ posuit diuersam magistroꝝ diuisionē ⁊ mores eoꝝ q̄ in locis studiorū p̄ncipalioꝝ. s. athenis et rome habitāt documentis regulauit. Hic mō in hac scđa p̄ncipali pte huius capl'i vult ostēdere quō se debent h̄re illi qui h̄nt curam regēdi scholas in castris vel in villis p̄fata loca studioꝝ circūiacentibus paupertate cōclusi. Et diuiditur hec ps in duas ptes. In prima premittit intentiō suā. In scđa ipʒ psequitur: ibi. Cum ob egestatis causam. Et di. Extrema. i. vltima compilatio pñtis voluminis extat. id est vt dicamus aliquid sub cōpēdio. i. sub breuitate de magistrantib⁹ illis: quos egestas: id ē paupertas existens nouerca. i. contraria et inimica liberalibus disciplinis compulerit inuadere fines. i. regiones alienas et sil'r quoq; de his quos dulcedo natalis p̄rie reuocauit: subaudi: vt ibidē cōmorent ⁊ de his in tertia parte principali. ¶ Cū aūt ⁊c. Aūt p sʒ. cū q̄s ob cām egestatis repellende querat odorē dulcissimū lucri subaudi in ptib⁹ alienis: tūc cōsiderādū ē vt magr̄at⁹ ipē insistat. i. itēdat quātū q̄at. i. poterit pcitati: ⁊ h̄ honore dico saluo q̄ p ⁊ cōsideret etiā vt inhiet vestib⁹ mediocrib⁹: subaudi tñ honori magr̄ali dignis iuxta premissa precepta: atq; indulgeat. i. itēdat p̄cipue regimini scholariū. Et cū magr̄ i alienis ptib⁹ curā regimīs susceperit: oʒ p̄bere prio ⁊ p̄ncipal'r pueris sup. informādis vultū benignū parētib⁹ aūt eoꝝ affatū benigniorē ⁊ spondeat. i. suadeat tā pueris q̄ parētib⁹ aditū. i. itroitū docēdi benignissimū: ⁊ h̄ vt nō solū pmolliat. i. mollificet atq; molliendo

niam extrahat: famāq ex hoc efferat. Schole vero iura regaliter defendat: ordine docendi prius edocto putat. ¶ Eisdē etiā aliquātulū adultis rigidum se exhibeat: ipsorūq ora ad recte et ornate loquendū cōponat: digitosq ad scribendū constringat: ad legendū oīno cōformet rigore iusticie cōcomitāte: vt sic non solū in doctrina: verūetiā in facetia cōueniat. Ludendiq spaciū tempestiue concedat: docēdiq bñficium nullo casu subtrahat. ¶ Si vero contumacē superbūq inuenerit: dulciter eū castiget: exemplaq morum pponat: qbus reprimatur: alioqn parentū assensu virgis affligat: vt sic ad vnguē castigatus euadat: ne desperatus in ignominiā cadat. ¶ Cū autem magistrantis dilectio etate infrigidatos: statualesq planeticos scholastici introit' habuerit participes si correctionis lima apud eos vti nequerit senio confectis arridēdum est: statualibus ingemiscendū: planeticisq fauoris simulacro est cōgaudēdū. Calamistratos circis hirsutis perurat: phucoq perfusos lachrimis irrigantibus gulaꝫ perfundat. Molles caute eiciat: ne mētis sue reatum cōmoti participent.

ad se attrahat corda puerorū: vel p sed extrahat etiā pecuniā parentum sup. q necessitati sue mederi valeat: atq efferat. i. deportet famā sup. redolentem: ex hoc. i. ex hac sua benignitate. Vidz aūt cum hec oīa gerunt defendat nihilominus regaliter. i. viriliter iura schole: ⁊ hoc ordine. i. mō docendi edocto. i. demonstrato prius. i. in prioribus perutat. ¶ Eisdē etiā aliquātulū adultis. In hac pte Boe. ostendit quō magister se hēre dꝫ erga discipulos iam adultos. Et dicit q si magister hab uerit discipulos iam pene adultos tūc exhibeat se eisdē adultis rigidum quemadmodū de rigore supra dictum est atq cōponat. i. ordinet ora eorum. s. adulteroꝝ ad loquendum recte. i. congrue quo ad grāmaticam: et ornate quo ad rhetoricam: atq cōstringat. i. disponet digitos eorum ad scribendum: atq conformet eos omnino ad legendum: et hoc dico concomitante rigore iusticie. s. scholastice. Et rōem quare oīa hec sic fieri debeant ⁊ spāliter huius cū dicit rigore iusticie ⁊c. subiūgit dicens: hec ideo fieri debēt: vt scholares ipsi pficiāt: nō solū in doctrina: sꝫ etiā in facetia hoc est morib' atq virtutib'. Et subdit. Magister etiā cōcedat tēpestiue. i. tpe debito scholarib' spaciū ludēdi: atq sic nullo casu eis abstrahat beneficium docendi. ¶ Si vero cōtumacē superbumq inueniat. Hic ondit Boe. quō magister se hēre dꝫ circa rebelles. Et dicit q si magister inuenerit. quē. i. aliquē cōtumacē: qꝫ pro vel supbū ipm dulciter castiget. h est vbis dulcib' et exhortabilib' ad bonuꝫ corrigat atqꝫ increpet: ipsiqꝫ exēpla pponat: quib' a sua cōtumacia atqꝫ supbia reprimat. qd si nullo modo vbis ac moniti charitatiuis ⁊ dulcib' sītr ⁊ exemplis minime corrigi valeat. affligatur. i. corripiat virgis et verberib': ⁊ hoc dico fiat cuꝫ assensu parentū. Et rationē subdēs inqt: vt sic sup. ille cōtumax euadat castigat' ad vnguē. i. ad pfectionē ne cadat oīno in ignominiam. i. infamiā quasi desperat'. Alij legūt vel vt sit: vel si incorrigibilis est ipse desperat' cadat in ignominiā. i. eiectionē ignominiosam: et vbi ne desperatus vel oīno desperat' ⁊c. ¶ Cū autem ⁊c. In hac parte Boe. postq documenta premiserat quō magister se habere dꝫ circa illos discipulos q sunt correctioni submissi. hoc facit idem circa eos qui extra correptionis limā penitus reponuntur vti sunt senes statuales planetici et alij. Et ponit plura breuia documēta sm pluralitatē ⁊ diuersitatē oim bonoꝝ discipuloꝝ. ⁊ dicit. Cū dilectio magistrantis habuerit etate infrigidatos: hoc est senes statuales. i. bestiales ⁊ rudes ingenio: ⁊ etiā vel planeticos. i. errabūdos: ⁊ hoc dico oēs scholastici introitus participes. quid agendū inq si magister nequeat vti lima. i. rigore correctionis apud eos hoc modo agendū ē: vt sequit. Arridendū eis ē. i. fauendū senio cōfectis. i. senibus atq ingemiscendū. i. cōdolēdū pter ingenij rudītatē: statualib' id est rudibus: planeticis vero id est vagabūdis cōgaudendū est simulacro. id est similitudinibus fauoris ⁊ exemploꝝ adductionibus: et si quid lasciui affuerint vt calamistrati. Calamistrum acus maior: siue fistula quedam que calefacta intorquet capillos: a quo Cicero calamistratam comam appellat phucati atq molles: tunc perurat. id ē castiget vitium eoꝝ perurendo calamistros existentes hirsutis circis: id est crispatis capillis: atq perfudat perfusus phuco illo colore ficto ⁊ lachrymis irrigantibus gulam eorum: hoc est tanto eos castiget: vt in lachrymas irrigantibus gulam suam phuco perfusa lachrymis tingant. Molles auteꝫ: id est lasciuos ⁊ luxuriosos eiciat caute a consortio reliquoꝝ: ⁊ hoc ne alij commoti supple suo luxu participēt reatum. i. vitiū sue mētis

Calamistrum.

¶ Animaduertendũ etiã est ꝙ effectus doctrinalis. i. doctrine cõprobetur in illis scʒ vicedoctorib⁹ quoꝝ erogatione. i. ostẽsione administratione ⁊ subsidio laboriosũ certamẽ. i. exercitiũ scholastici deliniť. i. ꝑmolitť. q. d. ꝓspiciendũ etiã est quõ vicedoctores vt sunt bacchalarij ⁊ alij vicez magistri gerẽtes se habeãt erga pueros si eos probe informẽt aut sicco pede ꝑtranseãt: ⁊ qm̃ quocũqꝫ modo se gesserint hoc finis opis ostẽdet: rerũ nãqꝫ effectus declaratť. i. manifestať opis exhibitiõe. Et dans modũ quõ in cognitionẽ hoꝝ deueniť dť. scholares ibi oẽs qͥcũqꝫ sunt: sunt cõuocandi. subaudi et examinãdi vicissim. i. vicibus alternis ⁊ sb̃ ordine cõpetẽti. i. decẽti: vt pateat. i. cognoscat vel innotescat al's appareat fideli scrutinio. i. inq̃sitione: q̃d labor diurn⁹ subministrantiũ. i. vicedoctorum erogauerit. i. docuerit eos: q̃niaʒ nõ est cõfidẽdũ semꝑ cura subministrantiũ. Et rõnẽ ponit: qm̃ cupiditas. i. auaritia illoꝝ ꝑmolitť plerũqꝫ assibus. i. obolis fractis vl' ab effectu: q: asses illi subministrantiũ frangũt cõstantiã: vel q: fracti sunt re. aut fidelitas horuʒ plerũqꝫ tepescit defraudata spe: scʒ lucri. vel etiã ꝑtãs eoruʒ rudescit: al's crudescit sepius: ⁊ hoc vt fideles magistro videantur sua nimia crudelitate. Non sit ḡ vicẽ magistri gerẽs nimiũ cupid⁹ neqꝫ sit i docẽdo pauꝑes piger: qm̃ vt in iñ̃a sequiť sicuti est deferenduʒ i. cõdonãdum misẽicorditer felici paupertati. i. illi q̃ nõ est infecta malis vitibus: sic etiã nõ min⁹ immo magis attẽtius. i. diligẽtius. insistendũ est. i. vacandũ est ipsi⁹ eruditionib⁹. Exerceť em̃ in his duplex opus misẽicordie. vnũ q̃dem corꝑale: aliud sp̃iale. scʒ salubris eruditio. ¶ Cũ aũt cena ⁊c. Postq̃ Boe. documẽta p̃miserat quibus modũ atqꝫ normã magistris tradidit quõ erga discipl'os se habere debeãt: nũc facit sb̃ idẽ circa alios a suis discipulis. Et diuidiť hec pars in tres partes. Nã p̃mo ponit vnũ documentũ. Secũdo aliud ibi. Proterua. Tertio aliud ibi. Cauendũ. Prima adhuc in duas. Nã p̃mo ponit documentuʒ. Scd̃o causam documẽti subiũgit ibi. Ne familiaris vox. Et ponit documentũ dĩ. Cũ magr̃ ip̃e cena nõ abũdauerit: sed sibi cena pauꝑior. i. tenuior affuerit: vt aliq̃d elargiendũ ⁊ erogãdũ pietatis intuitu disposuerit: consimodo facultas ip̃a est erogãda cõmẽsalibus ⁊ scholarib⁹ cũ ip̃o cõmorantib⁹ familiarib⁹ ṽo ⁊ cõplicibus vicinis q̃d erogandũ sit: illud tñ inuice porrigendũ est: ⁊ hoc ideo ne familiaris vox ⁊c. Et in hoc reddit causam documẽti: et diuidiť ſm duas causas. scd̃a ibi. Uel multiplicitas. Et dicit hoc ideo fieri dʒ: subaudi: quẽadmodũ p̃misim⁹: ne vox familiaris sup. vicini reuelet. additur alibi. notis secreta sup. paupertatis magr̃i: ⁊ hoc sibi ṽbis malefidis detrahẽdo vel etiaʒ ideo ne anus. i. vetula cui forte erogat existẽs ꝓdiga. i. supflue larga multiplicitatis sup. verborum mẽdacij: alibi multiplicitať ꝓpinet. i. det sup. sibi egrotanti anui. i. alteri vetule: ⁊ hoc annectando sup. multiplicitati ⁊ mẽdacio. ip̃a em̃ anui cõscia scʒ domestice paupertatis magr̃i nihil futilius id ẽ vaniloquaci⁹ repiri potest. q. d. Quid em̃ vt in iñ̃a. ¶ Proterua in minimis absit ꝑcul. Hic ponit aliũ documentũ quo auariciã magr̃i dissuadet atqꝫ tenacitatẽ: ⁊ dĩ. Rapacitas. i. auaricia ꝑterua. id est crudelis absit ꝑcul in minimis sup. rebus. q. d. ⁊ etiã in maximis: ꝑ illã topicã. Si illud quod minus videť inesse inest: ⁊ illud qõ magis: ⁊ hoc de auaricia alibi nõ inepte: in minimis. i. pecunijs: ⁊ sequitur absit etiã adũca. i. curua: ⁊ pene inflexibilis tenacitas existẽs nouerca. i. inimica fame. ¶ Cauẽdum est etiã ne pueroꝝ puluerĩ. Hoc est tertiũ documentũ hui⁹ partis qõ est de mora magr̃i extra suam patriã: ⁊ dicit ꝙ magr̃o ip̃o extra patriã suã regimini scholastico incumbente. Cauendũ est etiaʒ ne magister ip̃e ex̃ suã patriã degẽs alludat puluerĩ. i. labori feculẽto. i. fece pleno eorum supple que dicta sunt scilicʒ scholastico regimini; alludat inq̃ plusq̃ triennio; non obstante ꝙ consuetudo id est

¶ Aĩaduertẽdũ est etiã ꝙ quoꝝ erogatõe laboriosum deliniť certamẽ in illis doctrinalis cõprobeť effectus: rerũ nãqꝫ effect⁹ exhibitiõe opis declarať. Ordine aũt cõpetẽti vicissim sunt cõuocãdi: vt fideli scrutinio pateat quid subministrãtiũ labor diurn⁹ erogauerit. Subministrantiũ em̃ cure nõ semꝑ est cõfitẽdum: qm̃ aut illoꝝ cupiditas fractis assib⁹ plerũqꝫ ꝑmolliť: aut spe defraudata tepescit fidelitas: aut vt videantur fideles rudescit ꝑtãs. Sicuti ṽo paupertati felici misẽicorditer deferẽdum est: sic etiã nõ minus ipsius eruditionibus attẽti⁹ est insistẽdũ. ¶ Cũ aũt cena pauꝑior affuerit cõmẽsalibus est erogãda facultas: familiarib⁹ complicibusqꝫ vicinis inuice porrigendum: ne familiaris vox secreta reuelet detrahẽdo: vel multiplicitať anus ꝓdiga ꝓpinet anui annectãdo. Quid aũt anui cõscia futili⁹: ¶ Proterua in minimis ꝑcul absit rapacitas: ⁊ fame nouerca ⁊ adũca tenacitas. ¶ Cauendũ est etiam ne pueroꝝ puluerĩ feculẽto plusq̃ triẽnio ibidem alludat:

abūdantia maxima gaze sup. ꝛ lucri comicū.i.scholariū affuerit affluētia in.ꝑ federata.i.copulata opulentia.i.abūdātia amoris. Alia lr̄a habet cōfederari amoris: sed in idē redit. nisi.i.excepto illo si ꝓmotio honoris in amore vigeat.i.nisi speres ꝙ ad maiora ꝓmoueatur: vel certe elatio facultatis i.diuitiarū ꝛ lucri vigeat in honore.q.d. Tūc em̄ cōmorandū est cū maiora ꝓmia expectētur. Item puluis dr̄ qd̄ vi venti tollitur: inde ꝛ puluerē ꝓ labore plerūꝙ accepimus. Unde Uirgi. in quadam egloga. Quid iuuat estiuo defessum puluere abesse. Quā potius bibulo decubuisse thoro. ꝛ Hora. Sunt quos curriculo puluerem olimpicū collegisse iuuat: lz forte alia ibi interp̄tet maneriē. Item feculētus a fece dr̄.i.feria⁹ vl̄ plenus fece. lētus em̄ sepius plenus significat sicut osus. ¶ Cū aūt ob dulcoris patrie delitias. Postꝙ Boe. in hoc vltimo.c. ōndit qualiter magri regētes scholas i diuersis vrbib⁹ solēnioib⁹ vti ē athenis ꝛ rome. silr̄ quoꝙ in locis his adiacētibus: extra tn̄ suā patriā existētibus se regere debeāt tam quo ad se ꝙ q̄ ad scholares et ad alios a suis scholarib⁹ distinctos Nūc ꝓsequēter in hac finali parte totius opis determinat quō magistri in patria sua curā docendi discipulos suscipiētes se debēt gubernare. Et diuiditur hec pars in duas ptes. Nā p̄mo ponit documenta quedā ipm regulātia q̄ ad mores cōponēdos. Scd̄o quo ad vitia fugiēda. scd̄a ibi. Jocoꝝ. Prima adhuc in duas. nā p̄mo facit quod dictū est. scd̄o causam documentoꝝ subnectit: ibi. Qm̄ polimite. Et p̄mo documētum ponēs di. Cū quis magistroꝝ acceperit curā regēdi scholas in cōfinio natalis soli.i.territorio: tūc ob delitias dulcoris patrie: tum etiā ob venerabilis aspectus parentū insistendū.i.vacandū est: subaudi ipsi magistro pōposo.i.supbo: nō ea supbia que vitio cōmaculata est: sed pōposo.i.pleno pompa p̄bica affatui.i.colloquio ꝛ sermone: ꝙ pro et similr̄ arridendū est caute splendideꝙ procurationi: subaudi ciborū victualiū reliquorū alibi ꝓcurationi mense legitur: ꝛ hoc dico vicissim: nō quidē in de singulo: sed cū tēpus expostulet: aut facultate ꝑmittatur: ꝙ pro et gaudendū est ipa varietate vestiū sup. et alijs ornatibus decētibus: vt sunt anuli ꝛ birum ꝛ illia que honor magistralis requirit. Et causam huius subdēs de varietate vestium dicit: ꝛ hoc ideo qm̄ venustas.i.decētia vestis polimite.i.ornate: ꝙ pro ꝛ insignia.i.gloriosa ornamēta anuloꝝ ꝛ aliorum riduniculoꝝ cogunt multos obtinere aliud ꝙ veritas ipa intrinseca exigat ꝛ requirat: qm̄ vir bene vestitus in vestibus esse peritus. Creditur a mille ꝙuis idiota sit ille. Et annectēs causam aliam hoc ipm dicit. ornatus etiā fauor: ꝙ pro et lepos.i.facecie affatus ꝛ colloquij compellūt sup. plerisꝙ excedere.i.precellere visu ꝛ apparentia multos sup. tales ꝛ taliter vestibus ꝛ fauore ꝛ facecia colloquij insignitos. multos dico cōparatos sensu erroneo: subaudi ob fictā decentiā. Homerū illum poetam grecum.q.d. ornatus vestimentoꝝ atꝙ reliqua supradicta sepius faciūt magistrū estimari Homero sapientiorē ꝛ peritiorem: ꝙuis ita in rei veritate nō existat. ¶ Jocoꝝ quoꝙ dānosa libido ꝛc. In ista parte Boe. post ꝑdicta ponit documēta magistros regulātia quo ad vitiorū fugam. Et diuidit̄ hec ps in duas partes ſm duo documenta que ponit. scd̄a ibi. Cum aūt. Primo ponit vnū documentū quod est de vitatione iocoꝝ illicitoꝝ. Secūdo causam documēti subiūgit ibi. Et qd̄ oris ꝛc. Et dicit p̄mo ꝙ dānosa libido.i.cupiditas iocorum sit ablata. subaudi a magistro attentius. ꝛ hoc ideo vt honor prouincialis.i.hominū prouincialiū ꝛ patrie efferat.i.extollat famam sup. magistri in cōmendatione tituli.i.honoris: quod tamen raro cōtingit: quia nemo acceptus in patria est: neꝙ ꝓpheta: vt dr̄ in euāgelio. ꝛ sequit̄. ꝛ ꝙtomagis titulus.i.laus ꝛ honor venustatis et nobilitatis surrexerit.i.excreuerit: tantomagis est insistēdum. id est vacandum fauori subditorum: id est scholarium. Et causam

lz maxima comitū gaze ve affuerit affluētia: federataꝙ amoris opulētia: nisi honoris ꝓmotio vigeat i amore: vel facultatū elatio in honore. ¶ Cū autē ob dulcoris patrie delitias parentūꝙ venerabiles aspectus regēdi curā quis acceperit in natalis soli cōfinio pōposo affatui insistendū est. Caute splēdideꝙ procuratōi vicissim est arridendū: vestiūꝙ varietate gaudendū: qm̄ vestis polimite venustas: anuloꝝꝙ insignia multos aliud ꝙ ꝟitas exigat: cogūt obtinere: ornat⁹ fauor affatusꝙ lepos ꝙ plurimos cōparatos sensui erroneo Homerū excedere visu cōpellūt: ordine tn̄ docēdi ꝑparato diligēter obseruato. ¶ Jocoꝝ ꝙ dānosa libido attēti⁹ ablata fit: vt qd̄ raro cōtingit: ꝓuincialis honor famā efferat in tituli cōmendatione. Quātomagis ꝓo venustatis titul⁹ surrexerit: tātomagis subditoꝝ insistēdum fauori: vt qd̄ ꝓprij oris nequit ꝓferri: tumulab⁹ ipsoꝝ tēpestiuis erogetur affatib⁹: vt nō solū moꝝ dulcedine: verūetiā ꝓprie facultatis acumine cōmēdabilis inspectet.

documēti assignās dicit: hec oīa ideo fieri cōgruū est. vt qd̄. i. que laus nequit ꝓferre. subaudi ob ꝓferentē verecundiā cū ꝓpria laus sordeat: ꝓferri linq̄ tumultib⁹. i. verbis tumultuosis ꝓpriꝫ oris illud salrem eroget et ꝓpaletur affatibus repētiui eoꝝ scꝫ subditoꝝ: vt sic magister ipe nō solū moꝝ dulcedine: sed et facultatis. i. scientiarū acumine. i. excellētia spectetur cōmendabilis. i. laude dignus et miretur. ¶ Cū aūt tā moꝝ ꝙ facultatis. Hic ponit scd̄m documentū quo inuitat Boe. magistros ipsos ad fugā luxurie summis viribus detestandā.

¶ Cum aūt tam moꝝ ꝙ facultatis in publicū eueneri cōmendatio: cauendū est ne incestus caput obstipet adulteriū ora cōfundat: illicite malignitatis fetor famā bonā denigret. Ne rose vernū emittētes odorē videātur expirare: et lilia sudore castitatis q̄sita discrescere videātur. ¶ Uenerabilis cratonis effigies ꝓprie facultatis cōplicibus: alisq̄ eā vnico aspectu attigerāt meroris causam et tristitie ꝓbuit incremētū qui cū castoris i diuersorio ob eufrasie vxoris sue delitias obdormiret amplexādo reptus est: capillis tract⁹: vbere castigatus: vulnere laceratus: sale fricatus: vrina seruoꝝ infusus: angulis eiectus: trabibus erect⁹: tandē lassatis tortorib⁹ genitalibus ꝓuatus: sterquilinio suppositus: trāseuntibus expositus: plebis abiectio: discipuloꝝ desolatio: cōmilitonū opprobriū crudumq̄ ac crudele miserū ac miserrimū cūctis extitit doloris spectaculū: affinitatis grā: parētelecq̄ glīa in nullo sibi ꝓficiētib⁹. ¶ Licet enī ꝑmeua q̄nq̄ salua fiāt indicia: vltima tn̄ alterius saporis inquinamenta permanebunt.

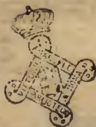
Et diuiditur hec ps in tres partes. Nā pmo documentū ponit. Scd̄o causas documēti reddit. Tertio oīa ista exemplo ꝯfirmat. scd̄a ibi. Ne rose. tertia ibi. Uenerabilis cratonis. Et pmo ponit documentū di. Cū cōmēdatio. i. laudatio et honoratio tam moꝝ ꝙ facultatis magr̄i in publicū. i. in publicā famā eueneri cōsiderandū est et firmi⁹ cauendū: ne incestus. i. luxuria vel fornicatio caput eius obstipet: id est circūdet et incliner et etiā ne adulterius ora sua cōfundat: synecdoche est pars pro toto posita ꝙ ꝓ et ne fetor id est vicium illicite malignitatis denigret et offuscet famam subaudi magnis laboribus conquisitā. Et rōem reddēs hoꝝ di. hec ideo considerāda sunt. ne rose id est ipsa bona fama emittēs odorem vernū id est vernalem et suauem videātur expirare et etiā ne lilia castitatis id est ipsa castitas que liliis merito comparatur quesita sudore. i. labore videātur decrescere sup. a sua pulchritudine. q. d. ne ipa bona fama redolere desistat. ¶ Uenerabilis cratōis &c. In hac parte Boe. superi⁹ dicta exemplo cōfirmat. Et duo facit. nā primo ponit exēplū. Scd̄o circa hoc notabile qddā subiūgit ibi. Lꝫ &c. Et exēplū ꝓponēs dicit que et quāta opprobria subsannationis atq̄ blasphemias ob adulterij vitium Crato incurrebat di.

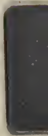
Uenerabilis effigies cratōis ꝓbuit cōplicib⁹ ꝓprie facultatis et aliis. i. alteri⁹ facultatis q̄ attigerāt eā. i. viderāt vnico aspectu. i. intuitu: ꝓbuit dico cāꝫ meroris et incremētū tristicie: q2 dolebāt virum scia venerabilē adulterio fedatū: q. s. crato cū obdormiret quodā tpe in diuersorio. i. i domo castori illi⁹ hois q̄cūq̄ ipe fuerit. et h̄ ob delitias. i. adulteriū eufrasie vxoris castoris rept⁹ cōprehēsus est i amplexādo: q̄d vltra Crato ipe tract⁹ capillis: castigat⁹ vbere lacerat⁹. i. laniat⁹ vulnere: et deinde sale fricat⁹ atq̄ postea in augmētū penaꝝ vrina seruoꝝ infusus: et iteꝝ eiect⁹ anglis sup. dom⁹ erect⁹ trabib⁹ tādē ab tortorib⁹ ipm vt pmittit cruciātib⁹ lassatis et fessis: genitalib⁹ ꝓuat⁹ est: sterq̄linio ꝯ suppositꝰ: trāseūtib⁹ exposit⁹ subaudi i ridēdā fabulā. qb⁹ oīb⁹ sic ꝑpetratis extitit plebis abiectio id est derisio &c. Ut i littera clari⁹ ꝓsequit: q̄ lr̄a nulla eget expōne sꝫ vbi crudele: alibi crudelissimū ponit. ¶ Lꝫ enī q̄nq̄. In hac finali pticula hui⁹ libri d̄ disciplina scholariū circa p̄ise dicta quoddā subiūgit notabile quo magistros quoslibet cōmonet: vt q̄cūq̄ tn̄ in morib⁹ tn̄ ꝙ administratiōe doctrinarū gesserint hec saltē eo ordine atq̄ mō gerāt: vt sicut media primis ꝯualeāt: sic ꝙ vltima mediis primisq̄ antecellāt: qd̄ tn̄ pleruq̄ alio ordie gerit: Quis enī ꝑmeua indicia. s. signa fiāt q̄nq̄ id est sepi⁹. salua subaudi et laudabilia: tn̄ vltia sup. iudicia ꝑmanebūt pleriq̄ inq̄namēta. i. turpia et scelerata alteri⁹ saporis ꝙ p̄sa. aut sic: tn̄ vltia inq̄namēta alteri⁹ saporis ꝑmanebūt. i. lꝫ q̄s pulchram vitā in initio vixerit: tn̄ si eā in fine inq̄nauerit memoria honeste vite perit et turpis ꝑmanet.

¶ Hec sunt que in cōpendiū huius operis adducta volumus.

¶ Impressum est hoc opus Lugduni vna cū Johāne sulpitio de moribus in mēsa informandis per insignē Impressorē Claudiū dauost al's de Troys accuratissime vigilātissimeq̄ emendatū Anno a natali christiano. M. cccccv. xxviij. die Aprilis.

SPQR

A.VOLPARI

